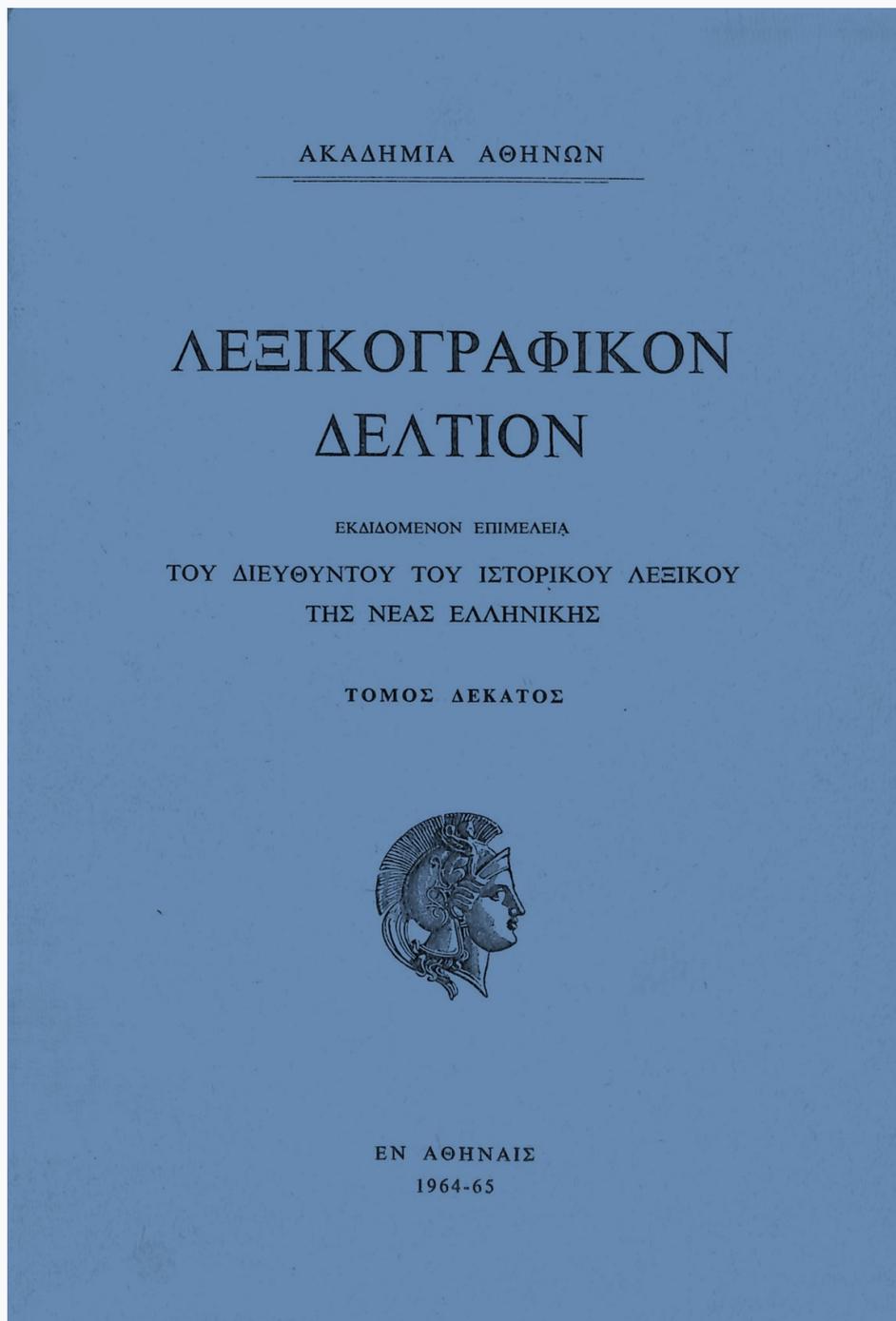
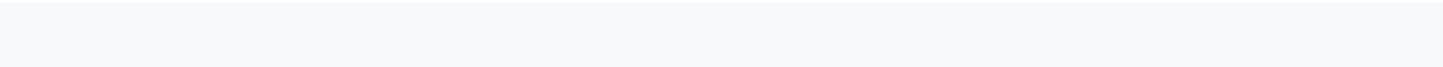

Λεξικογραφικόν Δελτίον

Τόμ. 10 (1965)

Λεξικογραφικόν Δελτίον

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1964-65

Η ΦΩΝΗΤΙΚΗ ΤΩΝ ΙΔΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΚΩ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μεταξύ τῶν νήσων τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος τὴν δευτέραν θέσιν ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτάσεως, πληθυσμοῦ καὶ οἰκονομικῆς ἐν γένει καταστάσεως κατέχει ἡ Κῶς.

Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἡ δρᾶσις τῆς περιφήμου Ἰατρικῆς Σχολῆς αὐτῆς (4ος-2ος π.Χ. αἰ.) καὶ ἡ προσωπικότης τοῦ Ἰποποκράτους κατέστησαν τὴν νῆσον γνωστὴν ἀνὰ τὸ Πανελλήνιον. Ἡ δραστηριότης τῶν κατοίκων τῆς, ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὰ πλεονεκτήματα τοῦ ἐδάφους, τοῦ κλίματος καὶ τὴν σπουδαιότητα τῆς γεωγραφικῆς τῆς θέσεως, συνετέλεσαν, ὥστε νὰ δημιουργηθῇ ἐν αὐτῇ ἀξιόλογος πολιτισμός, μαρτυρούμενος ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν γραπτῶν μνημείων καὶ λοιπῶν ἀρχαιολογικῶν καταλοίπων.

Τοὺς περιγηγῆτάς, οἱ ὁποῖοι ἐπεσκέφθησαν τὴν νῆσον κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας, κατέθελξαν αἱ φυσικαὶ καλλοναὶ καὶ τὸ κλίμα αὐτῆς. Οὗτοι ὁμιλοῦν περὶ τῆς οἰκίας τοῦ Ἰποποκράτους, περὶ τοῦ μύθου τῆς θυγατρὸς του μεταμορφωθείσης εἰς τέρας,¹ καὶ περὶ τῆς πλατάνου, τὴν ὁποίαν ἐφύτευσε ὁ ἴδιος καὶ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς ὁποίας ἐδίδασκε τοὺς μαθητάς του.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἡ Κῶς συνεκέντρωσε τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον πολλῶν ξένων ἀρχαιολόγων, οἱ ὁποῖοι ἐπεδίωκον τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ περιφήμου Ἀσκληπιείου, κειμένου κατὰ τὸν Στράβωνα (XIV, 657) ἐν τῷ προαστίῳ τῆς πόλεως. Πρῶτος καρπὸς τῶν ἐρευνῶν τούτων ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὸ 1891 δημοσίευσις τῆς πρώτης συλλογῆς ἐπιγραφῶν τῆς Κῶ ὑπὸ τῶν Ἀγγλων *Paton* καὶ *Hicks*.² Ἡ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀνακάλυψις τοῦ παύρου τοῦ περιέχοντος τοὺς Μίμους τοῦ ποιητοῦ Ἡρώνδα, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ τέταρτος περιγράφει τὸν γλυπτὸν καὶ γραφικὸν διάκοσμον τοῦ ἐν τῷ Ἀσκληπιείῳ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἐθέρμανεν ἐκ νέου τὸν ζῆλον τῶν ἀρχαιολόγων. Τὸ 1902 ὁ Γερμανὸς ἀρχαιολόγος *R. Herzog* ἀνεκάλυψε κατόπιν ἐπιμόνων ἐρευνῶν τὸ Ἀσκληπιεῖον.

Αἱ διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Herzog καὶ ἀργότερον τῶν Ἰταλῶν ἀρχαιολόγων ἀποκαλυφθεῖσαι πολυπληθεῖς ἐπιγραφαὶ ρίπτουν ἀφθονον φῶς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου καὶ ἐν γένει τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς χρονικῆς περιόδου τοῦ 3ου καὶ τοῦ 2ου π.Χ.

1. Βλ. *N. Πολίτου*, Δελτ. Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρ. 1, 85 κέξ.

2. Βλ. *W. Paton - E. Hicks*, *The Inscriptions of Cos*, Oxford (1891).

αίωνων. Ἐπὶ τῇ βάσει τούτων πολλαὶ ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι Γερμανῶν καὶ Ἰταλῶν ἀρχαιολόγων καὶ ἱστορικῶν ἐδημοσιεύθησαν ἔκτοτε, ἀφορῶσαι εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου κατὰ τοὺς κλασσικούς, Ἑλληνιστικούς καὶ Ρωμαίικους χρόνους, ἰδιαίτε-
 ρως δὲ εἰς τὰς ἀρχαιότητας αὐτῆς.¹

Ἄλλ' ἐνῶ τοσαύτη δραστηριότης ἀνεπτύσσετο ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ταύτης, οὐδὲν ἐνδιαφέρον ἐξεδηλοῦτο παραλλήλως διὰ τὴν ἐν νήσῳ ὀμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὰς ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ τῆς διατηρουμένης παραδόσεις. Τὰ προϊόντα τῆς λαϊκῆς μούσης καὶ λοιπὰ λαογραφικὰ στοιχεῖα παρέμενον ἀθησαύριστα, ἀνεκμετάλλευτα καὶ ἐγκαταλελειμμένα εἰς τὴν φθοροποιὸν ἐπίδρασιν τοῦ χρόνου.

Ἡ δρᾶσις τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ἣν ὀφείλεται ἡ συγκέντρωσις γλωσσικῆς καὶ λαογραφικῆς ὕλης ἐκ τῶν νήσων, δὲν ἔφθασε μέχρι τῆς Κῶ. Ἀργότερον, ὅτε συνεστήθη ἡ ἐν Ἀθήναις Γλωσσικὴ Ἑταιρεία (1892) καὶ προεκήρυττε διαγωνισμοὺς πρὸς συγκέντρωσιν γλωσσικῆς ὕλης, ἐξεδηλώθη καὶ ἐν Δωδεκανήσῳ, ἐκ μέρους λογίων τινῶν, ἡ διάθεσις ὅπως συγκεντρώσουν καὶ δια-
 σώσουν τὸν γλωσσικὸν καὶ λαογραφικὸν θησαυρόν.

Ἐν Κῶ πρῶτος ὁ Ἰάκωβος Ζαρράφτης ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς τὴν συγκέν-
 τρωσιν τοιαύτης ὕλης. Μέρος τῆς πλουσίας συγκομιδῆς του ὑπέβαλε τὸ 1911 εἰς τὸν διαγωνισμὸν τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας διὰ χειρογράφου, τὸ ὁποῖον ἀπόκειται εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς (ἀριθ. 45). Ἀρκε-
 τὴν ὕλην παρέδωκεν ἐπίσης οὗτος εἰς τὸν Γερμανὸν γλωσσολόγον *K. Dieterich*,² εἰς δὲ τὸν Ἀγγλον *W. Rouse* πλουσίαν συλλογὴν τεσσαράκοντα πέντε παραμυ-
 θιῶν ἐκ Κῶ, Λέρου, Καλύμνου καὶ Ἀστυπάλαιας καὶ τεσσαράκοντα δημοτικῶν ᾄσμάτων ἐκ Κῶ, τὰ ὁποῖα μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐδημοσίευσεν ὁ Ἀγγλος νεοελ-
 ληνιστὴς *R. M. Dawkins*.³

Τὸ 1932 ὁ Ἑλβετὸς καθηγητὴς *Baud-Bovy*, μεταβὰς εἰς Δωδακάνησον δι' ἐπι-
 τόπιον μελέτην τῆς μουσικῆς τῶν λαϊκῶν ᾄσμάτων, ἐπεσκέφθη τὴν Κῶν καὶ συνέλεξεν ᾄσματά τινα δημοσιευθέντα τὸ 1938.⁴ Τὸ 1952 ἐπεσκέφθη τὰ χωρία τῆς Δυτικῆς Κῶ ὁ γλωσσολόγος *H. Seiler*, διὰ νὰ μελετήσῃ τὸ φαινόμενον τῶν διπλῶν συμ-
 φῶνων. Τὸ γλωσσικὸν ὕλικόν, τὸ ὁποῖον οὗτος χρησιμοποιοῖ διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς ἀπόψεις του, περιέχεται εἰς τὴν μελέτην του «*Das Problem der sog. Geminaten in den neugr. Dialekten*».⁵

1. Βλ. *R. Herzog*, *Koische Forschungen und Funde*, Leipzig (1899). *Kos 1*, *Asklepieion* (1932).— *A. Maiuri*, *Nuova Silloge epigr. di Rodi e Cos*, Firenze (1925).— *A. N. Modona*, *L'isola di Cos*.— *R. Herzog - G. Klaffenbach*, *Asylieurkunden aus Cos*, ἐν *Abh. d. deutsch. Akad. d. Wiss.* Berlin (1952) n° 1.— *G. Susini*, *Nuove scoperte sulla storia di Cos*, Bologna (1957).— Παραλείπω τὰς ἐπὶ μέρους ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι εὕρισκονται δημοσιευ-
 μέναι εἰς διάφορα περιοδικά.

2. Βλ. *K. Dieterich*, *Sprache und Volksüberlieferungen der südlichen Sporaden*, Wien (1908), VI.

3. Βλ. *R. W. Dawkins*, *Forty-Five Stories from the Dodecanese*, Cambridge (1950).— Τραγούδια τῶν Δωδεκανήσων, *Λαογραφία* 13 (1950), 33-99.

4. Βλ. *Baud-Bovy*, Τραγούδια τῶν Δωδεκανήσων, τόμ. Β', Ἀθῆναι (1938).

5. *Glotta* XXXVI (1958), σελ. 209-234.

Μετά τὰς ἐργασίας τῶν *Ἐμμ. Μανωλακάκη*¹ καὶ *Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου*² περὶ τῶν ἰδιωμάτων Καρπάθου καὶ Κάσου, τοῦ *Ἀχ. Διαμαντάρου*³ περὶ τοῦ ἰδιώματος Μεγίστης, τοῦ *Α. Τσοπανάκη*⁴ περὶ τῆς φωνητικῆς τῶν ἰδιωμάτων Ρόδου καὶ τοῦ τῆς Χάλκης, τοῦ *Χρ. Παπαχριστοδοῦλου*⁵ περὶ τῆς μορφολογίας τῶν Ροδιακῶν ἰδιωμάτων, καὶ τοῦ γράφοντος περὶ τῶν ἰδιωμάτων Πάτμου καὶ Ἀστυπалаίας⁶, γίνεται αἰσθητοτέρα ἢ ἔλλειψις εἰδικῆς μελέτης περὶ τῶν ἰδιωμάτων τῆς Κῶ, ἣτις θὰ ἠδύνατο νὰ συμπληρώσῃ τὰς γνώσεις μας περὶ τῶν Δωδεκανησιακῶν ἰδιωμάτων καὶ νὰ συμβάλῃ εἰς πληρεστέραν γνῶσιν τῆς Νεοελληνικῆς κοινῆς.

Ἡ νῆσος Κῶς, ἣτις ἀναπτύχασα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀξιόλογον πολιτισμὸν κατωκείτο ἀνέκαθεν, ἐνεκα τοῦ γονίμου ἐδάφους τῆς, ὑπὸ μονίμου γεωργικοῦ πληθυσμοῦ, εἶναι πολὺ φυσικὸν νὰ παρουσιάσῃ ἐνδιαφέρον καὶ ὡς πρὸς τὴν ζῶσαν εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ αὐτῆς γλῶσσαν.

Καὶ εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ *Dieterich* ἐν τῇ μνημονευθείσῃ ἐργασίᾳ του, καὶ ὁ *Χ. Παντελίδης* ἐν τῇ Φωνητικῇ τῶν ἰδιωμάτων Κύπρου, Δωδεκανήσου καὶ Ἰκαρίας ἀναφέρονται καὶ εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ. Ἄλλ' ὁ μὲν *Dieterich*, ἐνῶ ἐπεσεκέφθη τὴν νῆσον,⁷ ἐστηρίχθη, ὡς ἀναφέρει ὁ ἴδιος ἐν τῷ προλόγῳ (σελ. VI), καὶ ἐπὶ τῆς γλωσσικῆς ὕλης, τὴν ὁποίαν παρέλαβεν ἀπὸ τὸν *Ἰάκ. Ζαρράφτην*. Ἡ ὕλη ὁμῶς αὕτη εἶναι ἐν πολλοῖς ἀμφίβολος, διότι ὁ συλλογεὺς, ἀγνοῶν τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Φωνητικῆς καὶ ἐν γένει τῆς Γλωσσολογίας, ἐν τῷ ὑπερβάλλοντι ζήλῳ αὐτοῦ νὰ συμπληρώσῃ τὰς πληροφορίας, ἃς ἤντιλει ἐκ τῆς ὁμιλουμένης, μετέτρεπεν ἐπὶ τὸ ἀρχαικώτερον τὴν λαϊκὴν ἀφήγησιν, ἀνεμίγνυε δὲ πλειστάκις τὰ φωνητικὰ φαινόμενα τῆς Δυτικῆς Κῶ πρὸς τὰ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ ἐπέφερον οὕτω σύγχυσιν δυναμένην νὰ παρασύρῃ τὸν ἐρευνητὴν εἰς ἀνακριβῆ συμπεράσματα. Ὁ δὲ *Χ. Παντελίδης* ἐστηρίχθη, ὡς ἀναφέρει ὁμοίως ἐν προλόγῳ (σελ. ια'), ἐπὶ τῆς ἐργασίας τοῦ *Dieterich* καὶ ἐπὶ τοῦ ὕλικου τοῦ Ἀρχαίου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον τότε (1928) τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ ἀντεπροσωπεύοντο ὑπὸ λίαν πενιχροῦ ὕλικου. Διὰ τοὺς λόγους τούτους δὲν ἔδωσαν σαφῆ καὶ πλήρη εἰκόνα τῆς ἐν τῇ νήσῳ ὁμιλουμένης.

Τὴν ἔλλειψιν ταύτην θέλων νὰ ἀναπληρώσω, ἐπεδόθην εἰς τὴν συγθέντρωσιν γλωσσικῆς καὶ λαογραφικῆς ὕλης ἤδη ἀπὸ τοῦ θέρους τοῦ 1947. Ἐπισκεπτόμενος ἔκτοτε κατὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς τὴν γενέτειράν μου, ἐξηκολούθουν συμπληρώων

1. Βλ. *Ἐμμ. Μανωλακάκη*, Καρπαθικά, Ἀθῆναι (1896).

2. Βλ. *Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου*, Ἀθηνᾶ 55 (1951) 19 κέξ.— Γλωσσολογικά καὶ Λαογραφικά Κάσου. Ἀθῆναι (1936).

3. Βλ. *Ἀχ. Διαμαντάρου*, Παθολογία τῶν φθόγγων ἐν τῷ ἰδιώματι Καστελλορίζου, Ξενοφάνης 6 (1909) 134-137, 176-180, 268-274, 326-330, 431-434.

4. Βλ. *Α. Τσοπανάκης*, Phonétique des parlers de Rhodes, Athen (1940).— Τὸ ἰδιώμα Χάλκης (Δωδεκανήσου), Ρόδος (1948).

5. Βλ. *Χ. Παπαχριστοδοῦλου*, Οἱ παραγωγικὲς καταλήξεις στὰ ἰδιώματα Ρόδου, Δωδεκκν. Ἀρχεῖον Β (1956-1957), 158 κέξ.— Μορφολογία Ροδίτ. ἰδιωμ., Δωδεκκν. Ἀρχ. (1958), 9 κέξ.

6. Βλ. *Ἀν. Καρανασάση*, Τὸ ἰδιώμα τῆς Πάτμου, Δωδεκκν. Ἀρχ. Β (1956-57), 158-189.— Τὸ ἰδιώμα Ἀστυπалаίας, Λεξικογρ. Δελτ. Ἀκαδ. Ἀθην. 8 (1958), 59-144.

7. Βλ. Anzeiger d. Kais. Akad. (1903), No 14, 99.

τὴν ὕλην ταύτην ἐξ ὅλων τῶν χωρίων καὶ τῆς πρωτευούσης τῆς νήσου δι' ἀμέσου ἐπαφῆς μετὰ τῶν κατοίκων, ἀπευθυνόμενος πρὸς γεωργούς, ποιμένας, ἐργάτας καὶ πάσης τάξεως καὶ ἀσχολίας κατοίκους, μεταξὺ τῶν ὁποίων οὐχὶ δευτερεύουσιν θέσιν κατεῖχον αἱ γυναῖκες, ἰδιαίτερος αἱ ἡλικιωμένοι. "Ὅλους καὶ ὅλας, ἀνω-
νύμως ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἐπωνύμως ἐκ καρδίας, ἐπιθυμῶ νὰ εὐχαριστήσω θερμῶς διὰ τὴν εὐγενῆ προθυμίαν καὶ ἀμέριστον κατανόησιν, ἃς ἐπέδειξαν κατὰ τὴν ἐκτέ-
λεσιν τῆς ἐργασίας μου.

Εἰς τὸν εἰσηγητὴν τῆς πραγματείας ταύτης καθηγητὴν κ. Α. Τσοπανάκη, τοῦ ὁποίου τὰς πολλὰς καὶ πολυτίμους ὑποδείξεις δὲν παρέλειψα νὰ ἀκολουθήσω κατὰ τὴν τελικὴν σύνταξιν τῆς ἐργασίας μου, καὶ εἰς τὴν Σεβαστὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ἣ ὁποία ἐνέκρινε ταύτην κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 8ης Νοεμβρίου 1962, πολλὰς ὀφείλω χάριτας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ἀμάντου*, Γλωσσ. = Κ. Ἀμάντου, Συμβολή εἰς τὸ Χιακὸν γλωσσάριον, Ἀθήναι (1926).
- G. Anagnostopoulos*, Tsakon. Gramm. = G. P. Anagnostopoulos, Tsakonische Grammatik, Texte und Forschungen der Byzantinisch-neugriechen Philologie, Nr. 5, Athen (1926).
- Γ. Ἀναγνωστοπούλου*, Δυναμ. Τον. = Γ. Ἀναγνωστοπούλου, Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι Ζαγορίου, Θεσσαλονίκη (1915).
- N. Ἀνδριώτη*, Τὰ ὄρια ἰδιωμ. Θράκ. = Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὰ ὄρια τῶν βορείων, ἡμιβορείων καὶ νοτίων Ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων Θράκης : Ἀρχεῖον Θράκικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ, Τόμ. Ι (1943-44), 131-185.
- , Φάρασα = Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῶν Φαράσων, Ἀθήναι (1948).
- , Samothr. = Ν. P. Andriotis, De quelques faits phonétiques du dialecte moderne de Samothrace : Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ, Τόμ. ΣΤ' (1939-1940), 153-208.
- , Λιβία = Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ Ἰδίωμα τοῦ Λιβισίου τῆς Λυκίας, Ἀθήνα (1961).
- Δ. Βαγιακάκου*, Τρωάδα = Δ. Βαγιακάκου, Τρωάδα : Ἐπετηρὶς Λαογραφικοῦ Ἀρχείου Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 4 (1951), 145-154.
- Baud-Bovy*, Τραγούδ. Δωδεκαν. = S. Baud-Bovy, Τραγούδια τῆς Δωδεκανήσου, Τόμ. 2, Ἀθήναι (1938).
- Fr. Bechtel*, Griech. Dialekt. = Fr. Bechtel, Die Griechischen Dialekte, Bd. II, Berlin (1924).
- Bosio*, Stor. = G. Bosio, Della istoria della Sacra Religione et dell'ill.ma militia di San Giovanni Gerosolimitano, vol. 1-2, Roma (1594).
- Caratzas*, Origine = Stam. Caratzas, L'origine des Dialects Neogrecs de l'Italie méridionale, Paris (1958).
- Dawkins*, Mod. Gr. = R. M. Dawkins, Modern Greek in Asia Minor, Cambridge (1917).
- , Stories = R. M. Dawkins, Forty-Five Stories from the Dodecanese, Cambridge (1950).
- Deffner*, Zakon. Gramm. = Dr. M. Deffner, Zakonische Grammatik, Berlin (1881).
- Διαμαντάρα*, Καστελλόρ. = Ἀχ. Διαμαντάρα, Παθολογία τῶν φθόγγων ἐν τῷ ἰδιώματι Καστελλορίζου : Ξενοφάνης, 6 (1909), 134-137, 176-180, 268-274, 326-330, 431-434.
- Albr. Dihle*, αὐθέντης = Albrecht Dihle, αὐθέντης : Glotta XXXIX (1960), 77-83.
- Dieterich*, Untersuch. = K. Dieterich, Untersuchungen zur Geschichte der griechischen Sprache (Byzantinisches Archiv Bd. 1, Leipzig (1898).

- Dieterich*, Sporaden = K. Dieterich, Sprache und Volksüberlieferungen der südlichen Sporaden, Wien (1908).
- Ζαοράφτου*, Λαογραφ. = I. Σ. Ζαοράφτου, Λαογραφικά ἐκ Κῶ : Λαογραφία 13 (1951), 282-339.
- Kalitsunakis*, Erklär. = Johannes E. Kalitsunakis, Mittel-und neugriechische Erklärungen bei Eustathius, Berlin (1919).
- I. Καλλέρη*, Τροφαί - ποτά = I. Καλλέρη, «Τροφαί καὶ ποτά» εἰς πρωτοβυζαντινούς παπύρους: Ἐπετηρίς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν. — Κανίσκιον Φαίδωνι Κουκουλέ — 23, Ἀθῆναι (1953), 689-715.
- , Ἀνάλεκτα = I. Καλλέρη, Ἀνάλεκτα Λεξικογραφικά: Λεξικογραφικὸν Δελτίον Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 8 (1958), 1-58.
- A. Καραναστάση*, Πάτμος = Ἀναστ. Καραναστάση, Τὸ ἰδίωμα τῆς Πάτμου: Δωδεκανησιακὸν Ἀρχεῖον Β (1956-57), 206-217.
- , Ἀστυπάλαια = Ἀναστ. Καραναστάση, Τὸ ἰδίωμα τῆς Ἀστυπάλαιας: Λεξικογραφικὸν Δελτίον Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 8 (1958), 59-144.
- Σ. Καρωμένου*, Μεγ. Ἑλλάς = Στέλιου Καρωμένου, Ἑλληνικά ἐκ Μεγάλης Ἑλλάδος: Λεξικογραφικὸν Δελτίον Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν Γ (1941), 92-132.
- I. Κεσίσογλου*, Οὐλαγάτς = I. Κεσίσογλου, Τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τοῦ Οὐλαγάτς, Ἀθῆναι (1951).
- A. Κόλλια*, Κέα = Ἀγγελικῆς Κόλλια, Τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῆς νήσου Κέας: Ἀθηνᾶ 45 (1939), 109-152.
- Φ. Κουκουλέ*, Οἰνουντιακά = Φαίδωνος Κουκουλέ, Οἰνουντιακά, Χανιά (1908).
- , Λαογρ. Βάμου = Φαίδωνος Κουκουλέ, Λαογραφικά Σύμμικτα ἐκ Βάμου τῆς Κρήτης: Λαογραφία 1 (1909), 283-308.
- , Γλωσσ. Κύθν. = Φαίδωνος Κουκουλέ, Γλωσσικά ἐκ Κύθνου: Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον 6 (1928), 271-325.
- P. Kretschmer*, Lesb. = P. Kretschmer, Der heutige Lesbische Dialekt, Wien (1905).
- , Betonung = P. Kretschmer, Der Übergang von den musikalischen zur expiratorischen Betonung im Griechischen: Kuhn's Zeitschrift Bd. XXX (1890), 591-600.
- Θ. Κωστάκη*, Τσακων. = Θανάση Κωστάκη, Σύντομη Γραμματικὴ τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου, Ἀθῆναι (1951).
- A. Maiuri*, Silloge = A. Maiuri, Nuova Silloge epigrafica di Rodi e Cos. Firenze (1925).
- Δ. Μαυροφρύδη*, Δοκίμιον = Δ. Μαυροφρύδη, Δοκίμιον Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, Σμύρνη (1871).
- E. Mayser*, Gramm. Pap. = E. Mayser, Grammatik der griechischen Papyri aus der Ptolemäerzeit Bd. I-II, Leipzig (1896-1936).
- Meisterhans - Schwyzer*, Att. Inschr. = K. Meisterhans - E. Schwyzer, Grammatik der Attischen Inschriften, Berlin (1900).
- Σ. Μενάρδου*, Κυπρ. = Σ. Μενάρδου, Περὶ τῆς διαλέκτου τῶν σημερινῶν Κυπρίων: Ἀθηνᾶ 6 (1894), 145-179.
- Meyer*, Neugr. Stud. = G. Meyer, Neugriechische Studien (Sitzungsberichte der Wiener Ak. der Wissensch. 1907).

- M. Μιχαηλίδου-Νουάρου*, Σύμμ. = *M. Μιχαηλίδου-Νουάρου*, Λαογραφικά Σύμμικτα Καρπάθου, Τόμ. 1-2, Ἀθήναι (1932-1936).
- , Κάσος = *M. Μιχαηλίδου-Νουάρου*, Γλωσσικά καὶ Λαογραφικά Κάσου, Ἀθήναι (1936).
- , Γλωσσ. Καρπάθ. = *M. Μιχαηλίδου-Νουάρου*, Περί τινων ἐνδιαφερόντων φαινομένων τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς Καρπάθου : Ἀθηνᾶ 55 (1951), 19-42.
- Modona*, Coo = *Aldo-Neppi Modona*, L'isola di Coo nell'antichità classica. Memorie dell'Istituto Archeologico di Rodi (1933) 1.
- Morosi*, Otranto = *G. Morosi*, Studi sui dialetti Greci della terra d'Otranto, Lecce (1870).
- L. Morricone*, Coo = *L. Morricone*, Scavi e ricerche a Coo (1935-1943): Bollettino d'arte (1950), 54-73, 219-246, 316-331.
- Μουσαίου*, Βατταρισμοὶ = *M. I. Μουσαίου*, Βατταρισμοὶ ἦτοι Λεξιλόγιον τῆς Λειβηθσιανῆς διαλέκτου μετ' ἐγχωρίων παροιμιῶν ἐν τέλει, Ἀθήναι (1884).
- Nachmanson*, Magn. Inscr. = *E. Nachmanson*, Laute und Formen der magnetischen Inschriften, Upsal (1903).
- Ξανθουδίδου*, Ἐρωτόκριτος = *Στεφ. Ξανθουδίδου*, Ἐρωτόκριτος (κριτική ἔκδοσις), Ἡράκλειον (1915).
- D. Economides*, Lautl. = *D. Economides*, Die Lautlehre des Pontischen, Leipzig (1908).
- Δ. Οἰκονομίδου*, Ἀπύρανθ. = *Δ. Οἰκονομίδου*, Περί τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος Ἀπεράθου - Νάξου : Ἀθηνᾶ 56 (1952), 215-273.
- X. Παντελίδου*, Φωνητική = *X. Παντελίδου*, Φωνητικὴ Κύπρου, Δωδεκανήσου, καὶ Ἰκαρίας, Ἀθήναι (1929).
- , Προσθήκη = *X. Παντελίδου*, Προσθήκη καὶ ἀφαίσεις σὺν ἀφαιρέσεισιν ἑπιπέδου : Byzant.-Neugr. Jahrbücher, Athen (1928), 401-431.
- A. Παπαδοπούλου*, Γραμμ. Πόντ. = *Ἀνθ. Παπαδοπούλου*, Ἱστορικὴ Γραμματικὴ τῆς Ποντικῆς Διαλέκτου. Ἀθήναι (1955).
- , Ἱστορ. Λεξ. Πόντ. = *Ἀνθ. Παπαδοπούλου*, Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Ποντικῆς Διαλέκτου, Τόμ. 1-2, Ἀθήναι (1960-61).
- Χρ. Παπαχριστοδούλου*, Τοπων. = *Χρ. Παπαχριστοδούλου*, Τοπωνυμικὸ τῆς Ρόδου, Ρόδος (1951).
- , Παραγωγ. καταλ. = *Χρ. Παπαχριστοδούλου*, Οἱ παραγωγικὲς καταλήξεις στὰ ἰδιώματα τῆς Ρόδου : Δωδεκανησιακὸν Ἀρχεῖον Β (1956-57), 158-189.
- , Μορφολογ. = *Χρ. Παπαχριστοδούλου*, Μορφολογία τῶν Ροδίτικων ἰδιωμάτων: Δωδεκανησιακὸν Ἀρχεῖον Γ (1958), 9-106.
- Paton*, Inscr. Cos = *W. Paton - E. Hicks*, The Inscriptions of Cos, Oxford (1891).
- Pernot*, Chio = *H. Pernot*, La phonétique des parlers de Chio, Paris (1907).
- N. Γ. Πολίτου*, Ἑλλην. μύθ. = *N. Γ. Πολίτου*, Ἑλληνικοὶ Μεσαιωνικοὶ μύθοι περὶ Φειδίου, Πραξιτέλους καὶ Ἰπποκράτους : Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι (1883).

- Preis.*, Wört. Pap. = Preisigke, Wörterbuch der griechischen Papyrusurkunden, 1-3, Berlin (1925).
- Rohlf's*, E. W. = G. Rohlf's, Eymologisches Wörterbuch der Unteritalienischen Gräzitat, Halle (1930).
- , Gramm. = G. Rohlf's, Historische Grammatik der Unteritalienischen Gräzitat, München (1950).
- , Vorbyzant. = G. Rohlf's, Vorbyzantinische Elemente in der unteritalienischen Gräzitat: Byzantinische Zeitschrift 37 (1937), 42-64.
- , Terminol. pastor. = G. Rohlf's, Terminologia pastorale di Bova: Revue de linguistique romane II, 271-999.
- , Aussprache z (ζ) = G. Rohlf's, Die Aussprache des z (ζ) im Altgriechischen: « Das Altertum » Band 8, Heft. 1, Berlin (1962).
- Σακελλαρίου*, Κυπριακά 2 = A. Σακελλαρίου, Τὰ Κυπριακά, Τόμ. Β', Ἀθήναι (1897).
- Schweizer*, Pergam. Inschr. = E. Schweizer, Grammatik der pergamenischen Inschriften, Berlin (1898).
- Schwyzler*, Griech. Gramm. = E. Schwyzler, Griechische Grammatik 1-3, München (1938-53).
- Seiler*, Geminaten = H. Seiler, Das Problem der sog. Geminaten in den neugriechischen Dialekten mit besonderer Berücksichtigung einiger Dodekanes-Dialekte: Glotta XXXVI Bd. (1958), 209-234.
- E. Σπανδωνίδη*, Κρητ. Τραγούδ. = Εἰρ. Σπανδωνίδου, Κρητικὰ τραγούδια, Σφακιανά, Ριζίτικα, Ἀθήνα (1935).
- Susini*, Nuov. Scopert. = G. Susini, Nuove scoperte sulla storia di Coò, Bologna (1957).
- M. Triandaphyllidis*, Lehnwört. = Man. Triandaphyllidis, Studien zu den Lehnwörter der mittलगriechischen Vulgärliteratur, Marburg (1909).
- A. Tsopanakis*, Phonétique = A. Tsopanakis, La Phonétique des parlers de Rhodes, Athen (1940).
- , Χάλκη = A. Τσοπανάκη, Τὸ ἰδιῶμα τῆς Χάλκης (Δωδεκανήσου), Ρόδος (1949).
- , Κοινή = A. Τσοπανάκη, Κοινή - Ροδιακά ἰδιῶματα, Ρόδος (1948).
- , Dorisch. Dialekt. = A. Tsopanakis, Eine Dorische Dialektzone im Neugriechischen: Byzantinische Zeitschrift 48 (1955), 49-72.
- , ἀφιέρωμ. Τριανταφυλλ. = Μικρὴ συμβολὴ στὴν ἐξέλιξη τοῦ ἑλλην. φωνηεντισμοῦ: Ἀφιέρωμα στὴ μνήμη Μανόλη Τριανταφυλλίδη, Θεσσαλονίκη (1960), 425-443.
- A. Thumb*, Amorgos = A. Thumb, Der Dialekt von Amorgos: Indogermanische Forschungen II (1893), 65-125, VII (1897), 1-37.
- , Hellenismus = A. Thumb, Die griechische Sprache im Zeitalter des Hellenismus. Beiträge zur Geschichte und Beurteilung der κοινή, Strassburg (1901).
- Vendryès*, Langage = J. Vendryès, Le langage. Introduction linguistique à l'Histoire, Paris (1950).

- Φάβη, ἄλογ. ἔνριν. = Β. Φάβη, Περὶ τοῦ λεγομένου ἀλόγου ἔνρινου : 'Αθηνᾶ 52 (1948), 271-277.
- , δυναμ. τόν. = Β. Φάβη, 'Ο δυναμικὸς τόνος τῆς Βορείου Ἑλληνικῆς καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ : 'Αθηνᾶ 55 (1951), 3-18.
- , Μετάθεσις = Β. Φάβη, Μετάθεσις καὶ ἀντιμετάθεσις φθόγγων: Λεξικογραφικὸν Δελτίον Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἔτος δεύτερον (1940), 75-122.
- Φιλήντα, Γλωσσολ. = Φιλήντα, Γλωσσολογία καὶ Γλωσσογραφία Ἑλληνική 1-3 Ἀθῆναι (1924).
- Ι. Χαριτωνίδου, Λιβύσσιον = Ι. Χαριτωνίδου, Περὶ τῆς Λιβισιανῆς Διαλέκτου, Τραπεζοῦς (1911).
- Γ. Χατζιδάκι, Einleitung = Γ. Hatzidakis, Einleitung in die neugriechische Grammatik, Leipzig (1892).
- , MNE = Γ. Χατζιδάκι, Μεσαιωνικὰ καὶ Νέα Ἑλληνικά, Τόμ. 1-2, Ἀθῆναι (1905-1907).
- , Γλωσσολ. Μελέτ. = Γ. Χατζιδάκι, Γλωσσολογικαὶ Μελέται, Ἀθῆναι (1901).
- , Ἱστορ. Ἑλλην. γλώσσ. = Γ. Χατζιδάκι, Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας, Ἀθῆναι (1915).
- , Ἀκαδημεικὰ = Γ. Χατζιδάκι, Ἀκαδημεικὰ Ἀναγνώσματα, 1-2, Ἀθῆναι (1924-1930).
- Herzog, Koische Forsch. = R. Herzog, Koische Forschungen und Funde, Leipzig (1899).
- , Asklepieion = R. Herzog, Kos, Asklepieion, Bd. 1, Berlin (1932).
- , Asylieurkunden = R. Herzog - G. Klaffenbach, Asylieurkunden aus Cos. Abhandlungen d. Deutsch. Akad. d. Wiss. (1952) 1.
- Hesseling - Pernot, Prodrom. = Hesseling-Pernot, Poèmes Prodromiques, Amsterdam (1910).
- Wagner, Carmina = Wagner, Carmina popularia græca medii aevi, Leipzig (1874).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Γενικαὶ παρατηρήσεις.

Τὰ ἀρχαιότερα γραπτὰ μνημεῖα τῆς Κῶ ἔχουν γραφῇ εἰς τὴν Δωρικὴν διάλεκτον. Τῆς προδωρικῆς ἐποχῆς οὐδεμία εὐρέθη μέχρι σήμερον ἐπιγραφή.¹

Αἱ ἀρχαιολογικαὶ ἀνασκαφαί, αἱ διενεργηθεῖσαι εἰς τὸν χῶρον τῆς κατερειπωθείσης ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ τοῦ 1933 πόλεως τῆς Κῶ, ἔφερον εἰς φῶς τὰ θεμέλια τῆς ἀρχαίας πόλεως, τμῆμα τῆς ὁποίας ἀνάγεται εἰς τοὺς Μυκηναϊκοὺς χρόνους, καὶ λείψανα νεκροπόλεων πρωτογεωμετρικῆς καὶ γεωμετρικῆς ἐποχῆς.² Τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα, ἀγγεῖα καὶ λοιπὰ κτερίσματα, ὁμιλοῦν περὶ τῶν σχέσεων τῆς νήσου μετὰ τὴν Κύπρον. Ἡ συμμετοχὴ τῆς Κῶ εἰς τὴν Δωρικὴν Ἑξάπολιν, τῆς ὁποίας μετείχον, ἐκτὸς τῶν τριῶν πόλεων τῆς Ρόδου Λίνδου, Καμίρου καὶ Ἰαλυσσοῦ, ἢ Ἀλικαρνασσός καὶ ἡ Κνίδος, δεικνύει τὰς στενάς σχέσεις, τὰς ὁποίας διετῆρει ἡ νῆσος μετὰ τὰς πόλεις τῆς Ρόδου, ὡς καὶ μετὰ τὴν ἀπέναντι ταύτης Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν Καρίαν.

Εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῆς Κῶ ἐχρησιμοποιήθη τὸ Ἰωνικὸν ἀλφάβητον.³ Ἀπόδειξιν ἀρχαιότερας γραφῆς παρέχει ἡ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ α' ἡμίσεος τοῦ Ε' π.Χ. αἰῶνος μορφή τοῦ ὀνόματος ΚΟΣ.⁴

Ὁ ἐπιγραφικὸς πλοῦτος τῆς νήσου συμπίπτει μετὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς αὐτῆς (4ος-2ος π.Χ. αἰ.) καὶ μετὰ τὸν συνοικισμὸν τῆς πόλεως (366 π.Χ.).⁵ Κατὰ τὴν ἐποχὴν περίπου ταύτην ἡ νῆσος διετέλει ὑπὸ τὴν εὐνοίαν τῶν Πτολεμαίων (309-146 π.Χ.) καὶ διετῆρει φιλικωτάτας σχέσεις πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Περγάμου Εὐμένη τὸν Β' (197-159 π.Χ.) καὶ Ἀτταλον Β' (159-138 π.Χ.).⁶

Ἡ διάλεκτος τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Κῶ ἀνήκει εἰς τὴν ὁμάδα τῆς Μεσημβρινῆς Ἑλληνικῆς καὶ εἰδικώτερον εἰς τὴν Νοτιοανατολικὴν Δωρικὴν, εἰς ἣν κατατάσσεται καὶ ἡ γλῶσσα τῶν ἐπιγραφῶν Θήρας, Ἀνάφης, Μήλου, Κνίδου, Τήλου, Νισύρου, Ἀστυπαλαίας, Ρόδου, Κρήτης, Παμφυλίας καὶ Κυρήνης.⁷

1. Ὁ Herzog ἐν Arch. Anzeig. (1901), 133 ἀναφέρει ὅτι εἰς ἐπιγραφὰς ἐντειχισμένας εἰς τὸ φρούριον τῆς Κῶ (Χώρας), εἰς τὰς ὁποίας χρησιμοποιεῖται τὸ Ἰωνικὸν ἀλφάβητον τοῦ 5ου π.Χ. αἰ., ἀνεκάλυψε καὶ γράμματα προελληνικῆς γραφῆς, πιθανῶς Καρικῆς.

2. Βλ. L. Morricone, Bolletino d'arte (1950) σειρά II, 55.

3. Βλ. A. N. Modona, Coo, 191.

4. Βλ. A. N. Modona, ἐνθ' ἄν., 133.

5. Βλ. Διοδ. XV, 76, Στράβ. 6, 657.

6. Αἱ περισσότεραι τῶν ἐπιγραφῶν εὐρέθησαν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ Ἀσκληπείου, τὸ ὁποῖον, ὡς ἀποδεικνύεται, ἐχρησίμευε σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ὡς Ἀρχεῖον τῆς δράσεως τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς τῆς Κῶ καὶ τῆς ἐν γένει πολιτικῆς ζωῆς τῆς νήσου.

7. Βλ. Bechtel, Griech. Dialekte II, 519 κέξ.— Πβ. A. N. Modona, ἐνθ' ἄν., 197.

Γλωσσική συγγένεια παρατηρείται επίσης μεταξύ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Κῶ καὶ τῶν τῆς Ἀργολίδος καὶ Συρακουσῶν. Ἡ ἐπίδρασις τῆς Ἀττικῆς κοινῆς ἐπὶ τῆς γλώσσης τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Κῶ ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 4ου ἤδη π.Χ. αἰῶνος. Ἡ Δωρίς ἐν τούτοις διετήρησε τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ αὐτῆς μέχρι τοῦ 2ου μ.Χ. αἰῶνος, ὅπως φαίνεται ἐκ τῶν ψηφισμάτων τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Δήμου τῶν Κῶν, περισσό-τερον δὲ ἐξ ἐπιγραφῶν ἰδιωτικοῦ χαρακτῆρος.¹

Ἡ ἔλλειψις γραπτῶν μνημείων τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν παρακολούθησιν τῆς ἐξελιξέως τῆς γλώσσης τῆς Κῶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην.

Στοιχεῖα φωνητικά, μορφολογικὰ καὶ λεξιλογικὰ, διατηρούμενα μέχρι σήμερον εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ, προσδίδουν εἰς αὐτὰ ἀρχαίζουσαν μορφήν καὶ ἐπιτρέπουν νὰ διαπιστώσωμεν ὅτι ἡ ὑποχώρησις αὐτῶν πρὸ τῆς Νεοελληνικῆς κοινῆς δὲν ὑπῆρξε πλήρης, ὅπως ἐπίσης δὲν εἶναι πλήρης ἡ ὑποχώρησις τῶν ἰδιωμάτων τῶν λοιπῶν νήσων τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος, τῆς γλώσσης τῆς Κύπρου, τῆς Ἰκαρίας, ἐνίων ἐκ τῶν Νοτίων Σποράδων, ὡς καὶ τῶν Κατω-ιταλικῶν ἰδιωμάτων.

Ἡ ποσοτικὴ διαφορὰ τῶν τονουμένων καὶ τῶν ἀτόνων φωνηέντων, ἡ διατήρησις τοῦ τελικοῦ -ν, τῶν ἐξ ἀρχαίας παραδόσεως διπλῶν συμφώνων, τῆς ρηματικῆς καταλήξεως -ουσιν καὶ τῆς κατ' ἀναλογίαν πρὸς ταύτην -ασιν ἀντὶ -ουν καὶ -σαν, ἡ ἐν τινι μέτρῳ διατήρησις τῆς ἀρχαίας προφορᾶς τοῦ υ, ἡ ἀνάπτυξις παρασιτικοῦ γ (δουλεύω > δουλεύγω, παρὰ τὸ ἀρχαῖον εὐγιλᾶτου κ.ἄ.), πάντα ταῦτα, ὑπάρχοντα εἰς τὴν σημερινὴν γλῶσσαν τῆς Κῶ καὶ τὰς συγγένεις πρὸς αὐτὴν Νεοελληνικὰς διαλέκτους, εἶναι ἀρχαῖσμοι διατηρηθέντες μέχρι σήμερον ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἢ τὴν μεσαιωνικὴν ἐποχὴν.²

Ἡ διατήρησις λεξιλογικῶν ἀρχαιοπινῶν στοιχείων δὲν ἀποτελεῖ βεβαίως μοναδικὸν προνόμιον τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν ἰδιωμάτων καὶ τῶν λοιπῶν Δωδεκανησιακῶν, ἀλλ' εἶναι ἐξ ἴσου βέβαιον ὅτι ταῦτα, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ συναντώμενα εἰς πολλὰς ἄλλας Νεοελληνικὰς διαλέκτους, εἶναι κατ' ἀναλογίαν περισσότερα καὶ φέρουν τὰ ἰδιώματά μας εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν μὲ τὰς διαλέκτους τῆς Κύπρου καὶ τὰ Κατω-ιταλικά Νεοελληνικά ἰδιώματα καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν Τσακωνικὴν καὶ τὴν διάλεκτον τοῦ Πόντου. Ἐπὶ πλεον τὰ στοιχεῖα ταῦτα δὲν συναντῶνται μόνον εἰς παροιμίας, γνωμικά ἢ τοπωνύμια, φύσει συντηρητικὰ στοιχεῖα τοῦ λόγου, ἀλλ' ἀποτελοῦν ζῶντα πλοῦτον τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας.

Παραθέτω μερικὰ ἐκ τούτων : ἀποκοτέω > ποκοτ-ῖω :³ φρ. ἔμ βοκοτ-ῖᾱς νὰ μιλήσης (δὲν τολμᾶς νὰ μιλήσης). ἀκμάζω > ἀκνιάζω > κινῶ-ῖᾱζ-ζω (ὠριμάζω) : φρ. ἔν ἐκνῶ-ῖᾱσαν ἀκόμη τὰ σταφύλ-λα· ἄπτω > ἄφτω-ἔφτω (ἀνάπτω) : φρ. ἔψα τὸ κανάηλι, ἔν' ἔφτει ἢ φωθῖᾱ· βαττολαλῶ > βατ-ῖᾱλαλῶ : φρ. ἔπο τὸ πρῶτῖβ βατ-ῖᾱλαλεῖ (ἀπὸ τὸ πρῶτῖ καταφέρεται, φλυαρεῖ)· ἐγκαλῶ > γκαλῶ (καταγγέλλω τινὰ εἰς τὸ δικαστήριον) : φρ. πάαιν-νε νὰ μὲ γκαλέσης· ἐνδημία > ἐνδήμιᾱ (ἐπιδημία) :

1. Βλ. A. N. Modona, *Coa*, 191.

2. Βλ. *Schwyzler*, *Griech. Gramm.*, I, 125.

3. Πβ. A. Tsopanakis, *Phonétique* XXVI.

4. Πβ. Κ.Δ. Ἀποκάλ. 14, 18. Πολυδεύκουσ Ὀνομαστ. 1, 230.

φρ. ηῦρεμ-με φτηὰ ἢ ἐνδημιά (μὲ προσέβαλεν αὐτὴ ἢ ἐπιδημία)· εὐδία-εὐδιάζω>-βιδῆγιά-βιδῆγιάζ-ζω : φρ. ἐβιδῆγιάσε(ν) (ἔπαυσεν ἢ βροχή)· λείπω (μὲ τὴν σημασίαν τοῦ ἀφίνω, ἐγκαταλείπω τινά) : φρ. ἔλιπέ με (ξεφορτώσου με)· ἱκανῶ¹-ἱκανοῦμαι>καῦ-ῆοῦμαι : φρ. καῦ-ῆέσαι μὲ τὸ φαῖ φτουὰ γῆ νὰ σοῦ βάλω ἕι ἄλ-λο ; (σοῦ ἀρκεῖ, σὲ ἱκανοποιεῖ τοῦτο τὸ φαγητὸν ἢ.....)· λευκαίνω>λευκαίνω-λεύκασμα (τό) : φρ. ἄ πάμε ᾿ς τὸμ βοταμὸν - νὰ λευκάνωμεν δὰ σενδῶν-ῆα· κάματος (ὅ) : 1/ ἢ ἀροτριώσις, 2/ τὸ ἀροτριωθὲν τμημα ἀγροῦ, 3/ ἐπὶ μελισσῶν, ἢ ἐργασία πρὸς συλλογὴν γύρεως. φρ. μιᾶς ἡμέρας κάματος (καλλιέργεια μιᾶς ἡμέρας)· κράζω>κράσ-σω : φρ. ἐκράξαν οἱ πετεινοί, κράσ-σουν δὰ πουλ-ῆα· μεταῦπνίζω>μεταπνίζ-ζω (διακόπτω τὸν ὕπνον, ἀφοῦ κοιμηθῶ ἀρκούντως) : φρ. μετάπνισεν δὸ παιῖ, μετάπνισα ἔ' ἔν ἦτον γόμη μεσάνυχτα· μαιίνω>μιαίνω : φρ. ἡμιανέμ-μας (μᾶς ἐμόλυνε, συνήθως ἐπὶ ἠθικῆς σημασίας)· οἴσυπος>μοίτσοπας (ὁ λιπώδης ρύπος τῶν ἐρίων προβάτου· ὄλυθος-ὄλύνθιον>ἀλόθ-θι - λύθ-θι, ὄλυθιάζω>λυθῆγιάζ-ζω (ἀναρτῶ ἐπὶ τῆς συκῆς ὄλύνθους διὰ γονιμοποίησιν)· πάσ-σω (ἐπιπάσσω) : φρ. ἡ πασ-σόμνυια πάσ-σει τὸ κριάς (ἢ πασσόμνυια ἐπιπάσσει τὰ ὠά της ἐπὶ τοῦ κρέατος)· ὀπτὸν>φτό(ν) (Κέφαλ.) : φρ. τὸ φτὸν ἀῆς Λαμβρῆς (τὸ ψητὸν ἀρνὶ τοῦ Πάσχα)· παστός (ὅ), παροιμ. : ὄσα πάρ' ἢ νύφ-φη ᾿ς τὸμ βαστὸ (ὅταν παρέλθῃ ὁ προσδιωρισμένος χρόνος πρὸς ἐκτέλεσιν ὑποσχέσεώς τινος, δυσκόλως πραγματοποιεῖται αὕτη)· ρίψ>ρίπ-ῆα : φρ. ἡ ρίπ-ῆα τοῦ δυφελ-ῆοῦ (ἢ σανὶς ἢ κλείουσα τὴν εἴσοδον τῆς κυψέλης).

Ὁ καθηγ. Α. Τσοπανάκης² ἀνέπτυξε τοὺς λόγους εἰς οὓς ὀφείλεται ἡ ἀρχαϊκὴ μορφή τῆς διαλέκτου τῆς Ρόδου, ἀποδώσας αὐτὴν ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν συντηρητικότητα ταύτης, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τῆς Ἀλεξανδρινῆς κοινῆς ἐκ λόγων γειτνιασεως καὶ εἰς τὸν διὰ λόγους πολιτικούς (ἐπιδρομαὶ Σαρακηνῶν, Σταυροφορίαι, Τοῦρκοι) ἀτελεῖ προσανατολισμὸν τῆς Ροδιακῆς διαλέκτου πρὸς τὴν κοινὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅταν ἡ Ἀλεξάνδρεια ἔπαυσε νὰ εἶναι πνευματικὸν κέντρον.

Ἐπειδὴ οἱ αὐτοὶ λόγοι ἰσχύουν καὶ ὡς πρὸς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ, περιττεῦει πᾶσα ἰδιαιτέρα διαπραγματεύσις. Προσθέτω τοῦτο μόνον : ἡ σύστασις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν νήσων, γεωργικοῦ ἀνέκαθεν, συνέβαλε κατὰ πολὺ εἰς τὴν συντηρητικότητα τῆς γλώσσης αὐτοῦ. Ὁ ἐπαγγελματικὸς ἄλλωστε προσανατολισμὸς οὗτος τῶν κατοίκων ἀπήλλαξεν αὐτοὺς καὶ ἀπὸ τὴν στενὴν ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἐκάστοτε κατακτητάς, δι' ὃ καὶ ὑπέστησαν ἀσθενεστέραν τῆς ἀλλαχοῦ σημειωθείσης ἐπίδρασιν τῆς γλώσσης αὐτῶν.

2. Σχέσεις τῶν ἰδιωμάτων τῆς Κῶ πρὸς τὰ λοιπὰ ἰδιώματα τῆς Μεσημβρινῆς Νεοελληνικῆς.

Κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Γ. Χατζιδάκι γενομένην διαίρεσιν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ ἀνήκουν εἰς τὴν ὁμάδα τῶν νοτίων Νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων.³

1. Πβ. Α. Παπαδοπούλου, Ἱστο. Λεξ. Πόντ. ἱκανῶ.— Rohlf, E. W., 812 *hanó, ekanó*.

2. Phonétique, σ. XXV κέξ.— Κοινὴ Ροδ. ἰδιώμ., 6 κέξ.

3. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, Σύντομ. Ἱστ. τῆς Ἑλλην. γλώσσης, 111 κέξ. Ἡ διαίρεσις αὕτη χρή-

Ἐξετάζων τὴν φωνητικὴν τῶν ἰδιωμάτων Κύπρου, Δωδεκανήσου καὶ Ἰκαρίας ὁ *X. Παντελίδης* διαστέλλει ταῦτα τῶν λοιπῶν ἰδιωμάτων τῆς Μεσημβρινῆς Νεοελληνικῆς ὡς παρουσιάζοντα ἴδια χαρακτηριστικὰ ἰκανὰ νὰ τὰ διακρίνουν εἰς ἰδίαν γλωσσικὴν ὁμάδα.¹

Ὁ *A. Τσοπανάκης* παρατηρεῖ ὅτι ἡ ὁμάς αὕτη, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύναντο νὰ συμπεριληφθοῦν καὶ τὰ ἰδιώματα τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης, ὡς συνδεόμενα στενωῶς μετὰ τῶν ἰδιωμάτων τῶν νήσων Καρπάθου, Κάσου καὶ Χάλκης, δύναται νὰ ὑποδιαιρεθῇ εἰς ἄλλας μικροτέρας ὁμάδας, διότι περιλαμβάνει ποικίλα φωνητικὰ φαινόμενα καὶ ἐν πολλοῖς ἀνόμοια μεταξὺ των.²

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ δύναται νὰ ἀποτελέσουν μὲ τὰ ἰδιώματα Ἀστυπалаίας, Λέρου, Μεγίστης, Νισύρου, Β.Α. Ρόδου καὶ Τήλου, μίαν ὁμάδα ὑπὸ στενοτέραν ἔννοιαν, ὡς παρουσιάζοντα πολλὰ κύρια φωνητικὰ φαινόμενα κοινὰ καὶ συγγενῆ μουσικῶν τόνων.

Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ ἰδιώματα τῶν λοιπῶν νήσων τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος, Καλύμνου, Καρπάθου, Κάσου, Σύμης καὶ Χάλκης, παρουσιάζουν τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ στενὴν συγγένειαν ὡς συμπίπτοντα κατὰ τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῶν Δωδεκανησιακῶν ἰδιωμάτων. Τὸ ἰδίωμα τῆς Χώρας (Κῶ), παραδείγματος χάριν, ἔχει μὲ τὸ ἰδίωμα τῆς Καλύμνου κοινὴν τὴν προφορὰν τοῦ χ ὡς σ καὶ τοῦ κ ὡς τσ πρὸ τῶν φωνηέντων ε καὶ ι.

Πέραν τῆς στενῆς ταύτης συγγενείας των, πρὸς τὰ λοιπὰ Δωδεκανησιακά, τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ παρουσιάζουν ἐπίσης μεγάλην ἀναλογίαν μὲ τὰ ἰδιώματα Ἰκαρίας καὶ Χίου (διπλᾶ σύμφωνα, τελικὸν -ν, συμφωνικά συμπλέγματα).³ Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐφάπτονται, διὰ τῆς Ρόδου, πρὸς τὴν γλῶσσαν τῆς Κύπρου.

Ἐνδιαφέρον προκαλοῦν τὰ μεταξὺ τῶν ἰδιωμάτων τῆς Κῶ ἀφ' ἑνός, τῶν Κατωιταλικῶν Νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων καὶ τῆς Τσακωνικῆς ἀφ' ἑτέρου, ὑπάρχοντα σημεῖα ἐπαφῆς. Τὰ περισσότερα τούτων συμπίπτουν πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ *A. Τσοπανάκη* ἀναφερόμενα κοινὰ μεταξὺ τῶν Ροδιακῶν καὶ τῶν ἐν λόγῳ ἰδιωμάτων στοιχεῖα,⁴ ὡς εἶναι ὡς πρὸς τὰ Κατωιταλικά ἡ φωνητικὴ ἐξέλιξις τοῦ τελικοῦ -ν καὶ τοῦ ἐν μέσῳ λέξεως, τοῦ διπλοῦ λ-λ>λ-λ^a (Κῶς, Ρόδος>αδ [Κάτω Ἰταλ.]),⁵ τοῦ λ—ι>λ-γι-γι-γι

ζει, ὡς παρατήρησεν ἀργότερον ὁ ἴδιος ὁ Χατζιδάκις, ὑποδιαιρέσεων.— Ὁ καθ. *N. Ἀνδριώτης*, ὑποστηρίζων ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ «περὶ τῶν βορείων, ἡμιβορείων καὶ νοτίων Ἑλλήν. Ἰδιωμάτων Θράκης (Ἀρχ. Θρακ. Θησ. Τόμ. 10 [1943-44], 131-185) τὴν διαίρεσιν τῆς νέας γλώσσης εἰς βόρεια καὶ νότια Ἰδιώματα ὑποδεικνύει ἀσφαλέστερον τρόπον ὑποδιαιρέσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σπουδαιοτέρων ἰσογλώσσων, ὅσα παρουσιάζουν μεταξὺ των γεωγραφικὴν συνοχὴν «ὥστε νὰ ἐπιτρέπουν ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ γλωσσικὸ κομμάτισμα νὰ ξεχωρίσουμε κάποιες ἐνότητες μὲ ἰδιαιτέρους μεταξὺ των δεσμούς».

1. Βλ. *X. Παντελίδου*, *Φωνητικὴ*, Εἰσαγ. ι.

2. *Phonétique*, σελ. XXXI.

3. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, *MNE* 2, 398 κέξ.—*X. Παντελίδου*, *Φωνητικὴ*, ι κέξ.—*Permot*, Chio, εἰς τὰ κεφ. περὶ διπλώσεως συμφώνων, 381-404 καὶ τελ. -ν, 432-435.

4. Βλ. *Phonétique*, XXXV κέξ.—*Byzant. Zeit.* 48 [1955], 58, 62, 65, 66.

5. Βλ. *Rohlf's*, *Histor. Gramm.*, 77.

(Κῶς) > -ǰǰ (Κάτω Ἰταλ.)¹ καὶ κοινὰ λεξιλογικὰ στοιχεῖα ἐκ τοῦ ποιμενικοῦ κυρίως βίου,² ὡς πρὸς τὴν Τσακωνικὴν δὲ 1/ ἡ φωνητικὴ ἐξέλιξις τοῦ συμφωνικοῦ συμπλέγματος ν+θ > θ+θ > τ-θ (Κῶς, Ρόδος) > εἰ (Τσακων)³ : γρονθίζω > γροθ-θίζ-ζω > γροτθίζ-ζω (Κῶς), γρόνθος > γρόττε (Τσακων.), 2/ ἡ δάσυνσις τοῦ δευτέρου τῶν διπλῶν ψιλῶν : τ-τ > τ-τ-τθ (Κῶς), εἰ (Τσακων.),⁴ π+π > π+π-πθ (Κῶς) -π (Τσακων.),⁵ καὶ 3/ ἡ ἀφομοίωσις τοῦ τελικοῦ -ς πρὸς τὸ τ : -ς+τ > τ-τ (Κῶς), εἰ (Τσακων.) : -ς τὸ > τ-τό (Κῶς), -εἶδ (Τσακων.) : μέσα εἰς τὸν γιालόν > μέτ-τόγ γιאלό (Κῶς), στόμα > εἶούμα (Τσακων.).⁶

3. Τὰ ιδιώματα τῆς Κῶ καθ' ἑαυτά.

Βασιζόμενοι ἐπὶ τῶν κυρίων χαρακτηριστικῶν τῶν ιδιωμάτων τῆς Κῶ, φωνητικῶν καὶ μορφολογικῶν, δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν ταῦτα κατ' ἀρχὴν εἰς δύο κυρίως ομάδας : 1/ Τὴν Ἀνατολικὴν, περιλαμβάνουσαν τὰ ιδιώματα Χώρας, Ἀσφενδιοῦ καὶ Πυλίου καὶ 2/ τὴν Δυτικὴν, περιλαμβάνουσαν τὰ ιδιώματα Ἀντιμαχείας, Καρδαμένης καὶ Κεφάλου.

Βασικὰ γνωρίσματα τῆς ἀνατολικῆς ομάδος εἶναι : 1/ ὁ μουσικὸς τόνος, διάφορος τοῦ τῆς δυτικῆς ομάδος, 2/ ἡ προφορὰ τοῦ ἀπλοῦ λ ὡς ὑπερωϊκοῦ λ,⁷ 3/ ἡ προφορὰ τοῦ ἀπλοῦ ν ὡς προουρανικοῦ γ, 4/ ἡ προφορὰ τοῦ διπλοῦ λ-λ ὡς λ-λ^d καὶ 5/ οἱ παρεκτεταμένοι τύποι τῶν ρηματικῶν καταλήξεων : ἐπήγαμεν > ἐπή(γ)αμένε, ἤλθαμεν > ἤθραμένε, ἔφυγεν > ἔφυένε, ἤμουν > ἤμουτόνε, ἤσουν > ἤσουτόνε, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ γ' πρὸς. ἤτο > ἤτονε.

Βασικὰ γνωρίσματα τῆς δυτικῆς ομάδος εἶναι : 1/ ὁ μουσικὸς τόνος, διάφορος τοῦ τῆς ἀνατολικῆς ομάδος, 2/ ἡ εἰς μεγαλυτέραν ἔκτασιν παρατηρουμένη σίγησις τῶν μέσων β, γ, δ, 3/ ἡ στένωσις τοῦ ο εἰς ου παρὰ τὸ α, 4/ ἡ διάφορος φωνητικὴ ἐξέλιξις τοῦ συμφωνικοῦ ἡμιφώνου j ἐν συνιζήσει καὶ 5/ ἡ φωνητικὴ ἐξέλιξις τῶν συμφωνικῶν συμπλεγμάτων βγ, βδ, ργ, ρδ, διάφορος τῆς ἐν τῇ ἀνατολικῇ ομάδι παρατηρουμένης.

Τὰς δύο ταύτας ομάδας δυνάμεθα νὰ ὑποδιαιρέσωμεν περαιτέρω : 1/ τὴν ἀνατολικὴν εἰς τὰ ιδιώματα : α/ Χώρας καὶ β/ Ἀσφενδιοῦ-Πυλίου, 2/ τὴν δυτικὴν εἰς τὰ ιδιώματα : α/ Ἀντιμαχείας-Καρδαμένης καὶ β/ Κεφάλου.

1/ Τὰ χαρακτηριστικὰ τὰ διαστέλλοντα τὸ ἴδιωμα Χώρας ἀπὸ τὸ ἴδιωμα Ἀσφενδιοῦ-Πυλίου εἶναι ἡ προφορὰ τῶν χ, κ καὶ γγ ὡς σ, τσ, ντζ πρὸ τῶν φωνηέν-

1. Βλ. *Rohlf's*, *Histor. Gramm.*, 58.

2. Βλ. *Rohlf's*, *Terminol. pastor.*, 271 κέξ.

3. Βλ. *G. Anagnostopulos*, *Tsakon. Gramm.*, 15. — Θ. *Κωστάκη*, *Τσακων.*, 43.

4. Βλ. *G. Anagnostopulos*, ἐνθ' ἄν., 19.

5. Βλ. *G. Anagnostopulos*, ἐνθ' ἄν., 19.

6. Βλ. *G. Anagnostopulos*, ἐνθ' ἄν., 11.

7. Κατὰ τὴν προφορὰν τούτου ἡ γλῶσσα κυρτοῦται περὶ τὸ μέσον καὶ ἐφάπτεται διὰ τοῦ ἄκρου αὐτῆς ἐλαφρῶς τοῦ προσθίου τμήματος τοῦ οὐρανίσκου. Τὸ λ τοῦτο φαίνεται ὡς προβαθμῆς τοῦ ἐν Ἀπυράνθφ Νάξου προφερομένου (βλ. Δ. *Οἰκονομίδου*, Ἀθηνᾶ 56 [1952], 223) καὶ τοῦ ἐν τῇ Δυτ. Κρήτῃ (βλ. Γ. *Χατζιδάκι*, *MNE* 1, 177 κέξ.).

των ε, ι : χέρι>σέρι, χοῖρος>σοῖρος, κερὶ>τσερί, παιδάκι>παιδάτσι, εὐαγγέλιον>βγαντζέλιο, ἀνάγκη>ἀνάντζη.¹ 2/ Τὸ ἰδίωμα Κεφάλου παρὰ τὰ πολλὰ καὶ κύρια στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἔχει κοινὰ μὲ τὸ ἰδίωμα Ἀντιμαχείας-Καρδαμένης, παρουσιάζει διαφορὰς ἱκανὰς νὰ προσδώσουν εἰς αὐτὸ ἰδίαν φυσιογνωμίαν : α/ διάφορος μουσικὸς τόνος, β/ διάφορος φωνητικὴ ἐξέλιξις τῶν συμφωνικῶν συμπλεγμάτων βγ, ργ, ρδ, βδ, γ/ διάφορος φωνητικὴ ἐξέλιξις τοῦ συμφωνικοῦ ἡμιφώνου j ἐν συνιζήσει, δ/ μετὰθεσις τοῦ σ εἰς τὰ συμφωνικά συμπλέγματα σβ, σφ : σβούρα>βσοῦρα-βζούρα, σφῆκα>σφήκα, σφενδὸνη>φσονδὸνα καὶ ε/ ἡ ἀφομοίωσις τοῦ -ς πρὸς τὸ τ:-ς-τὸ>τ-ἰό.

Μεταξὺ τῶν ἰδιωμάτων τούτων, συντηρητικώτερα φαίνονται τὰ τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς νήσου. Τοῦτο ἀνάγεται πιθανῶς εἰς παλαιότεραν φάσιν συγκροτήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς, τῆς ὁποίας τὰ ἱστορικὰ αἴτια εἶναι δύσκολον νὰ καθορίσωμεν.

Ἄξιοσημείωτον πάντως εἶναι ὅτι καὶ σήμερον ἔτι οἱ κάτοικοι ἐκάστου χωρίου ἐμμένουν ζηλοτύπως εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ τοπικοῦ των ἰδιώματος, ἡ ἐκδήλωσις δὲ αὕτη τοπικιστικοῦ πνεύματος συνετέλεσεν ἀσφαλῶς εἰς τὴν περαιτέρω ἔξαρσιν τῶν ἀρχικῶν διαφορῶν.

4. Ἐπιδράσεις ἐπὶ τῶν ἰδιωμάτων τῆς Κῶ.

Ἡ μετ' ἀκριβείας διαπίστωσις τῶν ξένων διαλεκτικῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἐδέχθησαν κατὰ καιροὺς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ δὲν εἶναι εὐκόλος, ὅπως δὲν εἶναι εὐκόλος καὶ διὰ τὰ λοιπὰ Νεοελληνικὰ ἰδιώματα, ὅταν στερούμεθα γραπτῶν μνημείων, διὰ μέσου τῶν ὁποίων θὰ ἦτο δυνατόν νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν ἐξέλιξιν τῆς γλώσσης, ἢ ἱστορικῶν δεδομένων βεβαιούντων τὴν μετακίνησιν πληθυσμῶν, ἐξ ἧς θὰ ἐδικαιολογοῦντο γλωσσικαὶ ἐπιδράσεις. Εἴμεθα ἐκ τούτου ὑποχρεωμένοι νὰ ἐξακριβώσωμεν τὸ γλωσσικὸν ὑπόστρωμα τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν ἰδιωμάτων καὶ νὰ διακρίνωμεν τὰ ἐπίκτητα στοιχεῖα, στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν φωνητικῶν φαινομένων καὶ ἐπὶ στοιχείων λεξιλογικῶν καὶ μορφολογικῶν.

Ἐκ τῶν ἰδιωμάτων τῆς Κῶ τὰ περισσότερον ἀντιπροσωπευτικὰ εἶναι, ὅπως εἶδομεν ἀνωτέρω, τὰ ἰδιώματα τῆς δυτικῆς ομάδος καὶ κυρίως τὸ ἰδίωμα Ἀντιμαχείας-Καρδαμένης. Τοῦτο συγκεντρώνει μὲν πάντα τὰ βασικὰ γνωρίσματα τῶν ἰδιωμάτων τῆς νήσου (διπλᾶ σύμφωνα, τελικὸν ν, ρηματικὰς καταλήξεις -ουσι(ν) καὶ -ασι(ν), σίγησιν τῶν μέσων β, γ, δ, στένωσιν τοῦ ο παρὰ τὸ α, οὐράνωσιν τῶν κ καὶ χ πρὸ τῶν ἀσθενῶν φωνηέντων ε καὶ ι, καὶ ποσοτικὴν διαφορὰν τῶν τονουμένων φωνηέντων ἀπὸ τὰ ἄτονα, δὲν παρουσιάζει δὲ τὰς νεωτέρας ἐξελίξεις τῶν συμφώνων καὶ τῶν συμφωνικῶν συμπλεγμάτων, τὰς ὁποίας διαπιστοῦμεν εἰς τὰ ἀκράϊα ἰδιώματα τῆς νήσου, ἦτοι εἰς τὸ ἰδίωμα Χώρας, ὅπου χ+ε, ι=σ+ε, ι, κ+ε, ι=τσε, ι καὶ τὸ ἰδίωμα Κεφάλου, ὅπου βγ>φκ, βδ>φτ, ργ>ρκ, ρδ>ρτ.

Αἱ διάλεκτοι μὲ τὰς ὁποίας διασταυροῦνται τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ καὶ παρου-

1. Τὸ ἰδίωμα Πυλλοῦ διαφέρει τοῦ ἰδιώματος Ἀσφενδιοῦ ὡς πρὸς τὴν προφορὰν τοῦ σ τὸ ὁποῖον ἀκούεται ἐν αὐτῷ δασὺ δ, παρουσιάζει δὲ περισσότερα ἐκείνου κοινὰ σημεῖα πρὸς τὸ ἰδίωμα Ἀντιμαχείας-Καρδαμένης.

σιάζουν ιδιαίτεράν συγγένειαν εἶναι : 1/ ἡ τῆς ἀπέναντι ἀκτῆς τῆς Μ. Ἀσίας, καὶ συγκεκριμένως τὸ ἰδίωμα τῆς Ἀλικαρνασσοῦ, καὶ 2/ ἡ διάλεκτος τῆς Ρόδου.

Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς Κῶ, καὶ μόνη, μαρτυρεῖ περὶ τῆς συνεχοῦς ἐπικοινωνίας τῶν κατοίκων τῆς μὲ τοὺς πληθυσμοὺς τοῦ ἀπέναντι ταύτης τμήματος τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῶν ἐπιδράσεων τὰς ὁποίας ἐδέχθη ἐκάστοτε ἡ γλῶσσα τῶν κατοίκων τῆς ἐκ τῆς γλώσσης τῶν Μικρασιατικῶν πληθυσμῶν. Ἡ νῆσος εἶναι ἐνσφηνωμένη κατὰ τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς ἄκρον εἰς τὸν Κεραμικὸν κόλπον, ἀπέχει δὲ τῆς Ἀλικαρνασσοῦ ἑνδεκα μόνον μίλια. Γνωρίζομεν ἄλλως τε ὅτι κατὰ τὰ ἔτη 1912, 1914 καὶ 1922 ἡ Κῶς ἐφιλοξένησε κύματα προσφύγων ἐκ τῆς Ἀλικαρνασσοῦ καὶ τῶν πέριξ αὐτῆς μερῶν. Σήμερον εὐρίσκονται εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς νήσου ἐγκατεστημένοι εἰς ιδιαίτερον συνοικισμὸν ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους Ἀλικαρνασσεῖς. Μετακινήσεις τῶν πληθυσμῶν τῆς Μ. Ἀσίας πρὸς τὰς νήσους μας κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους δὲν ἐπιβεβαιοῦνται ὑπὸ ἱστορικῶν μαρτυριῶν.¹

Ἡ ἐπίδρασις ἐν τούτοις τῆς γλώσσης τῆς Μ. Ἀσίας ἐπὶ τῶν ἰδιωμάτων τῆς Κῶ καὶ συγκεκριμένως ἐπὶ τοῦ ἰδιώματος τῆς Χώρας, φαίνεται πολὺ παλαιὰ καὶ δύναται πιθανῶς νὰ ἀναχθῆ εἰς τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους. Ὅτι ἡ προφορά τοῦ χ ὡς σ καὶ τοῦ κ ὡς τσ πρὸ τῶν ἀσθενῶν φωνηέντων ε καὶ ι, φαινόμενον παρατηρούμενον καὶ εἰς τὰ ἰδιώματα τῶν γειτονικῶν νήσων, Καλύμνου καὶ Ἀστυπαλαίας καὶ εἰς τὸ ἰδίωμα Μεγίστης, ἣτις ἀπέχει δύο μόλις μίλια τοῦ λιμένος τῆς Ἀντιφέλλου (Λυκίας), εἶναι ἐπίδρασις Μικρασιατικῆ, δύναται (τουλάχιστον ὡς πρὸς τὸ ἰδίωμα τῆς Χώρας) νὰ λεχθῆ μετὰ βεβαιότητος, διότι πλὴν τῶν ἀνωτέρω λόγων (στενῆς γειτονίας καὶ ἀναμείξεως πληθυσμῶν) πολὺ ἐνισχύει τὴν ἄποψιν ταύτην τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ φαινόμενον εἶναι ἐντοπισμένον εἰς τὸ ἰδίωμα Χώρας, ἐνῶ εἰς τὰ λοιπὰ ἰδιώματα τῆς νήσου τὰ σύμφωνα ταῦτα εἰς τὰς αὐτὰς θέσεις εἶναι σταθερῶς οὐρανικά ζ-χ. Τὴν αὐτὴν προφορὰν τῶν χ καὶ κ ὡς σ καὶ τσ πρὸ τῶν ε-ι συναντῶμεν καὶ εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς ΒΑ Ρόδου (Ψίθος, Ἀφάντου, Παστίδα, Μαριτσά, Δαματριά, Ἀρχίπολη, Διμουλιά, Πλατάνια), ἐνῶ εἰς τὰ λοιπὰ ἰδιώματα τῆς νήσου τὰ αὐτὰ σύμφωνα εἰς τὰς αὐτὰς θέσεις εἶναι οὐρανικά, ὅπως καὶ εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ Δωδεκανησιακὰ ἰδιώματα.

Μετακινήσεις πληθυσμῶν τῆς Μ. Ἀσίας πρὸς τὴν Ρόδον, μολονότι πιθαναί, δὲν μαρτυροῦνται, ἐνῶ πληθυσμοὶ τῶν νήσων Κῶ, Νισύρου, Τήλου καὶ Χάλκης ἀπεσύρθησαν, ὡς ἀναφέρει ὁ Βοσιό, εἰς τὴν Ρόδον κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Τουρκικῶν ἐπιδρομῶν. Εἰδικῶς διὰ τὸν πληθυσμὸν τῆς Κῶ ἀναφέρει οὗτος ὅτι, κατὰ τὰ γεγονότα τῆς δεκαετίας 1470-1480, πολλοὶ κάτοικοι τῆς νήσου εἶχον ἀποσυρθῆ εἰς Ρόδον ἐκ τοῦ φόβου τῶν Τουρκικῶν ἐπιθέσεων καὶ δὲν ἐσκέπτοντο νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰ ἴδια.² Ἐὰν οἱ μετακινήθεντες πρὸς τὴν Ρόδον Κῶοι προήρχοντο ἐκ τοῦ πλη-

1. Διὰ τὴν Κύπρον ὑπάρχει μία πληροφορία τοῦ Μαχαιρᾶ (Χρον. Κύπρ. 199-200), καθ' ἣν πρόσφυγες ἐξ Ἀτταλείας κατέφυγον κατὰ τὸ 1370 εἰς τὴν Κερήνιαν τῆς Κύπρου.

2. Βλ. Βοσιό, Stor. 1, 2, 259. «e perché molti habitatori dell'isola di Langò (Κῶ) che per i sospetti e timori dell'armata turchesca à Rodi ritirati s'erano, quivi se ne restavano non curandosi altrimenti di ritornarsene ad habitare in quella isola».

θυσμοῦ τῆς Χώρας, ὡς εἶναι φυσικόν, διότι αὕτη ὡς πρωτεύουσα τῆς νήσου θὰ ὑφίστατο τὸ μεγαλύτερον βάρος τῶν Τουρκικῶν ἐπιθέσεων, καὶ ἐὰν οἱ πρόσφυγες οὗτοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ ΒΑ τμήμα τῆς Ρόδου διὰ λόγους περισσοτέρας ἀσφαλείας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ γόνιμον τοῦ ἐδάφους, τότε πρέπει νὰ συμφωνήσωμεν μὲ τὸν Α. Τσοπανάκη,¹ ὅτι οἱ Κῶοι πρόσφυγες, φορεῖς τῶν ἐν λόγῳ φωνητικῶν φαινομένων, ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς φωνητικῆς τῶν ἰδιωμάτων τῆς ΒΑ Ρόδου, καὶ νὰ δεχθῶμεν τὴν χρονολόγησιν τοῦ φαινομένου, τὴν ὁποίαν οὗτος τοποθετεῖ μεταξὺ τοῦ 14ου καὶ 15ου αἰῶνος.

Ἡ φωνητικὴ ἐξέλιξις τοῦ συμφωνικοῦ συμπλέγματος ρχ>ρκ πρὸ τῶν ε καὶ ι, ἢ παρατηρουμένη εἰς τὸ ἰδίωμα Χώρας (ἀρχιχροινὰ>ἀρκιχροινὰ, ἔρχεται>ἔρκεται, ἀντὶ τῶν ἀρσιχροινὰ καὶ ἔρσεται, ὡς ἔδει νὰ ἀναμένωμεν), ὀφείλεται ἴσως καὶ αὕτη εἰς ἐπίδρασιν τοῦ ἰδιώματος τῆς Ἀλικαρνασσοῦ (ὅπου ἀρχινῶ-ἀρχίνησα>ἀρκινῶ, ἀρκίνησα, ἔρχεται>ἔρκεται, ἀρχίζει>ἀρκίζ-ζει).

Μεταξὺ τῶν Ροδιακῶν ἰδιωμάτων καὶ τῶν τῆς Κῶ ἐκτὸς τῶν βασικῶν γνωρισμάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι κοινὰ ὅλων τῶν Δωδεκανησιακῶν ἰδιωμάτων, ὑπάρχουν καὶ τὰ ἐξῆς κοινὰ μεταξὺ αὐτῶν φαινόμενα: 1/ Ἡ φωνητικὴ ἐξέλιξις τῶν συμφωνικῶν συμπλεγμάτων βγ>βγ>φκ, βδ>βδ>βτ, ργ>ργ>ρκ (ΝΔ ἰδιώματα Ρόδου, ἰδίωμα Κεφάλου Κῶ), 2/ ἡ ἐξέλιξις τοῦ λ+ς>λγς-γ-γς (Ἀρχάγγελος Ρόδου, Ἀσφενδιοῦ Κῶ) καὶ 3/ Ἡ στένωσις τοῦ ο παρὰ τὸ α (ΒΔ ἰδιώματα Ρόδου, ἰδιώματα Δυτικῆς Κῶ).

Ἡ ἐπίδρασις τῆς γλώσσης τῆς Κρήτης ἐπὶ τῶν ἰδιωμάτων τῆς Κῶ, τὴν ὁποίαν ὑποστηρίζει ὁ Dieterich, δὲν εἶναι αἰσθητὴ σήμερον.

1. Phonétique, XLVIII κέξ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΦΩΝΗΕΝΤΑ

Τὰ ἀπλᾶ φωνήεντα ἐξελίσσονται εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ ὁμαλῶς, καθ' ὃν τρόπον καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἰδιώματα τῶν νήσων τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος. Τὰ ἄτονα καὶ τὰ ἐν ἀρχῇ λέξεων παρουσιάζουν βεβαίως μεγαλυτέραν εὐπάθειαν, τὰ δὲ τονούμενα διατηροῦνται σταθερώτερον. Τὸ *υ* διατηρεῖ ἐν μέρει τὴν ἀρχαίαν προφορὰν αὐτοῦ : θρύμβη>θρούμβη, κολύμβι>κουλούμβι, μυλλός>μουλ-λός, κλπ.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ στένωσις τοῦ *ο* εἰς *ου*, ὅταν ἐκ τῆς σιγήσεως τῶν μεσοφωνηεντικῶν *β, γ, δ* εὐρεθῇ ἀντιμέτωπον τοῦ *α* : αὐτοδὰ>αὐτοὰ>φτουά, βοδάρικον>βοάτικο(*ν*)>βουάτικο(*ν*), ἐδωδά>ἐδωά>ἐδουά>δουβά, λογάριν>λοάρι(*ν*), λουάρι(*ν*), προβάτα>προάτα>προυάτ-θα, ἀρραβῶνα>ἀρραῶνα>ἀρραοῦνα.

Αἱ δίφθογγοι τῆς κοινῆς Νεοελληνικῆς *αἰ, εἰ, οἷ* δὲν ἀκούονται : ἀηδόνι>ἀδό-*νι*(*ν*), αἰτός>άτός (ἐν ἄσμασιν, ἐν δὲ τῷ λόγῳ αἰτός), καημός>καμός, νεράϊδα>νερά(*δ*)>ἀνερά, γάϊδαρος>γά(*δ*)αρος-γάρος, λειμόνι>λεμόνι(*ν*), βόϊδι>βό(*δ*)ι.

Αἱ παθήσεις τῶν φωνηέντων (ἀφαίρεσις, πρόθεσις, ἔκκρουσις, ἀφομοίωσις, συναλοιφή κ.τ.τ.) παρατηροῦνται εἰς οἶαν ἔκτασιν καὶ εἰς τὰ λοιπὰ Δωδεκανησιακὰ ἰδιώματα καὶ τὰ συγγενῆ τῆς Μεσημβρινῆς Νεοελληνικῆς. Τὸ χαρακτηριστικώτερον γνῶρισμα, τὸ διακρίνον τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ καὶ λοιπὰ Δωδεκανησιακὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα ἰδιώματα τῆς Νεοελληνικῆς εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦ φωνηεντισμοῦ, εἶναι, ὡς θὰ ἴδω-
μεν κατωτέρω, ἡ ποσοτικὴ διαφορὰ τῶν φωνηέντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ποσότης φωνηέντων. - Τόνος.

Ὡς εἶναι γνωστόν, ἡ διαφορὰ προσωδίας τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων, ἡ ὁποία ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, ἐξέλιπε πλήρως κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Κοινῆς (2ος π.Χ. αἰ.), ἐνῶ μεμονωμένα περιπτώσεις συγχύσεως τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων εἶχον ἀρχίσει ἐμφανιζόμεναι ἤδη εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τοῦ 4ου καὶ 3ου π.Χ. αἰῶνος.¹

Ἡ ἐξίσωσις τῆς χρονικῆς διαρκείας ἐκφωνήσεως τῶν φωνηέντων ἐπεκράτησεν ἔκτοτε. Οὕτω τὰ φωνήεντα ἐν τῇ Νεοελληνικῇ κοινῇ εἶναι ἰσόχρονα, ἡ μόνη δὲ μεταξὺ αὐτῶν διάκρισις εἶναι ἡ ὀξύτης ἐκφωνήσεως τοῦ φέροντος τὸν τόνον τῆς λέξεως φωνήεντος.

1. Βλ. *Kretschmer*, *Betonung*, 597.— *Γ. Χατζιδάκι*, *Γλωσσολ. Μελέτ.* 1, 574. *Einleitung*, 20 κέξ., 304 κέξ.— *Schwyzler*, *Griech. Gram.*, 1, 372 κέξ.

Ἡ ἐξίσωσις, ἐν τούτοις, τῆς χρονικῆς διαρκείας ἐκφωνήσεως τῶν φωνηέντων δὲν εἶναι, ὡς ἐπιστεύετο, καθολικὴ.¹

Ὡς παρετήρησαν ἤδη ἄλλοι ἐρευνηταί, ὑφίσταται εἰς τὰ Δωδεκανησιακὰ ἰδιώματα, προφανῶς δὲ καὶ εἰς τὰ συγγενῆ πρὸς αὐτὰ Νότια ἰδιώματα, διαφορὰ ποσότητος τῶν φωνηέντων.²

Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ καὶ δὴ εἰς τὰ τῶν χωρίων τοῦ Δυτικοῦ τμήματος τῆς νήσου, Ἀντιμαχείας, Καρδαμένης καὶ Κεφάλου, ὅπου διακρίνεται σαφέστερον. Ἐξετάζων τοῦτο διεπίστωσα τὰ ἀκόλουθα:³

1/ Ἡ ὀξύτης ἐκφωνήσεως τῶν τονουμένων φωνηέντων μιᾶς φράσεως δὲν εἶναι ἡ αὐτή. Ὁ τόνος μιᾶς ἐν τῇ φράσει λέξεως, ἡ ὁποία κατέχει τὸ κέντρον τοῦ νοήματος ἢ προσδιορίζει τὸ κύριον σημεῖον τῆς φράσεως, ἀνέρχεται εἰς μεγαλύτερον ὕψος τῆς ἐν τῇ ὁμιλίᾳ φωνητικῆς κλίμακος. Ὑπάρχει δηλαδὴ παραλλήλως πρὸς τὸν τόνον τῶν λέξεων τόνος τῆς φράσεως: Ποὺ σ' ἐέχω ἐέναμ μόνον ὅμ ἀκ-κριβόδ (ὀξύτερος ὁ τόνος τῆς λ. ἐναμκῆνα). Εἰεῖσαι τὸ πκίόδ τυχερόδμ βαίτῖν δοῦ κόδσμου (ὀξύτερος ὁ τόνος τῆς λ. πκίόκπκίόκπλέον), ποούμαι γριά, νὰ μὲ θ-θυμάαστε, ἄμα πεθάάνω (ὀξύτερος ὁ τόνος τῆς λ. θυμάαστε), μαρή, γώ, κόδρη μου, ἐμέετ-τρησάα-τες τίς λειπόδπιτ-θες (ὀξύτερος ὁ τόνος τῆς λ. ἐμέετρησάτες), ἡ πίκρη-α της πκίόδν ἡήτομ μιάάλλη (ὀξύτερος ὁ τόνος τῆς λ. μιάλληκμεγάλη), ἐγίνηέμ μιάα δόμορφη κοπέελ-λα κ' ἡήλαμβεν ὠζ-ζάάν δόν ἡλ-λο (ὀξύτερος ὁ τόνος τῶν λ. ὄμορφη καὶ ὠζ-ζάνκώσάν). 2/ Τὸν τόνον τῆς φράσεως ἀκολουθεῖ εἰς ὀξύτητα ὁ τόνος τῶν προπαροξυτόνων λέξεων: Δήήμαρκος, ἐμβόδρισ-σα, πονόδψυχή, ἀνδάάμα μου, πουκάάμισο, ἐκάάθετο, ἐμέετ-τρησα, ἐτάάξαν-δης. 3/ Τὰ ὑπὸ τοὺς δύο τούτους τόνους (τόνος φράσεως καὶ τόνος προπαροξυτόνου λέξεως) φωνήεντα παρουσιάζουν εἰς ποσότητα τὴν ἀναλογίαν 2:1 ὡς πρὸς τὰ ἄτονα. 4/ Εἰς τὰς δύο ταύτας περιπτώσεις ὁ τόνος διαγράφει διπλὴν φορὰν, ἀνιοῦσαν ἢ ὀξειαν καὶ κατιοῦσαν ἢ βαρειαν. Κατὰ τὴν ἀνιοῦσαν ἢ φωνὴ ἀνέρχεται μέχρις ἐνὸς σημείου τῆς διαπασῶν, κατὰ τὴν κατιοῦσαν δὲ κατέρχεται εἰς τὸ σημεῖον ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ἐξεκίνησε καὶ τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸν βασικὸν τόνον τῆς φράσεως, εἰς ὃν ἀκούονται καὶ τὰ λοιπὰ ἐν τῇ φράσει ἄτονα φωνήεντα. Ἐκαστον δηλαδὴ φωνῆεν, τὸ ὁποῖον φέρει τὸν κύριον τόνον τῆς

1. Ὁ Γ. Χατζιδάκις (MNE 1, 253), ὁμιλῶν περὶ τῆς ποσοτικῆς διαφορᾶς μεταξύ τονουμένων καὶ ἀτόνων φωνηέντων εἰς τὰ βόρεια ἰδιώματα, τονίζει ὅτι ὁ ἰσχυρὸς τονισμὸς συνέσπειλε μεγάλως τὰ ἄτονα φωνήεντα, ἐξέτεινε δὲ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον τὰ τονούμενα. Οὕτω ἡ δύναμις τῶν (μακρῶν) τονουμένων πρὸς τὰ (βραχέα) ἄτονα εἶναι 2:1, ἴσως δὲ καὶ 3:1. Πβ. Β. Φάβη, ὁ δυναμ. τόν. τῆς Βορ. Ἑλλην., Ἀθηνᾶ 55 (1951), 10.— Γ. Ἀναγνωστοπούλου, περὶ τοῦ δυναμ. τονισμοῦ Ζαγορ., 7 κέξ.

2. Πβ. Ε. Σταματιάδου, Σαμιακά, 2: μεγαάλα, νεροόνω, κρουόνω.— Φ. Κουκουλέ, Λεξικογρ. Ἀρχ. 6 (1928), 278.— Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 438 κέξ.— Α. Τσοπανάκη, Χάλκη, 13, καὶ τὴν πρόσφατον καὶ ἐμπεριστατωμένην μελέτην τοῦ H. Seiler, ἐν Glotta XXXVI (1958), 209-234.

3. Κατὰ τὴν ἐρευνάν μου ἔκαμα χρῆσιν μαγνητοφώνου χάριν ἀκριβεστεράς φωνητικῆς ἀποδόσεως.

λέξεως ἀπαρτίζεται ἐκ δύο μορίων μιᾶς χρονικῆς ἐνότητος, ἀκούεται δὲ ὡς συνεχ-φορὰ δύο συνεχομένων ὁμοίων φωνηέντων.¹

5/ Φωνήεντα μακρᾶς διαρκείας τηροῦντα τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν 2:1 ἀκούονται καὶ εἰς ἀτόνους συλλαβᾶς. Ταῦτα δὲν παρουσιάζουν κατὰ τὴν ἐκφώνησίν των ἀνά-βασιν καὶ κατάβασιν τῆς φωνῆς, ὡς συμβαίνει εἰς τὰ τονούμενα, ἀλλὰ προφέρονται ὡς ἐν παρεκτεταμένον φωνῆεν εἰς τὸν αὐτὸν τόνον φωνῆς. Παρατηροῦνται δὲ ταῦτα :

α/ εἰς τὴν ἀμέσως πρὸ τοῦ τονουμένου φωνήεντος συλλαβὴν : κα-αλλά<καλλά, φω-ωνή<φωνή, γκα-αλ<λά<ζει<ἀγκαλιάζει,

β/ εἰς τὴν ἀμέσως μετὰ τὸ τονούμενον φωνῆεν συλλαβὴν : ἡμέερα-α<ἡμέρα, πάάπλω-ωμα<πάπλωμα, πέετα-αλο<πέταλο,

γ/ εἰς τὴν δευτέραν πρὸ τοῦ τονουμένου φωνήεντος συλλαβὴν : καλα-αμωτή<καλαμωτή, μα-αυροπόδα<μαυροπόδα, κέ-ερατσαάτη<κερατσαάτη,

δ/ εἰς τὴν δευτέραν μετὰ τὸ τονούμενον φωνῆεν συλλαβὴν : ἐμβόορις-σα-α<ἐμπόριςσα, βασίλις-σα-α<βασιλίςσα, Ψεριμιάωτις-σα-α<Ψεριμιώτιςσα, κακό-μοιρο-ος<κακόμοιρος.

6/ Μακρὰ φωνήεντα προκύπτουν ἐπίσης ἐκ τῆς σιγήσεως τῶν μεσοφωνηεντι-κῶν β, γ, δ, ἐὰν συμπύπτη νὰ εἶναι ὅμοια τὰ μετὰ τὴν σίγησιν συναντώμενα φωνήεν-τα : Σάββατον>Σάάτο(ν), κουδοῦνι>κούουνι. Ὁ τόνος τῶν ἐκ τῶν περιπτώσεων τούτων προκυπτόντων μακρῶν φωνηέντων διαγράφει μὲν διπλὴν φορὰν, ἀλλὰ ἄλλοτε μὲν ἀνιοῦσαν-κατιοῦσαν / \, ὅταν ὁ τόνος τῆς λέξεως πίπτη ἐπὶ τοῦ φωνήεντος τοῦ κειμένου πρὸ τοῦ σιγωμένου μέσου : φίδι>φίι, γίδι>γίι, ἐβδομάδα>ἐβδομάά>ἐβδομά, ἄλλοτε δὲ κατιοῦσαν-ἀνιοῦσαν \ /, ὅταν ὁ τόνος τῆς λέξεως εὐρίσκειται ἐπὶ τοῦ φωνήεντος τοῦ κειμένου μετὰ τὸ σιγώμενον μέσον : ἀστοιβή>ἀστοιή, κλειδί>κλειί.²

7/ Παρεκτεταμένα ἄτονα φωνήεντα ἀναπτύσσονται ἐπίσης πρὸ διπλῶν συμ-φώνων ἢ συμφωνικῶν συμπλεγμάτων : ἀνθόπανο>ἄ-αθ-θόόπαν-νο, μαυροπόδα>μα-αυροπόδα, ριξαριά>ριξα-αριξιά, πρωτομανδρίτικον>πρωτομα-ανάρίτικο, *παρα-βόσκιον>παραβοσσάό(ν).

8/ Ἡ ποσότης τοῦ φέροντος τὸν τόνον φωνήεντος σμικρύνεται κατὰ τι, ὡσάκις ἔπονται διπλᾶ σύμφωνα ἢ συμφωνικὸν σύμπλεγμα. Τότε τὸ πρῶτον τῶν διπλῶν συμφώνων ἢ τοῦ συμφωνικοῦ συμπλέγματος, συμπροφερόμενον μετὰ τοῦ ἐκταθέν-τος τονουμένου φωνήεντος ὡς ἐν φώνημα, συμπληρώνει τὴν χρονικὴν διάρκειαν τοῦ μακροῦ φωνήεντος καὶ οὕτω προκύπτει καὶ πάλιν ἡ αὐτὴ ἀναλογία τῆς χρο-νικῆς διαρκείας ἐκφώνησεως 2 : 1, ὅπως : χρήματα>χρηήμ-ματα, προβάτες>προυάατ-θες, ζευγάμπαρα>ζ-ζευλάάμ-βαρα, ὑπηρέτρια>περέέτ-ρια.

Αὗται εἶναι αἱ κύριαι περιπτώσεις καθ' ἃς δύναται ὁ ἀκούων ὁμιλούμενα τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ (κυρίως τῆς Δυτικῆς) νὰ διαπιστώσῃ τὴν ὑπαρξίν μακρῶν φω-νηέντων.

1. Πβ. Seiler, Geminaten 224 : zèesta, káato, patéeras.

2. Εἰς πολλὰς τῶν περιπτώσεων τούτων προκύπτει συναλοιφή τῶν μετὰ τὴν σίγησιν τοῦ μέσου συναντωμένων ὁμοίων φωνηέντων : ἐβδομάδα>ἐβδομάά>ἐβδομά, φίδι>φίι>φί βαρίδι>βαρί.— Πβ. Seiler, ἐνθ' ἀν., 226 : τό caari.

Ὁ *H. Seiler* ἐξετάζων ἐν τῇ μνημονευθείσῃ ἐργασίᾳ του τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ διπλᾶ σύμφωνα, ἀποδίδει τὴν γένεσιν αὐτῶν εἰς μίαν τάσιν (*Tendenz*), ἣτις ἐξεδηλώθη ἀπὸ τοὺς πρώτους ἤδη χρόνους τῆς Κοινῆς.¹ Βάσιν τῆς τονικότητος (*Intonation*) τῆς λέξεως ἀποτελεῖ κατὰ τὸν *Seiler* ἡ φέρουσα τὸν κύριον τόνον τῆς λέξεως συλλαβή, τὴν δὲ σίγησιν τῶν μέσων β, γ, δ, ἣτις ἐξεδηλώθη ἤδη ἀπὸ τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος,² καὶ τὰ ἐκ ταύτης προκύπτοντα μακρὰ φωνήεντα, θεωρεῖ οὗτος ὡς ἓνα τῶν θεμελιωδῶν παραγόντων (*Grundfaktoren*), οἵτινες συνέβαλον εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς τάσεως ταύτης.³

Οὐδεμίᾳ χωρεῖ ἀμφιβολία ὅτι τὰ ἐκ τῆς σιγήσεως τῶν μέσων β, γ, δ προκύπτοντα μακρὰ φωνήεντα καὶ δὴ τὰ παρουσιάζοντα τὴν αὐτὴν φορὰν τόνου πρὸς τὸ φέρον τὸν κύριον τόνον τῆς λέξεως φωνῆεν, δηλαδὴ ἀνιοῦσαν-κατιοῦσαν / \, συμβάλλουν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς τάσεως ταύτης, ἐὰν βεβαίως πρόκειται περὶ τάσεως. Ἄλλ' αἱ περιπτώσεις αὗται εἶναι ἐλάχισται, διότι τὰ μετὰ τὴν σίγησιν συναντώμενα φωνήεντα εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνόμοια: διάβολος>δρίάολος, βλάβη>βλάη, βωβός>βουός, караβίζω>καραιζ-ζω, ρῶγα>ροῦα, τραγούδι>τραού(δ)ι, φρύγανον>φρύανο(ν) κ.ἄ., τὰ δὲ μετὰ τὴν σίγησιν κατὰ σύμπτωσιν ὅμοια συναντώμενα φωνήεντα δὲν ἔχουν ὅλα τὴν φορὰν τόνου ἀνιοῦσαν-κατιοῦσαν / \, ἀλλὰ καὶ ἀντίστροφον, κατιοῦσαν-ἀνιοῦσαν \ /: βαρίδι>βαρί-βαρί, γίδι>γίι, φίδι>φίι, φόβος>φόςος, ἀλλὰ καὶ κλειδί>κλειί, κουδούνι>κούουι, γαιδάρα>γαάρα. Ἐπὶ πλεόν εἰς πολλὰς τῶν περιπτώσεων τούτων προκύπτει, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, συναλοιφή τῶν ὁμοίων φωνηέντων.

Νομίζω ἐπομένως ὅτι ἡ ποσοτικὴ διαφορὰ τῶν φωνηέντων ἢ παρατηρουμένη εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς νήσου δὲν ὀφείλεται εἰς «τάσιν» τινά, τὴν ὁποίαν προεκάλεσαν ὠρισμένοι παράγοντες, ὡς ἡ σίγησις τῶν μέσων καὶ ἄλλοι, ἀλλ' ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀποτελεῖ ἐξέλιξιν τῆς ἀρχαίας προσωδίας. Ἐξέτασις τοῦ μουσικοῦ τόνου τῶν ἰδιωμάτων τούτων θὰ ἐπειθῆν ὅτι καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο παρουσιάζουν ἀρχαϊσμὸν παράλληλον πρὸς τοὺς παρατηρουμένους εἰς τὸ λεξιλόγιον καὶ τὴν μορφολογίαν των. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ τόνος τῶν νησιωτικῶν ἰδιωμάτων στερεῖται μὲν τῆς δυναμικότητος, ἣτις διακρίνει τὸν τόνον τῶν βορείων ἰδιωμάτων, συνοδεύεται ὅμως ὑπὸ ποικίλων μεταπτώσεων τῆς φωνῆς, αἵτινες προσδίδουν εἰς τὸν ὅλον λόγον ἰδιαιτέραν ρυθμικότητα καὶ ἐν πολλοῖς μουσικότητα. Αὗται ποικίλλουν ὄχι μόνον κατὰ νῆσον, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἰδίωμα ἐν τῇ αὐτῇ νήσῳ. Εἰς τὰς μεγαλυτέρας νήσους τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος Ρόδον, Κάρπαθον, Κῶ, ὅπου ὁμιλοῦνται διάφορα ἰδιώματα, ἀκούει τις καὶ διάφορον μουσικὴν χροιάν τοῦ προφορικοῦ λόγου.⁴ Ἐκάστη φράσις καὶ γενικώτερον ἐκάστη περίοδος τοῦ νησιωτικοῦ λόγου ἀποτελεῖ, ἀπὸ ἀπόψεως τόνου, μίαν ἀνάλογον ἐνότητα. Ὑπάρχει, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω,

1. Βλ. *Seiler*, *Geminaten*, 229.

2. Βλ. *Maysen*, *Gramm. Pap.*, 163-164.— Πβ. *A. Tsopanakis*, *Phonétique*, 87.— *Seiler*, ἐνθ' ἄν., 233.

3. Βλ. *Seiler*, ἐνθ' ἄν., 234.

4. Πβ. *M. Μιχαηλίδου - Νουίτσου*. Ἄθηνᾶ 55 (1951), 22.

διαλαλημὸς > κ-κλιαληλη-ημός, νὰ κελαδῆ > νὰ κίλα-αῆ, νὰ συγκερνᾶς > νὰ συνῆε-ερνᾶς.¹

Σταθερὰ φαίνεται ἡ ἐμφάνισις ἀτόνου παρεκτεταμένου φωνήεντος εἰς τὴν λήγουσαν παροξυτόνου λέξεως κειμένης πρὸ τῆς παύσεως: ἐπήγαμε 'ς τ' ἀμβέλλι κ' ἐκόψαμε σταφύλ-λα-α' νὰ μὲ θ-θυμάστε ἅμα πεθάανω-ω. Ἡ παρέκτασις τοῦ βραχέος τούτου φωνήεντος εἰδικῶς νομίζω ὅτι ἔχει ἄμεσον σχέσιν μὲ τὴν μουσικὴν χροιάν τοῦ λόγου.

Εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ, καὶ γενικῶς τὰ Δωδεκανησιακά, τηρεῖται ἀπαρεγκλίτως ὡς πρὸς τὸν τονισμόν τῶν λέξεων ὁ νόμος τῆς τρισυλλαβίας. Οὕτω διὰ τῆς ἐκτάσεως τοῦ ὑπὸ τὸν τόνον φωνήεντος καὶ τῶν ἀκολουθούντων κατ' ἀνάγκην δύο ἀτόνων συλλαβῶν, δηλαδὴ δύο βραχέων φωνηέντων, προκαλεῖται συχνὰ εἰς τὸν λόγον τὸ ἀπήχημα ἐπαλλήλων τονικῶν δακτύλων - υυ : ἐπήγαμε 'ς τ' ἀμβέλλιν γαὶ κόψαμε σταφύλ-λα-α: υ—υυ υ—υυ—υυ υ—υυ.

Τὸ ἀπήχημα τοῦτο ἀσκεῖ ρυθμιστικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ λόγου. Οὕτω, ἐὰν ἡ τελευταία πρὸ τῆς παύσεως λέξις τυγχάνει παροξύτονος, τότε τὸ ἄτονον φωνῆεν τῆς ληγούσης παρεκτείνεται διὰ τὴν συμπληρώση τὸ ἀπήχημα τονικοῦ δακτύλου: κἀάθονάι καὶ τρώωσι-ι, ἐπήγεν ἐς τὴν ἐγκλησζιάν γαὶ κολάαστη-η, θώώκε τὸ παιῖν, γαλόδου κἀάμνει-ει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Τροπὴ φωνηέντων.

Α'. *Ατονα φωνήεντα.

Τὰ ἄτονα φωνήεντα ὑπόκεινται, ὡς εἶναι φυσικόν, εἰς περισσοτέρας μεταβολάς. Ἐκ τούτων τὸ α ὑφίσταται τὰς ὀλιγωτέρας καὶ ταύτας ὀφειλομένας, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, εἰς λόγους ἀναλογίας, παρετυμολογίας, ἀφομοιώσεως κλπ.

α>ο παρὰ τὰ ὑγρά καὶ ἔρρινα: βάτραχος>βαθρακός>βοθρακός, μανταρίνι>μανδορίνι,² μασχάλη>ἀμοσκάλη, ὄραμα>ὄρομα (διὰ προχωρητικὴν ἀφομοίωσιν): φρ. ᾠόψε εἶδα ἕναν ὄρομα, ραδίκια>ροδίκια.

α>ου (διὰ τοῦ ο α>ου): σάγμα-σαγμαρίον>σαμάρι>σομάρι>σουμάρι,³ μαστὸς-μαστάρι>μοστάρι>μουστάρι.⁴

α>ε παρὰ τὰ ὑγρά καὶ ἔρρινα: πταρνίζομαι>πτερνίζ-ζομαι-πτέρνισμα,⁵ βάλανος-βαλάνιον>βελάνι-βελανιδζιά-ῆ, καθαρίζω>καθερίζ-ζω,⁶ λαγαρά-τὰ>λαερά-τὰ (ὁ κενεών), ἱλαρὰ>λλ-λερη,⁷ παρμπέραις⁸>σπερβέρι-τό. Συνήθης εἶναι

1. Πβ. Α. Τσοπανάκη, Χάλκη, 12-13.

2. Πβ. Χ. Παντελίδου, Φωνητική, 12.

3. Πβ. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄν., 12: Ἰκαρία.

4. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, Einleitung, 105: Κρήτη, Νάξος, Σύμη. — Dieterich, Sporaden, 28:

Ἄστυπάλαια, Ἄνδρος, Σέριφος, Σίφνος.

5. Πβ. Α. Τσορανάκης, Phonétique, 8.

6. Ἡδὴ μεσν. βλ. Ἀκολουθία σπανοῦ, 408: καθερισμένα.

7. Πβ. Α. Κόλλια, Ἄθηνᾶ 45 (1933) 265: λλερη.

8. Βλ. Μ. Γεωργιλλᾶ, Θανατ. Ρόδου (ἐκδ. Wagner), στ. 176.

ἡ τροπή τοῦ α εἰς ε εἰς τὰ ἐκ τῶν προθέσεων ἀνά καὶ κατὰ σύνθετα ρήματα. Ἡ τροπή αὕτη τελεῖται κατ' ἀναλογίαν πρὸς τοὺς ἠϋξημένους χρόνους τῶν ρημάτων τούτων, ἐν οἷς ἡ ἀνά γίνεται ἀνέ καὶ ἡ κατὰ >κατέ : ἀναβαίνω-ἀνέβαινα >νεβαίν-νω, ἀναγκάζω-ἀνέγκαζα >νεγκάζ-ζω, ἀναστενάζω-ἀνεστενάξα >νεστενάξ-ζω, ἀνακατώνω-ἀνεκάτωσα >νεκατών-νω, ἀνακουφίζω-ἀνεκούφισα >νεκουφίζ-ζω καὶ νεκουφῶ, καταλύω-κατέλυσα >κατελῶ, καταβιβάζω-κατεβίβασα >κατέβασα >κατεβάξ-ζω κ. ἄ.

αι : Ἡ τροπή τοῦ α εἰς ι, τοῦ ἰσχυροτέρου εἰς τὸ ἀσθενέστερον φωνῆεν, εἶναι φυσιολογικῶς ἀδύνατος. Αἱ ὀλίγαι περιπτώσεις καθ' ἃς τὸ α φέρεται τρεπόμενον εἰς ι, ὀφείλονται εἰς λόγους παρετυμολογίας ἢ ἀναλογίας : δαμασκίν >διμισκί(ν),¹ Μαγδαληνή >Μυγδαληνή² (παρετυμολ. πρὸς τὸ (ἄ)μυγδαλιά), μαστάρι >μιστάρι διὰ τῶν τύπων μοστάρι >μουστάρι, στραγάλια >στραϊλ-λία (Κέφαλ.), φαντασία >φαντασιά >ἀφανδισκιά.

ο >α παρὰ τὰ ὑγρά, ἔρρινα καὶ χειλικά : μωρή >μαρή³ >μαή ('Ασφενδ.), διορθῶ-νω >διαρτῶνω >δῆρτῶν-νω :⁴ φρ. ἔν-ῆα σου, μαρή, καὶ θᾶρτω 'γὼ νὰ σὲ δῆρτώσω.

ο >ου παρὰ τὰ ὑγρά, ἔρρινα καὶ χειλικά : Ἄμοργιανός >Ἄμορῆγιανός, Ἄστυπαλίτης >παρετυμολ. Ἄστροπαλίτης >Ἄστρουπαλίτης, bollettino >μβουλλεθί(ν), βρυωνιά >βρωνιά >ἔβρουν-ῆά, λοβίον >λουβί,⁵ λωβῆς >λουβός >λουός,⁶ cognato >κουν-ῆάδος, μοχλός >μουχλός, μοχλίον >μουχλί,⁷ προόλυθος >προολυθία >προυλυθθία >μβρουλυθ-θία⁸ (τὸ μ ἐκ συνεφορᾶς), σωληνοβύζα >σουλουνοβύζ-ζα (ὄνομα αἰγὸς ἐχούσης μακρὰς, σωληνοειδεῖς θηλάς), σκότος >σκοτείδιον >σκουτείδι >σκουτουί,⁹ ρογχαλίζω >ρουχ-χαλίξ-ζω καὶ τὰ ἐκ τῶν κοινῶν : κόκκος >κοκκίδιον >κουκχούι, montare >μουνδαίρνω, πωλῶ >πουλῶ, σαπώνιον >σαπούνι, σαγώνιον (μεσν.) >σάουνο, σφογγᾶτον >σφουγγᾶτο(ν) κ. ἄ. Ἡ κατ' ἀναλογίαν τροπή τοῦ ο τῶν ρηματικῶν καταλήξεων εἰς ου : ομεν >ουμεν, -ομαι >ουμαι, -ονται >ουνται δὲν παρατηρεῖται εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ : τρέχομε(ν), φωνάζ-ζο-με(ν), νδύν-νομαι, λούν-νονδαι, νδύν-νονδαι, καὶ ὄχι τρέχουμε(ν), φωνάζ-ζο-με(ν), νδύν-νομαι, νδύν-νονδαι.

ο >ε : ἀντίδωρον >ἀνδίερο,¹⁰ ἄροτρον >ἄλετρο,¹¹ προσωρινός >προσερινός.¹²

ε >ο : παρὰ τὰ ὑγρά καὶ τὰ χειλικά : περιπατῶ >πορπατῶ¹³ καὶ οὐσ. πορπατηξιά-ἡ,

1. Πβ. Α. Tsorpanakis, Phonétique, 151. Ὁ σ. ἀποδίδει τὴν τροπήν εἰς παρετυμολογίαν πρὸς τὸ δι- ἀριθμητ. (δίκοπος), πιθανώτερον ἴσως πρὸς τὸ δίμιτο.

2. Καὶ ἐν Ρόδῳ. Βλ. Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 9.

3. Πβ. Pernot, Chio 135.

4. Πβ. Pernot, ἐνθ' ἄν., 135 : διαρτῶν-νω.

5. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 358 : Κύμη λουβία.

6. Πβ. Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν. 10.

7. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 395 : μοχλί.— Α. Καραναστιάση, Λεξικογρ. Δελτ. 8 (1958), 86 : Ἄστυπάλαια, μουχλί.

8. Πβ. Α. Καραναστιάση, ἐνθ' ἄν., 86 : μβρουλύ.θι.

9. Πβ. Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 11.

10. Πβ. Pernot, ἐνθ' ἄν. 1, 139.

11. Πβ. Ἱστορ. Λεξ. ἐν λ. ἀλέτρι καὶ ἄλετρο.

12. Πβ. Pernot, ἐνθ' ἄν., 139.

13. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 41 : Κρήτη, πορπατεῖ.— Dieterich, Sporaden 29: Ἄνδρος, Κάλυμνος, Κῶς, Μύκονος, Σάμος, Σίφνος.

ρευματισμός>ρεματισμός>ροματισμός (Ἄσφενδ. Πυλ.), συνερίζω>σνονρίζ-ζω¹ (πιθανῶς ἐκ παρετυμολογίας πρὸς τὸ ὀρίζω), ἐρεβίνθιον>ροβίθ-θι,² γεφύρι->ιοφύρι.³

ε>ι παρὰ τὰ ὑγρά, ἔρρινα καὶ χειλικά : ἀσφοδελός>ἀσπόιλ-λας, κελαιδῶ>κίλαῶ,⁴ κελαιδοῦσα>κίλαοῦσα (ὁ θήλυς κορυδαλλός), λεπὶς-λεπίδα>λιμβί(δ)α,⁵ γεμῶ-γεμώνω>γιμών-νω,⁶ καὶ τὸ κοιν. πεπόνι>πιπόνι.

ι : ι>ου παρὰ τὰ ὑγρά καὶ τὰ χειλικά : ἄγκυρα>ἄγκουρα, βυτίον>βουτσι (σύνηθ.), θρύμβη>θρούμβη,⁷ κρικέλλι>κρουκέλ-λι,⁸ κρυστάλλι>κρουστάλ-λι (σύνηθ.), μυλλός>μουλ-λός,⁹ κολυμβῶ>κουλουμβῶ καὶ τὰ οὖσ. κολύμβι>κουλούμβι, κόλυμβος>κούλουμβας, προικιόν-προικιῶ>προυκίῶ, ρυκάνη>ρουκχάνι, -τό, πρόμυτα>μθρούμουτθα καὶ ρ. μθρουμουτθίζ-ζω καὶ τὰ ἐκ τῶν κοινῶν κατηφειάζω>κατσουφειάζ-ζω>κατσουφκείάζ-ζω, χρυσός>χρουσός, φημίζω>φουμίζω>φουμίζ-ζω, φυσκῶ>φουσκώνω>φουσκών-νω, στυπίον>στουπί>στουπ-πί(ν). Εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν ἀνωτέρω περιπτώσεων πρόκειται περὶ τῆς ἀρχαίας προφορᾶς τοῦ υ>ου.

ι>ε παρὰ τὰ ὑγρά καὶ τὰ ἔρρινα : ἀνυδρία>ἀνεδρία (παρετυμολογικῶς πρὸς τὴν ἀνά->ἀνέ-), ἀφορισμός>ἀφορεσμός κοιν. ἀφωρισμένος>ἀφορεσμένος,¹⁰ ἄχυρον>ἄχερο(ν)¹¹ ἤδη μεσν. ἀχυρῶνας>ἀχερώνας, θήλεια>θηλειά>θελ-λά,¹² Κυριακή>Κ'εργακή, σκίλλα-σκιλλάριον-σκιλλαρούδα>ἀσέλ-λαρούα, στήμων-στημόνιον>στεμόνι, σκληρός>σκληρός,¹³ χειρόβολον>χέρόλο, χειρολαβή>χερολάι -τό (κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ χέρι) καὶ τὰ ἐκ τῶν κοινῶν : πίτυρα>πίτερα>πίτ-ξερα, πληρώνω>πλερώνω>πλερών-νω, μάγειρος>μάγερας>μάερας, μύρμηξ-μύρμηκας>μέρμηγκας, σίδηρος>σίερο(ν) -τό, ὑγιηρός>γερός, φυλλίον>φελ-λί, φυλλάδα>φελ-λά(δ)α.

Β'. Τονούμενα φωνήεντα.

ά : Τὸ τονούμενον ά οὐδεμίαν ὑφίσταται τροπήν, αἱ ἐλάχισται δὲ περιπτώσεις καθ' ἃς τοῦτο φέρεται τρεπόμενον ὀφείλονται εἰς λόγους ἀναλογίας ἢ παρετυμολογίας.

άό : κοψάφτης>κοψόφτης>κουτσόφτης,¹⁴ σκουπόξυλο (σκούπα+ξύλον). Τὴν θέσιν τοῦ α καταλαμβάνει τὸ ο εἰς ὄλα σχεδὸν τὰ σύνθετα, διότι τοῦτο εἶναι

1. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 244 : σνονρίζομαι ἀντὶ συνερίζω.

2. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 2, 422 : Ἰκαρία, ροβίσιν.

3. Πβ. Σακελλαρίου, Κυπριακά 2, 505, Pernot. Chio 1, 89 : ιοφύρι καὶ ιουφύρι.

4. Πβ. Ξανθουδίδου, Ἐρωτόκριτος Α, 129, 994 : κίλαιδῶ.— Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, Σύμμικτα 1, 8 : τσιλαῶ.

5. Πβ. Α. Tsopanakis, Phonétique, 13 : λιπχιά.

6. Πβ. Pernot, ἐνθ' ἄν., 86.

7. Πβ. Dieterich, Sporaden 152.— Kalitsunakis, Erclär., 51.

8. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, Einleitung, 108.

9. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ἐνθ' ἄν., 108.

10. Πβ. Thumb, I. F. II, 6 : Ἄμοργός.— Α. Tsopanakis, ἐνθ' ἄν., 15.

11. Πβ. Thumb, ἐνθ' ἄν., 100 : ἄσερο.— Dieterich, ἐνθ' ἄν., 81.— Pernot, ἐνθ' ἄν., 16.

12. Πβ. Dieterich, ἐνθ' ἄν., 31 : Κῶς, Σύμη.— Α. Tsopanakis, ἐνθ' ἄν., 15.

13. Πβ. Thumb, I. F. II, 89 : Ἄμοργός.— Α. Tsopanakis, ἐνθ' ἄν., 15.

14. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 2, 315.— Α. Tsopanakis, ἐνθ' ἄν., 3.

τὸ κατ' ἐξοχὴν συνδετικὸν φωνῆεν:¹ κατσίκα+δρόμος>κατσικόδρομος, σκούπα+ξύλον>σκουπόξυλο, κλπ.

άέ: προβάλ-λω>μυροβέλ-λω>μυρουέλ-λω κατὰ τὰ συνηθέστερα εἰς -έλλω ρήματα: μέλλω, στέλλω, παραγγέλλω. Τὰ commandare>κουμανάερνω, passare>πασέρνω ἐκ τῶν ἄορ. ἐκουμάνδαρα, ἐπάσαρα κατὰ τὸ συνέπαρα-συνεπαίρνω. Τὸ ἀνάγκασμα>νέγκασμα ἐκ τοῦ νεγκάζ-ζω (ἀναγκάζω, ἔνθα ἡ ἀνα->ἀνε- ἐκ τοῦ ἄορ.)

ό: όέ παρὰ τὰ ὑγρά καὶ ἔρρινα: πόλεμος πέλεμος² (ἴσως ἐκ τοῦ πολεμῶ>πελεμῶ, ὅπου τὸ ο ἄτονον), καθόλου>καθέλου, φρόνιμος>φρένιμος (κατὰ τὸ φρένες).³

όού παρὰ τὰ ὑγρά, ἔρρινα: ἀμόλγιον>ἀμόργι>(α)-μούργι⁴ (προφανῶς ἐκ τοῦ ἀμολγεύς>ἀμουργός), ἀμόργη>μούργα,⁵ λῶβη>λούβα ἐκ τοῦ λωβός>λουβός, λῶρος>λοῦρος,⁶ λοῦρα τά, ἐκ τοῦ λωρίον>λουρί, μακαρόνια>μακαρόνες>μακαροῦνες, ὄμβρόλακκος>μυρούλακ-χος (ἀσφαλῶς ἐκ τοῦ πληθ. μυρουλά-χοι), παρῶτες>παροῦτ-θες, σωλῆνας>σουλῆνας καὶ τὰ ἐκ τῶν κοινῶν κόμαρος>κομαριά>κουμ-μαρῆιά, κούμ-μαρο -τό, σκῶληξ>σκούλουκας μεγεθ. ἐκ τοῦ ὑποκορ. σκουλήκι>σκουλούχι.

όί: μόνον ἐν τῇ λ. σύνορον>συνίρι, ὅπερ ἀντιδάνειον ἐκ τοῦ τουρκ. sinir.

ού: ούό παρὰ τὰ χειλικὰ: βοῦρκος-βοῦρκα>βόρκα -τά, βουρκιάζω>βορκιάζ-ζω, βούτυρος>βότυρος.⁷

έ: έά παρὰ τὰ ὑγρά: τερέβινθος>τρέμινθας>τράμιθας>ἀρτάμιθ-θας (Κεφαλ.), ἀβράμιθ-θας (Ἀντιμάχ. Καρδάμεν.), Εἰς τὸ φύγιάλ-λιω = πτύελον τὸ α προέρχεται μᾶλλον ἀπὸ τὸ πτύαλον, ἤδη ἀρχαῖον.

έό παρὰ τὰ χειλικὰ καὶ οὐρανικά: ψεῦμα>ψέμα>ψόμα,⁸ χαιτή>Χόττη⁹ τοπων. (Κέφαλ.).

έί παρὰ τὰ ὑγρά καὶ ἔρρινα: λέγω-λέω>λίω, μέγας>μέας>μίας, Μίας ποταμὸς τοπων. (Καρδάμεν.), Μέγα Σάββατον>Μία Σάατο καὶ μέγας>μιάλος ἤδη ἀρχ.¹⁰

ι: ιά: μονήτρια (μονός-ἤτριον, Δωρ. ἄτριον)>μονάτρια,¹¹ ὄρος ὑφαντικὸς (ὁ στήμων, ὅταν ἀποτελεῖται ἀπὸ μονὰς κλωστής).

ιέ: παρὰ τὰ ὑγρά καὶ ὀδοντικά: κήρινθος>κέραιθ-θος,¹² ἴδιος>ἔδιος, μύρμηκας>μέρμηγκας κοιν., εὐθηνία>φθηνία κοιν.>φτέῦ-ῦα.

1. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 2, 315.

2. Πβ. Χ. Παντελίδου, Φωνητική, 14: Ἴαυτοπάλαια.—Γ. Χατζιδάκι, MNE 2, 406: Ἴαυρία.

3. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 24.—Dieterich, Sporaden, 32.

4. Πβ. Α. Tsorpanakis, Phonétique, 4.

5. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 2, 282. Ἴαυρία: ἀμούργη.

6. Πβ. Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 4.

7. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 190: βότυρας Θήρα.—Dieterich, ἐνθ' ἄν., 10.

8. Πβ. Pernot, Chio 80.—Σακελλαρίου, Κυπριακά 2, 874: φοματένιος.—Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 5.

9. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, Einleitung, 105: χιόττη Νάξω.—Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 5.

10. Βλ. Schwyzler, Griech. Gramm., 1, 209: Παμφυλία: Μθειάλη, Μιαλίνα.

11. Πβ. Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 6: μονάτρα.

12. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 161: ἀκέραιθ-θος.—Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 6: κέραιθ-θος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΡΧΙΚΑ ΦΩΝΗΕΝΤΑ

Αἱ παθήσεις τῶν ἀρχικῶν φωνηέντων (ἀφαίσεις, πρόθεσις, τροπή) ὀφείλονται εἰς τοὺς αὐτοὺς λόγους, ἤτοι εἰς συναντήσεις τῶν φωνηέντων τούτων μετ' ἄλλων ἐν συνεκφορᾷ καὶ εἰς λόγους ἀναλογίας.

1. Ἀφαίσεις.

Τοῦ α· Ρήματα : Ἡ ἀφαίσεις τοῦ ἀρχικοῦ α τῶν ρημάτων ὀφείλεται εἰς λόγους ἀναλογίας. Ἡ ἐπίδοσις τῆς αὐξήσεως ε καὶ εἰς ρήματα ἀρχόμενα ἀπὸ φωνήεντος ἐγένετο ἀφορμὴ ἀφαιρέσεως τοῦ ἀρχικοῦ α,¹ ὅπως δηλαδὴ ἐκάλεσα>καλῶ, ἐφώναξα>φωναίω, οὔτω καὶ ἐγάπησα>γαπῶ, ἐγάθειψα>γαθειύω κ.ο.κ. : ἀκούω>κούω, ἀλέθω>λέθω,² ἀκολουθῶ>κλουθῶ,³ ἀνεμουρίζω>νεμουρίζω (ἐκδιώκω, ἐξαφανίζω), ἀγοράζω>γοράζω, ἀρμενίζω>ρμενίζω, ἀρρωσταίνω>ρρωσταίνω, ἀράσσω>ράσσω, αὐλακιάζω>βλακιάζω κ.ἄ.

Διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους τὰ ἐκ τῶν προθέσεων ἀπὸ καὶ ἀνὰ σύνθετα ρήματα ἔποβάλλουν τὸ ἀρχικὸν α- : ἀπαναμένω>ἀπαλημένω>πολημένω, ἀποθερίζω>ποθερίζω, ἀπαλωνεύω>πολωνέβγκω, ἀπολαλῶ>πολαλῶ, ἀπολογοῦμαι>πολοοῦμαι: φρ. ἔμβολοέται (δὲν ἀποκρίνεται), ἀποσπερίζω (ἀπὸ-ἐσπερίζω)>ποσπερίζω, ἀπαντῶ>πανδῶ>πανδήχνω διὰ τὸν ἀόρ. ἐπάντηξα: φρ. πάντα ἔπει τὸ ρίφι (ἀπότρεψε ἀπ' ἐκεῖ τὸ ρίφι), ἀπομαδεύω>πομα(δ)έβγκω, ἀποπαιδίζω>ποπαιίζω (ἐπὶ γυναικῶν, παύομαι τίκτουςα) : φρ. ἐποπαίισεν ἡ Σοφία τῆς μυλωνοῦς, ἀναβαίνω>νε(β)αίνω, ἀναλυγγῶ>νελνγῶ, ἀναπνέω>νεπνῶ : φρ. ἔν νεπνᾶ (δὲν ἀναπνέει, εἶναι πολὺ ἐξηντλημένος), ἀναμύω>νεμῶ>νεμ-μῶ, ἀναπετῶ>νεπετῶ: φρ. νεπετᾶ τὸ μ-μάτιμμου, ἀναπετῶ>ἀναπετάζω διὰ τὸν ἀόρ. ἀνεπέτασα>ἀμπετάζω>μβετάζω (ἀπλώνω τι), ἀνατριχιάζω>νετριχιάζω καὶ νετριχῶ, ἀνασαίνω>νεσαίνω, ἀνασύρω>νεσύρνω, ἀναχαράσσω>νεχαράσσω, ἀναφωταρίζω>νεφουταρίζω (=ἀνάπτω φωτιάν), ἀντιδονῶ>νδιονῶ, ἀντιμιλῶ>νδιμιλῶ, ἀνατρανίζω>νενδρανίζω (ἀτενίζω).

Οὐσιαστικά : ἀλυσίδα>λυσία, ἀλυσίδι>λυσί(δ)ι,⁴ ἀκροδάκτυλα>κροδάκτυλα, Ἀντώνης>Νάωνης,⁵ ἀμπελομάχαιρον>μβελεμάχαιρο(ν) ('Ασφενδ.), ἀξόνιον>ξόνι(ν), ἀπλεχωριά>πλοχωρῆιά, ἀπόψημα>πόψημα, ἀπομύλιον>πομύλι, ἀπομυλιά>πομύλλια (τὸ ἄλευρον τὸ ἐκ τοῦ πρώτου μετὰ τὸ «κοπίδιασμα» τῆς μυλοπέτρας ἀλέσματος), ἀστραγάλι>στραάλι, αὐθέντης>φ-φένδης, ἀποκοσκινίδιον>ποκοσκινί, ἀποσπερίδα>ποσπερία.

1. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, Einleitung, 73 κέξ. MNE 1, 213.

2. Πβ. Α. Tsoranakis, Phonétique, 18.

3. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 214.

4. Πβ. Α. Tsoranakis, ἐνθ' ἀν., 19 : λειδί.

5. Πβ. Α. Tsoranakis, ἐνθ' ἀν., 19.

Ἐπίθετα : ἀνθρωπινός > ἄνθρωπινός, ἀκρόγυρτος > κρόγγυρτος, ἀκράνοικτος > κράννοιχτος.

Ἄκλιτα : ἀπόψε > πόψε, ἀκόμη > κόμη, ἀκόμα > κόμια.

Τοῦ ο' ρήματα : ὀμματιάζω > μ-μαθιάζω-ζω, ὀμαδεύω > μαζεύω (Χώρα) > μαεύγω,¹ ὀμιλῶ > μιλῶ κοιν., ὀμώνω > μών-νω,² ὀμολογῶ > μολοῶ,³ ὀνοματίζω > νοματίζω-ζω, ὀρίζω > ρίζ-ζω⁴ : φρ. ἔν-ε ῥίζ-ζω τὸ χέριμ-μον (δὲν δύναμαι νὰ τὸ χρησιμοποιήσω, ἔνεκα ρευματικῆς παθήσεως ἢ αἰμωδιάσματος), ἀλλὰ ὄρισε ὀρίσ(ε)τε, καλῶς ὄρισες, ὀγκανίζω > γκανίζω-ζω σύνθηθ. ὀγκώνω > γκών-νω, ὀλιγώνω > λιών-νω > λιώννομαι,⁵ ὀλιγοθυμῶ > λ-λιοθυμῶ, ὀρέγομαι > ρέομαι,⁶ ὀροματίζομαι > ροματίζω-ζομαι : φρ. ἡ μάμμη μας ῥόψε ἔροματίστη, ὠφελῶ > φελῶ : παροιμ. πὸν ῥελᾶ, πανδοῦ ῥελᾶ, ὄμορφος, ἀλλὰ ὀμορφοντύνομαι > μορφονδύν-νομαι, ὀμορφοπανδρεύομαι > μορφοπανδρεύομαι, ὡς καὶ πάντα τὰ ἄλλα ρήματα τὰ σύνθετα ἐκ τοῦ ὄμορφος.

Οὐσιαστικά (ἐκ συγκρούσεως φωνηέντων ἐν συνεκφορᾷ) : ὀδηγός > δηός, ὀπτόν > φτό(ν), ὀνομάτοι > νομάτοι,⁷ ὠρεῖον > ρειῶ > ρέγιο, ὀλύνθιον > λύθ-θι,⁸ ὀρόβιον > ρόβι,⁹ ὀπισθία > πιστιά, (Κέφαλ.) > πισκιά (Ἀντιμάχ., Ἀσφενδ., Καρδάμεν., Πυλί), ὀμβρόλακκος > μβρούλακκος, ὀρόψιχον > ρόψιχο (τὰ κατάλοιπα τῆς μυζήθρας ἐν τῷ ὀρῶ), ὀψιμόγεννη > ψιμόγεν-νη.

Ἄκλιτα : ὀφέ > φές, κατὰ τὸ χθές, ὡς οἶον > ζιόν > ζιάν κατὰ τὸ σάν : φρ. ζιάν ἀῆς μάννας μου τὸ γάλας καὶ τὰ κοινὰ ὀπού > πού, ὀπίσω > πίσω.

Τοῦ ε' ρήματα (ἀπλᾶ καὶ σύνθετα ἐκ τῶν προθέσεων ἐν, ἐκ, ἐπί). Ἡ ἀφαίρεσις τοῦ ἀρχικοῦ ε- τῶν ρημάτων ὀφείλεται εἰς λόγους ἀναλογίας. Ὅπως διὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ἀρχικοῦ α τῶν ρημάτων συνετέλεσεν ἡ ἐπίδοσις τῆς αὐξήσεως ε-, οὕτω καὶ εἰς τὰ ἀπὸ ε- ἀρχόμενα ρήματα, ὡς ὑπάρχοντος τοῦ ε εἰς τοὺς αὐξανομένους χρόνους : αἰματώνω-ἐμάτωσα > ματών-νω, ἐπαινῶ-ἐπαίνεσα > παίνῶ, ἐλαύνω > λάμνω¹⁰ (=1/κολυμβῶ, 2/ὀχεύω), αἰμωδιάω > μουδγιάζω-ζω (ἐκ τοῦ ἄορ. ἐμούδιασα), ἐννοιάζομαι > ῥ-ῥιάζω-ζομαι, ἐρεύγομαι > ρέομαι,¹¹ κατὰ τὸ ὀρέγομαι > ρέομαι, εὐκαιρώνω > φκαιρών-νω, ἐγκαλῶ > γκαλῶ, ἐμβαίνω > μβαίν-νω, ἐμβολιάζω > μβολ-λάζω-ζω, ἐμπιστεύομαι > μβιστεύομαι, ἐπιδεξιεύομαι > πιξιεύομαι, ἐξαπολύω > ξαπολύῶ, ἐξανολγῶ > ξαν-νοίω. Τὸ ἀρχικὸν ε τῶν ρημάτων διατηρεῖται, ὅταν τονίζεται : ἔχω, ἔρχομαι.

1. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 2, 423, ὑποσημ. 1.

2. Πβ. Χ. Παντελίδου, Φωνητική, 4.

3. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 220.— Πβ. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄν., 4.

4. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 225.

5. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 290 λιγώνω.— Α. Tsopanakis, Phonétique, 19.

6. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 418.— Dieterich, Sporaden, 48 : Λέρος.

7. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 222.

8. Πβ. Dieterich, ἐνθ' ἄν., 48. Ὁ σ. ἀναφέρει τύπον λύθος, τὸν ὁποῖον οὐδαμοῦ τῆς νήσου ἤκουσα.

9. Πβ. Α. Tsopanakis, ἐνθ' ἄν., 19.

10. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 279.

11. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 2, 418.

Οὐσιαστικά: Εὐήμερος>Βήμερος, κυριώνυμ., αἱμάτακας>μάτ-θακας, ἐμβόλιασμα>μβόλ-λασμα, Ἐλεοῦσα>Λεοῦσα (ἀγιά Ἐλεοῦσα, τοπων.), ἐσωτικά>σ-σωτικά, ἐσώχωρος>σώχωρος, ἐσώμανδρον>σώμανδρο(ν), ἐσπέρα>σπέρα, ἐξόδιον>ξόι, (αἰ κραυγαὶ γυναικῶν ἐπὶ τῇ ἐκπνοῇ θνήσκοντος), ἐπίτροπος>πίτροπος, ἐξαμήνια>ἑξαμήν-ῆα, ἐννεαμήνια>ῆ-ῆαμήν-ῆα.

Ἐπίθετα: ἐγκαρδιακός>νγαρδιακός (Χώρα)>νγαρήλιακός (Ἀντιμάχ., Καρδάμεν.), νγαρτιακός (Κέφαλ.), ἐξωτάρης>ξωτάρης, ἐπιδέξιος>πιέξιος.

Τοῦ **ν** ρήματα: Ἡ ἀφαίρεσις τοῦ ἀρχικοῦ ε τῶν ρημάτων ὀφείλεται ἐπίσης εἰς λόγους ἀναλογίας: ἡλιοκαίομαι>λ-λοκαίομαι-λόγιοκαίομαι (Ἀσφενδ.) μετοχ. λ-λοκαμένος,¹ ἡλιοπυριάζω>λ-λοπυρηιάζ-ζω, ἡμεροχνοτιζω>μεροχνοτιζ-ζω (καταπραίνω, ἐξημερώνω τινά), ἡμερώνω>μερών-νω,² ἰδρώνω>δρών-νω,³ ὑφαίνω>φαίνω,⁴ ὑποτάσσω>ποτάσ-σω:⁵ φρ. ποθέ σου νὰ μὴμ βοτάξης (=ποτέ νὰ μὴν ἀποκτήσης, ἀρά), ὑπόσχομαι>πόσχομαι ἀβρ. ἐποσκέθηκα, ὑπουργεύω>πουρηεύγω,⁶ καὶ τὰ ἐκ τῶν κοινῶν ὑγιαίνω>γιαίνω, ὑπανδρεύω>πανδρεύγω, ἰσιάζω>σιάζ-ζω-σκάζ-ζω, ὑψηλώνω>ψηλών-νω.

Οὐσιαστικά: ἰγδίον>γδί>γουδι κοιν., ἰδεῖν>δεῖ(ν):⁷ φρ. ἄγριον βοῦ ἄναιν ἀδ δεῖν δον, εἰκοςάρα>κοσάρα, ἡδύοσμος>δγύοσμος, εἰκόνισμα>κόνισμα,⁸ εἰκονοστάσιον>κονοστάσι, ἡλιοβασίλεμα>λ-λιοβασίλεμα, ὑπουργός>πουρηγός,⁹ ὑφάδιον>φά(δ)ι, Ὑψωματαριά>Ψωματαριά, τοπων.

Ἐπίθετα: τὰ κοινὰ ἰδικός>δικός, ἡμισυς-ἡμισός>μισός, ὑψηλός>ψηλός.

2. Πρόθεσις.

Ἡ ἀνάπτυξις προθετικοῦ φωνήεντος, παρατηρουμένη εἰς ὀνόματα κυρίως καὶ εἰς τινὰ ἄκλιτα, ὀφείλεται εἰς λόγους συνεκφορᾶς,¹⁰ εὐφωνίας καὶ παρετυμολογίας.

Τοῦ **α** ὀνόματα. Ἀρσενικά: βλάμης>ἀβλάμης, γύψ-γύπας>γύπης>ἀγύπης>ἀύπης¹¹ (κατὰ τὰ ἀετός, ἀγεράκι), ἔλυμος>γέλυμος>ἀγέλυμος>ἀγέλαμος>ἀγίλαμος>ἀίλαμος,¹² θεόρατος>ἀθεόρατος, κισσός>ἀκίς-σός, κίσθος>σκίθος>ἄσκιθος>ἄσκιθ-θας,¹³ κίσηρις>ἀκίς-σηρας, κήρινθος>κέραθ-θος>ἀκέραθ-θος, κουφωτός>ἀκουφωτός (ἄκανθα ἐχουσα κοῖλον στέλεχος καὶ τοπων. Ἐ τοὺς Ἀκουφωτούς), δρυς>Ἀδρυς

1. Πβ. *A. Tsorpanakis*, *Phonétique*, 21.

2. Πβ. *Wagner*, *Carmina Πικατ.*, στ. 77: τὸν ἄδην νὰ μερώσω.

3. Πβ. *Ξανθοῦδίδου*, Ἐρωτόκρ., 543: δρώνω.

4. Πβ. *Rohlf*, *E. W.*, 2280: Bova, Otranto.

5. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, *MNE* 1, 220.

6. Πβ. *A. Tsorpanakis*, ἐνθ' ἄν., 21.

7. Πβ. *Σακελλαρίου*, *Κυπριακά* 2, 520.— *A. Tsorpanakis*, ἐνθ' ἄν., 22.

8. Πβ. *Pernot*, *Chio* 213.— *A. Tsorpanakis*, ἐνθ' ἄν., 22.

9. Πβ. *Dieterich*, *Sporaden*, 48: Κάλυμος, Λέρος.

10. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, *MNE* 1, 229 κέξ.

11. Πβ. *A. Tsorpanakis*, ἐνθ' ἄν., 24: ἀνπάς.

12. Πβ. *A. Tsorpanakis*, ἐνθ' ἄν., 24.

13. Πβ. *A. Καραναστάση*, Ἀστυπάλεια, 68: ἄσσιθ-θας.

τοπων., μανίτης>ἀμανίτης (ἐκ συνεκφ.), μῆνιγξ-μῆνιγγας>ἀμήλιγγας, πελάτης>ἀπαλέτης¹ (παρετυμολ. πρὸς τὸ ἀπαλέθω), ράθυμος>ἀράθυμος, πλάτανος>ἀπλάτανος (παρετυμολ. πρὸς τὸ ἀπλώνω), φάλαγξ-φάλαγγας>ἀφάλαγγας (εἶδος πέδης).

Θηλυκά : βδέλλα>ἀβδέλ-λα² (ἤδη ἐν παπύροις τοῦ 8ου μ.Χ. αἰ. βλ. Preis. Wört. Pap.), ἐρέβινθος-ἐρεβινθιά>βριθιά>ἀβριθιά, κινάρα>ἀνήναρα, λύγος-λυγαρία>ἀλυγαργιά (Χώρα)>ἀλυαργιά³ ('Αντιμάχ., 'Ασφενδ., Καρδάμεν., Κέφαλ., Πυλί), νεράιδα>νεράδα>ἀνεράδα>ἀνερά,⁴ παλάμη>ἀπαλάμη,⁵ προόλυθος-προολυνθία>προλυθ-θία>ἀμβρολυθ-θία (Κέφαλ.), ἀμβρουλυθ-θία ('Αντιμάχ., Καρδάμεν.), πτελεὰ>φτελιὰ>ἀφτελ-λά, ροδοδάφνη>ροδάφνη>ἀρδάφνα,⁶ ραντιστήρα>ἀραντιστήρα, ραθυμιὰ>ἀραθυμιὰ, σκίλλα-σκιλλαρούδα>ἀσκέλ-λαρούα,⁷ στοιβή>ἀστοιβή ('Αντιμάχ., Καρδάμεν.), ἀστοιφή (Πυλί), ἀστεή (Κέφαλ.), χελώνα>ἀχελώνα.⁸

*Ακλιτα : δίπλα>ἀδίπλα, χωρίς-χώρια>ἀχώρῳα ('Αντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ.).

Τοῦ ο : Πλειὰς>'Οπλειά.⁹

Τοῦ ε : κρημνός>κρεμ-μὸς>ἐγκρεμ-μὸς ἤδη παρὰ Δουκ., βοῦρλον-βουρλιὰ>ἐβρουλ-λά, νέος>νιός>ἐν-ῆός (τὸν-ε-νιόν>τὸν ἐνιόν), μπουκιά>ἐμβουκ-κιά, μυαλός>ἐμ-μυαλός,¹⁰ νεατός>ἐν-ῆατός (παρετυμολ. πρὸς τὸ ἐννέα>ἐν-ῆά), πέρυσι>ἐπέρυσι-κατὰ τὸ ἐφέτος, προχθές>ἐπροχτές κατὰ τὸ ἐχτές, ὄψε>ψές>ἐψές κατὰ τὸ ἐχθές, πταρμός>ἐφταρμός, πτέρνα>ἐπτέρνα ('ς τὴν-ἐ-πτέρναν > 'ς τὴν ἐπτέρνα(ν)), κτενιὰ>ἐχτεν-ῆά.

Τοῦ ι : σκιά-ἥσκιος>ἥσκιος¹¹ κατὰ τὸ ἥλιος, ναλ>ιν-ναί.

3. Τροπή τοῦ ἀρχικοῦ φωνήεντος.

Τοῦ α : Τὸ ἀρχικὸν α οὐδεμίαν ὑφίσταται τροπήν, αἱ ἐλάχισται δὲ περιπτώσεις, καθ' ἃς φαίνεται τρεπόμενον, ὀφείλονται εἰς λόγους ἀναλογίας : ἄπτω>ἄπτω>ἐπτω¹² ἐκ τοῦ ἄορ. ἦπα κατὰ τὸ εἶχα-ἐχω, ἦρθα-ἐρχομαι, αὐτός, -ῆ, -ὸν>φτός, -ῆ, -ὸ(ν)>εὔτός,¹³ -ῆ, ὀ(ν) κατὰ τὸ ἐκεῖνος, -η, -ο(ν).

Τοῦ ο : οα : ὄλυθος-ὄλυνθιον>ὄλύθ-θι>ἀλύθ-θι, ὀμόλογον>ὀμόλοον>ἀμόλοο,¹⁴

1. Πβ. Σακελλαρίου, Κυπριακά 2, 459.

2. Πβ. Pernot, Chio, 228.— Dieterich, Sporaden, 45 : Κῶς, Κάλυμνος, Σύμη.— Σακελλαρίου, Κυπριακά 2, 423.— Rohlf, E.W. 325 : *andédda*.

3. Pernot, ἐνθ' ἄν., 223.— X. Παντελίδου, Φωνητική, 23 : Σύμη.

4. Πβ. Dieterich, ἐνθ' ἄν., 46 : Κάλυμνος, Σύμη.— Thumb, I.F. VII, 8.

5. Πβ. Dieterich, ἐνθ' ἄν., 46 : Σίφνος.— A. Tsorpanakis, Phonétique, 24.

6. Βλ. Preis, Wört. Pap. : *aridodáφνη*.

7. Πβ. A. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 24.

8. Βλ. Wagner, Carmina, Θανατ. 585 : *ἀχελωνόκοπαις*.— X. Παντελίδου, ἐνθ' ἄν. 23 : Σύμη *ἀχιλώνα*.— M. Μιχαηλίδου-Νουάρου, Σύμμικτα 2, 366.

9. Πβ. Σακελλαρίου, ἐνθ' ἄν., 703.— Kalitsunakis, Erklär., 46.— A. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 25.

10. Πβ. M. Μιχαηλίδου-Νουάρου, ἐνθ' ἄν., 1, 291.— A. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 25.

11. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 230.— Πβ. Pernot, ἐνθ' ἄν., 230.— Kretschmer, Lesb., 137.

12. Πβ. A. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 26.

13. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 2, 504.

14. Πβ. A. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 26.

ὄμφαλός > ὄφ-φαλ-λός > ἀφ-φαλ-λός,¹ ὀκταπόδι > ἄχταπόι,² ὀλάκερος > ἀλάκ-κερος,³ ὀρίγανος > ὀρίανος > ἀρίανος > ἀρίανη, ὀστρακιά > ἀστρακιά,⁴ ὀρνιθόσκελον > ἀρνιθόσκέλλας,⁵ ὀνομάτοι⁶ > ἀνομάτοι καὶ ἀνοματοί: φρ. *Τῶν Τριῶν Ἀνοματῶ(ν)* (τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν), ὀρθοδοξία > ἀρτοδοξία (παρετυμολ. πρὸς τὸ ἄρτος), ὀρμαθός > ὀρμαθιά > ἀρμαθιά,⁷ ὀρμίδιον > ἀρμί(δ)ι, ὀρθομύλιον > ἀρτομύλι⁸ (Κέφαλ. παρετυμολ. πρὸς τὸ ἄρτος). Ἡ τροπή τοῦ ἀρχικοῦ ο τῶν οὐδετέρων εἰς α, ὀφειλομένη εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἄρθρου τά, εἶναι φαινομενικῆ διότι οὐσιαστικῶς ἔχομεν ἔκκρουσιν: τὰ-δ>τᾶ ἢ συναλοιφήν τδ-δ>τῶ, τὰ ὀμόλογα > τὰμόλοα,⁹ τὸ ὀμόλογο > τὸμόλοο > μόλοο.

ο > ε: ὀμιλία > ἐμιλία, ὀψιμος > ἔψιμος,¹⁰ ὀξινος > ἔξιμος¹¹ (προφανῶς ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ ἀορίστου ἔξιμισα)¹² καὶ τοπων. Ἔξινη¹³ (ὄνομα λόφου, Καρδάμεν.), Ἔξινας (ὄνομα χειμάρρου, Κέφαλ.), ὀφισ-ὀφιος > ἔφκίος¹⁴ (πιθανῶς ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ οὐσ. ἔχιδνα).

Τοῦ ε: ε>α: αἰγόκλημα > ἀγλόκλημα (παρετ. πρὸς τὸ ἅγιος)¹⁵ κοιν., ἐλεδώνη > ἀλιδώνη,¹⁶ ἐγγονος-ἐγγόνι > ἀνγονας-ἀνγόνι,¹⁷ ἐλαφρός > ἀλαφρός, ἐλάφι > ἀλάφι,¹⁸ ἐλελίφασκος-ἐλελιφασκιά > ἐλιφασκιά > ἀλισφασκιά κοιν. ἐποχή > ἀποχή¹⁹ (παρετυμολ. πρὸς τὴν ἀπό), ἐρπετόν > ἀρπετό(ν), ἐγκόλπιον > ἀγκόρφι(ν)²⁰, ἐργάτης > ἀργάτης,²¹ ἐρεβίνθια > ριβίθια > βιρίθια > βρίθκια > ἀβρίθκία, ἐνήμερα > ἀνήμερα, ἔξαφνα > ἀξαφνα, ἐντάμα > ἀντάμα κοιν., ἐπανάστασις > ἀπανάστασις (παρετυμολ. πρὸς τὴν ἀπὸ), ἐκλαμπρότης > ἀγκλαμπρότητα (ἐκ παραμυθ.), ἐχιδνα > ἔχενδρα > ἀχένδρα (δι' ἀνομοίωσιν;).

ε>ο: εὔμορφος > ὄμορφος, ἔργον > ὄργο²² (τὸ κεκλωσμένον, βαμβακερόν συνήθως,

-
1. Πβ. *Pernot*, Chio, 221: ἀφφαλός.
 2. Πβ. *Thumb*, IF VII, 10.
 3. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 27.
 4. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἐνθ' ἄν., 27.
 5. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἐνθ' ἄν., 26: ἀρνιθόσκελλο.
 6. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, MNE 2, 58.
 7. Πβ. *Δέφνερ*, Τσακων. Γραμμ., 138: ἀρμάθα.
 8. Πβ. *Wagner*, Carmina, Σαχλ., στ. 537... βαστᾶ ὀρθομύλι.— *A. Tsopanakis*, ἐνθ' ἄν., 26.
 9. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἐνθ' ἄν., 26.
 10. Πβ. *Rohlf*, E.W., 1587: *éttismo*.
 11. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἐνθ' ἄν., 27.
 12. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, Einleitung, 70-71: ἐφίλεσα-ἔφελος.
 13. Πβ. *Χ. Παπαχριστοδούλου*, Τοπων., 155.
 14. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἐνθ' ἄν., 27: ἔφιος.
 15. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, MNE 1, 167 κέξ.
 16. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἐνθ' ἄν., 28.
 17. Πβ. *Σακελλαρόν*, Κυπριακά 2, 425.— *A. Tsopanakis*, ἐνθ' ἄν., 28.
 18. Πβ. *Dieterich*, Sporaden, 42: Κάλυμνος, Σύμη.
 19. Πβ. *Pernot*, ἐνθ' ἄν., 219:
 20. Πβ. *Σακελλαρόν*, ἐνθ' ἄν., 428.— *A. Tsopanakis*, ἐνθ' ἄν., 28.
 21. Ἡδη μεταγν. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἐνθ' ἄν., 29.
 22. Πβ. *Preis*, Wört. Pap.: ὄργον.— *Pernot*, ἐνθ' ἄν., 234: ὄργο.— *A. Tsopanakis*, ἐνθ' ἄν., 29.

νήμα), έξορία>όξορία,¹ έξοχή>όξοχή² (πιθανῶς κατὰ παρετυμολ. πρὸς τὸ έξω>όξω), Ἑβραῖος>Ὀβριός,³ έχθρὸς>όχτρος.⁴

Τοῦ ι. ι>α, αἱ περιπτώσεις : ὑποκρέβαττος>ἀποκρίαιθος,⁵ καὶ ὑπομονή>ἀπομονή⁶ ὀφείλονται εἰς παρετυμολ. πρὸς τὴν ἀπό.

ι>ο : ἴκτερος>όχτουρας.

ι>ε : ἴδιος>έδιος, ἰδικὸς>έδικός, ἡλικία>έλικιά (τὸ παράστημα), Εἰρήνη>Ερῆνη (διὰ τὸ παρακείμενον ὑγρόν), ἱστορία>έστορία (τὴν-ε-στορίαν>ἡ έστορία). Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν περίπτωσιν τῆς λ. ἱστορία>έστορία, οὕτω καὶ εἰς τὰς λ. ἰδικὸς>έδικός, ἡλικία>έλικιά, δὲν πρόκειται περὶ τροπῆς τοῦ ι εἰς ε, ἀλλὰ περὶ ἀφαιρέσεως αὐτοῦ καὶ ἀναπτύξεως προθετικοῦ ε ἐν συνεκφορᾷ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΦΟΜΟΙΩΣΙΣ

Πρὸς τὸ α : α + ο = α + α (προχωρητική) : ἀλώπηξ>άλωποῦ>άλαποῦ,⁷ ἀπλώνω>ἀπλωσιὰ>ἀπλασξιά, καλοπόδι>καλαπό(δ)ι,⁸ κοιν., καρυόφυλλον>καρουφίλ Ἑβραϊκ. ἐκ Δουκ., καροφύλ-λι>καραφύλ-λι, παρωνύμιον>παρωνόμι>παρανόμι⁹ καὶ ρ. παρανομιάξ-ζω, παρονυχὸς-παρονυχίδα>παρανυχί(δ)α (διὰ παρετυμολογίας ἀποκατεστάθη ἡ πρόθεσις εἰς τὸν πλήρη αὐτῆς τύπον).¹⁰

ο + α = α + α (ὑποχωρητική) : μοναχὸς>μαναχός, μοναστήρι>μαναστήρι,¹¹ ὄρμαστὸς>ἀρμαστός,¹² φορβάς-φορβάδα>φοράδα-φαρά(δ)α-φαρά, Φοραδόμανδρα>Φαρασόμανδρα¹³ τοπων., ἱστοβοάριον>στοβάριον>σταβάρι.¹⁴

α + ε = α + α (προχωρητική) : γαγγραινιάζω>καγραῦ-ῦάζ-ζω>κακραῦ-ῦάζ-ζω,¹⁵ ἀνεμόμυλος>ἀναμόμυλος (πιθανῶς ἐκ παρετυμολ. πρὸς τὴν ἀνά), κάθε>κίθᾱ κατὰ τὸ πᾶσα(;). Κατὰ Γ. Χατζιδάκιν (MNE 1, 236) ἐκ συμφυρμοῦ τοῦ κάθε + κατὰ.

1. Πβ. *Dieterich*, Sporaden, 42-43 : Λέρος, *όξορία*.

2. Πβ. *A. Tsorpanakis*, Phonétique, 29.

3. Πβ. *Σακελλαρίου*, Κυπριακά 2, 700 : *όβραϊος*.— *A. Tsorpanakis*, ἐνθ' ἄν., 29.

4. Πβ. *Σακελλαρίου*, ἐνθ' ἄν., 704.— Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, MNE 1, 228, 233.— Πβ. *A. Tsorpanakis*, ἐνθ' ἄν., 29.

5. Πβ. *A. Tsorpanakis*, ἐνθ' ἄν., 30.

6. Πβ. *Ἀμάντου*, Χικκ. Γλωσσ. 12.— *Thumb*, I.F. VII, 11, Ἑμοργός.

7. Πβ. *A. Tsorpanakis*, ἐνθ' ἄν., 33.

8. Ἦδη παρὰ *Πολυδεύκ.* Ὀνομαστ. (7, 84, 10, 141) *καλάπους*.

9. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, MNE 265.

10. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, ἐνθ' ἄν., 312.

11. Πβ. *Σακελλαρίου*, ἐνθ' ἄν., 647.— *Pernot*, Chio, 237.— *Dieterich*, ἐνθ' ἄν., 40 : Σάμος,

Σέριφος.

12. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, Γλωσσ. Μελέτ. 1, 613 κέξ.

13. Πβ. *A. Tsorpanakis*, ἐνθ' ἄν., 33.

14. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, MNE 1, 235.

15. Πβ. *A. Tsorpanakis*, ἐνθ' ἄν., 34.

$\epsilon + \alpha = \alpha + \alpha$ (ύποχωρητική): δρεπάνι > δραπάνι¹ κοιν., δέμα-δεμάκι > δαμάκι² (τμήμα γῆς καλλιεργούμενον ἐπὶ κλιτύος λόφου τὸ ὁποῖον συγκρατεῖται διὰ δέματος φραγμοῦ), θεραπεύω > θαραπεύγω,³ λεκάνη > λακάνη,⁴ μεγαρίζω > μαγαρίζω-ζω-μααρισμένος παρὰ τὸ μαϊρίζω-μαϊρισμένος.⁵

$\iota + \alpha = \alpha + \alpha$: πηλαμύς > παλαμύδα κοιν. > παλαμύ(δ)α

Πρὸς τὸ ο: $o + \alpha = o + o$ (προχωρητική): ὄραμα-δρομα, ὄραματίζομαι > ροματίζ-ζομαι.

$o + \epsilon = o + o$ (προχωρητική): ὄρεξις > ὄροξη,⁶ ἀνορεξιά > ἀνοροξιά, ἔστε (παρετυμολ. [;]) > ὤστε > ὠστο: φρ. ὠστον-νά-βῆγη ὁ ἥλ-λος (μέχρις ὄτου...).

$\epsilon + o = o + o$ (ύποχωρητική): βελόνη > βολόνα, Νεοκλήης > Νοοκλήης, ἀλλὰ ἀμπελομάχαιρον > μβελεμάχαιρο(ν) (λο > λε (Ἄσφενδ.) προχωρητική).

$ou + o = o + o$ (ύποχωρητική): μουστοκοφτή > μοστοκοφτή, βουκολία > Βοιχοῦ-λά τοπων. (Ἀντιμάχ., Πυλί).

$o + \iota = o + o$ (προχωρητική): πολυλογοῦ > πολ-λολο(γ)οῦ,⁷ ἀναγορεύω > ἀνεγορεύω > ἀνηγορεύω > νογηρεύω > νοηρεύγω > νοορεύγω.

$\iota + o = o + o$ (ύποχωρητική): ὑγρὸς > ὄγρός, scioppo > σορόπι,⁸ sciocco > σορόκκος > σορόκ-χος.

Πρὸς τὸ ου: $o + ou = ou + ou$ (ύποχωρητική): κολυμβῶ > κολουμβῶ > κολουμβῶ, κόλυμβος > κόλουμβος > κούλουμβας, κολύμβι > κολουμβί, κολλούριον > κουλ-λούρι κοιν., *κοτυλάω > κοτουλάω > κουτουλῶ,⁹ στομούχιον > στουμούχι, τολύπη > τουλούπ-ῆα, κοντούρης > κοντουόρης κοιν. > κοννδούρης, συγκόμοδος(;) > συγκόμουδος > συγκούμους (συνηθ. κατὰ πληθ. συγκούμουσι = ἔλοι ὁμοῦ, Κέφαλ.).

$\epsilon + ou = ou + ou$ (ύποχωρητική): μεντζουβί > μουζ-ζουβί, λεχώ-λεχοῦσα > λουχοῦσα > λουφοῦσα (Κέφαλ.).

$ou + \iota = ou + ou$ (προχωρητική): κόκκος-κοκκίδιον > κουκκίδι > κουκχού(δ)ι, σκότος-σκοτούδι > σκουτούδι > σκουτού(δ)ι,¹⁰ σκώληξ-σκώληκας > σκούληκας > σκούλουκας κοιν. σωλήν-σωλήνας > σουλήνας > σούλουνας¹¹ οὐδ. σουλόνι, σύσσημον-συσσημιάζω > σουσσημιάζω > σουσσυμιάζω-ζω¹² (κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ συνών. παρομοιάζω).

$\iota + ou = ou + ou$ (ύποχωρητική): λειτουργιά > λουτουργία > λουτρουργιά, λειτουρ-

1. Πβ. Rohlf, B.Z. 37 (1937), 48 δραπάνι. (ὁ τύπ. δράπανον ἤδη μεταγν.)

2. Βλ. Φ. Κουκουλέ, Ἄθηνᾶ 59 (1955), 183-4.

3. Ἦδη ἐν ἐπιγραφαῖς τοῦ 1ου μ.Χ. αἰ. θαραπεύω.— Βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 235.

4. Ἦδη μεταγν. βλ. Σουίδα (ἔκδ. Adler).

5. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, Einleitung, 331: μαγαρίκα.

6. Πβ. Α. Tsoranakis, Phonétique, 35.

7. Πβ. Α. Tsoranakis, ἐνθ' ἄν., 35.

8. Πβ. Α. Tsoranakis, ἐνθ' ἄν., 35.

9. Πβ. Α. Tsoranakis, ἐνθ' ἄν., 35-36.

10. Πβ. Rohlf, E. W. 1899 skotidí Bona.

11. Πβ. Α. Tsoranakis, ἐνθ' ἄν., 36. σουλόνα.

12. Πβ. Α. Tsoranakis, ἐνθ' ἄν., 36, σουσσυμο-σουσσυμιάζω.

-γῶ>λουτροῖῶ,¹ σεισουράδα>σουσουράα>σουσουρά,² σίφων-σίφουνας>σούφουνας.

Πρὸς τὸ ε: ε+ι=ε+ε (προχωρητική): γεννητούρια>γεν-νετούργια, ἐκλείπω>ξελείπω.-ξελειμματικός>ξελεμ-ματικός,³ Ἑλληνικός>Ἐλ-λενικός, Ἔσ τὰ Ἑλ-λενικά τοπων. (Κέφαλ.).

ι+ε=ε+ε (ὑποχωρητική): γυναῖκα>γεναιῖκα κοιν., πυρετός>περετός, ὑπηρετῶ>περετῶ, χρεοφειλέτης>χρεοφελέτης⁴ (Ἀντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ.).

Πρὸς τὸ ι: ε+ι=ι+ι (ὑποχωρητική): ἀρσενικός>ἀρσινικός-ἀρτσινικός (Κέφαλ. κατὰ τὸ θηλυκός), γεμίζω>γιμίζ-ζω, ἐρεβίνθιον>ριβίθ-θι>βριθ-θι>βρίθ-θι, ἐγκαινιάζω>ἐγκινιάζω>γκιῦ-ῥάζ-ζω, ἐγκαίνιος>ἀγκίνιος-ἀνγίν-ῥος (ὁ καινουργής, πιθανῶς α στερ. +ἐγκαίνιος;), χελιδόνι>χίλι(δ)όνι.⁵

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΦΩΝΗΤΩΝ

Εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ καθὼς καὶ εἰς τὰ τῶν λοιπῶν νήσων τοῦ Δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος, τῶν νοτίων Σποράδων καὶ τῆς Κύπρου, αἱ συναντήσεις φωνηέντων (ὁμοίων καὶ ἀνομοίων) παρατηροῦνται εἰς μεγαλυτέραν κλίμακα παρ' ὅσον εἰς τὰ λοιπὰ Νεοελληνικά ἰδιώματα. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν σύγρησιν τῶν μέσων β, γ, δ, ὅταν εὑρίσκωνται μεταξύ φωνηέντων, συχνότερον ἐν μέσῳ ἢ ἐν ἀρχῇ λέξεως. Τῶν συναντήσεων τούτων ἀποτέλεσμα εἶναι, ὡς θὰ ἴδωμεν ἀμέσως κατωτέρω, ἡ συναλοιφή τῶν ὁμοίων φωνηέντων, ἡ ἐκκρουσις τῶν ἀνομοίων καὶ ἡ στένωσις τῶν ἀσθενεστέρων πρὸ τῶν ἰσχυρῶν, συνέπεια τῆς ὁποίας εἶναι ἡ δημιουργία ἡμιφώνων ου καὶ ι.

1. Συναλοιφή.

α+α=α: γάδαρος>γάαρος-γάρρος,⁶ ἐβδομάδα>ἐβδομάα>ἐβδομά,⁷ ἐφάγασιν>ἐφάασι(ν)-ἐφάσι(ν), καβαλλικεύω-κααλ-λικεύγκω>καλ-λικεύγκω καὶ καβαλλικῶ>καλ-λικῶ⁸ προστ. καλ-λίκα, κρέβαττος>κράβαττος>κράατ-θος>κράτ-θος, λαμπάδα>λαμβάα>λαμβά: φρ. ἔφα τὴλ λαμβάα-σου (ἄναψε τὴν λαμπάδα σου) μπουγάδα>μβουάα>μβουά, νεράιδα>ἀνεράδα>ἀνεράα>ἀνερά,⁹ σχολάα>σκολάδα>σκολάα>σκολά

1. Πβ. *Dieterich*, Sporaden, 34: Ἀστυπάλαια, Κῶς, Κάλυμνος, Σύμη.

2. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, MNE 2, 305.

3. Πβ. *A. Tsoranakis*, Phonétique, 36.

4. Πβ. *Dieterich*, ἐνθ' ἄν., 29: Κάλυμνος, Μύκονος, Σύμη.

5. Πβ. *Σακελλαρίου*, Κυπριακά 2, 861.— *Dieterich*, ἐνθ' ἄν., 29: Κάλυμνος, Μύκονος,

Σύμη.

6. Πβ. *Pernot*, Chio, 181.— *X. Παντελίδου*, Φωνητική, 12: Κύπρος.— *A. Tsoranakis*, ἐνθ' ἄν., 38.

7. Πβ. *A. Tsoranakis*, ἐνθ' ἄν., 38.

8. Πβ. *Rohlf's*, E.W. 832: *Kaddikéo Otr.*— *A. Tsoranakis*, ἐνθ' ἄν., 39.

9. Πβ. *A. Tsoranakis*, ἐνθ' ἄν., 39.

(ἢ αἰξ, τῆς ὁποίας ἐψόφησε τὸ ἐρίφιον καὶ ἔνεκα τούτου σχολάζει ἀπὸ ἀπόψεως θηλασμοῦ), φάβα>φάα>φά -ἦ καὶ φάς -τό, φορβάς>φοράδα>φαράα-φαρά.¹

ο + ο = ο : ἀνεμολόγος>ἀνεμολόος>ἀνεμολός² (ἢ παρὰ τὴν βάσιν καμίνου ὁπῆ πρὸς ἐξαερισμόν), βιδολόγος>βιδολόος>βιδολός, Θεολόγος>Θιολόος>Θιολός καὶ Θολός,³ ποντικολόγος>πονδικολόος>πονδικολός (εἶδος ὄφeos θηρεύοντος ποντικούς), πυρόβολος>*πυριόβολος>πυριόολος>πυριόλος>πυργύολος,⁴ χειρόβολον>χειρόλο>χερόλο, τρώγομεν>τρώομε(ν)>τρῶομε(ν).

ου + ου = ου : ἀκούουσιν>ἀκοῦσι(ν)-³κοῦσι(ν).

ε + ε = ε : καίετε>καῖτε, κλαίετε>κλαῖτε, λέγετε>λέετε>λέτε, ἀλλὰ καίεται, κλαίεται.

ι + ι = ι : δακτυλίδι>δαχτυλί>δαχτυλί, γωνίδι>γωνί>γωνί, καρύδι>καρύ>καρύ, ψαλίδι>ψαλί>ψαλί, φρύδι>φρύ>φρύ,⁵ ἐλαιοτριβεῖον>ἐλιοτρίβι>ἰ-ἰοτρί-ἰ-ἰοτρί, ἐξανοίγει>ξαν-νοίει>ξαν-νεῖ: φρ. εἰνδάμ βού ξαν-νεῖς κεία; (τί ζητεῖς νὰ εὔρης ἐκεῖ;), Ἐσκληπιεῖον>Ἐσκληπιεῖο, διηγοῦμαι>διοῦμαι, -ᾶσαι, -ᾶται: φρ. ἔμ-μου λέεις, μόνομ μου διᾶσαι, ὑγεία>υεία>εἶα: φρ. ἐς εἶασ-σας, μὲ τίς εἶεσ-σου.

2. Ἐκκρουσις ἀνομοίων φωνηέντων.

α + ο ἄτονα ἐν μέσῳ λέξεως παραμένουν ἀμετάβλητα : λαβωμένος>λαωμένος, φαγωμένος>φαωμένος.

ά + ο = α : ἄγωμεν>ᾶωμεν>ᾶμε καὶ τὰ κοιν. θὰ ὑπάγωμεν>θὰ πάωμεν>θὰ πᾶμε(ν), θὰ φάγωμεν>θὰ φάωμεν>θὰ φᾶμε(ν).

α + ό παραμένουν ἀμετάβλητα : ἐφαγώθησαν>ἐφάωθησα(ν), ἐστραβώθησαν>ἐστραώθησα(ν), παγόνι>παόνι, φαγόνα>φαόνα⁶ (ἢ λαίμαργος): φρ. φαόνα πού'ναι φτηνά! (πόσον λαίμαργος εἶναι αὐτηδά!). Εἰς τὰς ἀκολούθους δύο περιπτώσεις : εἰνδά (τί) ὄμορφα>εἰνδά'μορφα καὶ παραόμορφη>παράμορφη τὸ ό ἐκκρούεται ὑπὸ τοῦ α, διότι χάριν ἐμφάσεως ὁ τόνος μετατίθεται ἐπ' αὐτοῦ : εἰνδά-παρά.

ά + ου = α : θὰ ὑπάγουσι, θὰ ὑπάγουν>θὰ πάσι, θὰ πά(ν), πάσι(ν), θὰ φάγουσι, θὰ φάγουν>θὰ φάσι(ν), θὰ φά(ν), ἀλλὰ κάβουρας>κάουρας.

α + ου ἀμετάβλητα : γαῖδουριά>γαδουριά>γαουρήιά, τραγουδῶ>τραουδῶ.

α + ε : ἀγελαιά>ἀελιά>ᾶἰ-ἰά, ἀετός>ᾶἰτός>ᾶτός⁷ (ἐν ἕσμ.), ἀδελφός>ᾶερφός, κλαδευτήρι>κλαευτήρι.

ά + ε = α : ἄγετε>ᾶετε>ᾶτε,⁸ φάγετε>φάετε>φάτε, ὑπάγετε>ὑπάετε>πάτε, φάγετο>φάετο>φά το κοιν.

1. Πβ. Α. Tsorpanakis, Phonétique, 39.

2. Πβ. Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 39.

3. Πβ. Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 39.

4. Πβ. Σακελλαρίου, Κυπριακά 2, 7, 67 πυρκόλος.

5. Πβ. Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 41.

6. Πβ. Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 43.

7. Πβ. Rohlf's, E.W. 49: ατό, Bona.— Pernot, Chio, 184.— X. Παντελίδου, Φωνητική, 4.

8. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 2, 98, 590.— Πβ. Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 43.

$\alpha + \epsilon$: δεκαέξη > δεκάξη κοιν., εἰς πολλά ἔτη > σπολ-λάτη - σπολ-λάτε,¹ εἶνδα ἔννοια > εἶνδά ὕ-ῆα, πάγαινε > πάαινε > πάν-νε καὶ τὰ κοιν. θὰ ἔρθω > θᾶρτω, θὰ ἔχω > θᾶχω, θὰ ἔρχωμαι > θᾶρκωμαι.

$\alpha + \iota = \alpha$: ἀηδόνι > ἀδόνι,² μεταῦπνίζω > μεταπνίζ-ζω (μετὰ μικρὰν διακοπὴν τοῦ ὕπνου συνεχίζω κοιμώμενος), παραηλιάδι > παραλ-λάι, πᾶσα ἡμέρα > πᾶσα μέρα.

$\acute{\alpha} + \iota = \alpha$: καλὰ εἶμαι > καλά 'μαι, -'σαι, -'ναι, γάϊδαρος > γάδαρος > γάαρος, Μάϊος > Μάϊς > Μάς, Νεράϊδα > Νεράδα > 'Ανερά, ποιά εἶναι > πᾶκοιά 'ναι, προσφάγιον > προσφάϊ, προσφάης -ὄ > προσφάς³ -ὄ (ὄ νωπὸς τυρὸς ζυμωμένος μετὰ ῥῶν πρὸς παρασκευὴν τυροπίττας).

$\alpha + \acute{\iota} = \acute{\alpha}$: θὰ εἶμαι > θά 'μαι, θὰ ἤμουν > θά 'μου(ν), νὰ εἶχες > νά 'χες, ἀλλὰ παρᾶήμερος > παρήμερος (σκωπτικῶς, ὃ ἔλλιπής τὸν νοῦν, πιθανῶς πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τὸ παράμερος).

$\alpha + \alpha = \alpha$: ψιλοαλέθω > ψιλαλέθω, ἀλλὰ βαρο-, κρυφοακούω > βαροκούω, κρυφοκούω διὰ τὸ 'κούω < ἀκούω.

$\sigma + \acute{\alpha} = \acute{\alpha}$: ὀπίσω ἀντίον > ὀπισωάντιον > πισάντι, προάρμενον (εἶδος σφραγιῶδος αἰγοπροβάτων) > μβράρμενο(ν), ὀπισωάρμενον > πισάρμενο(ν), γαλατοάγκλουπον > (γάλα + ἄγκλουπι) > γαλατάγκλουπο(ν), ροδοδάφνα > ἀροδάφνα > ἀρδάφνα, ἀλλὰ καλοάρμεγη (καλο + ἄμέλγω) > καλόρμεγη πρὸς ἔμφασιν τοῦ ἄ' συνθετ. ἢ διὰ τὸ 'ρμέω < ἄρμέ(γ)ω. Εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Δυτικῆς Κῶ τὸ σ συναντῶμενον μετὰ τοῦ α κατόπιν σιγήσεως τῶν μέσων β, γ, δ στενοῦται, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, εἰς ἡμίφωνον ου.

$\acute{\sigma} + \alpha = \acute{\alpha}$: πρόβαλε > μβρόβαλε > μβράλε⁴ (Κέφαλ.), ἀπὸ τὸ προβάλετε > προάλετε > μβράλετε.

$\sigma + \sigma = \sigma$: Δευτεροῖούλης > Δευτεροζούλης > Δευτερόουλης > Δευτερόλης, Πρωτοῖούλης > Πρωτοζούλης > Πρωτόουλης > Πρωτόλης⁵ κοιν.

$\sigma + \epsilon = \sigma$: προελάτης > μβρολάτης, θεοεμπάικτης > θεομβαίχτης-θιομβαίχτης, μασουροελάτης > μασουρολάτης (ὃ ξύλινος ἢ σιδηροῦς ἄξων, περὶ τὸν ὁποῖον στρέφεται τὸ πηνίον τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ),⁶ σιδεροεστία > σιεροεστία > (Κέφαλ.) σιεροεστία (& Ἀντιμάχ., Καρδάμεν.), ἀποελπίζομαι > πορπίζ-ζομαι.

$\acute{\sigma} + \epsilon = \acute{\sigma}$: τρώγετε > τρῶτε (πιθανῶς κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ τρώγομεν > τρῶμε(ν)), ἀλλὰ καλόγερος > καλόερος-καλέορος (Κέφαλ.).

$\sigma + \acute{\epsilon} = \acute{\sigma}$: τὸ ἕνα > τό 'να(ν), ἀπὸ ἕνα > πό 'να(ν): φρ. 'πό 'ναμ βρῶτο (ἐξ ἀρχῆς), τὸ ἔμαθα > τό 'μαθα, τὸ ἔκαμα > τό 'καμα, 'ς τὸ "Ἐλος > 'Σ τό 'λος⁷ τοπων. (Καρδάμεν.).

1. Πβ. *A. Tsorpanakis*, *Phonétique*, 44.

2. Πβ. *Σακελλαγιου*, *Κυπριακά* 2, 431.— *Pernot*, *Chio* 2, 115.— *Rohlf's*, *E.W.* 55 : *αδόνι* Bona.— *Dieterich*, *Sporaden*, 53.

3. Πβ. *Hesseling - Pernot*, *Προδρομ.* IV, στ. 203 : τὸ ψωμὶν προσφὰν οὐκ ἐνθυμοῦνται. Ἡ λ. καὶ ἐν Κύπρῳ καὶ Ρόδῳ ὑπὸ τὸν αὐτὸν τύπον καὶ σημασίαν.

4. Πβ. *A. Tsorpanakis*, ἐνθ' ἄν., 45 : προβᾶλλω > μβράλλω.

5. Πβ. *A. Tsorpanakis*, ἐνθ' ἄν., 45.

6. Πβ. *A. Tsorpanakis*, ἐνθ' ἄν., 45.

7. Πβ. *A. Tsorpanakis*, ἐνθ' ἄν., 46.— *X. Παπαχριστοδούλου*, *Τοπων.*, 54.

ο + ι = ο : βοθηῶ > βοθῶ > βουθῶ,¹ καλοῦπόταγος > καλοπόταος, μονοημερῆς > μονομερῆς ἀλλὰ καὶ μονημερῆς (μόνη + μέρα), μονοημερίτικος > μονομερίτικος - μονημερίτικος : φρ. μονομερίτικομ βαν-νί (τὸ ὑφαινόμενον ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας), πρωῖνόν > πρωνόν > πωρνόν(ν).²

ό + ι = ό : ἐγὼ εἶμαι > ἐγὼ 'μαι, ἐγὼ ἤμουν > ἐγὼ 'μου(ν) κοιν., πρώιμος > πρῶμος.³

ο + ί = ό : ἀλληλοβοήθεια > λ-ληνοβόθειο⁴ (Πυλί) - λ-ληνοβοῦτ-θος (Κέφαλ.), τὸ εἶπε > τό 'πε κοιν., ἀποεἶπα > πόπα (ἐτελείωσα τὸν λόγον), ροῖδιον > ρόδι(ν) (Χώρα, Ἄσφενδ.) - ρόι ('Αντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ.), τὸ ἤπια > τό 'πια κοιν.

ου + α = α : μανουάλι > μανάλ-λι,⁵ τοῦ ἀνθρώπου > τ' ἀθρώπου, τοῦ ἀλόγου > τ' ἀλόου καὶ τὰ κοιν. Φεβρουάριος > Φλιάρης, Ἰανουάριος > Γεν-νάρης.

ου + ο = ο : νά σοῦ δώκω > νά σου 'ώκω - νά σ' 'ώκω.⁶

ου + ε = ου : πού ἐκλαιε > πού 'κλαιε(ν), πού ἔτρωγε > πού 'τρωε, πού ἔρχεται > πού 'ρχεται, πού ἔκαμες > πού 'καμες : φρ. πού 'καμες τὸ μαχαίρι; (πού ἔθεσες τὸ μ.);

ου + ί = ού : πού εἶχες > πού 'χες, τοῦ εἶπε > τοῦ 'πε(ν), πού ἤσουν > πού 'σου(ν); ἀλλὰ πάντοτε τοῦ ἦλ-λιου, τοῦ ἦσίου.

έ + α = ά : κράβαττος > κρέατ-τος > κρεάτ-τος > κράτ-τιος.

ο + ο = ό (τονούμενα ἢ ἄτονα) : Θεολόγος > Θεολός > Θολός, Θεόδωρος > Θόδωρος > Θῶρος, Θεοδωρῆς > Θεοδωρῆς, λέγω > λέω > λῶ :⁷ φρ. λῶ του (τοῦ λέγω), ξεβοτάνισμα > ξεοτάνισμα > ξοτάνισμα.⁸

έ + ι = ε : λέγει > λέει > λῆ (κυρίως εἰς παραμύθ.), ρωμαίικα > ρωμαῖκα : φρ. ρωμαῖκα σοῦ μιῶ.

ε + ί = έ : σέ εἶχε > σέ 'χε, σέ εἶδε > σέ 'δε, δὲν μὲ εἶδε > έμ-μέ 'δε(ν). Τὸ φωνῆεν ι, τὸ ἀσθενέστερον ὄλων τῶν φωνηέντων, εὐρισκόμενον πρὸ ἰσχυροτέρου φωνηέντος, ἢ συνιζάνεται ἢ ἐκκρούεται. Διὰ τὴν συνιζήσιν τοῦ ι, θὰ ἴδωμεν κατωτέρω ἐκτενέστερον ἐν τῷ οἰκείῳ κεφαλαίῳ. Αἱ περιπτώσεις καθ' ἃς τοῦτο ἐκκρούεται εἰς τὰ ὑπὸ ἐξέτασιν ἰδιώματα εἶναι :

ι + α = α : διακόσια > δῆγιακόσια > δῆγιακόσα, τριακόσια > τρακόσια > τρακόσα, τετρακόσια, πεντακόσια ('Αντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ. δι' ἀπουρανώσεως τοῦ σ), σιαγών-σιαγώνιον > σιάγωνο > σά(γ)ωνο > σάουνο.⁹

1. Πβ. Wagner, Carm., Θανατ., στ. 285 : ἐκεῖ δὲν ἐβωθήσασι. αὐτόθ. Διήγ. γαδ. λόκ., στ. 276 : μου βώθησε.— Dieterich, Sporaden, 53.— Σακελλαρίου, Κυπριακά 2, 491 : βουθῶ.— Pernot, Chio, 191. Α. Τσοπανάκη, Ἄφιέρωμ. Τριανταφυλλ., 429.

2. Πβ. Rohlf, E. W. 1809 : pornó Otr.

3. Πβ. Rohlf, E. W. 1808 : prómo Bona.

4. Πβ. Α. Τσοπανάκης, ἐνθ' ἄν., 429.

5. Πβ. X. Παντελίδου, Φωνητική, 4 : μανάλλιν Κύπρος.

6. Πβ. Α. Tsorpanakis, Phonétique, 47.

7. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 2, 23 : λωπῶς, ἔως > ὠς.

8. Dieterich, Unters., 46 : Θόγγητος, Θεοκλής, 47 : νοσσία, νοσσοτροφεῖον.— Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 48 : λῶ πῶς.

9. Ἰδὴ μεταγν. σαγώνιον : Pap. Gr. Mag. IV, 2898.

$\epsilon + \sigma = \sigma$: σιωπαίνω > σωπαίνω, καρύοφυλλον > *καροφύλλιον > καροφύλλι > καρὰφύλ-λι.

$\epsilon + \epsilon = \epsilon$: barbiere > παρβέρης-παρδέρης.¹

3. Στένωσις τῶν φωνηέντων ο καὶ ε πρὸ τοῦ α καὶ τοῦ ε πρὸ τοῦ α.

Ἡ σίγησις τῶν μεσοφωνηεντικῶν μέσων β, γ, δ, προκαλεῖ εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ τὴν συνάντησιν τῶν φωνηέντων ο καὶ α, ἐξ ἧς προκύπτουν τὰ σπανίζοντα εἰς τὴν Νεοελληνικὴν κοινὴν φωνητικὰ συμπλέγματα ο + α καὶ α + ο. Ἐκ τῆς σιγήσεως ταύτης προκύπτουν ἐπίσης τὰ φωνητικὰ συμπλέγματα ε + α καὶ ε + ο, τὰ ὅποια ἀπαντοῦν συχνότερον ἐν τῇ Νεοελληνικῇ ἐκ φυσιολογικῆς συναντήσεως τῶν φωνηέντων τούτων.

Τὰ ἀνοικτὰ φωνήεντα ο καὶ ε συναντῶμενα μετὰ τοῦ παρουσιάζοντος μεγαλύτερον ἀνοίγμα φωνήεντος α καθὼς καὶ τὸ ε συναντῶμενον μετὰ τοῦ ο στενοῦνται, τὸ μὲν ο εἰς ου τὸ δὲ ε εἰς ι, ὑπείκοντα εἰς τὸν φωνητικὸν νόμον τῆς Νεοελληνικῆς, τὸν ὁποῖον ἀνέπτυξεν ὁ καθηγητὴς Ν. Ἀνδριώτης.² Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον, φωνητικὰ συμπλέγματα ἀποτελούμενα ἐκ δύο ἀνοικτῶν φωνηέντων δὲν εἶναι ἀνεκτά, διὰ τοῦτο τὸ μικροτέρου ἀνοίγματος φωνῆεν στενοῦται, τὸ μὲν ο εἰς ου τὸ δὲ ε εἰς ι. Τὸ φαινόμενον τοῦτο, τὸ ὁποῖον συναντῶμεν καὶ εἰς τὰ ἰδιώματα Ρόδου, Καρπάθου, Κύπρου, Σαμοθράκης (ἐνταῦθα τὸ στενούμενον φωνῆεν κεῖται πάντοτε πρὸ τοῦ α καὶ τοῦ ο), ἀπαντᾷ συχνότερον εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Δυτικῆς Κῶ. Τὸ ἐκ τῆς στενώσεως τοῦ ο ου γίνεται εἰς τινὰς περιπτώσεις ἡμίφωνον ου.

Στένωσις τοῦ ο.

$\sigma + \alpha > \sigma\alpha$: ἀπόγαλον > ἀπόαλον > ἀπούαλο(ν)³ (ὁ ἀφρὸς τοῦ γάλακτος), πρωτόγαλη > πρωτόαλη > πρωτούαλη,⁴ πόδας > πόας > πούας,⁵ πρόβαλε > πρόαλε > μβρούαλε, ρῶγα > ρῶα > ροῦα,⁶ συκόγαλος > συκόαλος > συκούαλος. Τὰ πούας καὶ μβρούαλε ἴσως ἐκ τῶν πουάρι < ποδάρι, μβρουάλ-λω < προβάλλω ἔπου τὸ ο ἄτονον.

$\sigma + \alpha = \sigma\alpha$: βοδάκι > βοάκι > βουάκι, δωράκινον⁷ > ρωδάκινον > ρωάκινον > ρουάκινο(ν), ἐδωδὰ > ἐδωὰ > ἐδουὰ-δουὰ, αὐτοδὰ > αὐτοὰ > φτουὰ, λογάριν > λοάριν > λουάρι(ν) (ἐν ἄσμασιν), λογαριασμὸς > λοαριασμὸς > λουαργῆασμός, λογαριάζω > λοαριάζω > λουγιάζ-ζω, λογαῖται > λοᾶται > λουᾶται,⁸ ποδάρι > ποάρι > πουάρι,⁹ προβάλλω > προάλλω >

1. Πβ. A. Tsorpanakis, Phonétique, 49.

2. Βλ. N. Andriotis, Samothrace, 186.

3. Πβ. N. Andriotis, ἐνθ' ἄν., 165.— A. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 55 : πούαλο.

4. Πβ. A. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 55.

5. Πβ. N. Andriotis, ἐνθ' ἄν., 166.

6. Πβ. A. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 55.

7. Βλ. I. Καλλέρη, Τροφαί-ποτά, 706-707.

8. Πβ. N. Andriotis, Samothrace, 166 : Κάρπαθος.

9. Πβ. N. Andriotis, ἐνθ' ἄν., 166 : Κάρπαθος.— A. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 55 : Ρόδος.

μθρουάλ-λω,¹ προβάτα > προάτα > προυάτ-θα - προυατ-θίνα,² ρογάτορας > ροάτορας > ρουάτορας, φοβᾶσαι-ται > φοᾶσαι-ται > φουᾶσαι-ται,³ τόσο δὰ > τόσο ἄ > τοσουά, ἐκεῖνο δὰ > ἐκεινοᾶ > ζεινουά.

αό=αού : ἀρραβῶνα > ἀρραῶνα > ἀρραοῦνα⁴ ('Ασφενδ.), μανδραγόρας > μανδραόρας > μανδραούρας,⁵ μαοπα > μαούνα κοιν., τραγῳδιον > τραῳδιν > τραούδι(ν), λαγῳδιον > λαγῳδιν > λαούδι(ν) τοπων. ('Ασφενδ.).

άο>άου : ἄγρωστις > ἄγρωστρος > ἄοστρος > ἄουστρος, ἄωρος > ἄουρος > ἄ(γ)ουρος κοιν., κάθομέστε > κάομέστε > κάουμέστε.

αο>αου : λαγωνιῶ > λαωνιῶ > λαουῦ-ῦῶ,⁶ τραχωνάκι > τραγωνάκι > τραωνάκι > τραου-νάκι(ν)⁷ (ὁ χόνδρος).

αε>αι : ἀγελαιά > ἀελιά > ἀίλ-λά,⁸ κλαδευτήρι > κλαευτήρι > κλαῖφτήρι,⁹ ἔλυμος > ἄέ-λυμος > ἄίλαμος, μεγαρίζω > μαγερίζω > μαερίζω > μαῖρίζ-ζω,¹⁰ μεγαρισιά > μαγερισιά > μαερισιά > μαῖρισιά.

εα>ια : ἀποκρέβαττος > ἀποκρέαττος > ἀποκριάτ-ῖος,¹¹ ἀποκρεβαττή > ἀποκρεατή > ἀποκριάτ-ῖή, ἀποκρέα > ἀποκρεᾶ > ἀποκριᾶ κοιν., 'Ανδρέας > 'Ανδρεᾶς > 'Ανδριάς, γνωμ. 'πόσπειρεν ὁ 'Ανδριάς κ' ἤβῆεν ἵαί 'ς τὸν ἐῦ-ῦατό, ἀραιᾶ > ἀριά > ἀρήιά ἐπίρρ., Βησσαλόγαια > Βησσαλόγια τοπων. ('Αντιμάχ.), δίκαια > δίκια¹² ἐπίρρ. ἐλέγασιν > ἐλέασιν > ἐλίασι(ν), ἑαυτὸς > νεαυτὸς > νιαυτός,¹³ ἔλεγα > ἔλεα > ἔλια καὶ ἤλια, -ες, -ε, -αμεν, -ετε, -ασι, ἔκλαια > ἤκλαια > ἤκλια, -ε, -ε..., Κοκκινόγαια-ῆ > Κοκ-κινόγια πληθ. Κοκ-κί-νί-νόγιες-οῖ (τοπων. Καρδάμεν.), κρέας > κριάς,¹⁴ μέγας > μέας > μίας-ὸ, Μίας ποταμὸς τοπων. (Καρδάμεν.), τὸ Μία Σάββατο(ν), μεγάλος > μεάλος > μιάλος, μεγαλώνω > μεα-λώνω > μιαλών-νω,¹⁵ νέα > ῦ-ῦᾶ, παιδάκι > παιάκι > πιάκι, Σεβαστὸς > Σεαστὸς > Σιαστὸς-Σιαστή κυριώνυμ., Σεβαστιανὸς > Σεαστιανὸς > Σιασχίανός, φλέβα > φλέα > φλία, Φλε-βάρης > Φλεάρης > Φλιάρης κοιν.

εο>ιο : βεβαιώνω > βεβιών-νω, Δίκαιος > Δίκιος τοπων., Θεοδόσιος > Θιοδόσης, θεὸς > θιός, κλαίω > κλίω, λέγω > λέω > λίω, νεόνυμφη > ῦ-ῦόνυφ-φη, νεόπανδρος > ῦ-ῦό-

1. Πβ. *N. Andriotis*, Samothrace, 167 : προυάλ-λω Κάρπαθος.

2. Πβ. *N. Andriotis*, ἐνθ' ἄν., 167 : προυατίνα Κάρπαθος.

3. Πβ. *N. Andriotis*, ἐνθ' ἄν., 167 : Κάρπαθος, Νίσυρος.

4. Πβ. *N. Andriotis*, ἐνθ' ἄν., 166 : ἀραούνιασμα Ρόδος.

5. Πβ. *N. Andriotis*, ἐνθ' ἄν., 166.

6. Εἰς τὴν διάλεκτον τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Κῶ τὸ ο ἡγουμένου ε στενοῦται εἰς υ=ου : Θεό-δοτος > Θεύδοτος, Χαιρεφάνεος > Χαιρεφάνευσ.— Βλ. *Bechtel*, Griech. Dialekt. II, 560 κέξ.

7. Πβ. *N. Andriotis*, ἐνθ' ἄν., 166 : τραούνια Κάρπαθος.

8. Πβ. *N. Andriotis*, ἐνθ' ἄν., 173.

9. Πβ. *N. Andriotis*, ἐνθ' ἄν., 173.

10. Πβ. *N. Andriotis*, ἐνθ' ἄν., 174 : μαῖρίντζω, μαῖρισιά Κάρπαθος.

11. Πβ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 60 : κριάτ-τι Ρόδος.

12. Πβ. *N. Andriotis*, ἐνθ' ἄν., 172 : Μεγίστη.

13. Πβ. *N. Andriotis*, ἐνθ' ἄν., 172 : Κάρπαθος.

14. Πβ. *A. Tsopanakis*, ἐνθ' ἄν., 61.

15. Πβ. *N. Andriotis*, ἐνθ' ἄν., 172 : Κάρπαθος.

πανδρος, νέος>ν-νός κοιν., πλέον>πλιό(ν)>πιό(ν)>πλύό(ν), χρέος>χρίος,¹ χρεωφειλέτης>χρωφειλέτης-χρωφελέτης.²

ο+ε=ο+ι: ασφόделος>ασπόελας>ασπόιλ-λας, ασφοδελέα>ασποελιά>ασποϊλλά,³ προεστώς>προϊστός,⁴ φοβερίζω>φοερίζω>φοϊρίζ-ζω.

4. Τὸ ἡμίφωνον ι.

Ὅπως εἰς τὴν Νεοελληνικὴν κοινὴν,⁵ οὕτω καὶ εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κω τὸ φωνήεν ι καὶ τὸ ἐκ τῆς στενώσεως τοῦ ε προκῦπτον ι, ὅταν εὔρεθῶν πρὸ ἀδροτέρου φωνήεντος γίνονται ἡμίφωνα, συνιζάνονται δὲ μετὰ τοῦ φωνήεντος τούτου, ἐὰν μετακινήθῃ πρὸς αὐτὸ ὁ τόνος τῆς λέξεως: ἀπλωσία>ἀπλωσιά,⁶ ἀπονία>ἀπονιά, γλυκεῖα>γλυκειά, δροσία>δροσιά, ἐκκλησία>ἐκκλησιά, θεία>θειά, καρδία>καρδιά, κοιλία>κοιλιά, μαχαιρία>μαχαιριά, πυτία>πυτιά, τυρία>τυριά, τρυγία>τρυγιά, σιδεροεστία>σιδεροεστία κ.ἄ. Τὰ ὀνόματα δένδρων: ἀμυγδαλέα>ἀμυγδαλιά, ἀχλαδέα>ἀχλαδιά, ἀπιδέα>ἀπιδιά, δαμασκηnea>δαμασκηνιά, ἐλαία>ἐλιά, ἰτέα>ἰτιά-νιτιά, μηλέα>μηλιά, κ.ἄ.

Τὰ οὐδ. οὐσ. εἰς ἰον κατὰ πληθ.: ἀπίδιον-ἀπίδια>ἀπίδια, κρομμύδιον>κρομμύδια, δλύνθιον-ἀλύθ-θι>ἀλύθ-θια, σπίτι>σπίτια, φίδι>φίδια.

Ἐκ τῶν εἰς εἰα προπαροξυτόνων ἄλλα μὲν συνιζάνονται: ἀλήθεια>ἀλήθεια, ἀκρίβεια>ἀκρίβεια, ἄλλα δὲ παραμένουν ἀσυνιζήτα: συνήθεια>συνήθειο τό, βοήθεια, ἐνῶ πάντα τὰ εἰς -εία καὶ -ία συνιζάνονται: ἐλευθερία>λευτεριά, ἀνδρεία>ἀνδρειά, ἀγγαρεία>ἀγγαρειά, θωρία>θωριά, κληρονομία>κληρονομιά, καλο-κακομοιριά>καλο-κακομοιριά κ.ἄ. Δὲν συνιζάνονται κατὰ τὴν μετακίνησιν τοῦ τόνου τὰ ἔχοντα πρὸ τοῦ φωνηεντικοῦ συμπλέγματος -ια -ιο συμφωνικὸν σύμπλεγμα, τοῦ ὁποῦ τοῦ τελευταῖον σύμφωνον τυγχάνει τὸ ρ: γραῖα>γριά, ἐλαφρὸς-ἀ>ἀλαφριά, κοπραία>κοπριά, ἀποκρέα>ἀποκριά, Ἑβραῖος>Ὀβριός, Ἀνδρέας>Ἀνδριάς, ἀλευρία>ἀλευριά, πρίων-πριόνι, πρόπερσι>πριόπερσι κ.ἄ. Τὰ μετὰ τὴν σίγησιν τῶν μέσων β, γ, δ συναντώμενα φωνήεντα ι-α δὲν συνιζάνονται: λιβάνι>λιάνι, πηγᾶδι>πηάι, τηγάνι>τηάνι, μέγας>μιάλος, συμβαίνει δὲ τοῦτο, διότι κατὰ τὴν σίγησιν τοῦ μέσου ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ἀκέραιον τὸ Ἰνδαλμα τῆς λέξεως ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαλοῦντος.

1. Πβ. *N. Andriotis*, Samothrace, 176.

2. Πβ. *N. Andriotis*, ἐνθ' ἄν., 177: Νάξος.

3. Πβ. *N. Andriotis*, ἐνθ' ἄν., 177: Κάλυμνος, Κῶς.

4. Πβ. *N. Andriotis*, ἐνθ' ἄν., 177: Κάρπαθος, Πόντος.

5. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, *MNE* 1, 322 κέξ. — Πβ. *N. Andriotis*, ἐνθ' ἄν., 178 κέξ., ἐνθα ἐξηγεῖται πειστικῶς καὶ τελεσιδικῶς τὸ φαινόμενον.

6. Κατωτέρω παραθέτω λεπτομερῶς τὰς διαφόρους φωνητικὰς ἐξελλίξεις, τὰς ὁποίας παρουσιάζει κατὰ τὴν συνιζήσιν τὸ ἡμίφωνον ι μετὰ τοῦ πρὸ αὐτοῦ συμφώνου. Ἐνταῦθα δίδω μόνον τὸν κοινὸν τύπον.

5. Ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις τοῦ ἡμίφωνου *i* εἰς συμφωνικὸν ἡμίφωνον *j*.
Μεταβολαὶ τούτου καὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ συμφώνου ἐξ ἀλληλεπιδράσεως.

Ὅπως εἰς ὅλα τὰ Νεοελληνικὰ ἰδιώματα¹ οὕτω καὶ εἰς τὰ Κωακὰ τὸ ἡμίφωνον *i* ἐξελίσσεται φυσιολογικῶς εἰς συμφωνικὸν ἡμίφωνον *j* ὑπὸ τὰς ἀκολουθούς συνθήκας :

Α'. Ὅταν ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν μέσῳ λέξεως εὔρεθῇ πρὸ ἢ μεταξὺ τῶν δύο ἀδροτέρων φωνηέντων *a* καὶ *o* : ὁ ἱατρὸς > ὁ ἱατρούς καὶ ἐξ αὐτοῦ ἱατρούω, τὰ Ἱεροσόλυμα > τὰ ἱεροσόλυμα, τὸ ἱεράκι > τὸ ἱεράκι καὶ παρετυμολ. πρὸς τὸ ἀέρας > ἀεράκι, ὁ ἴονθος > ὁ ἴοθθος - ἴοθθος, τὸ ὑαλί > τὸ ἱαλ-λί, τῶν Βαίτων > τῶν Βαϊῶν (*v*), ἡ βαίτα > ἡ βαϊά, μαϊάτικον > μαϊάτικο (*v*). Κατ' ἀναλογίαν πρὸς ταῦτα καὶ ἰώνω > ἰών-νω, οἶον > ἰόν > ἰάν (κατὰ τὸ σάν) > ζῖάν :² φρ. ζῖάν ἀῆς μάνας μου τὸ γάλας.

Β'. Ὁ φθόγγος ἀναπτύσσεται ἐπίσης μεταξὺ δύο φωνηέντων, ὅταν τὸ ἐν τούτων τυγχάνῃ ἀδρόν *a*, *o*, *ou*³, τὸ δὲ ἕτερον στενὸν *e*, *i* : ἀέρας > ἀέρας, Θεὸς > Θεὸς > Θεός, φᾶ > οὔα > οὔα (ἐκ τοῦ πληθυντ.)

Γ'. Ἀπὸ τὸν ἀόρ. τῶν εἰς -εὔω ρημάτων, τὰ ὁποῖα ἐξειλίχθησαν φωνητικῶς εἰς -εὔω : δουλεύω > δουλέβγω - ἐδοῦλεψα, ἔγινεν ἀναλογικὸς σχηματισμὸς τοῦ ἐνεστώτος εἰς -βγω καὶ τῶν ρημάτων, τῶν ὁποίων ὁ ἀόρ. λήγει εἰς -ψα : τρίβω - ἔτριψα > τρίβγω, σκάπτω - ἔσκαψά > σκάβγω, ἀλείφω - ἤλειψα > ἀλείβγω⁴ (ἐν τῷ ἰδιώματι Χώρας, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ : τρίβγω, σκάβγω, ἀλείβγω).

Δ'. Τὸ ἡμίφωνον *i* ἐξελίσσεται εἰς συμφωνικὸν ἡμίφωνον *j* ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ τόνου καὶ τοῦ συμφώνου, τὸ ὁποῖον προηγεῖται τούτου : χωριά > χωρῖα, ψάρια > ψάρια, παιδιὰ > παιδῖα, κλαδιὰ > κλαδῖα, καράβια > καράβια, πάπια > πάπια. Τὸ συμφωνικὸν τούτο ἡμίφωνον δὲν παραμένει ἀπαθές, ἀλλά, ὑφιστάμενον ἐν εἶδος τσιτακισμοῦ ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ συνοδεύοντος αὐτὸ συμφώνου, λαμβάνει διαφόρους φωνητικὰς ἀποχρώσεις τρεπόμενον εἰς οὐρανικὸν ἡχηρὸν *j* ἢ προουρανικὸν *j*, *č*, ἢ οὐρανικὸν *k*, *χ* ἢ ὀδοντικὸν *t*. Τὸ συνοδεῦον ἐπίσης σύμφωνον, ἐπηρεαζόμενον ἐκ τῆς ἐξελίξεως τοῦ συμφωνικοῦ ἡμίφωνου, ὑφίσταται ἀναλόγως ψίλωσιν ἢ δάσυνσιν ἢ οὐράνωσιν. Ὁ πλοῦτος τῶν φωνητικῶν ἀποχρώσεων τοῦ συμφωνικοῦ τούτου συμπλέγματος, τὸν ὁποῖον παραθέτω κατωτέρω, δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τὰ ἀντίστοιχα φωνητικὰ φαινόμενα τῶν ἰδιωμάτων τῆς Ρόδου.⁵

β + i > βg (Χώρα) : καράβια > καράβια, μολύβια > μολύβια, κλουβιά > κλουβῖα, μουτζουβιά > μουτζ-ζουβῖα-τά.¹

β + i > βč (Ἀντιμάχ., Ἀσφενδ., Καρδάμεν., Πυλ.) : καράβια > καράβῖα, μολύβια > μολύβῖα, κλουβιά > κλουβῖα, μουτζουβιά > μουτζ-ζουβῖα-τά.²

1. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 2, 327 κέξ.

2. Πβ. Α. Tsopanakis, Phonétique, 66 : ján.

3. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ἐνθ' ἀν., 328.

4. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, ἐνθ' ἀν., 328.— MNE 1, 49-50.

5. Βλ. Α. Tsopanakis, ἐνθ' ἀν., 69 κέξ.

6. Πβ. Α. Tsopanakis, ἐνθ' ἀν., 69.

7. Πβ. Α. Tsopanakis, ἐνθ' ἀν., 69.

- β + ε > φξ (Κέφαλ.) : καράβια > καράφξια, μολύβια > μολύφξια, κλουβιά > κλουφξιά, μουτζουβιά > μουζ-ζουφξιά-τά.
- φ + ε > φκ (Χώρα) : χωράφια > χωράφκια, ελάφια > ελάφκια, χρυσάφια > χρουσαφκια, σκούφια > σκούφκια -ή, ταφιά > ταφκιά -τά, άφιόνι > άφκίόνι,¹ και νεώτερος σχηματισμός : χωράφκια, ελάφκια κ.ο.κ.
- φ + ε > φσ (Άσφενδ.) : χωράφια > χωράφσα, ελάφια > ελάφσα, χρυσάφια > χρουσαφσα, σκούφια > σκούφσα, ταφιά > ταφσα, άφιόνι > άφσόνι.²
- φ + ε > φξ (Άντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ., Πυλ.) : χωράφια > χωράφξια, άλάφια > άλάφξια, χρυσάφια > χρουσαφξια, σκούφια > σκούφξια, ταφιά > ταφξιά, άφιόνι > άφξόνι.³
- δ + ε > δγ (Χώρα) : καρύδια > καρύδγια, βόδια > βόδγια, δυό > δγυό, διαβάζω > δγιαβάζω⁴ και ό έξ επιδράσεως τής κοινής νεώτερος σχηματισμός : καρύδγια κ.ο.κ.
- δ + ε > δζ (Άντιμάχ., Άσφενδ., Καρδάμεν., Πυλ.) : καρύδια > καρύδζα, βόδια > βόδζα, δυό > δζό, διαβάζω > δζα(β)άζ-ζω.⁵
- δ + ε > ζ-ζ (Κέφαλ. άρρενες) : καρύδια > καρύζ-ζα, βόδια > βόζ-ζα, δυό > ζ-ζό, διαβάζω > ζ-ζαάζ-ζω.⁶
- δ + ε > κ-κ (Κέφαλ., θήλεις) : καρύδια > καρύκ-κια, βόδια > βόκ-κια, δυό > κ-κυό, διαβάζω > κ-κιαάζ-ζω.⁷
- θ + ε > θκ (Χώρα) : άλήθεια > άλήθκεια, καλάθια > καλάθκια, κολοκύνθια > κολοτσύθκια, ρεβίνθια > ροβίθκια.⁸
- θ + ε > θξ (Άντιμάχ., Άσφενδ., Καρδάμεν., Πυλ.) : άλήθεια > άλήθξια, καλάθια > καλάθξια, κολοκύνθια > κολο-ζύθ-θια > κολοζύθξια, ρεβίνθια > βριθ-θια > βριθξια.⁹
- θ + ε > τ-τξ (Κέφαλ.) : άλήθεια > άλήτ-τεια, καλάθια > καλάτ-τεια, κολοκύνθια > κολοζύτ-τεια, ρεβίνθια > άβριτ-τεια.¹⁰
- π + ε > πκξ (Χώρα) : πιάνω > πκιάν-νω, ποιός > πκιοός, κουπιά > κουπκιά, σηπιά > σηπκιά, σάπια > σάπκια.¹¹
- π + ε > πξ (Άντιμάχ., Άσφενδ., Καρδάμεν., Κέφαλ., Πυλ.) : πιάνω > πξιάν-νω, ποιός >

1. Πβ. Σ. Μενάρδου, Άθηνά 6 (1894), 162.— A. Tsoranakis, Phonétique, 69.

2. Πβ. A. Tsoranakis, ένθ' άν., 69.

3. Πβ. A. Tsoranakis, ένθ' άν., 69.

4. Πβ. Σ. Μενάρδου, ένθ' άν., 162 : καρύδγια.— A. Tsoranakis, ένθ' άν., 70.

5. Πβ. Dieterich, Sporaden, 74.— A. Tsoranakis, ένθ' άν., 70

6. Πβ. A. Tsoranakis, ένθ' άν., 70.

7. Το φαινόμενον τούτο τής διπλής φωνητικής εμφάνισεως έν τῷ αὐτῷ ιδιώματι ένός και τοῦ αὐτοῦ φαινομένου παρατήρησε και ό Seiler (Glotta, XXXVI, 1958, 214). Είναι πολύ περιεργον, ξενίζει δέ έτι περισσότερο, τὸ ότι τὰ δύο φύλα άπ' αὐτῆς ἤδη τῆς παιδικῆς ἡλικίας έπιμένουν μετά πείσματος εις τὴν άποψίν των. Ός πιθανῆ έξήγησις αὐτοῦ δύναται νά δοθῆ τὸ ότι ό τύπος καρύδια > καρύκ-κια θεωρεῖται υπό τῶν γυναικῶν ευγενέστερος τοῦ καρύζ-ζα.

8. Πβ. Σ. Μενάρδου, ένθ' άν., 162 : άγκάθκια.— A. Tsoranakis, ένθ' άν., 70.

9. Πβ. A. Tsoranakis, ένθ' άν., 70.

10. Πβ. A. Tsoranakis, ένθ' άν., 71 : άλήτ-τχια (Έμπωνας, Κάστελλος).

11. Πβ. Σ. Μενάρδου, Άθηνά 6 (1894), 168 : πκιάν-νω, τουλούπκια.

- πῶός, κουπί>κουπῶά, σηπιά>σουπῶά ('Αντιμάχ., Καρδάμεν., Πυλ.), σηπῶά ('Ασφενδ., Κέφαλ.), σάπια>σάπῶα.¹
- ρ + υ > ρυ (Χώρα) : χωριά>χωρῶιά, τσεριά>κερῶιά, λογαριάζω>λο(γ)αρῶιάζ-ζω, μαχαιριά>μασαιρῶιά, τυριά>τυρῶιά.²
- ρ + υ > ρῶ ('Αντιμάχ., 'Ασφενδ., Καρδάμεν., Πυλ.) : χωριά>χωρῶῶά, κεριά>κέρῶῶά, λογαριάζω>λουαρῶῶάζ-ζω, μαχαιριά>μαχαιρῶῶά, τυριά>τυρῶῶά.³
- ρ + υ > ρῶ ἢ ρῶ ('Κέφαλ., ἄρρενες) : χωριά>χωρῶῶά, >χωρῶῶά κεριά>κέρῶῶά-κέρῶῶά, λογαριάζω>λουαρῶῶάζ-ζω - λουαρῶῶάζ-ζω, μαχαιριά>μαχαιρῶῶά, - μαχαιρῶῶά⁴ ἕ.ο.κ.
- ρ + υ > ρῶι (Κέφαλ., θήλειες) : χωριά>χωρῶῶά, κεριά>κέρῶῶά, λογαριάζω>λουαρῶῶάζ-ζω, μαχαιριά>μαχαιρῶῶά, τυριά>τυρῶῶά.⁵
- λ + υ > λ-ῶ (Χώρα, 'Αντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ.) : δουλειά>δουλ-ῶά, ἐλιά>ἐλ-ῶά, παλιά>παλ-ῶά, ἀντηλιά>ἀνδηλ-ῶά, σκορδαλιά>σκορδαλ-ῶά.⁶
- λ + υ > λῶ ἢ ῶ-ῶ ('Ασφενδ., Πυλ.) : δουλειά>δουλῶά-δουῶ-ῶά, ἐλιά>ἐλῶά-ἐῶ-ῶά, ἀντηλιά>ἀνδηλῶά-ἀνδηῶ-ῶά, παλιά>παλῶά-παῶ-ῶά, ἥλιος>ἥλῶος - ἥῶ-ῶος.⁷
- ζ + υ > ζῶ : βυζιά>βυζῶά, νάζια>νάζῶα, ροζιασμένος>ροζῶασμένος⁸ κοιν.
- τ + υ > τῶ (Χώρα) : γητεία>γητῶά, πυτιά>πυτῶά, τέτοια>τέτῶα, φυτεία>φυτῶά.⁹
- τ + υ > τ-ῶ (Κέφαλ.) : γητεία>γητ-ῶά, πυτιά>πυτ-ῶά, σπίτια>σπίτ-ῶα, τέτοια>τέτ-ῶα, φυτεία>φυτ-ῶά.
- τ + υ > θῶ ('Αντιμάχ., Καρδάμεν.) : γητεία>γηθῶά, πυτιά>πυθῶά, σπίτια>σπίθῶα, τέτοια>τέθῶα, φυτεία>φυθῶά.¹⁰
- τ + υ > δῶ ('Ασφενδ., Πυλ.) : γητεία>γηδῶά, πυτιά>πυδῶά, σπίτια>σπίδῶα, τέτοια>τέδῶα, φυτεία>φυδῶά.¹¹
- σ + υ > σχῶ (Χώρα) : ἴσια>ἴσχωα, κρασιά>κρασῶά, φέσια>φέσχωα.¹²
- σ + υ > σῶ ('Ασφενδ., 'Αντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ., Πυλ.) : ἴσια>ἴσῶα, κρασιά>κρασῶά, φέσια>φέσῶα.¹³

1. Πβ. Σ. Μενάρδου, ἔνθ' ἄν., 163 : πκιάν-νω.

2. Πβ. Α. Tsopanakis, Phonétique, 71.

3. Πβ. Α. Tsopanakis, ἔνθ' ἄν., 71.

4. Πβ. Seiler, Glotta, XXXVI (1958), 214.

5. Πβ. Seiler, ἔνθ' ἄν., 214.— Α. Tsopanakis, ἔνθ' ἄν., 71.

6. Πβ. Α. Tsopanakis, ἔνθ' ἄν., 71 : Λάερμα.

7. Πβ. Α. Tsopanakis, ἔνθ' ἄν., 72.

8. Πβ. Pernot, Chio, 276 ζι>ζῶ.— Γ. Χατζιδάκι, MNE 2, 408.— Α. Tsopanakis, ἔνθ' ἄν., 72.

9. Πβ. Α. Tsopanakis, ἔνθ' ἄν., 72.

10. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 2, 409 : Ἰκαρία νοτιά>νοθῶά, σπίτια>σπίθῶα.— Χ. Παντελίδου, Φωνητική, 35. Ὁ τύπος σπῶα, τὸν ὁποῖον ὁ Dieterich ἀποδίδει εἰς τὸ ἰδίωμα Ἄντιμαχείας δὲν μαρτυρεῖται. Ἄντ' αὐτοῦ ἀκούεται ὁ τύπος σπῶα.

11. Πβ. Σακελλαρίου, Κυπριακά 2, 620 : κρεββάδια, 675 : νοδιά.— Χ. Παντελίδου, Φωνητική, 35 : Κάσος, Μεγίστη φωδιά.

12. Πβ. Α. Tsopanakis, ἔνθ' ἄν., 72 : ἴσιος>ἴσχιος.

13. Πβ. Α. Tsopanakis, ἔνθ' ἄν., 72 : ἴσῶος.

$\nu + \zeta > \nu\zeta$ ('Αντιμάχ., 'Ασφενδ., Καρδάμεν., Κέφαλ., Πυλ.): νεάζω > $\nu\zeta$ -νάζ-ζω, καρβουνιά > καρβου $\nu\zeta$ -νά, χωνιά > χω $\nu\zeta$ -νά.¹

Ἐκ τῶν περιπτώσεων, αἱ ὁποῖαι παρετέθησαν ἀνωτέρω, αἱ: $\beta + \zeta > \phi\zeta$: καράβια > καράφ $\phi\zeta$ α, $\delta + \zeta > \kappa - \kappa\zeta$: καρύδια > καρύκ-κ ζ α, $\theta + \zeta > \tau - \tau\zeta$: καλάθια > καλάτ-τ ζ α καὶ $\pi + \zeta > \pi\chi$: πιάνω > π χ άν-νω ἀπαντοῦν μόνον εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

ΣΥΓΚΟΠΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

1. Συγκοπή.

Τοῦ α: παραθαλαμίδιον > παρθαλαμι > παρταλαμι > βαρταλαμι² ('Αντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ., Πυλ.), χαρταλαμίδι ('Ασφενδ.), σάταλα-πάταλα > σάτλα-πάτλα > σάτρα-πάτρα, ἐπακροῶμαι > ἐπακρῶμαι > φακροῦμαι > φκροῦμαι.³

Τοῦ ου: ἀκολουθῶ > ἀκουλουθῶ > κλουθῶ,⁴ κολουμβῶ > κολουμβῶ > κολουμβῶ (Δυτ. Κῶς), κλουμβῶ ('Αν. Κῶς), κλοῦμβος -τό, nespolo > μόσπολο > μόσπουλο > μόσπλο > μόσκλο.⁵

Τοῦ ο: σκόροδον > σκόρδο κοιν. > σκόροδο(ν).⁶

Τοῦ ε: ἐρεβίνθια > ριβίθια > βιρίθια > βρίθια > ἀβρίθ χ ία, τερεβινθέα > τρεβινθιά > βρεμιθιά > βραμιθιά > ἀβραμιθ χ ιά, fodera > φόδρα κοιν. καὶ αἱ προστακτικαὶ πάρετε > πάрте, βγάλετε > βγάρτε, φέρετε > φέρτε, πιάσετε > πιάστε κ.ἀ. κοιν.

Τοῦ ι: ἐρεβίνθια > ριβίθια > βιρίθια > βρίθ χ ια-ἀβρίθ χ ια, κορυδαλλῶς > σκορδαλ-λῶς⁷ (παρετυμολ. πρὸς τὸ σκόροδον), κορυφάδι > κορφάδι > κορφάι, κορυφοβελόνα > κορφοβελόνα > καρφοβολόνα (παρετυμολ. πρὸς τὸ καρφί), cheminée > τσιμινέα > τσιμιά,⁸ περιβόλι-περίβολάρης > περβόλι-περβολάρης,⁹ περιπατῶ > πορπατῶ,¹⁰ περιπατηξιά > πορπατηξιά, φιλοκαλῶ > φλοκαλῶ > φροκαλῶ σύνηθ.

Τοῦ ου: τὰ κοιν. (Βυζαντ.) regula > rigula > ρίγλα, subula > σούβουλα > σούβλα, tabula > τάβλα.

1. Α. Tsoranakis, Phonétique, 72: χωνιά > χω $\nu\zeta$ -νά.

2. Πβ. Α. Tsoranakis, ἔνθ' ἀν., 75: Σορωνή.

3. Πβ. Α. Tsoranakis, ἔνθ' ἀν., 75.

4. Πβ. Wagner, Carmina Πικατ., στ. 274: *κι ἐγὼ ξοπίσω ἐκλουθουν.*

5. Πβ. Α. Tsoranakis, ἔνθ' ἀν., 76.

6. Ἡ μορφή σκόροδον ἤδη ἀρχ., μεταγν. καὶ Βυζαντινῆ. Βλ. Ἰω. Καλλέρη, τροφαί-ποτά, 702 ὑποσ. 2.

7. Πβ. Α. Tsoranakis, ἔνθ' ἀν., 76.

8. Πβ. Α. Tsoranakis, ἔνθ' ἀν., 76.

9. Πβ. Σακελλαρίου, Κυπριακά 2, 726.—Dieterich, Sporaden, 35, 36.—Thumb, IF. II, 26: Ἄμοργός.

10. Βλ. Rohlf, E. W. 1679: Bova.

2. Ἀνάπτυξις.

Ἐνάπτυξις φωνήεντος παρατηρεῖται συνήθως παρὰ τὰ χειλικὰ :

Τοῦ ου : εὔνουχος>βνουχος>μνουχος>μουνουχος,¹ εὔνουχάριον>βνουχάρι>μνουχάρι>μουνουχάρι, εὔνουχίζω>βνουχίζω>μνουχίζω>μουνουχίζω-ζω, Fatmé>Φατουμά²>-Φάτουμα τοπων. (Καρδάμεν.), rekmez>πετουμέζ-ζι, salvar>σαλουβάρι, tulban>τουλουπάν-νι ἰγδίον>ἰγδι>γδι>γουδι κοιν.

Τοῦ ι : ὕδνα>ὔτνα>ὔτινα,³ εὔδια>βδια>βιδιά, εὔδιάζω>βδιάζω>βιδιάζω-ζω,⁴ χέρσος>χέρισ-σος,⁵ αἰσχρός>σχρός>σιχρός>ἀσιχρός καὶ κατὰ τὰ ἄσχημος, ἄσιχρος -ός :⁶ φρ. ἄσιχρα λόγια (ἄσχημα, αἰσχρὰ λόγια), ἀκμαῖος>ἄκμιος>ἄκνιος>ἄκιν-ῆος.⁷

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

ΜΕΤΑΘΕΣΙΣ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

Αἱ περιπτώσεις μεταθέσεως φωνήεντων εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ εἶναι ἐλάχισται, ὀφείλονται δὲ αὐταὶ εἰς παρετυμολογίαν κυρίως καὶ εἰς λόγους ἀναλογίας :

ο-ι>ι-ο : δενδρολίβανον>ἀνδρολίβανο>ἀνδρινόβαλο (Κέφαλ.).

ι-ο>ο-ι : λιγοθυμῶ>λιοθυμῶ>λοιθυμῶ (Πυλ.).

ι-α>α-ι : κατηράσθη>καταρήστη : φρ. καταρήστην δου ὁ Θισός, κατὰ τὸ ἀρνοῦμαι>ἀρνήστη(ν).

α-ε>ε-α : αὔτεξούσιος>ἐφταξούσιος⁸ (παρετυμολ. πρὸς τὸ ἐφτά).

ε-α>α-ε : πελάτης>ἀπαλέτης.⁹

ο-ε>ε-ο : καλόγηρος>καλόγερος>καλέορος¹⁰ (Κέφαλ.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

Ἀνάπτυξις εὐφωνικοῦ ε.

Πολλάκις μεταξὺ μιᾶς λέξεως, ἣ ὁποία τελειώνει εἰς -ν ἢ -ς, καὶ ἑτέρας, ἥτις ἀρχίζει ἐξ ἑνὸς ἀπλοῦ συμφώνου ἢ διπλοῦ ἢ συμφωνικοῦ συμπλέγματος, ἀναπτύσσει-

1. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, Einleitung, 109.

2. Πβ. Α. Tsoranakis, Phonétique, 77.

3. Πβ. Χ. Παντελίδου, Φωνητική, 19.

4. Πβ. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄν., 19 : Κάλυμνος, Λέρος.

5. Πβ. Σακελλαρίου, Κυπριακὰ 2, 861.—Dieterich, Sporaden, 35.—Ἀμάντου, Γλωσσ., 73.

6. Διὰ τὸν κατ' ἀναλογίαν ἀναθιβασμὸν τοῦ τόνου βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 2, 95. Ὁ τύπος ἀσιχρός ἀπαντᾷ ἐν Μυκόνῳ, κατὰ πληροφορίαν τοῦ συναδέλφου κ. Μάνεση.

7. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 2, 95.

8. Πβ. Α. Tsoranakis, ἐνθ' ἄν., 78.

9. Πβ. Α. Tsoranakis, ἐνθ' ἄν., 78.

10. Πβ. Α. Tsoranakis, ἐνθ' ἄν., 78.

ται ἐν εὐφωνίας.¹ Τοῦτο, μεσολαβοῦν μεταξὺ τῶν πολυσυμφωνικῶν συμπλεγμάτων, διευκολύνει τὴν δύσκολον προφορὰν των καὶ ἀπαλλάσσει τὸν λόγον τῆς κακοφωνίας : Δὲν ζαλίζομαι > ἐν-ε-ζ-ζαλίζ-ζομαι, δὲν ψάλλει > ἐν-ε-ψάλ-λει, νὰ μὴ τὸν ψακῶση > νὰ μὴν δὸν-ε-ψακῶση, δὲν λειώνει > ἐν-ε-λ-λῶν-νει, δὲν 'μοιάζει > ἐν-ε-μνοιάζ-ζει, φοβεῖται μὴν ψοφήση > φουᾶται μὴν-ε-ψοφήση, μὴν τὴν σκᾶς τὴν μάναν σου > μὴν δὴν-ε-σκᾶς τὴμ-μάνασ-σου, δὲν τοὺς λείπει ποτὲ ἢ ἀσθένεια > ἐν δούς -ε-λείπει ποτθὲ ἢ ἀσθένεια καὶ κατ' ἀναλογίαν ἔλιπέ με (ἄφες με), δὲν τὴν νοιάζει > ἐν δὴν-ε-ῦ-ῦάζ-ζει, δὲν σιωπαίνει > ἐν-ε-σ-σιωπαίνει, πρόσεχε μὴν (ἄ)νοίξη > πρόσεχε μὴν-ε-ν-νοίξη, ἦλθε(ν) χθὲς τὸ βράδυ > ἦρτεν-ε-ψὲς τὸ βρά(δ)υ, ἔδωσε τῶν ματιῶν της > ἦδωκ' ἐν δῶν-ε-μ-μαθ' ἰῶν δης, μεγάλην μπουκκιὰν φάγε, μέγαν λόγον μὴν εἰπῆς > μιάλην-ε-μβουκ' -ἄφ φάε, μιάλολ-λόομ μὴμ βῆς (παροιμ.), μὴν ἀρμέξης > μὴν-ε-ρμέξης.

1. Πβ. Χ. Παντελίδου, Φωνητική, 19.— Α. Tsoranakis, Phonétique, 79 κέξ.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΣΥΜΦΩΝΑ

Τὰ ιδιώματα τῆς Κῶ παρουσιάζουν καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐξαιρετικὸν πλοῦτον φωνητικῶν φαινομένων, δυνάμενον νὰ συγκριθῇ πρὸς τὸν τῶν Ροδιακῶν καὶ λοιπῶν Δωδεκανησιακῶν ιδιωμάτων. Συντηρητικώτερα μερικῶν ἄλλων ιδιωμάτων τῆς Δωδεκανήσου (Καρπάθου-Κάσου), διατηροῦν τὰ μεσοφωνητικὰ φ, χ, θ καὶ ἐν πολλοῖς τὰ ἀρχικά β, γ, δ. Ἐξαιρέσειν ἀποτελεῖ τὸ ἰδίωμα Ἀσφενδιοῦ καὶ ἐν μέρει τὸ τοῦ Πυλίου, ὅπου τὰ χειλικὰ π, β, φ, τὰ ψιλὰ κ, π, τ καὶ τὰ δασέα θ, χ ὑφίστανται ἐξασθένωσιν τινὰ παρὰ τὰ ἀνοικτὰ φωνήεντα ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν μέσῳ λέξεως. Τὰ ιδιώματα τῆς Κῶ γνωρίζουν ἐπίσης τὴν οὐράνωσιν τῶν κ, χ πρὸ τοῦ ε καὶ ι, τὴν ἐναλλαγὴν τῶν μέσων β, γ, δ καὶ τὴν ἐν μέσῳ φωνηέντων σίγησιν αὐτῶν. Πρὸς τὴν διάλεκτον Κύπρου καὶ Ρόδου παρουσιάζουν ὁμοιότητας ὡς πρὸς τὴν φωνητικὴν ἐξέλιξιν τῶν συμφωνικῶν συμπλεγμάτων βγ, ργ, ρδ, γδ, βδ > βκ, ρκ, ρτ, γτ, χτ, βτ, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω (σελ. 20). Διατηροῦν τὰ ἐξ ἀρχαίας κληρονομίας διπλᾶ σύμφωνα καὶ δημιουργοῦν ὑστερογενῆ τοιαῦτα, ὡς θὰ ἐξηγήσωμεν κατωτέρω ἐν λεπτομερείᾳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΑΤΟΝ

1. Σίγησις τῶν μέσων β, γ, δ μεταξὺ φωνηέντων.

Τοῦ β : ἄβλαβος > ἄβλαος, ἀνεμοστρόβιλος > ἀνεμοστρόιλο -τό, βοόσυκον > ἀβόσυκο > ἀόσυκο, βλάβη > βλάη, βρούβα > βρούα, βωβὸς > βουός,¹ διάβολος > διάολος,² δι-, τριβολίζω > διολίζ-ζω³ - τριολίζ-ζω, καβάλλα > καάλ-λα, καβαλ-λάρης > κααλ-λάρης,⁴ κάβουρας > κάουρας, κάραβολας > καράολας,⁵ λιβάδι > λιάι, κιβώριον > κιβούρι > κίουρι,⁶ κάνναβις > κανναβούρα > καν-ναούρα, καράβι-καραβίζω > καρὰιζ-ζω (ἐπὶ πράγματος ἐπιπλέοντος), κουβούκλιον > κουούκλι, Παναγία ἢ Κουουκλιανή τοπων. (Ἀσφενδ.), κυβερνῶ > ἄνερνῶ, πατσαβούρα > πατσαούρα, πεζόβολος > πεζ-ζόολος, προβάτα-ἦ >

1. Πβ. *A. Tsorpanakis*, *Phonétique*, 85.

2. Εἰς ἐκάστην περίπτωσιν σιγήσεως μέσου παραθέτω μόνον τὸν κοινὸν τύπον τῆς λέξεως, παραλείπω δὲ τοὺς λοιποὺς π.χ. διάβολος > διάολος, παραλείπω τοὺς τύπους: δγίαολος, ῥ-ῥάολος, κ-κιάολος.

3. Πβ. *Preis.*, *Wört. Pap. διβολέω*.

4. Πβ. *A. Tsorpanakis*, ἔνθ' ἀν., 85.

5. Πβ. *A. Tsorpanakis*, ἔνθ' ἀν., 85.

6. Πβ. *X. Παντελίδου*, *Φωνητική*, 31.

προνάτθα,¹ προβάλλω>μυρουάλ-λω, πυρόβολος>πυριόβολος>πυργύολος, πυργύολος,² Σάββατος>Σάατο(ν)>Σάτο(ν), τριβόλιον>τριόλι,³ φόβος>φός,⁴ φοβερίζω>φοερίζω>φοϊρίζ-ζω, πτωχοκυβερνώ-πτωχοκυβέρνηια>πτωχοκνύερνια, χειρολαβή>χειρολάβιον>χειρολαί κ.ά.

Όπως έκ τών παρατεθεισών περιπτώσεων προκύπτει, τὸ β σιγᾶται ὅταν εὐρίσκειται μεταξὺ φωνήεντων ἰσχυροῦ ἀνοίγματος ἢ τοῦλάχιστον ἑνὸς ἰσχυροῦ καὶ ἑνὸς ἀσθενοῦς.⁵ Τὰ συνηθέστερα ἰσχυροῦ ἀνοίγματος φωνήεντα παρὰ τὸ σιγώμενον β εἶναι τὰ χειλικὰ φωνήεντα ο καὶ ου. Δὲν ἀποβάλλεται τὸ β ὅταν ἀκολουθῆται ὑπὸ ι (μολυβιοῦ, καραβιοῦ) καὶ ὅταν προηγῆται τούτου ρηματικὴ αὔξησις: βάλλω-ἦβαλα, βαρύνω-ἐβάρυνα, βιδώνω-ἐβίδωσα.⁶

Τοῦ γ: ἀμάλαγος>ἀμάλαος,⁷ ἀναλογία>ἀναλοῖα ἢ γεν. ἐπιρρηματ.: φρ. ἀναλοῖας καλὰ πῆα (ἀναλόγως καλὰ πῆγα), ἀνευλόγητος>ἀβλόγητος>ἀβλόητος: φρ. ἀβλόητην ἀὴν ἔχει (ἔχει τὴν γυναικὰ ἀνευλόγητην, ἀστεφάνωτην), ἀντιχάραγος>ἀνδιχάραος, ἔλογον>ἔλοο(ν) πληθ. ἀλόατα, ἀνδρόγυναν>ἀνδρούνο(ν),⁸ ἀνώγειον>ἀνώϊ κοιν., Αὐγουστος>Ἄγουστος>Ἄοστος, ἀνοίγω>ἀν-νοίω, ἀστράγαλος>ἀστράαλος καὶ ἀστράαλας, βιδολόγος>βιδολόος-βιδολός, διήγημα>διήημα>δίημα: φρ. ὁ κόσμος τῶχει δίημα (συνών. τῆ «ὁ κόσμος τῶχει τούμπανό»), γρήγορα>γλήγορα-γλήγορις, ζυγός>ζ-ζυός, λαγώς>λαός, καλοῦπόταγος>καλοπόταος, λέγω>λέω-λίω,⁹ λυγαριά>λυαριά>ἀλυαργιά, μαμμολογῶ (ἐπιτηδεύομαι τὴν μαῖαν)>μαμ-μολοῶ, μέγας>μεάς>μίας,¹⁰ Μίας ποταμός (τοπων. Καρδάμεν.), ὀλίγος>λ-λίος,¹¹ ὁμόλογον>ὁμόλοο(ν)-ἀμόλοο(ν), ὀρίγανον>ἀρίανο(ν)>ἀρίανη¹²-ῆ,¹² ὀρέγομαι>ρέομαι: φρ. ρέεσαι νὰ τῆθ θωρηῆς (εὐχαριστεῖσαι νὰ τὴν βλέπης), Παναγία>Παναῖα, παγωνίτης>παωνίτης, ρῶγα>ρῶα>ροῦα, σταχολογῶ>σταχολοῶ, σταχολόγος>σταχολόος, σφφάγιον>σφφ-φαί, Τετραγώνια>Τετραῶῦ-ῶα τοπων. (Ἄντιμάχ.), τσιγαρίζω>τσιαρίζω, σφραγίδα>σφραῖα, ρυζόγαλον>ρυζ-ζόαλο(ν), φρύγανον>φρύανο(ν) κ.ά. Εἰς τὰς συνθέτους λέξεις, ὧν τὸ ἀ' συνθετικὸν εἶναι τὸ στερητικὸν α, ἐὰν μετὰ τὸ α ὑπάρχη γ, τοῦτο δὲν ἀποβάλλεται: ἀγέραστος, ἀγέλαστος, ἀγύριστος, ἀγέμιστος. Δὲν ἀποβάλλεται ἐπίσης τὸ γ, ὅταν μετὰ τοῦτο ἀκολουθῆ συνιζανόμενον ι: Παναγία>Παναῖα, ἀλλὰ Παναγιά, τὸ φαί, ἀλλὰ τοῦ φαγιοῦ.¹³ Ἡ σίγησις τοῦ μεσοφωνηεντι-

1. Πβ. Dieterich, Sporaden, 57.— X. Παντελίδου, ἐνθ' ἀν., 31.

2. Πβ. A. Tsopanakis, Phonétique, 86.

3. Πβ. A. Tsopanakis, ἐνθ' ἀν., 86.

4. Πβ. Dieterich, ἐνθ' ἀν., 57.

5. Βλ. A. Tsopanakis, ἐνθ' ἀν., 86.

6. Βλ. A. Tsopanakis, ἐνθ' ἀν., 86.

7. Πβ. X. Παντελίδου, Φωνητική, 31.

8. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 2, 417.— A. Tsopanakis, ἐνθ' ἀν., 87.

9. Πβ. Dieterich, ἐνθ' ἀν., 56.

10. Πβ. A. Tsopanakis, ἐνθ' ἀν., 87.

11. Πβ. A. Tsopanakis, ἐνθ' ἀν., 87.

12. Πβ. A. Tsopanakis, ἐνθ' ἀν., 87.

13. Βλ. A. Tsopanakis, ἐνθ' ἀν., 88.

κοῦ γ τελεῖται καὶ εἰς τὰς ἐκ τῆς λογίας εἰσαχθείσας εἰς τὴν δημώδη γλῶσσαν λέξεις : παραγωγὸς>παραωός, χρονολογία>χρονολοῖα, ἀναλογία>ἀναλοῖα.

Τοῦ δ : ἀδελφὸς>ἀερφός, ἄδικον>ἄϊκο(ν) :¹ φρ. ἄϊκον-νά σοῦ ἄρη (ἄρά), ἀνάδοσις>ἀνάοση, ἀνεμόποδας>ἀνεμόπουας, ἀντιδονῶ>ἀνδιονῶ,² ἀντίδωρον>ἀνδίερο(ν),³ Ἄριστείδης>Ἀριστείης, ἀσφόμελος>ἀσπόελος>ἀσποίλ-λας, βόδι>βόι, βοδάρης>βουάρης, βοδάρικον>βουάρικο(ν) (ὁ βουκόλος παῖς), βράδου>βράυ, γαῖδούρι>γαδούρι>γαούρι, γαῖδουρέα>γαδουριά>γαουρήιά, θυρίδα>θυρία, ἰσοδομία>ἰσιλοδομιά>σιουμιά, κελαδοῦσα>κελαοῦσα>χιλαοῦσα⁴ (ὁ θῆλυς κορυδαλλός), κλειδί>κλειῖ, cantonada>κανδουνάδα>κανδουνάα-κανδουνά (γωνία), καπνοδόχος>καπνοόχος, κλαδί>κλαῖ,⁵ λάδι>λάι, λαγουδάκι>λαουάκι, πεταλούδα>πεταλ-λούα, σίδηρον>σίερο(ν), χελιδόνι>χελιόνι>χιλιόνι.⁶ Εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Δυτικῆς Κῶ ἢ σίγησις τῶν μεσοφωνηεντικῶν β, γ, δ παρατηρεῖται εἰς μεγαλυτέραν ἔκτασιν, ἐνῶ εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Ἀνατολικῆς Κῶ ἤρχισεν ὑποχωροῦσα πρὸ τῆς ἐπιδράσεως τῆς Κοινῆς.

Τὸ φαινόμενον τῆς σιγήσεως εἶναι ἤδη ἀρχαῖον χρονολογούμενον διὰ τὸ γ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος.⁷

2. Ἀφαίσεις τῶν ἀρχικῶν β, γ, δ.

Ἡ ἀφαίσεις τῶν μέσων β, γ, δ ἐν ἀρχῇ λέξεως δὲν ἔχει εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ τὴν ἔκτασιν, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει τὸ φαινόμενον τοῦτο εἰς ἄλλα Δωδεκανησιακὰ ἰδιώματα καὶ δὴ εἰς τὰ ἰδιώματα Καρπάθου,⁸ Κάσου⁹ καὶ Χάλκης,¹⁰ προκύπτει δὲ αὕτη ἐν συνεφορᾷ δι' οὓς λόγους καὶ ἡ ἐν μέσῳ λέξεως σίγησις τῶν αὐτῶν συμφώνων : νὰ σοῦ δώκω>νὰ σοῦ ὠκω>νὰ σ' ὠκω, ἡ δεξαμενῆ>ἡ ἔξαμενῆ, Ἔ τις Ἐξαμενὲς τοπων., διάβολος>ιάολος>άολος : φρ. ἄόλου γιέ (διαβόλου υἱέ), Γιαννάκης>Jan-νάκης>An-νάκης, γόμφος>γόφ-φος>όφ-φος, κυψέλη>δυψέλ-λι τὸ>υψέλ-λι,¹¹ διψῶ>ἰψῶ, δίχως>ίχως, δάκνω-ἔδακον, ἐδάκασα-δακάνω>ακχάν-νω, γύψος>ύψος¹² (κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ ὕψος), δέν>έν.

Εἷς τινὰς περιπτώσεις παρατηρεῖται ἐπίσης ἀφαίσεις τῶν ἀρχικῶν κ, μ, π, ὀφειλομένη εἰς λόγους ψυχολογικούς. Παραθέτω τὰ σχετικὰ παραδείγματα ἐνταῦθα

1. Πβ. Χ. Παντελίδου, Φωνητική, 32 : Κάρπαθος ἄϊκος.
2. Πβ. Α. Tsorpanakis, Phonétique, 88.
3. Πβ. Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 88.
4. Πβ. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄν., 32 κελαῶ Κάρπαθος, Κῶς.— Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, Σύμμικτα, 1, 9 : τσιλαῶ Κάρπαθος.
5. Πβ. Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 88.
6. Πβ. Σακελλαρίου, Κυπριακὰ 2, 861.— Dieterich, Sporaden, 29 : Μύκονος, Κάλυμνος, Σύμη.
7. Βλ. Mayser, Gramm., 1, 163 κέξ.
8. Βλ. Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, Ἀθηνᾶ 55 (1951), 24.
9. Βλ. Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, Κάσος, 5.
10. Βλ. Α. Τσοπανάκη, Χάλκη, 27.
11. Πβ. Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 89.
12. Πβ. Φ. Κουκουλέ, Οἰνοντιακά, 304.

χωρίς νά είναι φωνητικά φαινόμενα παρουσιάζοντα ἕκτασιν νόμου : κακόμοιρος>ἀκόμοιρος, ἄκομοίρα, κακὸν χρόνον νᾶχη>ἀκόχρονον νᾶχη>ἀκόχρον-νᾶη ἀπλολογικῶς (ἐνταῦθα παρελείφθη δι' ἀνομοίωσιν καὶ τὸ χ), μάννα μου>άννα μου, Παναγιά μου>αναγιά μου.

3. Ἐναλλαγή τῶν μέσων β, γ, δ καὶ τῶν θ, φ, χ.

β>δ : βαπτίζω>δαφτίζ-ζω,¹ βάπτισις>δάφτιση, βῆμα>δῆμα :² φρ. τ' ἄγιοδ δῆμα, βιβλίον>βεβλίον>δεβλίον(ν) (Χώρα).

γ>β : γαλόμανδρα>βαλόμανδρα (Πυλ.) καὶ τοπων. (αὐτόθι), γάστρα>βάστρα,³ γαστρίον>βαστρί(ν), γογγύζω>βονγύζ-ζω,⁴ Γοργόνα>Βοργόνα (Κέφαλ.), γούβα>βούβα>βούα,⁵ γουλίζω>βουλίζ-ζω, ἐγὼ>ἐβῶ⁶ ('Ασφενδ., Πυλ.), οὔριον (ῶν)>γούριο>βούργιο ('Αντιμάχ., 'Ασφενδ., Καρδάμεν., Πυλ.), ἀβούργιο (Κέφαλ.), ῥῶξ>ρῶγα>ρῶβα⁷ ('Ασφενδ., Πυλ.), παρηγοροῦμαι>παρηβοροῦμαι-παρηβοργίουμαι-παρηοργίουμαι, παρηγοριά>παρη(β)οργιά, αἶξ-αἰγίτικον>γίτικον>γίττικόν>βιττικόν(ν) (ποίμνιον αἰγῶν).

γ>δ : γυμνάζω>δυμνάζ-ζω, γυμναστική>δυμναστική, gemellus>γιμέλ-λι⁸>διμέλ-λι καὶ ρ. διμελ-λών-νω, Ἰωακεῖμ>Ιακείμης>Διακείμης.⁹

δ>β : δόντι>βόντι,¹⁰ ὀδοντάγρα>βοντάγρα, ἐδωδὰ>βωδὰ-δωβὰ¹¹ ('Ανατ. Κῶς).

δ>γ : δαμάλι>γαμάλι, δεσπότης>γεσπότης (Κεφαλ.), διψῶ>γιψῶ (Κέφαλ.), διψασμένος>γιψασμένος, δέρω-δέρνω>γέρνω, φρ. ἤγειρέν δη(ν) (τὴν ἔδειρε), δερνόμοιρος>γερνόμοιρος (ὁ ὑπὸ τῆς μοίρας δερόμενος, ὁ συνεχῆ ἀτυχήματα ὑφιστάμενος), δένω>γέν-νω (Κέφαλ.) : φρ. ἤγεσεν δὸγ γάαρὸν δου (ἔδεσε τὸν γαῖδαρόν του), δὰ>γά, ἔλα δὰ>ἔλα γὰ ('Αντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ.), δόντι>γόντι ('Αντιμάχ., Καρδάμεν.).

Εἰς τινὰς περιπτώσεις παρατηρεῖται ἐπίσης ἔναλλαγή τῶν συμφώνων θ, φ, χ :

θ>φ : θήκη-θηκάρη>φηκάρη,¹² θύλακος-θύλακας>φύλακας.¹³

θ>χ : θαρῶ>χαρῶ,¹⁴ θὰ>χά, θὰ ἔλθη>θάρτη>χάρτη (Κέφαλ.).

χ>θ > ἔξαχυρίζω>ξεθερίζ-ζω (Κέφαλ.), παρετυμολ. πρὸς τὸ θέρος.

φ>χ : φανόπτης>φανόφτης>φανόχτης, παραθαλαμίδιον>παραθαλαμίδι>φαρταλαμίδι>χαρταλαμίδι ('Ασφενδ.).

1. Πβ. Χ. Παντελίδου, Φωνητική, 36.

2. Πβ. Dieterich, Sporaden, 55.—Α. Tsorpanakis, Phonétique, 95.

3. Πβ. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄν., 36 : Τῆλος.

4. Πβ. Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 95.

5. Ὁ τύπ. βούβα καὶ παρὰ Δουκ.

6. Πβ. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄν., 37 : Μεγίστη, Ρόδος.

7. Πβ. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄν., 36.

8. Πβ. Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 151 : διμέλλης.

9. Πβ. Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 96 : Διωακείς.

10. Πβ. Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 96.

11. Πβ. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄν., 37. Ὁ τύπ. βωδὰ ἀπαντᾷ μόνον ἐν τῇ Ἄνατολ. Κῶ καὶ οὐχὶ καὶ ἐν τῇ Δυτ. ὡς ἀναφέρει ὁ Παντελίδης.

12. Πβ. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄν., 38.

13. Πβ. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄν., 38.

14. Πβ. Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 99.

χ>φ : χρυσοχόος>χρουσοχός>χρουσοφός.¹

φ>θ : γεφύρι>ιοφύρι>ιοθύρι, φανατικός>θανατικός (παρετ. πρὸς τὸ θάνατος).

φ>β : φαρδύχειλον>βαρδύχειλο(ν) (λαγύνιον ἔχον φαρδύ στόμιον [Κέφαλ.]).

4. Ἐξασθένωσις τῶν συμφώνων β, θ, κ, π, τ, φ, χ.

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ ἐξασθένωσις, τὴν ὁποίαν ὑφίστανται εἰς τὸ ἰδιώμα Ἄσφενδιοῦ καὶ ἐν μέρει τοῦ Πυλίου τὰ χειλικὰ π, β, φ, τὰ ὀδοντικά τ, θ καὶ τὰ οὐρανικά κ, χ ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν μέσῳ λέξεως, ὅταν εὐρεθοῦν μεταξύ ἢ πρὸ φωνηέντων μεγάλου ἀνοίγματος (α, ο, ου) : ἀρραβῶνα>ἀραβῶνα, χαβούζα>ἠαβούζ-ζα, παλλαβός>παλλάος, πατέρας>πατέρας, σαπούνη>σαπούνη, κοφίνι>κοφίνι, πιλάφι>πιλάφι (τὸ φ ἐξασθενούμενον πλησιάζει πρὸς τὸ β), ἔμαθαν>ἤμαθα(ν), κομμάτι>κομμ-άτι, κομματάκι>κομματάκι, μοναχός>μοναχός, χάνω>ἠάν-νω, χορὸς>χορός, ζάχαρις>ζ-ζά-ἠαρη, θὰ μὲ χάσης>ἄ μὲ ἠάσης.

Ὁ Χατζιδάκις, ὁμιλῶν περὶ τοῦ Ἰκαρίου ἰδιώματος,² παρατηρεῖ ὅτι εἰς τὰ ἰδιώματα Κύπρου, Ρόδου, Ἰκαρίας καὶ λοιπὰ συγγενῆ, τὰ σύμφωνα ἐναλλάσσονται πολλαχῶς καὶ παραλείπονται, ὅπερ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι δὲν συμβαίνει, ἀποδίδει δὲ τὰς ἐναλλαγὰς καὶ παραλείψεις ταύτας τῶν συμφώνων εἰς τὸ γεγονός, ὅτι αἱ κινήσεις τῶν φωνητικῶν ὀργάνων ἐκτελοῦνται χαλαρῶς καὶ ἀτόνως. Εἰς τὴν περίπτωσίν μας νομίζω ὅτι ἡ προκύπτουσα ἐξασθένωσις τῶν ἀναφερθέντων συμφώνων ὀφείλεται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν φύσιν τῶν συμφώνων τούτων (χειλικὰ, ὀδοντικά, οὐρανικά), ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸ ὅτι ταῦτα εὐρίσκονται πρὸ ἢ μεταξύ φωνηέντων μεγάλου ἀνοίγματος, τὰ ὁποῖα ἐπὶ πλέον φέρουν τὸν τόνον τῆς λέξεως : σαπούνη, ἀρραβῶνα, χαβούζα. Εἰς τὸ αὐτὸ φαινόμενον ὑπάγονται καὶ αἱ ὀλίγαι περιπτώσεις σιγήσεως τῶν συμφώνων θ καὶ μ, αἱ ὁποῖαι παρατηροῦνται εἰς τὰ ἰδιώματα Ἀντιμαχείας, Καρδαμένης καὶ Κεφάλου : κάθομαι>κάομαι : φρ. κάου δουὰκᾶθου ἔδωδᾶ (Ἀντιμάχ., Καρδάμεν.), κάομέστε καὶ λημένομε>καθήμεθα καὶ ἀναμένομεν (αὐτόθι), τί θαρεῖς;>τί ἠρεῖς; (Κέφαλ.), θὰ>ἄ, ἐντάμα>ἠντάα (Κέφαλ.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

1. Πρόθεσις, ἀφαιρέσις καὶ ἐπένησις συμφώνων.

Τὰ τελικὰ -ν καὶ -ς τῶν ἄρθρων συνεκφερομένων μετὰ τῶν ὀνομάτων προστίθενται πολλάκις ἐκ πλημμελοῦς χωρισμοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀκολουθοῦντος ὀνόματος ὡς προθετικὰ σύμφωνα : τὸν αἰῶνα>ὸ ναιῶνας, τὸν ὕπνον>ὸ ν-νύπνος, τοὺς ἔρπετους>ὸ σερπετός. Τὸ τελικὸν -ν προστίθεται παρηλλαγμένον φωνητικῶς, ὅταν τὸ ἀκολουθοῦν ὄνομα ἀρχίζῃ ἀπὸ συμφώνου, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀρχικὸν τοῦτο σύμφωνον ἐπηρεαζόμενον ὑπὸ τοῦ -ν ὑφίσταται ἀντίστοιχον φωνητικὴν τροπὴν : τὸν παλαιτὸν>τὸμ ἠα-λαϊτὸν>ὸ μβαλαϊτός.

1. Πβ. Α. Τσορνακίς, Phonétique, 98.

2. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ, 2, 416.

A'. Πρόθεσις τοῦ ν :

Πρὸ φωνήεντος : αἰών-αἰώνας-τὸν αἰῶνα>ὁ ναιῶνας,¹ ἐπίρρ. ναιῶνια, τὸν ἑαυ-
τόν του>τὸν ἑαυτὸν του>ὁ νιαυτός του,² τὴν αὐλήν>ἡ ναυλή, τὴν αὐγὴν>ἡ ναυγή, τὸν
'Ιορδάνην>ὁ Νιορδάνης,³ τὸν ὕπνον>ὁ ν-νύπνος,⁴ τὴν ἐκκλησιάν>ἡ νεκκλησιά⁵ -ἡ
νεγλησῆιά, τὴν ἰτέαν>τὴν ἰτιάν>ἡ νιτιά⁶ -ἡ νιθῆιά, τὸν ἥσκιον>ὁ ν-νήσκιος,⁷ τὸν ἀ-
θέρα>ὁ ναθέρας>ὁ νεθέρας (κατὰ τὸ αἰθέρας<αἰθήρ ;)-τὸ νεθέρι, τὸν οἰκοκύρην>ὁ νοικο-
κύρης κοιν., τὸν ὤμον>ὁ νῶμος⁸ κοιν., τὴν οὐράν>ἡ νουρά>ἡ ν-νορά.⁹

Πρὸ συμφώνου : τὸν κρημνὸν>τὸν κρεμνὸν>τὸν κρεμ-μὸν>ὁ γκρεμ-μὸς,¹⁰ πα-
λαίω-παλαιτός -ὁ>τὸν παλαιτὸν>τὸν βαλαίτὸν>ὁ μβαλαίτός (Χώρα, 'Ασφενδ.), τὴν
πρόπολιν>τὴν βρόπολιν>ἡ μβρόπολη,¹¹ τὴν πέρκαν>τὴν βέρκαν>ἡ μβέρκα,¹² πρόλο-
βον-προλόβα>προβόλα>προόλα>προούλα τὴν προούλαν>τὴν βροούλαν>ἡ μβροούλα,¹³
προβάλλω>μβροβάλ-λώ (ἐκ παρετυμολ. πρὸς τὸ ἐμπρὸς>μβρός).

B'. Πρόθεσις τοῦ σ.

Πρὸ φωνήεντος : Τῆς 'Αναλήψεως>τῆς 'Αναληψιοῦ>τοῦ Συναληψιοῦ, ἐρπετός-
τοὺς ἐρπετούς>ὁ σερπετός¹⁴ (εὐκίνητος, ἐπιδέξιος).

Πρὸ συμφώνου : ἀκανθόχοιρος>*καντσόχοιρος>σκατζόχοιρος>σκαζ-ζόχοιρος,¹⁵
κορμός-κορμάλι>κουρμάλι>σκουρμάλ-λι,¹⁶ κορυδαλλός>σκορδαλ-λός ('Αντιμάχ.,
Καρδάμεν., Πυλ., 'Ασφενδ.), 'Σ τοῦ Σκορδαλ-λοῦ τοπων. ('Αντιμάχ.) σκορταλ-λιός
(Κέφαλ.) (παρετυμολ. πρὸς τὸ σκόρδον), κίσθος>σῆιθ-θος, κρίνον-κρίνος>σκρίνος,
παρπέραις -αἶ¹⁷>σπερβέρι -τὸ, φαρκίδες-φακίδες>σφακίεις.

2. Ἀφαίρεσις τῶν ἀρχικῶν ν καὶ σ.

'Η ἀφαίρεσις τῶν ἀρχικῶν ν καὶ σ τελεῖται ἐν συνεκφορᾷ καὶ κατὰ λόγον ἀντί-
στροφον ἐκείνου, δι' ὃν γίνεται ἡ πρόθεσις αὐτῶν : τὸν νάρθηκα>ὁ ἄρτηκας, 'Σ τοὺς

1. Πβ. *A. Tsoranakis*, *Phonétique*, 100.
2. Πβ. *A. Tsoranakis*, ἐνθ' ἄν., 100.
3. Πβ. *A. Tsoranakis*, ἐνθ' ἄν., 100.
4. Πβ. *X. Παντελίδου*, *Φωνητική*, 53 : Κύπρος, Μεγίστη, Σύμη.
5. Πβ. *X. Παντελίδου*, ἐνθ' ἄν., 53 : Σύμη.
6. Πβ. *A. Tsoranakis*, ἐνθ' ἄν., 100 : νοτιά.
7. Πβ. *X. Παντελίδου*, ἐνθ' ἄν., 53 : Σύμη.
8. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, *MNE* 2, 412 : 'Ικαρία.—*Morosi*, Otranto, *Canti CXXII*, στ. 2.—
Σακελλαρίου, *Κυπριακά* 2, 677.—*Kretschmer*, *Lesh.* 213.—*Dawkins*, *Mod. Gr.*, 663.—*Rohlf*,
E. W. 2504 : Otranto.

9. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, ἐνθ' ἄν., 412 : 'Ικαρία.
10. Πβ. *A. Tsoranakis*, ἐνθ' ἄν., 100.
11. Πβ. *A. Tsoranakis*, ἐνθ' ἄν., 101.
12. Πβ. *A. Tsoranakis*, ἐνθ' ἄν., 100.
13. Πβ. *A. Tsoranakis*, ἐνθ' ἄν., 101.
14. Πβ. *Γ. Χατζιδάκι*, *MNE* 2, 492.
15. Πβ. *A. Tsoranakis*, ἐνθ' ἄν., 101.
16. Πβ. 'Αμάντου, *Γλωσσ.*, 36.
17. Πβ. *Θανατ. Ρόδ.*, στ. 176 ('Εκδ. *Wagner*, 37).

Ἄρσθήκουσ τοπων. (Κέφαλ.), νά>ἄ, νά τοῦ φέρη>ἄ τοῦ φέρη, νοσοκομεῖον>εἰσοκομείον (παρετυμολ. πρὸς τὴν εἰς), τῆς σπιθαμῆς>ἡ πιθαμή.

3. Ἀνάπτυξις ἐνρίνου παρὰ τὰ ψιλὰ κ, π, τ.

Παρὰ τὰ ψιλὰ κ, π, τ καὶ ἐν μέσῳ λέξεωσ ἀναπτύσσεται ἐνρίνον ν, μ ὡσ ἐν τῇ Νεοελληνικῇ κοινῇ,¹ μεταβάλλον ταῦτα εἰς μέσα ἐνρίνα νg, μb, νd : ἐκκλησιὰ>ἐνγλησῖὰ (Δυτ. Κῶς), ἄκανθα>ἄνγαθ-θα-ἄνγάθ-θι, ναρορε>βαπόρι>παπόρι>παμβόρι, μύρμηκασ>μέρμηκασ>μέρμηγασ, ὅταν>ὄνδα(ν).

4. Ἐπένθεσις τῶν συμφώνων ρ, σ.

Τοῦ ρ : ἔχιδνα>ῶχενδρα²>ἄχενδρα, πλάστιγξ(;) -πλαστίγγιον>πλαστρίγγιον³>πλαστρουνί, tacco-taccone>τακκούνι>τρακ-χούνι.⁴

Τοῦ σ : ἄρκευθος>ἄσκέθρος,⁵ Ἴστ' Ἀσκέθρι τοπων. (Καρδάμεν.) ἀποπολλοῦ>ἴποσπολ-λῆς,⁶ πασιπάλη>πασπάλη ἄρχ.>πάσπαλ-λη⁷ (τὸ πολὺ λεπτόν ἄχυρον. Ὁ ἀναβιβασμὸς τοῦ τόνου κατὰ τὸ πάσπαλος ἤδη ἄρχ. ὡσ οὐσ.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ

1. Φωνητικὴ ἐξέλιξις τῶν συμφώνων.

α/ Ἐξέλιξις τοῦ β πρὸς τὰ σύμφωνα φ, μ, π τῆσ αὐτῆσ φωνητικῆσ κατηγορίασ.

β>φ : ἀστοιβῆ>ἀστοιφή (Πυλ.), ξεβοτανίζω>ξεφοτανίζ-ζω (Πυλ.), παραθαλαμίθι>βαρταλαμίθι>φαρταλαμί (Πυλ.).

β>μ : τερεβινθέα>τρεμινθιά>τραμιθιά>βραμιθιά - ἀβραμιθιά⁸ (Ἄντιμάχ., Ἄσφενδ., Καρδάμεν., Πυλ.), τραμιθιά (Κέφαλ.), τερεβίνθι>βραμίθ-θι.

β>π : Ἄγιος Ἀβρακούμ>Ἄγια Ποκού⁹ τοπων., ναρορε>παπόρι κοιν.

β/ Ἐξέλιξις τοῦ γ πρὸς τὰ κ, χ.

γ>κ : γαγγραινιάζω>κακραῦ-ῦάζ-ζω, γαργαλεύω>καρκαλ-λεύγω.¹⁰

γ>χ : sprago>σπάχος, τραγανός¹¹>τραχανῶσ κοιν.

1. Βλ. Κουκουλέ, Ἄθηνᾶ 49 (1939), 79 κέξ.— Β. Φάβη, Ἄθηνᾶ 52 (1948), 271-277.

2. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ 2, 403 : Ἴκαρία.

3. Πβ. Rohlf, Β. Ζ. 37 (1937), 59 : πλάστρινγα<πλάστιγξ.

4. Πβ. Α. Tsopanakis, Phonétique, 103.

5. Πβ. Χ. Παντελίδου, Φωνητική, 54.

6. Πβ. Χ. Παντελίδου, ἔνθ' ἄν., 54.

7. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ 1, 73.

8. Πβ. Α. Tsopanakis, ἔνθ' ἄν., 104.

9. Πβ. Α. Tsopanakis, ἔνθ' ἄν., 104 : Ἄπακούσ.

10. Πβ. Σακελλαροῦ, Κυπριακά 2, 576 : καρκαλιῶ.— Α. Tsopanakis, ἔνθ' ἄν., 104 : καρκαλλεύγω.

11. Βλ. Ἡσύχ., χόνδροσ, τραγανός.

γ/ 'Εξέλιξις τοῦ δ πρὸς τὸ ζ.

δ>ζ : διαυλακῶν>ζ-ζαυλακῶν-νω,¹ ἰάπτω>διάφτω>ζ-ζάφτω² (κοιν. ζάφτω).
 'Η ἐν λ. τόξον-τοξάρα>δοξάρα κοιν.>λοξάρα, τοξεύω>δοξεύω κοιν.>λοξεύγκω (Πυλ.).
 τροπή τοῦ δ εἰς λ ὀφείλεται πιθανῶς εἰς παρετυμολογίαν πρὸς τὸ λοξός.

δ/ 'Εξέλιξις τοῦ φ πρὸς τὰ β, θ, χ.

φ>β : φασόλια>βασούλι-λία, πιλάφι>π-πιλάφι, φαρδόχειλον>βαρδόχειλον(ν) (Κέφαλ.), φλόμος>βλόμος.³

φ>θ : γεφύρι>γιοφύρι>γιοθύρι.

φ>χ : ἀφοῦ>ἀχοῦ ('Ασφενδ.) : φρ. ἀχοῦ ἤμουτόνεν ἴειδὰ (ἀφοῦ ἤμουν ἐκειδὰ).

ε/ 'Εξέλιξις τοῦ χ πρὸς τὰ φ, θ.

χ>φ : λεχῶ>λεχοῦσα>λεφοῦσα-λουφοῦσα (Κέφαλ.), τὸ κοιν. (ἐκ)λείχω>γλείφω, χρυσοχόος>χρουσοφός.

χ>θ : ἐξαχυρίζω>ξεχερίζω>ξεθερίζω-ζω.

ς/ 'Εξέλιξις τοῦ θ πρὸς τὰ χ, δ, σ.

θ>χ : θαρῶ>χαρῶ : φρ. μ-μὲ χαρεῖς πᾶσι; (νομίζεις; φαντάζεσαι;) (Κέφαλ.), θαρῶ>χωρῶ⁴ (Κέφαλ.), θά>χά :⁵ φρ. τὰ χὰ σ' ἔχη; (ἔτσι θὰ σ' ἔχη; Κέφαλ.).

θ>δ : θειάφι>δειάφι>δῆγιάφι.⁶

θ>σ : θεδς>σιός,⁷ θεοφοβούμενος>σιοφοούμενος.

Διὰ τὰς τροπὰς τοῦ θ ἐκ τῆς ἀφομοιώσεως τοῦ ν πρὸς αὐτὸ βλ. κατωτέρω ἐν τῷ κεφαλαίῳ περὶ τελικοῦ -ν.

ζ/ 'Εξέλιξις τοῦ κ πρὸς τὰ γ, χ, τσ.

κ>χ : κάπτω>χάβγκω, τὸ κοιν. χάβω.

κ>γ : ἄκανος>ἄγανο(ν), κουμάσι⁸>κουμᾶς>γουμᾶς>ἀ(γ)ουμᾶς.

τσ : κίρρος>τσιρρος,⁹ κορακίνα>κορατσίνα.¹⁰

η/ 'Εξέλιξις τοῦ π πρὸς τὰ β, φ, π.

π>β : παραθαλαμίδιον>βαρταλαμί ('Αντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ.).

π>φ : παραθαλαμίδιον>φαρταλαμίδι (Πυλ.).

π>χ : παραθαλαμίδιον>χαρταλαμίδι ('Ασφενδ.).

1. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ 2, 602.—Πβ. Χ. Παντελίδου, Φωνητική, 38.

2. Πβ. Rohlf, E.W., 730 : Otranto.

3. Πβ. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄν., 39.

4. Πβ. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄν., 38.

5. Πβ. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄν., 38.

6. Πβ. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄν., 39 : Μεγίστη. —Α. Tsoranakis, Phonétique, 106.

7. Πβ. Χ. Παντελίδου, ἐνθ' ἄν., 39.

8. Βλ. τὸ παρ' Ἑσυχ.: κουμᾶσι τὸ τῶν ὀρνίθων οἶκημα.

9. Πβ. Ἀμάντου, Γλωσσ., 69.

10. Πβ. Α. Tsoranakis, ἐνθ' ἄν., 109.

θ/ 'Εξέλιξις τοῦ τ πρὸς τὸ δ καὶ τοῦ τι πρὸς τὸ τσι.

τ>δ : *matinata* > *μανδινάδα-μανδινάα-μανδινά*, *mantenuta* > *μανδινούα*,¹ τόξον-τοξάρι-τοξάρα > *δοξάρι-δοξάρα* κοιν., *τοξεύω* > *δοξεύγω*.²

τι>τσι : *βυτίον* > *βουτσι* κοιν., *άλάτι* > *άλάτσι*,³ *τιλλῶ* > *τσιλ-λῶ* κοιν., *κληματίδα* > *κλημασί(δ)α*, *μεγεθ.* *κληματσούρα*,⁴ *κρεββάτι* > *κρεββάτσι* > *κρεβατσούλ-λα* > *κριατσούλ-λα*,⁵ *κομμάτι* > *κομ-μάτσι* - *κομ-ματσούλ-λι*, *γαλατίδα* > *γαλατσία*,⁶ *τιθίον* > *τσιτσι*.⁷

2. Οὐράνωσις τῶν ὑπερωϊκῶν κ, χ, γγ πρὸ τῶν ἀσθενῶν φωνηέντων ε καὶ ι.

Εἰς τὰ ἰδιώματα τῶν χωρίων τῆς Κῶ ('Ασφενδ., 'Αντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ., Πυλ.) τὰ ὑπερωϊκὰ σύμφωνα κ, χ, γγ εὐρισκόμενα πρὸ τῶν ἀσθενῶν φωνηέντων ε καὶ ι ὑφίστανται οὐράνωσιν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρουσιάζει μεγάλην ἔκτασιν εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Μεσημβρινῆς Νεοελληνικῆς.⁸

Οὕτω χ+ε, ι>χ : *ἀχυρῶνας*, *χέρι*, *χαιρετῶ*, *χειλιδόνι*, *παρανυχίδα*, *ταχύ*, *χιόνι* κλπ. > *ἀχερῶνας*, *χέρι*, *χαιρετῶ*, *χιλιόνι*, *παρανυχία*, *ταχύ*, *χιόνι* κλπ.

κ+ε, ι>κ : *καιρός*, *κερί*, *κεφαλή*, *κοιμοῦμαι*, *παιδάκι* κλπ. > *καιρός*, *κερί*, *κεφαλή*, *κοιμοῦμαι*, *παιάκι-πιάκι*, κλπ.

'Εξαιροῦνται τὰ ἐν ταῖς ξέναις λέξεσι : *κινίνο*, *μπακ-κίρι*, *τσακ-κίρης*.⁹

γγ>νγ : *ἄγγελος*, *Εὐαγγέλια*, *Εὐαγγέλιον*, *ἀγκυλώνω* > *ἀνγέλος*, *Βανγέλια*, *Βανγέλιο*, *νγύλ-λών-νω*.

'Εξάιρεσιν ἀποτελεῖ τὸ ἰδίωμα τῆς Χώρας. 'Εν αὐτῷ, ὡς εἶδομεν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ (σελ. 6), τὸ μὲν κ πρὸ τῶν ε καὶ ι ὑφίσταται τὸν κοινὸν τσιτακισμὸν κ>τσ : *καιρός* > *τσαιρός*, *κερί* > *τσερί*, τὸ χ πρὸ τῶν αὐτῶν φωνηέντων προφέρεται ὡς σ : *χέρι* > *σέρι*, *χαιρετῶ* > *σαιρετῶ*, *χοῖρος* > *σοῖρος* τὸ δὲ γγ>ντζ : *Εὐαγγέλιον* > *Βαντζέλιο*, *ἄγγελος* > *ἀντζελοσ* κλπ.

3. Τροπὴ τοῦ συριστικοῦ σ εἰς ἠχηρὸν ζ.

Τὸ ἄηχον συριστικὸν σ καθίσταται ἠχηρὸν τρεπόμενον εἰς ζ :

α/ πρὸ φωνήεντος ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν μέσῳ λέξεως ὡς ἐν τῇ Νεοελληνικῇ κοινῇ :

1. Πβ. *A. Tsoranakis*, *Phonétique*, 109.

2. Πβ. *X. Παντελίδου*, *Φωνητική*, 35 : Κύπρος, Μεγίστη.

3. Πβ. *X. Παντελίδου*, ἐνθ' ἄν., 35.

4. Πβ. *A. Tsoranakis*, ἐνθ' ἄν., 110.

5. Πβ. *A. Tsoranakis*, ἐνθ' ἄν., 110 : *κρεβατσούλλι*.

6. *Ἡδη βυζαντ. *γαλατσία* : βλ. *Ἰω. Καλλέρη*, ἐν *Λεξικογρ. Δελτ.* 8, 1958, 36 ὑποσ. 4.

7. Πβ. *A. Tsoranakis*, ἐνθ' ἄν., 110.

8. Κατὰ τὴν ταξινόμησιν *Pernot* (Chio 242 κέξ.) εἰς τὰ ἰδιώματα : Κάτω Ἰταλίας, Πελοποννήσου, *Cargese* (Κορσικῆς), Κύμης, (Εὐβοίας), Ἀθηνῶν (παλαιότερον), Μεγάρων, Βοιωτίας, Λοκίδος, Αἰτωλίας, Αἰγίνης, Σκύρου, Κέω, Σύρου, Νάξου, Ἴου, Ἀμοργοῦ, Θήρας, Καρπάθου, Κρήτης, Κύπρου, Μεγίστης, Καππαδοκίας, (Φάρασα), Πόντου ('Ὀφισ). Κατὰ τὸν *Dieterich* (Sporaden, 60) : Σίφνου, Σερίφου, Καλύμνου, Κῶ (Δυτ.) καὶ κατὰ *A. Tsoranakis*, (*Phonétique*, 110 κέξ.) : Ρόδου, Τήλου καὶ Χάλκης.

9. Πβ. *A. Tsoranakis*, ἐνθ' ἄν., 111.

σάκχαρις>ζάχαρη κοιν. ζ-ζάχαρη, σαπφείριον>ζαφείρι κοιν. ζ-ζαφείρι και κυριών. Ζ-ζαφείρης, Ζ-ζαφείρα, Ζ-ζαφει-ριώ, σόγχος>ζόχος κοιν., ζ-ζόχ-χος, τουρκ. sümbül>ζουμπούλι κοιν. ζ-ζουμβούλ-λι, ώσάν>σάν>ζ-ζάν (Κέφαλ.).

β/ πρὸ τῶν συμφώνων β, γ, δ, λ, μ, ν, ρ ἐν μέσῳ λέξεως ἢ μεταξὺ δύο λέξεων ἐν συνεκφορᾷ :¹

σ+β>ζβ : ἄσβεστος>ἄζβέστης, κανδηλοσβέστης>κανδηλαζβέστης, σβίγα>ζβία, τὸς βώλους>τοὺς βώλους.

σ+γ>ζγ : σγουρὸς>ζγουρὸς, τὸς γονιούς>τοὺς γοῦ-ῦούς.

σ+δ>ζδ : τὸς δικούς μου>τοὺς δικούζ μου, τὸς δώδεκα Ἀποστόλους>τοὺς δώδεκα Ποστούλους.

σ+λ>ζλ : τῆς λεμονιᾶς>τῆς λεμοῦ-ῦᾶς, τῆς λυγαριᾶς>τῆς λυαργῆᾶς.

σ+μ>ζμ : ἐσμάριον>ἄζμάρι-ζμάρι, σμίγω>ζμίω, κόσμος>κόζμος, σμαρίδα>ζμαρία, τὸς μικρούς>τοὺς μικρούς.

σ+ν>ζν : τὸς νέους>τοὺς νέους, τῆς νεόνυμφης>τῆς ὕ-ῦόνυφ-φης.

σ+ρ>ζρ : τῆς ροδακινέας>τῆς ροναίῦ-ῦᾶς, τῆς Ρόδου>τῆς Ρόδου, τὶς ρῶγες>τὶς ροῦες.

4. Τσιτακισμὸς τῶν σ, σ-σ.

Ὁ τσιτακισμὸς τοῦ σ-σ, ὁ ὁποῖος παρουσιάζει ἕκτασιν εἰς τὰ ἰδιώματα Καρπάθου, Κάσου, Ἀστυπαλαίας, Λέρου ἐν μέρει καὶ εἰς τινὰ ἰδιώματα τῆς Χίου,² εἰς τὰ ὑπὸ ἑξέτασιν ἰδιώματα συναντᾶται μόνον εἰς τὰς κοινὰς ἐν τῇ Νεοελληνικῇ περιπτώσει πάσσαλος>πασσούλι>πατσούλ-λι, ρακαλ (τουρκ.)>τσακ-χάλι, σακάτης>τσακχάτης, σακκοράφα>τσακχοράφα, σαρδέλ-λα>τσαρδέλ-λα, σιλιπορδῶ>τσιλιπορδῶ.³

5. Τσιτακισμὸς τοῦ ξ.

ξ>τσ : ἐξαπρωθῶ>τσαπ-πῶθω καὶ διὰ τὸν ἀόρ.>τσαπ-πῶν-νω,⁴ ἐξώφλοιοι>τσῶφλω,⁵ λύγξ>λόξικας>λύτσικας.

6. Τσιτακισμὸς τοῦ ψ.

ψ>τσ : καυσοκνίδα>*καψοκνία⁶>κατσουκνία>τσουκνία>τσουκνούα, κοψαύτης>κουτσάφτης>κουτσόφτης,⁷ κοψώτιον>κοτσῶτι>κοτσούτι>κουτσούτι (εἶδος σφραγῖδος γιδοπροβάτων διὰ κοπῆς τμήματος τοῦ ἄτρός), κοψονόρης>κοτσονόρης>κουτσονόρης -α, κοψουράδης>κοτσουράδης>κουτσουράδης ἐπών. (ἐξ οὐσ. κοψουράδι>κουτσουράδι;).

1. Ἡ τροπὴ αὕτη τοῦ σ ἤδη ἀρχαία. Βλ. Schwyzer, Griech. Gramm. 1, 217 : Ζμυρναῖος, ψήφιζμα, πρεζβεντάς, ἀμφιζβήτησι, κ.ἄ.

2. Βλ. Pernot, Chio 289 κέξ.

3. Πβ. Α. Tsoranakis, Phonétique, 114.

4. Πβ. Α. Tsoranakis, ἐνθ' ἄν., 115.

5. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ 1, 248.

6. Βλ. Α. Tsoranakis, ἐνθ' ἄν., 115.

7. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ 2, 315.

7. Ἐκλέπτυνσις τοῦ φθόγγου τζ-νδζ.

Εἰς τὰ ἰδιώματα τῶν χωρίων τῆς Κῶ, καὶ ἐν μέρει εἰς τὸ ἰδίωμα Χώρας, τὸ σύμφωνον ζ ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν μέσῳ λέξεως εὐρισκόμενον ἀκούεται πάντοτε ὡς διπλοῦν ζ-ζ : Ἐκ τῆς τοιαύτης προφορᾶς τοῦ ζ, ἣτις ἴσως εἶναι κατάλοιπον τῆς ἀρχαίας προφορᾶς τοῦ συμφώνου τούτου, ὡς ὑποθέτει ὁ Χατζιδάκις,¹ ἢ ἀρχαία ἐξέλιξις τῆς ἀρχαιοτέρας προφορᾶς τοῦ ζ ὡς δζ, ὡς δέχεται ὁ Rohlfz,² οἱ φθόγγοι τζ-νδζ, εἴτε εἰς λέξεις τῆς κοινῆς εὐρίσκονται οὔτοι εἴτε εἰς ξένα δάνεια, δὲν εἶναι ἀνεκτοὶ εἰς τὰ ἰδιώματά μας καὶ ὑφίστανται ἐκλέπτυνσιν ἀφομοιουμένου τοῦ ν ὑπὸ τοῦ ζ : *volteggiare* > *βολτετζάρω* > *βορτεζ-ζάρω*, *τζάμι* > *ζ-ζάμι*, *τζαμόπορτα* > *ζ-ζαμόπορτα*, *τζέπη* > *ζ-ζέπη*, ρ. *τζεπώνω* > *ζ-ζεπών-νω*, *τέντζερες* > *τέζ-ζερη*, *τζαναπέτης* > *ζ-ζαν-ναπέτης*, *τζιέρι* > *ζ-ζιέρι*, *τζίτζικας* > *ζ-ζίζ-ζικας*, *τζιτζιφο* > *ζ-ζίζ-ζιφο*, *γάντζος* > *γάζ-ζος*, *γεμιτζῆς* > *γεμιζ-ζῆς* - *γιμιζ-ζῆς*, *καφεντζῆς* > *καφεζ-ζῆς*, *νεράντζι* > *νεράζ-ζι*, *μαντζουράνα* > *μαζ-ζουράνα*, *μαντζούνη* > *μαζ-ζούνη*, *μελιντζάνα* > *μελιζ-ζάνα*, *μούντζα* > *μούζ-ζα*, *σκαντζόχοιρος* > *σκαζ-ζόχοιρος*, *φαναρτζῆς* > *φαναρζ-ζῆς*, *φλετζάνι* > *φλιζ-ζάνι* καὶ *μεγεθ. φλιζ-ζάνα*, *τζάνερο* > *ζ-ζάν-νερο*, *Χατζῆς* > *Χαζ-ζῆς*, *Χατζηάμαλλος* (*Χατζῆς* + Ἄμαλλος, ἐπών.) > *Χαζ-ζάμαλλος*, *Χαζ-ζηδιαμανδῆς*, *Χαζ-ζηνικολός*.

8. Ἀφομοιώσις τοῦ -ς πρὸ τὸ τ.

Εἰς τὸ ἰδίωμα Κεφάλου παρατηρεῖται ἀφομοιωτικὴ ἐπίδρασις τοῦ τ ἐπὶ τοῦ ς. Τὸ ἀφομοιούμενον ς τυγχάνει εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις τελικόν, τὸ δὲ ἀφομοιοῦν τ πάντοτε ἀρχικὸν ἄρθρου :

-ς + τ = τ-τ : εἰς τὸν ἀέρα > ἐς τὸν ἀγέρα > ἐτ-τὸν ἀγέρα, εἰς τὴν μάμμη > τ-τῆμ μάμ-μη(ν), καλῶς το τὸ παιδί μου > καλῶτ-το τὸ παιῖμ-μου, μέσα εἰς τὴν μέση > μέσ' 'ς τὴν μέση > μέτ-τῆμ μέση(ν), μέσα εἰς τὴν βάρκαν > μέσ' 'ς τὴν βάρκαν > μέτ-τῆβ-βάρκα(ν), μέσα εἰς τὸν γυαλὸν > μέσ' 'ς τὸν γυαλὸν > μέτ-τόγ-γυαλό(ν), πῶς τὸν περιπαίξει > πῶτ-τόμ βεριπαίζ-ζει.

Τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο φαινόμενον ἀφομοιώσεως, ἐκ τῶν σπανιωτέρων τῆς Νεοελληνικῆς, παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν Τσακωνικὴν : 'ς τὸ > τ-τὸ > ἴό, *στаницό* > *φανιό*,³ καὶ τὰ κατω-ιταλικὰ Νεοελληνικὰ ἰδιώματα : ὁ θεῖος των > ο *liotto*, ὁ κύρης του > ο *úrirttu*,⁴ ἐνῶ εἰς τὴν διάλεκτον τοῦ Πόντου παρατηρεῖται ἡ ἀντίστροφος ἀφομοίωσις : ς + τ > ς-σ : 'ς τὸν > ς-σόν, 'ς τὸν ἄνθρωπον > ς-σόν ἄνθρωπον.⁵

1. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 2, 426.

2. Βλ. Rohlfz, Aussprache z (ζ), 6.

Περὶ τῆς ἐκλεπτύνσεως τῶν τσ-(ν)τζ εἰς σ-(σ), ζ-(ζ) ἔχει ἐτοιμὴν ἐκτενῆ πραγματείαν, ὡς δύναμαι νὰ γνωρίζω, ὁ συνάδελφος κ. Σ. Μάνεσης, τὴν ὁποίαν σκοπεύει νὰ ὑποβάλλῃ ὡς διδακτορικὴν διατριβήν.

3. Βλ. G. Anagnostopoulos, Tsakon. Gramm., 19, 21.

4. Βλ. Rohlfz, Histor. Gramm., 81.—Πβ. Σ. Καφωμένου, Λεξικογρ. Δελτ. Γ' (1941), 114 : *ἀτ-τό, ἀτ-τῆ σικέα*.

5. Βλ. Α. Παπυδοπούλου, Ἱστορ. Γραμμ. Πόντ., 24.

9. Ψιλωτική επίδρασις τοῦ σ ἐπὶ τῶν δασέων θ, φ, χ.

Ὅπως συμβαίνει γενικῶς εἰς τὴν κοινὴν οὔτω καὶ εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κω τὸ σ ἐπίδραξ ψιλωτικῶς ἐπὶ τῶν δασέων θ, φ, χ ἐντὸς λέξεως.

σθ>στ : ἀσθένεια>ἀστένεια, ἐμπροσθινός>μυροστινός, ὀπισθία>πιστιὰ-πισκίὰ καὶ οἱ ἄλλοι. ἔσκεπάσθην, ἐξεχάσθην, συνεφθάσθην>ἐσκέπαστηκα, ἐξεχάστηκα, ἐσφτάστηκα κ.ἄ. Ἡ ἐπίδρασις αὕτη τοῦ σ ἐπὶ τοῦ θ δὲν ἀσκειῖται ἐν συνεκφορᾷ : τοὺς θεριστά(ε)ς, τοὺς θεομβαίχτες, τῆς θείας.

σχ>σκ : ἐσχάρα>σκάρα κοιν., μοσχάπιον>μοσκάπ-ῆιον(ν), σχάζω>σκάζω-σκῶ ἐκ τοῦ ἄλλοι. ἔσκασα, σχαστός>σκαστός, σχέδιον>σκέδιο(ν) (Χώρα), σκέδιο(ν) (χωριά), σχολή>σκόλη, σχίζω>σκίξ-ζω (Χώρα), σκίξ-ζω (χωριά), σχιζώτιον>σκίξ-ζούθι. Ἐν συνεκφορᾷ συναντώμενα τὰ σύμφωνα ταῦτα μένουσιν ἀνεπηρέαστα.

σφ>σπ : μόνον ἐν τῇ λέξει ἀσφόδελος>ἀσπόιλ-λας.¹

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ

Συμφωνικὰ συμπλέγματα.

1. Ὅμας συμπλεγμάτων τοῦ β :

βγ : εἰς τὸ ἰδίωμα Χώρας ἀμετάβλητον.

βγ+α, ο, ου>βγ ('Αντιμάχ., Ἄσφενδ., Καρδάμεν. καὶ Χώρα παλαιότ.), βγάλω>βγάλ-λω, ἀβγδ>ἀβ-γδ, ἀβγούλα>ἀβγούλ-λα, ὑπανδρεύω>πανδρεύω>πανδρεύγω. βγ+ε, ι>βγ ('Αντιμάχ., Ἄσφενδ., Καρδάμεν.) : βγαίνω>βγαίν-νω, φεύγεις>φείβγεις, μαγειρεύετε>μασειρεύετε>μαερέβγετε.

βγ+α, ο>φκ (Κέφαλ., Πυλ.) : ἀβγδ>ἀφκδ, ἀβγατίζω>φκατίξ-ζω, βγάλω>φκάλ-λω, ζευγάς>ξ-ζευκάς, αὐγή>ἀφκή.²

βδ>βδ ('Αντιμάχ., Ἄσφενδ., Καρδάμεν., Πυλ. καὶ Χώρα παλαιότ.) : ἐβδομάδα>ἐβδομά(δ)α>ἐβδομά, βδέλλα>βδέλ-λα - ἀβδέλ-λα, ἐβδομήντα>ἐβδομήντα.³

βδ>φτ (Κέφαλ.) : βδέλλα>φτέλ-λα - ἀφτέλ-λα, ἐβδομάδα>φτομά, ἐβδομαδάρι>φτομάρι.⁴

βλ>γλ ('Ασφενδ.) : βλέπω>γλέπω, βλεπίδης>γλεπικός.⁵

βγλ>βλ (κοιν.) : ζευγάς>ξ-ζευλά, ζευγλόραμμα>ξ-ζευλόραμ-μα.

βμ>μ-μ (κοιν.) : πνεῦμα>πνέμ-μα, ἐν τῇ φρ. τ' Ἀτ Πνεμ-μάτου.

1. Πβ. Rohlf's, E.W. 259 : sputēddā<ἀσφόδελος.

2. Πβ. Σακελλαρίου, Κυπριακά 2, 485 : φκατίξω<ἀβγατίξω.— Σ. Μενάρδου, Ἄθηνά 6 (1894), 158 : ζευκάριον.— Α. Τσορνακίς, Phonétique, 116.

3. Πβ. Χ. Παντελίδου, Φωνητική, 44.

4. Πβ. Σ. Μενάρδου, ἐνθ' ἄν., 158 : φαβτίν.

5. Πβ. Α. Τσορνακίς, ἐνθ' ἄν., 118.

2. Ὅμας τοῦ γ.

γδ>γδ ('Αντιμάχ., Καρδάμεν., Πυλ.) : γδέρνω>γδέρνω, ἄγδαρτος>ἄγδαρτος, ἀμύγδαλον>ἀμύγδαλο(ν)>μύγδαλο.

γδ>γτ>χτ (Κέφαλ.) : ἀμύγδαλα>μύγταλα>μύχταλα,¹ ἐκδύομαι>γτύν-νομαι>χτύν-νομαι, Μαγδαληνή>Μυγδαληνή>Μυχταληνή (παρετυμολ. πρὸς τὸ (α)μύγδαλο).

γμ>μν ('Αντιμάχ., Ἄσφενδ., Καρδάμεν., Πυλ. καὶ ἐν μέρει Χώρα) : στιγμὴ>στεμνὴ,² στιγμίτσα>στεμνίτσα.

γμ>μμ : στίγμα>στίμ-μα, κοιν. μάλαγμα>μάλαμ-μα ('Ασφενδ.).

γμ>μ ('Αντιμάχ., Ἄσφενδ., Καρδάμεν., Κέφαλ., Πυλ.) : πρᾶγμα>πρᾶμα κοιν., ταραγμὸς>ταραμὸς, ταραγμίδι>ταραμίδι (Πυλ.), σφυγμὸς>σφυμὸς κοιν., πνιγμὸς>πνιμὸς, ροδόσταγμα>ρο(δ)όσταγμο>ροόσταμο,³ ἄρμεγμα>ἄρμεμα, σταλαγματιὰ>σταλαμαθίγιά ('Αντιμάχ., Ἄσφενδ., Καρδάμεν., Πυλ.)-σταλαματ-τιὰ (Κέφαλ.), φλέγμα>φλέμα, φραγμὸς>φραμὸς.

γν>χν : παιγνίδιον>παιχνί(δ)ι κοιν., ἐμπήγνυμι>μβήχνω (πιθανῶς ἐκ τοῦ ἄορ. ἔμπηξα κατὰ τὸ ἔδειξα-δείχνω).⁴

3. Ὅμας τοῦ δ.

δρ>γρ : ἀδράκτιον>ἀδράχτι>ἀγράχτι.⁵

4. Ὅμας τοῦ θ.

θμ>φν : ἀναριθμητος>ἀρίφνητος⁶ ἤδη μεσν., στάθμη>στάφνη : φρ. εὔρα τῆς στάφνης (ρύθμισέ το), σταθμίζω>σταφνίζ-ζω, παράσταθμον>παράσταφνο.⁷

θρ>χρ : ἄνθρωπος>ἄθρωπος>ἄχρωπος.⁸

5. Ὅμας τοῦ φ.

φθ>φσ>ψ : φθειρ>ψεῖρα (κατὰ τὸ ψύλλος)⁹ κοιν.

φθ>φτ : ἄφθαστος>ἄφταστος, φθάνω>φτάν-νω, Ἐλευθέριος>Λευτέρης, ὀφθαλμίζω>φταρμίζ-ζω, ὡς ἐν τῇ κοινῇ.

φτ>βδ : ἐξευτελίζω>ξεβδελ-λίζ-ζω μετοχ. ξεβδελ-λισμένος, ἐξευτέλισμα>ξεβδέλ-λισμα ('Αντιμάχ., Καρδάμεν.).

φθρ>θρ : ἄρκευθος>ἄρκευθρος>ἄσκέθρας, σκάλευθρον>σκάλεθρο(ν).¹⁰

φτ+ι>φκί : εὐθειάζω>φτειάζω>φτειάν-νω>φκέϊάν-νω, ἀφτί>ἀφτιά>ἀφκιά, πτύω>πτυῶ>φκίω, πτύαλον-^{*}πτυάλιον>φκιάλ-λο.

1. Πβ. Α. Tsopanakis, Phonétique, 118.

2. Πβ. Α. Tsopanakis, ἐνθ' ἄν., 119 : στιμνὴ.

3. Πβ. Α. Tsopanakis, ἐνθ' ἄν., 119.

4. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ 1, 219 : μπήχνω.— Πβ. Α. Tsopanakis, ἐνθ' ἄν., 119.

5. Πβ. Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, Σύμμ. 1, 73 : ἀγράττι.— Α. Tsopanakis, ἐνθ' ἄν., 120 : ἀγράχτι.

6. Βλ. Χρον. Μορ. II, στ. 3600 : ἐκεῖνοι τῆς Ἀνατολῆς ἀρίφνητοι τοῦ ἡλθαν.

7. Πβ. Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, ἐνθ' ἄν., 95.

8. Πβ. Α. Tsopanakis, ἐνθ' ἄν., 120.

9. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ 2, 467, ὑποσ. 1.

10. Βλ. Πολυδεύκους, Ὀνομ., VII, 22.— Πβ. Α. Tsopanakis, ἐνθ' ἄν., 120 : σκάλαθρος.

φχ>φκ+α-ο-ου : εὐχομαι>εὐκομαι, εὐχαριστῶ>φκαριστῶ, καυχῶμαι>καυκοῦμαι κοιν.
φχ>φκ+ε-ι : εὐχῆ>εὐκή, εὐέλαιον>εὐκέλαιο(ν), καυχησιάρης>καυκήσάρης.

6. Ὁμάς τοῦ χ.

χθ>χτ ὡς ἐν τῇ κοινῇ : ὄχθος>ὄχτος,¹ προχθές>προχτές, ἐπλέχθη>ἐμβλέχτη, ἐχθρός>
ὄχτρος.

χν>φν : πενιχρός>περιχνός>περιφνός : φρ. τῆμ βεριφνήν δου σκλάβα(ν).

7. Ὁμάς τοῦ λ.

Ὅπως εἰς ὅλα τὰ Νεοελληνικά ἰδιώματα οὕτω καὶ εἰς τὰ Κωακὰ τὸ λ ἀκολουθοῦ-
μενον ὑπὸ ἑνὸς ἄλλου συμφώνου γίνεται ρ : ² ἀνέλπιστος>ἀνόρπιστος, ἐλπίδα>ὄρπι(δ)α,
βάλαμον>βάραμο, Μελοπομένη>Μερπομένη, ἀλφαβήτα>ἄρφα-βήτα, ἀδερφός>ἄ(δ)ερ-
φός, δελφίνι>δερφίνι, χαλκεύω>χαρέβγω, Ἀλκιβιάδης>Ἀρκιβιάδης, ἄλσος>ἄρσος,
Παναγία τ' ἄρσου τοπιων. (Χώρα), παλτὸν>παρτό(ν), κόλπος>κόλφος>³ κόρφος, ἐγ-
κόλπιον>ἀνγόρφι, ψάλτης>φάρτης, ὀφθαλμίζω>φταρμίζ-ζω, ἀμολγεύς-ἀμόλγιον>ἄ-
μούργι, ἄltana>ἄρτάνα, bayildim>παῖρδιζ-ζω, κάλτσα>κάρσα, τόλμησις>τόρμηση
(Πυλ.).

8. Ὁμάς τοῦ ρ.

ργ ἐν ἰδιώματι Χώρας ἀμετάβλητον : ἐργάτης>ἄργάτης, πύργος>πύργος, ὑπουργός>
πουργός.

ργ>ργ (Ἀντιμάχ., Ἀσφενδ., Καρδάμεν., Πυλ.) : σπαργῶ>σπαργών-νω>σπαργών-
νω, ἀργός>ἄργός, ἀπόεργος>ἀπόεργος, μαργαριτάρι>μαργαριτάρι(ν), πύργος>
πύργος, ὑπουργός>πουργός.⁴

ργ>ρκ⁵ (Κέφαλ.) : ἀργός>ἀρκός, μαργαριτάρι>μαρκαριτάρι(ν), ἐργάτης>ἀρκάτης,
ὄψε ἀργά>ψέαρκα, κυψελουργός>υψελ-λουρκός.

ρθ>ρτ ὡς ἐν τῇ κοινῇ : νάρθηξ-νάρθηκας>ἀνάρτηκας, Ὀρθοδοξία>Ὀρτοδοξία, ὀρθο-
μύλι>ἄρτομύλι, παραθαλαμίδιον>βαρταλαμί.

ρθ>ρπ (Κέφαλ.) : πάρβας>πάρπας, barbier>παρπέρης, σπερβέρι>σπαρπέρι.

ρχ+α, ο, ου>ρκ ὡς ἐν τῇ κοινῇ : Ἀρχάγγελος>Ἀρκάνγελος, ἔρχομαι>ἔρκομαι, ἄρ-
χοντας>ἄρκονάας, παρέρχομαι>παράρκομαι : φρ. παράρκουνδαι τὰ κῶκχαλά
του καὶ ποκόβγεται τὸ μωρό (ἐξαρθρώνονται τὰ ὀστᾶ του καὶ κοψομεσιάζεται
τὸ μωρό).

ρχ>ρκ+ε, ι (Ἀντιμάχ., Ἀσφενδ., Καρδάμεν., Κέφαλ., Πυλ.) : ἀρχή>ἀρκή, ἀρχιχρο-
νιά>ἀρκίχροῦ-ῥά, ἀρχίζω>ἀρκίζ-ζω, ἀρχεύω>ἀρκέβγω, ἀόρ. ἤρκεφα, ὄρχεις-
ὄρχιδια>ἀρκίδγια.

1. Πβ. A. Tsorpanakis, Phonétique, 121.

2. Πβ. Dieterich, Sporaden, 65. — Pernot, Chio 300 κέξ. — X. Παντελίδου, Φωνη-
τική, 44. — A. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 122.

3. Ἐν Χριστιαν. Ἐπιγρ. «εἰς κόλφους Ἀβραάμ» βλ. Dieterich, Untersuch., 106.

4. Πβ. A. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 123.

5. Πβ. Dieterich, ἐνθ' ἄν., 103 ἄρκουρον, ληθαρκήσης<ἄργυρον, ληθαργήσης. — Σ. Με-
νάροδου, Ἀθηνᾶ 6 (1894), 157.

ρχ>ρκ+ε, ι (Χώρα) : ἀρχαῖα>ἀρκαῖα, ἀρχιχροινά>ἀρχιχροῦ-ῥά, ἀρχεύω>ἀρκεύγω.
 ρδ>ρδ¹ ('Αντιμάχ., 'Ασφενδ., Καρδάμεν., Πυλ.) : παρδάλης>παρδάλης, πέρδικα>
 πέρδικα, Καρδάμενα>Καρδάμενα, σκόρδον>σκόρδο(ν).
 ρδ>ρτ² (Κέφαλ.) : πέρδικα>πέρτικα, περτικόπουλ-λο, σκόρδον>σκόρτο(ν), σκορ-ταλ-λά,
 καρδιά>καρτιά, κορδόνι>κορτόνι, τερεβίνθια>δραμίθια>τραμίθια>ἀρταμίτ-τια.
 (λπ)>ρπ>ρφ :³ ἐγκόλπιον>ἀγκόρπι>ἀγκόρφι, κόλπος>κόρπος>κόρφος.
 ρσ>ρτσ (Κέφαλ.) : ἀρσενικός>ἀρτσινικός, ἀρσενικοθήλυκος>ἀρτσινικοθήλυκος.

9. 'Ομάς τοῦ κ.

κβ>γβ>βγ : ἐκβαίνω>ἐβγαίνω⁴>βγαίν-νω (Χώρα), ἐκβάλλω>ἐγβάλλω>βγάλλ-λω (Χώρα).
 κδ>γδ : ἐκδέρω>γδέρω>γδέρνω, ἐκδύω>γδύν-νω⁵ κοιν.
 κλ>γλ : ἐκλυτώ>γλυτών-νω, ἐκλιστρῶ>γλιτρῶ κοιν.
 κν>γν : κνάπτω>γνάπτω>γνάφω⁶, σύντεκνος>σύνδεγνος ('Ασφενδ.).
 κμ>γμ :⁷ ἀκμαῖος>ἄκνιος⁸ - ἄκνῦ-ῥος, ἀκμάζω>ἀκνιάζ-ζω - κνῦ-ῥάζ-ζω.
 κτ>γτ ὡς ἐν τῇ κοινῇ : ἀνοικτός>ἀν-νοιχτός, ἀδράκτι>ἀδράχτι, δάκτυλον>δάχτυλο,
 κτένι>χτένι, κτυπῶ>χτυπῶ κοιν.

10. 'Ομάς τοῦ π.

πτ>φτ ὡς ἐν τῇ κοινῇ : ἄπτω>ἄφτω-ἔφτω ἐκ τοῦ ἀορ. ἦφα, βλάπτω>βλάφτω, θάπτω>
 θάφτω, σκάπτω>σκάφτω, ἀπὸ τὴν Κέφαλον>ἀφ' τὴν Κέφαλον (ἐν ἐγγράφῳ
 τοῦ 1694).
 πτ>φτ>βγ ('Αντιμάχ., Καρδάμεν., Κέφαλ.) : θάπτω>θάφτω>θάβγω, σκάπτω>σκάφτω>
 σκάβγω κατὰ τὰ εἰς -εύω>-εύγω : φυτεύω>φυτεύγω, διὰ τὸν ἀορ. (βλ. ἄνωτ.
 σελ. 44) πκ>φκ : ἐπακροῶμαι>φκροῦμαι.⁹

11. 'Ομάς τοῦ τ.

τρ>δρ : ἀτράκτιον>ἀδράχτι,¹⁰ tramontana>δραμουνδάνα.¹¹
 τλ>κλ καὶ ἐξ ἀναπτύξεως ν>γκλ : τολύπη¹²>τουλούπα>τλούπα>κλούπα>ἀγκλούπα,
 ἐξαντλῶ>ξεγκλῶ, ἐξαντλίζω>ξεγκλίζ-ζω.

1. Πβ. Dieterich, Sporaden, 64-65 : κέρδος, πέρδικα, ἀρδάχτι Κάλυμνος, Λέρος, 'Αστυπά-
 λαια.—X. Πατελίδου, Φωνητική 44 : Κάρπαθος ('Ελυμπος) Κῶς.—A. Tsopanakis, Phoné-
 tique, 123.

2. Πβ. Dieterich, Untersuch., 282-283.—Σ. Μενάρδου, ἐνθ' ἄν., 157.

3. Πβ. A. Tsopanakis, ἐνθ' ἄν., 123.

4. Πβ. Mayser, Gramm., Pap. 1, 226 : ἐγβαίνοντος, ἐγβάλλειν. Διὰ τὰς φωνητικὰς ἀπο-
 χρώσεις τῶν συμπλ. βγ, γδ βλ. ἄνωτ. σ. 61.

5. Πβ. Mayser, ἐνθ' ἄν., 226 : ἐγ δεξιῶν, ἐγδοχῆς.

6. Πβ. E. Σπανδωνίδη, Κρητ. τραγ., 150 : ἐγναφε.—A. Tsopanakis, ἐνθ' ἄν., 124.

7. Πβ. Dieterich, Untersuch, 109 : λικμίζω>λικνίζω.

8. Βλ. 'Ιστ. Λεξ. 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν.

9. Βλ. 'Ιστ. Λεξ. 'Ακαδ. 'Αθηνῶν.

10. Βλ. 'Ησυχ. : ἄτρακτος : βέλος μεταφορικῶς. καὶ ὁ ἄδρακτος.

11. Πβ. A. Tsopanakis, ἐνθ' ἄν., 125.

12. Βλ. Λεξ. 'Αρχ. 'Ελλ. Liddel-Scott-John, ἐν λ. τολύπη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Τὸ τελικὸν -ν.

Τὰ ιδιώματα τῆς Κῶ παρουσιάζουν μεγάλας ὁμοιότητας ὡς πρὸς τὴν διατήσιν τοῦ τελικοῦ -ν καὶ τὴν ἐν γένει λειτουργίαν αὐτοῦ ἐν τῷ λόγῳ πρὸς τὰ λοιπὰ Δωδεκανησιακὰ ιδιώματα καὶ τὴν διάλεκτον τῆς Κύπρου, εἰδικώτερον δὲ πρὸς τὰ Ροδιακὰ ιδιώματα¹. Τὸ τελικὸν -ν διατηρεῖται εἰς ἄς θέσεις ὑπῆρχε καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν καὶ ὅπου τοῦτο ἀνεπτύχθη ἐκ λόγων ἀναλογίας. Εἰς τὸ τέλος φράσεως σιγεῖται. Ἡ σίγησις αὐτοῦ ἐν τούτοις δὲν εἶναι πλήρης. Τὸ πρὸ αὐτοῦ φωνῆεν στενούμενον πῶς διατηρεῖ ἓνα ἔνρινον ἑλαφρὸν τόνον, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαλοῦντος δὲν ἐσβέσθη ἐντελῶς τὸ ν. Ὁ ἑλαφρὸς ἔνρινος οὗτος τόνος ὀλοκληροῦται ἀμέσως εἰς ν ὅταν ἐν μέσῳ φράσεως ἢ ἐπομένη λέξις ἄρχεται ἀπὸ φωνήεντος. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἢ ἐπομένη λέξις ἄρχεται ἀπὸ συμφώνου, καὶ τότε εἶναι αἰσθητὴ ἢ παρουσία τοῦ ν, ἀφομοιουμένου πρὸς τὸ ἀρχικὸν σύμφωνον τῆς ἐπομένης λέξεως ἢ ἄλλην τινὰ τροπὴν λαμβάνοντος ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ ἀκολουθοῦντος συμφώνου. Ἐν γένει τὸ τελικὸν -ν τὸ ἐξ ἀρχαίας παραδόσεως καὶ τὸ ἐκ λόγων ἀναλογίας ἀναπτυσσόμενον θεωρεῖται ὑπάρχον :

1/ Εἰς τὴν αἰτ. τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἀρσεν. καὶ τοῦ θηλ. ἄρθρου καὶ τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ἄρθρων τῶν τριῶν γενῶν.

2/ Εἰς τὴν αἰτ. ἐνικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ τοῦ θηλυκοῦ καὶ εἰς τὴν γεν. πληθυντ. τῶν τριῶν γενῶν τῶν οὐσιαστικῶν, τῶν ἐπιθέτων, τῶν ἀντωνυμιῶν καὶ τῶν ἀριθμητικῶν.

3/ Εἰς τὴν ὄνομ. καὶ αἰτ. τοῦ ἐνικοῦ καὶ γεν. πληθυντικοῦ τῶν οὐδετέρων εἰς -ακιν, -ιν, -ιδιν, -ον, -ουλ-λιν, -α : γάλα(ν), πρᾶμα(ν), τάμα(ν), σῶμα(ν).

4/ Εἰς τὰ ρήματα. Τὸ ἐξ ἀρχαίας κληρονομίας καὶ τὸ ἐκ λόγων ἀναλογίας ἀναπτύχθεν : ἤμουν, ἤσουν, ἤτον, ἤμεστον, ἤστον, ἤτον. Ἐλούν-νουμουν, ἐλούν-νουσον, ἐλούν-νετον, ἐλούν-νομέστον, ἐλούν-νεστον, ἐλούν-νοντον.

5/ Εἰς ἐπιρρήματα, συνδέσμους, ἐπιφωνήματα : μὴν, σάν, μαζ-ζίν, πιόν (πλέον), πολ-λύν, λ-λίον,² κ.ἄ.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω περιπτώσεις τὸ ν ἀκούεται εὐκρινῶς ἐν μέσῳ φράσεως ἐν συνεκφορᾷ, ὅταν ἔπεται λέξις ἀρχομένη ἀπὸ φωνήεντος : τὴν ἡμέρα(ν), τῶν ἡμερῶ(ν), ἓναν ἀρνάκι(ν), εἶδεν ἓναν ὄφάκι(ν), τὸ παι(δ)ὶν ἐξύπνησε(ν), ἓνασ σακχούλ-λιν ὀλοκαίνουρῆκι(ν), φωνάζ-ζουσιν ἄγρια, κλαίει πικρὸν ἐκέϊνος καὶ κλαίουσιν οὐλ-λοι, εἶνδα πρᾶμαν ἤτο(ν) ;

Ἐπίσταται ἀφομοιωτικὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀρχικοῦ συμφώνου τῆς ἐπομένης λέξεως, ὅταν εἶναι ἐν ἓκ τῶν συμφώνων : β, γ, δ, φ, χ, θ, σ, λ, ρ, μ :

1. Βλ. Α. Tsorpanakis, Phonétique, 126 κέξ.

2. Βλ. Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 126.

$v+\beta=\beta+\beta$:¹ τῶν Βαῖτων>τῶβ Βαῖω(ν), τὴν βασίλισσαν>τῆβ βασίλισ-σα(ν), δὲν βούλεται νὰ ἔλθῃ>ἔβ-βούλεται νᾶρτη, συμβούλιον>συβ-βούλιο, δὲν δέχεται πλέον συμβουλάς>ἔδ δέχεται πῆλός συβ-βουλές.

$v+\gamma=\gamma-\gamma$: εἰς τὸν γάμον σου>ς τὸν γάμοσ-σου, τὴν γαῖδάραν>τῆγ γαάρα(ν), θὰ τὸν γελοῦν θέλου(ν)>ᾶ τὸν γελοῦθ-θέλου(ν).

$v+\delta=\delta-\delta$: τὸν δάσκαλον>τὸδ-δάσκαλο(ν), δὲν δύναμαι>ἔδ-δύνομαι, ἄγε εἰς τὸν δαίμονα>ἄμε 'ς τὸδ-δαίμονα.²

$v+\varphi=\varphi-\varphi$: τὸν φόβον μου νὰ ἔχῃς>τὸφ-φόομ-μου νᾶχῆς, δὲν φοβοῦμαι>ἔφ-φοοῦμαι, θὰ τὴν φάγη ἢ λύπη>ᾶ τῆφ-φάη ἢ λύπη, συμφάγιον>συφ-φάι, συμφάμιλος>συφ-φάμιλος, ὀμφάλιον>ᾶφ-φάλ-λι.

$v+\chi=\chi-\chi$: δὲν τὸν φοβοῦμαι τὸν χάρον>ἔν δὸφ-φοοῦμαι τὸχ-χάρο(ν), μεγάλην χάριν σου ζητῶ>μιάληχ-χάρισ-σοῦ ζ-ζητῶ, συγχώρα με καὶ ὁ Θεὸς συγχωρέσει σε >συχ-χώρα με ἔι ὁ Θεὸς συχ-χωρέσει σε, κόγχη>κόχ-χῆ : φρ. ἡ κόχ-χῆ τοῦ μ-μαθῆλοῦ, σύγχριστος>σύχ-χριστος.³

$v+\theta=\theta-\theta$: ἔλα, ἂν θέλῃς>ἄθ-θέλῃς, ἔλα, δὲν θέλω>ἔθ-θέλω, ἐπάνω εἰς τὸν θυμὸν του>πάνω 'ς τὸθ-θυμὸν δου, ἴονθος>ἰθθ-θός, ἀνθός>ἄθ-θός, γρονθίζω>γροθ-θίζ-ζω, ἐξακανθίζω>ξεγκαθ-θίζ-ζω, ξανθός>ξαθ-θός, κήρινθος>κέραθ-θός, πενθερός>πεθ-θερός, μελάνθιον>μελάθ-θι, ὀλύνθιον>ᾶλύθ-θι.

$v+\lambda=\lambda-\lambda$: ἔχεις τὸν λόγον μου>ἔχῃς τὸλ-λόομ μου, ἡῦρεν ἕνα λάγακα>ηῦρεν ἕνα-λάακα(ν) (λάγακας : μεγεθ. τοῦ λαγός), τὴν λάμπαν>τῆλ-λάμπα(ν).

$v+\mu=\mu-\mu$ > ἂν μὲ θέλῃς>ἄμ-με θέλῃς, τῶν μεγάλων ἀνθρώπων>τῶμ-μιάλων ἄθ-θρώπων(ν), μαζὶ μὲ τὸν μέγαλον μου ἀδελφὸν>μαζ-ζῖμ-μὲ τὸμ-μιάλομ μου ἄ(δ)ερ-φός(ν).

$v+\sigma=\sigma-\sigma$: δὲν σὲ φοβοῦμαι>ἔσ-σε φοοῦμαι, δὲν σοῦ ὁμοιάζει>ἔσ-σου μνοιάζ-ζει, μὴν συλλογῆσαι>μῆσ-συλ-λοέσαι.

$v+\zeta=\zeta-\zeta$:¹ εἰς τὴν ζωὴν μου>ς τῆζ-ζωήμ-μου, τὸν ζυγὸν>τὸζ-ζυό(ν), σύνζωμος>σύζ-ζουμος (ὁ ὑγρός, ὁ ὑδαρής) : φρ. σύζ-ζουμον δῶκαμες τὸ φαῖ.

$v+\xi, v+\psi=\xi, \psi$: τὸν ξυλοφᾶν>τὸ ξυλοφᾶ(ν), σύνξυλα>σύξυλα, τῶν ψαλτάδων>τῶ ψαρτά(δ)ω(ν).

Ὅπως εἰς ὅλα τὰ Νεοελληνικὰ ἰδιώματα, πλὴν τῶν τῆς Καρπάθου⁵ καὶ Κάσου, οὕτω καὶ εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ, τὸ τελικὸν -ν καὶ τὸ ἐν μέσῳ λέξεως, εὐρισκόμενον πρὸ τῶν ἀήχων ψιλῶν κ, π, τ, δὲν ἀφομοιοῦται ὑπ' αὐτῶν, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐπιδρῶν

1. Πβ. Dieterich, Sporaden, 83.— Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ 2, 429.— Σ. Μενάρδου, Ἀθηνᾶ 6 (1894), 165 κέξ.— Χ. Παντελίδου, Φωνητική, 48.— Α. Tsorpanakis, Phonétique, 126.

2. Ἐν τῇ λ. ἐνδημιά>ἐνδημιά τὸ ν δὲν ἀφομοιοῦται πρὸς τὸ δ, ἴσως διότι τοῦτο διατηρεῖ τὴν ἀρχαίαν προφορὰν d.

3. Πβ. Α. Tsorpanakis, ἔνθ' ἀν., 127 : ὀλοσύχριστος.

4. Εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ καὶ ἐν γένει τὰ Δωδεκανησιακὰ τὸ ἐκ παραδύσεως ζ προφέρεται ὡς διπλοῦν ζ-ζ, διὰ τοῦτο δὲν γίνεται αἰσθητὴ ἢ ἀφομοίωσις τοῦ ν πρὸς αὐτό. Εἰς περιπτώσεις ὅμως, ὅπως εἰς τὴν λ. ζωὴ ὅπου τὸ ζ ἐξ ἐπιδράσεως τῆς κοινῆς ἐλεπτύνθη, γίνεται σαφῆς ἡ ἀφομοίωσις : τὴν ζωὴν μου>τῆζ-ζωήμ-μου.— Πβ. Α. Tsorpanakis, ἔνθ' ἀν., 127.

5. Βλ. Μ. Μιχαηλίδου-Νουίρου, Γλωσσ. Καρπάθ., 24.— Κάσος, 10.

μεταβάλλει ταῦτα εἰς μέσα ἤχηρά *g, b, d*. Πρὸ τοῦ *π* τρέπεται εἰς *μ*: ἐπῆγεν εἰς τὸν πόλεμον > ἐπῆεν-ε-³ς τὸμ βόλεμο, τὸν κακὸν ἄνθρωπον > τὸν γακὸν ἄθ-θρωπο(ν), ἔταξέν το 'ς τὴν Παναγιά > ἤταξέν δο 'ς τὴμ βαναγιά, τὸν παλαιὸν καιρὸν > τὸμ βαλ-λὸν γαιρό(ν), Ἄντωνης > Νδώνης.¹ Ἡ ἐπὶ τῶν ψιλῶν ἀήχων ἐπίδρασις αὕτη τοῦ *ν* ἀσκεῖται καὶ ὅταν ταῦτα εὐρίσκωνται ἐπὶ κεφαλῆς συμφωνικῶν συμπλεγμάτων: τὴν τρομάραν μου νάχης > τὴν δρομάραμ-μου νάχης, τὸν κρεμασμένον > τὸν γρεμ-μασμένο(ν), τὴν κλωσσαριάν > τὴν γλώσ-σαρῆιά(ν), τὴν προῖκα > τὴμ βροῦκα.

Τὸ τελικὸν -ν πρὸ τῶν διπλῶν συμφώνων ἐξαφανίζεται: τὴν Τ-τούλ-λαν (Μαριετούλα-Δημητρούλα) > τὴ Τ-ιούλ-λα(ν), τὴν Τ-ταλ-λὴν (Θάλεια) > τὴ Τ-ιαλ-λή(ν), τὸν Π-πυλιῆν > τὸ Πῆ-υ-λιλή(ν) ἐπών., τὴν Κ-κίναν > τὴ Κ-χίν-να(ν).²

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΦΩΝΗΤΙΚΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ ΕΚ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΩΝ ΑΙΤΙΩΝ

1. Μετάθεσις συμφώνων.

α/ Παρὰ φθόγγον: ἀδράχτι > ἀρδάχτι³ (Κέφαλ.), ἀργάχτι (Ἀντιμάχ., Ἄσφενδ., Καρδάμεν.), δερμόνι > δρεμόνι > ρεμόνι,⁴ κροκόδειλος > κορκόδιαλος > κουρκοῦβῆγαλ-λος,⁵ σκορπιός > σκροπιός > σκροφῆιός.⁶

Ἡ μετάθεσις σβ > βσ > βζ καὶ σφ > φσ εἰς τὸ ἰδίωμα Κεφάλου παρουσιάζει ἕκτασιν νόμου: ἀσβέστης > ἀβζέστης, καντηλοσβέστης⁷ > κανδήλαβζέστης, σβήνω > βζήν-νω, σβίγα > βζίγα, σβηστήρι > βζηστήρι, σβούρα > βζούρα, σβέρκος > βζέρκος, σβουρῶ > βζουρῶ, σβουρίζω > βζουρίζ-ζω, σφάζω > φσάζ-ζω, σφακτὸν > φσαχτό(ν), σφαλῶ > φσαλῶ, ἀσφάλιστος > ἀφσάλιστος, σφενδόνη > φσονδόνα, σφενδονῶ > φσενδονῶ > φσονδονῶ, ἀσπάραγος > ἀσφάραγος > σφαραάγκι > φσαράνῆι, σφήκα > φσήκα, σφηκόνι > φσηκόνι, σφήνα > φσήνα, σφονδύλι > φσονδύλι, σφαῖρα > φσαῖρα, σφακίδα > φσακία, σφίγγω > φσίγγω, Ἄσφενδιοῦ > Ἀφσενδιοῦ, Ἄσφενδιανός > Ἀφσενδιανός.⁸

β/ Παρὰ συλλαβὴν: ἀεροπλάνον > ἀρεοπλάνο(ν),⁹ ἄγρωστις > ἄγωστρις > ἄοστρος,¹⁰ ἀμέλγω > ἀλμέγω¹¹ > (ἄ)ρμέω, ἀρσενικός > σερνικός (Χώρα), εἰδοποιῶ > δεισποιῶ,¹² εἰ-

1. Πβ. Α. Tsorpanakis, Phonétique, 128.

2. Πβ. Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 128.

3. Πβ. Β. Φάβη, Μετάθεσις, 107.

4. Πβ. Α. Tsorpanakis, ἐνθ' ἄν., 136.

5. Πβ. Dieterich, Untersuch., 110: κορκόδειλος.

6. Πβ. Rohlf, E. W. 1983: skropiu.

7. Πβ. Kalitsunakis, Erklär., 75.

8. Πβ. Σ. Μενάρδου, Κύπρ., 160: φσογγῶ, φσάζω, βζήν-νω-ζ-ζήν-νω.

9. Πβ. Β. Φάβη, ἐνθ' ἄν., 107.

10. Πβ. Kalitsunakis, ἐνθ' ἄν., 3: "Τος ἄωστρα.

11. Πβ. Β. Φάβη, ἐνθ' ἄν., 108.

12. Πβ. Β. Φάβη, ἐνθ' ἄν., 109.

δωλον>δείωλο(ν),¹ θύμβρα>θρύμβη,² πικρός>πρικός και πριχύς, σπαρτεύω>παστρέύω³>παστρέύω.

2. Ἀντιμετάθεσις φθόγγων.

Παρά συλλαβήν : ἀγούρουδας ;⁴ >ἀγού(δ)ουρας, γνωρίζω>γρωνίζ-ζω,⁵ γυναικίτι>γεναιτίζι,⁶ ἀνακομβώνομαι>νεπουγκών-νομαι (διὰ μεταβολῆς τοῦ ποιοῦ τῶν φθόγγων), δενδρολίβανον>ἀνδρολίβανο(ν) (παρετυμολ. πρὸς τὸ ἄνδρας)>ἀνδρινόβαλο (Κέφαλ.), κληρονομῶ>κληρορομῶ,⁷ κληρονομιά>κληνορομιά, καπυρογίδα>(καπυρός+αἷγα) καρυπογία>καραπογιά>καραπ-ψιδγιά (παρετυμολ. πρὸς τὸ ἀπιδιά), ὄνειρο>ὄρεινο (Ἄσφενδ.), πεταλίδα>πατελ-λία, πενιχρός>περιχνός,⁸ Πηλελόπη>Πηλενόπη>Πηληνόπη-Πληνόπη (Κέφαλ.), φαλακρός>φαρακλός, φαλάκρα>φαράκλα, Χαράλαμπος>Χαλάραμβος,⁹ ὠρολόγι>ρολόϊ>λοροί κοιν.

3. Ἀνομοίωσις.

α/ Συγκοπή συλλαβῆς : "Ὅπως ἐν τῇ Νεοελληνικῇ κοινῇ, οὕτω και εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον τῆς συγκοπῆς ἐνὸς συμφώνου ἢ ἐνὸς φωνήεντος ἢ και ὀλοκλήρου συλλαβῆς, ὅταν ἐν τῇ αὐτῇ λέξει και εἰς δύο ἄλλεπαλλήλους ἢ παρακειμένους συλλαβὰς ἢ και ἐν φράσει ἐπαναλαμβανομένη στερεοτύπως ὑπάρχουν ὅμοια σύμφωνα ἢ ὅμοια φωνήεντα. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἀπαντᾷ και ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ :¹⁰ ἀναρίθμητος>ἀναρίφνητος>ἀρίφνητος πολλαχ., ἀνεμοστρόβιλος>ἀνεμούστρουλ-λας, ἀστραποπελέκι>ἀστροπελέκι,¹¹ ἐλελίφασκος>ἐλελιφασκιά>ἀλεσφακιά-ἀλισφακιά,¹² κακὸν χρόνον νᾶχης>κακόχρον-νᾶ(χ)ης, ροδοδάφνα>ροδάφνα>ἀροδάφνα,¹³ μόνον και μόνον>μόν γαί μό(ν).¹⁴

β/ Ἀποβολή συμφώνου : δενδρολίβανον>ἐνδρολίβανο>ἀνδρολί(β)ανο (παρετ. πρὸς τὸ ἄνδρας), κάμωμα>κάωμα,¹⁵ πῶποτε>πούπετα>πούετα-πούετις, αὐθέντης>αὐτέντης>ἀφ-φένδης.¹⁶

1. Πβ. Β. Φάβη, Μετάθεσις, 109.

2. Πβ. Rohlf, E. W. 796: *trumba*.

3. Πβ. Β. Φάβη, ἐνθ' ἄν., 108.

4. Πβ. Β. Φάβη, ἐνθ' ἄν., 109.

5. Πβ. Β. Φάβη, ἐνθ' ἄν., 109.

6. Πβ. Β. Φάβη, ἐνθ' ἄν., 110.

7. Πβ. Α. Tsoranakis, Phonétique, 135.

8. Πβ. Dieterich, Sporaden, 70 : Λέρος, Κῶς.

9. Πβ. Α. Tsoranakis, ἐνθ' ἄν., 136.

10. Πβ. G. Meyer, Griech. Gramm., 393.— Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 323.

11. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 2, 193.

12. Πβ. Α. Tsoranakis, ἐνθ' ἄν., 141.

13. Πβ. Α. Tsoranakis, ἐνθ' ἄν., 142.

14. Πβ. Α. Tsoranakis, ἐνθ' ἄν., 141.

15. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ἐνθ' ἄν., 236.

16. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 325.— Einleitung, 287. — A. Dihle, Glotta, XXXIX (1960), 77-83 (ἐνθ' αὐτῆς καὶ πᾶσα ἡ προηγουμένη βιβλιογραφία).

γ/ 'Αντικατάστασις συμφώνου δι' ἄλλου συγγενοῦς :

ρ>λ : ἄροτρον>ἄλετρο(ν),¹ γρήγορα>γλήγορα-γλήγορις (κατὰ τὰ ἐνωρίς, ἀποβραδύς), Γρηγόριος>Γλήγορης,² κορμὸς>κορμάριον-κορμάλλι>σκουρμάλ-λι, περιστέρι>πελιστέρι.³

ν>λ : ἀναμένω>ἀλημένω>λημένω,⁴ ἀνυφάντης - ἢ ἀνυφαντοῦ>ἀλεφανδοῦ,⁵ ὄνωνις>ὄωνίδα>ὄλωνια>ἄλωνια⁶ (παρετυμολ. πρὸς τὸ ἄλωνι).

λ>ν : λαλαγγίτης>ναλαγγίτης>νελανγίτης,⁷ ἀλληλοβοήθεια>λ-ληνοβούθεια>λ-ληνοβούθειο.

λ>ρ : φιλοκαλία>φροκαλία>φροκαλ-λά, φιλοκαλῶ>φροκαλῶ,⁸ κοιν.

δ>β : Δαυίδ>Δαυίδης>Βαυίδης>Βαῖθ-θης.

χ>κ : χρυσοχὸς>χρουσοχὸς>χρουσοκός.

4. Παρετυμολογία.

ἀπαλλοτριώνω>πολ-λυτριών-νω, ἀπαλλοτριώσεις>πολ-λυτρίωση (παρετυμ. πρὸς τὸ πολ-λύς), ἄρτοκλασία>ἄρτοπλασία⁹ (πρὸς τὸ πλάσσω), αὐτεξούσιος>ἐφταξούσιος¹⁰ (πρὸς τὸ ἐφτά), ἀνυφάντης>ἀνυφαντάρης>καλυφαντάρης-καλεφαντάρης (=ἢ ἀράχνη, παρετυμολ. πρὸς τὸ καλὸς + ὑφαντής), 'Αστυπάλαια>'Αστροπαλ-λά (πρὸς τὸ ἄστρον), Βρυόκαστρον>'Εβριόκαστρον>'Οβριόκαστρο(ν) (πρὸς τὸ 'Εβριός-'Οβριός = 'Εβραῖος), γερανὸς-γερανοὶ>οὐρανοὶ (πρὸς τὸ οὐρανός) : φρ. περνοῦν οἱ οὐρανοὶ (διαβαίνουν τὰ πτηνὰ γερανοὶ), δυσεντερία>λυσενδερία (πρὸς τὸ λύω), δενδρολίβανον>ἀνδρολίβανον(ν) (πρὸς τὸ ἄνδρας), ἐξορία>ὄξορία, ἐξοχή>ὄξοχή (πρὸς τὸ ὄξω), ἐξαπτέρυγα>ξεφτέργυα (πρὸς τὴν ἐξ-ξε), εὐκάλυπτος>ἐφτάλευκος (πρὸς τὸ ἐφτά καὶ τὸ λευκός), Εὐαγγέλιον>βγανγέλιο (πρὸς τὸ βγαίνω, ὡς ἐξερχομένου τοῦ ἱερέως εἰς τὴν ὥραϊαν πύλην πρὸς ἀνάγνωσιν τῆς εὐαγγελικῆς περικοπῆς), εὐχολόγημα>ἀφκολόγημα (Κέφαλ., πρὸς τὸ ἀβγδ>ἀφκό, ὡς ἐκ τῆς προσφορᾶς ὦν εἰς τὸν ἱερέα), θύλακος>φύλακος>φύλακας (πρὸς τὸ φυλάσσω), ἰξὸς-ἰξάσι>μυξάσι, ἰξασιά>(τὸ δένδρον ἰξὸς)>μυξασκιά (πρὸς τὸ μύξα, ὡς ἐκ τοῦ κολλώδους), κολολαμποῦσα>χαραλαμποῦσα (πρὸς τὸ χαρά), κορυφοβελόνα>καρφοβολόνα¹¹ (πρὸς τὸ καρφί), κατανάλωσις>κατανάγλωσις (πρὸς τὸ γλῶσσα;), kalabalik>καταπαλίξι (πρὸς τὴν κατά), κινηματο-

1. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 328. — Σακελλαρίου, Κυπριακὰ 2, 439. — Rohlf, E.W. 220 : ἄλατρο Bona.

2. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 329.

3. Dieterich, Sporaden, 70 : Κῶς, Μύκονος. — Χ. Παντελίδου, Φωνητική, 50 : Κάλυμνος, Σύμη, Μεγίστη.— Α. Tsoranakis, Phonétique, 144.

4. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 328.

5. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, ἐνθ' ἄν., 328 : ἀλυφαντής Κρήτη, Κύπρος, Στερελλ.

6. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, ἐνθ' ἄν., 328 : 'Ικαρία.

7. Πβ. Κουκουλέ, Οἰνοντιακά, 280 : λαλαγγίδες.— Α. Tsoranakis, ἐνθ' ἄν., 145 ταλανγούτα.

8. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 1, 330.

9. Πβ. Γ. Χατζιδάκι, MNE 2, 503.

10. Πβ. Α. Tsoranakis, ἐνθ' ἄν., 151.

11. Πβ. Α. Tsoranakis, ἐνθ' ἄν., 150.

γράφος>ξίματογράφος (πρὸς τὸ κῆμα;), κορυδαλλὸς>σκορδαλ-λὸς (πρὸς τὸ σκόρδον;), Μαγδαληνή>Μυγδαληνή (πρὸς τὸ (ἄ)μύγαλον), Κρυσταλλοῦ>Χρουσαλ-λοῦ (πρὸς τὸ χρυσὸς>χρουσὸς) τοπων., μεσοσπιτιά (ὁ ἐλεύθερος χῶρος εἰς τὸ κέντρον οἰκίας)>μισοσπιθιά (πρὸς τὸ μισός), νοσοκομεῖον>μισοκομεῖο(ν),¹ νοσοκομεῖον>εἰσοκομεῖο(ν) (Κέφαλ., πρὸς τὴν εἰς), ὄνωνις>ὄνωνίδα>ἀνωνίδα>άλωνία (πρὸς τὸ ἄλωνι), νάρκισσος-ναρκίσσια>νερακίςσια>νερακίζγια (πρὸς τὸ νερό;), πανάχραντος>(ὁ εὐήθης) παράχραντος (πρὸς τὴν παρά), Πανορμίτης>Παλαρηνιώτης (πρὸς τὸ παλάριον [ἀπαλδός+ἄρνι;] τὸ πρῶτον ἐν τῷ ποιμνίῳ γεννώμενον ἄρνιον, τὸ ὁποῖον ἀφιερῶται ὑπὸ τοῦ ποιμένος εἰς τὴν ἱεράν Μονὴν Πανορμίτου ἐν Σύμῃ), Πανορμίτης>Πανερημνιώτης>Παλερημνιώτης (πρὸς τὸ ἔρημος), πτελεοκουκκιά>ἄβδελ-λοκουκ-κιά (πρὸς τὸ (ἄ)βδέλλα), ραδίγια>νεροδίγια (Κέφαλ., πρὸς τὸ νερό), σωλῆνας>χείλ-λιῶνας (πρὸς τὰ χείλη, ἐκ τοῦ αὐλακος, τὸν ὁποῖον σχηματίζουν ἐπὶ τοῦ στηθαίου τοῦ δώματος οἰκίας, ἵνα διοχετεύωνται τὰ νερὰ τῆς βροχῆς (τὴν παρετυμολογίαν προφανῶς διηυκόλυνεν ἡ ἀντιμετάθεσις τῶν ω-η>η-ω), Τῆς Ἀναλήψεως>Τοῦ Συναληψιοῦ (πρὸς τὸ συναλείφω), τῆς Τρωάδος>Τῆς Τριάδος:² ἐν τῇ φρ. εἶπεν *δης* πᾶσι *δῆς* Τριάδος τὰ κακὰ (λόγια), τακχούνη>τρακχούνη (πρὸς τὸ τράκ-τράκ), τρωξαλλίς-τρωξαλλίδα-κραξαλ-λί(δ)α (πρὸς τὸ κράσσω, ὡς φωνάζουσα διαρκῶς), φανατικός>θανατικός (πρὸς τὸ θάνατος), φιλάδελφος>χιλ-λάερφος³ (εἶδος ἱέρακος, πρὸς τὸ χίλια), χλωροσαύρα>χρουσοσάβλα (πρὸς τὸ χρυσὸς>χρουσός, ἐκ τοῦ πρασινοκιτρίνου χρώματος αὐτῆς).

5. Συμφυρμός.

ἄγωμεν+γύρευε>ἄμε+γύρευε>ἀμέρευγε, εἰς πολλὰ ἔτη>σπολ-λάτη,⁴ σπολ-λάτε κοιν., κάτουρον+οὐρήθρα>κατουρουρήθρα>κατρουρήθρα>κατρουλ-λήθρα,⁵ μιὰ γουλιὰ>μιάουλ-λιὰ+λιγάκι>μιαουλ-λάκι,⁶ κακὸν πρὶν νὰ ἰδῆ>κακόμβριν-νάη.

6. Κατ' ἀναλογίαν μεταβολή.

ἄπτω>ἄφτω>ἔφτω ἐκ τοῦ ἄορ. ἦπα ὡς ἐκ τοῦ εἶχα-ἔχω, ἦρθα-ἔρχομαι, γύψ>γύπης>ἀγύπης>ἀὔπης⁶ (κατὰ τὸ ἀετός), ἐχῖνος>ἀχιῦ-ῆος κατὰ τὸ ἀστακός,⁸ σκιά>ἦσκιος κατὰ τὸ ἦλιος⁹ κοιν., ὀψέ>ψές κατὰ τὸ χθές, ὀψέ ἀργά>ψές ἀρκά, πεζεύω>ποζ-ζεύγω¹⁰ κατὰ τὸ ἀποζεύω, κατάλειμμα>κατέλειμμα κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν κατὰ>κατέ, τοπων. Κατελείμ-ματα¹¹ (Ἀντιμάχεια).

1. Πβ. Α. *Tsoranakis*, *Phonétique*, 150.
2. Πβ. Δ. *Βαγιακάκου*, *Τρωάδα*, 145 κέξ.
3. Πβ. Α. *Tsoranakis*, ἐνθ' ἄν., 151: *χιλέϊρφι*.
4. Πβ. Χ. *Παντελίδου*, *Προσθήκη*, 423.
5. Πβ. Α. *Tsoranakis*, ἐνθ' ἄν., 152.
6. Πβ. Α. *Tsoranakis*, ἐνθ' ἄν., 152.
7. Πβ. Α. *Tsoranakis*, ἐνθ' ἄν., 148: *ἀυπάς*.
8. Βλ. Α. *Tsoranakis*, ἐνθ' ἄν., 148.
9. Βλ. Γ. *Χατζιδάκι*, *MNE* 2, 128.
10. Βλ. Γ. *Χατζιδάκι*, *MNE* 2, 314.
11. Πβ. Α. *Tsoranakis*, ἐνθ' ἄν., 148.— Χ. *Παπαχριστοδούλου*, *Τοπων.* 91.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Διπλᾶ σύμφωνα.

Ὡς εἶναι γνωστόν, τὰ διπλᾶ σύμφωνα εἰς τὴν Νεοελληνικὴν κοινὴν γράφονται μόνον εἰς ἄς θέσεις ὑπῆρχον ταῦτα καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν, ἐνῶ εἰς τὸν προφορικὸν λόγον ἔχουν ἀπλοποιηθῆ. Ἐξαιρέσιν εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀποτελοῦν τὰ διπλωτικά καλούμενα ἰδιώματα τῆς Μεσημβρινῆς Νεοελληνικῆς : 1/ τὰ Δωδεκανησιακά,¹ 2/ ἡ διάλεκτος τῆς Κύπρου,² 3/ ἡ τῆς Χίου,³ 4/ ἡ τῆς Ἰκαρίας,⁴ 5/ ἡ τῆς Κύμης (Εὐβοίας), 6/ τὰ ἰδιώματα τινῶν ἐκ τῶν νοτίων Σποράδων,⁵ 7/ τὸ ἰδιώμα Λιβυσίου⁶ (Μ. Ἀσίας), 8/ τὰ Κατω-ιταλικά ἰδιώματα⁷ καὶ 9/ τὰ Καππαδοκικά ἐν μέρει.⁸ Μεταξὺ τούτων τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον ἀντιπροσωπευτικῶν.

Τὰ ἀκουόμενα ἐν αὐτοῖς διπλᾶ σύμφωνα διακρίνονται εἰς : 1/ τὰ ἐξ ἀρχαίας παραδόσεως, 2/ τὰ ἐκ δανείων ξένων προερχόμενα καὶ 3/ τὰ ὑστερογενῆ. Τὰ πρῶτα ἀκούονται ὅπου ἀκριβῶς ὑπῆρχον καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν : ἄλλος, ἀλλάσσω, βάλλω, βδέλλα, γλῶσσα, γράμμα, θάλασσα, κρύσταλλον, λάκκος, μέλισσα, πάσσω, πίσσα, ράμμα, σκάμμα, στέλλω, φράσσω, ψάλλω > ἄλ-λος, ἄλ-λάσ-σω, βάλ-λω, ἀβδέλ-λα, γλῶσ-σα, γράμ-μα, θάλασ-σα, κρούσταλ-λο(ν), λάκ-χος, μέλισ-σα, πάσ-σω, πίσ-σα, ράμ-μα, σκάμ-μα, στέλ-λω, φράσ-σω, ψάλ-λω.

Τὰ δεύτερα ἀκούονται εἰς τὰς ἐκ ξένων γλῶσσῶν εἰσελθούσας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν λέξεις : γούν-να (λατ. gunna), κάτ-θης (λατ. cattus), μασέλ-λα (ἰταλ. mascella), πουλ-λί (λατ. pullus), σορόκ-χος (ὁ ἄνεμος σιρόκος, ἰταλ. scirocco), τ-θελ-λάλης (τουρ. tellâl), τ-θεμεν-νές (τουρ. temena), τόκ-χα (ἰταλ. tocca) κ.ἄ.

Ἡ δίπλωσις τοῦ ἀρχικοῦ συμφώνου τῶν ἐκ τῆς Τουρκικῆς προερχομένων λέξεων : π-ἡαρσᾶς (parça), π-ἡασᾶς (paşa), π-ἡούλ-λι (pul), τ-θελ-λάλης (tellâl) καὶ τ-θεμεν-νές (temena) ὀφείλεται προφανῶς εἰς τὴν ἐν τῇ Τουρκικῇ ἔντονον προφορὰν τῶν συμφώνων τούτων.

Τὰ ὑστερογενῆ διπλᾶ προῆλθον ἄλλα μὲν ἐξ ἀφομοιώσεως τοῦ ν πρὸς τὸ ἀρχι-

1. Βλ. Dieterich, Sporaden, 90.— X. Παντελίδου, Φωνητική, 28 κέξ.— A. Tzoranakis, Phonétique, 152 κέξ.— M. Μιχαηλίδου-Νουάρου, Γλῶσσ. Καρπάθ., 19 κέξ., Κάσος, 10.— Ἄν. Καρανασιάση, Ἀστυπάλαια, 116 κέξ.— H. Seiler, Geminaten, 209 κέξ.

2. Βλ. Σ. Μενάρδου, Κύπρ., 165 κέξ.

3. Βλ. Pernot, Chio, 381 κέξ.

4. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ 2, 424 κέξ.

5. Βλ. Γ. Βογιατζίδου, Ἀθηνᾶ 37 (1925), 115 κέξ.

6. Βλ. Μουσαίου, Βατταρισμοί, Ἀθῆναι (1883).— I. Χαριτωνίδου, Λιβύσιον Ν. Ἄνδριώτη, Λιβίσι, 44 κέξ.

7. Βλ. Rohlf, Histor. Gramm., 77 κέξ.— S. Caratzas, Origine, 79 κέξ.

8. Βλ. Ν. Ἀνδριώτη, Φάρασα, Ἀθῆναι (1948).— I. Κεσίσογλου, Οὐλαγάτα, 33, 47, 66, 92, 97.

κὸν σύμφωνον τῆς ἐπομένης : ἄνθρωπος > ἄθ—θρωπος, νύμφη > νύφ-φη, πενθερός > πεθ-θερός, τὴν βασίλισσαν > τήβ-βασίλισ-σα(ν), τὸν λόγον > τὸλ-λόο(ν), τὸν φόβον > τόφ-φόο(ν), ἄλλα ἐκ λόγων ἀναλογίας : πολ-λύς, πολ-λύ πρὸς τὸ πολλοί, πολλά, ὀλίγον > λ-λίο πιθανῶς πρὸς τὸ ἀντίθετον πολ-λοί, δὲν μὲ μέλ-λει πρὸς τὸ μέλ-λω, ὁμαλόω > μαλ-λὼν-νω παρετυμολ. πρὸς τὸ μαλ-λί (μαλ-λοτραβιέσαι),¹ ἄλλα ἐξ ἐπιδράσεως καταλήξεων τὰς ὁποίας ἐδανείσθη ἡ νέα Ἑλληνικὴ ἐκ τῆς Ἰταλικῆς (ἢ τῆς Λατινικῆς) : κυφέλη > δυφέλ-λι, κουρέλ-λι, καμβανέλ-λι κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν κατάλ.-ellum λατιν., -ello ἰταλ., ζουμπούλι > ζ-ζουμπούλ-λι (τουρκ. sümbül), κουμούλ-λι κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν κατάλ. -ουλλι (λατ. -ulla), καμινέτ-το κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν ἰταλ. κατάλ. -etto² καὶ ἄλλα.

Πολλὰ ὑστερογενῆ διπλᾶ ὀφείλουν τὴν γένεσίν των εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ τόνου καὶ εἰς ἄλλους παράγοντας, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

Τὰ διπλᾶ ταῦτα σύμφωνα (ἀρχαῖα, ξένα ἢ ὑστερογενῆ) δὲν ἀκούονται εἰς τὰ ιδιώματά μας (προφανῶς δὲ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ διπλωτικά) σαφῶς κεχωρισμένα ὡς δύο ὅμοια σύμφωνα, ἀλλὰ ὡς ἓν σύμφωνον χρονικῆς διαρκείας μακροτέρας τῆς τῶν ἀπλῶν συμφώνων προφερόμενον ἐντονώτερον.³ Διὰ τὸν λόγον τοῦτον θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὀνομάσῃ τὰ διπλᾶ ταῦτα σύμφωνα καὶ μακρὰ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἀπλᾶ, τὰ βραχείας διαρκείας σύμφωνα.

Ἡ παρουσία τῶν διπλῶν συμφώνων εἰς ὠρισμένα μόνον ιδιώματα τῆς Μεσημβρινῆς Νεοελληνικῆς ἀπησχόλησε τοὺς ἐρευνητὰς ἤδη ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος μας.

Ὁ *J. Schmitt*⁴ ὑπεστήριξεν ὅτι τὰ σήμερον ἀκουόμενα διπλᾶ σύμφωνα οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουν πρὸς τὰ τῆς ἀρχαίας γλώσσης, ἀλλ' ἐδημιουργήθησαν ἐξ ἐπιδράσεως τοῦ τόνου. Αἱ περιπτώσεις θάλασ-σα, μέλισ-σα, δὲν συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ταύτης.

Τὴν γνώμην τοῦ *Schmitt* ἐδέχθη ἐν πολλοῖς ὁ *Pernot*.⁵ Ἀντιθέτως οἱ *Thumb*,⁶ *Γ. Χατζιδάκις*,⁷ *Schwyzzer*⁸ καὶ *Rohlf's*⁹ δὲν ἀποκλείουν μὲν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ τόνου, δέχονται ὅμως τὸ ὅλον ζήτημα ὡς ἐνδεικτικὸν ἀρχαϊσμὸν τῶν ἐν λόγῳ ιδιωμάτων. Ὁ *A. Τσοπανάκης*,¹⁰ παραθέτων τὰ διπλᾶ σύμφωνα ἐν ὅλῃ τῇ ἐκτάσει αὐτῶν εἰς τὰ Ροδιακὰ ιδιώματα, δέχεται ὡς πρὸς τὴν δημιουργίαν ὑστερογενῶν διπλῶν τὴν συμβολὴν τοῦ τόνου ἐκτὸς πάσης ἀμφισβητήσεως καὶ παραθέτει περιπτώσεις διπλώσεως συμφώνων εἰς τὴν πρὸ τοῦ τόνου καὶ τὴν μετὰ τὸν τόνον συλλαβὴν.

1. Βλ. *S. Caratzas*, Origine, 84.

2. Πβ. *S. Caratzas*, ἐνθ' ἄν., 82.

3. Πβ. *S. Caratzas*, ἐνθ' ἄν., 81.—Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, Ἀκαδημειακὰ Β', 522 διὰ τὴν προσφορὰν τῶν διπλῶν παρ' ἀρχαίους.

4. Βλ. *I. F.* (Anzeiger) 12 (1901), 71 κέξ.

5. Βλ. *Pernot*, Chio 324 κέξ.

6. Βλ. *Hellenismus* 21-22.

7. Βλ. *Γ. Χατζιδάκι*, MNE 2, 424 κέξ.

8. Βλ. *Schwyzzer*, Griech. Gramm. 1, 125.

9. Βλ. *Rohlf's*, Histor. Gramm., 77.

10. Βλ. *A. Tsopanakis*, Phonétique, 153 κέξ.

Ὁ Seiler,¹ μελετήσας ἐπὶ τόπου τὰ διπλᾶ σύμφωνα, ἀποδίδει τόσον τὴν διατήρησιν τῶν ἐξ ἀρχαίας κληρονομίας διπλῶν, ὅσον καὶ τὴν δημιουργίαν ὑστερογενῶν τοιούτων εἰς τάσιν (Tendenz), ἧτις ἐξεδηλώθη κατὰ τοὺς πρώτους ἤδη μετακλασσικούς χρόνους. Εἰς τὴν τάσιν ταύτην ἀποδίδει, ὡς εἶδομεν ἄνωτέρω, καὶ τὴν ποσοτικὴν διαφορὰν τῶν τονουμένων καὶ ἀτόνων φωνηέντων, ἣ ὁποία παρατηρεῖται εἰς τὰ ἰδιώματά μας.

Ἡ ἀπλοποίησις τῶν διπλῶν συμφώνων μαρτυρεῖται ἀπὸ τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος, σποραδικῶς μὲν εἰς ἐπιγραφάς,² συχνότερον δὲ εἰς παπύρους.³ Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἤρχισεν ἐμφανιζομένη καὶ ἡ δίπλωσις ἀπλῶν συμφώνων.⁴

Τὸ φαινόμενον τῆς ἀπλοποιήσεως τῶν διπλῶν συμφώνων, τὸ ὁποῖον ἐπεβλήθη καὶ ἐπεκράτησεν ἔκτοτε εἰς τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ χώρου, ἐνθα ὠμιλεῖτο ἡ Ἑλληνική, φαίνεται ὅτι δὲν ἔθιξε τὰ ἰδιώματά μας καὶ τὰ λοιπὰ διπλωτικά τῆς Μεσημβρινῆς Νεοελληνικῆς. Ἀντιθέτως παρατηρεῖται εἰς αὐτὰ τάσις, ὅπως ὅλα τὰ διπλᾶ σύμφωνα προφέρονται μετ' ἐμφάσεως καὶ εἶναι φυσικὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ τάσις αὕτη δὲν εἶναι νεώτερον φαινόμενον. Πιθανὸν δὲ εἶναι ὅτι ἐκ ταύτης προῆλθε καὶ ἡ δάσυνσις τοῦ β' τῶν διπλῶν ψιλῶν: κ-κ>κχ: κοῦκκος>κοῦκχος, π-π>π-π̄: κάππος>κάπ-πος, ρίψ-ιπός - ρίπα>ρίπ-πα, Φίλιππος>Φίλιπ-πος, τ-τ+τ-έ>τθ: πίτ-τα>πίτ-θα.⁵

Ἐκτὸς τῆς ἐπιδράσεως τοῦ τόνου, πολὺ συνέβαλε διὰ τὴν δημιουργίαν ὑστερογενῶν διπλῶν εἰς τὰ ἰδιώματά μας ἡ «κλειστή» συλλαβή.

Γνωρίζομεν ὅτι ὁ συλλαβισμὸς τῶν λέξεων εἰς τὴν Νεοελληνικὴν κοινὴν γίνεται πάντοτε κατὰ «ἀνοικτάς» συλλαβάς: σφυρίχτρα>σφυ-ρί-χτρα, ἀστραπή>ἀ-στραπή, ἐνῶ εἰς τὰ ἰδιώματά μας γίνεται κατὰ τρόπον ἰδιόρρυθμον, δηλαδὴ τὰ συμφωνικά συμπλέγματα χωρίζονται πάντοτε: σφυ-ρίχ-τρα, ἀσ-τρα-πή, σφενδόνη>σφον-δό-να, τὰ δὲ ἀπλᾶ σύμφωνα, τὰ εὐρισκόμενα μεταξύ φωνηέντων, τὸ ἕτερον τῶν ὁποίων φέρει ἢ ὄχι τόνον, καθίστανται κατὰ τὸν συλλαβισμὸν διπλᾶ ἢ μακρὰ καὶ συλλαβίζονται κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ αὐτῶν μὲ τὸ προηγούμενον φωνῆεν, κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἡμισυ μὲ τὸ ἐπόμενον.

Οὕτως: κῆπος>ῆπ-πος, κίσηρις>ῆσις-σηρας, κόμαρον>κούμ-μαρο, ἄγλις>ιθος-γλίθ-θα - βλίθ-θα, ρίψ-ιπός - ρίπα>ρίπ-πα, σήμερον>σῆμ-μερις, χρήματα>χερήματα, καλάθι>καλάθ-θι, ἀπίδιον>ἀπ-πί(θ)ι, ἐμβόλιον>μβόλ-λι, ὀμφάλιον>ᾠφ-φάλ-λι. Ἄλλὰ καὶ παιπάλη>πάσπαλ-λη, πέρυσι>πέρυσ-σι πρόβατον>πρόατ-το, κυπαρίσσι>κυπ-παρίσ-σι κ.ἄ., ὅπου ἡ δίπλωσις συμφώνου τελεῖται ἄνευ τῆς συμβολῆς τοῦ τόνου.

Ἡ τάσις πρὸς δίπλωσιν ἀπλῶν συμφώνων διαφόρως ἐκδηλουμένη εἰς τὰ ἰδιώματα, εἰς ἃ παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον τῆς διπλώσεως, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν

1. Βλ. Glotta XXXVI (1958), 231.

2. B. Meisterhans - Schwyzer, Att. Inschr., 95.— Schwyzer, Pergam. Inschr., 122 κέξ.— Nachmanson, Magn. Inschr., 88 κέξ.

3. Βλ. Mayser, Gramm. Pap. 1, 211.

4. Βλ. Mayser, ἐνθ' ἄν., 216.

5. Πβ. Τὰ ἀρχαῖα Ἄτις παρὰ τὸ Ἄττικός, βᾶκχος, σάπφειρος, ἱκχος, βλ. Mayser, ἐνθ' ἄν., 316.

γένεσιν ὑστερογενῶν διπλῶν εἰς θέσεις μὴ κοινὰς μεταξὺ τῶν ἰδιωμάτων τούτων.

Οὕτω ἐν Χίῳ : πέταλον>πέταλ-λο, αἷμα>αἷμ-μα, ἀσήμι>ἀσ-σήμι, γυναῖκα>γεν-ναῖκα, πρᾶμα>πρᾶμ-μα. Ἐν Ρόδῳ : κανέλλα>καν-νέλ-λα, τουφέκι>τουφέκ-κι(ν), βάφω>βάφ-φω. Ἐν Κάσῳ : πούσουλας>μβούσ-σουλας. Ἐν Καρπάθῳ : ὄχεντρα>ἔχ-χεντρα, ζάχαρη>ζάχ-χαρη, συνάχι>συνάχ-χι, τυχαίνω>τυχ-χαίνω. Ἐν Καλύμνῳ : κυπαρίσσι>τσυπαρίσ-σι. Ἐνῶ ἐν Κῶ : πέταλο(ν), αἷμα, ἀσήμι, γυναῖκα, ἄχεντρα, ζ-ζάχαρη, συνάχι, τουφέκι, βάφω, μβούσουλας, τυχαίν-νω, λαχαίν-νω, ἔμπ-ἡαρίσ-σι.

Διπλούμενα σύμφωνα. - Προφορὰ αὐτῶν.

Ἐκ τῶν ἀπλῶν συμφώνων μόνον τὸ ρ δὲν διετήρησεν εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ τὴν ἀρχαίαν δίπλωσιν αὐτοῦ : ἄρρωστος>ἄρωστος, ἄρραβῶν>ἄραβῶνας.

Εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦ χωρίου Ἀσφενδιοῦ ἀκούεται γενικῶς τὸ ρ ἔντονον καὶ τραχὺ ἰδίως παρὰ τὸ τονούμενον φωνῆεν : κυπαρίσσι>κυπ-ἡαρίσ-σι, νερόπλυμμα>νερόπλυμ-μα, ἱστορία>ἱστορία,¹ δὲν δύναται ὅμως νὰ βεβαιώσῃ τις ὅτι πρόκειται περὶ διπλώσεως. Περισσότερον σαφῆς φαίνεται ἡ δίπλωσις τοῦ ρ ἢ προερχομένη ἐξ ἀφομοιώσεως τοῦ τελικοῦ -ν πρὸς τὸ ἀρχικὸν ρ τῆς ἐπομένης λέξεως : τὸν ράπτῃν>τόρ-ράφτη(ν), τὴν ρῶγα>τήρ-ροῦα, τῶν Ρωμιῶν>τῶρ Ρωμιῶ(ν), ἀπὸ τὴν Ρόδον>πο-τήρ Ρόδο.

Δίπλωσις τοῦ λ : Αὕτη εἶναι συχνοτάτη εἰς τὰς ἀκολουθοῦσας καταλήξεις :

- άλ-λι : βουβάλι>βουβάλ-λι, boccalle>μπουκχάλ-λι, κρυστάλλι>κρυστάλ-λι, μκνουά-λι>μανάλ-λι, πορτοκάλλι>πορτοκάλ-λι, πρινάλλι>πρινάλ-λι (μικρὸς πρίνος-πρινά-ρι), ποντικάλι>πονδικάλ-λι, κασκαβάλι>κασκαβάλ-λι, canale>κανάλ-λι.
- έλ-λι (ἰταλ. -ello) : κοπέλι>κοπέλ-λι, κουρέλι>κουρέλ-λι, κουνέλι>κουνέλ-λι κ.ἄ.
- (ο)λ-λα : cazzarola>κατσαρόλ-λα, mezzasuola>μεζ-ζοσόλ-λα, πετσοκόλλα>(πε-τσὶ+κόλλα)>πετσοκόλ-λα.
- ουλ-λός : μακρουλ-λός, νερουλ-λός, κουτσουλ-λός.
- ούλ-λα : κοῦκκος-κουκκούλα>κουκχούλ-λα, ἀβγούλ-λα (πλακούντιον φέρον ὄβον), cumulus>κουμούλ-λα, τρουτσούλ-λα (κορυφή), σακ-χούλ-λα καὶ τὰ ὀνόματα εἰς -ούλ-λα : Ἀφρούλ-λα, Μαριγούλ-λα, Σταματούλ-λα κ.ἄ.
- έλ-λα : ombrella>ἀμβρέλ-λα κοπέλα>κοπέλ-λα, ἀγρέλλιον-ἀγρέλα>αγρέλ-λα, κανέλλα (μεσν.)>κανέλ-λα, μπροστέλα>μβροστέλ-λα, mascela>μασέλ-λα, riatello>πιατέλ-λα (μεγεθ), κ.ἄ.
- ίλ-λης : Ἀπρίλ-λης, Κατσίλ-λης (ἐπών.), Μαῖλ-λης (ἐπών.).
- λ-λάκι : ἀγρελ-λάκι, γυαλ-λάκι, καμβανέλ-λάκι, κοπελ-λάκι, μαλ-λάκι, πουλ-λάκι (ὑποκορ. τῶν οὐσ. ἀγρέλ-λι, γυαλ-λί, καμβανέλ-λι κλπ.).
- λ-λᾶς : ἀβδελ-λᾶς (βδελλοπώλης), νερουλ-λᾶς, καπνουλ-λᾶς (ὁ καλλιεργῶν καπνόν), κυψελᾶς>δυψελ-λᾶς (ὁ μελισσοουργός), Κουτελ-λᾶς (ἐπών.).
- λ-λίτης : τρουτσούλ-λα (κορυφή) - τρουτσουλ-λίτης (ὁ κορυδαλλὸς ἐκ τοῦ ἐπὶ τῆς

1. Ἐντονος προφορὰ τοῦ ρ ἀκούεται σποραδικῶς καὶ εἰς ἄλλα χωρία ὅπως ἐν Κεφάλῳ : ἀψήρητος, ἐν Ἀντιμαχεῖα : Σαράκινοί.— Πβ. Seiler, Glotta XXXVI, 214 : Σαρ-ρακινοί.

κεφαλῆς αὐτοῦ λοφίου), τρύπα - τρυπαλ-λίτης (μεταφ. τὸ στρουθίον, ὡς διαι-
τώμενον ἐντὸς ὀπῶν τῶν τοίχων), κουτελ-λίτης (ἐπὶ οἴνου, ὁ πολὺ δυνατός).
-λ-λούρης : γυαλ-λούρης (ὁ ἔχων ἀστράπτοντας καὶ δισταλμένους ὀφθαλμούς),
Καμβάλ-λούρης (ἐπῶν.), πασκαλ-λούρης (πάσχα>πάσκα + -λούρης ὁ καταλύων,
ὁ μὴ τηρῶν τὴν νηστείαν).
-λ-λω : βάλ-λω, βγάλ-λω, συμβάλ-λω, ψάλ-λω, μέλ-λω, παραγγέλ-λω, στέλ-λω,
τσιλ-λῶ, κολ-λῶ.

Διπλοῦν λ-λ (ἀρχαῖον ἢ ὑστερογενές) ἐντὸς τῶν λέξεων : ἀλλάσσω>λ-λάσ-σω,
ἄλλος>ἄλ-λος, βδέλλα>ἄβδέλ-λα, κελλι>κέλ-λί, κελ-λάρι(ν), μπαλώνω>(μεσν.)μβαλ-
λών-νω, κάλλη τὰ >κάλ-λη (ἀδιάντον ἢ καλλίτριχον, ἐκ τῶν πτεριδωδῶν) : φρ. -τὰ
κάλ-λη τοῦ πηαδῆοῦ, κολλύρα>κουλ-λούρα, κυλλός>κουλ-λός, μαλλίον>μαλ-λί,
ὄλος>γούλ-λος, παλληκάριον (μεσν.)>παλ-ληκάρι, πολὺς>πολ-λὺς (κατὰ τὸ πολ-λοῖ),
τουρκ. pul>π-πούλ-λι, σέλινον>σέλ-λινο(ν), σκύλος>σχύλ-λος, φύλλον>φύλ-λο(ν),
ὀφέλλιον (μεσν.)>φελ-λί, φύλλος>ψύλ-λος.

Προφορά τοῦ λ-λ : Εἰς μὲν τὰ ἰδιώματα τῆς Δυτ. Κῶ ('Αντιμάχ., Καρδάμεν.,
Κέφαλ.), τὸ λ-λ προφέρεται ὡς τὸ ἀπλοῦν, ἀλλὰ μακροτέρας χρονικῆς διαρκείας,
εἰς δὲ τὰ ἰδιώματα τῆς Ἀνατολ. Κῶ (Χώρα, Ἄσφενδ., Πυλ.) ἀκούεται προουρανικόν.
Τὸ ἄκρον τῆς γλώσσης, κατὰ τὴν προφορὰν τοῦ δευτέρου λ, ἄπτεται τοῦ ἐμπροσθίου
τιμήματος τοῦ οὐρανίσκου καὶ προκαλεῖ τὸν ἦχον ἐνὸς ἐλαφροῦ *d*. Πλησιάζει πρὸς
τὴν προφορὰν τοῦ λ-λ^d εἰς τὰ Ροδιακὰ ἰδιώματα (πόλις Ρόδου, Κοσκινοῦ, Κρεμαστός,
Τριάντα, Παστίδα κλπ.), ἀποτελοῦν δὲ ἀμφοτέρω προβαθμίδα τοῦ Κατω-ιταλικοῦ
λ-λ>λ-λ^d.¹

Διπλοῦν ν-ν (ἐξ ἀρχαίας παραδόσεως καὶ ὑστερογενές) :

᾽Ονόματα : γέν-να, πέν-να, πίν-να, γούν-να, κάν-να, κούν-να (ὁ σπόρος, ὁ πυ-
ρὴν καρποῦ), πάν-να, παν-νί, χάν-νος, ναί>ἔν-ναι.

᾽Εκ συνεκφορᾶς ἐν ἀρχῇ λέξεως : νέος>νιός>ν-ῆός (τὸν νιόν), ν-νοῦς (τὸν νοῦν),
ν-νύφ-φη (τὴν νύμφην), ν-νῶμος (τὸν ὄμιον).

Ρήματα : -άν-νω : πιάν-νω, φτάν-νω, προφτάν-νω, συφτάν-νω, χάν-νω, ξεχά-
ν-νω, κλάν-νω.²

-ων-νω : βουλ-λών-νω, γιμών-νω (γεμίζω, γεμώνω), (δ)ών-νω, ζ-ζυμών-νω, ζ-ζών-
νω, θαμβών-νω, θυμών-νω, κριθαρών-νω (ἐπὶ ἀνεμομύλου, ἀλέθω συνεχῶς κρι-
θάρι), λα(β)ών-νω, λα(δ)ών-νω, λασπών-νω, μβαλ-λών-νω, μεταῦ-ῆών-νω,
ὁμόω>μών-νω, ξαπλών-νω, ἔξαμον-ἔξαμόω>ξαμών-νω, ξεπατών-νω (καθαρί-
ζω τὸν πάτον τοῦ ἄλωνιου), π-ῆών-νω (ἀπωθῶ), σι(δ)ερών-νω, σιταρών-νω
(ἐπὶ ἀνεμομύλου, ἀλέθω συνεχῶς σιτάρι), σκαφιών-νω (κοιλαίνω τι), σκο-
τών-νω, στρών-νω, σών-νω, χών-νω.

-ουν-νω : λούω>λούν-νω, κινῶ>κουν-νῶ.

-αίν-νω, -έν-νω : βγαίν-νω, δέν-νω, μβαίν-νω, κατεβαίν-νω, καταλαβαίν-νω, λα-
χαίν-νω, νεσταίν-νω (ἀνασταίνω), πααίν-νω (πηγαίνω), παθ-θαίν-νω.

1. Βλ. Α. Tzoranakis, Phonétique, 157. Rohlf's, Gramm 77.

2. ᾽Ο διπλασιασμός τοῦ ν εἰς πάντα τὰ εἰς -νω (-ανω, -αίνω, -οῦνω, -ένω) ρήματα προ-
ῆλθεν ἐξ ἀναλογίας πρὸς τὰ εἰς -ών-νω ρήματα.— Βλ. Γ. Χατζιδάκι, ΜΝΕ 2, 125.

-ίν-νω : δίν-νω, πίν-νω, φίν-νω, χύν-νω, ψήν-νω.

Διπλοῦν κ-κ : δισάκκι>δισάκ-ζί(ν), sambucus>σαμβουῦκ-χος, κακκά τὰ>κακχά τὰ, coccia>κόκ-χα, κόκκαλος>κόκ-χαλος, κοκκάριον>κουκ-χάρι(ν), κόκκινος>κόκ-ζίνος, κοῦκος>κοῦκ-χος, κουκουβάγια>κουκ-χουβᾶς, κοκκίον>κουκ-ζί(ν), λάκκος>λάκ-χος, rasso>πάκ-χο(ν), παλούκιον (μέγεθ.)-πάλουκας>πάλουκ-χας, μπουκιά (bocca)>μβουκ-χά.

ὀκὰ>ὀκ-χά, rocca>ρόκ-χα, σάκκος>σάκ-χος, σακκούλιον>σακ-χούλ-λι(ν), σακκάκι>σακ-χάκι(ν), scirocco>σορόκ-χος, taccone>τακ-χούνι, tabacco (ἰσπαν. ta-rasso)>ταμβάκ-χος, τουρκ. tübeki>τουμβεζ-ζί (εἶδος καπνοῦ), teneke>τενεκ-ζέες, toccare>τόκ-χα -ή, φουκαρᾶς (τουρκ. fokara)>φουκ-χαρᾶς.

Ρήματα : μπουκῶνω (bocca)>μβουκ-χών-νω, παλούκι-παλουκῶνω>παλουκ-χών-νω, τσακῶνω>τσακ-χών-νω, τρακάρω (attaccare)>τρακ-χάρω, ροκκίζω (ρόκ-κα)>ροκ-ζίζ-ζω, κουκκίζω (κουκκί)>κουκ-ζίζ-ζω (δίδω εἰς τὰ ζῶα κόκκους κριθῆς).

Προφορὰ τοῦ κ-κ : τὸ ὑπερωϊκὸν κ διπλούμενον ὑφίσταται δάσυνσιν κατὰ τὸ δεύτερον κ, τὸ ὁποῖον ἀκούεται ὡς χ : κοῦκ-κος>κοῦκ-χος, σάκ-κος>σάκ-χος.

Διπλοῦν σ-σ : -σ-σα : βόσκις-σα, γυαρένις-σα (τουρκ. yaren=φίλος), δασκάλις-σα (ἢ σύζυγος τοῦ διδασκάλου), μα(γ)έρις-σα, μανδρατόρις-σα, μαστόρις-σα, καπετάνις-σα, συντρόφις-σα (ἢ σύζυγος τοῦ συνεταίρου, συνών. γυαρένις-σα), τσοπάνις-σα, συνδέκνις-σα.

Ὄνόματα : γλῶσ-σα, θάλας-σα, μέλις-σα, κίσηρις>ἀκίς-σηρας, νησ-σί, κύπ-παρίς-σι, χέρσον>χέρις-σο(ν), τέσ-σερα, σ-σιωπή (ἐκ συνεκφορᾶς : τὴν σιωπὴν>τῆς σιωπῆ(ν) - ἢ σ-σιωπή).

Ρήματα : κράσ-σω, μαλάσ-σω, πάσ-σω, ποτάσ-σω, ταράσ-σω, τάσ-σω, ράσ-σω, φράσ-σω.

Διπλοῦν μ-μ :

Ὄνόματα : ἄμ-μος, γράμ-μα, θρέμ-μα, κόμ-μα, κομ-μάτι, κρομ-μύ(δ)ι, κρεμ-μάλ-λα, κρεμ-μάστρα, μ-μάτι, ράμ-μα, στρέμ-μα (ἐπιστροφή : φρ. καλόσ-σου στρέμ-μα).

Ρήματα : ἀναμύω>νεμ-μῶ, καμμύω>καμ-μῶ, κρεμ-μῶ, κρημνίζω>γκρεμ-μῶ, γκρεμ-μίζ-ζω. Πᾶσαι αἱ μετοχαὶ παθητ. παρακειμένου τῶν ρημάτων εἰς -φω, -πτω, -βω, -αινω, λήγουν εἰς μ-μενος, -η, -ο(ν) : βάπτω>βάφω - βαμ-μένος, γράφω - γραμ-μένος, θλίβω - θλιμ-μένος, κόπτω>κόβγω - κομ-μένος, ξαίνω - ξαμ-μένος, πεθαίνω - πεθαμ-μένος, πικραίνω - πικραμ-μένος, προκόπτω - προκομ-μένος, ράπτω>ράβγω - ραμ-μένος, σκάπτω>σκάβγω - σκαμ-μένος, στρέφω - στρεμ-μένος, τρέφω>θρέφω - θρεμ-μένος, ὑφαίνω>φαίνω - φαμ-μένος.

Διπλοῦν τ-τ : Ἐν ἀρχῇ λέξεων εἰλημμένων ἐκ τῆς Τουρκικῆς : tellâl>τ-θελ-λάλης, temena>τ-θεμεν-νές, tamah>τ-θαμάχι, ταμαχιάρης>τ-θαμαχιάρης.

Ὄνόματα : yatak>γιατ-ιάκι, καλύτερος>καλύτ-ιερος, καθρέπτης>καρφέτ-ης, κάττος (μεσν.)>κάτθης, κράβατος>κράατ-ίος - κριάτ-ίος, αἱμάτακας>μάτθακας, μύτη>μύτθη - κουτσουλ-λομύτθης, στρα(β)ομύτθης, ψηλομύτθης, βλάττα>βλάτ-θα, pantalone>πανταλόνι>παντελόνι>πατ-ιελόνι καὶ πατ-ιαλόνι, πίττα>πίτθα καὶ τὸ ἐπίρρ. μπρούμυτα>μβρούμουτθα.

Ρήματα : βουτῶ>βουτθῶ.

Προφορά τοῦ τ-τ : Τὸ δεύτερον ἐκ τῶν δύο τ-τ ὑφίσταται δάσυνσιν τ-τ̄, προφέρεται δὲ ἄλλοτε μὲν ὡς τ-θ, ἄλλοτε ὡς τ-τ̄ (τῆ).

Διπλοῦν θ-θ :

Ὀνόματα : ἀνάθεμα>ἀνάθ-θεμα, ἄγλις, -ιθος - ἀγλίθα>βλίθ-θα.

Διπλοῦν θ-θ προκύπτει ἐν μέσῳ ἢ μεταξὺ δύο λέξεων ἐξ ἀφομοιώσεως πρὸς τὸ θ τοῦ πρὸ αὐτοῦ κειμένου ν : Ἄνθη>Ἀθ-θή, ἄνθος>ἄθ-θος καὶ ἄθ-θός, γρόνθος>γρόθ-θος καὶ γρότθος, τὸν Θεὸν>τόθ Θεό(ν).

Διπλοῦν φ-φ :

Δίπλωσις τοῦ φ προέρχεται μόνον ἐξ ἀφομοιώσεως τοῦ πρὸ αὐτοῦ μ ἢ ν : γόμφος>γόφ-φος, συμφάγι>συφ-φάι, συμφάμιλος>συφ-φάμιλος (μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας του), τὸν φόβον>τόφ-φός(β)ο(ν), δὲν φοβοῦμαι>έφ-φοοῦμαι.

Διπλοῦν π-π :

Ὀνόματα-ρήματα : ἀπίδιον>ἀπ-πί(δ)ι - ἀπ-πί(ν), ἀπωθῶ>π-πῶθω - π-πῶν-νω, τουρκ. karak>καπ-κᾶκί, τουρκ. karama>καπ-κᾶμας, κάππαρις>κᾶπ-κᾶρη, καπυρός>καπ-κᾶρός καὶ ἐπων. Καπ-κᾶρης, ἰταλ. carapra>καπ-κᾶρο, κῆπος>κῆπ-κῆος, κούπα (μεσν.)>κούπ-κᾶ, κουνουπίδιον>(μεσν.) κουνουπ-πί(δ)ι, κουπάζω>κουπ-κᾶζ-ζω, κάππος>κᾶπ-κῆος, πάππα (ἐπίρρ. εἰς τὴν παιδικὴν γλῶσσαν)>πᾶπ-κᾶ, πίπτω>π-κῆπτω, τουρκ. pilân>π-κῆλάφι, τουρκ. pul>π-κῆούλ-λι, στύπη>στουπ-κᾶ, στυππίον>στουπ-κῆ(ν), στυπ-πῶνω>στουπ-κῶν-νω, τουρκ. parça>π-κᾶρσᾶς, πηδῶ>π-κῆ(δ)ῶ, ρίψ-ρίπα>ρίπ-κᾶ, ἰταλ. tarrā>τᾶπ-κᾶ, τρίπηδος-τριπήδαλος>τριπ-κῆαλος (ἄκρις), Φίλιππος>Φίλιπ-κῆος.

Προφορά τοῦ διπλοῦ π-π : Τὸ δεύτερον τοῦ διπλοῦ π-π δασύνεται, ἀκούεται δὲ ὡς ἐν μακρὸν π, τὸ ὁποῖον λαμβάνει δασύτητα κατὰ τὴν ἐκπνοὴν τοῦ πνεύματος. Γραφικῶς δύναται νὰ ἀποδοθῇ διὰ τοῦ π-π̄ ἢ π̄ (πῆ).

Διπλοῦν β-β καὶ διπλοῦν γ-γ :

Τὰ ἀπλᾶ β καὶ γ οὐδέποτε διπλοῦνται ἐν μέσῳ λέξεως, καθίστανται δὲ διπλᾶ μόνον ἐξ ἀφομοιώσεως τοῦ πρὸ αὐτῶν ν ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω (σελ. 66).

Τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὸ σύμφωνον δ.

Διπλοῦν ζ-ζ :

Τὸ σύμφωνον ζ, ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του, ἀκούεται εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Κῶ, Ρόδου καὶ λοιπῶν νήσων τοῦ Δωδεκαν. συμπλέγματος παντοῦ διπλοῦν : βυζ-ζί(ν), μαζ-ζί, ζηλεύω>ζ-ζουλέβγκω, τζίτζικας>ζ-ζίζ-ζι-κας, ζηλιάρης>ζ-ζουλ-κᾶρης, ζωντανός>ζ-ζωνδανός κλπ.

ΙΔΙΩΜΑΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΧΩΡΑ

Ὁ Ἄις Γιώργης.

(παράδοσις)

Ἡ μιὰ ἢ γειτόνισ-σα ἤθελε ν-νὰ πᾶνε ᾿ς τὰ μοναστήρια¹ ὄλ-λα, νὰ τὰ προσευκηστοῦνε.²

Ἔ, αὐτὴ λοιπὸν ἐπήγαιν-νεμ. βροστά. Οἱ ἄλ-λαες τὴν ἐσυκοφαντίζ-ζαμ ᾿βό-πίσω, νὰ ποῦμεν-ε, τὴν ἐπαρξαηγούσασιν-ε.

Ἔ, αὐτὴ ἠτίναξεν,³ ἠπάαιν-νέν-ε μὲ τὴν ἀθέαν⁴ δης τὴν γαρδγιά.

Δὲν ἠσταμάτησέν-ε. Ἐπρόφτασεν αὐτὴ πιὸ γλήγορι, ἐπῆεν-ε ᾿ς τὸν Ἄις Γιώργη. Τῆς φανερώθητσεν ὁ Ἄις Γιώργης. Εἶπεν, ὅτι τί χάρηθ- θέλεις νὰ σοῦ πλερώσω, αὐτὴν δὴν ἀγωνίαμ βοῦ ᾿καμες γιὰ μένα, νᾶρτης νὰ πκιάσῃς νὰ μὲ σκουπίζ-ζης;

— Λέ, ᾿γὼ δέθ-θέλω, ἄγμε Γιώργη, τίποτα, μόνοθ-θέλω νὰ μοῦ φανερώσῃς πῶς πεθαίνουν οἱ ἀθρῶποι, πῶς βγαίν-νει τῶν ἀθρώπων ἢ ψυχή.

— Λέ, εἶσαι ἀκόμα νέα κοπέλ-λα τσ᾿ ἄμα σοῦ τὸ πῶ ᾿γὼ αὐτό, θὰ τὸ πῆς νὰ ποῦμεν-ε ᾿ς τὸν ἕνα ᾿ς τὸν ἄλ-λο τσαὶ δὲν γάμνει. Θὰ πεθάνῃς, ὅταν δὲ πῆς. Μόνον-νὰ πᾶς ἐς τὸ σπίτισ-σου τσ᾿ ἄμα μεγερέβγῃς νὰ δών-νῃς ἕνα πκιᾶτοφ-φαῖ ᾿ς τὴν γάθε φτωσὴ τσαὶ μονάση σου θὰ ὀδηθῆς.

Αὐτὴ λοιπὸν ἠπῆεν-ε ᾿ς τὸ σπίτιν δης, ἠμαγεῖρεβγεν, ἠδωσεμ μιὰβ βραδγεία, δγνὸ βραδγῆς ἕνα πκιᾶτο, δγνὸ, τρία, ὄξω.

Ὁ ἄνδρας τῆς τῆς θύμων-νέν-ε. — Λέ, ὅταν γάμνης ἔτσι, ἐμεῖς θὰ πεινάσωμε. Ἐπὶ τέλος αὐτὴ ἠκοπεν αὐτό. Τῆς φανερώθη-ε πάλι ὁ Ἄις Γιώργης, λέ, γιατί νὰ κόψῃς ἐσὺ αὐτὸ τὸ δάνειο, πού ᾿δων-ρες ᾿ς τοὺς φτωχοὺς; — Λέ, γιὰ νὰ μὴμ βαρ-αξῆσαι ᾿πὸ τὸν ἄνδρας-σου, νὰ πκιάσῃς νὰ τοῦ πῆς νὰ σοῦ κάμη ἕναν γουμουλ-λάτσι⁵ ᾿ς τὴμ βαραστιᾶμ⁶ μέσα. Αὐτὸ τὸ κομμουλ-λάτσι νὰ σοῦ ᾿φήσῃ μιὰθ θυ-ρίδαν-νὰ βάζ-ζης μιὰμ-μιὰν γουταλ-λά⁷ φαῖμ-μέσα τσαὶ μετὰ σαράνδα μέρες νὰ τὸ ᾿ν-νοίξῃς. Μετὰ σαράνδα μέρες λοιπὸ τὸ ν-νοίει τσαὶ ἦτον ὄλ-λαομ μοσκολίβανο, λιβάνι, μουζ-ζουβίμ, βοῦ λέμεν-ε.

Πκιάν-νει λοιπὸν τζ᾿ ἠθύμιαζ-ζέν-ε βράδν-πρωὶ τσαὶ μετὰ τῆς φανερόν-νεται πάλι Ἄις Γιώργης τσαὶ τῆς λέει ὅτι : τὴδ Δευτέραθ θὰ πάρω μγανοῦ πλούσιου ψυ-σὴν δζαὶ νὰ πάῃς νὰ δῆς τὰ καλὰ ποὺ κάν-νοννε, πῶς βγαίν-νει τῶν ἀθρώπων ἢ ψυχή.

Ἦπῆελ-λοιπὸν, εἶδεν δὲν δάραχομ βοῦ πετοῦσαν οἱ ἀνδζέλοι τὸ μασαίρι τσαὶ

1. Μοναστήρια = ἐξωκκλήσια.

2. νὰ προσκυνήσουν.

3. ἐτίναξεν = ἔσπευσε.

4. ἀθῶαν.

5. μικρὸ κομμούλι.

6. παρκασιά.

7. κουταλιά.

τοὺς καρφών-νανε τὴν γαρδγιὰν δως τσαί, ξέρω γὼ τί, τσ' ἠτρέχαν δὰ αἵματα, σοῦ λέει, μὲ¹ τὴ ψυσὴν δου. *Ηκλαιγεν ἡ γυναῖκα ἀπαρηγόρητη. Μετὰ φεύγου.

Τὴν ἀρίτημ βάλι ὁ διορισμὸς πού 'θελ 'ὰ 'ποθάνη ὁ φτωχός.

Φεύγει πάλι, πάει 'ς τοῦ φτωχοῦ τὸθ-θάνατο, 'ς τὸ λείψανο. Μετὰ ὕστερι αὐτὴ τοῦ 'γέλαν-ε.

*Η πεθ-θερά της πού 'τομ-μαζ-ζί, τῆς εἶπεν-ε: γιατί, λέει, 'ς τὸσ-συγγενῆμ-μας νὰ μὴγ κλαίης τσαί 'ς τὸμ βλούσιου βού 'τονε, ν-νὰ ποῦμεν-ε, ξένος, νὰ κλαίης;

Τὸ 'πε 'ς τὸν ἄνδραν ἀης τσαί τῆδ δάβρισεν² ὁ ἄνδρας της.

*Ε, ἐπὶ τέλος αὐτὴ πιὸ τί νὰ κάνη; —Νὰ σοῦ πῶ, λέει, τὸ μυστικόμ μὰ θὰ μὲ χάσης, λέει, 'πὸ τὰ σέργια³ σου μέσα. Θὰ πεθάνω τοῦ λέει.

— Λέει τσαί πῶς⁴ θὰ μοῦ πῆς, λέει, αὐτὸ τὸ μυστικό, θὰ πεθάνης;

— Λέ', θὰ πεθάνω, παρὰ νὰ μὲ 'φήσης, λέει, νὰ μοῦ δώτσης μιὰν ὦρα προ-θεσμίαν- νὰ πάω νὰ νῆρθῶ.

Πάει τσαί νῆν-νεται τσαί π-ἔφτει 'ς τὸ κρεβάθι τσαί τοῦ λέει: ἔτσι τσ' ἔτσι, ὁ ἀνδζελος πὸν φανερώθητσέν-ε τσαί ζ-ζήτησεν- νὰ μοῦ πλερώση τὸν γόπομ μου, πὸν πᾶιν-να, νὰ τὸθ θυμιάζ-ζω, τοῦ 'πα, λέ', ὅσι δὲθ θέλω νὰ μὲ πλερώσης, μόνον-νὰ μοῦ φανερώσης πῶς πεθαίνουν οἱ ἀθρῶποι.

Τσαί τοῦ 'πενε τσ' ἐπόθανε.

ΑΣΦΕΝΔΙΟΥ

Παραμῦθι (ἀπόσπασμα).

Μιὰβ βολὰν ἡ ἕναν ἡαῖρον εἶχεν-εν ἕναβ βασιλῆγὰ κ' εἶχεν ἕναμ βαιδίμ, μιὰν κόρη.

*Η 'νναῖκα του λοιπόμ 'βόθανε κ' ἠφηγέν-εν δὰ βραχόλῆγια⁵ της πάνω 'ς τὸ τραπέζ-ζι ν-ἡ ἐπαράφηκε 'ς τὸν ἄνδραν ἀης: "Οπκόμανῆς κάν-νουν δὰ βραχόλῆγια, κείνηδ-δὰ νὰ πάρης γυναῖκα.

*Εμεγάλωσεν ἡ κόρη, ἐπῆεδ δώδεκα-δεκατριῶχ χρονῶ, βάζ-ζει τὰ βραχόλῆγια καὶ φωνάζ-ζει: μβαμβᾶ, τὰ βραχόλῆγια τῆς μαμας μου μοῦ κάν-νουνε!

— Λέει, σέναθ-θὰ πάρω γυναῖκα.

*Οχι, ὄχι, τὸ παιδὶν ἐφῶναζ-ζεν, 'έθ-θὰ μὲ πάρης.

Τί νὰ κάμη τὸ παιδάκι πὸν 'έν ἐβγαίν-ναν δὰ βραχόλῆγια 'πὸ τὰ χέργια του; κόβῆει τὰ χέργια του καὶ 'φίν-νει τα πάνω 'ς τὸ τραπέζ-ζι.

Μετὰ λοιπόφ-φεύγει τὸ παιδάκι, πάει πάνω 'ς τὸ βουνό, βρῖσκει ἕνα σπήλῆγιο⁶ κ' ἠκατσεμ μέσ' 'ς τὸ σπήγ-ῆγιο κ' ἐτρέφετομ 'βὸ τὰ χόρτα τῆς γῆς. Ηῦρεν ἡαῖ μιὰβ βρύσην ἡεγὰ κονδὰ κ' ἠπιν-νε ν-νερό.

Βγαίν-νει ἕναβ βασιλόπουλ-λαο 'ς τὸ κύνῆγι.

*Ητομ βαράμορφη εὐτὴ ἡ κόρη. Θωρεῖ τῆνε καὶ λέει: ἂ σὲ πάρω γεναῖκαμ-μου.

— Λέ, τί θὰ μὲ κάμης, ἀφοῦ 'έν ἔχω χέργια;

1. μὲ = ἀπό.

2. ἐράβδισεν.

3. χέρια.

4. πῶς = διότι.

5. βραχιόλια.

6. σπήλαιον.

— Λέ', ἐβὼ θὰ σὲ πάρω. Ἐπειδὴ ἴσαι πολ-λὰ ὁμορφη, ἴά σὲ πάρω. Ἐχω γὰρ σὲ περετοῦνε. Ἐχω περέτριες, ἔχω γεναῖζες.

Τῆμ βαίρνει λοιπὸ ἴς τὸ σπίτιν δὴν γόρημ ἴβὸ¹ τὰ κομ-μένα χέρογία.

Ἡ μάνα του καμάρωσεμ βοῦ τὴν εἶδεν-ε.

— Λέει, καλῶς την-ε τὴν γόρημ-μον, ἴέν εἶχα κόρην ἴ ἴκαμα κόρη.

Ἐ, εἶχαν δην ἴειδά, πανδρεύτηζέν-εν, εὔρέθην ἴνῆυος.

Ἐρζέται του λοιπὸν ἀπάνδηση² γὰρ πάη ἴς τὸμ βέλεμο

ANTIMAXEIA

Ἐνας βαρὺς γαμβρός.

Ἐνας Σαβατόβρομον ἐπῆεν ὁ Κωστανδῆς ὁ Σπέροβης ἴς τῆς Ἰλαβέραινας γὰρ ἴποσπερίση.³

Ἦρτεν ἴη κουβένδα ράστιν⁴ ἴγαι λέει της: Ἐγὼ μαθὲς Ἰλαβέραινα ἴηρτα γὰρ μοῦ δώζης τὸ Πασῶσ-σου.

Δουὰ πὸν μὲ θωρεῖς εἶμαι μαθὲς βαρὺς γαμβρός.

Ἐχω τρία ραβγία⁵ ζ-ζευγκαρόραβδα⁶ γαῖ ἴτερορ ραβδὶν δῆς καάλ-λας.⁷

Ἐ τὸ ρημαδγιάκό!⁸ Ὅπου τὸ ρίξεις, γὰρ π-ἴηταλ-λον⁹ εὔρη, γὰρ σκορδαλ-λὸν¹⁰ εὔρη, γὰρ τὸν ἐμβῆει.¹¹

Ἰμ-μ' ἴν εἶχα γαῖ τῆμ βαλ-ληκαρόγίαν δ' ἀφ-φένδημου, πού ἴρωεν ἴνδεκα ζ-ζευγκαρόγία κουδουμάς¹² ἴ ἴναν-νάπ-ἴον¹³ δις ἴλ-ἴες ἴς τῆγ καθισγίαν δου ἴ ἴναν γρόμ-μνο!¹⁴

— Φκαριστοῦμεσ-σοῦ πολ-λά, Κωστανδῆ, μ-μ' ἐμεῖς, κακομάζ-ζαλε,¹⁵ εἶμε-στε φτωχοί.

ΚΑΡΔΑΜΕΝΑ

Ἐὸ Μουρζῆς.

Παραμῦθι (ἀπόσπασμα)

Μνηὰφ φορὰν ἴ ἴναν ἴγαιρὸ ἴς τῆγ καλήμ μας τὴν ὄγειαν εἶχεν ἴναβ βασιλ-λὰν ἴ εἶχεν ἀρεῖς κόρες.

Ἰπκίασεν ἴγαι τίς ἐτοίμασεν ἴ ἴκαμεν δὰ σπὶθγία τως γαῖ τὰ προνγία τως γαῖ τῶν ἀρωινῶ.¹⁶

1. μὲ.

2. εἰδοποίησις.

3. ἀποσπερίση = γὰρ διέλθη τὴν ἐσπέραν.

4. σύμπτωσις.

5. ραβδιά.

6. βουκέντρια.

7. καβάλλας.

8. ἔρημον, μὲ σημ. μεταφ. = περίρημον.

9. ἀκρίδα.

10. κορυδαλλόν.

11. τὸν ρίπτει γὰρ, τὸν φονεύει.

12. παξιμάδια.

13. δοχεῖον ξύλινον.

14. κρέμμυδον.

15. καημένε.

16. τῶν τριῶν.

Πζάν-νει τήμ-μιάλην γαί πανδρεύγει τη. Πζάν-νει ζαί τήμ μεσζιάζήν¹ γαί πανδρεύγει την γαί κείνη.

Ἡ μικρῆ-μικρῆ, ἠπζασεν γ' εὐτήν νὰ τήμ βανδρέψη.

Κ'αὶ λέει εὐτή: Ἐγὼ ἔθ-θέλω πανδρεία. Μνζάμ βοῦ μοῦ ἄκαμες τὸ σπίτιν ἄ κάτσω μέσα ζ' ἔθ-θέλω πανδρεία. Οἱ δὲ γὺ οἱ πανδρεμένες πααίν-ναν δαχτικὰ νὰ πάρουν ἀήμ μικρῆμ βερίπατομ μ' ἐκείνη ἔν ἐπάαιν-νεν γαμ-μιὰφ φορὰμ μαζ-ζίν δως. Εὐτὲς ἠκακοκόφασι.² Λ-λέ', νὰ μὴν ἔρζεται ἄφτή, νὰ μὴν ἔβγαίν-νη ὄξω, κάτι τρέχει. Καέναν ἔχει ζαί πααίν-νει ζαί βρίζει τη.

Ἐπαραβλέψαν³ ἀην γαί εἶχεμ βάνω ἄς τὸ πανάθυρόν ἀης ἔναλ λιένιν⁴ ἄ ἠβαλλεμ μέσα ροόσταμον⁵ γαί ἄμα ἐτοιμάζ-ζετον ἐκείνη, ἔσούριζ-ζεν⁶ δὸ σπίτιν ἀης ζ' ἠκαμνεν δὸ φαίν ἀης, εἶχεν ἔναβ βετσαράζιν γαί ἄχτύπαν δο' νὰ σου ἔναμ βουλ-λάζιν ἄ ἠρζετομ βὰ ἄς τὸ πανάθυρο.

Ἡμβαιν-νεμ μέσ' ἄς τὸ λιένιν, ἐλούν-νετογ καλὰ-καλά, ἠβγαλ-λεν δὰ φτερά του ζ' ἐγίνετον ἔνας νέος σπουδαῖος.

Εἶχεν δὸ τραπέζ-ζιν ἔτοιμον, ἔτρώαν, ἐπίν-ναν, ἐδιασκέδαζ-ζαν γαί τὸ βράνβ-βράν ἠφευγέν δὸ πουλ-λάζι.

Φτὰ τὴν γούλ-λα θωροῦνδα οἱ ἄλ-λες πὸν παραβλέπα.

Ἡ μνὰ πκίον ἐπαράβλεπεν ἄ εἶδεν δα ζαί πάει ζαί λέει τῆς ἄλ-λης: Ἐ, κακομοῖρα, γι' αὐτὸδ-δὲν ἔρζετομ μαζ-ζίμ μας. Φτὸν γαί φτὸν εἶδα

ΚΕΦΑΛΟΣ

Ἡ καπέλ-λος.

(ἐκ συζητήσεως)

Ἡ,τι δὴ πρέπει νὰ τὸ τελειώσω.

Ἡθελα νὰ κάμω καπέλ-λον ἄ ἠκαμα. Εἶπα μ-μζανού, λέω, ἄ μοῦ φέρης ἔναν γαπέλ-λομ ἄ τῆχ Χώραγ-γιατὶ ἄμα ν-νοῖξουν οἱ μέρες πειράζ-ζει με ὁ ἠλ-λος, ζι' ἀπόκα⁷ μετ-⁸ τὸν ἠ-λλὸν οὖλ-λην ἀην ἠμέρα

— Λέ, ἄ σοῦ φέρω. — Λέ, ἔν ἠζρα, ἔν εἶχε, ξέρω ἄ γώ

— Βρέ, μαθές, ἄ μοῦ φέρετε ἔναν γαπέλ-λο.

— Λέει, μ-μὰ ξέχασα, ξέρω γὼ καμόμα τσά⁹ μου, ἄλ-λῶς μου. Νεγκάστηκα¹⁰ τὸ λοιπὸν γαί πῆα ἄς ἔναν ἔμβορο.

Λέω του βρέ, ἄ μοῦ φέρης ἔναν γαπέλ-λο. Λέει, ἔ τὴν ἠεργιάζήμ¹¹ βκίό. Πάω τὴν ἠεργιάζή. — Κακόμα, ἔν ἐπῆα τ-τῆχ Χώρα.

1. μεσαίαν.

2. ὑποψιάσθησαν.

3. παρεμόνευσαν.

4. λεγένι.

5. ροδόσταγμα, ἀνθόνερο.

6. ἐσυγύριζεν, ἔτακτοποιεί.

7. κι ἔπειτα.

8. μέσα ἄς.

9. ἔτσι.

10. ἠναγκάσθη.

11. Κυριακή.

Ἐγὼ πζιό, λέ βρέ, μ-μὲ γιὰ ἔ πζιόμ μαθὲς δουλ-λά, ἔναν γαπέλ-λομ βζιόν ἔν εἶμαι ἄξιος νὰ πλερώσω;

Εἶπα μ-μυανοῦ, εἶπα ἀλ-λουνοῦ, βρὲ γιὰ τὸ Θεό! Παίρνω ἔ ἐγὼ πὸ ζειά δρόμον γαί πάω τ-τῆμ μάνδραμ μεσημέρι, δ-δώδεκα ἠ ὠρα.

Καθίζ-ζω τρώω μυιάουλ-λα¹ ψομι ν-γαι παίρνω πὸ ζειά δρόμον γαί πάω ἔς ἔναμ μέρος πού ἔχεν ἔναν γουρμάο.² Καβούνιν ὀνομάζ-ζεται (τὸ μέρος).

Πάω, ἔν-ε-μβορῶ νᾶβγκω πάνω, εἶναι ψηλά.

Βρέ, πῶς θὰ κάμω; ἄν εἶχεν ἔναν γοπελ-λάζιδ δουὰ ἄ τοῦ ὠκω, τέλος πάνδωμ, βένδε φράγκα νᾶβγή πάνω νὰ κόψη βαγιές.

Εἶχεν κολορίζ-ζγυα³ ὁ κουρμάος, εἶχεν ἔτσά, ἀλ-λά μικρά. Λέω, βρέ, ἄς εἶναι γαί πὸ ἔφτά.

Κόβγκω τὸ λοιπὸν καμβόσα μετ-τὸ μεσημέρι γαί ἀρζίνησα τὸ λοιπόν, ἠμβλε-κα ζι ὄλα. Ὅσον -νὰ πάω τ-τῆμ μάνδραν εἶχα καμβόσομ ἔβλεμένο^β βατάνιν⁴ δοῦ καπέλ-λου. Ἡ μοῖρα μου, ἦτοχ χλωρὸν γαί χάμνισε. Πζιάν-νω ἔ ἐγὼ ζαί μαδγῶ⁵ τίς βαγιές ζαί ρίχτω τεσ ἔτ-τόν ἠλ-λο. Ἐ ἔνα ἦ-ἦδὸ μέρες ἦτο ξερές. Ἐλώνευγα ζι ὄλα.

Πάω τὸ λοιπὸν ἦ ἠκατσα ζειά τ- τ ἄλώνι ἔποσπέρα, πὸν ἔν-νὰ ξεζ-ζέψω τὰ ζ-ζὰ ζαί ἔπάνδων⁶ δις ὄρνιθες, νὰ μῆμ μου ξεμβλοῦν δὸ κριθάριν ἦ ἠκαμνα ζαί καπέλ-λο. Ἡκαμα καμβόσο. Τῆν ἄλ-λην ἠμέραν ἄλ-λον γαμβόσο, σὲ ἦγὸ τρεῖς ἠμέρες ἔτοιμος ὁ καπέλ-λος. Ἀλ-λά ἔλα ποῦθελα νὰ τόν-ε στολίσω ζι ὄλα, νὰ μῆμ με περιπαίζ-ζου. Πῆμα ἔ ἦωκα τρία φράγκα ζαί πῆρα τρεῖς πῆχες κορδέλ-λαν ἦ ἠβαλά του ζαί γύρου-γύρου, γιὰ νὰ φαίνεται ὁμορφος. Ἡβαλά του ζαί βζούραμ⁷ ἔβὸ πάνω.

ἩΘελα ναῦρω ζαί μιὰν γόρην⁸-νὰ μοῦ κάμη ἔναμ βλουμίμ ἔβὸ πάνω ζαί περιπαίζ-ζαμ με. Ἄ, τὸμ βαλ-λόγερο!

ΑΝ. ΚΑΡΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

1. ὀλίγον.

2. κουρμαδιά.

3. παραφινάδες.

7. σβούραχ, χαρτόνι εἰς σχῆμα ὀκτάγωνον ἐφαρμοζόμενον εἰς τὸ κέντρον τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ καπέλου.

8. κόρην.

4. γαῖτάνι.

5. μαδῶ.

6. ἀπεμάχρυνα.

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ

Ἐγγὰ Λεοῦσα 32	Ἐξίνας 34	Ἐστὶς Ἐξαμενές 52
Ἐγγὰ Ποκοῦ 56	Ἐξίνη 34	Ἐστόλος 39
Ἐδρῶς 32	Καβούνη(ν) 82	Ἐστοῦ Σκορδαλ-λοῦ 55
Ἐντιμάχεια 17 (ἰδιωμ. Ἐν- διμάχεια)	Καρδάμενα 64	Ἐστοῦς Ἀκουφωτοῦς 32
Ἐσκληουπεῖο 38	Κατελείμ-ματα 80	Ἐστοῦς Ἀρτήκους 56
Ἐσφενδιοῦ 17 (ἰδιωμ. Ἐσ- σφενδιού), Ἐσφενδιού 67	Κοκ-κινόγιες -αί 42	Τ' ἄρσου (Παναγία) 63
Βαλόμανδρα 53	Κουονκλιανή (Παναγία), ἡ 50	Τετραῶν-ῆα, -τά 51
Βησσαλόγια 42	Λαούδι(ν) 42	Φαραόμανδρα 35
Βοκχολ-λά -ῆ 36	Μίας ποταμὸς 29, 42, 51	Φατουμά 48
Δίλιος 42	Ἐστ' Ἀσκέθρι 56	Ψωματαριά 32
	Ἐστά Ἐλ-λενικά 37	Χότη 29 (πρόφ. χότη)
		Χρουσαλ-λοῦ 70

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ

A	ἀγκόρφι(ν) 34, 64	ἀιερράκι 44
ἄ 54, 56	ἄγκουρα 28	ἀιέρας 44
ἀβγούλ-λα 74	ἀγού(δ)ουρας 68	ἀκέραθ-θος 32
ἀβδέλ-λα 33, 71, 75	ἄ(γ)ουρος 42	ἄκιῦ-ῆος 48, 64
ἀβδελ-λᾶς 74	ἀγράχτι 62	ἀκίσ-σηρας 32, 73, 76
ἀβδελ-λοκουῦ-ῆα 70	ἀγρέλ-λα 74	ἀκίσ-σός 32
ἀβζέστης 67	ἀγρελ-λάκι 74	ἄκομοίρα 53
ἀβλάμης 32	ἀγωνία 78	ἄκόμοιρος 53
ἄβλαος 50	ἀδίπλα 33	ἀκουφωτός 32
ἀβλόητος 51	ἀδόνη 21, 39	ἄκχάν-νω 52
ἀβούργιο 53	ἀερφός 38, 52, 63	ἄλαβέραινα 80
ἀβράμιθ-θας 29	ἀζβέστης 59	ἀλάκ-ῆερος 34
ἀβραμιθκιά 47, 56	ἀθέα 78	ἀλαποῦ 35
ἀβριθᾶ 45	ἀθεόρατος 32	ἀλάτσι 58
ἀβριθκία 34, 47	ἄθ-θῆ 77	ἀλάφι 34, ἀλάφῆα, -τά 45
ἀβρίτ-τια 45	ἀθ-θόπαν-νο 23	ἀλαφρὸς 34
ἄγανο 57	ἄθ-θος 77	ἀλείβγκω 44
ἄγγαρεία 43	ἀθ-θός 66, 77	ἄλετρο 27, 69
ἄγδαρτος 62	ἄθ-θρωπος 72	ἀλεφανδοῦ 69
ἄγιόκλημα 34	ἄϊκο(ν) 52	ἀλεσφακιά 68
ἄγκλαμυρότητα 34	ἄτλαμος 32, 42	ἀλήθῆα 45
ἄγκλοῦπα 64	ἄτλ-λά 38, 42	ἀλήθκια 45
	αἱμ-μα 74	ἀλήτ-τεια 45

ἀλιδώνα 34
 ἀλισφαζιά 34, 68
 ἀλ-λάσ-σω 71
 ἄλ-λο 15
 ἄλ-λο 78
 ἄλ-λος 71, 75
 ἄλ-λῶς 81
 ἄλοο(ν) 51
 ἀλναοργία 33, 51
 ἀλνγαοργία 33
 ἀλύθ-θι 15, 33, 60
 ἀλωνία 69, 70
 ἀμανίτης 32
 ἀμβρέλ-λα 74
 ἀμέρευγε 70
 ἀμήλιγγας 33
 ἄμ-μος 76
 ἀμόλοο 33, 51
 ἀμοσκάλη 26
 ἀμούργι 29, 63
 Ἄμουρτζιανός 27
 ἀμβρολυθ-θία 33
 ἀμβρουλυθ-θία 33
 ἄνα 53
 ἄναγιά 53
 ἀνάθ-θεμα 77
 ἀναλοῖα 51, 52
 ἀναλοῖας 52
 ἀναμόμυλος 35
 ἀνάμδζη 18
 ἀνάοση 52
 ἀνάσσηκας 63
 ἀνγάθ-θι 56
 ἀγγέλος 58
 ἀνήναρα 33
 ἀνήϊν-ῆος 37
 ἀνγονας 34
 ἀνγόνι 34
 ἀνγόφι 63
 ἀνέ 28
 ἀνεδρία 28
 ἀνεμολός 38
 ἀνεμόπουας 52
 ἀνεμοστρόιλο 50
 ἀνεμούστρουλ-λας 68
 ἀνερά 21, 37, 39
 ἀνεράα 39
 ἀνήμερα 34
 Ἄν-νάκης 52
 ἀν-νοιχτός 64

ἀν-νοίω 51
 Ἄνομάτοι 34
 ἀνοματοῖ 34
 ἀνοροξιά 36
 ἀνόρπιστος 63
 ἀνδάμα 22, 34
 ἀνδζελος 58, 78, 79
 ἀνδηλῆ 46
 ἀνδηῆ-ῆα 46
 ἀνδηλ-λά 46
 ἀνδίερο 27, 52
 ἀνδιχάραος 51
 ἀνδρας 79
 ἀνδρεῖα 43
 Ἄνδριὰς 42, 43
 ἀνδρινόβαλο 48, 68
 ἀνδρινόβανα(ν) 68, 69
 ἀνδρινόνο(ν) 51
 ἀνώϊ 51
 ἄξαφνα 34
 ἄολος 52
 Ἄοστος 51
 ἄωστρος 67
 ἀόσυκο 50
 ἀουμᾶς 57
 ἄουστρος 42
 ἀπαλάμη 33
 ἀπαλέτης 33, 48
 ἀπανάσταση 34
 ἀπάνδηση 80
 ἀπλασζία 35
 ἀπλάτανος 33
 ἀπόεργος 63
 ἀπόκα 81
 ἀποκριά 42, 43
 ἀποκριατθος 35
 ἀποκριατ-ῆη 42
 ἀποκριατ-ῆος 42
 ἀπομονή 35
 ἀπούαλο 41
 ἀπ-ῆί(δ)ι 73, 77
 ἀπ-ῆί 77
 Ἄπριλ-λης 74
 ἀραθυμιά 33
 ἀράθυμος 33
 ἀρανδιστήρα 33
 ἀραραῶνα 54
 ἀραγάτης 63
 ἀραγάτης 34
 ἀραγάχι 67

ἀργία (ἐπίρρ.) 42
 ἀργός 63
 ἀρεοπλάνο 67
 ἀριάνη 34, 51
 Ἄριστεῖης 52
 ἀρίφνητος 62, 68
 ἀρκαῖα 64
 Ἄρκάνγγελος 63
 ἀρκατής 63
 ἀρζέβγω 64
 ἀρζή 63
 Ἄρζιβιάδης 63
 ἀρζιδύγια 64
 ἀρζίζ-ζω 64
 ἀρκινῶ 20
 ἀρζίνῶ 82
 ἀρκιχρονιά 20
 ἀρζιχροῦ-ῆα 63
 ἀρκιχροῦ-ῆα 64
 ἀρκονδας 63
 ἀρκός 63
 ἀρμαθζία 34
 ἀρμαστός 35
 ἄρμεμα 62
 (ἄ)ρμέω 67
 ἀρμίδι 34
 ἀρνιθόςζελ-λας 34
 ἀρδάφνα 33, 38, 39, 68
 ἀρδάχι 67
 ἀρπετό 34
 ἀρραοῦνα 21, 42
 ἀρσιχρονιά 20
 ἄρσος 63
 ἀρτάμιθ-θας 29
 ἀρταμίτ-τια 64
 ἀρτάνα 63
 ἄρτηκας 55
 ἀρτοδοξία 34
 ἀρτομόλι 34, 63
 ἀρτοπλασία 69
 ἀρτσινικοθήλυκος 64
 ἀρτσινικός 37, 64
 ἄρφα-βῆτα 63
 ἀρφανὸ 25
 ἄσιχρος 48
 ἄσζεθρας 62
 ἄσζεθρος 56
 ἄσζελ-λαρούα 28, 33
 ἄσζιθ-θας 32
 ἀσποῖλ-λά 43

ἀσποίλ-λας 28, 43, 52
 ἀστεῆ 33
 ἀστένεια 49
 ἀστοιβῆ 23, 33
 ἀστοιφή 33, 56
 ἀστράαλας 51
 ἀστράαλος 51
 ἀστράζιά 34
 Ἄστροπαλίτης 27
 Ἄστροπαλ-λά 69
 ἀστροπελέκι 68
 ἀτός 21, 38
 ἀύπης 32
 ἀπάλαγγας 33
 ἀφανδισκία 27
 ἀφκία 62
 ἀφκίονι 45
 ἀφκολόημα 69
 ἀφκόνι 45
 ἀφωρεσμένος 28
 ἀφορεσμός 28
 ἀψάλιστος 67
 Ἄφσενδιανός 67
 ἀφδόνι 45
 Ἄφρούλ-λα 74
 ἀφταστος 62
 ἀφτελ-λά 33
 ἀφτω 14, 64
 ἀφ-φάλ-λι 66, 73
 ἀφ-φαλ-λός 34
 ἀφ-φένδης 68, 80
 ἀχελώνα 33
 ἄχενδρα 34, 56, 74
 ἄχερο 90
 ἄχερώνας 28, 58
 ἄχου 57
 ἄχρωπος 62
 ἄχταπόι 34
 ἄχώργια 33

B

βαζα 44
 βαγιά 82
 Βαζῶ(ν) 66
 Βαίθ-θης 69
 βάλ-λω 71, 75
 βαλόμανδρα 53
 βαμ-μένος 76

Βανγέλια 58
 βανγέλιο 58
 βαντζέλιο 58
 βαρδόχειλο 54, 57
 βαρι 24
 βαροκούω 39
 βάροσαμο 63
 βαρταλαμί 47, 57, 63
 βασιλγιάς 79
 βασιλίσ-σα 23
 βασιλ-λάς 80
 βασιλόπουλ-λαο 79
 βασούλ-λα 57
 βάστρα 53
 βαστρι 53
 βατάνι 82
 βατ-ταλαλαῶ 14
 βάφ-φω 74
 βγαίν-νω 64, 75, 81
 βγάλ-λω 64
 βγάλ-λω 75, 81
 βγαντζέλιο 69
 βγανγέλιο 69
 βεβιών-νω 42
 βελάνι 26
 βελανιδγιά 26
 βετσαράκι 81
 βζέροκος 67
 βζήν-νω 67
 βζηστήρι 67
 βζία 67
 βζούρα 18, 67, 82
 βζουρίζ-ζω 67
 βζουρω 67
 Βήμερος 32
 βιδγιά 15, 48
 βιδγιάζ-ζω 15, 48
 βιδολός 51
 βιδολός 38, 51
 βιτσικό 53
 βλάη 24, 50
 ἂβλακιάζ-ζω 30
 βλάτ-θα 76
 βλίθ-θα 73, 77
 βλόμος 57
 βόδγα 45
 βόγγ-γα 45
 βόδγια 45
 βοθρακός 26
 βόι 21, 52

βόκ-κια 45
 βολόνα 36
 βονδάγρα 53
 βόνδι 53
 βονγύζ-ζω 53
 Βοργόνα 53
 βορζιάζ-ζω 29
 βόρκο 29
 βορτεζ-ζάρω 60
 βόσζισ-σα 76
 βότυρος 29
 βούα 53
 βουάκι 41
 βουάρης 52
 βουάρικο 21, 52
 βουβάλ-λι 74
 βουθῶ 40
 βουλίζ-ζω 53
 βουλ-λών-νω 75
 βουός 24, 50
 βούρηιο 53
 βουθῶ 77
 βουτσι 28
 βραδέγιά 78
 βραμίθ-θι 56
 βράν 52, 81
 βραχιόλγια 79
 βροίθα 45
 βροίθια 47
 βρούα 50
 βυζια 46
 βυζ-ζι 77
 βωδά 53

Γ

γά 53
 γάρα 24
 γάρος 21, 37, 39
 γάζ-ζος 60
 γαθεύω 30
 γαλατάγκλουπο 39
 γαλατσία 58
 γαμβρός 80
 γαμάλι 53
 γασούρι 52
 γασουρήγιά 38, 52
 γαπώ 30
 γάρος 21, 37
 γδέρνω 62

γδύν-νω 64
 γεμιζ-ζῆς 60
 γειτόνισ-σα 78
 γεναῖκα 37, 79, 80
 γεναιτίκι 68
 γέν-να 75
 γεν-ναῖκα 74
 Γεν-νάρης 40
 γεν-νετούργια 37
 γερονόμοιρος 53
 γέρνω 53
 γερός 28
 γεσπότης 53
 γηδῆ 46
 γηθῆ 46
 γητῆ 46
 γητ-τειά 46
 γιαίνω 32
 γιαρένισ-σα 76
 γιατ-τάκι 76
 γί 24
 γιμιζ-ζῆς 60
 γιμιζ-ζω 37
 γιμών-νω 28, 75
 γιοθύρι 57
 γιφασμένος 53
 γιψῶ 53
 Γιώργης 78
 γκαλ-λάζ-ζω 23
 γκαλῶ 14
 γκανίζ-ζω 31
 γκρεμ-μιζ-ζω 76
 γκρεμ-μὸς 55
 γκρεμ-μῶ 76
 ἴγκών-νω 31
 γλήορα 51, 69
 Γληόρης 69
 γλήορι 78
 γλήορις 51, 69
 γλίθ-θα 73
 γλυτών-νω 64
 γλῶσ-σα 71, 76
 γόνδι 53
 ἴγοράζ-ζω 30
 γούλ-λος 75
 γουμάς 57
 γούν-να 71, 75
 γόφ-φος 77
 γραμ-μα 71, 76
 γραμ-μένος 76

γροθ-θίζ-ζω 66
 γροθ-θος 77
 γρόττε 17
 γροτθίζ-ζω 17
 γρότθος 77
 γρωνίζ-ζω 68
 γυαλ-λάκι 74
 γυαλ-λούρης 75
 ἴγὼ 81
 γωνι 38

Δ

δαβρίζ-ζω 79
 δαμάκι 36
 δάνειο 78
 δασκάλισ-σα 76
 δαφτίζ-ζω 53
 δάφτιση 53
 δαχτύλι 25
 δαχτυλι 38
 δῆα(β)άζ-ζω 45
 δῆελάφι 57
 δῆιαβάζ-ζω 45
 δῆιακόσα 40
 δῆιακόσια 40
 δῆιάολος 24
 δῆιαρτών-νω 27
 δγγὸ 45
 δῆγγὸ 45
 δῆγγόσμος 45
 δεβλίο(ν) 53
 δεῖ(ν) 32
 δειοποιῶ 67
 δείωλο 68
 δεκάξη 39
 δέν-νω 75
 δερφίνι 63
 Δευτερόλης 39
 δῆμα 53
 δῆμαρκος 22
 δηὸς 31
 Διακείμης 53
 διάολος 50
 διασκέδαζ-ζω 81
 δίημα 51
 δίζια 42
 διμέλ-λι 53
 διμελ-λών-νω 53
 διμισχί 27

δίν-νω 76
 διολίζ-ζω 50
 διορισμὸς 79
 διοῦμαι 38
 διαάκ-ζι 76
 δοξάρα 58
 δοξάρι 58
 δοξεύγκω 58
 δουὰ 41, 54, 80
 δουβὰ 21
 δουῆ-ῆὰ 46
 δουλ-ῆὰ 46
 δουλ-λά 46, 82
 δραμοννάνα 64
 δραπάνι 36
 δρών-νω 32
 δυμνάζ-ζω 53
 δυμναστική 53
 δύνομαι 66
 δυπελ-λᾶς 74
 δυπέλ-λι 15, 72
 δωβὰ 53
 δῶμα 25
 (δ)ών-νω 75

Ε

ἔβδομά, ἔβδομάα 23, 37
 ἔβρουλ-λά 33
 ἔβρουῦ-ῆὰ 27
 ἔβῶ 53
 ἔῆ-ῆὰ 46
 ἔγκλησχία 26
 ἔγκρεμ-μὸς 33
 ἔδικὸς 35
 ἔδιος 29, 35
 ἔδουὰ 21, 41
 εῖα 38
 εἰσοκομεῖο(ν) 56, 70
 ἐλάφκια 45
 ἐλάφσα 45
 ἐλῆὰ 46
 ἐλιχία 35
 ἐλ-λά 46, 80
 Ἐλ-λενικὸς 37
 ἐμιλία 34
 ἐμ-μγαλὸς 33
 ἐμβόρισ-σα 22, 33
 ἔμβορος 81

ἐμβουχ-χὰ 33
 ἔν 52
 ἐνγλησάγιά 56
 ἐνός 80
 ἐνδημιά 14, 15
 ἐν-ἄτος 33
 ἐν-ἄος 33
 ἔξαμενή 52
 ἔξιμος 34
 ἐπέρουσ-σι 73
 Ἐρήνη 35
 ἔρχομαι 20, 63, 80
 ἔστορία 35
 ἔτερο 80
 ἐτοιμάζ-ζω 81
 εὐδέλαιο(ν) 63
 εὐκή 63
 εὐκομαι 63
 εὐτή 81
 εὐτός 33
 ἔφάμιος 34
 ἐφτάλευκος 69
 ἐφταξούσιος 48, 69
 ἔφταρμός 33
 ἔφτω 14, 33, 64, 80
 ἔχτεν-ἄ 33
 ἔχ-χενδρα 74
 ἔψες 33
 ἔψιμος 34

 Ζ
 ζ-ζάμι 60
 ζ-ζαμόπορτα 60
 ζ-ζὰν 59
 ζ-ζαν-ναπέτης 60
 ζ-ζὰν-νερο 60
 ζ-ζαυλακίων-νω 57
 Ζ-ζαφείρα 59
 Ζ-ζαφείρης 59
 ζ-ζαφείρι 59
 Ζ-ζαφειριών 59
 ζ-ζάπτω 57
 ζ-ζάφαρη 54
 ζ-ζάχαρη 58, 74
 ζβία 59
 ζγουρός 59
 ζ-ζευγκάρι 80
 ζ-ζευγκαρόραβδο 80
 ζ-ζευλάμβαρα 23

ζ-ζέπη 60
 ζ-ζεπών-νω 60
 ζζὰν 31, 44
 ζ-ζιέρι 60
 ζ-ζίζ-ζικας 60, 77
 ζ-ζίζ-ζιφο 60
 ζμάρι 59
 ζμαρία 59
 ζμίω 59
 ζ-ζὸ 82
 ζ-ζόχ-χες 59
 ζ-ζουλ-λάρης 77
 ζ-ζουλέβγκω 77
 ζ-ζουμβούλ-λι 59, 72
 ζ-ζυμών-νω 75
 ζ-ζυός 51, 66
 ζ-ζωνδανός 77
 ζ-ζών-νω 75

G

ḡ-ḡαάζ-ζω 45
 ḡ-ḡὸ 45, 82

H

ḥḡ-ḡος 46
 ḥλḡος 46
 ḥλ-ḥος 81
 ḥσḡος 33

Θ

θάβγκω 64
 θάλασ-σα 71, 72, 76
 θαμβών-νω 75
 θανατικός 54, 80
 θαραπεύγκω 36
 θελ-ḥὰ 28
 θιḡός 42, 44
 Θιοδόσης 42
 Θιολός 38
 θιομδαίχτης 39, 42
 θλιμ-μένος 76
 Θοδωρḡς 40
 Θόδωρος 40
 Θολός 38, 40
 θρέμ-μα 76
 θρεμ-μένος 76

θρούμβη 28
 θρούμβη 68
 ἄθρωπινός 31
 θυμιάζ-ζω 78, 79
 θυμών-νω 75
 θυρία 52
 θωρία 43
 Θώρος 40

I

ἰν-ναι 33
 ἰν-ναι 75
 ἰσḡα 46
 ἰστορία 74
 ἰσḡια 46
 ἰχως 52
 ἰψῶ 52

J

jaλ-λι 44
 jaτρός 44
 jέν-νω 53
 Jεροσόλυμα 44
 jόθ-θος 44, 66
 joθύρι 54
 jὸν 44
 jότθος 44
 joφύρι 28
 jών-νω 44

K

καάλ-λα 50, 80
 κααλ-λάρης 50
 κάθα 35
 καθέλον 29
 καθερίζ-ζω 26
 καθίζ-ζω 26
 καθισάγιά 82
 καιρός 58, 80
 κακοκόβγκω 81
 κακόμα 81
 κακομάζ-ζαλος 80
 κακομοιριά 43
 κακόμοιρος 25
 κακραν-ἄάζ-ζω 35, 50

κακχά 76
 καλάθ-θι 73
 καλάθχα 45
 καλάθκια 45
 καλαμωτή 23
 καλαπό(δ)ι 35
 καλάτ-τια 45
 καλέορος 39, 48
 καλεφρανδάρης 69
 κάλ-λη 75
 καλ-λικεύγκω 37
 καλ-λικῶ 37
 καλόερος 39
 καλομοιριά 43
 καλοπότας 40, 51
 καλόρμεη 39
 καλύτ-ίερος 76
 καμαρών-νω 80
 κάματος 15
 καμινέτ-το 72
 καμ-μῶ 76
 καμὸς 21
 Καμβαλ-λούρης 75
 καμβανελ-λάκι 74
 καμβανέλ-λι 72
 καμβόσος 82
 κανάλ-λι 74
 κανέλ-λα 74
 κάν-να 75
 καν-ναούρα 50
 καν-νέλ-λα 74
 καῦ-ῆουμαι 15
 κάν-νω 79
 κανδηλαζβέστης 59, 67
 κανδουνά 52
 κανδουνάα 52
 κάομαι 54
 κάουρας 38, 50
 καπέλ-λος 81, 82
 καπετάνισ-σα 76
 καπνοόχος 52
 καπνουλ-λᾶς 74
 καπ-ῆάκι 77
 καπ-ῆαμᾶς 77
 κάπ-ῆαρη 77
 καπ-ῆάρο 77
 καπ-ῆαρός 77
 Καπ-ῆύρης 77
 καράβῆα 44
 καράβῆγια 44

καράβγια 44
 καράφχα 45
 καραίτζ-ζω 50
 καράολας 50
 καραπ-ῆιδῆα 68
 καραφύλ-λι 35, 41
 καρβουῦ-ῆα 47
 καρδγιά 78
 καρδγιά 79
 καρκαλ-λεύγκω 56
 κάρσα 63
 καρτιά 64
 καρῦ 38
 καρῦῆ-ῆα 45
 καρῦδῆα 45
 καρῦδγια 45
 καρῦκ-κια 45
 καρφét-ίης 76
 καρφοβολόνα 47, 69
 καρφών-νω 79
 κασκαβάλ-λι 74
 καταλαβαίν-νω 75
 κατανάγλωση 69
 καταπαλίκι 69
 κατεβάζ-ζω 27
 κατεβαίν-νω 75
 κατέλειμ-μα 71
 κατελῶ 27
 κάτ-θης 71, 76
 κατρουλ-λήθρα 70
 κατσαρόλ-λα 74
 κατσικόδρομος 28, 29
 Κατσιλ-λης 74
 κατσουφῆειάζ-ζω 28
 κανῆησάρης 63
 κανκοῦμαι 63
 καφεζ-ζῆς 60
 κάωμα 68
 κείδα 80
 κεινονά 42
 κελ-λάρι(ν) 75
 κελ-λι 75
 κέραθ-θος 29, 66
 κερατσάτη 23
 κερῆα 46
 Κ'εργακή 81
 Κ'εργιακή 81
 κερὶ 58
 κερῆα 46
 κερκιά 46

κεφαλή 58
 κῆπ-ῆος 73, 77
 κίλαουσα 28, 52
 κίλαῶ 26, 28
 κίματογράφος 70
 κιν-ῆάζ-ζω 14, 64
 κίουρι 50
 κ-κιάζ-ζω 45
 κ-κιαλαλημὸς 26
 κ-κυσὸ 45
 κλαευτήρι 38
 κλαῖ 52
 κλαῖφτήρι 42
 κλάν-νω 75
 κλειτ 23, 24, 52
 κλημασί(δ)α 58
 κληματσούρα 58
 κληνορομιά 68
 κληνορομῶ 68
 κλίω 42
 κλουβῆα 44
 κλουβγιά 44
 κλουβῆα 44
 κλουβῆα 45
 ῆκλουθῶ 30, 47
 κλοῦμβος 47
 κλουμβῶ 47
 κλωσ-σαρῆα 67
 κόβγω 79, 82
 κόζμος 59
 κοιμοῦμαι 58
 κόκ-ῆινος 76
 κόκ-χα 76
 κόκ-χαλος 76
 κολ-λῶ 75
 κολοκύθχα 45
 κολοκύτ-τια 45
 κολοτσύθκια 45
 κολορίζ-ζι 82
 ῆκόμη 31
 ῆκόμια 31
 κόμ-μα 76
 κομ-ματάκι 54
 κομ-μάτι 54
 κομ-μάτι 76
 κομ-ματσούλ-λι 58
 κομ-μένος 76
 κόνδυλο 25
 ῆκόνισμα 32
 ῆκοροστάσι 32

- κοπέλ-λα 22, 74
 κοπέλ-λα 78
 κοπελ-λάκι 74, 82
 κοπέλ-λι 74
 κοπριά 43
 κορασίνα 57
 κορδέλ-λα 82
 κορτόνι 64
 κορφαί 47
 κόρφος 63, 64
 κουβένδα 80
 κουκ-κί(ν) 76
 κουκ-κί(ζ)-ζω 76
 κοῦκχος 73
 κουκχού(δ)ι 27, 36
 κουκχάρι 76
 κοῦκχος 76
 κουκχουβάς 76
 κουκχούλ-λα 74
 κουλ-λούρα 75
 κουλ-λός 75
 κουλ-λούρι 36
 κούλουμβας 28, 36
 κολουμβι 28, 36
 κολουμβῶ 28, 36, 47
 κουμανδέρον 29
 κουμ-μαργιά 29
 κούμ-μαρο 29, 73
 κουμούλ-λα 74
 κουμουλ-λάτσι 78
 κουμούλ-λι 72
 κουνδούρης 36
 κουνέλ-λι 74
 κοῦν-να 75
 κουῦ-ῥᾶδος 27
 κουν-νῶ 75
 κουνουπ-πί(δ)ι 77
 κουούκλι 50
 κουούνι 23, 24
 κουπῆα 46
 κούπ-ῥα 77
 κουπ-ῥά(ζ)-ζω 77
 κουπκιά 45
 κουρέλ-λι 72, 74
 κουρκουβήγαλ-λος 67
 κουρμάος 82
 κουδουμάς 80
 κουταλ-λά 78
 Κουτελ-λάς 74
 κουτελ-λίτης 75
- κουτουλῶ 36
 κουτσον-νόρης 59
 κουτσουλ-λομύτης 76
 κουτσουλ-λός 74
 κουτσουράδης 59
 κουτσούτι 59
 κουτσόφτης 28, 59
 κοῦνι 54
 κόχ-χῆ 66
 κράαθος 37
 κράατ-ῆος 76
 κράν-νοιχτος 31
 κραξαλ-λί(δ)α 70
 κράσ-σω 15
 κράτθος 37
 κράτ-ῆος 40
 κρασῆα 46
 κράσ-σω 76
 κρασχιά 46
 κρεβάτι 79
 κρεμ-μάλ-λα 76
 κρεμ-μάστρα 76
 κρεμ-μῶ 76
 κριάς 15, 42
 κριατσούλ-λα 58
 κριάτ-ῆος 76
 κριθαρών-νω 75
 κρόγγυρος 31
 κροδάχτυλα 30
 κρομ-μύ(δ)ι 76
 κρόμ-μνος 80
 κρουκέλ-λι 28
 κρουστάλ-λι 28, 74
 κρούσταλ-λο 71
 κρυφοκούω 39
 κῦερνῶ 50
 κῦνήγι 79
 κυπ-ῥαρίσ-σι 73, 76
 Κχίν-να 67
 Κωστανδῆς 80
- Λ
- λάακας 66
 λα(β)ών-νω 75
 λα(δ)ών-νω 75
 λαερᾶ 26
 λάι 52
 λακάνη 36
- λάκχος 71, 76
 λαμβᾶ 37
 λαμβάα 37
 λάμβα 66
 Λαμβρη 15
 λάμνω 31
 λαός 51
 λαουάκι 52
 λαουῦ-ῥο 42
 λασπών-νω 75
 λαχάιν-νω 74, 75
 λαωμένος 38
 ῥλέθω 30
 λιάι 50
 λείπω 15
 λεμόνι 21
 λειπόπιθα 22
 ῥΛεοῦσα 32
 λευκαίνω 15
 λεύκασμα 15
 λευτεριά 43
 Λεφτέρης 62
 λέω 51
 λημένω 69
 λῆμοκαίωμα 32
 λιάνι 43
 λιένι 81
 λίλ-λερη 26
 λιμβί(δ)α 28
 λιοθυμῶ 31
 λίω 29, 42, 51
 λιών-νω 31
 λ-ληνοβόθειο 40
 λ-ληνοβούθεια 69
 λ-ληνοβούθειο 69
 λ-ληνοβούτθος 40
 λ-λάσ-σω 75
 λ-λίω 72
 λ-λίος 51
 λ-λοβασίλεμα 32
 λ-λοκαίωμα 32
 λ-λοκαμένος 32
 λ-λοπυργιά(ζ)-ζω 32
 λ-λοτρι 38
 λο(γ)αργιά(ζ)-ζω 46
 λοξάρα 57
 λοξεύγκω 57
 λός 66
 λορόι 68
 λοναργιά(ζ)-ζω 46

λουάρι 41
 λουαρχιάζ-ζω 46
 λουαρχιασμός 41
 λουαρχιάζ-ζω 41, 46
 λούβα 29
 λουβι 27
 λουβός 29
 λούν-νω 75, 81
 λουρα 29
 λουρι 29
 λουρος 29
 λουτρουγιά 36
 λουτρουῶ 37
 λουφουσα 36, 57
 λυθ-θι 15, 31
 λυθζιάζ-ζω 15
 λυσενδερία 69
 λυσία 30
 λυσί(δ)ι 30
 λύτσικας 59
 λωνέβγκω 82

M

μα(γ)ερέβγκω 78
 μάερας 28
 μαέρισ-σα 76
 μαδγῶ 82
 μαεύγκω 31
 μαζεύγω 31
 μαζ-ζί(ν) 65, 66, 77, 79,
 80
 μαζ-ζουράνα 60
 μαζ-ζούνι 60
 μαή 27
 μαθές 80, 81
 Μαίλ-λης 74
 μαϊρίζ-ζω 36, 42
 μαϊρισζιά 42
 μαϊρισμένος 36
 μαζάτικο 44
 μακαροῦνες 29
 μακρουλ-λός 74
 μάλαμ-μα 62
 μαλ-λ-άκι 74
 μαλάσ-σω 76
 μαλ-λι 72
 μαλ-λών-νω 72
 μαμ-μολοῶ 51

μανάλ-λι 40, 74
 μαναστήρι 35
 μαναχός 35
 μανδινά 58
 μανδινάα 58
 μανδινούα 58
 μανδορίνι 26
 μάνδρα 82
 μανδραούρας 42
 μανδρατόρισ-σα 76
 μαούνα 42
 μαργαριτάρι 63
 μαρή 27
 Μαριγούλ-λα 74
 μαρκαριτάρι 63
 Μας 39
 μασαιργιά 46
 μασαίρι 78
 μασέλ-λα 71, 74
 μασούρι 25
 μασουρολάτης 38, 39
 μαστόρισ-σα 76
 μάτθακας 76
 ματών-νω 31
 μαυροπόα 23
 μαχαιργιά 46
 μαχάιρι 40
 μαχαιρχά 46
 μαχαιριζιά 46
 μπαίν-νω 31, 75
 μπακίρι 58
 μπαλαιτός 54, 55
 μπαλ-λών-νω 75
 μβελεμάχαιο(ν) 30, 36
 μβέρκα 55
 μβετάζ-ζω 30
 μβήχνω 62
 μβήω 80
 μβλέκω 82
 μβλεμένος 82
 μβολ-λάζ-ζω 31
 μβόλ-λασμα 32
 μβόλ-λι 73
 μβορῶ 82
 μβουάα 37
 μβουχ-χά 49, 76
 μβουκ-χάλ-λι 74
 μβουκ-χών-νω 76
 μβουλ-λετθι 27
 μβούσ-σουλας 74

μβράρμενο 39
 μβροβάλ-λω 55
 μβρολάτης 39
 μβροούλα 55
 μβρόπολη 55
 μβροστέλ-λα 74
 μβρονάλ-λω 41, 42, 51
 μβρονέλ-λω 29
 μβρούλακχος 29, 31
 μβρουλθ-θία 27
 μβρούμουτθα 76
 μεζ-ζοσόλ-λα 74
 μελάθ-θι 66
 μελιζ-ζάνα 60
 μέλισ-σα 71, 72, 76
 μέλ-λει 72
 μέλ-λω 75
 μέρμηγκας 28, 29, 56
 μεροχνοτίζ-ζω 32
 Μερπομένη 63
 μερών-νω 32
 μεσζιαχῆ 81
 μεταῦ-ῶν-νω 75
 μεταπνίζ-ζω 15, 39
 μῆν 65
 μιαίνω 15
 μιάλος 29, 42, 43, 51
 μιάλη 81
 μιαλών-νω 82
 μιουουλ-λάκι 90
 μίας 29, 42, 51
 Μία Σάατο 29
 μιῶ 31
 μισοκομείο 70
 μισοσπιθζιά 70
 μιστάρι 27
 μ-μαθζιάζ-ζω 31
 μ-μάτι 76
 μ-μέ 82
 μνιάουλ-λά 82
 μνοιιάζ-ζω 66
 μοίτσοπας 15
 μόλοο 34
 μολοῶ 31
 μολύβζα 44
 μολύβζια 44
 μολύβζια 44
 μολύφζα 45
 μονάση 78
 μονάτρια 29

μόν γαί μόν(ν) 68
 μοναστήρι 78
 μοναῖος 54
 μονημερῆς 40
 μονημερίτικος 40
 μορφονδόν-νομαι 31
 μορφοπανδρεύκομαι 31
 μόςκλο 47
 μοστοκοφτή 36
 μουδγιάζ-ζω 31
 μούζ-ζα 31
 μουζ-ζουβῆ 44
 μουζ-ζουβγιά 44
 μουζ-ζουβῆγιά 44
 μουζ-ζουφκά 45
 μουζ-ζουβι 36, 78
 μουλ-λός 28
 μονδαίρων 27
 μουνουχάρι 48
 μουνουχίλζ-ζω 48
 μουνουῆχος 48
 μούργα 29
 μουστάρι 26, 27
 μουχλι 27
 μουχλός 27
 μύχταλα 62
 Μυγδαληνή 27, 70
 μυγδαλιὰ 27
 μύγδαλο 62
 μυξασκιά 69
 μυξάσι 69
 μύτ-θη 76
 Μυχταληνή 62
 ἴμῶν-νω 31, 75

N

νάτζα 46
 ναιῶνας 54, 55
 ναιῶνια 55
 νάπ-ῆος 80
 ναυγή 55
 ναυλή 55
 ἴνδιμιλῶ 30
 ἴνδιονῶ 30, 52
 ἴΝδῶνης 30
 νεβαίν-νω 27, 30
 νεγκάζ-ζω 27, 29
 νέγκασμα 29

νεθέρας 55
 νεθέρι 55
 νεγλησκιά 55
 νεκατόν-νω 27
 νεκουφίλζ-ζω 27
 νεκουφῶ 27
 νελανγίτης 69
 νελνγίῶ 30
 νεμ-μῶ 30, 76
 ἴνεμουρίλζ-ζω 30
 νενδρανίλζ-ζω 30
 νεπετῶ 30
 νεπνῶ 30
 νεπουγκῶν-νομαι 68
 νεράζ-ζι 60
 νερακίλζγια 70
 νεροδίλια 70
 νερόπλυμ-μα 74
 νερουλ-λᾶς 74
 νερουλ-λός 74
 νεσαίνω 30
 νεστενάζ-ζω 27
 νεσταίν-νω 75
 νεσύρων 30
 νετριχιάζ-ζω 30
 νετριχῶ 30
 νεφουταρίλζ-ζω 30
 νεχαράσ-σω 30
 ἴνγαλῶ 31
 νγαρδιακός 32
 νγαργίακός 32
 νγαρτσιακός 32
 νγύλ-λῶν-νω 58
 νησ-σι 76
 νιαυτός 42, 55
 νιθιά 43
 νιθκιά 55
 Νιορδάνης 55
 ἴν-ἴα 42
 ἴν-ἴάζ-ζομαι 31
 ἴν-ἴάζ-ζω 47
 ἴν-ἴαμήἴν-ἴα 32
 ν-νερό 79
 ν-νήσκιος 55
 ἴν-ἴόνυφ-φη 42
 ἴν-ἴόπανδρος 43
 ν-νορά 55
 ἴν-ἴός 43, 75
 ν-νοῦς 75
 ν-νύπνος 54, 55

ν-νύφ-φη 75
 ν-νῶμος 75
 νοικοκύρης 55
 ἴνοματίλζ-ζω 31
 ἴνομάτοι 31
 Νοοκλῆς 36
 νοορεύγκω 36
 νύφ-φη 15, 72
 νῶμος 25, 55

Ξ

ξαθ-θός 66
 ἴξαμήἴν-ἴα 32
 ξαμ-μένος 76
 ἴξαμών-νω 75
 ἴξαν-νοίω 31
 ξαπλῶν-νω 75
 ἴξαπολῶ 31
 ξεβδέλ-λισμα 62
 ξεβδελ-λισμένος 62
 ξεβδελ-λίλζ-ζω 62
 ξεγκαθ-θίλζ-ζω 66
 ξεγκλίλζ-ζω 64
 ξεγκλῶ 64
 ξεζ-ζέφω 82
 ξεθερίλζ-ζω 53, 57
 ξελεμ-ματικός 37
 ξεμβλῶ 82
 ξεπατών-νω 75
 ξεφοτανίλζ-ζω 56
 ξεφτέργια 69
 ξεχάν-νω 75
 ξόι 32
 ξόνι 30
 ξοτάνισμα 40
 ξυλοφᾶς 66
 ξωτάρης 32

Ο

ἴΟβριόκαστρο(ν) 69
 ἴΟβριός 35, 43
 ἴΟγρός 36
 ὀδηοῦμαι 78
 ὀκχὰ 76
 ὀλοκαίνουρῆγιο 65
 ὀμόλοο 51

ὄνδα(ν) 56
 ὄξορία 35, 69
 ὄξοχή 35, 69
 ὄπκοιος 79
 Ὀπλειά 33
 ὄργο 34
 ὄρεινο 68
 ὄρομα 26, 36
 ὄροξη 36
 ὄρπί(δ)α 63
 Ὀρτοδοξία 63
 οὔα 44
 οὔλ-λη 81
 οὔρανοι 69
 ὄφκοιος 65
 ὄφ-φος 52
 ὄχτος 63
 ὄχτουρας 35
 ὄχτρος 35, 63

Π

παιίν-νω 75, 78, 79, 81
 παθ-θαίν-νω 75
 παιάκι 58
 παιδάκι 79
 παιδάτσι 18
 παινω 31
 παιρδίζ-ζω 63
 παιχνί(δ)ι 62
 πάκ-χο 76
 παλαμύ(δ)α 36
 Παλαρνιώτης
 παλερηνιιώτης 70
 παῖ-ῖά 46
 παλῖά 46
 παλ-λά 46
 παλ-λαός 54
 παλ-ληκαργία 80
 παλ-ληκάρι 75
 παλ-λόγερος 82
 πάλουκ-χας 76
 παλουκχών-νω 76
 παμβόρι 56
 Παναγιά 51
 Παναΐα 51
 πανάθυρο 81
 πανδήχνο 30
 πανδῶ 30, 82

πάν-να 75
 παν-νι 75
 πανδρειά 81
 πανδρεύγω 32, 81
 παόνι 38
 παπια 44
 πάπλωμα 23
 πάπ-ῖα 77
 πάπ-ῖους 73, 77
 παραβλέπω 81
 παραβοσζύο 23
 παραλ-λάι 39
 παράμορφη 38, 79
 παρανῖ-λ-λω 29, 75
 παρανόμι 35
 παρανομιάζ-ζω 35
 παρανῖ(δ)α 58
 παραξηούμαι 78
 παράκομαι 63
 παράσταφνο 62
 παραστία 78
 παραφίν-νω 79
 παράχρανδος 70
 παραωός 52
 παρβέρης 41
 παρδάλης 64
 παρηβοργία 53
 παρηβοργίουμαι 53
 παρηοργίουμαι 53
 παρήμερος 39
 παροῦτθες 29
 πάρπας 63
 παρπέρης 63
 παρτό 63
 πασέρνω 29
 πασκαλ-λούρης 75
 πάσπαλ-λη 56, 73
 πασ-σόμνια 15
 πάσ-σω 15, 71, 76
 παστός 15
 παστρεύγω 68
 Πασῶ 80
 πατελ-λία 68
 πατέρας 54
 πατσαούρα 50
 πατσούλ-λι 59
 πατ-ῖαλόνι 76
 πατ-ῖελόνι 76
 παωνίτης 51
 πγιάν-νω 78

πεζ-ζόβολος 50
 πεθαμ-μένος 76
 πεθ-θερά 79
 πεθ-θερός 66, 72
 πέλεμος 29, 80
 πελεμῶ 29
 πελιστέρι 69
 πενδακόσα 40
 πένδε 82
 πέν-να 75
 περβολάρης 47
 περβόλι 47
 πέρδικα 64
 περεματίζ-ζω 37
 περέτρια 23, 80
 περετός 37
 περετώ 37, 80
 περιπαίζ-ζω 82
 περιφνός 63
 περιχνός 68
 πέρτικα 64
 περτικόπουλ-λο 64
 πεταλ-λούα 52
 πέταλο 23
 πέταλ-λο 74
 πετουμέζ-ζι 48
 πετσοκόλ-λα 74
 πηαί 43
 Πηληνόπη 68
 πήχη 82
 πιάκι 42, 58
 πιάν-νω 75
 πιατέλ-λα 74
 πιέξιος 32
 πιεξιεύγκομαι 31
 πιθαμή 56
 πικραμ-μένος 76
 πιλάβι 54
 πίν-να 75
 πίν-νω 76, 79, 81
 πιπόνι 28
 πισάνδι 39
 πισάρμενο 39
 πίσ-σα 71
 ἴπισία 31
 ἴπιστιά 31
 πίτ-θα 73, 76
 ἴπίτροπος 32
 πίτ-ῖερο 28
 πκιάν-νω 80, 81

πκίό(ν) 22, 43, 81, 82
 πκάν-νω 45, 82
 πκοιός 39
 πλαστρουνή 56
 πλερών-νω 28, 78, 82
 Πληνόπη 68
 πλουμι 82
 'πλοχωργιά 30
 πνιμός 62
 'πό 82
 ποζ-ζεύγκω 70
 ποθερίζ-ζω 30
 ποκοσκίσι 30
 ποκοτ-ιῶ 14
 πολημένω 30
 πολωνέβγκω 30
 πομα(δ)έβγκω 30
 πολαλῶ 30
 'πολέω 40
 πολ-λά 80
 πολ-λολο(γ)οῦ 36
 πολ-λαῶ 80
 πολ-λῶ 72
 πολ-λῶς 72, 75
 πολ-λυτριών-νω 69
 πολ-λυτρίωση 69
 πολοοῦμι 30
 'πομυλ-λά 30
 'πομόλι 30
 πονδικάλ-λι 74
 πονδικολός 38
 πονόψυχος 22
 ποπαιτίζ-ζω 30
 πορπατηξιά 17, 47
 πορπατῶ 27, 47
 πορπίζ-ζομαι 39
 πορτοκάλ-λι 74
 'πόσκομαι 32
 'ποσπέρα 82
 'ποσπερία 30
 'ποσπερίζ-ζω 30, 80
 'ποσπολ-λής 56
 'ποτάσ-σω 76
 πουάρι 41
 πούας 41
 πούετα 68
 πούετις 68
 πουκάμισο 22
 πουλ-λάκι 74, 81
 πουλ-λί 71

πουλῶ 27
 πουρφέυγκω 32
 πουργός 32, 63
 πουργός 63
 'πόψε 26, 31
 'πόψημα 30
 π-παρσᾶς 77
 π-πέφτω 77
 π-πή(δ)ῶ 77
 π-πήταλ-λος 80
 π-πιλάβι 57
 π-πιλάφι 77
 π-πούλ-λι 75, 77
 Π-πυλιλιής 67
 π-πῶθω 77
 π-πῶν-νω 75, 77
 πρᾶμ-μα 74
 πρικός 68
 πρικῶς 68
 πρινάλ-λι 74
 πριόνι 43
 πρόατ-ιῶ 73
 προϊστός 43
 προκομ-μένος 76
 προσερινός 27
 προσφᾶς 39
 προχτές 63
 προνάθα 21, 42, 51
 προνατ-θίνα 42
 προνῆιό 28, 80
 προφτάν-νω 75
 πρῶμος 40
 Πρωτόλης 39
 πρωτομανδρίτικο 23
 πρωτούαλη 41
 πυδῆα 46
 πυθῆα 46
 πυργύβλος 38, 51
 πυργύβλος 51
 πύργος 63
 πυτζᾶ 46
 πυτ-τιᾶ 46
 πκίάν-νω 45
 πκιάτο 78
 πκοιός 45
 πωρνό 40

P

ραβδι 80

ράμ-μα 71, 76
 ραμ-μένος 76
 ράστι 80
 'ράσ-σω 30, 76
 'ρέομαι 31, 51
 ρεμόσι 67
 'ρέμιό 31
 ρημαδῆιακός 80
 'ρίζ-ζω 31
 ριξαργιά 23
 ρίπ-πα 15, 73, 77
 'ρμενίζ-ζω 30
 'ρμέω 39
 'ρόβι 31
 ροβιθ-θι 28
 ροβιθῆα 45
 ρόδι 40
 ροζιασμένος 46
 ρόσι 40
 ρόκ-χα 76
 ρουκ-κίτ-ζω 76
 'ροματίζ-ζομαι 31, 36
 ροματισμός 28
 ροόσταμο 62, 281
 ροῦα 24, 41, 51
 ρουάκίνο 41
 ρουάτορας 42
 ρουκχάνι 28
 ρουχ-χαλίζ-ζω 27
 'ρόπιχο 31
 ρυζ-ζόαλο 51
 ρῶβα 53
 ρωμαίκα 40
 'ρωσταίνω 30

Σ

Σάατο 23
 Σάατο 51
 Σαβατόβραο 80
 σακ-χάκι 76
 σάκ-χος 76
 σαιρετῶ 58
 σακχούλ-λα 74
 σακχούλ-λι 65, 76
 σαλουβᾶρι 48
 σαμβούκχος 76
 σάουνο 27, 40
 σάπκα 46
 σάπια 45

σαπούνη 27
 σαπούνη 54
 σαράνδα 78
 σάτρα-πάτρα 47
 Σάτο 51
 σέλ-λινο 75
 σεντόνη 15
 σέρι 18, 58, 79
 σερινικός 67
 σεραπετός 54, 55
 σήμ-μερις 25, 73
 σηπιά 46
 σηπιά 45
 Σιασζιανός 42
 Σιαστή 42
 Σιαστός 42
 σίερο 28, 52
 σιεροσκιά 39
 σιεροστιά 39
 σι(δ)ερών-νω 75
 σιός 57
 σιουμιά 52
 σιοφοούμενος 57
 σιταρών-νω
 σκάβγκω 44, 64
 σκαζ-ζόχοιρος 55, 60
 σκάλεθρο 62
 σκάμ-μα 71
 σκαμ-μένος 76
 σκαφιών-νω 75
 σκιάζ-ζω 32
 σκίθ-θος 55
 σκληρός 28
 σκολά 37
 σκολάα 37
 σκορδαλ-λά 46
 σκορδαλ-λός 47, 55, 70, 80
 σκόρδο 47, 64
 σκορταλ-λά 64
 σκορταλ-λά 64
 σκορταλ-λιός 55
 σκόρτο 64
 σκοτών-νω 75
 σκρίνος 55
 σκροφάγιος 67
 σκούλουκας 29, 36
 σκουλούζι 29
 σκουπόξυλο 28
 σκουρμάλ-λι 55, 69
 σκουτού(δ)ι 27, 36

σκούφζα 45
 σκούφζια 45
 σκούφδα 45
 σκύλ-λος 75
 σοϊρος 18, 58
 σορόκ-χος 36, 71, 76
 σορόπι 36
 σουλήνας 29
 σούλουνας 36
 σουλούνη 36
 σουλουνοβύζ-ζα 27
 σουμάρι 26
 σουπζά 46
 σουσουρά 37
 σουσ-σουμιάζ-ζω 36
 σπαργών-νω 63
 σπαροπέρη 63
 σπάχος 56
 'σπέρα 32
 σπερβέρι 26, 55
 Σπέρβης 80
 σπήγ-γίω 79
 σπήλγίω 79
 σπιδζα 46
 σπιδζα 46
 σπίν-τια 46
 σπολ-λάτη 39, 70
 σπολ-λάτε 39, 70
 σπουδαίος 81
 σ-σιωπή 76
 'σ-σωτικά 32
 σταβάρη 35
 σταλαμαθζιά
 σταλαματ-τιά 62
 Σταματούλ-λα 74
 στάφνη 62
 σταφνίζ-ζω 62
 σταχολός 51
 σταχολοῶ 51
 στέλ-λω 71, 75
 στεμνή 62
 στεμνίτσα 62
 στεμόνη 28
 στίμ-μα 62
 στουμούζι 36
 στούπ-πα 77
 στουπ-πῆ 28, 77
 στουπ-πών-νω 77
 'στραάλι 30
 στρα(β)ομύτ-θης 76

στραίλ-λα 27
 στρέμ-μα 76
 στρεμ-μένος 76
 στρών-νω 75
 συβ-βουλή 66
 συβ-βούλιο 66
 συγκοόμενος 36
 σύζ-ζουμος 66
 συκούαλος 41
 συκοφανδίζ-ζω 78
 συλ-λοοῦμαι 66
 συμβάλ-λω 75
 Συναληψιοῦ 55
 συνάχι 74
 συνάχ-χι 74
 σύνδεγνος 64
 συνδέκνισ-σα 76
 συνεπαίρων 29
 συνήερῶ 26
 συνίρι 29
 συνεπαίρων 29
 συνορίζ-ζω 28
 συντρόφισ-σα 76
 σύξυλα 66
 συυρίζ-ζω 81
 συφ-φάι 51, 66, 77
 συφ-φάμιλος 66, 77
 συφτάν-νω 75
 σύχ-χριστος 66
 σφακίεις 55
 σφραϊα 51
 σφονδόνα 73
 σφουγγᾶτο 27
 σφυμός 62
 σώμανδρο 32
 σών-νω 75
 σ-σωπαίνω 41
 'σώχωρος 32

T

τακ-χούνι 76
 ταμβάκ-χος 76
 τάπ-πα 77
 ταραμίδι 62
 ταραμός 62
 ταράσ-σω 76
 τάσ-σω 76
 τάραχος 78
 ταφζά 45

ταφκιά 45
 ταφσά 45
 ταχό 58
 τέδγα 46
 τέζ-ζερη 60
 τέθκα 46
 τενεκ-κές 76
 τέσ-σερα 76
 τέτζα 46
 τέτ-τοια 46
 τετρακόσα 40
 τ-θαμάχι 76
 τ-θαμαχιάρης 76
 τ-θελ-λάλης 71, 76
 τ-θεμεν-νές 71, 76
 τηάνι 43
 τόκ-χα 76
 τόρμηση 63
 τοσουά 42
 τουλουπάν-νι 48
 τουλούπ-πα 36
 τουμδεκ-κί 76
 τουφέκι 74
 τουφέκ-κι 74
 τρακόσα 40
 τρακ-χάρω 76
 τρακ-χούνι 56, 70
 τραμιθκιά 56
 τρασό(δ)ι 24, 42
 τραουδῶ 38
 τραουνάκι 42
 τραπέζ-ζι 79, 81
 τραχανᾶς 56
 Τριάδος 70
 τριβγκω 44
 τριόλι 51
 τριολίζ-ζω 50
 τριπ-πήαλ-λος 77
 τρουτσούλ-λα 74
 τρουτσουλ-λίτης 74
 τρυπαλ-λίτης 75
 τσαιρός 58
 τσακχάλι 59
 τσακχάτης 59
 τσακ-κίρης 58
 τσακ-χοράφα 59
 τσακ-χών-νω 76
 τσαπ-κῶθω 59
 τσαπ-κῶν-νω 59
 τσαρδέλ-λα 59

τσεργιά 46
 τσερί 18, 58
 τσιαρίζ-ζω 51
 τσιλιπουρδῶ 59
 τσιλ-κῶ 58, 75
 τσιμνά 47
 τσίρρος 57
 τσιτσι 58
 τσοπάνισ-σα 76
 τσουκνούα 59
 τσुπαρίσ-σι 74
 τσῶφλοιο 59
 Τ-ιαλ-λή 67
 Τ-ιούλ-λα 67
 ιούμα 17
 τυρῶα 46
 τυρκιά 46
 τυργιά 46
 τυχαίν-νω 74
 τυχ-χαίνω 74

Υ

ἕναϊκα 79
 ὕστερι 79
 ὕτινα 48
 ὕπέλλι 52
 ὕφελ-λουρκός 63
 ὕψος 52

Φ

φά 38
 φά(δ)ι 32
 φαῖ 15
 φαίνω 32
 φам-μένος 76
 φαναρζής 60
 φανερών-νομαι 78
 φανόχτης 53
 φαόνα 38
 φαρὰ 35, 38
 φараά 38
 φара(δα) 35
 φараκλα 68
 φαρακλός 68
 φαρταλαμι 56, 57
 φὰς 38
 Φάτουμα 48

φαωμένος 38
 φελ-λά(δ)α
 φελ-λι 28, 75
 φελῶ 31
 φέσκα 46
 φέσγια 46
 φηκάρι 53
 φι 24
 Φίλιπ-πος 73, 77
 ῥφίν-νω 76
 φκαιρών-νω 31
 φκαριστῶ 63, 80
 φκείαν-νω 62
 φκροῦμαι 47, 64
 φκνάλ-λιο 29
 φκνάλ-λο 62
 φκῶ 62
 φλέμα 62
 φλία 42
 Φλιάρης 40, 42
 φλιζ-ζάνα 60
 φλιζ-ζάνι 60
 φοερίζ-ζω 51
 φοῖρίζ-ζω 43, 51
 φόος 24, 51, 66
 φοοῦμαι 66
 φουκ-χαράς 76
 φουμίζ-ζω 28
 φουσκών-νω 28
 φραμός 62
 φράσ-σω 71, 76
 φρένιμος 29
 φροκαλ-λά 69
 φροκαλῶ 47
 φρῶ 38
 φρύανο 24, 51
 φσάζ-ζω 67
 φσαῖρα 67
 φσακία 67
 φσαλῶ 67
 φσαράνγι 67
 φσαχτό 67
 φσήκα 18, 67
 φσηκόνι 67
 φσήνα 67
 φσίγγω 67
 φσονδύλι 67
 φσονδῶνα 18, 67
 φσονδονῶ 67
 φτάν-νω 62, 75

φταρμίζ-ζω 62, 63
 φτέν-να 29
 φτερνίζ-ζομαι 26
 φτέρνισμα 26
 φτό 15, 31, 81
 φτός-ή-ο 33, 82
 φτουά 15, 21, 41
 φτωσή 78
 φτωχοζύερνια 51
 φυδγά 46
 φυθζά 46
 φύλακας 53, 69
 φύλ-λο 75
 φυτ-τειά 46
 φυτεύγω 64
 φυτjά 46
 φ-φένδης 30

X

χά 53, 57
 χάβγκω 57
 χαβούζ-ζα 54
 Χαζ-ζάμαλ-λος 60
 Χαζ-ζηδιαμανdής 60
 Χαζ-ζηνικολός 60
 Χαζ-ζήs 60
 χαιρετώ 58
 Χαλάραμβος 64
 χαμνίζ-ζω 82
 χάν-νος 75
 χάν-νω 54, 75

χαραλαμπούσα 69
 χαρζεύβγκω 63
 χαρταλαμίδι 47, 53, 57
 χαρῶ 53
 χείλ-λιῶνας 70
 χειρολάι 51
 χέρι 58, 79
 χέρισ-σο 76
 χέρισ-σος 48
 χερολάι 28
 χερόλο 38
 χερόλοο 28
 χίλι(δ)όνι 37, 52, 58
 χιλ-λάερφος 80
 χιόνι 58
 χορός 54
 χότη 29
 χρεοφελέτης 37
 χρῆμ-μα 23
 χρίος 43
 χριοφελέτης 43
 χρονολοῖα 52
 χρουσάφζα 45
 χρουσάφκια 45
 χρουσάφσα 45
 χρουσός 28
 χρουσοσάβλα 70
 χρουσοκός 69
 χρουσοφός 54, 57
 χτύν-νομαι 62
 χύν-νω 76
 χων-να 47
 χών-νω 75

Χώρα 81
 χωράφζα 45
 χωράφκια 45
 χωράφσα 45
 χωργά 46
 χωργια 46
 χωρζά 46
 χωρῶ 57

Ψ

ψαλί 38
 ψάλ-λω 71, 75
 ψάρτης 63, 66
 ψέαρκα 63
 Ψεριμιώτισ-σα 23
 ψές 31
 ψήν-νω 76
 ψηλομύτ-θης 76
 ψηλών-νω 32
 ψιλαλέθω 39
 ψιμόγεν-νη 31
 ψόμα 29
 ψύλ-λος 75
 ψυση 78, 79

Ω

ώζ-ζάν 22
 'ών-νω 52
 ὠστο(ν) 36

ΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΩΝ ΤΣ ΚΑΙ ΤΖ ΕΙΣ Σ ΚΑΙ Ζ ΕΙΣ ΤΑ ΝΟΤΙΑ ΙΔΙΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΕΙΔΙΚΑΙ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ

α/ Αναφερόμεναι εἰς τὸ Ἀρχεῖον καὶ τὰ χειρόγραφα τοῦ Ἀρχείου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν:

ΑΙΑ : Ἀρχεῖον Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ.

ΙΑ : Ἱστορικὸν Λεξικόν.

ΦΚ : Ἰδιόγραφα δελτία Φαίδωνος Κουκουλέ ἀποκείμενα εἰς τὸ ΑΙΑ καὶ συντασσόμενα ἐπ' εὐκαιρίᾳ κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐργασίας του ὡς συντάκτου (1911-1926) καὶ διευθυντοῦ τοῦ ΙΑ (1926-1931).

ΧΙΑ : Χειρόγραφον Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ¹.

ΧΚ : Χειρόγραφον (Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου) Κωνσταντινουπόλεως, ἐξ ἀντιγράφων (τῶν ἀπολεσθέντων ἀρχικῶν) ἀποκειμένων εἰς τὸ ΑΙΑ.

β/ Εἰς ἀνεκδότους χειρογράφους κώδικας ἐκ Μυκόνου ἀποκειμένους εἰς τὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους (ΓΑΚ):²

Κῶδ. 1729 - (ἔτους) ὑπ' ἀριθ. 55. Κατὰ τὴν περιγραφὴν τῶν ΓΑΚ, «Χαρτῶος 0,265 × 0,09 φφ. 6. Σπάραγμα καταστίχου περιέχον τὴν σύναξιν τῆς δεκατίας τῆς κριθῆς, τοῦ οἴνου κλπ. ἀπὸ 1729».

Κῶδ. 1769 - ὑπ' ἀριθ. ΓΑΚ 60: «1769 μαρτίου πρώτη. Κατάστιχον τῆς ἐφετινῆς χρωνιάς τοῦ κεφαλοχάρασσο πανδρεμένων καὶ ἐλεύθερων τὰ ὀνόματά τους ὄλωνων».

Κῶδ. 1791 - ὑπ' ἀριθ. 76. Κατὰ τὴν σημείωσιν τῶν ΓΑΚ, «Ἀλφαβητικὸν κατάστιχον κατοίκων τῆς Κοινότητος μετὰ σχετικῆς κινήσεως λογαριασμῶν τοῦ 1791-92» — ἐνῶ πρόκειται περὶ λογαριασμῶν τοῦ γνωστοῦ καὶ ὡς «καντζιλλιέρη» ἐμπόρου Ἰγνατίου Παρθένη — «Χαρτῶος 0,295 × 0,20 44-53 ἄνευ περιβλήματος».

γ/ Βραχυγραφαὶ τόπων:

Αἰ καθιερωμέναι εἰς τὸ ΙΑ.

1. Ὁ πρῶτος ἀριθμὸς τῆς παραπομπῆς, μετὰ τὸ ΧΙΑ, δηλοῖ τὸν ἀξ. ἀριθμὸν τοῦ χειρογράφου καὶ ὁ δευτέρος τὴν σελίδα. Ὅπου παρὰ μυκόνιον τύπον σημειοῦται ἀπλῶς Ι. Βογιατζ., τοῦτο δηλοῖ ὅτι οὗτος ὑπάρχει καὶ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 370 ΧΙΑ (ἐξ Ἀνω Μερᾶς Μυκόνου, κατ' ἀποστολὴν Ἀκαδ. Ἀθ. τὸ 1922) τοῦ Ἰωάννου Βογιατζίδου, ὁμοίως διατελέσαντος συντάκτου (1914-1925) καὶ διευθυντοῦ (1925-1926) τοῦ ΙΑ, ὁ δ' ἀκολουθῶν ἀριθμὸς τὴν σελίδα.

2. Εἰς τὰς παραπομπὰς ὁ πρῶτος ἀριθμὸς δηλοῖ τὸ ἔτος γραφῆς τοῦ κώδικος, ὁ δὲ δευτέρος τὴν σελίδα ἢ τὸ φύλλον (τὸ τελευταῖον δηλοῦται ἰδιαιτέρως).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όταν κατά τὸ ἔτος 1930, μετὰ μακρὰν ἀπὸ τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας ἀπουσίαν, μετέβην εἰς τὴν γενέτειράν μου νῆσον Μύκονον, μεταξύ τῶν πρώτων, τὰ ὁποῖα μὲ ἐξένισαν ἀκούοντα ἐκ νέου τὸ ἐντόπιον γλωσσικὸν ἰδίωμα, ὑπῆρξε καὶ ἡ διαπίστωσις ὅτι οἱ συμπατριῶταί μου προέφερον διὰ τῶν σ καὶ ζ τὰς λέξεις τὰς ἐχούσας τσ ἢ (ν)τζ ἀντιστοίχως ἐν τῇ κοινῇ νεοελληνικῇ, ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἀδιακρίτως, καὶ δὴ οὐ μόνον τὰς ξένης — τουρκικῆς, ἰταλικῆς, σλαβικῆς ἢ ἀλβανικῆς — προελεύσεως, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐκ παλαιοῦ τσιτακισμοῦ τῶν ἀρχαίων (κ)τι, σθ-στ, σ(σ), ψ, νθ, δι ἢ ὀνοματοποιίας περιεχούσας τοὺς φθόγγους τούτους ἐν τῇ κοινῶς ὁμιλουμένῃ ἐλληνικῇ.

Συγκεκριμένως, ἀντὶ τῶν τσουβάλι, τσουκάλι - πιύτσα, πιτσούνι - ἀτσίδα, γαλασίδα, βουσί, κατσούφης, τσιλῶ - ἄτσαλος, τσαγγάρης, κότσυφας, τσόχος -κο(ν)-τσομύτης, κο(ν)τσόριος, κο(ν)τσοκέφαλος - κατσάβραχα, κασαρίδα... πρόφερον σουβάλι, σ'κάλι - πιύτσα, πιτσούνι - ἄσιδα, γαλασίδα, βουσί, κατσούφης, σιλῶ - ἄσαλος, σαγάρης, κότσυφας, σόχος - κοσομύτης, κοσόριος, κοσοκέφαλος - κασάβραχα, κασαρίδα... ἀφ' ἑνός, ἀντὶ δὲ τῶν μελι(ν)τζάνα, μπουρά(ν)τζα - τζάκι - τζίτζικας, κτλ., προέφερον μελιζάνα, βουράζα - ζάκι - ζίζικας, κτλ.

Τὸ πρᾶγμα μοῦ ἐφάνη τότε παράδοξον, δι' ὃ καταγράψας ἀρκετὰ παραδείγματα συνέταξα μικρὸν ἄρθρον πληροφοριακοῦ μᾶλλον χαρακτῆρος, τὸ ὁποῖον ἔθεσα ὑπ' ὄψει τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ μου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου ὡς φροντιστηριακὴν ἐργασίαν.

Ἐπειδὴ ὅμως προϊόντος τοῦ χρόνου παρετήρουν ὅτι τὸ φαινόμενον εἶτε κατ' ἀμφοτέρας τὰ σκέλη (τσ-σ καὶ τζ-ζ) ἢ κατὰ τὸ ἕτερον καὶ δὴ ὡς τσ > σ-σ ἢ τζ > ζ-ζ ἐπιχωριάζει καὶ εἰς ἄλλας νήσους τῆς νοτιανατολικῆς Ἑλλάδος κυρίως (Κυκλάδων - Δωδεκανήσου, Ἰκαρίαν ἀλλὰ καὶ Χίον, προσέτι δὲ εἰς τὴν Ἀλικαρνασσόν), ἐνόμισα ὅτι τοῦτο, ἅτε ἀπαντῶν ἐν μεγάλῳ καὶ συνεχεῖ πως τμήματι τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου, παρουσίαζεν ἰκανὸν ἐνδιαφέρον καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας μελέτης. Διὰ τοῦτο ἤρχισα συγκεντρῶν σχετικὸν ὕλικὸν καὶ στοιχεῖα οὐ μόνον ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐν τοῖς Ἀρχείοις τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐκ πάσης ἐλληνικῆς ἢ ἐλληνοφώνου περιοχῆς ἀπόκειμένων χειρογράφων, καθὼς καὶ τῶν βιβλίων καὶ ἄρθρων γλωσσολογραφικοῦ περιεχομένου, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐπιτοπίου ἐξετάσεως κατὰ τὰς ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἀνατιθεμένας μοι ἀποστολὰς πρὸς συγκέντρωσιν γλωσσικοῦ ὕλικου (κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον τῶν ἐτῶν 1960, 1961, 1962, 1963 καὶ 1964).

Ἐξ ὅλων τούτων κατέληξα εἰς τὰ ἐξῆς πορίσματα ὡς πρὸς τὴν ὀργανικότητα τοῦ φαινομένου :

Α/ Ἀπαντᾷ ὀργανικῶς 1/ ὑπ' ἀμφοτέρας τὰς μορφὰς τσ > σ καὶ τζ > ζ μόνον ἐν Μυκόνῳ. Οὕτω ἔχομεν : βουσί > βουσί, τσιλῶ > σιλῶ, — τζίζικας > ζίζικας, βουράτζα > βουράζα, κττ.

2/ Ὑπὸ τὴν μορφήν (ν)τζ > ζ-ζ ἐν Κῶ: σκα(ν)τζόχοιρος > σκαζ-ζόχοιρος, κττ.

3/ Ὑπὸ τὴν αὐτὴν μορφήν, ἀλλὰ μετὰ τάσεως πρὸς τὸ ἀπλοῦν ζ, ἐν Χίῳ. Παραδ.: ἀβιζ-ζῆς, ἀνηβαζ-ζάρω, καὶ -αίρω, ζ-ζάτσι, ζ-ζάμι, ζ-ζαμί, ζ-ζερεμές, ζίζ-ζικας, μελιζ-ζάνα, μπογιαζ-ζῆς, μπρουζ-ζένος, νεραζ-ζούλα, παζ-ζάρια, σκαζ-ζόχοιρος, τέζ-ζερης, χαζ-ζαργκιά... παρὰ τὰ ζαναμβέτης, ζιεράκι, ζίφος, ζούντα, κοραζίνα, μαζέττα, μπρουζίτικος, χαζαριά...

4/ Ὑπὸ τὴν μορφήν (ν)τζ > ζ, μετὰ σποραδικῶν παραδειγμάτων ζ-ζ, εἰς τὴν Ἄμοργον καὶ τὰς ὑπὸ Ἄμοργίνων ἐποικισθείσας γειτονικὰς νησίδας Δονοῦσσαν, Σχινοῦσσαν, Ἡράκλειαν καὶ Κουφονήσιον. Παραδ.: ἀζαμῆς, ἀλαζᾶς, ἀνεβαζάρω, βιόλαζης, βολτεζάρω - βορτεζάρω - βολεζάρω, γαζάκι - γάζος, γανοζῆς - γανουζῆς, γεμιζῆς, γενατιζῆς, γλεζές, γλυκαζῆς, δυναμιτιζῆς, ζάκι, ζάμι, ζαμί, ζάμπα (<τζάμπα - τσάμπα), ζαναμβέτης, ζάνερο, ζάρα, ζέπη, ζερεμές, ζίβα, ζιέρι, ζίζικας, ζίρος, ζονταριστός, ζούφκιος, καβαζάρω - καβεζάρω, καλαϊζῆς, καλिकाζάροι, καπνουζῆς, Καραζᾶς (καὶ ἐξ αὐτοῦ τοπων. Καραζαριά, ἦ), καφεζῆς, κοζά(μ), κορτεζάρω, λόζα, Λουρέζος (<Λωρέντζος), μαζέττα, μαζούνι, μαζουράνα, μαϊζάρομαι, μελιζάνα, -άκι, -ζανίς, βαζάγι (<μπατζάκι), μπαζανάκης, βρουζος - βρουζοκούδουνο, νεράζι, -ζά, ὄργαναζῆς, -νιζῆς, παραγαζῆς, πεζουνάτσι (<κοιν. πιτσουνάκι)¹, πιριονιζῆς (<πιριονιτζῆς), ρακεζῆς (<ρακιντζῆς), -εύω, -ζό (<ρακιντζεύω, ρακιντζειό), ρεμέζο, -άρω, σκαζόχοιρος, στάζος, τέζερης - δέζερης, φαναρζῆς, φλιζάνι, φουρνελαζῆς, Φραζέσκος (<Φραντζέσκος - Φραγκίσκος), φραζόλα, χαζάρι, χαρζιλίκι, -ίτσι, χωραταζῆς... παρὰ τὰ ζ-ζάμι Ἡρ. ζ-ζάν-νερα Ἡρ. ζ-ζέπη Ἄμοργ. μαζ-ζούνι Κουφον. μελιζ-ζάνα Δον.

5/ Ὑπὸ τὴν μορφήν τσ > σ-σ ἐν Καρπάθῳ καὶ Κάσῳ. Παραδ.: τσιλόνερο > σ-σιλόνερο Κάρπ. τσαμβι > σ-σαμβι Κάρπ. τσανάκι > σ-σανάκι Κάσ. τσακάλι > σ-σακάλι Κάσ. κάτσουνας > κάσ-σουνας Κάρπ. ἀπλατσοβύζα > ἀπλασ-σοῦζ-ζα Κάσ. βαλατσίνα (<γαλατσίνα) > βαλασ-σίνα Κάρπ., κττ.

Β/ Ἐν ἱκανῇ ἐκτάσει 1/ Ὑπὸ τὴν μορφήν τσ > σ, κατὰ σειρὰν συχνότητος, ἐν Ἄνδρῳ, Τήνῳ, Σερίφῳ, Σύρῳ. Πρὸς στατιστικὴν ἐξακριβώσιν τοῦ πράγματος ἐμελέτησα χειρόγραφα τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ ἐκ τῶν νήσων τούτων. Οὕτω, κατὰ τὸ ἐξ Ἄνδρου, τοῦ *I. Βογιατζίδου* (περιέχον ὑλικὸν τοῦ νοτίου ἰδιώματος αὐτῆς, ὡς τὸ χαρακτηρίζει ὁ συλλογεύς)² διεπίστωσα τὰ ἐξῆς: Ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων ἑκατὸν περίπου λέξεων, αἵτινες κοινῶς ἢ συνήθως προφέρονται μετὰ τοῦ φθόγγου τσ, κατὰ ποσοστὸν 60% ὑπάρχει μεταβολή: ἀλάσι - ἀλασίζω, ἀσούβαλος, -λιά, γαλασίδα, Γλισούρα (τοπων.), γλισόχωμα, καλλιβρούσης, κασαρίδα, -διάζω, κάσαρο - κασάρχοδας - κασόγδαρο, κόσι, κοσινοελιά, κόσινας - Κοσίνοι (τοπων.), κόσος, κουσός - κούσα κούσα - κούσαυλος, (-αύλα, -ικο) - κουσάφτης - κουσοδότης - κουσοτσέφαλος, κουσόριος - κουσόφτερος, -νιάζω, κουσουλιά, -λώ, -λίζω - κούσουλο, Κουσουλιάς (παρων.), κουσούνα, -νόπαννο, κουσουνάδα, μασόξυλο, βόσα, βουσουνάρι (καὶ τοπων.), ξεσαβίζω, παρασουόκι, -ιάζω, πέσα - πεσοπούλα (ἢ κοιν. πετσέττα) - πεσόσυκο (εἶδος χονδροφλοίου σύκου), πίσικας (<πίτσικας - πίτικας -

1. Διὰ τοῦ ἐνδιαμέσου *πετζουνάκι.

2. Βλ. τοῦ αὐτοῦ, Ἄνδρ. Χρον.

πέτακας=σκώληξ τυροῦ), προβάσι (καὶ τοπων.), σαβούνα, σαδίλα, σιλῶ, σιβῶ, σ'κάλι (< τσουκάλι) καὶ τὰ παράγωγα καὶ σύνθετα σ'καλούδα, -ούδι, σ'καλιάρης (= ἀγγειοπλάστης), Σ'καλαρειῶ (τοπων.) - σ'καλόκουπα - σ'καλόπιασμα, σουράπι, τρισάνα (< ἰτ. *terzana* = τριταῖος πυρετός)... παρὰ τὰ : ἀγρατσούνιστος, ἀγριοκάτσικο, 'ματσίτικος (< αἱματίτικος), ἀκατσάρωτος, ἀξετσίπιωτος, ἔτσι, κατσαίρων, μπάτσα, -ἰζῶ, μπεκάτσα, παπούτσι, παρτσινέβελος, πατσαβούρα, πετσι, πιτσουλῶ, ρετσέλι, σουλάτσο, στρωμάτσα, τσατσιαστὸς (< τσακιστὸς), τσαλαπατῶ, τσαλαπετεινός, τσάππα, τσατάλι, τσατίρι (=εἶδος μαχαιρίου), τσέρκι, τσερνίκι, τσιγκέλι, ἀτσικνίδα, τσιμινιέρα, τσιμούχα, τσιβουκάτσι (= εἶδος ἐξαρτήματος ἰστιοφόρου), τσιρμόνια, τσήτα, τσούζῶ, τσουλί, τσουβές, τσουρουφλίζῶ, τσουτσοῦ...

Σημειωτέα ὡσαύτως ἐνταῦθα τὰ παράλληλα, παράγωγα τῆς αὐτῆς λέξεως : κάρσα, καρσοβελόνα, καρσόξυλο, ἀφ' ἑνός, καὶ καρτσώνομαι, ξεκαρτσώνομαι, ἀφ' ἑτέρου· πέσα, πεσοπούλα, παρὰ τὸ πετσι.

Ἐκ τῶν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 361 ΧΙΑ (ἐκ Τήνου, τοῦ αὐτοῦ) περιεχομένων τεσσαράκοντα περίπου σχετικῶν λέξεων, εἰς τὸ ἥμισυ τούτων ἀπαντᾷ τὸ φαινόμενον : σαλόπετρα (πιθ. < ἀτσαλόπετρα, περὶ οὗ βλ. ΙΑ ἐν λ., ὅπου ὁ τύπος μετὰ τοῦ τσ φέρεται ἐκ Ζακ. Θήρας Κρήτης Πελοπ.), γαλασίδα, κασάρω, κασοῦν', κολασιό, κουσάγρελο, κ' φεσιού τό, μεσεσιόλα, παρασοῦκλι, προβάσ', σαλσίς' (< ἰτ. *salsiccia* = ἀλλᾶς), σαγαρειό, σαβί, σαβούνια - διπλοσάβουνο, σάβουρο, σ'βάλ', σοχίτικος, σόχος... παρὰ τὰ ἀμετάβλητα ἄτσαλος, γλίτσα, ἔτσι, κ'τσόπλωσ', μάτσα, πετσάλι, πετσέττα, ρετσιβέρω, ἀρετσιῖν' ἢ, ταράτσα, τσαγίλια, τσακώνω, τσαλαπατῶ, τσιληπουρῶ, τσ'κάλ', φοντσιόνα (=πανήγυρις), φόρτσος (=ἰσχυρός, ἐπὶ ἀνέμου).

Ὁ συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ Ἀθ. Κωστάκης, ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 824 ΧΙΑ ἐκ τῆς αὐτῆς νήσου (τὴν ὁποῖαν ἐπεσκέφθη κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1963, κατ' ἐντολὴν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν) παρὰ τὸ πλῆθος τῶν μετὰ τσ καὶ τζ τύπων σημειοῖ ἐκ μὲν τῶν προμνημονευθέντων τὰ : γαλασίδα, κουσάγρελο (καὶ κοσάγρελο) καὶ προβάσι (ἐν ἄλλῃ θέσει πληθ. προβάσια), τὸ Σόχος ὡς ἐπών. (ἐκ δημοτολογίου τοῦ 1850-), ἀφ' ἑτέρου δὲ παραθέτει, σημειωτέον, ὅπως τυχαίως καὶ ἄνευ ἰδιαίτερας μνείας τοῦ φαινομένου, τὰ : γλίσα, κασάκια=γαττάκια), κ'σουριῶ (ἢ ἐν Μυκόνῳ κ'σουροῦ = εἶδος μικροῦ ἰχθύος), νυφίσα, μάσι καὶ μασόβεργα (τὸ ἄ. ματσόξυλο), πεσέττες (παρὰ τὸ ἐν ἄλλῃ θέσει πετσέττες), σ'μπογιάνν'ς (καὶ σ'μπογιάνν'δες, ἐν ἄλλῃ θέσει), φιλιόσος καὶ -ιόσα. Σημειοῖ ἐπίσης τὸ ἐκ παλαιοῦ δημοτολογίου ἐπών. Κασάρχος (πβ. τὸ ἐξ Ἄνδρου κασάρχος). Ἰδιαίτερος σημειωτέον τὸ τοπων. Κουσίγια, τὸ ὁποῖον, μετὰ τοῦ ἐκ Μυκόνου Ἄνδρου Κοσίνοι ὑποδηλοῖ ἴσως τὴν παλαιότητα καὶ ὀργανικότητα τοῦ φαινομένου. Πβ. καὶ τὰ προσηγ. κόσινας, κοσινοελιά, ἐξ Ἄνδρου, καὶ τὰ κουσάγρελο - κοσάγρελο ἐκ Τήνου, παρὰ τὸ αὐτόθι κουτσ'νάγριλου.

Σημειωτέα τέλος ἐκ τῆς αὐτῆς νήσου τὰ παραδ.: Ἀζίγανος, (πληθ. Ἀζ'γάν' οἱ) ἀζ'γαναρειό τό, ἀζίδα, ζ'βίδια, ζ'βῶ, τὰ ὁποῖα προὑποθέτουν τύπους Ἀτζίγανος, ἀτζίδα, τζιβίδια, τζιβῶ, παρὰ τοὺς κοινούς Ἀτσιγγανος, ἀτσίδα, τσιμπίδα, τσιμπῶ.

Ὅμοια πρὸς τὴν ἐν Τήνῳ ἀναλογία παρατηρεῖται καὶ ἐν Σερίφῳ. Οὕτω ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 379 ΧΙΑ τοῦ Ι. Βογιατζίδου καὶ ἰδίας ἐπιτοπίου ἐρεῦνης σημειῶ τὰ ἐξῆς

παραδ.: ἀγλισίδα (<γαλατσίδα, περί οὗ βλ. ΙΑ ἐν λ.), γλισιάζω, κάρσα, καρσόξυλο, κασίκα - κασίκια παρὰ τὸ κασ-σικάκι (τοῦ *I. Βογιατζ.*), κασοῦλι, κοσάνι, κούσουλα, κουσουνάδα, μάσα - μασοκόπι, βονάσα, πεσέττα (παρὰ τὸ πετσέττα), πεσί (ἀλλὰ καὶ πετσώνω), πισούνι, ρεσίνα, σαγάρης, σάππα, σικάλι (<τσικάλι - τσουκάλι), -λάς (ἀλλὰ καὶ τσικαλόχωμα), σίκλα (<τσιχλα - κίχλη), σίλα, -ίζω, σιβίδι, σιβούρι, σίρος, σίσικας (<τσιτσικας - τζίτζικας), σιτώνω, φόρσος (= ἰσχυρός)... παρὰ τὰ : ἀτσιδα, βατσέλλι, βουτσαῖς, ἔτσι, καπροπέτσι, κατσάγριλας (καὶ -ελας), κατσάρω, κασίκα, κότσος (= ἄρρηγν πέρδιξ), βρεκάτσα (<μπεκάτσα), παπούτσι, πιάτσα, ταράτσα, τσακί (= κλαδευτήρι) τσακμακίζω, τσαβῆτος, τσάβουρο, τσέτουλα, τσοπάνης, τσουβές (καὶ τζουβές), φιλιότσος, φουρνέτσου (<φουρνόφτυο)...

Ἐκ Σύρου (Ἑρμουπόλεως, ΧΙΑ 339, τοῦ αὐτοῦ συλλογέως) σημειῶ τοὺς τύπους : γιάσος (τὸ ἀλλ. γιάτσο = παγωτό), καρσόξυλο, κασαρίδα, κολλησιῶνοι, μούσουνο, πεσί, προβασουλιά, σιβούρα (<τσιμπούρα) - σιβουρισμένος, σιλιάρικος, σίσικας, χωμασοκοπριά (<χωματσο - <χωματο-)... παρὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀμεταβλήτων.

2/ Ὑπὸ τὴν μορφήν (ν)τζ>ζ ἐν Σίφνῳ, Τήνῳ, Σύρῳ, Ἄνδρῳ, Κάσῳ, Κιμώλῳ, Λειψοῖς.

Ἐκ Σίφνου σημειῶ τὰ παραδ. (ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 380, τοῦ αὐτοῦ, καὶ 589, ΧΙΑ τοῦ συντάκτου Ἰστ. Λεξικοῦ Ἀκαδημίας Ἀθ., *I. Πούλου*) : Ἀζαμιά, ζάκι, ζάμι, ζέπη, ζίζικας, ζουβαέρι, ζουβαερ'κά, ζόγος, καβεζάρω, λόζια, ρεμέζιο, -άρω, σκαζόχοιρος. Τινὰ τούτων ἤκουσα καὶ προσωπικῶς ἐπὶ τόπου. Ὡς γνωστόν, ἐν Σίφνῳ ἐπιχωριάζει τὸ ἀντίστροφον φαινόμενον, τοῦ ζ>(ν)τζ : ἀγοράντζω, τζεστός, βρακοντζώνη, γατζία, πίντζηλος, τζάχαρη, ντζερβός, τζηλειά, μαντζί, κλπ. — τὸ ὁποῖον ἐξετάζει ὁ προμνημονευθεὶς *I. Πούλος*¹.

Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ γλωσσαρίου Τήνου ἐξάγεται ὅτι ἐκ τῶν 25 περίπου παραδειγμάτων τῶν ἐχόντων ἀρχικῶς τὸν φθόγγον τζ, εἰς τὰ ἡμίση παρατηρεῖται μεταβολή : Ἀζίγανος (πληθ. Ἀζ'γάν' οἱ) - ἀζ'γαναρειό, ἀζίδα, ἄζουρας, ἀραζοῦ, ζάβουρο, ζάρα, ζιζ'κας, ζ'βίδια, ζ'βῶ, λούζα... παρὰ τὰ Ἀλατζᾶς (ἐπών.), ἄτζαπα, γατζοῦν', καπάτζα, ματζουράνα, σκάτζα, σιάτζος, τέτζερες, τζάκι, Τζιρᾶς (ἐπών.), χατζατζάρι...

Ἐκ τοῦ χειρογρ. τῆς Σύρου σημειῶ τὰ : ἀβζῆς, ἄζουρας, ζαβούνα, ζερεμές, ζουφός, μανέζο, ἀέζερες.

Ἐκ τῶν 15 περίπου σχετικῶν λέξεων τῶν περιεχομένων εἰς τὰ Ἀνδριακὰ Χρονικά, εἰς τὰς ἡμισείας παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον : ἄζουρας, ἀζώγαρος, ἀραζοῦ, ζίζικας, ζόβος (<ἐν. zombo), ζόχος, λούζα... παρὰ τὰ τζάκι, τζαναβέτης, τζόγος, τζουβά, τζουβαερικό, τζουτζές, ρατζονᾶτος, μελιτζανᾶτο, μετζαρόλα, κουϊμιτζῆς, κοτζάμου.

Ἐκ Κάσου σημειῶ τὰ : βορταζάρω, -αίρω, γαζώνω, ζελάτης, ζοβαεράκι, χαζιαράκι...

1. Βλ. Γλωσσ. Σίφν., 148.

Ἐκ Κιμώλου (ΧΙΑ 340, τοῦ *I. Βογιατζ.*) τά: ζάμβα, καβεζάρω, μαζιμούρα (<μαντζαδούρα), Χαζῆς (ἐπών.), χαζιράκι (<χαντζιυράκι).

Ἐκ Λειψῶν (ΧΙΑ 700γ, τοῦ συντάκτου τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ Ἄν. Καραναστιάση) τά: βιάζο, καβαζάρω, μαζαδούρα, μελιζανίς, μπουμβουρζῆς.

3/ Ὑπὸ τὴν αὐτὴν μορφήν, ἀλλὰ μετὰ τινων παραδειγμάτων ζ-ζ, ἐν Καρπάθῳ, Ἀλικαρνασσῶ, Σερίφῳ, Τήλῳ, Λέρῳ.

Ἐκ Καρπάθου (ἐργασίαι Ἐμμ. Μανωλαζάκη καὶ Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου) σημειῶ τά: ἄζα - ἀνζί, (βλ. ΙΑ ἐν λ. ἀντζα - ἀντζί), ἀζώνναρος, ἄχαρζος, κιμινζῆς, νερανζούλα, χαζάρι... παρὰ τὰ ζ-ζάμι, Χαζ-ζῆς.

Ἐξ Ἀλικαρνασσοῦ (βλ. ἀναλ. πίν.) τά: ζίζικας, ζόχος, μεζίτι, βροῦζος, παζανάτσης, πελεζίτσι (<μπιλετζίκι), προβέζα, παρὰ τὸ ζ-ζέπη.

Ἐκ Σερίφου (ΧΙΑ 379, τοῦ *I. Βογιατζ.* καὶ ἐπιτοπίου ἐξετάσεως τοῦ γράφοντος) τά: ζάκι, κοζά (<κοτζά-μ), λόζια, μαϊζάρεται, λασιζῆς, παρὰ τὸ λασιζῆς καὶ τὰ ἀμετάβλητα ἄτζαπα, γατζουρίδα, μελιτζάνα, πατζανάκης...

Ἐκ Τήλου (ΧΙΑ 724, τοῦ Ἄν. Καραναστιάση) τά: γαζουνιάζω, ζαμί, νεραζομαουλάτος, χαζεράκι... παρὰ τὸ καβαζ-ζάρω.

Ἐκ Λέρου (ΧΙΑ 700β καὶ γ, τοῦ Ἄν. Καραναστιάση) τά: μβογιαζῆς, παραγαζῆς, παρὰ τὸ προβέζ-ζα.

4/ Ὑπὸ τὴν μορφήν (ν)τζ > ζ-ζ ἐν Ἰκαρία¹.

Γ/ Σποραδικῶς 1/ Ὑπὸ τὴν μορφήν τσ > σ ἐν Σίφῳ, Φολεγάνδρῳ, Ἴω, Νάξῳ, Κῶ, Καρπάθῳ, Μεγίστῃ, Χάλκῃ, Σύμῃ, Κύπρῳ, Χίῳ, Ζακύνθῳ.

2/ (ν)τζ > ζ-ζ ἐν Σύμῃ, Λέρῳ, Τήνῳ, Καλύμνῳ, Ἀλικαρνασσῶ, Καππαδοκίᾳ, Σερίφῳ.

3/ (ν)τζ > ζ ἐν Νισύρῳ, Πάτμῳ.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα μετὰ τῶν λοιπῶν μὴ καταγραφέντων ἐκτίθενται εἰς ἄλλας σελίδας² ἀναλυτικῶς, λεπτομερῶς καὶ συγκριτικῶς κατὰ τύπους καὶ τόπους ὑπομνηματισμένα.

Ὡς πρὸς τὴν Μύκονον, τὸ φαινόμενον ἔχει μέχρι τοῦδε ἱκανῶς ἀρχειοθετηθῆ, ἀφοῦ πλὴν τοῦ προσωπικοῦ μου ὕλικου (ἤδη ἀπὸ τοῦ 1930) ἐκ τῆς πρωτεύουσας τῆς νήσου καὶ τῶν πέριξ, τὸ 1922 ὁ Ἰωάννης Βογιατζίδης κατ' ἐντολὴν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἐν τῷ Ἱστορικῷ Λεξικῷ τῆς ὁποίας ὡς συντάκτης εἰργάζετο, συγκεντρώσας γλωσσικὸν ὕλικόν ἐξ Ἄνω Μερᾶς, τοῦ ἑτέρου τῶν συνοικισμῶν τῆς νήσου, ἐσημείωσεν εὐσυνειδήτως ἱκανὰ παραδείγματα, χωρὶς ὅμως νὰ προβῆ εἰς περαιτέρω ἔρευναν τούτου³.

1. Βλ. τὰ ἐν σελ. 105 παραδ. τοῦ Γ. Χατζιδάκι, ὅστις ἀναφέρει ὅτι τὸ φαινόμενον παρουσιάζεται «συχνά» ἐν τῇ νήσῳ.

2. Βλ. σελ. 111 κέξ. τοῦ ἀνὰ χεῖρας ἔργου.

3. Βλ. ΧΙΑ 370. Ὅτι ἐπεσήμανε καλῶς τὸ φαινόμενον, φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι κατὰ τὴν ἀλφαβητικὴν καταγραφὴν τῶν τύπων δὲν τοποθετεῖ τούτους εἰς τὰ γράμματα σ, ζ, ἀλλὰ τσ, τζ, καὶ σημειοῖ τὴν ἐν ἀρχῇ τῶν λέξεων ἐπιγενομένην διαφοροποίησιν.

Εἰς συλλογὰς τοῦ αὐτοῦ ὀφείλονται ἄλλα παραδείγματα ἐκ Τήνου¹, Ἄνδρου², Σύρου³, Σερίφου⁴, Σίφνου⁵ καὶ Κιμῶλου⁶.

Τὰ ἐκ Κύθνου παραδείγματα ἤντησα ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 283 ΧΙΑ καταρτισθέντος, ὁμοίως κατ' ἐντολὴν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, κατὰ τὸ ἔτος 1920 ὑπὸ τοῦ τότε συντάκτου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ καὶ μετέπειτα καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Φαίδωνος Κουκουλέ, καθὼς καὶ ἐκ προσωπικῆς μου ἐπισκέψεως κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1964.

Διὰ προσωπικῆς ἐπιτοπίου ἐξετάσεως ἐπίσης, ἐν ἀποστολῇ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, κατέγραψα παραδείγματα ἐξ Ἴου, Σικίνου, Φολεγάνδρου κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1960· ἐξ Ἑρακλείας, Σχινούσσης, Κουφονησίου τὸ θέρος τοῦ 1961· ἐξ Ἀμοργοῦ καὶ Δονούσσης τὸ 1962⁷ καὶ ἐκ Σίφνου, Σερίφου, Κιμῶλου τὸ θέρος τοῦ 1963. Ὡσαύτως ἐκ Κῶ κατὰ σύντομον ἐκεῖ ἐπίσκεψίν μου (θέρος 1961).

Πλὴν τῶν ὑπ' ἀριθ. 690 (ἐκ Πάτμου), 690α (Ἀστυπαλαίας), 700α (Νισύρου), 700β καὶ γ (Λέρου), 700γ (Λειψῶν), 724 (Τήλου), 726 (Σύμης), 727 (Καλύμνου), 782 (Μεγίστης), 783 (Κάσου) ΧΙΑ τοῦ συναδέλφου Ἀναστασίου Καραναστάση, Κῶρου τὴν καταγωγὴν, καὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἰδίου περὶ τῶν ἰδιωμάτων Ἀστυπαλαίας⁸ καὶ Κῶ⁹, εἶχον ὑπ' ὄψει μου τὰς μέχρι τοῦδε λαογραφικὰς ἐκείθεν ἐργασίας τῶν Ἐμμ. Μανωλακάκη¹⁰ καὶ Μιχαὴλ Μιχαηλίδου-Νουάρου¹¹, ἐκ Καρπάθου, καθὼς καὶ τὰ ὑπ' ἀριθ. 31, 32, 189, 190 καὶ 194 ΧΙΑ τοῦ Ἀχιλλέως Διαμαντάρα, ἐκ Μεγίστης (τῶν ἐτῶν 1913-1915).

Ὡς πρὸς τὴν Χίον, τὸν *Hubert Pernot*¹², καὶ διὰ τὴν Ἰκαρίαν τὰς ὀλίγας σχετικὰς πληροφορίας καὶ παρατηρήσεις τοῦ Γεωργίου Χατζιδάκι¹³. Γενικῶς δ' εἶπεῖν, εἶχον ὑπ' ὄψει μου ὀλόκληρον τὸ ΑΙΑ κατὰ τὴν καθημερινὴν ἐν αὐτῷ ἐργασίαν μου σημειῶν τὰ ἐκάστοτε ὑποπίπτοντα εἰς τὴν ἀντίληψίν μου παραδείγματα, πλὴν

1. Βλ. ΧΙΑ 361, τοῦ θέρους τοῦ 1919.

2. Βλ. ΧΙΑ 338, τοῦ ἔτους 1918, καθὼς τοῦ αὐτοῦ, Ἄνδρ. Χρον., ὅπου ὁμως ἐπαναλαμβάνει τὸ οἰκεῖον γλωσσάριον τοῦ ὑπ' ἀριθ. 338 ΧΙΑ μετὰ τινων παρατηρήσεων φωνητικῶν καὶ ἐτυμολογικῶν, ἀνευ ἰδιαιτέρας μνείας τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν φαινομένου.

3. Βλ. ΧΙΑ 339, τοῦ ἔτους 1919.

4. Βλ. ΧΙΑ 379, τοῦ ἔτους 1920.

5. Βλ. ΧΙΑ 380, τοῦ ἔτους 1920.

6. Βλ. ΧΙΑ 340, τοῦ ἔτους 1920.

7. Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 428 ΧΙΑ τοῦ ἔτους 1924, περιέχοντι γλωσσικὸν ὕλικόν ἐκ διαφόρων τόπων (Βόλου, Κύπρου, Ἀμοργοῦ κ.ἄ.) συλλεγὲν ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Γ. Πουλλάκη, ὅπερ, ἄλλωστε, ἀποτελεῖ καὶ τὸ μοναδικὸν χειρόγραφον ἐκ τῆς νήσου, δὲν ἀνεῦρον παραδείγματα ὁμοίας ἐξελέξεως τοῦ τζ ἐξ Ἀμοργοῦ, τὴν ὁποῖαν προσωπικῶς διεπίστωσα ἐπὶ τόπου. Καὶ τὸ ἐκ ταύτης ὁμοῦς ὕλικόν ἐλάχιστον εἶναι καὶ ὁ συλλογεὺς δὲν τυγχάνει ἐκ τῶν προσεκτικωτέρων.

8. Βλ. Α. Καραναστ., Ἰδίωμ. Ἀστυπ.

9. Βλ. Α. Καραναστ., Φωνητ. Κῶ.

10. Βλ. Καρπαθ.

11. Βλ. Λαογρ. σύμμ. Καρπ.

12. Βλ. Chio.

13. Βλ. MNE 2, 396-460.

τῶν ἀναφερθέντων τόπων, καί τινα ἐκ Σκύρου, Λέσβου, Μακεδονίας, Μεγάρων, Πελοποννήσου, Νάξου, Θήρας, Κρήτης, Ρόδου, Χάλκης, καί εἴ ποθεν ἄλλοθεν.

Καί δὲν περιωρίσθην εἰς τὰς συγχρόνους γραπτὰς ἢ προφορικὰς πηγὰς καὶ βοηθήματα, ἀλλὰ θέλων νὰ ἐξετάσω καὶ ἱστορικῶς τὸ φαινόμενον ἀνεδίφησα παλαιὰ ἀνέκδοτα ἢ καὶ δημοσιευμένα ἔγγραφα, κυρίως τῆς Μυκόνου καὶ κατὰ δεύτερον λόγον τῆς Σύρου, τῶν 17ου, 18ου αἰ., τὰ ὁποῖα καὶ ἄφθονα εἶναι καὶ ἔνεκα εἰδικῆς περὶ αὐτὰ ἀπασχολήσεώς μου δι' ἱστορικὴν ἔρευναν, προσιτώτερα εἶχον. Ἐρευνήσα ὡσαύτως παλαιὰ δημοτολόγια, ὡς τῆς Μυκόνου, Σχινούσσης, Φολεγάνδρου. Ἐξ ὅλων τούτων διεπίστωσα πολλάκις τὴν ὑπαρξίν τοῦ φαινομένου καὶ εἰς προσηγορικὰς λέξεις, ἀλλὰ περισσότερον εἰς κύρια ὀνόματα ἀνθρώπων καὶ εἰς τοπωνύμια, τὰ ὁποῖα ἐνισχύουν ἐτι μᾶλλον τὴν παλαιότητα τούτου, καθ' ὅσον, συνδεδεμένα ἐν εἶδει ταυτότητος πρὸς τὰ δηλούμενα πρόσωπα ἢ τόπους, χρήζουσιν μείζονος προσοχῆς κατὰ τὴν καταγραφὴν καί, ἐπομένως, ἐὰν οἱ γράφοντες ἠσθάνοντο ἄλλην παράλληλον ἀλωβητοτέραν μορφήν, θὰ τὴν ἔγραφον — ἰδίως εἰς προφανοῦς προελεύσεως περιπτώσεις.

Διὰ νὰ μὴ ἀναφέρω τὸ πλῆθος τῶν ἔγγράφων τῶν δημοσιευθέντων ὑπὸ τοῦ Περ. Ζερλέντη¹, τοῦ Τρύφωνος Εὐαγγελίδου² κ.ἄ., περιορίζομαι εἰς τὰ πλέον πρόσφατα, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ παραπέμπω κυρίως, ἤτοι πρῶτον τὸ τοῦ Ἀντωνίου Φλ. Κατσουροῦ, Κουρσάροι καὶ σκλάβοι (ἐπὶ τῇ βάσει παλαιῶν ἔγγράφων τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰ., Σῦρος 1948). Δεύτερον, τὴν προσωπικὴν μου ἐργασίαν, Ἡ ἐν Μυκόνῳ μονὴ τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος (ἐκ κώδικος καὶ ἔγγράφων τῶν 17ου, 18ου καὶ 19ου αἰ.)³, καὶ τρίτον, τὸ ὀγκῶδες ἀρχεῖακὸν δημοσίευμα τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Νοταριακαὶ πράξεις Μυκόνου τῶν ἐτῶν 1663-1779⁴, Ἀθήναι 1960, ἐκδοθὲν τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ καθηγητοῦ αὐτῆς Γεωργίου Α. Πετροπούλου, καίπερ, δυστυχῶς, κατὰ τρόπον μὴ ἀκριβῆ ὡς πρὸς τὴν ἀντιγραφὴν τῶν χειρογράφων.

Α'. ΑΙ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥΔΕ ΓΕΝΟΜΕΝΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τὸ φαινόμενον, ὡς πρὸς ἀμφοτέρω τὰ σκέλη ἢ τὸ ἕτερον, πολλοὶ μὲν ἐκ τοῦ ἐνὸς τόπου ἢ τοῦ ἄλλου ἐσημείωσαν μέχρι τοῦδε διὰ συνειδητῆς ἢ τυχαίας παραθέσεως σχετικῶν παραδειγμάτων, ὀλίγοι δὲ τινες ἐπεχείρησάν πως νὰ τὸ ἐρμηνεύσουν καὶ χρονολογήσουν, οὐδεὶς ὅμως τὸ ἐξήτασεν εἰς ὅλην του τὴν ἔκτασιν.

Πρῶτος παρατηρήσας τοῦτο κατὰ τὸ σκέλος τς > ζ-ζ εἰς περιορισμένην τοπικῶς ἔκτασιν καὶ ἐπιχειρήσας μάλιστα καὶ πρόχειρον ἐρμηνείαν αὐτοῦ εἶναι ὁ Γεώργιος Χατζιδάκις. Ἐξετάζων τὴν Ἰκαρίαν διάλεκτον⁵, εἰς τὴν ὁποίαν συνήνητησε τὸ φαινόμενον, ὑποστηρίζει ὅτι οἱ Ἰκάριοι προφέρουν ὡς ἐκτεταμένον ζ ἢτοι ζζ οὐ μόνον τὸ τῆς κοινῆς ἀπλοῦν ζ ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκ τσιτακισμοῦ προελθὸν τσ ἢ τς καὶ τὸ

1. Βλ. κυρίως Π. Ζερλέντ., Σύστ. Μυκ.

2. Βλ. Μύκ.

3. Βλ. Σ. Μάν., "Αγ. Παντελ.

4. Οὕτω ἐν τῷ τίτλῳ κανονικώτερον θὰ ἦτο νὰ γραφῆ τῶν ἐτῶν 1663-1695 καὶ 1776-1779, διότι ἀναφέρονται εἰς τὰ Ἀρχεῖα δύο νοταρίων, μικρὸν ἀπεχόντων ἀπ' ἀλλήλων χρονικῶς.

5. Βλ. ΜΝΕ 2, 426.

μετὰ τῶν ξένων λέξεων εἰσελθὼν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, δεχόμενος ὅτι αἱ δεύτεραι ἰσοπεδώθησαν πρὸς τὰς πρώτας ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο. Γράφει λοιπὸν ὁ Χατζιδάκις διὰ τὸ ζ, ἐνθ' ἄν. : «Τοῦτο ἀληθῶς προφέρεται διπλοῦν, ἤτοι πάντοτε κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τούτου παρατηρεῖται ὅτι τὰ φωνητικὰ ὄργανα ἐμμένουσιν ἐν τῇ θέσει, καθ' ἣν τοῦτο ἀρθροῦται, πλείονα χρόνον· ἴσως εἶναι τοῦτο ἴχνος ἀσθενὲς τῆς παλαιᾶς φύσεως αὐτοῦ ὡς φθόγγου διπλοῦ. Οὕτω λέγεται μαζζί, νὰ ζζῆ, ψεντοζζῆ, τὸ βυζζί, κτλ. Ἐκ τῆς τοιαύτης τοῦ ζ ὡς ζζ προφορᾶς προκύπτει καὶ ὁ λόγος δι' ὃν ἀντὶ τοσ ἢ τζ λέγουν οἱ Ἰκάριοι συχνὰ ζζ, π.χ. καζζιλαρία, γαζζόκλαδα, γαζζοπρίναρα, καφεζζῆς, σκαζζόχερας, ζζίζζικας..., νεραζζούλα »¹.

Μετὰ τὸν Χατζιδάκι, ὁ Hubert Pernot², ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τῆς παρατηρήσεως τοῦ φαινομένου, κατ' ἀμφοτέρα τὰ σκέλη, ἐν Χίῳ, ἐπιχειρεῖ ἀκροθιγῶς ἱστορικὴν καὶ συγκριτικὴν πρὸς ἄλλους τόπους ἐξέτασιν τοῦ πράγματος διὰ τῆς παραθέσεως σχετικῶν παραδειγμάτων ἐκ παλαιῶν κειμένων καὶ προγενεστέρων συγγραμμάτων, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι, μεταξὺ τῶν παραδειγμάτων τούτων, τὰ τοῦ τσ > σ δὲν παρουσιάζουν μεταβολὴν τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν τοιοῦτου τῆς κοινῆς Νεοελληνικῆς, ἀλλὰ τοῦ τσιτακισθέντος κ. Οὕτω, πλὴν τῶν ἐκ Χίου ἔσσι < ἔτσι (Ἀνάβατα), πεσέττα < πετσέττα (Ἐλάτα), πεσέττο (Ἀρμόλια), τῶν ἐκ Καρπάθου καμαρίσσα < καμαρίτσα, κοντούσσικος < κοντούτσικος, γενίσσαρος, ποίτσα (< ποδίτσα), σσιμπᾶ (< τσιμπᾶ), βισσιὰ < βιτσιὰ, ἔσσι³, τοῦ ἀμφιβόλου ἐξ Αἰγίνης κάσε < κάτσε⁴, παραθέτει τὰ : μασελλειὸ ἐκ Σύρου⁵, συττάζω, σύτταγμα, ἀπλισεύω, ἀπλισέματα, κεφαλατίσι ἐκ τῆς Πεντατεύχου⁶ καὶ ἀπλίσεψε ἐκ τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως⁷.

Ἄλλαχοῦ ὁ Pernot⁸, ἀσχολούμενος εἰς τὴν τροπὴν τοῦ τζ εἰς (ζ)ζ ἐν Χίῳ, παραθέτει τὰ παραδείγματα μπρουντζένιο > μπρουζζένο (Πυργί), νεραζζούλα (Μάρμαρο), τέζζερης (Πυργί), ζίζζικας (Πυργί). Πβ. καὶ ζίζζικας, ζίντζικας (Germano 148). Ὁ αὐτὸς καὶ μουζαλιὰ (142), μουζζώνω (Ἐλυμπος), μουζζουράες < μουντζουράδες (Πυργί), μπογιαζζῆς (Πυργ.), φλιζζάνι (Λιθί). Πβ. Portius : ζίζζικας, Somanera : ζίζζικας, ζίζζικας, τζί(τ)ζικας.

1. Ἐκ τῶν παραδ. ὁμοῦς τούτων δὲν φαίνεται μεταβολὴ τοῦ τσζζ, ἐκτὸς ἐὰν ὡς τοιαύτην θεωρῆ τὴν τοῦ *κατσόκλαδα - κατσοπρίναρα ἢ καὶ *καντσόχοιρος (< ἀκανθόχοιρος) εἰς γαζζό-, σκαζζό- διὰ τῶν ἐνδιαμέσων γαντζο-. Ὁ αὐτὸς, MNE 2, 185, δίδει τὴν λ. κατσοπρίναρο. Πβ. σελ. 999 τοῦ παρόντος ἔργου.

2. Βλ. Chio, 292-93.

3. Βλ. Ζωγράφ. Ἄγών, 1 (1891) 296, 298, 299, 302 (ἐκ δημ. ἴσμ.).

4. Τὸ παράδ. ἐκ τοῦ A. Thumb, Μελέτη τῆς σημερινῆς ἐν Αἰγίνῃ λαλουμένης διαλέκτου: Ἄθηνᾶ 3 (1891) 128. Περὶ τῆς ὀρθότητος ὁμοῦς τοῦ τύπου. — τὸν ὁποῖον μετ' ἄλλων σημειώσεων ἀπέστειλεν εἰς τὸν Thumb «ὁ ἐν Αἰγίνῃ σχολάρχης Ἡρειώτης» — ἀμφιβάλλει ὁ σ.: «Περίεργος εἶναι ὁ τύπος κάσε ἀντὶ κάθισε ἢ μᾶλλον κάτσε. Συνήθως τὸ τ δὲν ἐκβάλλεται πρὸ τοῦ σ ἐν τῇ Αἰγινήτικῃ. Δὲν τολμῶ νὰ προτείνω ἐξήγησιν, ἐνόσω δὲν εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ γραφὴ τοῦ τύπου εἶναι ἀκριβής.»

5. Κατὰ τὸν Στέφανον, βλ. Bulletin de la correspondance hellénique, Athènes-Paris 1877 ff. 3, 20.

6. Βλ. D. Hessel., Pentat.

7. Ἐν παραλλαγῇ τοῦ στ. 2062 ἐν κώδ. T. Βλ. κώδ. H (ἐκδ. Schmitt).

8. Βλ. ἐνθ' ἄν., 431.

Ἐν ἔτος μετὰ τὸν *Pernot*, ὁ *K. Dieterich*¹, ἐν τῇ προσπαθείᾳ του νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν ἀντίστροφον τροπὴν τοῦ ζ εἰς τζ, παραθέτει παραδείγματα τροπῆς τοῦ τζ εἰς ζ(ζ) καὶ τσ εἰς σ(σ) ἐκ τῶν δύο διαλεκτικῶν ομάδων τῆς ἐρεύνης του (ἀνατολικῆς - δωδεκανησιακῆς μετὰ τῆς Κύπρου καὶ τινῶν τῶν Κυκλάδων καὶ δυτικῆς - κυκλαδικῆς μετὰ τῆς Κρήτης) γράφων :

«Ἡ ἀντίστροφος ἐξέλιξις τοῦ τζ εἰς ζ εἰς τὰς δανείους λέξεις ἀπαντᾷ ἐν Καλύμνῳ καὶ Κῶ, ἐκ τῆς ἀνατολικῆς ομάδος, π.χ. ζάμι < τζάμι, ζέπη < τζέπη, ζίζικας < τζίτζικας, καφεζῆς < καφετζῆς, νεραζιά < νερατζιά, τέζερης < τέτζερης». Ἐν συνεχείᾳ καταγράφων τὰ ὑπὸ τοῦ Χατζιδάκι περὶ τῆς Ἰκαρίας προμνημονευθέντα παραδείγματα, συμπληρώνει :

«Ἐπίσης τὸ τσ δύναται νὰ ἔχη ὡς ἀντίστοιχον τὸ σ ἐν τοῖς : κάρσα < κάλτσα (*calza*), παπούσι < παπούτσι... Ἐπίσης ἐν «τῇ δυτικῇ ομάδι» : ζάμι < τζάμι, ζέπη < τζέπη, κάρσα < κάρτσα, κλωσιὰ < κλωτσιὰ, παπούσια < παπούτσια, πεσέττα < πετσέττα, φιλιόσος < φιλιότσος, (< *figlioccio*), ἀσικνίδα < ἀτσικνίδα, καρσόπαννο (ἐξ ἑγγρ. τοῦ 1694 ἐξ Ἄνδρου), κριθαροβοῦσι < κριθαροβούτσι (ὁμοίως)...

»σ ἀντὶ τσ ἐπίσης ἐν τοῖς καρπαθιακοῖς σσίμπλα < τσίμπλα καὶ σσουμουδιὰ < τσιμουδιὰ. Ἐν τῇ δυτικῇ ομάδι : φιλιόσος Ἄνδρ., φογάσσα < *fozaccia* Κύθν.², πεσὶν < πετσὶν, μασελλειὸ < ματσελλειὸ Σῦρος³, ζίζικας < τζίτζικας Ἀμοργός⁴.

Πλὴν τῶν παραδειγμάτων τούτων τοῦ *Dieterich*, τὰ ὁποῖα παραθέτει, ὡς προεῖπον, πρὸς ἐρμηνείαν τοῦ ἀντιστρόφου φαινομένου, χωρὶς νὰ ὑποπτεύεται τὴν ἕκτασίν του, ὁ συγγραφεὺς δίδει, ἀνευ ἰδιαιτέρας μνείας, καὶ ἄλλους ἀναλόγους τύπους εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευόμενα ἄσματα, ὡς κατωτέρω :

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 9, στ. 40, σελ. 313 (ἐκ Μυκόνου) : «Καὶ βγάλλει τὸ χαζάρι του πὸ τ' ἀργυρὸ φεκάρι» (γρ. φη-). 11, στ. 23, σελ. 315 (ἐκ Κῶ) : «ἐσέναν ἢ κυράτσα σου στὴ νεραζιά πααίνει». Στ. 24 : «στὴ νεραζιά κατέβηκε, στέκει κι ἀνερωτᾷ την». Στ. 25 : «ὦ νεραζιά μου φουντωτή, μὲ τὰ πολλὰ τὰ ἄθθη». Ὁ αὐτὸς τύπος ἐν στ. 29. Ἐν ἄσμ. 15, στ. 16, σελ. 323 : «τσαὶ τρίτος πρὸ κακὸς φονιάς τρεῖς χαζαρχὲς τοῦ γιώνει» (=δώνει). Καὶ ἐν στ. 21 καὶ 37 : Ἐν ἄσμ. 18, στροφῇ 8η, σελ. 335 (ἐκ Καλύμνου) : «στὸν μῆνιν(;) ἄμε, φτονερή, τσαὶ μουζωμένη μοῖρα».

Ἐν τῷ ἄσμ. «ἡ ἴγαστρωμένη κόρη», στ. 3, σελ. 345 (ἐκ Μυκόνου) : «ἔχουν ἓνα κακὸ στυλλὶ τσ' ἓνα ὁμορφο κορίτσι»⁵. Στ. 4 : «κορίσι κρυφογάστρωτο καὶ κρυφογαστρωμένο». Στ. 16 : «ἐδέσσ' ἔϊν' ἡ ἀγάπη μου, μαυρίζει σάν τὸ Χάρο». Ἐν ἄσμ. 26, στ. 11, σελ. 349 (ἐκ Μυκόνου) : ὑπὸ τίτλον «ὁ κοντὸς κοντούτσικος»

1. Βλ. *Sporad.*, 58-59.

2. Βλ. Ἐφημερὶς τῶν Φιλομαθῶν, 1852, ἀριθ. 443.

3. Ὅπερ ἀποτελεῖ ἐπανάληψιν τοῦ ὑπὸ τοῦ *H. Pernot*, ἐνθ' ἀν., 292-3, προμνημονευθέντος.

4. Βλ. *Indogermanische Forschungen* (Strassburg 1890 ff), Bd II, 65 ff : *A. Thumb*, *Zur Neugriechische Dialektkunde, Die-in und anlautenden Vokale ins heutigen Dialekte von Amorgos II*, 27, 5.

5. Προφανῶς διὰ τοῦ διπλοῦ σσ θέλει νὰ ὑποδηλώσῃ τὸ μεταβληθὲν τσ καὶ οὐχὶ «διπλωτικὴν» προφορὰν τοῦ σ.

6. < ἐδέτσι (= ἔτσι) < ἐδέτι(ς).

(γρ. *κοδούσικος*) : «Γιανίσσαρος¹ τοῦ βάδηξε, τοῦτο τὸ λὸο λέει». Ἐν χορευτ. ἄσμ. 30, στ. 3, σελ. 352 (ἐκ Μυκόνου) : «Παναγιά μου, νὰ τὸ πιάσω, τζαί² στὰ σύννεφα νὰ κάσσω»³. Στ. 4 : «τζαί στὰ σύννεφα νὰ κάσσω τζαί τὴ θάλασσα ν' ἀδειάσω».

Ἐν ἄσμ. 31, στ. 1, σελ. 353 (ἐκ Σίφνου) : «Ἦφουε τὸ πουλλί μου, πάει στὴν Ἀζαμιά»⁴. Ἐν μοιρολ. 34⁵, στ. 12, σελ. 356 (ἐκ Μυκόνου) : «Τσαί μὸνα βγγῆ ἢ ψυχούλα μου, κάσσε σαβάνωσέ με». Στ. 14 : «Βάλε μου τὰ σοχίτικα⁶, πὺ μὸχεις καμωμένα». Στ. 19 : «ζερβὰ νὰ κάσσ' ἢ μάννα μου, δεξιὰ ἢ ἀδερχή μου».

Ὁ Α. Μπούτουρας⁸, μετὰ τοῦτον, γράφει : «Ἐκτὸς τῆς βαθμίδος τσ ἔχομεν ἐνιαχοῦ καὶ βαθμίδα σ ἣτις δύναται νὰ ἐρμηνευθῆ ὡς ὑστερογενῆς ἀνάπτυξις ἐκ τοῦ τσ. Παραδείγματά τινα τοιαῦτα ἔχομεν ἤδη παρὰ D. Hesseling (Πεντάτ. 38) συττάζω, ἀπλισεύω κτλ., νῦν δὲ παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον γενικῶς ἐν Σύμῃ (π.χ. μασελλειό, ἔκασε). Μερικώτερον εἶναι τὸ φαινόμενον ἐν Καστελλορίζῳ (πβ. *χαρσῆ* = *χαλκῆ* παρὰ τὴν αὐτόθι βαθμίδα τσ (προτσοίλι κτλ.). Ἐν μεμονωμένον παράδειγμα ἐξ Αἰγίνης (τοῦ *Thumb*) ἀναφέρει ὁ H. Pernot, τὸ κάσε (ἐνθ' ἀν. σελ. 292). Οὗτος ἀναφέρει τροπὴν τοιαύτην εἰς σσ μεμονωμένως ἐκ Χίου (ἔσσι=ἔτσι) καὶ ἐκ Καρπάθου, ὅπου φαίνεται μᾶλλον διαδεδομένη».

Καὶ συνεχίζει : «ἐκ τοῦ σκ ἐπίσης ἔχομεν ἐξέλιξιν εἰς σ' εἰς τὰς νοτίους Σποράδας (K. Dieterich, Kuhn zeit. 39, 116) εἰς τὴν Καππαδοκίαν, τὴν Μαριούπολιν (Zeit. Deutsch. Morg. Gesellsch. 28, 576) καὶ εἰς Terra d'Otranto καὶ ἄλλην εἰς σσ ἐν Καστελλορίζῳ καὶ Χίῳ (H. Pernot 1, 250) καὶ ἐν τισι τῶν Σποράδων (K. Dieterich, Sporaden, σελ. 60)».

1. Γρ. Γιανίσσαρος.

2. Διὰ τοῦ j μετὰ τὸ τ σημειοῖ ὁ σ. τὸν μὴ πλήρη τσιτακισμόν τῆς Μυκόνου. Τὸ γεγονός μάλιστα τοῦτο, καίτοι ὁ σ. δὲν τηρεῖ πάντοτε σταθερῶς τὴν γραφὴν, καθὼς καὶ τὸ ὅτι σημειοῖ τὴν μεταβολὴν τῶν τσ, τζ — εἰ καὶ πάλιν ἀποδίδει παραπλανητικῶς διὰ διπλοῦ σσ τὸ πρῶτον, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του, ὅπως ὑποδηλώσῃ τὸ μεταβληθὲν τ — καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ ὅτι σημειοῖ τὴν ἐκφώνησιν ὡς ἡμιφώνων τῶν ἀτόνων ι καὶ ου ἐν τέλει λέξεως, ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ τινες ἄλλαι λεπτομέρειαι, ἢ κῶφωσις τοῦ ο ἐν τῷ τύπῳ λέου (σελ. 354, στ. 3) κλπ., δεικνύουν ὑπερβολικὸν τὸν ἰσχυρισμόν τοῦ Γ. Χατζιδάκι, Ἀθηνᾶ 20 (1908), ὅτι ὁ σ. κατέγραψε τὸ ὑλικόν του ἐκ πληροφοριῶν ἄλλου ἢ ἄλλων προσώπων καὶ οὐχὶ διὰ προσωπικῆς ἐπισκέψεως τῶν νήσων — τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὴν Μύκονον. Ἀντιθέτως, ἂν μὴ διὰ τοῦ διπλοῦ σσ ἢ τοῦ λλ προτίθεται νὰ δηλώσῃ τὴν ἐπελθοῦσαν μεταβολὴν τοῦ τσ καὶ τὸν ἀρχικὸν τύπον ἐκβάλλει, ὁ σ. ἀποδεικνύεται πράγματι μὴ ἀκριβολόγος, διότι, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, θὰ ὄφειλε νὰ γράψῃ καὶ σοχίτικα καὶ Ἀζζαμιά, χαζζαρζά, νεραζζά, κττ. Γενικῶς ὁ σ. δὲν ἀποδίδει πάντοτε μετ' ἀκριβείας τὴν ἀπλὴν ἢ ἐκτεταμένην μεταβολὴν τῶν τσ, τζ εἰς (σ)-σ, (ζ)-ζ ἀντιστοίχως, ὡς δεικνύουν καὶ τὰ προηγ. παραδ. φιλιόσσοσ (ἐξ Ἄνδρου), φογάσσο (ἐκ Κύθνου), τὰ ὅποια καταγράφει παραλαμβάνων ἐξ ἄλλων ἐρευνητῶν, χωρὶς νὰ σημειώσῃ τὸ μὴ ἀκριβὲς αὐτῶν, ἐνῶ μόλις προηγουμένως, ἐξ Ἄνδρου π.χ., ἐσημείωσε τὸν ὀρθὸν τύπον φιλιόσσοσ. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον σημειοῖ τὸ πρᾶγμα μετὰ πολλὰ ἔτη ὁ Ἰωάννης Βογιατζίδης, ἐξ Ἄνδρου.

3. <κάτσω < καθίσω.

4. <Ἀτζαμιά < Ἀτζεμιά (=Περσία).

5. Γνωστῶ νῦν ὑπὸ τὸν τίτλον «*Dradaφυλλένια*».

6. <τσοχίτικα (=ἐκ σόχας < τσόχας, ὡς νῦν).

7. <κάτση (=καθίσση).

8. Βλ. Γένεσ. ΤΣ (TZ), 12.

Ὁ *I. Βογιατζίδης* τὸ 1922, ὡς προεῖπον, σημειοῖ ἀπλῶς παραδείγματα παρουσιάζοντα τὸ φαινόμενον, χωρὶς νὰ κάμνη λόγον περὶ αὐτοῦ, εἰς τὰ χειρόγραφα τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ (ἐξ Ἄνδρου, Μυκόνου, Τήνου, Σύρου, Σερύφου) καὶ εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ, πολὺ μεταγενεστέρως, ἐκδοθέντα Ἀνδριακὰ Χρονικά.

Μετὰ τὸν *Pernot* ἐπεχείρησε νὰ ἐξετάσῃ τὸ φαινόμενον, κατ' ἑκτασιν καὶ ἱστορικῶς, ὁ *Φαίδων Κουκουλές*¹, ὅστις εἰς τὸ ἄρθρον του «Ἐτυμολογία τριῶν λέξεων...» γράφει : «Κατὰ τὸν IB' αἰῶνα μνείας τῆς λέξεως μᾶς παρέχουσι καὶ ἄλλοι ἀναφέροντες τὸ ρῆμα ἀντζοκοπῶ καὶ ὁ *Εὐστάθιος Θεσσαλονίκης*², οὗ τὰ χωρία ἔχουσιν ὧδε : «Μυὼν ἢ γαστροκνημία ἐστίν, ἣν ἢ τῶν πολλῶν γλῶσσα ἄνζαν φησί, συγκειμένην ἐκ νεύρων πολλῶν καὶ συνεστραμμένων σαρκῶν» (1061. 40). «Κώληπα δὲ λέγει τὴν ἀγκύλην, κατὰ τοὺς παλαιοὺς τὴν περὶ τὰς ἰγνύας, ἣν τινες ἄνταν ἢ ἄνζαν φασί» (1326. 52). Καὶ συνεχίζει ὁ *Κουκουλές* :

«Ἐὰν παρατηρήσῃ τις ὅτι τὸ προμνημονευθὲν οἰκογενειακὸν ἐπίθετον Ἀντζᾶς λέγεται καὶ Ἀνζᾶς³, τότε δὲν θὰ θελήσῃ νὰ ἀπορρίψῃ τὸν ὑπὸ τοῦ *Εὐσταθίου* μαρτυρούμενον τύπον ἄνζα. Ὁ τύπος οὗτος δεῖται μόνον ἐρμηνείας ἢ δηλαδὴ ἐν αὐτῷ τὸ νζ εἶναι γραφικὴ παράστασις τοῦ ντζ... ἢ, ὅπερ πιθανώτερον, ὀρθὸς ὢν, δεικνύει ὅτι ἤδη κατὰ τὸν IB' αἰῶνα εἶχε συντελεσθῆ διαλεκτικῶς («τινὲς φασίν») ἢ μετὰ πτωσις τοῦ ντζ φθόγγου εἰς νζ, τοῦθ' ὅπερ καὶ τὰ ἐξῆς ὑποστηρίζουσι. Τὸ τσιτσι ἢ τζιτζι=*titia*, ἣτοι ὁ μαστὸς ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ *Goetz* ἐκδοθέντι *Corpus glossariorum latinorum* (III, 12.50) γράφεται ζιζίν, οἱ γνωστοὶ τζαγκράτορες τῶν Βυζαντινῶν ἐν τῇ Χρονικῇ Διηγήσει Νικήτα τοῦ Χωνιάτου λέγονται καὶ οὕτω καὶ ζαγκράτορες (104, 16), νῦν δὲ ἢ μὲν κνήμη ἐν Μυκόνῳ καλεῖται ἀζί, ἢ μεγάλη δὲ τοιαύτη ἀζόναρος ἐν Καρπάθῳ (*E. Μανωλακάκη*, *Καρπαθιακά*, 172) ζίζικας δ' ὁ κοινῶς τζιτζικας ἐν Κῶ καὶ Μυκόνῳ, λούζα ἢ λούτσα ἐν Αἰτωλίᾳ, νεραζεᾶ ἢ νεραντζεᾶ ἐν Κῶ καὶ Καλύμνῳ, προύζενος ὁ μπρούτζενος ἐν Καρπάθῳ, μουζαλώνῳ ἐν Θήρᾳ καὶ χόνζιας ὁ χόντζας ἐν Μακεδονίᾳ».

Ὁ αὐτὸς *Φ. Κουκουλές*⁴, ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τῶν *λουσέρνα* < *λουτσέρνα*, *φογάσσα* < *fosaccia* καὶ *μούζα*, -ωμός, -ώνω < *μούτζα*... *Φλωρέζα*, γράφει : «Ἡ ἐξασθένησις αὕτη, τοῦ τζ ἢ τσ εἰς ζ ἢ σ, παρατηρεῖται καὶ ἐν Μυκόνῳ καὶ Ἄνω Σύρῳ, π.β. ἔκασε, κάρσα, κουσουλιά, κουσός, κασαρίδα, μούζα, πεσί. Ἐν Ἄνω Συρῷ εἶναι τὰ ἀλάσι, ζίζικας, καλισούνι, κάρσα, κασαρίδα, κοσινοελιά (=κότινος), κουσός, κόσσοσ (=ἄρρην πέρδιξ, πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ κότσοσ), κουσουλιά, παρασουκλι, πεσοπούλλα (=χειρόμακτρον), πλάσα, σουράπι, φιλιόσοσ (ὄρα καὶ *K. Dieterich*, *Sporad.*, σελ. 58-59). Ἐν Ἀρακλειᾷ λέγουσι ζάμι, ζάμπα, ζαναμπέτης, ζίζικας, κάρσα, μούζα, ζίζικας, ἐν Ἀμοργῷ (*A. Thumb* 2, σελ. 91) καὶ ἐν Ἴῳ γάζος καὶ

1. Βλ. Ἀφιέρ. Γ. Χατζιδ., 34-35, ὑποσημ. 8

2. Βλ. Λεξ. *Δουκαγγίου* ἐν λ., *Eustathius ad Iliad.* Π' 1929.

3. Ἐν ἐγγρ. τοῦ IA' αἰ.: «Θεοτόκε βοήθει με τῷ σῶ δούλῳ Νικήτᾳ Χαρτουλαρίῳ τῆς Δύσεως καὶ τῷ Ἀνζᾷ. Ἀνζᾶν πρόεδρον ὁμώνυμον σκέποις» (*K. Κωνσταντοπούλου*, Βυζαντινὰ μολυβδόβουλλα τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου, 95-155).

4. Βλ. Γλωσσικά ἐκ Κύθνου, Λεξικογρ. Ἀρχ. 6, 294.

πρόξινος (Π. Κασιμάτη, Λαογραφικά σύλλεκτα ἐξ Ἴου, Λαογρ. 2, 624-625). Ὅρα, ὅτι μεσαιωνικὰ εἶναι τὰ ζιζίν καὶ ζαγκράτορας. Τὸ Φλωρέζα πιθανὸν νὰ ἔχη τὸ -έζα ὡς κατάλ., ὡς λ.χ. τὸ Ἀνέζα, Τερέζα, Λουκρέζα» — ἀλλὰ διατί, ἀφοῦ τόσα ἄλλα τρέπουν τὸ τζ εἰς ζ; ¹.

Ὁ *Louis Roussel* ², ἐν τῇ φωνητικῇ ἐξετάσει τοῦ ἰδιώματος Μυκόνου, ἐπισημαίνει τὸ φαινόμενον παραθέτων ἱκανὰ παραδείγματα ἐξ ἀμφοτέρων τῶν σκελῶν, χωρὶς νὰ προβαίη εἰς ἐρμηνεῖαν αὐτοῦ. Οὕτω ἐν σελ. 159-160 γράφει : « τὸ τσ > σ : σιγάρο, σουβάλι, μπράσο, καπάσια, πεσί, πεσέττα, πέσα, πεσομάντηλο, κουσός - κ'σός, σπερμασέττα, κορισάτσι, καρρόσα, κλοσιές, σαδίρ', σιμπῶ, σιμπιά, κασίτσι, παπούσια, ταράσα, νυφίσα. Καὶ τὸ τζ > ζ : καφεζής, κουρνίζες ³, γάζοι (<γάντζοι), φαναρζής, ζέπη, ζάμια, ζομπάνης παρὰ τὸ τζομπάνης. Ἀρχικῶς ὁ σοβάνης». Ἐκ τούτων προσπαθῶν νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸν τύπον ζέπη γράφει (σελ. 160) : «ἐκ τοῦ τῆ ζέπη τὸ διπλοῦν ζ, ἂν μὴ εἶναι ἀδεξία προσπάθεια μιμήσεως τοῦ : τὴν τζέπη (τῆς κοινῆς). Τὸ πρᾶγμα μοῦ φαίνεται ἀνεξήγητον». Ὁ *X. Παντελίδης*, Φωνητ. νοτ. ἰδιωμ., 47, ὑπὸ τὸ κεφ. «ἀφομοίωσις» γράφει : «ἐν Κάσῳ ἐν τῷ συμπλέγματι τσ τὸ τ ἀφομοιοῦται πρὸς τὸ σ = σσ : φωνίτσα - φωνίσσα, ἔτσι - ἔσσι».

Ὁ *Σ. Μενάρδος*, ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ τῶν τοπωνυμίων Κοσομύτης <ἀλλαχοῦ Κοσομύτης ⁴ καὶ τῆς Φλουρέζας (τὸ νερό) ⁵, γράφει : «Ὁμοίως λέγονται κοσάφτης, κοσοχείλης, καὶ ὁ σκύλος ποῦ ἔχει κομμένην τὴν οὐρὰν κοσόριος. Ἀλλὰ καὶ κουτσός προφέρεται κουσός, οὕτω δὲ λεπτόνεται τὸ τσ εἰς τὸ σαγγάρις, σάππα, σαππί, σίκνα, σικνώνω, σουβάλι καὶ ἐν μέσῳ τῶν λέξεων κουσελιά (γρ. κ'σουλιά), πεσί...»

Ὁ αὐτὸς συνεχίζει περὶ τοῦ τζ ⁶ : «ὅπως τὸ τσ προφέρεται σ, οὕτω καὶ τὸ τζ προφέρεται ὡς ζ, ὡς ζάμι, ζάβα (προφανῶς ὑπονοεῖται τὸ ζάβα <κοιν. τζάμπα - τζάμπα), λουζες, βρουζος, Ζανής, Ζωρζής. Οὕτω καὶ... ἐν Κέα (πβ. *I. Ψύλλα*, Ἱστορία τῆς νήσου Κέας, σελ. 238)...»

Ὁ ἐν τῷ Ἱστορικῷ Λεξικῷ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν συνάδελφος *I. Ποῦλος*, λόγον ποιούμενος περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ φθόγγου ζ τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς ὡς ντζ ἐν Σίφνῳ ⁷, γράφει τὰ ἐξῆς ἐν ὑποσημειώσει περὶ τοῦ ἀντιστρόφου φαινομένου : «Ἄς σημειωθῇ ὅτι ἀνάλογον ἢ μᾶλλον ἀκριβῶς ἀντίθετον φαινόμενον συναντῶμεν εἰς τὸ ἐν λόγῳ γλωσσικὸν ἰδίωμα εἰς λέξεις τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, ἐφ' ὅσον αὐταὶ εἶναι εἴτε ξέναι, εἴτε νεώτεροι ἑλληνικοὶ σχηματισμοί. Ὁ ἐν αὐταῖς δηλαδὴ ὑπάρχων ἀρχικὸς φθόγγος ντζ ἢ τζ δὲν διατηρεῖται εἰς τὸ ἐξεταζόμενον ἰδίωμα ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ ἐμφανίζεται ζ. Ἐχομεν δηλαδὴ : τζάμι > ζάμι, νεραντζιά > νεραζιά, τζίτζικας > ζίτζικας, σκαντζόχερος, σκατζόχερος > σκαζόχερος, τζέπη > ζέπη, τζόγος > ζόγος κτλ.»

1. Πβ. σελ. 146 τῆς ἀνά χειρὸς ἐργασίας.

2. Βλ. *Cont. Mys.*

3. Γράφε *γουρνίζες*.

4. Βλ. *Τοπων. Μυκ.*, 250, ὑποσημ. 1.

5. Βλ. ἐνθ' ἀν., 251, ὑποσημ. 2.

6. Βλ. ἐνθ' ἀν., 251, ὑποσημ. 2.

7. Βλ. *Γλωσσ. Σίφν.*, 148, ὑποσημ. 1.

Ὁ καθηγητῆς Ἀγ. Τσοπανάκης¹ ἐν τῷ κεφαλαίῳ «Φωνητικὴ προσαρμογὴ τῶν συμφώνων εἰς δανείους ξένας λέξεις», παραθέτει τὰ παραδείγματα *ǵ, ǧ > ζ* : *damigiana > ταμεζάνα, ταμουζάνα, τραμεζάνα* *agad > ἀζάτι*.

Τέλος, καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν, ὁ Ἀντώνιος Κατσουρός², μελετήσας καὶ ἐκδώσας πολλὰ παλαιὰ χειρόγραφα ἐκ Μυκόνου καὶ Σύρου (ἀπὸ τοῦ 17ου αἰ. καὶ ἐντεῦθεν), γράφει ἐν ὑποσημειώσει ἐξ ἀφορμῆς τοῦ τύπ. ἔσικῆτσι, ἐν ἐγγρ. τοῦ 1694 : «Συνήθης ἡ ἐκλέπτυνσις τῶν φθόγγων τσ καὶ τζ εἰς σ καὶ ζ εἰς τὸ μυκονιάτικον καὶ τὸ παλαιότερον συριανὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα».

Καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ ἔργου του³ : «γκανσιλλαρία ἀντὶ καντσιλλαρία λόγῳ τῆς ἐκλεπτύνσεως τοῦ τσ εἰς σ εἰς τὸ Μυκονιάτικον ἰδίωμα». Καὶ ἀλλαχοῦ⁴ : «ἐζακίσασι, ἀντὶ ἐτζακίσασι, διὰ τὴν γνωστὴν ἐκλέπτυνσιν τοῦ τζ εἰς ζ εἰς τὸ μυκονιάτικον καὶ παλαιότερον συριανὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα».

Τὸ ἱστορικὸν Λεξικόν, παρεμπιπτόντως καὶ ἐπ' εὐκαιρίᾳ, κάμνει μνεῖαν τοῦ φαινομένου οὐ μόνον χωρὶς νὰ τὸ ἐρμηνεύῃ, ἀλλ' ἀντιθέτως περιπλέκον αὐτό. Οὕτω π.χ. ἐν τῷ ἐτυμολογικῷ τῆς λ. ἄντηρας δικαιολογοῦν τὸν ἐκ Σύρου τύπ. ἄσηρας (<ἄτσηρας Ἰκαρ.) παρατηρεῖ μὲν : «διὰ τὴν τροπὴν τοῦ τσ εἰς σ πβ. ἀλάτσι - ἀλάσι, ἄτσαλος - ἄσαλος, κορίτσι - κορίσι, τσάμπουρο - σάμπουρο κτλ.», ἀλλ' ἐν τῷ τυπολογικῷ τοῦ ἄτσαλος, ἐνῶ τοποθετεῖ ἀμέσως μετὰ τὸ λῆμμα, ὡς ἀρχικόν, τὸν μυκόνιον τύπον ἄσαλος, ὑποδηλοῦν οὕτω ὅτι ἀποδέχεται τὴν ἐκ τοῦ σαλός ἐτυμολογίαν τοῦ Σ. Ψάλτου (Ἀθηνᾶ 18 [1916] Λεξικογρ. Ἀρχ. 54), ἀμέσως κατωτέρω ἐν τῷ ἐτυμολογικῷ ὑποστηρίζει : «ὁ τύπος Καρπ. ἄσ-σαλ-λος ἴσως ἐμφανίζει τὸν ἀρχικὸν τύπον, διότι αὐτόθι δὲν φαίνεται τρεπόμενον τὸ τσ εἰς σ ὡς ἀλλαχοῦ» — ἀνακριβῶς μετὰ τὰ ἐνταῦθα ἐκτιθέμενα. Ἐπίσης ἐν λ. ἄτσάχι, διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὸν τύπον ἄσ-σάχι (ἐκ Κάσου), δέχεται : «ὁ τύπος διὰ τὴν ἰδιωματικὴν τροπὴν τοῦ τσ εἰς σ-σ».

Καὶ ἐν λ. ἀναβαντζάρω : «Ἐκ τῆς προθέσεως ἀνά καὶ ἀβαντζάρω. Διὰ τὸ ζ παρὰ τὸ τζ τῶν τύπων ἀνεβαζάρω κλπ. πβ. τὰ ὅμοια ἀβτζῆς - ἀβζῆς, γάντζος - γάζος». Ἐν λ. ἄντζα γράφεται : «διὰ τοὺς τύπους ἄντζα - ἄζα πβ. νεραντζεᾶνεραζεᾶ, μπρούντζινος - μπρούζενος, κτλ. Διὰ τὸ ἄτσα - ἄζα πβ. λούτσα - λούζα». Ἀλλὰ διατί, ἀφοῦ ὑπάρχει τὸ παράλληλον ἄντζα - ἄζα, ὅπερ κανονικῶς θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἄτσα - ἄσα ; Καὶ διατί λούτσα - λούζα, ἀφοῦ ὑπάρχει τὸ παράλληλον λούτζα ; τὸ δὲ λούτσα μᾶς δίδει τὸ λούσα ;

Β'. ΑΚΡΙΒΗΣ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Θὰ ἦτο ἴσως ἀπλοῦν νὰ γράψω περὶ τῆς Μυκόνου ὅτι εἰς πᾶσαν λέξιν ἔχουσιν τοὺς μὴ ἐκ τσιτακισμοῦ τοῦ κ προελθόντας φθόγγους τσ ἢ τζ, οὗτοι τρέπονται εἰς σ ἢ ζ ἀντιστοίχως. Ἐπίσης περὶ τῆς Κῶ κλπ. ἢ τῆς Κάσου - Καρπάθου ὅτι τρέπουν

1. Βλ. Phonét. Rhod., 162-63.

2. Βλ. Κουρσ., 25, ὑποσημ. 10.

3. Βλ. ἐνθ' ἄν., 32, ὑποσημ. 23 (ἐν ἐγγρ. τοῦ 1701).

4. Βλ. ἐνθ' ἄν., 38, ὑποσημ. 4 (ἐν ἐγγρ. «ἴσως τῶν μέσων τοῦ 18ου αἰ.»).

πᾶν τζ ἢ τσ εἰς ζ-ζ ἢ σ-σ ἀντιστοιχῶς. Προετίμησα ὅμως νὰ καταγράψω ὅσα παραδείγματα ἤκουσα ἀβιάστως λεγόμενα παρὰ τῶν Μυκονίων κυρίως καὶ τῶν ἄλλων νησιωτῶν, οὓς ἠδυνήθην ἐπὶ τόπου νὰ ἐπισκεφθῶ, ἢ καὶ ὅσα καὶ ὅπως τὰ εὔρον εἰς τὰ χειρόγραφα τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ ἢ δημοσιευμένα ἢ ὅσα προφορικῶς μοῦ ἀνεκοίνωσαν συνάδελφοι εἰς τὸ Λεξικόν, ἐκ τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν νήσων καταγόμενοι ἢ περὶ τῶν ἰδιωμάτων αὐτῶν ἀσχοληθέντες, διότι οὕτω καὶ γνησιώτερα θὰ εἶναι¹ καὶ ὁ ἀναγνώστης θὰ ἠδύνατο νὰ σχηματίσῃ συγκριτικὴν εἰκόνα τῶν διαφόρων τύπων, τῆς αὐτῆς λέξεως πολλάκις, καθὼς καὶ τῆς ἐκτάσεως αὐτῶν.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐργασθεὶς, νομίζω ὅτι κατήρτισα ἐν corpus πάντων, κατὰ τὸ ἐφικτόν, τῶν ἀκουσμένων ἢ ὅπωςδήποτε σχηματισθέντων καὶ καταχωρισθέντων εἰς παλαιὰ χειρόγραφα ἐκ τῶν ἰδίων τόπων — ἐκ Μυκόνου καὶ Σύρου κυρίως.

Ἐποῦ δὲν ἀναγράφεται παρὰ τὸν τόπον παραπομπή, προκειμένου περὶ τῆς Τήνου, ἀναφέρομαι εἰς τὸ ἐκεῖθεν χειρόγραφον τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ τοῦ Ἰω. Βογιατζίδου, ὑπ' ἀριθ. 361. Προκειμένου περὶ τῆς Ἄνδρου, ὁμοίως τοῦ ἰδίου, ὑπ' ἀριθ. 338. Ἐκ Μυκόνου, τοῦ ἰδίου, ὑπ' ἀριθ. 370.

Ἐποῦ ὑπάρχει ἐκ Μυκόνου τύπος μὲ τὴν προσθήκην «καὶ *I. Βογιατζ.*», ἀναφέρομαι εἰς τὸ αὐτὸ χειρόγραφον 370.

Ἐποῦ παρὰ τοὺς τόπους Κάρπαθος, Κάσος, Κῶς, Λειψοὶ δὲν ἀναφέρεται πηγὴ, ὑπόκειται ὁ πληροφοριοδότης συνάδελφος Ἄν. Καραναστάσης.

1. Παραδείγματα τσ > σ.

α/ Ἐν ἀρχῇ λέξεως.

1/ Ἐπὶ τουρκικῆς καταγωγῆς λέξεων : σαῖλια² Μύκ. σ-σακάλι³ Κάσ. σακουμάκι⁴ Μύκ. σαλίμι⁵ Μύκ. σ-σανάκι⁶ Κάσ. σ-σανακλίκι⁷ Κάρπ. (Ἀπέρ.) σαλίρι⁸ Μύκ. σαρδάκι⁹ Μύκ. σελεπῆς¹⁰ Μύκ.

1. Τὸ γνήσιον τῶν παραδειγμάτων φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ μελετῶν τὸ γλωσσάριον, ὅπερ εἶχον καταρτίσει ἀπὸ ἐτῶν πολλῶν ἐκ Μυκόνου, ἀνεκάλυπτον νέα παραδείγματα διὰ τῆς εὐρέσεως τοῦ ἐτύμου λέξεων, ὧν ἠγνόουν, κατὰ τὴν ἀρχικὴν των καταγραφὴν, τὴν προέλευσιν, ὡς σιμούχα, πρισάλι, κλπ.

2. < rakil (=χάλιξ), τὰ ἀπορρίματα οἰκοδομῆς, ἄ. βάζια. Ὁ μυκ. τύπ. δι' ἐνδιαμέσου τσαγίλια.

3. < raka (=τσακάλι, θῶς).

4. < κοιν. τσακ(ου)μάκι (=ἀναπτῆρ < rakmak. Ἐκ τοῦ μυκον. τύπ. καὶ ρ. σακουμακῶ : «σακουμακοῦνε τ' ἄστρα» (=σπιθίζουν ὡς πυριτόλιθοι). Ἐπίσης σακμακόπετρα.

5. < κοιν. τσαλίμι < ralim (=ἐπιδεξία κίνησις παλαιστοῦ), ὅθεν πβ. καὶ παρων. Σαλιμιζῆς ἐν Μυκ.

6. < κοιν. τσανάκι (=πιάτο) < ranaκ μεταγν. ἑλλ. σαννάκιον (=περσικὸ ποτήρι), κατὰ τὸ ΕΛ. Πβ. τ-σανάκες Σέριφ.

7. < τσανακλίκι (=τὸ σύνολον τῶν πινακίων). Πβ. ὑποσημ. 6.

8. < κοιν. τσαντίρι < radir (=σκηνή).

9. < κοιν. τσαρδάκι < rardak (=καλύβη ἐκ κλάδων).

10. < κοιν. τσελεπῆς (=κύριος) < celebi (=εὐγενής). Ἀκούεται νῦν ἐν Μυκ. «ὁ φούρνος τοῦ Σελεπῆ» (ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ ἰδιοκτήτου).

σιβούκι¹ Μύκ. σιγέλι² Μύκ. σ-σιγέλ³ Κάρπ. σ-σουμπούκα Κάσ. σιγούνης³ Μύκ. σ-σιρίχι⁴ Κάρπ. σότρα⁵ Μύκ. σουβάλι⁶ Μύκ. σ'βάλ' Τήν. (Λουτρ.) σουλούφι⁷ Μεγίστ. Μύκ. σ-σουλούφι⁸ Κάρπ. σουράπι⁹ "Ανδρ. Μύκ. σουρβάς¹⁰ Μύκ. σουρέκι¹¹ Μύκ. σόχα¹² Μύκ. σοχίτικος¹³ Μύκ. Τήν. (Κώμ.).

2/ 'Εκ τῆς Ἰταλικῆς (ἢ λατινογενεῖς) : *sabí*¹⁴ Μύκ. Τήν. (Κώμ.) σ-σαμῆ Κάρπ. ('Απέρ.) *σαβούνα* ἡ¹⁵ "Ανδρ. Μύκ. *σαβούνια* Τήν. (Κώμ.)

1. <κοιν. τσιμπούκι < *zibuk* (=καπνοσῦριγξ).
2. <κοιν. τσιγκέλι < *zengel* (=ἄγκιστρον).
3. <κοιν. τσιγκούνης < *zingane* ἢ *zingene*. 'Εκ τοῦ σιγούνης ἐσχηματίσθη μεγεθ. ἢ σιγουνάριά=λίαν φιλάργυρος γυνή Μύκ. (πιθ. καὶ θηλ. τοῦ *τσιγκουνάρης, δι' ὃ πβ. βυζ. θηλ. τσιγκουναρέα).
4. <κοιν. τσιρίσι (= ἡ ἀλευρόκολλα τῶν ὑποδηματοποιῶν) < *ziris* = «συγκολλητικὴ οὐσία ἀπὸ ἄμυλο», ΕΛ.
5. Κατὰ τὸ ΕΛ, τὸ κοιν. *τσότρα* (=ξύλινο δοχεῖο κρασιοῦ) <τουρκ. *çotra* <ἰταλ. *ciotola* <έλλ. *κοτύλη* (A. Maidhof, Neugr. Rûchwand. roman., 76).
6. <κοιν. τσουβάλι < *zival*. 'Εκ τοῦ σουβάλι καὶ μεγεθ. σουβάλα, ὅθεν τὸ παρων. Σουβάλας, ἐπὶ παχέος ἀνθρώπου. 'Ομοίως μεγεθ. σουβαλίδι. Πβ. σουβαλιάζω, ἐν φρ. «θὰ τόνε σουβαλιάζω τὸ γάττη, δὲ θὰ μοῦ γλυτώσῃ» (=θὰ τὸν πνίξω, ἀφοῦ τὸν τοποθετήσω ἐντὸς σάκκου) καὶ σουβαλιαστός, ἐν φρ. «ρίχνει βροχὴ σουβαλιαστή» (=καταρρακτώδη). Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1791, φύλλ. 272: «τῆς Μπακαλάραινας τῆς γριᾶς ἀνυφάντρας διὰ τὰ παννιὰ τῶν σουβαλιῶν μαϊδιὰ...» φ. 40: «ὕφά-δια τῶν σουβαλιῶν» φ. 32: «2 σουβάλια ρύζι κοιλὰ 25». Πβ. τ-σουβάλι Σέρφ.
7. <κοιν. τσουλούφι (=θύσανος τριχῶν) < *zülüf*, ΕΛ. Τὸ ἐκ Μεγίστης παράδ. ἐν ΧΙΑ 349, 46.
8. 'Εν ΧΚ καὶ ΧΙΑ 370 καὶ ΛΙΑ: «κ' ἐγὼ πάω 'ς τοῦ κουρευτῆ νὰ κόψω τὰ σ-σουλούφια». Πβ. σουλουφάκι 'Αμοργ. καὶ ζουλούφι Κρήτ. (Καστέλλι Κισάμου, κατὰ πληροφ. Ν. Κοντοσουπόλου). ζ-ζουλούφι < τζουλούφι ἐν Χίω. Βλ. Σ. Βίου, Χιακ. γλωσσ., 178.
9. <τουρκ. *çorap* (=μάλλινη κάλτσα). Τὸ ἐξ "Ανδρου ἐν'Ανδρ. Χρον. 3, 80.
10. <τσορμπᾶς (=σοῦπα) < *çorba*, ἐν παροιμ. «παστρικὴ μου, 'ς τὸ σουρβά σου μιὰ 'σω-πάννα βρῆκα μέσα».
11. <κοιν. τσουρέκι<τουρκ. *çorek*, σύνηθες ἐν φρ.: «τὸ παιδί ἤκαμεν ἕνα σουρέκι», περὶ ἐσχηματισμένου ἀπορρίμματος ὑγινοῦς ἀνθρώπου.
12. <κοιν. τσόχα, κατὰ τὸ ΕΛ, ὄψιμο μεσν.<τουρκ. *zıha* (τὸ γνωστὸν ἐριοῦχον ὕφασμα). Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1791, φ. 15: «Μαριῶ τοῦ Μπενέτου σόχα πράσινη». φ. 26: «Φρατζέσκος τοῦ Νικολοῦ τοῦ Σούβαλου σόχα λόντρα πῆγες 3, κάρτες 3». φ. 32: «1 παστάδα σόχαν λοντρίναν». φ. 35: «ἐπῆρεν ὁ ἄρχων Σπαθάρης... σόχαν λόντραν μπράσα (=πῆγες) 5». Πβ. καὶ πρόχειρον σημεῖωμα ἐπὶ ἐξωφύλλου κώδικος μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος, τοῦ 17ου-18ου αἰ. (Σ. Μάν., "Αγ. Παντελ., 76) ἄνευ χρονολογίας: «ἔχομε ἀπὸ τοῦ ἐρινακιοῦ τοῦ σαλαρήκη σόχα δύο πράσα καὶ κάρτα... καὶ σόχα πράσηνη δύο μισὶ πράσα... καὶ δύο πεσέταις... καὶ σόχα κόκινη...».
13. <τσοχίτικος, ἐν ἄσμ. ἐκ Μυκ. (K. Diet., Sporad., 356: «τσαὶ μὴ μοῦ βάλῃς τὰ χρουσᾶ, μὴδὲ τὰ βελουδένια, | βάλε μου τὰ σοχίτικα πού μῶ(χ)εις καμωμένα». 'Εν ὑποσημ. γράφει: τσοχίτικα<τσόχα.
14. <κοιν. τσαμπί, κατὰ τὸ ΕΛ, ὄψιμο μεσν.<ἐνετ. *zampin*, ὑποκορ. τοῦ ἰταλ. *zampa* (A. Maidhof, Neugr. Rûchwand. roman., 74). Πβ. καὶ G. Meyer, Neugr. Stud., 89. Πβ. καὶ σάβουρο Μύκ. (καὶ I. Βογιατζ., 180) καὶ ζάβουρο < τζάβουρο Τήν. (Κώμ.) ζαμῆ Κίμωλ. 'Εκ τοῦ σάβουρο ἐσχηματίσθη καὶ σαβουρολοῶ - σαβουρολόημα Μύκ. σιבוρολοῶ "Ανδρ. (κατ' ἐπίδρασιν τοῦ σιθῶ<τσιμπῶ)=ἐκλέγων τὰς ρᾶγας τῆς σταφυλῆς τρώγω προχείρως, καὶ ξεσαβίζω "Ανδρ. (I. Βογιατζ., 'Ανδρ. Χρον. 2, 245).
15. 'Ο τύπ. καὶ ἐν I. Βογιατζ., 180. 'Εκ τοῦ κοιν. τσαμπούνα, κατὰ G. Meyer, Neugr. Stud 4, 91-2 <ἰταλ. *zampogna* - *sampogna* Βλ. καὶ H. Pernot, Chio 3, 555-6 : κατὰ τὸν Körtig, ἐκ τοῦ

σίμα - σίμα¹ Μύκ. σ-σιμέτ-τα Κάρπ. (Ἀπέρ.)¹ σάππα² Ἄνδρ. Μύκ. σ-σάπ-πα Κάρπ. (Ἀπέρ.) σεκούρι³ Μύκ. σεμέν-το⁴ Μύκ. σέρα⁵ Μύκ. σιγάρο⁶ Μύκ. σιμινιέρα⁷ Μύκ. σιμούχα⁸ Μύκ.

λατιν. *symphonia* < έλλ. συμφωνία. Πβ. και ΕΛ: μεσν. < ιταλ. *zampogna* < έλλ. συμφωνία (Α. *Maidhof*, Neugr. Rūchwand. roman., 74). Πβ. έπίσης έν Μυκ. και *σαβουνῶ* (μεταφ.): «είδα *σαβουνῆς*!» (=τί ληρεῖς!). Πβ. και ζαβούνα<τζαμπούνα, έν Σύρω. Ὁ έξ Ἄνδρου τύπ. έν Ι. *Βογιατζ.*, Ἄνδρ. Χρον. 3, 36.

1. <άλλ. «τσιμα-τσιμα τὰ φέραμε», «ἴσια-ἴσια», ἰσοφαρίσαμεν. Ἡ λ. έκ τοῦ ιταλ. *cima* (=κορυφή ὄρους, δένδρου, κλπ.), σημαίνει πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, κατά πληθ., πλην τούτου και τὰς ἀκρίδας ἤτοι τοὺς τρυφεροὺς βλαστοὺς τῶν λαχάνων, τοὺς ὁποίους ἀποκόπτοντες μαγειρεύουν. Ταῦτα λέγονται έπίσης πολλαχοῦ τῶν νήσων και (ἀ)πορίγια, ἦν λ. ὁ Φ. Κουκουλέ, Ἄθηνᾶ 56 (1952) 372, έτυμολογεῖ έκ τοῦ βυζαντ. ὀπωρίγια. Κυρίως ὁμως τσίμες ἢ τσίμπες (έν Μυκ. *σίβες*) καλοῦνται ένιαχοῦ αἱ κράμβαι και δὴ τὰ τρυφερά φύλλα τούτων, πρὶν ἢ ἀναπτυχθοῦν και σχηματίσουν τὸ ἄνθος, τὰ ἄλλως λαχανάκια ἢ σιμαράκια έν Μυκ. Περὶ τοῦ ὅτι ἡ λ. έκ τοῦ τσίμα<*cima* προέρχεται και δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ τσιμπῶ, έπειδὴ δηλ. διὰ τσιμπήματος ἀποκόπτονται, φαίνεται έκ τοῦ ὅτι έν Ἡλιδι αἱ ἀκρίδες ὀνομάζονται παραλλήλως τσίμες και τσίμπες (ΧΙΑ 646, 72). Τὸ δεύτερον δι' ἀνάπτυξιν ἀλόγου χειλικοῦ πβ. φρασκομπηλιά, κορομπλιά αὐτόθ. και Μακεδ., ὡς κούνουβας - κουνουβίδι, δι' ἀνάπτ. ἀλόγου έρρίνου Μύκ. Πβ. τσίμπες (=αἱ ἀκρίδες έν Μάνη, ένῶ έν Ἄμοργῶ τσίμπα=ἀπότομος κορυφή ὄρους, έν Οἰνοῦντι φύλλον λαχάνου και έν Σύρω, κατά τὴν Α. Κουκουλέ, αὐτὸ τοῦτο τὸ λάχανον. Ἐν Θήρᾳ, τζίμπες=αἱ ἀκρίδες. Πβ. και Α. *Maidhof*, Neugr. Rūchwand. roman., 76: τσίμα<ένετ. *cima*<λατιν. *cyma*<έλλ. κύμα. Ἐνταῦθα ὑπάγεται και τὸ τσίμπα «φυτὸν ὁμοιον με κουνουπίδι».

Παραλλήλως, έκ τοῦ τσιμπῶ, εἰς τὰ αὐτὰ σχεδὸν μέρη έδημιουργήθησαν εἶτε έκ τοῦ τρόπου τῆς συγκομιδῆς εἶτε κατά παρετυμολογίαν, τὰ τσιμπητὰ (=βλαστάρια βρούβας) Σίφν. ΧΙΑ 160, 15 και 590, 195, Μῆλ. ΧΙΑ 770, 50· τζιβητὰ Κύθν. (έν Χ. Η. Γερακοπούλου, 35 δελτία έκ τῆς νήσου, 1920, ΛΙΑ), Θήρ. ΧΙΑ 165α, 3· τζιμπ'τὰ Σκυρ.: «τὰ λάχανα ποὺ ἀποκόπτονται οἱ ὑπέργειοι τρυφεροὶ βλαστοὶ» (ΧΙΑ 612, 253)· τζιπητὰ Πάρ. (ΧΙΑ 614, 43): «αὐτοφυῆ χόρτα τοῦ βουνοῦ, πορίγια». Τὰ έκ Μυκ. σιμαράκια πιθ. <σιμάρι<σίμα. Πβ. σ-σιμέτ-τα ἢ=βρούβα, έν Ἄπεριω Καρπάθου.

2. <κοιν. τσάππα. Κατὰ τὸ ΕΛ, ὄψιμο μεσν.<ιταλ. *zappa*. Κατὰ τὸ Λεξ. *Ferrari-Caccia*, έκ τοῦ λατιν. *sarra*.

3. <κοιν. τσεκούρικ<μεσν. τσεκούριον. Κατὰ τὸ ΕΛ, <λατιν. *securis*. Ὁ *Sophocles* παραθέτει τύπ. σικούριον. Ὁ Λέων. Τακτ., Ιᾶ, 84, τζικούριον καθὼς και ὁ Κ. Πορφυρογ., *De cer.*, 524, 3.

4. < * τσεμέντο<κοιν. τσιμέντο<ιταλ. *cimento*.

5. <τσέρα<ιταλ. *cera* (=κηρός, ὄψις) έν φρ. *buona o cattiva cera*=πρόσχαρος ἢ κατηφῆς ὄψις (κατὰ τὸ γαλλ. *bonne ou mauvaise mine*: Λεξ. *Ferrari-Caccia*). Πβ. και Φ. Κουκ., Λεξικογρ. Ἄρχ. 6, 290: «τύπ. κέρα, διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν». Ἐν Μυκ. λέγεται μόνον έπὶ κατηφούς ὄψεως: «ἔχει κατεβασμένη τὴ σέρα του» (=τὰ μούτρά του)· «ἔχει ἄσκημη σέρα», περιἀντιπαθοῦς τὴν ὄψιν.

6. <κοιν. τσιγάρο<ισπ. *cigarro*, κατὰ τὸ ΕΛ, ἀπὸ τὴ γλῶσσα τῶν Ἰθαγενῶν τῆς Κούβας». Πβ. και ὕποκορ. θωπευτ. σιγαράκι, έν φρ. «ἄς κάνωμε τώρα και κανένα σιγαράκι» Μύκ. και μεγεθ. σιγαρούκλα Μύκ.

7. <κοιν. τσιμινιέρα<ιταλ. *ciminiera*=καπνοδόχος πλοίου. Πβ. κιμινιέρα Μύκ., διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν.

8. <τσιμούχα και τσιμούσα<ιταλ. *cimossa*. Ἡ κατάλ. -ούσα, -ούχα ἴσως κατὰ τὰ προσόμοια ροῦχα, πατατούκα. Ἡ λ. έν Μυκ. σημαίνει ἄκομφον, φαρδὺ και εὔτελές ένδυμα, ἴσως έκ τῆς σημασίας αὐτοῦ ένιαχοῦ ὡς μέρους τοῦ ράσου. Ἐν Ἀθήναις, Θεσσαλονίκη, Κρήτη, Λέσβῳ, Σύρω σημαίνει τὴν παχυτέραν και ἄδροτέραν παρυφῆν μαλλίνου ὑφάσματος, έν Οἰνοῦντι δὲ εἰδικῶς τοῦ ρά-

σινδιλόμος¹ Μύκ. σίρος² Μύκ. Σέριφ. σ-σίρος Κάρπ. (Ἀπέρ.) σοῦρμο³ Μύκ. σουρότο⁴ Μύκ.

Ἰδιαιτέρα μνεία πρέπει νὰ γίνῃ περὶ τῶν τύπων τῆς λ. τσουκάλι καὶ τῶν παραγῶγων καὶ συνθέτων αὐτῆς, ὡς παρουσιαζόντων μεγάλην ἔκτασιν ὀφειλομένην καὶ εἰς τὴν ἀνάλογον χρῆσιν τοῦ ὑπ' αὐτῶν δηλουμένου ἀντικειμένου. Ἀποτελοῦσα ὑποκοριστικὸν τοῦ ἰταλ. *zucca*⁵, ἐδημιούργησεν ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ πολλὰ παράγωγα καὶ σύνθετα, ἐν οἷς παρατηρεῖται πολλαχοῦ ἡ τροπὴ τοῦ ἀρχικοῦ τσ εἰς (σ)σ — ἴσως καὶ διὰ τὴν ἀσθενῆ προφορὰν τοῦ μετ' αὐτὸ ἀτόνου ου, δι' ἣν δημιουργεῖται τὸ δυσσεκφώνητον συμφωνικὸν σύμπλεγμα τσ'κ. Ἀπόδειξιν τούτου ἀποτελεῖ τὸ γεγονός ὅτι καὶ εἰς τόπους ὅπου δὲν ἀπαντᾷ ἡ μεταβολὴ τοῦ τσ (Θράκη, Λέσβον, π.χ.), συναντῶμεν τὸν τύπ. σ'κάλ'.

Οὕτω, ἐν Μυκ. ἐγένετο σ'κάλι, ὡς καὶ ἐν Ἀνδρῶ⁶, Σύρω, ὅθεν διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν τοῦ ἐκπεσόντος ἀτόνου ου, ὁμοιοπαθοῦς τοῦ ι, σικάλι Σέριφ. σ-σουκάλι Κάρπ. Κάσ., καὶ μετὰ προθετ. α-, ἀσ'κάλι Κίμωλ. Ἐκ τούτων: σ'καλούδι ἐν Ἀνδρῶ⁷ Μυκ., ὅπου καὶ σ'καλουδάκι, σ'καλούδα⁸ - σ'καλικὰ⁹ Σίφον., σ'καλιὰ ἢ¹⁰ Μύκ.

σου. Ἐν Τήλῳ σημαίνει τὴν νυμφικὴν ζώνην: κατὰ τὸν Α. Τσοπαν., Χάλκη, 127, *τσιμούχες* = πλατεῖες γυναικεῖες ζῶνες ποὺ ῥχονται ἀπὸ τὴν Πόλη. Ἐν Καλύμνῳ, Σύμη ἢ λ. σημ. τοὺς εὐτελεστέρους σπόγγους — πιθανῶς ὡς ἀκραῖα τεμάχια ἀποκοπτόμενα κατὰ τὴν κατεργασίαν. Πβ. καὶ παροιμ. ἐκ Κων/λεως (ΧΚ ἐν ΑΙΑ): «διέτε τσιμούσα, κόψετε τσόχα». Πβ. καὶ Λεξικογρ. Ἄρχ. 1, 50: *τσιμούχα*: παραίρημα: ἡ ἄκρα τοῦ ρούχου, ἥτις εἶναι χονδροτέρα.

1. <τσιντιλόμος, ὕπερ καθιστᾷ πιθανὸν ὁ ἐκ Κεφαλλ. τύπ. κιντιλόμος (Χειρ. Λαογρ. Ἄρχ. Ἀκαδ. Ἀθ., 5, 152), ὅστις ἴσως διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν. Ἐν Μυκ. ἢ λ. σημαίνει τὸν λεπτεπίλεπτον καὶ δύσκολον κατὰ τὸ φαγητόν. Ἐν Γαργαλιάνοις, κατὰ τὸν συνάδ. Α. Κρεκούκιαν, ὁμοίαν σημασίαν ἔχει καὶ ὑπὸ τοὺς τύπ. τζιτζιλόμος καὶ τζιτζιλονόμος (ἐκ παρετ. πρὸς τὸ νόμος) — πβ. καὶ «τζιτζιλόμοιο παιδί», οἵτινες ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰ ἰταλ. *gentilomo* - *gentiluomo* καὶ ἐνετ. *zentilomo* = εὐγενής. Πβ. καὶ ζαντιλόμος ἐν Κύπρῳ (Α. Σακελλ., Κυπρ. 2, 877) καὶ G. Meyer, Neugr. Stud. 4, 27. Ὁ μυκ. τύπ. κατὰ τὴν ἐξέλιξιν: *zentilomo* - *τσεντιλόμος* - *τσιντιλόμος* (διὰ προληπτ. ἀφομοίωσιν τοῦ ε) - *σινδιλόμος*.

2. <κοιν. *σίρος* = ὁ γνωστὸς ἀλίπαστος ἰχθύς, κατὰ τὸ ΕΛ, μεσν. ἴσως ἀρχ. *κηρίς* (M. Φιλήντ., Γλωσσογν., 3, 221).

3. <κοιν. *σοῦρμο* < ἰταλ. *ciurma* (βλ. MNE 1, 79 καὶ G. Meyer, Neugr. Stud. 4, 94: Ἐκ τῆς καταλ. -α νομισθέντος ὡς οὐδ. ἢ κατὰ τὸ πλήρωμα; Κατὰ τὸν Κοραῆν, Ἄτ. 4, 105 καὶ K. Foy, Lauts. griech., 56, ἐκ τοῦ λατιν. *turma*. Κατὰ τὸ Λεξ. Ferrari-Caccia, ἀβεβαίας ἐτυμολογίας οὔσα ἢ λ. λέγεται ἰδίως περὶ τῶν σκλάβων τῆς γαλέρας (La chiurme, les forçats d'une galère norde, bande). Ἐκ τῆς λ. καὶ σ-σοῦρμαδόρος = ὁ συγκεντρῶν τὸ πλήρωμα, ὅστις σ-σοῦρμαίρει αὐτὸ (Κάσος, Δωδεκαν. λύρα Α, 165).

4. <τσουρότο < κοιν. *τσιρότο* < ἰταλ. *cerotto* < ἑλλ. *κηρωτὸν* (κατὰ τὸ ΕΛ).

5. Ὑπὸ τύπ. *τσουκάλι*ν - *τζουκάλι* ἤδη μεσν., κατὰ τὸ ΕΛ. *τσουκάλι*ν < *τσούκα* < ἰταλ. *zucca* + *κατάλ.* - *άλι*. Βλ. καὶ G. Meyer, Neugr. Stud. 4, 93.

6. Βλ. I. Βογιατζ., Ἄνδρ. Χρον. 3, 80 καὶ Α. Πασχάλ., Ἄνδρ. γλωσσ., 105.

7. Βλ. Ἄνδρ. Χρον. 3, 80.

8. Ὅμοίως αὐτόθι. Πβ. Α. Πασχάλ., Ἄνδρ. γλωσσ., 108: *σουκαλούδα*.

9. Τὰ λαχανικά.

10. Ἐν φρ. «μιά σ'καλιὰ φαί»: ὅσον ἄπαξ χωρεῖ τὸ τσουκάλι.

σ'καλᾶς¹ Μύκ. σικαλᾶς Σέριφ. Πβ. τοπων.: Σ'καλάδο² Μύκ. Σ'καλάδος ὁ Τήν.² Σ'καλαρειά, τὰ Ἄνδρ.³ Μύκ.⁴ καὶ τὰ σύνθετα ἐκ τοῦ σ'κάλι ὡς πρώτου συνθετικοῦ: σ'καλόκουπα⁵ καὶ σ'καλόπιασμα⁶ Ἄνδρ. Ἐπίσης τὸ ἐπών. Σ'καλιάρης⁷ Ἄνδρ.

3/ Ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς: σασιζῶ⁸ Μύκ. σακῶνω⁹ Μύκ. σαλαπατῶ καὶ σουλοπατῶ¹⁰ Μύκ. σάτρα - πάτρα¹¹ Κῶς Μύκ. Ρόδ. σίλα¹² Ἄνδρ. Μύκ. Σέριφ. σιλῶ¹³ Ἄνδρ. Μύκ. Σέριφ.

1. <τσουκαλᾶς=ἀγγειοπλάστης, ἐν παροιμ. «Οὔλοι δουλιούνε τὸ σ'καλᾶ, κ' ἐγὼ δουλιῶ τὸ δοῖχο» (ἐνν. ὅτι λέγει ὁ ἴδιος).

2. Βλ. Σ. Μενάρδ., Τοπων. Μυκ., 157. Ὁ ἐκ Τήνου τύπ. ἐν ΧΙΑ 824, 264 (ὡς τοπων.). Τὸ γεγονός ὅτι εἰς τὰς Νοταρ. πράξεις Μυκ., τοῦ Γ. Πετροπ., ἀναγράφεται ἐκ τῶν 28 περιπτώσεων (τῶν ἐτῶν 1662-1674) εἰς τὰς 26 ὡς Σικαλάδο καὶ εἰς τὰς 2 ὡς Τζικαλάδο, Τσικαλάδο, μαρτυρεῖ ὅτι ὁ νοτάριος ἀκούων τὸ τοπων. συνήθως μὲν ὡς Σ'καλάδο, σπανιότερον δὲ ὡς Τσουκαλάδο καὶ ἐπειδὴ παραλλήλως ἤκουεν σ'κιά - σ'κιάδα, ξινόσ'κα, κλπ., ὑπέθεσεν ὅτι ὑπὸ τὸν πρῶτον τύπον ὑποκρύπτεται τὸ σῆκο ὡς πρῶτον συνθετικόν, καὶ κατ' αὐτὸ προσήρμοσε καὶ τὸ Τσικαλάδο, ἂν τὸ ι δὲν ὀφείλεται εἰς τὸν ἀντιγραφέα τοῦ κώδικος—ἐκτὸς ἐὰν καὶ ἐν Μυκόνῳ ἐλέγοντο τότε παραλλήλως οἱ ἐκ Σεριφου, Σίφνου τύποι σικάλι - τσικάλι, ἀντιστοίχως. Ὅπως δὲ ἴσως, τὸ τοπων. ἀποκλείεται νὰ προέρχεται ἐκ προσηγορικοῦ σικαλᾶς, ὅπερ οὐδὲν λέγει.

3. Βλ. Ἄνδρ. Χρον. 3, 80: «ἐκ κώδ. τοῦ 18ου αἰ.».

4. Ἀπὸ τῶν ἐκεῖ ὑπαρχόντων ἄλλοτε ἐργαστηρίων τσουκαλάδων.

5. Μικρὰ λοιπὰς, Ἄνδρ. Χρον. 3, 80.

6. Βλ. αὐτόθ.: «παννὶ μὲ τὸ ὁποῖον πιάνουν τὰ ὄτα τῆς χύτρας, δταν καίη».

7. Ἡ λ. σημαίνει τὸν ἀγγειοπλάστην, βλ. αὐτόθ.

8. <κοιν. τσακίζω, ἢ λ. ἐν ξσμ.: ἀμύγδαλο ἐσάτισσα καὶ μέσα σὲ ζωγράφισα». Ἐκ τοῦτου καὶ σάτισμα=ἐπῶδος ποιήματος. Πβ. ἔγγρ. τοῦ 18ου αἰ. ἐν Α. Κατσουρ., Κουρσ., 20, 4: ἀπέηγασι μιὰ νύκτα καὶ τὸ ἐξακίσασι». στ. 28: ἀκάποιγοι Τοῦρκοι ζακισμένοι μὲ μιὰ ταρτάνα». στ. 44: ἀπὸ ἴφτὰ τὰ ζακίσματα». Κατὰ τὸ ΕΛ, τὸ τσακίζω, ἴσως ἀπὸ τὸν ἦχο τσᾶκ (ὄνομα τοκ.). Κατὰ Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν., 1, 144, ἀπὸ τὸ διακκίζομαι=κάνω ἀκαιομούς. Πβ. καὶ Α. Τσοραν., Phonét. Rhod., 115, ἐκ τοῦ *ἐξακίζω<*ἐξαικίζω.

9. <κοιν. τσακῶνω, ἐν φρ. «τόνε σάκωσεν» (=συνέλαβε). Πβ. σ-σακῶνω Κάσ. Τὸ ΕΛ παραπέμπει εἰς Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν., 2, 235, ὅστις ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ ψακῶνω<ψάχνω+μαγκῶνω (κατὰ σύμφυρσιν).

10. <κοιν. τσαλαπατῶ, δ κατὰ Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν. 1, 150, ἐκ τοῦ ἐξαλλα-πατῶ. Κατὰ Κορ., Ἄτ. 2, 349, ἐκ τοῦ λάξ-πατῶ. Ἴσως ἐκ μὴ παραδιδομένου ἀτσαλοπατῶ, ὅπερ ἐρμηνεύει πως τὸν ἕτερον μυκόν. τύπ. σουλοπατῶ. Πβ. τὸ ἀτσαλο- ὡς πρῶτον συνθετικὸν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ρυπαροῦ καὶ ἀτάκτου, ἐν τοῖς ἀτσαλοδούλης, ἀτσαλοκουβέντα, ἀτσαλοφαγιά. Ἐπίσης τὸ ἀτσαλιὰ καὶ, φυσικὰ, τὸ ἄτσαλος. Ὁ Η. Pernot, Chio 3, 555, γράφει: «τσαλαβουτῶ-τσαλαπατῶ... τσαλεῦω=ἀτσαλεῦω. Ὑπάρχει ἐνταῦθα πρόδημα ὄνειδιστικόν, τὸ ὁποῖον εὐρίσκομεν ἐν τῷ τσαλακῶνω... Πβ. (ἀ)τσαλοπεριπάτης καὶ τσαλοπεριπατάρης, Hessel.-Pernot, Poém. prodrom., 3, 400...». Πβ. ΙΑ, ἐν λ. ἄτσαλος.

11. <κοιν. σάτρα-πάτρα. Ὁ Α. Τσοραν., Phonét. Rhod., 75, 145, καὶ Ν. Ἀνδριώτ.: Ἀθηνᾶ 51, 52 κέξ., ἐτυμολογοῦν ἐκ τοῦ μεσν. σάταλα-πάταλα, ἐξ οὗ καὶ τὸ τουρκ. *çaitra-patira*. Ἡ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς καταγωγή τῆς λ. ἐνισχύεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ τύπ. μετὰ τοῦ σ ἀπαντᾷ καὶ ἐν Ρόδῳ, ὅπου δὲν ἐπιχωριάζει τὸ φαινόμενον τῆς τροπῆς τοῦ τσ - σ.

12. <τσι(ρ)λα=ἡ διάρροια, ἐκ τοῦ (τ)σιλῶ, κατὰ τὰ ἐν ΜΝΕ 1, 76. Πβ. Ἀ. Μπούτουρ., Γένεσ. ΤΣ(ΤΖ), 17. Παρὰ Du Cange, τζίλα.

13. <μεσν. τσιλῶ: ΜΝΕ 2, 250-1 Σ. Ψάλτ., Θρακ., 117. Ἐν Ἄνδρῳ (Ἄνδρ. Χρον. 3, 79): σιλίζομαι ἐν Σεριφῳ: νὰ σιληθῆ... Κατὰ Α. Τσοραν., Phonét. Rhod., 110, τιλῶ>τσιλῶ.

σιλιακό¹ "Ανδρ. Μύκ. σιλιάρικος² Μύκ. Σϋρ. Σιλαδώνης³ "Ανδρ. σ-σιλοῆ⁴ Κάρπ. σ-σιλόνερο⁵ Κάρπ. σιληπουρδῶ⁶ Κάρπ. Μύκ. σιλίκουρο⁷ Μύκ. σιβίδα⁸ ἢ Μύκ. ζ'βίδια⁹ τὰ Τῆν. σίβλα¹⁰ "Ανδρ. Μύκ. σ-σίμπλα¹¹ Κάρπ. σιβούρι¹² Σέριφ. σιβούρα, -ιασμένος¹³ Σϋρ. σιβῶ¹⁴ "Ανδρ. Μύκ. ζ'βῶ⁵ Τῆν. 'Εντεῦθεν σιβιά - σίβημα¹⁶ Μύκ. σιβολοῶ¹⁷ "Ανδρ. Μύκ. σιβορολοῶ¹⁸ "Ανδρ. σιβογιάννης¹⁹ Μύκ. σ'βογιάνης Τῆν.

1. <τσι(ρ)λιακό=μεγάλη διάρροια: «τὸν ἤπιασε σιλιακό» Μύκ. Τὸ ἐξ "Ανδρ. ἐν "Ανδρ. Χρον. 3, 79.

2. 'Υδαρής, περὶ σταφυλῶν, καρπῶν ἐν γένει ὑπερωρίμων: «σιλιάρικα σταφύλια, σ-ες δομάτες» Μύκ.

3. Παρων., ἐν "Ανδρ. Χρον. 3, 79.

4. Γλοιώδης γῆ;

5. 'Υδωρ προκαλοῦν διάρροϊαν.

6. <κοιν. τσιληπουρδῶ. 'Ενταῦθα ὑπόκειται μεταβολὴ τοῦ τσ, ἀκόμη καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι εἶναι τὸ παλαιὸν σιληπουρδέω (παρὰ Σώφρονη, κατὰ τὸν Σχολ. εἰς Λουκ. Λεξιφάν. 21, Ποσειδῶν. παρ' "Αθην. 212c, φέρομαι χυδαίως καὶ ἀναιδῶς), διότι παρ' "Ησυχίῳ φέρεται τσιληπουρδή. 'Ο ἐκ Καρπ. τύπος ἐν *E. Μανωλακ.*, Καρπαθ., 212.

7. 'Εν φρ. «τὸν ἤπιασε σιλίκουρο»=μεγάλη διάρροια (σίλα+κουράδι;).

8. <κοιν. τσιμπίδα, ἢ ἄλλως μασιά (καὶ ἐν Μυκ.). 'Εκ τοῦ πρώτου καὶ σιβιδάκια ἐν Μυκ. (τῆς κόμης ἢ διὰ συγκράτησιν κατὰ τὸ στέγνωμα τῶν πλυθέντων ἐνδυμάτων). Κατὰ *G. Hatzid.*, *Einl.*, 422, ἐκ τοῦ ἐμπίδα, αἰτ. τοῦ ἀρχ. ἐμπίς, κατ' ἐπίδρ. τοῦ τσιμπίζω.

9. <σ'βίδια, διὰ τὸ ἀκολουθοῦν ἠχηρὸν ἢ ἠχηροποίησης τοῦ σ εἰς ζ, τὰ σιβίδια πβ. ζ'βῶ.

10. <κοιν. τσίμπλα<παρ' "Ησυχ. «σιπαλή», ἐν τῇ αὐτῇ σημασίᾳ, διὰ τοῦ (τ)σιμπλιάζω βλ. *Γ. Χατζιδ.*, *MNE* 2, 137, περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τσιμπλιάζω - τσίμπλα. Πβ. σιβλιάζω - σίβλης Μύκ. 'Ο τόνος τοῦ δευτέρου συνων. τοῦ τσιμπλιάρης ἢ τσιμπλῆς, κατὰ τὸ τσίμπλα. Οἱ ἐξ "Ανδρ. τύπ. σίμπλης, -ιάρης καὶ σιμπλοῦ ἐν *Δ. Πασχάλ.*, "Ανδρ. γλωσσ., 105, ἐν παροιμ.: «ποιός 'παινῶ τῆ νύφη μας; —'Η σιμπλοῦ ἢ μάννα της».

11. Βλ. *E. Μανωλακ.*, Καρπαθ., 213.

12. <κοιν. τσιμπούρι, δ, κατὰ τὸ ΕΛ, ἐκ τοῦ τσιμούρι «μὲ παρετυμ. ἐπίδρ. τοῦ τσιμπῶ». *Τσιμούρι*=κρότων' μεσν. *τσιμούριν*. Κατὰ *Κορ.*, "Ατ. 1, 266, *κιμμούριον*, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. *κίμμος*=μικρολόγος. Πβ. *ζιμούρι* Κίμωλ. *τζιμούρι* καὶ *ζιμβουρας* (=εἶδος δένδρου ὁμοιάζοντος πρὸς σκῆν), κατὰ προφορ. πληροφῶριαν ἐν τῇ νήσῳ, Κιμωλίου τινός.

13. 'Εκ πιθ. σιβούρι<σιβούρι, τὸ μέγεθ. σιβούρα καὶ ἡ μτχ. σιβουριασμένος.

14. <κοιν. τσιμπῶ, δ καὶ μεσν., ἐν παροιμ. φρ.: «καὶ τὰ πουλλάκια τ' οὐρανοῦ σιβειῶδαι». 'Η λ., κατὰ *G. Hatzid.*, *Einl.*, 422, ἐκ τοῦ τσιμπίζω <*ἐξεμπίζω <ἐμπίζω <ἀρχ. οὐσ. ἐμπίς. 'Ο ἐξ "Ανδρ. τύπ. ἐν "Ανδρ. Χρον. 3, 80.

15. <σ'βῶ, δι' ἀφομ. πρὸς τὸ ἀκολουθοῦν ἠχηρὸν, πβ. ζ'βίδια.

16. 'Εν παροιμ.: «σιβήματα, φιλήματα, πᾶρε νερὸ καὶ πλύνε τα».

17. Βλ. "Ανδρ. Χρον. 3, 80, ἐν τῇ μεταφ. σημ. τοῦ ἐπιτηδεῖως εἰσπράττειν. 'Εν Μυκ., «σιβολῶ τὸ ψωμί»=τρώγω προχειρῶς ἀποκόπτων μικρὰ τεμάχια.

18. Βλ. "Ανδρ. Χρον. 3, 80: Κατὰ τὸν *I. Βογιατζ.*, ἐκ τοῦ σιβολοῦ + ρῶα=ἀποσπῶ ἐκλεκτικῶς ἀπὸ τὸν κόρυμβον τῆς σταφυλῆς ρᾶγας. Διὰ τοῦτο γράφει σιβορολοῶ. 'Ισως λοιπὸν ἐκ τοῦ *τσιμπορολογῶ >σιμπῶρολοῶ >σιβορολοῶ. 'Εν Μυκ. τοῦτο λέγεται σιבוρολοῶ <τσιμπορορολογῶ. 'Εκ τοῦ ἀνδρίου τὸ μυκόνιον παρετυμολογικῶς πρὸς τὸ (τ)σίμπουρο;

19. Τὸ πτηνὸν ἐρίθαικος, ἀλλάχου ὡς κομπογιάννης, καλογιάννης, κλπ. φερόμενον. 'Ο ἐκ Τήνου τύπ. ἐν *XIA* 824, 52, τοῦ *Α. Κωστάκη*. Πβ. αὐτόθ. σ'βογιάννηδες.

σιβοφωμάκης¹ Μύκ. σουγρίζω² Μύκ. σόχος³ Μύκ. Τήν. (Κώμ.) σ-σόχος Κάρπ. ('Απέρ.).

4/ 'Εκ τῆς Σλαβικῆς: σαί⁴ Μύκ. σ-σαί Κάρπ. ('Απέρ.) Κάσ. *sadila*⁵ "Ανδρ. Μύκ. σερνίκι⁶ Μύκ. σίπη⁷ Μύκ. σ-σόπανος⁸ Κάσ. σούλα⁹ Μύκ.

1. 'Ο φιλάργυρος, ὅστις τρώγει τὸν ἄρτον οἶονει τοιμπῶν αὐτόν. Πβ. ἐν κώδ. 1791, φ. 11: «Καλουδῶ τῆς Σιμπομάτας» — ἀν μὴ Σιμπλομάτας.

2. <κοιν. τσουγκρίζω. Τὸν τύπ. καὶ ὁ *I. Βογιατζ.*, 181: σ'γρίζω. Κατὰ τὸ ΕΛ, τσου-τσιγκρίζω <τσιγκρώνω> ἀρχ. *τιγρῶ*, *A. Παπαδόπ.*, Λεξικογρ. Δελτ. 1, 20. 'Εν Μυκ. ἢ λ. ἐν τῇ φρ. «σουγρίζω τὸ ποτήρι (πίνων οἶνον μετὰ τινος), τ' ἀβγό», κτλ.

3. Τὸ φυτὸν σόχος, διὰ τοῦ τσιτακισθέντος τσόχος καὶ οὐχὶ ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ παλαιοῦ — ἀφοῦ οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀνεῦρον τύπον ἀπὸ τοῦ σ ἀρχόμενον. Πβ. ἄσοχας ἐν Σύρω, ἄτσοχας 'Αμοργ. καὶ ζόχ-χος Ρόδ., ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ τσόχος - τύπ. τζόχος. Κακῶς ὅθεν γράφεται διὰ τοῦ ω ὁ γνωστὸς Τήνιος γλύπτῃς Σῶχος. 'Ο *Γ. Χατζιδ.*, Εἰκοσιπ. Κ. Κόντου, 62-63, γράφει περὶ τῆς λ.: «εἶναι ἀνερμήνευτος ... ἡ ἐμφάνισις τοῦ ζ ἢ τσ ἀντὶ σ ἐν τῇ λ. τσόχος ἐν Κρήτῃ καὶ τσόχος ἐν 'Ικάρῳ καὶ ζόχος ἐν Καρδαμύλοις καὶ Κεφαλληνίᾳ, ζοχιός ἀλλαχοῦ ἀντὶ σόχος». 'Ο τσιτακισμὸς ὁμοῦ τοῦ σ δὲν εἶναι σπάνιος. Πβ. *A. Tzoran.*, Phonét. Rhod., 114. 'Ο ἐκ Τήνου τύπ. ὡς ἐπὼν. (ἐκ δημοτολογίου τοῦ 1850) — ἐν ΧΙΑ 824 — τοῦ *A. Κωστάκη*.

4. <κοιν. τσαί (=τέιον) <ρωσ. *tsai* (ΕΛ).

5. <κοιν. τσαντίλα (=σακκούλα ποὺ στραγγίζουσι τὸ τυρί, κατὰ τὸ ΕΛ, ἐκ τοῦ ρωσ. *ise-dilo*). 'Η κατὰ λ. καὶ ἀλλαγὴ τοῦ γένους κατὰ τὸ συνών. *σακκούλα* ἐκ τοῦ τσαντίλι, ὅπερ λέγεται ἐν Βύβ. (Αὐλωναρ. ΧΙΑ 549, 197. Αἰδηψ. ΧΙΑ 505, 147 καὶ Κορυ. ΧΙΑ 578, 160), ἐν τῇ σημ. τοῦ τριχίνου σάκκου (ντορβᾶ) τῶν ἐλαιοτριβείων, δι' οὗ ἀποστραγγίζεται τὸ ἐλαιον κατὰ τὴν ἐκ-θλιψὴν τῶν ἐλαίων. Πβ. ἐν 'Ηπ. (*N. Νίτσου*, Μονογραφία περὶ τῆς ἐν 'Ηπείρῳ κώμης Τσαμαντᾶ, 'Αθήναι 1926, σελ. 294) Στερελλ. (Παρνασσ., ἐν *Εἰρ. Σπανδωνίδου*, Τραγούδια τῆς 'Αγόριανης, 'Αθήναι 1939, σελ. 117). Περὶ τοῦ ἐξ 'Ανδρου τύπου βλ. *I. Βογιατζ.*, 'Ανδρ. Χρον. 3, 30, ὅπου καὶ ρ. *sadiliázō*, καὶ 3, 79, ὅπου καὶ *sadiliasma*. 'Εν Μυκ. καὶ τὸ τῆς ἀλητικῆς γλώσσης ὁμών. καὶ πῶθ. διαφόρου ἔτυμ. ἀρχῆς, κατὰ τὸ σκασίλα π.χ., τσαντίλα (=θυμός) > *sadila* καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ τσαντίλω-ομαι (=ἐξοργίζω-ομαι) > *sadilō-ομαι*: «ἰδὲ *sadila* ποὺ τὴν ἔχει αὐτός! ἐ*sadilō-στηνε* πολύ». Πβ. καὶ *Δ. Πασχάλ.*, 'Ανδρ. γλωσσ., 104: *σαντίλα*.

6. <σερνίκι=εἶδος ἰστιοφόρου μὲ πρῶραν κατερχομένην λοξῶς πρὸς τὴν θάλασσαν. Κατὰ τὸν *G. Meyer*, Neugr. Stud. 2, 61, ἢ λ. σλαβικῆ οὐσα σημαίνει εἶδος ἰστίου καὶ λέμβου. Τὸν τύπ. ἔχει καὶ ὁ *I. Βογιατζ.* ἐκ Μυκ. (ΧΙΑ 370, 180). Τὸ ΙΑ ἐσφαλμένως τοποθετεῖ ὑπὸ λῆμμα ἀρ-σενικός (B 3) τύπον ἐκ Μυκ. *σερνική* ἢ, μὲ τὴν σημασίαν «εἶδος μικροῦ πλοιαρίου μὲ ἓνα ἰστὸν καὶ μίαν κερατὴν ἔχοντος εὐθείαν προεξέχουσαν πρῶραν καὶ πρύμνην ὁμοίαν πρὸς τὴν πρῶραν».

7. <τσίπη - τσίπα «τοῦ γαλάτου», ὁ ἐπίπαγος τοῦ βρασμένου γάλακτος. Πβ. καὶ: «τὸ γάλα ἐσίπασενε» (=ἐσχμάτισεν ἐπίπαγον κατόπιν βρασμοῦ). Πβ. καὶ ἀσσήπτος (γρ. ἀσ-σίπωτος) = ἀθάδης, ἀισχρολόγος, ἐν *B. Μανωλακ.*, Καρπαθ., 183, καὶ ἀπασίπωτος "Ανδρ. (συνών.) καὶ ξεσιπωμένος (=ἀναιδῆς) Μύκ. (καὶ *I. Βογιατζ.*, 219).

8. <ἰδιωματ. τσό(μ)πανος παρὰ τὸ τσο(μ)πάνης. Πβ. Μύκ., *L. Roussel*, Cont. Myc., 159: ζομπάνης <ἀρχικοῦ σοβάνης - τὸ ζοβάνη. Πβ. αὐτόθ., ἐν παραμυθίῳ 37, στ. 1: ζο^μβάνης παρὰ τὸ τζο^μβάνη καὶ ζοβάνης (31, 1 καὶ 36, 1).—'Εκ τούτων ὀρθὸν μόνον τὸ ζοβάνης (καὶ σοβάνης). 'Ο σάλος προέρχεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ λ. δὲν ἦτο ἐν χρήσει ἐν Μυκόνῳ ὡς ἡ συνών. βοσκός, ἡ ὁποία πολλάκις ἀναγράφεται καὶ εἰς τοὺς φορολογικοὺς καταλόγους τοῦ «κεφαλοχάρασσο» (=κεφαλικοῦ φόρου) τοῦ 18ου αἰῶνος.

9. <τσούλα, ἐπίθ. προβατίνας μὲ μικρὰ ὄτα. Παρὰ τοῖς βορείοις, τσοῦλος=τράγος ἢ κριὸς ἔχων κεκομμένα ὄτα. Τὸν μυκ. τύπον καὶ ὁ *I. Βογιατζ.*, 159, ὅστις ἔχει καὶ τὸν κ'φορούλι (σελ.

5/ 'Αμφιβόλου ἐτύμου : *σαγουρνῶ*, -ιὰ¹ Μύκ. *σίρος*² Μύκ.

β/ 'Εν μέσῳ λέξεως :

1/ 'Εκ τῆς Τουρκικῆς : *γενίσαρος*³ Κάρπ. *γιανίσαρος*⁴ Μύκ. *γιουβέσι*⁵ Μύκ. *κασαμάκια*⁶ Μύκ. *κόπ'σα*⁷ Μύκ. *κοσάνι*⁸ Μύκ. Σέριφ. *μαρκούσι*⁹ Μύκ. *παπούσι*¹⁰ Μύκ. Ρόδ. *πασαβούρα*¹¹ Μύκ. *παρσαῶς*¹² Μεγίστ. *παρσαλατίζω* Μεγίστ. Χίος

87) = πρόβατον ὅλως ἄνευ κεράτων. Πβ. ἐπίσης ἐκ κώδικος τοῦ 1769: «Κωσταντῆς τοῦ Σούλου» — ἂν δὲν πρόκειται περὶ διαφόρου ἐτυμολογίας λέξεως.

1. <τσαγκουρνῶ ἢ τσαγκουρνῶ-ίζω=ἀμύσσω, περὶ γαλῆς: «μὲ *σαγουρνήσε*ν ὁ κάττης καὶ μοῦ 'καμενε μιὰ *σαγουρνιά*». Κατὰ τὸ ΕΛ, ἐκ τοῦ ὀφλήμου μεσν. *τσαγκουρνίζω*. Πβ. *σαγκουρνίζω* "Ἄνδρ., ἐν Δ. Πασχάλ., 'Ἄνδρ. γλωσσ., 102: «ἡ κάττα μὲ *εσαγκούρνησε*».

2. <τσίρος>=τὸ πρῶτον μετὰ τὸν τοκετὸν ζῴου (ἢ γυναικὸς) γάλα. 'Ο G. Meyer, Neugr. Stud. 4, 93, ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ ἰταλ. *siero*=ἄρρος. Πβ. A. Thumb, IF XIV, 358-9. 'Ο H. Pernot, Chio 1, 228, γράφει: 'Ο Κοραῆς, "Ἄτ. 1, 74, ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ *κίρρος*, ὅπερ ἱκανοποιεῖ ἀπὸ ἀπόψεως ἐννοίας ὅσον καὶ φωνητικῆς. 'ΗΣύχιος: *κίρρος*, ὄρος (ἀνάγνωθι ὄρος καὶ ὄρρος) καὶ αἶμα καὶ πόμα γάλακτος, Λάκωνες. Πβ. ΕΛ, ἐν λ. *τσίρρος*.

3. <κοιν. *γενίσαρος* — ὁ μιν. τύπ. καὶ ἐν K. Diet., Sporad., 349. 'Εκ τοῦ τουρκ. *yeniseri*=νέος στρατὸς (ΕΛ).

4. Πβ. ἐν κώδ. 1769, 22: «Μῆτρος πῶχει τοῦ *Γιανισαράκη*» (τὴν κόρη, ἐνν. ὡς σύζυγον).

5. Κατὰ τὸ τουρκ. Λεξ. τοῦ S. Muhtar, ἢ λ. *gunez* σημαίνει τι ἔχον χρῶμα βαθύ ἐρυθρὸν — ὅθεν καὶ τὸ *γκιουβέτσι*, ἅτε λαμβάνον τὸ χρῶμα τοῦτο μετὰ τὴν ὄπτησιν;

6. <κατσαμάκι<τουρκ. *karatak*=ὑπεκφυγή, νάζι (ΕΛ). 'Εν φρ. «μοῦ κάνει *κασαμάκια*».

7. <κοιν. *κόπιτσα*<τουρκ. *korpa*=πόρπη.

8. <κοιν. *κοτσάνικ*<τουρκ. *koran*. Κατὰ M. Φιλήντ., Γλωσσογν. 1, 16, τὸ τουρκ. ἐξ ἑλλην. *κοπάνιον*<*κόπανον*=ὁ μίσχος καρποῦ.

9. <κοιν. *μαρκούτσι*<τουρκ. *maruc* (=καπνοσῦριγξ, ναργιλές) — ἴσως μεταβληθέντος διὰ τὸ κακόφημον τῆς τελικῆς συλλαβῆς τῆς λ.

10. <κοιν. *παπούτσι*<τουρκ. *paruc*=ὑπόδημα. Πβ. *παπούσ-σι* Κάσ. Κῶς *παπουσῆς* Μύκ. *παπουσ-σῆς* Κάσ. *παπουσ-σῆκιο* (=παπουσιήδικο) Κάσ. Πβ. καὶ *παλιοπαπούσα* ἢ Μύκ. καὶ ἐν βαυκαλ. ἐκ Μυκ.: «Καὶ καλῶς τῆνε τὴ γόρη, ποὺ *παπούσια* δὲν ἐφόρει». Πβ. *παπουσούσκα* ἐν Κρήτῃ (χωρίους Χανίων). 'Επίσης ἐκ κώδ. 1791, 152: «Μαρνῶ τῆς *Παπουσοῦς*», καὶ 1769, 7: «Γεώργης *Παπουσῶς*», καὶ 41: «Στέφανος τοῦ *Παπουσῶ*». Τὸ ὄνομα ὑπ' αὐτὸν τὸν τύπον ἐπιχωριάζει σήμερον ἐν τῇ νήσῳ (ἐν μεγάλῃ ἐκτάσει). 'Ο ἐκ Ρόδου τύπ. ἐν ἄσμ.: «Βάρτε του τὸ ζωνάρι του εἰς τὴλ-λιγνή του μέση, τίς κάρσες, τὰ *παπούσια* του, βάρτε του καὶ τὸ φέσι».

11. <κοιν. *πατσαβούρα*<τουρκ. *parana*. 'Η κατάλ. -ούρα πιθ. κατὰ τὴν κατάλ. ἄλλου συνωνύμου, *σαβούρα*; δι' ἐνδιαμέσου **πατσαβρούρα*, τοῦ ρ δι' ἀνομοίωσιν ἐκπεσόντος.

12. 'Εκ τοῦ *παρσαῶς* (=τεμάχιον) <τουρκ. *parca*, ἐν ἄσμ.: «δὸς με τσ' ἐμὲν ἕνα *π-παρσαῶν*, νὰ κάμω *χαρζιλίκι*» (Α. Διαμαντάρη, ΧΙΑ, 84). 'Εκ Χίου (Λαογρ. 5, 218): «ἐφώναζεν ὁ 'Αράπησ κ' ἔλεγεν του ἐκεῖνος «ἀκολούθα καὶ θὰ σὲ κάμω *παρσαῶδες*». 'Η κατάλ. -άλι εἶτε ἐκ τοῦ πληθ. *παρτσάδια*, -λία ἢ κατὰ τὸ συνών. *κουρέλι* ἢ ἐκ τοῦ *παρτσαλιάζω* (=τεμαχίζω) ἐκ τουρκ. ρ. *parcalatacak*=σχίζω, θραύω. 'Η λ. *παρτσάλι* ἐν Α. Ρουμελιᾷ (βλ. M. Λουλουδοπ., Καρυαὶ 117) καὶ Θράκη ('Αρχ. Θρακ. θησ. 12, 181), ἐν Διδυμοτ. Φιλιππουπ., κλπ. (ΧΙΑ 535, κλπ.) σημαίνει τὸ ράκος. 'Ο μιν. τύπ. ἐκ τοῦ *παρτσάλι*>**πριτσάλι*>*πρι(τ)σάλι*, ἐν τῇ ἀρατικῇ φρ. «ποὺ νὰ σὲ διζῶ *κοιμάτσια* καὶ *πριτσάλια*». Πβ. *παρσαλατίζω* (=τεμαχίζω). Πβ. A. Tsoran., Phonét. Rhod., 163: ἔσ: (τουρκ.) *parca*>*ππαρσῶς* - *ππαρζῶς*=τεμάχιον.

πρισάλι Μύκ. τρυφερίσι¹ Μύκ. χαράσι² Μύκ.

2/ 'Εκ τῆς Ἰταλικῆς: ἄλσα³ Μύκ. ἀνεκασουρωμένος⁴ Μύκ. ἀσάλι⁵ Μύκ. βασέλλι⁶ Μύκ. βισ-σιὰ⁷ Κάρπ. Κάσ. γαλόσα⁸ Ζάκ. Μύκ. Νάξ. γιάσος⁹ Σῦρ. γράνσα¹⁰ Μύκ. γράσια¹¹ Κύπρ.

1. 'Εν φρ. «βγήκενε ς' τὸ τρ.» (ἐπὶ νέων τὸ πρῶτον ἐρωτοτροπούντων) ἐκ τοῦ κοιν. τρυφερίσι, -τσα. Κατὰ Ἄνθ. Παπαδόπ., Λελικογρ. Δελτ. 4 (1942-48) 98, ἐκ τοῦ τουρκ. *tefergüs* = περίπατος, διὰ παρετ. πρὸς τὸ τρυφερός. Πβ. Ν. Πολίτ., Παροιμ. 2, 689: «κατὰ μεταφορὰν ἀπὸ τῶν κτηνῶν, ἄτινα κατὰ τὸ ἔαρ ἀπολύονται εἰς νομὴν τοῦ τρυφεροῦ χόρτου».

2. <χαράσι<τουρκ. *haraş* (=ὁ ἐτήσιος, κεφαλικὸς φόρος τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων, ἐπὶ Τουρκοκρατίας). Ἡ λ. νῦν μόνον μεταφορικῶς. Πβ. ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι τοῦ κώδικος τοῦ 1769: «1769 μαρτίου 10. Ἐπλήρωσεν ὁ ραγιαῖς τὸ χαράσι του τῆς παρούσης χρονιάς εἰς τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ νεμπετιοῦ κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ αὐθεντός μας καπετὰν πασα». Ἐν φ. 2: «1769 μαρτίου πρώτη — Κατάστιχον τῆς ἐφετινῆς χρονιάς τοῦ κεφαλοχάρασσο πανδρεμμένων καὶ ἐλευθέρων τὰ δνόματά τους ὀλωνῶν». Αὐτόθι 42: «τοῦ Μιχάλη Χαρασιάρη». 56: «ἔλαβα τὰ ἄνωθεν χαράσα». Ἐπίσης ἐν Γ. Πετροπ., Νοταρ. Μύκ., 237, 15 (ἔτους 1684): «θέλουν ὑπογράψουν οἱ ἄνωθεν χαρασιάρηοι» (=εἰσπράκτορες φόρων) καὶ 961, 20 (ἔτους 1669): «Μάρτυρες παπαῖ-Βασίλειος καὶ Δημήτρης Γριπάρης χαρασιάρηοι...»

3. <ιταλ. *alsa*. Ἡ λ. ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν ὑποδηματοποιῶν σημαίνει «τεμάχιον δέρματος ἢ ξύλου ἐπιτιθέμενον εἰς τὸ ψίδι τοῦ καλαποδιοῦ, ἀν τοῦτο εἶναι λεπτότερον τοῦ ληφθέντος μέτρου», κατὰ τὸ ΙΑ, ὅπερ ἔχει τὴν σημ. ταύτην ἐκ Μυκ., Ἀθηνῶν, Θεσσαλίας. Τὸν τύπ. ἐκ Μυκ. (ΧΙΑ, Ι. Βογιατζ., 8). Ἡ λ. καὶ παρὰ *Somavera*.

4. Ἐν φρ. «σὰν ἀνεκασουρωμένος γάττης». Πβ. ἀνεκατσουλλῶνω (=ἀνορθοῦμαι, ἐπὶ τριχῶν, ΙΑ, ὅπερ ὁμοιάζει πρὸς τὴν σημ. τοῦ μυκόνιου) Θήρ. καὶ ἀνασκαντζουριάλνω ὑπὸ λῆμμα ἀνακατσουριάλνω=ἀνορθοῦνται αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς μου Πελοπν. (Λακων). «Ἐκ τῆς προθ. ἀνά καὶ κατσουριάλνω. Πβ. κατσουριάλνω». Ὁ Φ. Κουκουλές, Ἀθηνᾶ 53 (1949) 211, γράφει: «Ἐν Νάξῳ φέρεται τὸ ἐπίθετον Κατσουρός. Τοῦτο ὄν τὸ αὐτὸ μὲ τὸ Καφουρός, σημαίνει τὸ περικεκαυμένον, διὰ τὸ καπυρὸν χρῶμα. Ὅρα ὅτι ἐν Κύπρῳ κατσουρώννω καὶ κατσουρίζω σημαίνει περικαίω (Α. Σακελλ., Κυπρ. 2, 585)».

5. <ἐνετ. *azzal*, βλ. ΙΑ, ὅπου παρατίθεται καὶ τύπ. ἀσ-σάλι ἐκ Κάσου. Ὁ μυκόνιος δὲν ἀναγράφεται.

6. <μεσν. βατσέλλι, κατὰ τὸ ΙΑ, ὅπερ δὲν ἔχει τὸν μυκ. τύπον. Τοῦτο δ' ἐκ τοῦ λατιν. *vascellum*. Πβ. ἰταλ. *vascello* < ὕστερολατ. *vascellum* (< λατιν. *vas*=μικρὸν σκάφος. Πβ. G. Meyer, Neugr. Stud. 4, 15, ἐν λ. βάζο: τὸ βατσέλλι < ἐνετ. *vassello* < ἰταλ. *vascello*. Ὁ μυκ. τύπος μόνον ἐν τῇ παροιμ. «τί νὰ κάμω τ' ἀργυρὸ βατσέλλι, καὶ νὰ φτῶ τὸ γαῖμα μέσα;» ΙΑ (ἐκ Πάρου) σημαίνει «τὸ ἔχειν πλοῦτον ἄνευ ὑγείας».

7. <κοιν. βισσιὰ=τὸ διὰ βίτσας κτύπημα. Βλ. ΙΑ, ὅπου καὶ ὁ τύπ. βισσιὰ, γρ. βισ-σιὰ, ἐκ Κάσου.

8. <κοιν. γαλότσα-τσες < ἰταλ. *galoscia*. Κατὰ τὸ ΙΑ, ἐν λ. γαλότσα, ὁ τύπ. γαλόσα ἐν Ζακ. Νάξ. κ.ά. Ἴσως ἐπέδρασε καὶ ἡ γαλλ. *galoches*, ἐξ ἧς ἡ ἰταλ., ἢ ἡ ἀρχικὴ προφορὰ τῆς λ. ἐν τῇ ἰταλ. πρὸ τοῦ ἐν τῇ ἑλληνικῇ τσιτακισμοῦ αὐτῆς. Ἐν Κιμῶλῳ τύπ. γαλέζιες, ἐξ ἰδίας συλλογῆς, διὰ τοῦ πολλαχ. γαλέντζα, δι' ὃ πβ. ΙΑ.

9. <γιάτσο < ἰταλ. *ghiaccio*=παγωτόν.

10. <*γκράντσα < ἰταλ. *grazia*=χάρις, ἐν βαυκαλήματι: «Πὰς τὸ φέραν ἀπ' τῆ Βράντσα (Φράντσα) κι ἔχει τὸ παιδί μου γράνσα;». Δὲν νομίζω ὅτι ὑπὸ τὴν λ. κρύπτεται ἡ ἰταλ. *grancia*=στοματῆτις, καίτοι ἡ λ. αὕτη εἶναι πλησιεστέρα φωνητικῶς. Ἐν πάσει περιπτώσει, ἔχομεν (ν)τσο > (ν)σ. Πβ. μακεδ. Χόντζας > χόνζιας.

11. Βλ. Α. Σακελλ., Κυπρ. Πβ. καὶ γράσα < Προβηγκ. *grasa*, κατὰ Κ. Χατζηγιάννου, Περὶ τῶν ἐν τῇ Κύπρῳ ξένων στοιχείων, 70 (ἐκ τοῦ Μιζο¹⁹, 340¹⁷).

διασίν-το¹ Μύκ. *καμαρίσ-σα*² Κάρπ. *καδενάσος*³ Μύκ. *καπάσος*⁴ Μύκ. *καρ-
ρόσα*⁵ Μύκ. *κάρσα*⁶ "Ανδρ. (Κόρθ.) Κάλυμν. Κάσ. Κουφον. Κῶς Μεγίστ. Μύκ.
Ρόδ. Σέριφ. Σῦρος Σχιν. *κασαρόλα*⁷ Μύκ. *κασάρω*⁸ Μύκ. Τήν. (Κώμ.) *κασί*⁹ Μύκ.

1. < διασίντο < ιταλ. *giacinto* < έλλ. ύάκινθος. Πβ. έν κώδ. 1791, φ. 2: «'Ανέζα τοῦ Δια-
σέντου». Πβ. *A. Tsorani*, Phonét. Rhod., 96: γ > δ: *giacinto* > διασέντος. 'Εν σελ. 151 έχει
καί ιταλ. τύπ. *giacento* (για > δια) «απαρετυμολ. διά προθ.».

2. < *καμαρίτσα*, ύποκορ. τοῦ *κάμαρα* < λατιν. *camera*.

3. < ιταλ. *catenaccio* = σύρτης θύρας, έκ τύπ. ένετ. *cadenuccio*, παρὰ τὸ ιταλ. *catena* =
ένετ. *cadena*.

4. < κοιν. *καπάσος* < ιταλ. *carpace* = ίκανός.

5. < κοιν. *καρρότσα* < ιταλ. *carrotta* (= άμαξα τετράτροχος). Πβ. καί «*καρροσάκι* τοῦ
μωροῦ» Μύκ.

6. < κοιν. *κάλτσα* - *κάρτσα*. 'Η μεγάλη έκταση τοῦ τύπου μετά τῶν παραγῶγων καί συν-
θέτων τῆς λ. καί εκεί ένθα οὐδ' ή τροπή τοῦ τζ-ζ άπαντᾶ, ίσως ύποδηλοῖ ένετ. τύπ. *carsa*. Πβ.
καί οί *κάρσες*, *καρσέττα* έν Κ. 'Ιταλίᾳ (Μπόβᾶ) (*G. Meyer*, Neugr. Stud. 4, 30). Τὸν μυκ. τύπ.
καί ὁ *L. Roussel*, Cont Mys., 99. Βλ. καί έν ᾠσμ. έκ Ρόδου: «Βάρτε του τὸ ζωνάρι του εἰς τῆ
λ-λιγνή του μέση, | τές *κάρσες*, τὰ *παπούσια* του, βάρτε του καί τὸ φέσι». 'Εκ τοῦ τύπου τούτου
καί: *καρσᾶτος* 'Ηρ. Μύκ. (περὶ ἀλέκτορος [-ίδος] ἔχοντος πτίλα εἰς τοὺς πόδας) καί *καρσοπο-
δαῖτος*, έν τῷ αἰνίγμ. «πετεινός *καρσᾶτος*, *καρσοποδαῖτος*» ἐξ 'Ηρ. Σχιν. "Ετι: «*καρσουνάτη
ὄρνιθα*» Φολέγ. *καρσόξυλο* (τὸ δι' οὐ στηρίζουν ἐπὶ τοῦ στήθους τὸ μάλλινον νῆμα αἱ πλέκουσαι
κατὰ τὸ «μυκονιάτικο πλέξιμο») "Ανδρ. (Χρον. 2, 141) Κάσ. Σέριφ. Σῦρος Φολέγ. *καρσοβελόνα*
"Ανδρ. (Χρον. 2, 141) Μύκ. *μαλλόκαρσα* Σέριφ. *καρσώνομαι* (=φορῶ *κάλτσες*) Μύκ., έν τῇ φρ.
«ἐδῶ *καρσωνόμαι* γρήγορα ὁ κόσμος» (ένεκα τοῦ πρωίμου ψύχους). Πβ. *K. Diet.*, Sporad., 59:
κάρσα Δυτ. νῆσοι Κάλ. Κῶς Πβ. καί έν κώδ. 1791, φ. 15: «Μαριῶ τῆς Πασκουλοῦς μιά ζυγῆ
κάρσες». φ. 16: «Μαρία τοῦ Σπήρου μιά ζυγῆ *κάρσες*». φ. 9: «Θεοδωρούλα τοῦ Κωστάζου *καρ-
σάκια*» — ὅπερ καί νῦν. "Ισως καί τὸ γλύκυσμα *καλισοῦνι* < **καλιτσοῦνι*, δι' άνάπτ. συνοδ.
φθόγγου, (ἀπὸ τοῦ σχήματος) "Ανδρ. (Χρον. 2, 134) *καλασοῦνι* (=χορτόπιττα) "Ιος — ἐξ
ἀρχικοῦ *καλιτσοῦνι* < ιταλ. *calzone*.

7. < κοιν. *κατσαρόλα*, ὁ έκ τοῦ ιταλ. *cassarola* (πβ. καί ένετ. *casserola*), τὸ ὁποῖον, κατὰ
τὸ Λεξικὸν τῶν *Ferrari-Caccia*, εἶναι «meglio» τοῦ τύπ. *casserola*. Πβ. ένετ. *cassar(i)ola*.
Πβ. *κασαρούλα* Χάλκ. (*A. Tsorani*, 80) *κασαρολικὸ* (=τὸ σύνολον τῶν *μαγειρικῶν* σκευῶν, πλῆθος
τοιούτων) Μύκ.

8. 'Εκ τοῦ ΧΙΑ τοῦ *I. Βογιατζ.*, 370, 76, έν φρ. «ἐψές *κασάρα* d'άβγά» = ὕπερετιμῆθησαν.
Καί έκ Κώμης Τήνου ὁ αὐτός: «ή σκύλλα τὸ *γασάρ*'σε τὸ *λαγὸ*» = τὸν ἐκυνήγησε... 'Η μεταβολή
τῆς σημασίας τοῦ *κατάρω* (<ιταλ. *cacciare* = κυνηγῶ, διώκω) εἰς τὴν τοῦ ὕπερτιμῶ (καί έν 'Απυ-
ράνθῳ Νάξου καί Κυθήροις) ίσως έκ συγχύσεως πρὸς τὸ ἀμφιβόλου ἐτυμολογίας *κοτσάρω* (<ιταλ.
cozzare; = κερατίζω) = τοποθετῶν σχοινίον, ίστίον εἰς πλοῖον, τανύω, καί μεταφ., ἐναντιοῦμαι —
ὅπερ ἐπίσης τρέπεται έν Μυκ.: «μοῦ τὸ *κοτσάρησεν* ἕνα *χιλιάρικο*!» = μοῦ τὸ ἐπώλησεν ἀκριβᾶ.
Πβ. *D. Hessel*, Mots marit., 20-1: «*κοτσάρω* = ἐνάπτω, accrocher, l'it. *cozzare* répond
pour la forme, mais la signification est différente. *Cozzare* signifie frapper et ne se trouve
pas parmi les termes maritimes qu'a recueillis Fincati. La signification heurter forme en
quelque sorte une transition de sens entre le verbe italien et le verbe grec.

9. < *κατσά* < *καττί* (=γαττί) «μὲ τροπή τοῦ τ σὲ τσ (πβ. *βάτσινο*, *βουσί...*)» *M. Φιλήντ.*,
Γλωσσογν. 2, 58, έν ΕΛ. Βλ. καί *G. Meyer*, Neugr. Stud. 3, 29. 'Εν παραλλαγῇ τοῦ στ. 2932
τοῦ Χρον. Μορ. (κῶδ. II, έκδ. *Schmitt*) φέρεται τύπ. *κατσά* εκεί ὅπου ὁ κῶδ. P (τοῦ αὐτοῦ
Schmitt) έχει *γαττία*: «ἐφάγασιν καί ποντικιοὺς ὁμοίως καί *κατσά*». Οἱ τύπ. *γατσούλι* - *κατσούλι* -
κατσούλα συνήθεις έν τῇ ιδιωματικῇ Νεοελληνικῇ. 'Εκ τούτου τὸ *κασιάζω* < *κασιάζω*, έν Μυκ.
τὸ πρῶτον = ἀπισχνᾶίνομι *καθιστάμενος* ὡς *κασί*. Πβ. *κισιάζω* (γρ. *κασίζω*) "Ανδρ. ('Ανδρ.

καὶ τὰ παράγωγα κασιάζω Ἐνδρ. Μύκ. κασοῦλα, -άκι Μύκ. κασοῦλι Σέρφ. κασοῦνι¹ Μύκ. Φολέγ. κασ-σοῦνι - κάσσουνας Κάρπ. (Ἄπερ.) κασοῦν Τήν. (Κώμ.) κασιβελλος ὁ² Μύκ. κλοσιὰ, -ῶ³ Μύκ. κλοσ-σάω Κάσ. κολασιῶ⁴ Τήν. (Κελλιά) κολασιῶν τὸ Μύκ. κονσίνα⁵ Μύκ. κούσα⁶ ἢ Μύκ. κούσ-σα Κάρπ.

Χρον. 2, 154) καὶ κασιάζω Κύπρ. Ἐπίσης μετχ. κασιασμένος Μύκ. Ἐπι τὰ σύνθετα κασόγρια, κασόγδαρο (ἐκ τῶν κασιασμένος+γδαρμένος;), κασαμουρέλος Μύκ. Τὸ τελευταῖον, ἐν εἰρων. σημ. ἰχθυοῦ τινός, ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ κουτσομούρα; (=εἶδος τρίγλης). Δηλ.: κουτσομούρης -έλος -κατσα -κασα — διὰ τὸ κασί, -ιάζω κ.τ.δ. ἔχοντα τὴν ἔννοιαν τοῦ ἰσχυοῦ; Πβ. κασάκια (<κατσακία <γαττάκια ἐν Τήνῳ (ΧΙΛ 824, 289 τοῦ Α. Κωστάκη). Πβ. κάσαρο Ἐνδρ. (Ἄπερ. Χρον. 2, 149) «=ἐφθαρμένον ὑπόδημα». Ἐκ τοῦ ἐπιθ. κατσός=ζαρωμένος, παρὰ τὸ ἀκανθός μετὰ τὴν κατάλ. -άρι, -αρος. Ἡ λ. καὶ ὡς τοπων. ἐν Ρηνεῖα (Μυκ.) ἴσως συσχετιστέα πρὸς τὸ πρόθημα κατσο— κατὰ τὸ ΕΛ, «μετὰ τὴν σημασίαν τοῦ «ζαρωμένος» κατσοπρινος, (σ)κατσόχοιρος» ἀπὸ τὸ θέμα ἀκανθο— τοῦ ἀκανθα (Μ. Φιλίππ., Γλωσσολογ. 1, 149 κέξ.). Ἐκ τοῦ κασί ἐπίσης πρέπει νὰ παρήχθησαν ἢ κασοῦλα, ὁ κάσσουλας καὶ τὸ κασοῦλάκι Μύκ. (ἢ ἄρρη, ἢ θήλεια καὶ ἡ μικρὰ γαλῆ). Ἐπίσης τὸ κασοῦλι Σέρφ. Τὸν τύπ. κασοῦλα καὶ ὁ Ι. Βογιατζ., 370, 76 (ἐκ Μυκ.). Πβ. ἐπίσης ἐκ Μυκ. τὸ κασοῦλόκακο λεγόμενον περὶ ἀεικινήτου ἀτάκτου παιδίου: «κασοῦλόκακό 'εις καὶ δὲ γάθεσαι 'ς τὸ γῶλό σου;» ἴσως συσχετιστέον πρὸς ταῦτα καὶ τὸ κασαλιὰ=γραῖα, ἀμνάς ἰσχνή (καὶ Ι. Βογιατζ., 76). Πβ. ἐπίσης παρων. (ὁ Γιάννης) τὸ Κασοῦλάκι καὶ ἐν Κώδ. 1791, 12: «Ἄννουσὸ τῆς Κασοῦλας» καὶ ἐν ἔγγρ. 1808 (Ἄγ. Παντελ., 93): «ὁ ποτὲ ἠγούμενος τῆς Κασοῦλας παπᾶ-κὺρ-Νεόφυτος».

1. < κασοῦνι < γαντζοῦνι. Ὁ G. Meyer, Neugr. Stud. 4, 22, ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ γαντζός < ἐνετ. ganzo < ἰταλ. gancio. ἴσως προέρχεται ἐκ συμφύρσεως τῶν κασί+γαντζοῦνι, ἀφοῦ ἄπαξ ἔλαβε τὴν σημ. τοῦ συνεσφιγμένου, τοῦ κυρτοῦ. ἴσως καὶ ἐκ παραλλήλου τύπου ganzo-ope παρὰ τὸ ganzo-ope. Πολλαχού ἢ λ. σημαίνει ράβδον μετ' ἀγκίστρου εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον, δι' οὗ ἐφέλκουν τοὺς ὑψηλοὺς κλάδους τῶν δένδρων κατὰ τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν, ὡς ἐν Κύπρῳ, Νισύρῳ καὶ παρὰ Σομαρεῖα. Ἐν Χίῳ λέγεται τὸ κλαδευτήριον — καὶ κάτσουνας (Ρερνοί, Chio 3, 424). Ἐν Μυκόνῳ καὶ ἀλλαχού τῶν Κυκλάδων σημαίνει γυριστὸν συρμάτιον τοποθετούμενον ἐπὶ τοῦ στήθους τῶν γυναικῶν διὰ ν' ἀναρτῶσι τὸ μάλλινον νῆμα τῆς πλεκομένης κάλτσας. Μεταφ., «ἐνα γασσοῦνι εἶναι», περὶ κεκυρτωμένης γραῖας. Περαιτέρω, κασουνιάζω=κυρτοῦμαι, γηράσκω ἢ, ἔνεκα νόσου Μύκ. Πβ. καὶ κασ'νιάζω Μυκ. (κατὰ Ι. Βογιατζ., 76), κασουνωτός Μύκ. αὐτόθι, κασουνιασμός, ἐν φρ. «ἰδὲ κασουνιασμό πού τὸν ἔχει»! (ᾧ...) Μύκ., περὶ γραῖας. ἴσως ἐκ τοῦ κασοῦνι νὰ ἔλαβε τὸ ὄνομα διὰ τὸ παρόμοιον σχῆμα, ἐν μεγεθύνσει, εἶδος μεγάλου λευκοῦ σικυοῦ, ἢ κασουνάρα (ᾧ περ ἐν Θήρᾳ λέγεται κασοῦνι). Ἡ χρῆσις τοῦ τύπου ἐν Φολέγ. ἴσως ὀφείλεται εἰς Μυκονίαν, αἱ ὁποῖαι ἐδίδαξαν τὰς ἐντοπίας τὸ «μυκονιάτικο πλέξιμο» λεγόμενον αὐτόθι.

2. < κασιβελλος < ἐνετ. cattivello = κακός. Πβ. ΕΛ.: ἰταλ. cattivello (=σκλάβος, δυστυχῆς) (Η. Α. Τσιτσέλης, ἐν Ν. Ἑλληνομν. 2, 507 κέξ.). Ἐντεῦθεν, κασιβελλεῖο (=ἐλλειψίς τάξεως ἐν τῷ οἴκῳ), κασιβελλικὴ (=οἰκοσκειυὴ κακῆς οἰκοκυρᾶς) Μύκ. Πβ. Ἀσίγανος -ἀσιγαναρεῖο.

3. < κοιν. κλοσιὰ -ῶ. Πβ. καὶ κλόσος, κατὰ τὸ βάσος, ἐν τῇ παροιμ. «ὁ κλόσος θέλει καὶ τὸ βάσο του» Μύκ. Κατὰ τὸ ΕΛ, ὁ ἀρχικὸς τύπος ἐκ τοῦ ἰταλ. calcio=πόδι, κατὰ τὸ Λεξ. Ferragii-Caccia, καθ' οὗς calciare=λακτίζειν. Πβ. καὶ κλοσοφούσι Μύκ. ἀντὶ κλοσοσκούφι=ἡ ποδοσφαῖρα, τὸ foot-ball, ἀν μὴ ἐκ παραλλ. β' συνθ. φούσκα, τὸ πρῶτον.

4. Τὸ κοιν. κολασιῶ=πρόχειρον φαγητόν, ἐκ τοῦ ἰταλ. colazione. Ὁ μυκ. τύπ. εἰς -οῦ κατὰ τὰ λοιπὰ οὐδ. εἰς -οῦ, ἐκ γενουητ. colaziun, δι' ἃ βλ. Σ. Μάνεση, Οὐδέτερα οὐσιαστικὰ εἰς -οῦ: Λεξικογρ. Δελτ. 5 (1950) 123-28., σελ. 125.

5. < κονσίνα < ἐνετ. consina παρὰ τὸν κοινότερον τύπον κολτσινα=τὸ γνωστὸν εἶδος τοῦ χαρτοπαιγνίου — κατὰ τὸ ΕΛ, ὁ δεύτερος τύπος δι' ἀνομοίωσιν ἐκ τοῦ πρώτου.

6. < κούτσα=κούκλα, πλαγγών. Ὁ καρπάθ. τύπ. ἐν Ε. Μανωλακ., Καρπαθ., 198. Ὁ G. Meyer, Neugr. Stud. 2, 83, δὲν θεωρεῖ τὴν λ. ὡς προερχομένην ἐκ τῆς παλ. Σλαβικῆς κουτσούνα=

κουσούνα ἄνδρ. Μύκ. κ'φρεσιού¹ τὸ Τῆν. λουσέρνα² ἄνδρ. ἴος Κυδων. (ἴων.) Μύκ. Σέριφ. Σίφν. λούσος³ Μύκ. λούσ-σος⁴ Κάσ. μάσα⁵ Μύκ. Σέριφ. μασάκι⁶ Σέριφ. μασοκόπι⁷ Σέριφ. μασόξυλο⁸ ἄνδρ. μάσο⁹ Μύκ. μασούκα¹⁰ Μύκ. μασούκι¹¹ Μύκ. μασ-σούκι¹² Κάρπ. (ἄπέρ.) μασ-σουκάκι¹³ Κάσ.

μῦθος (ὡς ὁ Miklosich, Etym. Wtb. 134): «ἡ κουτσούνα εἶναι ἐκτεταμένος τύπος τοῦ βραχυτέρου κούτσα=πλαγγών, κούκλα παρὰ *Somanera*, κατὰ ταύτην (κατὰ *Οἰκονόμον*, Δοκίμιον II, 247). Ἡ κούτσα ὁμῶς δὲν πρέπει νὰ ἀποχωρισθῇ τοῦ κουτσός...». Δυσκολίαν παρέχει ὁ τόνος. Μήπως κατὰ τὰ παράλληλα κούκλα, -ί, κοῦκλος, ἐλέχθη καὶ κούτσα - κούτσος ἐν τῇ παιδικῇ γλώσσῃ ἐπιδράσαντος ἴσως καὶ τοῦ κουτσός; Ὁ τύπος κούτσος ὑπάρχει ἐν Κεφαλλ. Ρόδω (XIA 534, 159) ἐν τῇ σημ. τοῦ παιγνίου τῶν παιδῶν τοῦ ἄλλως γνωστοῦ ὡς κουτσὸ ἢ κουτσαντό, καθ' ὃ βαίνουσι πηδῶντες διὰ τοῦ ἐνὸς ποδός. Ὑπὸ τὸν τύπ. γκουτζος, ἂν δὲν πρόκειται περὶ ξένης λέξεως, ἐν Σαρκεκκλ. (Θρακικὰ 1, 469) σημαίνει τὸν τελευταῖον, καὶ ἐν Μέτραις (XIA 725β, 78), τὸν Φεβρουάριον. Ἐν Φιλιππουπόλει, γκουτζους - γκουτζούνης, ὁ ἄνευ οὐράς, ὁ κολοβός. Πβ. κ'σούνα ἐν Σκύρω καὶ Χαλκιδικῇ (XIA, Ἄνθ. Παπαδοπ., 61). Ὁ I. Βογιατζ., 215, ἔχει τὸν τύπ. κούσα ἐκ Μυκ. ἐν τῇ σημ. «ἀρτίον ἀνθρωποειδές». Ὁ αὐτός, ἐξ ἄνδρου (ἄνδρ. Χρον. 2, 180) τὸν τύπ. κουσούνα. Πβ. κουσουνόπαννο=ἔνδυμα πλαγγόνος, αὐτόθι. Πβ. καὶ τοπων. ἐκ Τήνου «Κουτζουνάρα, ὃ λέγεται καὶ Ξινάρα (ἐν *E. Γεωργαντοπ.*, Τηνιακά, 16). Ὁ δεύτερος τύπος ἀσφαλῶς ὁ ὀρθός, προελθὼν ἐκ τοῦ Κ'συνάρα - Κ'σινάρα - *κ'σ'νάρα, διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν τοῦ ἐκπεσόντος ἀτόνου.

1. < κουφρεσιού < γενουητ. *confezziun* < ἰταλ. *confezzione*=γλύκυσμα. (Περὶ τῶν οὐδ. εἰς -ου βλ. ἐμῆν ἐργασίαν, Λεξικογρ. Δελτ. 5 (1950) 124.

2. < ἰταλ. *lucerna*=εἶδος λύχνου, παλαιότερον. Τὸ ἐκ Κυδωνιῶν ἐν *Γ. Σακκάρη*, Διάλ. Κυδωνιῶν: Μικρασ. Χρονικὰ 5, 62. Τὰ ἐκ Σίφνου Σερίφου ἐξ ἰδίας συλλογῆς. Πβ. ὑποκορ. λουσερνὶ ἐν ἴφ.

3. < κοιν. λούτσος (=ὁ ἰχθὺς ἔσοξ) < ἰταλ. *luccio*=ἰχθὺς γλυκέων ὑδάτων, κατὰ τὸ Λεξ. *Ferrari-Caccia*.

4. Βλ. XIA 783, 120 (ἄν. Καραναστάση).

5. < κοιν. μάτσα=ἡ κυλινδρική ξυλίνη ράβδος διὰ τῆς ὁποίας ἀνοίγουν τὸ φύλλο τῆς ζύμης». Κατὰ τὸν *G. Meyer*, *Neugr. Stud.* 4, 50-1, ἐκ τοῦ ἰταλ. *mazza*. Ὁ I. Βογιατζ. (102) ἔχει ἐκ Μυκ. τοὺς τύπους μάσα - μάσσα. Νομίζω ὅτι τὰ δύο σ γράφονται διὰ νὰ δειχθῇ πῶς τὸ τσ ἔφθασεν εἰς τὸ σ διὰ μέσου αὐτῶν, ὡς πράττει καὶ εἰς ἄλλα χειρόγραφα ἐκ Σερίφου καὶ εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ἄνδριακά Χρονικά.

6. Ὑποκορ. τοῦ μά(τ)σα, ὅπερ ὁ I. Βογιατζ. γράφει πάλιν διὰ διπλοῦ σ.

7. Ὁ I. Βογιατζ., ἐν φρ. «θὰ χαίξου μασοκόπι με τοὺς ἄλλους» = θὰ ξυλισθῶσιν ἀμοιβαίως.

8. Τὸ ἄλλως μάσα, δι' ὃ βλ. ὑποσ. 5 (*I. Βογιατζ.*, ἄνδρ. Χρον. 2, 212), ὅστις γράφει καὶ τοῦτο διὰ διπλοῦ σ. Πβ. μασόβεργα ἢ, ἐν Τήνω (XIA 824, 9).

9. < κοιν. μάτσο (=δέσμη) < ἰταλ. *mazzo*. Πβ. καὶ ὑποκορ. μασάκι Μύκ.

10. < κοιν. ματσούκα=μεγάλῃ ράβδος. Προφανῶς ἐκ τοῦ μάτσα (βλ. ὑποσημ. 5). Πβ. *G. Meyer*, *Neugr. Stud.* 4, 50-1, ἐν λ. μάτσα, ὅπου ἐτυμολογεῖ τὸ ματσούκα ἐκ παλ. πορτογαλλ. *massuca*. Πβ. καὶ γαλλ. *massue*. Κατὰ τὸ ΕΛ, τὸ μεσν. ματσούκα < ἐνετ. *mazzoca* < μεσν. λατιν. *maucica*. Πβ. καὶ ἐν κώδ. τοῦ 1769, 9 (ἐκ Μυκ.): «Γιαννούλης Κοντομασούκας», καὶ 47: «τοῦ Γιαννούλη Κοντομασούκου». σελ. 10: «Γιάκουμος πῶχει τοῦ Μασούκα». 24: «Μαθὺς Μωραΐτης τοῦ Μασούκα». 33: «Ἀντώνης Μωραΐτης τοῦ Μασούκα».

11. < κοιν. ματσούκι (=ράβδος) < μεσν. ματσούκι ΕΛ (κατὰ *G. Meyer*, *Neugr. Stud.* 4, 51). Ἡ κατάλ. κατὰ τὸ ραβδί, μπαστούκι, ἂν μὴ ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ ματσούκα.

12. Ἐν τῇ σημ. τοῦ ἀσφοδέλου. Πβ. μασ-σούκκα Κάσ.

13. Ὑποκορ. τοῦ μασ-σούκι Κάσ. Βλ. ὑποσημ. 11.

μασουκιά¹ Μύκ. μεσασιόλα² Μύκ. μουσούνα³ Μύκ. μούσουνο⁴ Μύκ. Σϋρ. βο-
νάσα⁵ Μύκ. βόσα Μύκ. βρασιέρα⁷ Μύκ. βράσο⁸ Μύκ. νισεράδα⁹ Μύκ.
δρισάρω¹⁰ Μύκ. ξώφαρσα¹¹ Κύθν. Μύκ. ὄρσα¹² Κάσ. Μεγίστ. Μύκ. Χάλκ.
παρσινέβελος¹³ Κουφον. Μύκ. πεσί¹⁴ Μύκ. Σέριφ. Σϋρ.

1. Ἡ διὰ μασούκας (=ράβδου) πληγή.

2. Νέον κάττυμα τιθέμενον κατὰ τὴν ἐπισκευὴν ὑποδήματος, ἡμίσεια «σόλα», ἐκ συμφύρ-
σεως τοῦ ἰταλ. *mezza suola* καὶ τοῦ ἐνετ. *siola* παρὰ τὸ *soia*, ἐν φρ. «ἤβαλα μεσασιόλες». Πβ. καὶ
μεσεσιόλα Ἰτῆν., κατὰ παρετ. πρὸς τὸ μέσα, καὶ μεζασιόλα Μυκ.

3. < κοιν. μουτσούνα < ἐνετ. *musona* (κατὰ τὸ ΕΛ)-ὅπερ σημαίνει τὴν μορφάζουσαν
γυναῖκα.

4. < κοιν. μούτσουνο, ἐν φρ. «τὸ μούσουνο τοῦ χοίρου», κλπ. Κατὰ τὸ ΕΛ, ἐκ τοῦ μεσν.
μούτσουνον < ἐνετ. *musona*, ὡς ἐν ὑπόσημ. 3. Πβ. καὶ κακομούσουνος (=ἄσχημος ἄνθρωπος)
Μύκ. καὶ χαδρομούσουνος Μύκ.

5. Καὶ βουνάσα < ἐνετ. *bonazza*=νηνεμία, ΕΛ. Καὶ ρ. βο- ἢ βουναςάρει, ὡς ἐν φρ. «βο-
ναςάρ'σε ὁ καιρός» (=καλωσυνεύει ἢ καλωσύνεψε ὁ καιρός, ἐπέρχεται ἢ ἐπῆλθε νηνεμία). Πβ. καὶ
παρων. Μιονάσας ὁ, Μύκ.

6. < μπότσα = φιάλη ἢ ξύλινον δοχεῖον οἴνου, ἐκ τοῦ ἐνετ. *bozza*, κατὰ *G. Meyer*, *Neugr.*
Stud. 2, 85. Ὁ *I. Βογιατζ.*, Ἄνδρ. Χρον. 2, 227, γράφει, κατὰ τὴν συνήθειάν του, μπότσα.
Πβ. καὶ βόσάκι = δοχεῖον ἐλαίου Μύκ. (παλαιότερον). Ἐν κώδ. 1729, 4, ἐκ Μυκ., ἡ μπότσα
γράφεται ὡς μέτρον οἴνου.

7. < κοιν. μπρατσ(ι)έρα (=εἶδος ἱστιοφόρου) < ἐνετ. *brazzera*.

8. < κοιν. μπράτσο (=βραχίον). Ὁ τύπ. καὶ παρὰ *I. Βογιατζ.*, 114. Πβ. καὶ ἐν κώδ. Ἄγ.
Παντελ., 76 : «σόχα δύο πράσα (=πήχεις) καὶ κάρτα». καὶ ἐν κώδ. 1791, 1 : «Ἄνεζῶ τοῦ
Σαμιώτη μπράσα 10 ἐξ ταφταδάκια». 32 : «μία παστάδα φέλπαν μπράσα 30». φ. 35 : «ὁ
Ἄντωνης Ἀράπης φέλπαν μπράσα 17 καὶ τὴν χρεωστεῖ». «Ἐπῆρεν ὁ ἄρχων Σπαθάρης... φέλ-
παν μπράσα 9 καὶ σόχαν λόντρων μπράσα 5».

9. Ὁ ἀδιάβροχος σάκκος τῶν ναυτικῶν, ἐκ τοῦ ἰταλ. *incerata* < ἐνετ. **incerada*.

10. < ντριτσάρω - ντρετσάρω (=διευθύνω κυρίως τὸν μύλον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ πνέ-
οντος ἀνέμου). Πβ. καὶ *I. Βογιατζ.*, ἐκ Τήνου (ΧΙΑ 361, 153). Κατὰ τὸ Λεξ. τοῦ *Boerio*, ἐνετ.
drezzar - drizzar < *dirizzare*, διὰ συγκοπὴν τοῦ *i*.

11. =Ἐπιπολλῆς, ἐν φρ. «τὸ δῆρνε ἢ σφαῖρα — ἢ πέτρα ξώφαρσα». Ἐκ τοῦ ἔξω+φάρτσα
< ...φάλσα < ἰταλ. ἐπίθ. *falso*=ψευδής, ἀπατηλός. Πβ. καὶ ΧΙΑ 283, 369, ἐκ Κύθνου, τοῦ *Φ. Κου-*
κούλε : «ξώφαρσα τοῦ τὴν ἔδωκε».

12. < κοιν. ὄρτσα < ἰταλ. *orza* (=quella corda nel capo dell'antenna del navilio da man
sinistra, Λεξ. *Ferrari-Caccia*). Σύνθηθες πρόσταγμα ναυτικῶν : *orza alla banda* ἑλλην. ὄρτσ'-
αλα-μπάντα = ἐμπρός, πηγαίνωμεν, ἐν Μυκ. ὄρσ'-αλα-βάδα. Πβ. *I. Βογιατζ.*, ἐκ Μυκ. (ΧΙΑ 370,
127) : «ἡ βάρκα τραυῖ τὰ ὄρτσα (ἢ ὄρσα) (= πλέει ἔξω τῆς γραμμῆς τῆς, πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀ-
νέμου) < ἰταλ. *orza*=ἐπὶ τὰ λαιά». Πβ. καὶ ὄρσάρω Μύκ. Χάλκ. (τὸ τῆς Μεγίστης ἐν ΧΙΑ 189, 32).

13. < παρσινέβελος < ἐνετ. *parcenevole* = μέτοχος. Κατὰ τὸ Λεξ. τοῦ *Boerio*, ἡ λ. ση-
μαίνει συνηθέστερον τὸν ἰδιοκτήτην ἐμπορικοῦ πλοίου ἢ τοῦ φορτίου του.

14. < κοιν. πεσί, κατὰ τὸ ΕΛ, ἐκ τοῦ μεσν. *pezion*, ὑποκορ. τοῦ ἰταλ. *pezzo*. Κατὰ *K. Foy*,
Lauts. 58, *πεσκίον*, ὑποκορ. τοῦ μεταγν. *πέσκος*. Τὸ Λεξ. *Ferrari-Caccia* ἔχει ὡς ἀρχικὸν τὸ *pezza*
(ἀβεβ. ἐτυμολ.) = τεμάχιον ὑφάσματος, ἐξ οὗ τὰ *pezzo, pezzetta*, κλπ. Πβ. καὶ *πέσα* Ἄνδρ.
Μύκ (=ἡ ἐπιδερμὶς τοῦ ἀνθρώπου) καὶ τὸ χειρόμακτρον, ἐν Μυκ. παλαιότερον—ἐν βαυκαλήματι :
«Πᾶρε μού το σκὶ βαξέδες καὶ γέμισε τὴ βέσα του ρόδα καὶ μενεξέδες». Ἐν Ἄνδρῳ, Ἄνδρ. Χρον.
3, 13-4, «πέσα = μεταξωτὸν μανδήλι ἐγχρωμον ἢ μαῦρον. Διὰ τούτου περιέβαλλον ἄλλοτε τὸ φέσι
εἰς ἐνδειξιν πένθους». Πβ. *πεσοπούλα* Μύκ. (=ἐπιτραπέζιον χειρόμακτρον, ἢ ἰταλ. *pezzetta*,
ἤτις<πεσέττα Μύκ. Τῆν. Χίος (Ἑλλάτ.) *πεσέττο* Χίος (Ἀρμόλια). Ἐν Σεριφῷ ἤκουσα τὴν λ. προ-

πιάσα¹ Μύκ. πισούνι² Μύκ. Σέριφ. ρεσίνα³ Μύκ. Σέριφ. σάλισα⁴ Μύκ. σερ-
βισιάλο⁵ Μύκ. Σισιλιάνος⁶ Μύκ. σπασάρω⁷ Μύκ. σπερμασέττο⁸ Μύκ. σπε-
σιέ'ς⁹ Μύκ. σπεσιός¹⁰ Μύκ. στρωμασόπαννο¹¹ Μύκ.

φερομένην μεταξὺ πε'σέττα καὶ πεσ-σέττα. Πβ. καὶ παροιμ. «τὸ πεσί βαστᾶ τὸ κόκκαλο» (περὶ κατίσχνου) Μύκ. καὶ σύνθετα ἀσιγαυόπεσο (καὶ παρων. μελανόχρου γυναικίος), βουβαλοπέσι καὶ βουβαλόπεσο, ἐν βαυκαλήματι : «καὶ μὲ τὸ βουβαλόπεσο νὰ κουβαλῶ τὸ λάδι» — τὸ ΙΑ δὲν ἔχει τὸν τύπον. — γαιδουροπέσι (καὶ μεταφ. περὶ ἀναισθήτου) Μύκ. μαυροπεσοῦ (=συκῆ παράγουσα μαῦρα σῦκα) Μύκ. πεσογλύφτης (=ὁ γνάφω τὰ δέρματα, βυρσοδέφης) ἐν ἄσμ. : «μὴν ἀγαπᾶς *dabúkēdes*, γιατί 'ναι πεσογλύφτες' | ἀγάπα φουρναρόπουλα, νὰ τρῶς ζεστές τὶς πίττες» Μύκ. πεσόσυκο (=εἶδος σύκου μετὰ φλοιοῦ μαύρου καὶ παχέος) Ἄνδρ., ἐν Ἄνδρ. Χρον. 3, 13. Πβ. τὸν τύπον πεσέττα καὶ παρὰ *Somavera* καὶ ἐν κώδ. Ἄγ. Παντελ., 76 : «δύο πεσέττες... καὶ σόχα κόκκινη». «ἔχομε ἀπὸ τοῦ ἐρινακιοῦ... σόχα δίο πράσα καί... σόχα πράσηνη δίο μισὶ πράσα... καὶ δίο πεσεταις... καὶ σόχα κόκκινη». Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1791, φ. 42 : «ἡ Ἄνεζῶ τοῦ Σκυλόπεσου ἀλαγκιά» (=ἀλατζᾶ).

1. < κοιν. πιάσα. Βλ. καὶ *I. Βογιατζ.*, ΧΙΑ 370, 223 : «Ἀπὲ τ'ς παίρν' τσαὶ τ'ς φέρν' 'ς τὴ βιάσα» (ἐνν. τοὺς μοιχοὺς, ἐκ διηγ.) Ἐν Ἄνδρῳ διατηρεῖται ὁ παράλληλος τύπος πλάσα (< λατιν. *platea* < ἑλλην. *πλατεῖα*), ὃν ὁ *I. Βογιατζ.*, κατὰ τὴν συνήθειάν του, διὰ τὰ ἐκ προηγ. τσ προελθόντα, γράφει διὰ διπλοῦ σ (Ἄνδρ. Χρον. 3, 20) : «Πλάσσα = ἡ κεντρικὴ ὁδὸς τῆς ἀγορᾶς... πλάσσα - πλάσσα δὲν ἠπηαίνανε πρῶτα οἱ γυναῖκες» (=δὲν διήρχοντο διὰ τῆς ἀγορᾶς). Πβ. τοπων. Ἔ τὴν Πλάσσα. Ἐκ τούτου παράγεται ρ. πλάσσαρίζω = περιπατῶ. Πλάσσαρίζουνε οἱ χοῖροι μέσ' 'ς τὰ κρομμύδια (< ἰταλ. *riassaggiare*)).

2. < κοιν. πιτσούνι (=μικρὰ περιστερὰ) < ἰταλ. *piccione*. Πβ. πεζουνάτσι < πετζουνάκι Ἄλικαρν., Ἄθηνᾶ 62 (1958) 297.

3. < κοιν. ρεσίνα (=ρητινίτης οἶνος). Κατὰ τὸ ΕΛ, μεσν. λατιν. *resina* (*P. Kretschmer*, Byz. zeits. 7, 399) < ἑλλην. *ρητήνη*.

4. < κοιν. σάλισα (τὸ γνωστὸν καρύκευμα) < ἰταλ. *salsa*, δι' ἀνάπτυξιν συνοδίτου φθόγγου. Πβ. *L. Roussel*, Cont. Mys., 238 : σαλσότο (< σαλτσότο) < ἰταλ. *salsicciotto* > ἑλλ. σαλτσιτσιόττο Ζάκ. (*Δ. Ζώης*, 982). Ἡ δυσχέρεια τῆς προφορᾶς τῶν ἐπαλλήλων λ-τ-σ ἠπλοποίησε πολλαχοῦ τὴν λ. (σημαίνουσαν εἶδος ἀλλᾶντος, «σαλαμίου») εἰς σαλτσισιόττο : Λεξ. Βλαστ., 278. Γ. Σουρή, Ἄπαντα II, σελ. 146 : σαρτσισιόττο. Πβ. σαρτσισιόττο Θήρα (ΧΙΑ. 547γ, 25).

5. < σερβισιάλο < ἰταλ. *serviziale* = κλυστήρ, «κλύσμα».

6. < *Siciliano* (=ὁ ἐκ Σικελίας καταγόμενος) ἐπών. ἐν Μυκόνῳ, διὰ σ πάντοτε προφερόμενος.

7. Ἐν τῇ φρ. «σπασάρ'σε πιά, παδαπάει» (=ἐξώφλησε καὶ ἔφυγεν ἀνεπιστρεπτί). Πβ. καὶ *I. Βογιατζ.* (ΧΙΑ 370, 160) : «σήμερα σπασάρ' τὸ καμίνι» (=περατοῦται ἢ ἐκκαμίνευσίς), «εἶναι σπασάδο τὸ κ.» (συνών.). «εἶναι σπασάδο πιά τ' ἀβέλι» (=ἐπερατώθη ἢ ἐν αὐτῷ ἐργασία). Ἐκ τοῦ ἰταλ. *spraziare* < λατιν. *spratiari*. Μετ. ἐνετ. *sprazado*.

8. < κοιν. σπερμασέττο - σπαρμασέττο < ἰταλ. *spermacetti* < ἑλλην. *σπερμακήτειον* - κητόσπερμα, συνεκδ. στεατοκήριον.

9. Εἶδος σαυροειδοῦς (κατὰ *I. Βογιατζ.*, 370, 91) ὁ ἄλλως κωλοσαύραδος ἐν Μυκ., ἐκ τοῦ χολισαύρα. Ἡ λ. σημαίνει τὸν φαρμακοποιὸν πολλαχοῦ, ὑπὸ τύπους σπετσ(ι)έρης -τσιάρης, κλπ. Πβ. καὶ σπεσιός ἐν ὑποσημ. 10.

10. Εἶδος ἰχθύος ποικιλόχρου μὲ ὑπερισχῶν τὸ πράσινον χρῶμα, τὸν ὁποῖον ὁ *L. Roussel*, Cont. Mys., 242, γράφει ὑπὸ τὸν ἀρχικὸν τύπον σπετσώτης (γρ. σπετσιώτης > σπεσιώτης > σπεσιός. Ὁ *I. Βογιατζ.* (160) ἔχει τὸν τύπ. σπεσιᾶς, ὃν δὲν ἤκουσα. Πβ. ἐν κώδ. 1769, 25 : «Νικόλας Νάζος ὁ Σπεσιός» (ὁ ἐκ Σπετσῶν καταγόμενος).

11. < στρωμασόπαννο, ἐκ τοῦ στρωμάτσι (=στρωῶμα + σχετλ. καταλ. -αζσα, ἰταλ., καὶ παννί) — ἂν μὴ ἐκ τύπ. στρωμάτσι < στρωμάτι-ον, ἢ στρωματιά - στρωμασιᾶ, ἢ καὶ στρωματόπαννο -τσόπαννο.

ταράσα¹ Μύκ. τρισάνα² Ἄνδρ. φάρσες³ Δον. Ἴος Κουφον. φαρσέττα⁴ Μύκ. φιλιόσος⁵ Ἄνδρ. Μύκ. Τήν. φόρσα⁶ Κάλυμν. Κύπρ. Λυκ. (Λιβύσσ.) φορσέρ⁷ Χάλκ. φουγάσα⁸ Κύθν. Τήν. Φράνσα⁹ Φολέγ.

Διὰ τὴν ἱστορικὴν ἐξέτασιν τοῦ φαινομένου, σημειῶνω ἱκανὰ ἐκ παλαιῶν ἐγγράφων τῆς Μυκόνου, κυρίως, καὶ ἀλλαχόθεν παραδείγματα. Ἡ παρατηρουμένη πολλάκις εἰς αὐτὰ διττὴ ἐκφορά, τῶν κυρίων ὀνομάτων ἴδια, δὲν ὀφείλεται, νομίζω, εἰς ἀδυναμίαν ἀγραμμάτων γραφέων ν' ἀποδώσουν τὸν φθόγγον τσ(τζ), ἀλλ' εἰς τὴν ταλάντευσιν αὐτῶν μεταξὺ τῆς ἀρχικῆς, ἐπισήμου ὡς πρὸς τὰ κύρια ὀνόματα, προφορᾶς, καὶ τῆς ζώσης ὀμιλουμένης. Χαρακτηριστικὸν παράδ. ἀποτελεῖ τὸ κύρ. ὄν.

1. < κοιν. ταράτσα (=ἐπίπεδος στέγη, «δῶμα» οἰκίας), ἐκ τοῦ ἰταλ. *terazza*. Τὸν τύπ. καὶ ὁ *I. Βογιατζ.* (370, 172). Πβ. ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 1766, 3 (ἔτους 1779) : «τίς μισὲς ταράσες καὶ τὸ ἕμισὸν ρακεζίδικον». Πβ. καὶ στ. 7, αὐτόθι.

2. < τερτσάνα, διὰ μεταθέσεως τοῦ ρ, ἐκ τοῦ ἰταλ. *terzana* (=ἐλώδης διαλείπων πυρετός, τριταῖος) *I. Βογιατζ.*, Ἄνδρ. Χρον. 3, 77.

3. Τὸ περὶ τὰς μυλοπέτρας ἀνεμομύλου προστατευτικὸν σανίδωμα, ἐξ ἰταλ. *falca* πληθ. *falche*, κατὰ *Ferrari - Caccia*, ὄνομα διδόμενον εἰς μερικὰς κινητὰς σανίδας προσαρμοζομένας ὑπεράνω τοῦ γύρου τοῦ πλοίου, διὰ νὰ ὑψώνουν τὸ ἄνω τῆς ἰσάλου γραμμῆς μέρος. Εἰς τόμον διηγημάτων τοῦ Τσέχωφ, ἀγνώστου μεταφραστοῦ, εἶδον γραφομένην τὴν μετοχὴν *φαρσωμένος* = περιφρακτός (περὶ τοῦ κεντρικοῦ μέρους, τοῦ στίβου, ἵπποδρόμου), ὅπερ προϋποθέτει ρ. *φαρσώνω* < **φαλκίώνω*. Τὸ ρ. φαίνεται πιθανὸν ἐκ τοῦ παρὰ Προδρόμω (*Hessel.-Pernot*, Ροῦμ. προδρομ. IV, 130) οὐσ. *φάρσωμα* (παρ' ὁ καὶ *φάλσωμα* (CSA), ἐν τῇ σημ. τοῦ σανιδώματος : «Γέλτοναν ἔχω κοσκινᾶν, φάρσωμα μᾶς χωρίζει». Ἴσως ὅμως *φάλτσες* (ἐνν. σανίδες) > *φάρτσες* > *φάρσες*. Ἐν Μυκ., ἴσως διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν, *φάλκες*. Πβ. *φαρσογωνιὰ* Λέρου (XIA 700β, 123) «ἐργαλεῖον δι' οὗ ὀρίζουν τὰ διάφορα εἶδη γωνιῶν».

4. < κοιν. φαλτσέττα (=μαχαιρίδιον ὑποδηματοποιῶν), ἐκ τοῦ ἰταλ. *falcetto* (ΕΛ).

5. < φιλιόσος < ἰταλ. *figlioccio* (=ἀναδεκτός). Πβ. *φιόσος* Τήν. (Κώμ.) καὶ *φιλιόσκι* Μύκ. καὶ *φιλιόσα* ἠ (ἐν XIA 824, 181, τοῦ *Α. Κωστάκη*, ὅπου καὶ ὁ τύπ. *φιλιόσος*).

6. Ὁ *Κ. Χατζηγιάννου*, Περὶ τῶν ἐν τῇ Κυπριακῇ ξένων στοιχείων, σελ. 118, ἐτυμ. «ἐκ τοῦ προβηγ. *forza* ἢ *forza*». Πβ. καὶ *L. Roussel*, *Cont. Mys.*, 230, καὶ *φορσάρω* (=ἀναβιβάζω τὴν τιμὴν ἐμπορεύματος). Ἡ *φόρσα* ἐν Μυκ. σημαίνει καὶ ἐρεθισμὸν πληγῆς. Πβ. *φορσῆτος* = ἰσχυρός, ἐν Κύπρῳ (*Κ. Χατζηγιάννου*, ἐνθ' ἄν.). Ὁρμή, φορά, δύναμις, ἐκ τοῦ ἰταλ. *forza*. Πβ. *φόρσος* (=ἰσχυρός) Σέριφ. *φόρση* (=σωματικὴ δύναμις) Κίμωλ., ἐν *I. Βογιατζ.*, XIA. Ἐν Νισύρῳ *ἀφόρσα* = ἰσχυρῶς.

7. Βλ. *Α. Tsoran.*, *Phonét. Rhod.*, 95. Ἐκ τοῦ ἰταλ. *forziere* = μπαούλο.

8. < *φουγάτσα* παραλλήλου τύπου τοῦ *μουγάτσα* (ἐν Μυκ. *βουάσα*, ἐν παιδ. ἄσμ. «πίττα πίττα καὶ βουάσα»). Κατὰ *G. Meyer*, *Alban. wörterb.*, 347, ἐκ τοῦ ἰταλ. *fosaccia* διὰ τοῦ βουλγαρ. *rogacā*. Ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουν παραλλήλως ἀμφότεροι οἱ τύποι διαστελλόμενοι ὁμοίως σημασιολογικῶς. Οὕτω ὁ μὲν *μουγάτσα* παρὰ τοῖς ποιμνιοτρόφοις κυρίως (Ἠπ. Θράκ. Μακεδ. Πελοπν. Σάμου) σημαίνει πρόχειρον ἄζυμον ἄρτον ἐν τῇ ἀνθρακιᾷ ὀπτώμενον — χωρὶς νὰ λησμονῶμεν ὅτι ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ εἶναι γλύκυσμά τι προσομοιάζον πρὸς τὸ κοινὸν «γαλατομπούρεκο» — ὁ δ' ἕτερος *φουγάτσα* (Κερκ. Κρήτη) σημαίνει τὸ πασχαλινὸν «τσουρέκι». Ἐν Κύθνῳ καὶ Τήνῳ δὲ ἄρτον διανεμόμενον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρὸς μακαρισμὸν ἀποθανόντος. Ταῦτα δεικνύουν διττὴν προέλευσιν τῆς ἰδίας προφανῶς λέξεως. Πβ. καὶ *M. Vasmer*, *Grecoslavnskije etioudi* 3, 153 καὶ *P. Kretsch.*, *Lesb. Dial.*, 430, ἀντικρούοντα τὴν ἐκ τῆς Βουλγαρικῆς προέλευσιν καὶ δεχόμενον τουρκικὴν διὰ τῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰσαγωγῆς τοῦ τρόπου παρασκευῆς τοῦ ἡδύσματος. Κατὰ τὸ ΕΛ, *μουγάτσα* < τουρκ. *boğaca* < ἰταλ. *fosaccia*.

9. < *Φράντσα* (=Γαλλία) ἐν ἄσματι. Πβ. *Βράντσα* Μύκ. ἐν λ. *γράνσα*, σελ. 119, ὑποσημ. 10).

Βισέντζιος, Γ. Πετροπ., Νοταρ. Μυκ., 1935, 12 (ἔτους 1671), ὅπου παρατηρεῖται σκτσ καὶ ἀμετάβλητον ντζ. Πβ. ὠσαύτως τὸ ἐπὼν. *Γενιάτσος*, 1769, 4 : «Ἄντωνάκης *Γενιάτσος*» καὶ 8 : «Γεώργης τοῦ Μάρκου *Γενιάτσου* γαμπρός»· 43 : «τῆς Πελόνιας (γρ. Μπ.) *Γενιάτσου* ὁ υἱός»· 1747, 3 (τοῦ ἔτους 1779) : «Ἄντωνίος *Γενιάτσος*», παρὰ τὸ *Γενιάτζος* : «τοῦ Ἄντριᾶ τοῦ *Γενιάτζου*» (ἔγγρ. 25, 2, ἔτους 1668, καὶ 291, 5, τοῦ 1664).

Ἄπαξ τὸ *ἰνσίρκα* (=περίπου) ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ., ἔγγρ. 14, 16 (ἔτους 1701) ἐκ Μυκ. : «καὶ κάνω εἰς τὶς καδένες εἰς τὴν Γκῶ *ἰνσίρκα* μῆνες δεκατρεῖς». < Ἴταλ. *incirca*. Αὐτόθ. ἀριθ. 12, 15 (τοῦ 1697) : «καὶ διὰ πῖον *καουσιόν* (= διὰ μείζονα ἀσφάλειαν)... ἀπομένει ἐγγύτρα... ἢ κερὰ Λένη» — παρὰ τὸ «...διὰ *καούτζιο*» (γρ. *καουτζιόν* ἢ *καουτσιόν*) ἐν ἔγγρ. 16, 24 (τοῦ 1707). Ἐξ ἐνετ. *cauzion*. Πβ. περὶ τῶν τοιούτων Σ. Μάνεση, Οὐδ. οὐσ. εἰς -ού : Λεξικογρ. Δελτ. 5 (1950) 123-128, σελ. 125.

Ἐν *Γ. Πετροπ.*, 868, 4 (τοῦ 1668) : «ὁμολογᾶ καὶ *κοντεσιονάρεται*... νὰ πιάνη ἀπὸ τὰ καλά της νὰ διαλέγη» (= συμφωνεῖ, ἐκ τοῦ ἰταλ. *condizionare*) παρὰ τὸ *κοντετζιονάρω* ἀλλαχοῦ (βλ. Εὐρετ. ἐν λ.).

Πολλάκις ἀναγράφεται διττῶς τὸ ἐπὼν. *Λισάρδος - Λιτζάρδος* (βλ. Εὐρετ. *Γ. Πετροπ.*), ἐνῶ ἐν τοῖς ἐγγράφοις τῆς μονῆς Μαραθίου, τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰ., φέρεται πάντοτε ὡς *Λισάρδος* (βλ. Σ. Μάνεση, Ἄγ. Παντελ., Εὐρετ.).

Ἐν κώδ. 1791, φ. 14 : «*Λουσέττα* τοῦ *Σάκαρη*» (ἐξ ὑποκορ. τοῦ *Lucia-Lucetta*, προφανῶς). Τὸ καὶ νῦν ἀκουόμενον τοπων. *Μαμάσος* συνήνητσα ὑπὸ τύπ. *Μαμάτζο* ἐν *Γ. Πετροπ.*, 897, 7 (ἔτους 1668). Ἡ ἐπωνυμία τῆς Παναγίας τῆς *Μούσαινας* ἐν Ἄνω Μερᾶ, προφανῶς ἐκ προδρόμου *Μούτσαινα*. Πβ. ἐν Χίῳ : «Παναγιᾶ ἢ *Μούτσαινα*» (Ἀθηνᾶ, Λεξικογρ. Ἄρχ. 27 [1915] 45), ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ ναοῦ. Πιθ. ἀνδρωνυμικὸν τοῦ *Μοῦτσος* < ἰταλ. *mozzo*, ΕΛ. (Πβ. ἔγγρ. 1795, 1, τοῦ ἔτους 1779, *Γ. Πετροπ.*) : «ἀφιέρωμα τῆς Παναγίας Κυρίας *Μούσαινας*». 6 (ἐνθ' ἀν.) : «ἀφιερώνει εἰς τὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας κυρίας *Μούσαινας*.»

Ἐν ἔγγρ. τοῦ 1707 ἐκ Μυκ. (*Α. Κατσουρ.*, Κουρσ. 16,22) : «θέλει τῶνε δώσω *νοτίσια* μὲ τὸ γκαστελλᾶνο τῆς κοινότης». Ὅμοιος τύπ. ἐνθ' ἀν., 25. Ἐξ ἰταλ. *notizia* = εἰδησις, πληροφορία. Ὅμοίως ἐνθ' ἀν., 9, 18 : «νὰ συνάζω τὶς *τέζιμες*» < ἰταλ. *decima* (=δεκάτη) δι' ἐνδιαμέσου τύπου **ντέτζιμα* - <**τέτζιμα*. Ὁ τύπ. καὶ ἐν 20 καὶ 22.

Ἐν κώδ. 1769, 40 : «*Πετροῦσος* Σκορδίλης» καὶ ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ., ἔγγρ. 10, 13 (ἔτους 1694) : «*Πετροῦσος* Καλλιμαρχος».

Ὡσαύτως 13, 17 (ἔτους 1699) : «κράζονται πλερωμένοι καὶ *σασιφᾶδοι*» (< **σατισφᾶδοι* < *σατισφᾶδοι* < ἰταλ. *satisfatto*). Πβ. *σατζιφᾶδοι*, ὁμοίως παρὰ *Γ. Πετροπ.*

Πβ. τέλος καὶ *καρτούσα* < ἰταλ. *cartuccia* < ὑποκορ. τοῦ *carta* < λατιν. *charta* < ἑλλ. *χάρτης*, καὶ *καρτουσιέρα* < ἰταλ. *cartuciere*, κατὰ *A. Maidhof*, Neugr. Rühwand. roman., 22.

3/ Ἑλληνικῆς καταγωγῆς : ἀλάσι¹ Ἄνδρ. Κάσ. Μύκ. ἀπλασ-σοῦζ-ζα² Κάσ. ἄσαλος³ Μύκ. Ἀσίγανος⁴ Μύκ. ἀσ'κνίδα⁵ Μύκ. βουσί⁶ Μύκ. γαλασίδα⁷ Ἄνδρ. Μύκ. Τήν. (Κώμ.) Σύμ.

1. < ἀλάσι, ὅπερ, κατὰ τὸ ΙΑ, ἐν Ἀθῆν. (παλαιότ.) Ἄμοργ. Εὐβ. Θήρα Ἰκαρ. Ἰφ Καλύμνω Κιμῶλ. Κορσ. Κρήτ. Μεγάρ. Μήλ. Νάξ. Πελοπν. (Λακων.) Σερίφ. Σίφν. Τήλω κ.ά. Ἐκ τούτου ὁ τύπ. ἀλάσι ἐν Ἄνδρ. Κάσφ κ.ά. καὶ ἀλάσ' ἐν Μύκ. Ὁ τύπ. ἀλάσι καὶ παρὰ Πορτίω. Τὸν εὖρον ἐπίσης καὶ ἐν Ἀστυπ. Κύθνω. Πβ. καὶ *K. Diet.*, Sprogad., 61, ἐξ Ἄμοργοῦ, Νάξου — καὶ ἐξ Ἀλικαρν. (ἐν *N. Κοκτοσοπ.*, Ἰδιώμ. Ἀλικαρν.: Ἀθηνᾶ 62 (1958) 271). Ὁ τοῦ ΙΑ τύπ. ἀλάσι ἐκ Κάσου γραπτέος ἀλάσι-σι. Ὁ ἐξ Ἄνδρου τύπ. ἀλάσι ἐν *I. Βογιατζ.*, Ἄνδρ. Χρον. 1, 168-9. Πβ. ἀλασιάζω, ἐν φρ. «θὰ σὲ ἀλασιάζω» παρὰ τὴν συνών. «θὰ σὲ κάμω τ' ἀλασιεῦ» (=θὰ σὲ ξυλοκοπήσω ἀγρίως) Μύκ. Ἐπίσης ἀλασιένιος (ἐκ παραμυθ.) παρὰ τὸ ἀλατιένιος (ὄμ.) ἀλασιέρα (Μύκ.) < ἀλασιέρα < ἀλατιέρα. Ἐν Ἄνδρῳ ἀλασιέρα (*I. Βογιατζ.*, Ἄνδρ. Χρον. 1, 168-9) καὶ ἀλασιζω αὐτόθι. Ὁ τύπ. ἀλασιέρα ἐξ Ἄνδρου ἐν τῷ ΙΑ ἄνευ ἐνδιαμέσου ἀλασιέρα, ἐν λ. ἀλατιέρα.

2. < πλατοσοβύζα < πλατοβύζα, μετὰ προθ. ἀ-.

3. < κοιν. ἄσσαλος (=ἀκάθαρος) ἐν φρ. αἴσαλο κριθάρι, ὄλο κούσουλα, ὄλο ἄσαλιές» (=ἀκάθαροισι, σκύβαλα). Ἐν Καρπ. ἄσ-σαλιὰ ἢ, κατὰ *E. Μανωλακ.*, 183. Πβ. καὶ ἄσ-σαλ-λος, ἄσ-σαλ-λοπατῶ Κάρπ. Τὸ ΙΑ τοποθετοῦν τὸν μυκόνιον τύπον ἀμέσως μετὰ τὸ λῆμμα ἄσσαλος ὑποδηλοῖ ὅτι ἀποδέχεται τὴν ἐκ τοῦ σαλῆς ἐτυμολογίαν τοῦ Σ. Ψάλτου, Ἀθηνᾶ 28 (1916) Λεξικογρ. Ἀρχ., 54, καίτοι γράφεται ἐν τῷ ἐτυμολογικῷ ὅτι «ὁ τύπ. Καρπ. ἄσ-σαλ-λος ἴσως ἐμφανίζει τὸν ἀρχικὸν τύπον, διότι αὐτόθι δὲν φαίνεται τρεπόμενον τὸ τσ εἰς σ ὡς ἀλλαχού» — ὅπερ βεβαίως δὲν εἶναι ὀρθόν, κατὰ τὰ διαλαμβανόμενα ἐν τῇ ἀνὰ χεῖρας μελέτῃ. Τὸ Λεξ. Πρωτας ἐν λ. ἄσσαλος παραθέτει τὸν ἰδιωματ. τύπ. ἄσ-σαλος, διὰ τὴν δικαιολογήσῃ τὴν ἐκ τοῦ ἀτάσθαλος ἐτυμολογίαν. Πλείονα περὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λ. βλ. ἐν ΙΑ, ἐν λ. Πβ. καὶ *St. Caratzas*, Sull'etimologia di ἄσσαλος, *Aevum*, 25 (1951) 97 κέξ.

4. < κοιν. Ἀσίγανος, περὶ οὗ βλ. ΙΑ ἐν λ., ὅπου παρατίθεται ὁ μυκ. τύπ. καὶ ἐξ Ἄνδρου παρὰ τὸν Σίγανος τοῦ *I. Βογιατζ.* Βλ. καὶ Ἀνδριακὸν Ἡμερολόγιον, 1930, 134 : «Καὶ τὸ στρατὶ τις ἔβγαλε 'ς ἐνοῦς Σιγγάνου πόρτα. | — Ὡρα καλὴ σου, Ἀσίγανε, τί φτειάν', τί μαστορεύεις;» Καὶ Ἀσίγανος ἐν Β. Τήνω, ἐν τῷ ΙΑ φέρει ὡς Ἀσίγανους ἐκ τοῦ ἰδίου μέρους. Πβ. καὶ ἀσιγανόπεσο ΙΑ καὶ ἀσιγαναρειό, ἐξ ἰδίας συλλογῆς ἐκ Μύκ., καὶ ἀζ'γαναρειό ἐκ Τήνου. Ὁ Α. Κωστάκης, ΧΙΑ 824, 300, ἔχει τύπ. Ἀτζίγανους, ἐνῶ ἐν σελ. 97 πληθ. Ἀζ'γάθ'. Τὸ δεύτερον καθιστᾷ πιθανὴν τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ μεταβολὴ ἐγένετο διὰ τὴν ἐκπτώσιν τοῦ ἀτόνου ι μετὰ τὴν σύμπτωσιν τῶν δυσεμφωνητῶν -τζ'g-. Πβ. καὶ τζ'βίδια > ζ'βίδια, τζ'δῶ > ζ'δῶ αὐτόθι.

5. < σ'κνίδα Κύπρ. < τσ'κνίδα < τσουκνίδα. Πβ. ἀσικνίδα Ἄνδρ. (< ἀτσικνίδα) Ἄνδρ. Κρήτ. ἀτζικνίδα Σίφν. Χίος *Somavera* ἀσ'κνίδα Σκύρ. Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1769, 12 : «Δημήτρης πῆχει τ' Ἀσ'κνίδη». Ὁ Α. Τσοραν., *Phonét. Rhod.*, 115, γράφει περὶ τῆς ἐτυμολ. τῆς λ. : ψ > τσ : *καυσοκνίδα > *καυοκνία > κατσούκνία Κάρπ. > ἀτσουκνία, δι' ἀνομ., Ρόδ. (ἀτσικνουδά Ρόδ.). Καὶ καταλήγει : «Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἡ ἀποψίς μου θὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ὡς πρὸς τὸν τύπ. καυσοκνίδη (καίω, ἐν τῇ σημ. τοῦ κνίζειν) καθαρῶς βεβαιούμενον διὰ τοῦ κατσουκνία Κάρπ., ἀντὶ τοῦ κυνοκνίδη, τὸν ὁποῖον προτείνει ὁ Χατζιδάκις (*MNE* 2, 166) καὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Φιλήντα (Γλωσσογν. 3, 215) ὑποτιθεμένου συμφυρμού τῶν τσουχτρα+κνίδη».

6. < κοιν. βουσί. Τὸ ΙΑ ἐν λ. (< μεσν. βουτσίον < βουτίον < βυτίον) ἔχει τὸν τύπ. βουσί μόνον ἐκ Μύκ. Ἐν τῷ κώδ. τοῦ 1791., φ. 2 ἀναγράφεται : «Ἀγγερούλα τοῦ μαστρ' Ἀντώνη Βουσαῖ», ἐνῶ ἐν κώδ. 1769, 13 : «Δημήτρης Βουτζᾶς τοῦ Καπάκη». Ὁμοίως ἐν 21 : «Μαστρ' Ἀντώνης Βουτζᾶς Ἀξιώτης» καὶ ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μύκ., 1773, 6 (ἔτους 1779) : «μαστρο-Κωσταντῆς Βουτζᾶς». Πβ. περὶ τοῦ ἐτύμου τοῦ βουσί σελ. 161 τοῦ ἀνὰ χεῖρας ἔργου.

7. < κοιν. γαλασίδα < ἀρχ. γαλακτίς. Τὸ ΙΑ ἐν λ. γαλασίδα ἔχει τὸν μυκόν. τύπ. καὶ ἐξ Ἄνδρ. (Πβ. καὶ Ἄνδρ. Χρον. 2, 76) καὶ Τήνου (Κώμ.) καὶ Σύμης. Ὁ ἐκ Τήνου τύπ. καὶ ἐν ΧΙΑ 824, 36. 303. Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1769, 35 : «Δημήτρης Ἀναγνώστης τοῦ Γαλασίδη» καὶ ἐν ἔγγρ.

βαλασ-σίνα¹ Κάρπ. (Ἀπέρ.) γλίσα² Μύκ. Τήν. ἐδέσ'³ Μύκ. κακομοίσα⁴ Μύκ. Καλίσα, -σὼ⁵ Μύκ. καλισαγάροι⁶ οἱ Μύκ.

τοῦ 1800 (Ἄγ. Παντελ., 99) : «Γαλασίδης Δημητράκης». Ὁ τύπ. γαλατζίδαί παρὰ Δουκαγγίω. Ὁ Γ. Χατζιδ., ΜΝΕ 2, 434, θεωρεῖ ἀνερμήνευτον τὸν τύπ. γαλασίδα < γαλατίδα. Πβ. τὸν αὐτὸν ἐν Εἰκοσιπ. Κ. Κόντου, 62-63, ὅπου ἐπίσης θεωρεῖ ἀνερμήνευτον τὴν ἐμφάνισιν τοῦ τσ ἀντὶ τ γενικώτερον.

1. Ἐξ ὑποθ. γαλατίνα > γαλασίνα > βαλασίνα διὰ τὴν αὐτόθι τροπὴν τοῦ γ εἰς β. (Χ. Παντελίδ., Φωνητ. νοτ. ἰδιωμ., 35).

2. < γλίτσα, ὅπερ, κατὰ τὸ ΕΛ, ἐκ τοῦ μεταγν. λίγδα (ἀντιμετάθ.). Ἴσως ὅμως τὸ λίγδα > γλίδα καὶ μετὰ τοῦ λούτσα (=τέλμα μετὰ σημασίας παρεμφεροῦς, ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ λιπαρᾶς ἰλύος) ἢ ἄλλου παρομοίου, νὰ ἐγένετο γλίτσα. Πβ. γλίσης (=ἀκάθαρτος) Μύκ. γλισιάζω (=ρυπαίνω, -ομαι) Μύκ. Σέριφ. γλισόχωμα Ἄνδρ. Σῦρ. (Ἐρμούπ.) Τὸ τελευταῖον ἐνισχύει τὴν ὡς ἀνωτέρω ἐτυμολογίαν. Πβ. τὸ μεσν. γλίνη=πηλός, ὅθεν ἡ γλίνα. Ὁ ἐκ Τήνου τύπ. ἐν ΧΙΑ 824, 246.

3. καὶ ἐδέσεδά καὶ ἔσεδά (=οὔτω - οὔτωσί). Ὁ Σ. Ψάλτης (Ἄθηνᾶ 30 [1919] 415) παραθέτων τὸ ἐκ Παζῶν (ἔδε) - ἐδεδέτσι τὸ χαρακτηρίζει ὡς μεσν. Ἐν Μυκ. ἐν φρ. «ὡς τρέχουνε τὰ σύννεφα, ἐδέσ' τρέχου δὰ μάτια μου» — «ἔσεδά τὰ καταφέρνεις πάδα» — «ἐδέσεδά εἶν' ἡ ζωὴ», κ.τ.δ. Ἐν Κάσω ἐσ-σιὰ ἢ σ-σά, ἐν Σύρω 'σαδά καὶ ἐν Χίω (Ἀρμόλια) ἐσσί (γρ. ἔσ-σι, παρὰ Η. Pernot, Chio 1, 392) καὶ Καρπάθω. Ἐκ Μυκ. καὶ ὁ Ι. Βογιατζ. (ΧΙΑ 370, 53-4) : «ἐδεσεδά βάνουνε θεμέλιο» = οὔτω θεμελιοῦσι - οἰκοδομὴν μύλου». Πβ. καὶ τύπ. ἔσι ἐκ Μυκ. ἐν παλ. ἐγγρ. Α. Κατσορ., Κουρσ. 10, 10 (ἔτους 1694) : «ἔσι ἐμαρτύρησεν» — καὶ 11, 5 (τοῦ 1695) καὶ 16 : «ἔσι ἤβγαλεν τὸν καρβοκύρη» καὶ 17, 21, 35 καὶ 37. Ἐπίσης ἐν 13, 8 (τοῦ 1669) : «ἔσι ὁ ἄνωθεν ἀφέντης... ἐποφάσισε», κλπ. Διὰ τὴν ἐκ τοῦ ἔδε - ἔτι(ς) ἐτυμ. τοῦ ἐδέ(τ)σι ἐνισχυτικὰ εἶναι τὰ ἐν ἐγγρ. τοῦ 1557 (Α. Κατσοροῦ, Ναξιακὰ δικαιοπρακτικὰ ἐγγράφα τοῦ 16ου αἰ. : Ἐπετ. Μεσν. Ἄρχ. Ἀκαδ. Ἄθ. 5, 63), ἀνὰ εἶναι κρατημένος ὁ ἄρχος νὰ βάνη τοὺς ἐμισσοὺς του σπόρους, ἔτις χειμωνικοὺς σὰν καὶ καλοκαιρινοὺς» καὶ ἐν ἐγγρ. τοῦ 1568, σελ. 67 : «ἀνὰ τὸ γουμεντάρη... κάθε πρᾶμα πού νὰ εἶναι ἔτις τῆς γῆς ὡσὰν τὰ δέντρα».

4. Τὸ κοιν. κακομοίρα, ἐκ τοῦ κακομοίτσα, ὃ ἐν Χίω (Η. Pernot, Chio 3, 413) δι' εὐφημισμὸν ἢ ἴσως συσχετιστέον πρὸς τὸ ἐν Κρήτῃ κακομοίτσης ἀντὶ κακομοίρης, παιγνιωδῶς λεγόμενον, ὅθεν κακομοίτσα. Πβ. ὅμοια: κακονίζικος ἀντὶ κακορρίζικος, καλομάζαλος ἀντὶ κακομάζαλος, διάοττος ἀντὶ διάολος (ἐν Μυκ. διάοσκος). Πβ. καὶ «μὰ τὸ θεριό» ἀντὶ τὸ Θεό.—ἐκτός ἐὰν δεχθῶμεν τὴν ἐκ τῶν κακός+μιτσός (=μικρός ἐν Κύπρῳ Δωδ/σφ, ἐκ δωρ. μικκός) ἐτυμολογίαν κακομίτσης, λοιπὸν, ὃ κακός ἄμα καὶ μικρός, μηδαμινός, εὐτελής. Ἐν Κῶ κακόμιτσος, κακομίτσα, κλητ. κακόμιτσε.

5. < Καλίτσα ὑποκορ. τοῦ Καλή < Καλλιόπη. Πβ. ἐν κώδ. 1791, 10 : «Καλίσα τοῦ Γιαννᾶ δύο πράσα (=μπράτσα, πήχεις) ταφταδάκια» καὶ : «Καλισὼ Ἀθηναία». Πβ. ἐν ἐγγρ. Ἄγ. Παντελ., τοῦ 1780, 87 : «ἡ Καλίσα τῆς Καστρινοῦδαινας» — ἐνῶ ἐν σελ. 85 (τοῦ ἔτους 1769) : «Καλίτζια τῆς Καστρινοῦδαινας» καὶ αὐτόθ. (τοῦ 1768) : «ἡ Καλίτζια τοῦ Ἰωάννου Κοκκαλαῖ».

6. < κοιν. καλικά(ν)τζαροι, δι' ἀντιμετάθεσιν. Περὶ αὐτῶν καὶ τῆς δυσχεροῦς ἐτυμολογίας των, ἐκ τοῦ λυκοκάντζαρος, βλ. Κ. Ρωμαίου, Τὰ λυκοκάντζα τοῦ Πόντου : Ἄρχ. Πόντ., 17 (1952) 247-253, ὡς συμπλήρωμα ἄλλης ὁμοίας ἐργασίας του ἐν Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher, 19, 56, ὅπου ὑπάρχει καὶ ὁ συγγενὴς μυκ. τύπος καλισακοῦ (< καλιτσακοῦ < καλιτσακοῦ < καλικατζοῦ - καλικατσου=τὸ θαλάσσιον πτηνὸν Phalacrocorax carbo, ἐν D. Thompson, Gloss. birds, 164. Τὸν μυκόν. τύπ. δὲν εὔρον ἀλλαχόθεν ἐν τῷ ΙΑ. Ὁ τύπος καλικατσου ἐν Κρήτῃ Λευκάδι Μάνη Πάρω Νάξω Σέριφω Σίφω Χίω καὶ ἐν Λεξ. Weigel. Πβ. καλιτσακοῦ ἐν Erhard, Fauna Kyklad., 45. Ἐν Χίω ὡς τοπων.-καλικατζοῦ παρὰ Somavera. Βλ. ἐπίσης περὶ τῆς ἐτυμ. τῆς λ. διαφόρους ἀπόψεις ἐν τῷ ΕΛ. Ὅπως δὲποτε, ἡ λ. κατὰ τὸ δεύτερον συνθετικόν, εἴτε ἐκ τοῦ ἀντζα εἴτε ἐκ τοῦ κἀνθαρος, ὅπου παρουσιάζεται ἢ μεταβολή, προέρχεται, εἶναι ἐλληνική. Ὁ Ι. Βογιατζ. (ΧΙΑ 370, 65) ἔχει τύπ. καλ'σάγαρ καὶ καλ'σάγαρος ἐκ Μυκόν.

καρφίσα¹ Μύκ. κασαρίδα² Ἄνδρ. Μύκ. Σϋρ. κασαρός³ Μύκ. κασούφης⁴ Μύκ. κολλησιᾶνοι⁵ Μύκ. Σϋρ. κολλησόχορτο⁶ Ἄνδρ. Μύκ. κορίσι⁷ Μύκ. κόσι⁸ Ἄνδρ. Μύκ. κοσίδα⁹ Μύκ. κόσος¹⁰ Ἄνδρ. Μύκ.

Πβ. *καλικαζάροι* ἐν Δονούσση. Πβ. *A. Tsoran.*, Phonét. Rhod., 130 : *αἰκανο(;)κάνθαρος* > **καλικάντσαρος* > *καλικάντζαρος* (γλωσσ. Ἑσυχ. ἀκανός=κανθάρου εἶδος). Προτιμῶ αὐτὴν τὴν διπλῆν ὁδὸν ἐξελέξεως διὰ τοῦ ντσ καὶ ντζ ἀντὶ τῆς ὑπὸ τοῦ *Φιλήντα*, Γλωσσογν. 1, 149 κέξ. : *νθ > θθ > τθ > τσ*.

1. < κοιν. *καρφίσα*, κατὰ τὸ ΕΛ, ὑποκορ. τοῦ *καρφι* - πρόσθετες ὅτι τὸ θηλ. κατὰ τὸ βελόνα μετ' αὐτοῦ συνήθως συμφραζόμενον : *καρφίσα καὶ βελόνα*, ὅθεν *καρφιτσοβελόνες*.

2. < κοιν. *κασαρίδα* < ἀρχ. *κανθαρίς*. Πβ. καὶ ρ. *κασαριδιάζω* ἐν Ἄνδρῳ (Ἄνδρ. Χρον. 2, 130) ἐν φρ. *ἡκασαριδίασες τὸ σπῆτι μας* (ἐκ τῆς ἀκαθαρσίας τὸ ἐγέμισες με κ.). Τὸν ἐκ Σϋρου τύπ. δίδει ἐν δελτίῳ τοῦ ΑΙΑ ὁ Φ. Κουκουλές.

3. < κοιν. *κασαρός*, ἐν φρ. *κασαρά μαλλιά.* — «ἓνα ζευγάρι σκουλαρίκια *κασαρά*» (εἶδος ἐνωτίων). Πβ. *κασαρομάλλης*. Κατὰ τοὺς *A. Μπούτουρ.*, Γένεσ. ΤΣ (TZ), 10, καὶ *M. Φιλήντ.*, Γλωσσογν. 1, 150, ἐκ τοῦ ἀκανθηρός (ΕΛ). Πβ. σ. 120 ὑποσ. 9.

4. < *κασούφης* < *κατηφής*, διὰ τοῦ ρ. *κασουφιάζω* < *κατηφιάζω*, ἐν φρ. «ἡ κοπέλα ἦτανε σὰ *γασουφιασμένη*». Πβ. *A. Tsoran.*, Phonét. Rhod, 110 : *κατηφής* — **κατηφειάζω* (;) > *κασουφιάζω*».

5. < *κολλησιᾶνοι*, πολλαχοῦ, ἀκαλήφαι (πβ. καὶ ὑποσημ. 6), ἀλλαχοῦ *πετροκολλίδες*. Πβ. *κολληζ-ζιᾶνοι* ἐν Χίῳ ἐκ τύπ. **κολλητζιᾶνοι* (ΧΙΑ 230, 21). Πβ. *κολλησιᾶνοι* ἐν Σίφῳ (ΧΙΑ 160, 28 καὶ *Σπυρ. Μαλακατέ* : Ἑκπαίδ. Χρον., 1, 279), ὅπου ὁμοίως σημαίνει «εἶδος πόας, τριχόκεγχρον τὸ σπονδυλωτόν». Ἐν Νάξῳ καὶ τὸ μαλάκιον καὶ φυτόν τι. Τὸ ΙΑ ἐν λ. ἀγριο-*κολλησιᾶνος* ἔχει τύπ. ἀγριοκολλ'τσᾶνος ἐκ Λευκῶν Πάρου ἐν τῇ σημ. τοῦ ἀκαλήφης. Πβ. προσέτι *κολλησιᾶνια*, τὰ (θαλάσσια) ἐν Κυθήροις.

6. Ἐν Μυκ. καὶ ἐν μεταφ. σημ. τοῦ ἐνοχλητικῶς προσκολλημένου ξένου. Ἐν Ἄνδρῳ (*I. Βογιατζ.*, Ἄνδρ. Χρον. 2, 168) «χόρτον τοῦ θέρους φυόμενον εἰς τοὺς τοίχους τῶν ἀγρῶν, ἐδώδιμον ὑπὸ τινῶν μόνον κτηνῶν. Πιθ. *Ballium aparime*». Συνών. *κολλίνα* - *κολλοχόρταρο* ἀλλαχοῦ καὶ *κολλησιᾶνος* (βλ. ὑποσημ. 5). Ἐν Μακεδ. (ἐν ΧΙΑ. τοῦ γράφοντος, 687β, 424) *κολλισίδια* = εἶδος ὁμοίου χόρτου. Κατὰ *M. Στεφανίδ.*, Ὀρολ. δημ. Α', 6, *κολλησίδα* = τὸ φυτὸν *καυκαλῆς* ἢ *δαυκοειδῆς* τῆς τάξεως τῶν *σκιαδανθῶν*. Πβ. *κολλητζίδα* (*Du Cange*, 40). *Κολλητσόχορτο* πολλαχοῦ τῶν νήσων (βλ. ΑΙΑ). Πβ. ΙΑ : ἀγριοκολλητσόχορτο = ἐλέϊνη ἢ Ἰουδαϊκὴ... Ὅπου ἀπαντᾷ μεταβληθὴς τύπ. εἰς τόπους μὴ ἔχοντας τὸ φαινόμενον, ἴσως δέον νὰ ἀναζητηθῇ ἔτυμ. ἐκ τοῦ ἀορ. ἐκόλλησα, ἐξ οὗ ἄλλωστε διὰ τσιτακισμού προέκυψαν οἱ μετὰ τσ τύποι — ἂν μὴ ἐκ τύπων ἔχόντων τσιτακισθὲν τι, ὡς **κολλητίδα*, κτλ.

7. < κοιν. *κορίσι*. Ἐκ τούτου καὶ *κορ'σάξ'* (καὶ παρὰ *I. Βογιατζ.*).

8. < *κότσι* (=δ ἀστράγαλος τοῦ ποδός). Ὁ *I. Βογιατζ.* (Ἄνδρ. Χρον. 2, 171) τὸ ἐρμηνεύει ὡς «ἄνυξ τοῦ πετεινοῦ». Καὶ ἐν σελ. 183 : «ὅταν καπονιάζουν τὸν πετεινὸν ἐμπήγουν ἓνα νύχι του εἰς τὴν κρέσταν του (κάλλαιον) τὸ ὁποῖον αὐξανόμενον καλεῖται *κότσι*». Ἐν σελ. 171 ἐτυμολογεῖ τὴν λ. ἐκ τοῦ *κότις* ἢ *κοττίς* τῆς κεφαλῆς ἢ κορυφῆ, κατὰ Schol. Manuscr. Reg. ad *Hippocr.*, De morb. 11. p. 140 (ἐκδ. Foes) Ἑσυχίου *κόττικοι* περικεφαλαῖαι. Τὸ ΕΛ, ἐν *κότσι*, ἐτυμολογεῖ ἐκ μεσν. *κόττιον*, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. *κόττος*. Κατὰ *G. Meyer*, Neugr. Stud. 2, 35, ἐκ τοῦ *σλαβ. kostiisa*.

9. < κοιν. *κοσίδα*. Τὸ ΕΛ θεωρεῖ τοῦτο ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. *κόττος*. Κατὰ τὴν ὑποσημ. 8, μᾶλλον τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ *κοττίς* καὶ οὐχὶ τὸ *κότσι* - *κόσι*. Πβ. ἐν Μυκ. καὶ *κοσιδάκια* (=μικρὰ *κοσιδες*) — ἂν μὴ ἐκ τοῦ *κό(τ)σος*, δι' 8 βλ. ὑποσημ. 10.

10. < κοιν. *κόσος* (=κόρυμβος *κόμης*), ἐν Μυκ. καὶ τὸ ἀρθριτ. τύλωμα τῆς βάσεως τοῦ μεγάλου δακτύλου τοῦ ποδός. Πβ. *I. Βογιατζ.* (Ἄνδρ. Χρον. 2, 171) : *κόσος*=ἀρσ. *πέρδικα*.

*Κόσινας*¹ "Ανδρ. *Κοσίνοι*¹ Μύκ. *Κουσίγια* Τήν. *κόσ'φας*² Μύκ. *κουσός*³ Μύκ.

1. < *κόσινας* < άρχ. *κότινος*=ή άγρία έλαια, ώς γράφει ό *I. Βογιατζ.* έτυμολογών τὸ τοπων. *Κόσινοι* Κορθίου ("Ανδρ. Χρον. 2, 171). Πβ. όμοίως τοπων. έν Μυκ. *Κοσίνοι*, οί, και έν Λέσβω *Κότσ'νας* ό, και *Κότζ(ι)νους* ό, έν Λήμνω. 'Ο *P. Kretsch.*, Lesb. Dial., 147, τὸ έν Λέσβου ανάγει εις τὸ άρχ. *κότινος*: «Μεμονωμένως και άνευ φανεράς αίτίας έμφανίζεται ται άντι τι εις τὸ *Κότσ'νας*, έπι τοῦ *κόσινας* έν Σκύρω (*M. Κωνσταντινίδ.*, Σκυρ., 149) «*κότινος*=άγρία έλαια», *Olea oleaster*, *D. C. Candargy*, Flore de Lesbos, Zürich 1889, σελ. 34. 'Ο τύπ. *κότινος* έν Αιγίνη. Πβ. *κουτσ'νιλιά* "Ιμβρ. *κουσίγια* (Σαμοθρ.) = κλάδοι άγρίων έλαιών και πρίνων χρησιμοποιοῦμενοι ώς καύσιμος ύλη. Καί *Κουσίγια* τά, τοπων. έν Τήνω (ΧΙΑ 824, 267). 'Εν Θάσῳ, κλάδοι πρίνων. Πβ. *Κοτσινιά* (έν *K. 'Αμάντ.*, Χιχκ. γλωσσ., 78). 'Εν "Ανδρῳ (*I. Βογιατζ.*, ένθ' άν.) *κοσινοελιά*=έλαια, καρπὸς κοτίνου, και *κοσιφερός*=μικρὸς καρπὸς έλαιας όμοιάζων με τὸν καρπὸν άγρίας έλαιας. Πβ. και *κασάγγελο*, *κουσάγγελο* έν Τήνω, ή άγρία έλαια (ΧΙΑ 824, 32. 161. 193) παρὰ τὸ *κουσάγγελο* αὐτόθ., 266, πθ. κατὰ συμφυρμὸν τῶν *κουσίη*+*άγγέλι*.

2. < *κοιν. κότσυφας* < άρχ. *κόσσυφος*. Πβ. και *κουσίφια* (=είδος φυτῶν ὧν ό καρπὸς τρώγεται ὑπὸ τῶν παιδῶν — ώς πιζέλια) Μύκ. Πβ. όμοίως έν Μυκ. (κατὰ *I. Βογιατζ.*, 180) *μαυροκόσ'φας* και *πετροκόσ'φας*.

3. < *κοιν. κουτσός*. Πβ. *κουσ-σός* Κάσ. (ΧΙΑ 783, 247. 259). 'Εκ τοῦ μυκον. τύπ. πολλὰ σύνθετα και παράγωγα : *κασάφτης*, -ιάζω Μύκ. (τὸ β' ό *I. Βογιατζ.*, 87), *κούσανλος* "Ανδρ. Μύκ. *κουσοδόλης* "Ανδρ. *κ'σοδόλης* Μύκ. Πβ. και έν παιδ. ἄσμ. : «*κουσοδόδα* *βαβακιά*, πόσο δίνεις τὰ *κουκκιά* ;» Μύκ. *κουσόριος* "Ανδρ. *κασόριος* Μύκ. *κουσοτσέφαλος* "Ανδρ. *κασοτσέφαλος* Μύκ. έν ἄσμ. : «*σαρδέλλα* *κασοτσέφαλη*». *Κοσομύτης* και ώς τοπων. έν Μυκ. (βλ. *Σ. Μενάρδ.*, Τοπων. Μυκ., 250) και *κοσομυτίζω* (φυτὸν τι, αποκόπτων τὸ άκρον), ή *κοσοφουδίζω* (τὸ βασιλικό, αποκόπτων τὴν «φούνταν», τὸν θύσανον τοῦ θαλλοῦ), *κουσόφτερος*, -ιάζω "Ανδρ. *κουσ-σομφρίζω* Κάσ. *κουσάγγελο* Τήν. (Κελλιά) — < **κοσινάγγελο* < *κοτσι*, -*κοτινάγγελο*;) *κασοτσέρα* "Ανδρ. *κασοχειλής* Μύκ. (βλ. *Σ. Μενάρδ.*, αὐτόθ.) *κασοδρίλα* (=στρόβιλος, «σβούρα» τῶν παιδῶν) άσταθής κατὰ τὴν περιδίνησίν του Μύκ. *κ'σουροῦ* (είδος μικροτάτου ιχθύος) < **κουτσουροῦ* Μύκ. (και *I. Βογιατζ.*, 87) Τήν. *Κ'σαθανās* (συνηθέστατον έπώνυμον έν Μυκόνῳ — έν τοῦ *Κουτσοθανάσης* δι' άφομ. προληπτικήν και δια τὸ ένδιαμέσου *Κουσαθανάσ'ς*. Τὸ άπλοῦν *'Αθανās* < *'Αθανάσ'ς*. "Ισως έν τούτου άπ' εὐθείας *Κουσαθανās*). Πβ. *κουσαίνω* Μύκ. Σῦρ. (ΧΙΑ 339, 125, *I. Βογιατζ.*) έν παροιμ. «ὅπως *κουσαίνει* οὔλος ό κόσμος, *κούσαινε* και σύ» Μύκ. *Κουσοῦκος* (έπών.) Μύκ. *κουσοζῶ*, *κουσοπίνω* Μύκ. «Πάει *κούσα-κούσα*» (ὑποσκάζων) "Ανδρ. Μύκ. 'Ο *I. Βογιατζ.* δίδει τὸν τύπ. *κουσσά*, προφανῶς ὕχι δια τὴν διπλωτικήν προφ. αλλά δια νά δηλώσῃ τὴν μεταβολήν. Πβ. έτι *κουζοκέρας* (έν τύπου **κουτζοκέρας*) έν Κύπρῳ (=«τὸ βόδι τὸ *κουτσοκέρατο*» και *κουτσοῦπι* - *κουζούπι* < **κουτζούπι*). Καί έν παλ. έγγραφοις : *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 112, 5 (έτους 1663) : «εις τόπον... *Κοσομύτη*». 'Ομοίως 547, 8 και έξάκις έτι κατωτέρω σταθερῶς, ὕπερ άποδεικνύει τὴν παλαιάν έπιβολήν τῆς μεταβολῆς. 'Εκ τοῦ κώδ. 1769, 27 : «*Στέφανος* τοῦ *Κοσοκέρη* ό υίός». 1769, 27 : «*Νικόλαος* τοῦ *Κουσοῦ* *Σιφινός*» (*Σιφινός* ή *Σοφιανός*;) . 1769, 9 : «*Γεώργης* τοῦ *Κουσαναστάση*». 'Εν κώδ. 1792, 42 : «τοῦ *Κουσοῦκου* *άλαγκιῶ*» (=άλατζῶ).

'Εάν προσέξωμεν τὰ άνωτέρω καταγραφέντα σύνθετα έν τῶν *κουσο-κοσο-*, παρατηροῦμεν ὅτι ένῶ έν "Ανδρῳ σχηματίζονται δια τὸ *κουσο-*, έν Μυκόνῳ τὰ αὐτὰ ἔχουν ώς πρῶτον συνθετικὸν τὸ *κοσο-*, ἤτοι : *κασάφτης*, *κασόριος*, κλπ., άφ' ενός, *κασάφτης*, *κασόριος*, κλπ., άφ' έτέρου. 'Η έν Μυκόνῳ συνηθεστάτη χρῆσις τοῦ *κοσο-* εις σύνθετα δηλοῦντα τὴν άποκοπήν μέλους τοῦ σώματος και δὴ και έν τῷ παλ. τοπων. *Κοσομύτης*, ενισχύει τὴν έν τοῦ *κοσο-* έτυμολογίαν τοῦ *K. 'Αμάντον*, 'Αθηνῶν 28 (1916), Λεξικογρ. 'Αρχ., 124. Πβ. και *Φ. Κουκουλέ*, 'Αθηνῶν 35 (1923) 196, έν τοῦ *κουσός* < ρ. *κόσσω* - *κόττω*. Τὰ έξ "Ανδρῳ παραδείγματα ἔχουν τὸ *ου* παρὰ τὸ *κ* : βλ. *Γ. Χατζιδ.*, ΜΝΕ 2, 413 : «'Αν τὸ *ο* εἶναι πρῶτον και γνήσιον, τὸ *ου* έν τῷ συνήθει *κουτσός* (οὔτως ἤδη παρὰ *Θεοφάνει* 445, 30 *Κουτσοδάκτυλον*) δύναται νά έρμηνευθῇ έν τῆς έπιδράσεως τοῦ προηγούμενου οὐρανικοῦ *κ*, ὅπως και έν άλλοις... ή κατὰ τὸ συνών. *κουτσός*, διότι πᾶν ὅ,τι εἶναι *κουτσόν*, εἶναι και *κοψόν-κεκομμένον*, ώς *άκριβῶς* πᾶν τὸ *μισόν* εἶναι και *μέσον*

κ(ου)σουλιά¹ "Ανδρ. Μύκ. κ(ου)σουνάδα² "Ανδρ. Μύκ. Σέριφ. κ(ου)σουροῦ³ Μύκ. Τήν. λούσα⁴ Μύκ. νυφίσα⁵ Μύκ. Τήν. παρασούκλι⁶ "Ανδρ. Μύκ. Τήν. π'σουλάδες⁷ Μύκ. ποδίσα⁸ Κάρπ. προβάσι⁹ "Ανδρ. Μύκ. Τήν.

κατά την λαϊκὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπλῆν λογικὴν σκέψιν». Πβ. πάλιν Γ. Χατζιδ., MNE 2, 407, «τὸ μισάριν λέγεται καὶ μεσάριν, ἀλλὰ τὸ ε ἐν τούτῳ εἶναι ἐκ παρετυμολογίας πρὸς τὸ μεσο- διότι ἡ ἔννοια τοῦ μισὸς καὶ τοῦ μέσος συμπέπτουσι, π.χ. ὅ,τι ἐκόπη εἰς τὴν μέσην, ἐκόπη τὸ ἡμισυ». Ἐκ τῆς συγχύσεως τῆς ἀρχικῆς ἔτυμ. ἐκ τοῦ κομο- ἢ κοτσός καὶ τοῦ ἐκ τούτων κουτσός σχηματίζονται παράλληλοι τύποι διὰ τῶν κοσο - κοσο- ἐν "Ανδρῶ Μυκόνῳ. Ἡ Μύκονος εἶναι συνεπεστέρα, κατὰ ταῦτα, πρὸς τὴν ἀρχικὴν μορφήν τῆς λέξεως. Οὕτω δύνανται νὰ ἐρμηνευθοῦν καὶ τонуόμενοι τύποι, ὡς π.χ. τὸ κούσαυλος < κόψαυλος, κατὰ Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν. 1, 17, διὰ τῶν κούτσαυλος < *κότσαυλος, διὰ τὸ κουτσός. Πβ. Α. Tsoran., Phonét. Rhod., 115 : ψ > τσ : κόψαυλος (Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν. 3, 201) > κοψαύλης > κουτσάφλης, κοψώτης > Κουτσούττης... κοψαύτης > κουτσάφτης (-ο- συνδ. φωνῆεν) κοψονούρης > κουτσονούρης > Κουτσούρης, ... κόψουρον > κούτσουρο.

1. < κοιν. κουτσουλιά. Κυρίως πρόφερε κ'σουλιά καὶ κ'σουλιῶ "Ανδρ. Μύκ. κουσουλιῶ Σῦρ. Ὁ Ι. Βογιατζ., 87; ἔχει ἐκ Μυκόνου τὸν δυσσεκφώνητον τύπον κ'σ'λιά. Πβ. παρων. Κουσουλιάς "Ανδρ. (Ι. Βογιατζ., "Ανδρ. Χρον. 3, 7) καὶ Κ'σουλιάς Μύκ. Κατὰ Γ. Χατζιδ., MNE 2, 283, ἐκ τοῦ μεταγν. κόττυνα (=σκύβαλα), δ ἐκ τοῦ κόττος (=ὄρνις) (πβ. Κορ., Ἐπιστολ. Γ', 286). Κατὰ Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν. 2, 198, ἐκ τοῦ κοττοτσιλιά (=τσιλιά τῆς κόττας). Πβ. προβατσουλιά < προβατοτσιλιά. Ἐκ τοῦ κόττυνα θεωρῶ βεβαιωτέραν τὴν προέλευσιν τῆς λ. κούσουλο Μύκ. (ἀλλαχοῦ κούτσουλο=κάρφος) ἐν φρ. «ἕνα κούσουλο ἦῃκε ἔς τὸ μάτι μου». Κόττυνα > κόττυνα > κόττυνα - κόττυνα καὶ, κατὰ τὸ κουτσός - κουτσουλιά, κούτσουλα. Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1769, 21 : «Λαρέζος τοῦ Κούσουλου» - ἀν μὴ πρόκειται περὶ τοῦ Κόνσουλου.

2. < κουτσουνάδα πολλαχοῦ ἢ μήκων. Πβ. καὶ κουτζουνάδα παρὰ Δουκαγγίῳ, ἐν τῇ σημ. Anemone, Rubrum Papaver (Glosae Botanicae Mss. ex Cod. Reg. 1334) «ἀνεμώνη φοινικῆ, ἢ ἐρυθρὰ κουτζουνάδα». Τοῦτο δέ, τὸ μυκόνιον, ἐκ τύπ. *κοτσουνάδα ἢ *κουτρινάδα < κοτρινάδα (Πάρος) < κοκκινάδα. Πβ. κοτρινίδα ἐν Μάνη. Προφέρεται κυρίως κ'σουνάδα ἐν Μυκόνῳ. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ σημειωθῇ τὸ σπάνιον τῆς μεταβολῆς τσιτακισθέντος κί, ὅπερ ἴσως δεικνύει παλαιότερον τσιτακισμὸν, σύγχρονον πρὸς τὸν τοῦ τι. Τὸ ἐξ "Ανδρ. παράδ. ἐν Ι. Βογιατζ., "Ανδρ. Χρον. 2, 178.

3. < κουτσουροῦ=εἶδος μικροτάτου ἰχθύος τῶν βράχων. (Πβ. σελ. 130, ὑποσημ. 3. Ὁ αὐτὸς ἰχθύς ἐν Τήνῳ κ'σουριά ἢ (ΧΙΑ 824, 123).

4. < κοιν. λούσα=διάβροχος, ὡς ἐν τῇ φρ. «ἐγίνηκα λούσα» — εἰ καὶ σπανιώτερον τῶν σούφτα - σούφταμα (κατὰ τὸ συνών. μούσκεμα) σουφτός καὶ ἀποσουφτός καὶ μούλια. Τὸ σουφτός ἴσως δι' ἀνομ. ἐκ τοῦ (ἀπο)σουφτός, καὶ τὸ σούφτα κατὰ τὸ συνών. μούλια - λούσα. Κατὰ Κορ., "Ατ. 4, 296, ἀρχ. λούουσα, θηλ. μετοχ. τοῦ λούω.

5. < νυφίσα : ἰκτίς, ἐν τῇ φρ. «νὰ κάτι bed'κοί! νυφίσεις!» (σὰν νυφίτσες!). Καὶ ἐν παροιμ. «οἱ νύφες εἶναι νυφίτσες» (=κακαὶ ὡς ν.). Κατὰ τὸ ΕΛ, ἐκ μεσν. νυμφίτσα ὑποκορ. τοῦ νύμφη. Ὁ ἐκ Τήνου τύπ. ἐν ΧΙΑ 824, 180.

6. Ὁ Ι. Βογιατζ. δίδει τὸν τύπ. παρασούκλι' ἐκ Τήνου καὶ παρασουκλιάζω ἐξ "Ανδρου ("Ανδρ. Χρον. 3, 6-7).

7. < πιτσουλάδες (=φακίδες προσώπου). Καὶ ρ. π'σουλῶ (=ραντίζω δι' ὕδατος ἢ ὕδατῶδους ὕλης, ὡς πηλοῦ). Ἐκ τοῦ ἀρχ. πιτυλλίζω. Βλ. Λεξ. Liddell-Scott: «πιτυλλίζειν γάλα ἐν φύλλοις» Ἰπποκρ., Γυναικ. 2. Ἐκ τούτου πιτσουλιά, -λάδα. Πβ. καὶ «πισυλή ἀγελάδα» (=«παρδαλή») Σῦρος, καὶ πισ-συλ-λωτή Κάρπ. ("Απέρ.).

8. < ποδίσα (=μικρὰ ποδιά, γυν. περιζώμα). Πβ. ποῖσ-σα Χίος.

9. < προβάσι Εὔβ. (Κάρυστ.) ἐν Ἀρχεῖῳ Εὔβοϊκῶν Μελετῶν 3 (1954) 119. Πβ. Θ. Χελδρ., Δημ. ὄν. φυτ., 311 : προβάκι ἢ -τσι : τὸ χόρτον *Stactice sinuata* Ἄν. Κρήτη, ἐν Κρητ.

προβασουλιά¹ ή Μύκ. Σϋρ. φοησ-σάρης² Κάρπ. χωμασάτσ³ Τῆν. χωμασερός⁴ Κάρπ. Χωμασοβούνι⁵ Μύκ. χωμασοκοπριά⁵ Σϋρ.

Ἐστία, τευχ. 105 (1961) 390 καὶ ἐν Κίτζ Μάνης (πληροφ. Α. Βαγιακάκου). Ὁ τύπ. Προβάσι ὡς τοπων. Ἄνδρου (Χώρας - ἐκ παλαιοῦ ἐγγράφου ὑποθηκοφυλακείου· βλ. Ι. Βογιατζ., Ἄνδρ. Χρον. 3, 25-6 καὶ Δ. Πασχάλ., Ἄνδρ. γλωσσ.). Ὁ Ι. Βογιατζ., ἐνθ' ἄν., ἐρμηνεύει: «τὸ ἡμερο προβάσι εἶναι χόρτον ἐδώδιμον φυόμενον μετὰ τὰς πρώτας φθινοπωρινὰς βροχὰς, εἶδος Statice. Ὅθεν τοπων. χώρας Προβάσι. Ἐν Τήνω καλεῖται οὕτω τὸ λάχανον «χοιροβοσκός» (Ἐφημ. Φιλομαθ. 10, 195) καὶ ΧΙΑ 428, 97. Ὁ τύπ. καὶ ἐν ΧΙΑ 824, 35 καὶ προβάσια αὐτόθ., 248. Ὁ Ι. Βογιατζ. ἀναφέρει καὶ ἐκ Μυκ. τὸν τύπ., ὅστις καὶ ἐν Πανδώρα 8, 464, ὑπάρχει. Πβ. καὶ ἀγριοπροβάσο ἐξ Ἄνδρ. ἐν ΙΑ («ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἄγριος καὶ ἀγνώστου δευτέρου συνθετικοῦ» — διότι ἐξ ἀγνοίας τῆς τροπῆς ὁ τύπ. προβάσι δὲν εἶχε τοποθετηθῆ ὑπὸ τὸ λῆμμα προβάτσι). Ὁ Π. Γεννάδ. (Φυτολ. Λεξ., 1932) ὀρίζει ὡς προβατόχορτο τὸ φυτὸν Χεραρδία ἢ ἀρουραία - «ζιζάνιον ἀλλὰ καὶ νομευτικόν». Τὸν τύπον προβάσι καὶ ὁ Φ. Κ. ἐν δελτ. τοῦ ΙΑ, ἐξ Ἄνδρου («εἶδος χόρτου ἐδώδιμου μὲ μαλλί») καὶ Τήνου («εἶδος χόρτων ὑποξίνων ἐδώδιμων»). Πβ. καὶ προβάσα ἢ, ἐκ Μυκ., ὡς ἐμπαικτικὸν γυναικός, ἐν ἄσμ. «... τοῦ κάηου ἢ προβάσα» < προβάτσα Πόρος (ΧΙΑ 428, 97) Κέα (Θ. Χελδρ., Δημ. ὄν. φυτ., 311 : Statice limorium. Πάρος 311 : St. sinuata). Ἐν Θήρα, ὡς ἐν Μυκ., ἢ εὐτελής γυνή. Καὶ παρὰ Π. Γεννάδ. ἢ St. sin. Καὶ ἐν Σκύρω (ΧΙΑ 612, 226) : «ἀλμυρίζον καὶ στυφόν, φύεται εἰς παράλια μέρη». Ἐν Λήμνῳ προβάτσα : «ἀμάραντο, μὲ γαλάζια λουλουδάκια, ποὺ τὸ ἀγαποῦν πολὺ τὰ πρόβατα» (ΧΙΑ 453, 33, τοῦ Ν. Ἀνδριώτη, καὶ ΧΙΑ 626, 33, τοῦ Κ. Ἀνδριώτη). Πβ. καὶ προβασιά ἢ, ἐν Μυκ., τὸ φυτὸν τὸ παράγον τὰ προβάσια (καὶ παρὰ Ι. Βογιατζ., 231) καὶ ἐξ Ἄνδρου. Ἐν Α. Κατσουρ., Κουρσ., 23, 51 (τοῦ ἔτους 1800) ἐκ Σύρου : «Πῆγε στὴν Προβασιά» (καὶ ἐν στ. 67 καὶ 70 τοῦ αὐτοῦ ἐγγρ.). Ὁ ἀρχικὸς τύπ. εἶναι τὸ ἀρχ. προβάτειον ; Κατὰ τὸ Λεξ. Liddell-Scott, ἕτερον ὄνομα τοῦ φυτοῦ ἀρνόγλωσσον (Λισσορ. ἐκ τῶν νόθων 2, 153). Ὁ πλησιέστερος πρὸς αὐτὸν τύπος προβάτι ἐν Χίῳ (Κ. Κανελλ., Χιακ. ἀνάλ., 95) : «ἐκεῖ βοσκὸς τοῦ ἀπαντᾶ καὶ βόσκανε προβάτια». Καὶ ὄν. νησιῶδος παρὰ τὴν Ἰθάκην (Θ. Χελδρ., Δημ. ὄν. φυτ., 161. 164).

1. < κοιν. προβατσουλιά (=κόπρος προβάτου). Ὁ τύπ. καὶ ἡ σημ. ἐν Κρήτῃ (Ζωγράφ. Ἄγων 2, 81. ΧΙΑ 310, 355. 554. 79, κλπ.) Νάξ. (ΧΙΑ 548, 266, κλπ.) Κύθν. (ἐν δελτ. Φ. Κ.). Χίῳ Θράκη (Μαρωνεῖα ΧΙΑ 605, 25) Ἰμβρῳ (Ἄρχ. Θρακ. Θησ. 6, 236) Λέσβῳ Καρπ. (: προατσουλέα). Ἐν Παξοῖς σημαίνει τὸ προβάσι (ΧΙΑ, Μιχ. Λένδια). Οἱ τύπ. προβατοτσιλ-λιά Σύμ. πρατσιλιά Ρόδ. (Α. Βρόντ., Ροδ., 10) πραατοτσιλ-λιά Κάλυμν. (ΧΙΑ 727, 55) ἐνισχύουν τὴν ἐκ τοῦ προβατοτσιλιά < -τσιλιά ἐτυμολογίαν (τιλῶ - τίλα), ἂν μὴ διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν ἐκπεσόντος ἀτόνου ου ἐσχηματίσθησαν ἐκ τύπου οἶος ὁ (πουου) - βατσ'λιές Σαμοθρ. (ΧΙΑ 454, 9).

2. < κοιν. φοβητσιάρης.

3. < χωμασάκι (=ὀλίγον χῶμα) ἐν ΧΙΑ Ι. Βογιατζ., 381, 421. Πβ. τοπων. Χωμασάκια ἐν Κύθνῳ (Α. Βάλληρδ., Κυθν., 150). Κατὰ τὸν Δ. Γεωργακᾶν, Glotta 31 (1951) 202, ἐκ τοῦ μεταγν. ἐλλην. χωμάτιον ἐσχηματίσθη ἢ γεν. χωματιοῦ τῆς ὀνομ. χῶμα. Πάντως ὁ μυκόν. τύπ. προποῦθέτει τροπὴν τσιτακισθέντος τι. Πβ. χωματίτσι Θράκ. (Αἶν.), κατὰ Φ. Κογκουλέν, Ἐλληνικά 4, 370, εἶδος παιδιᾶς, καθ' ἣν αἱ παλίζοντες συσσωρεύουν ὀλίγον χῶμα.

4. Ἐν φρ. «χωμασερό χωράφι», τὸ πεδινὸν (βλ. Μ. Μιχαηλ.-Νουάρ., Λαογρ. σύμμ. Καρπ., 2, 46. Ἐκ λ. χωματερό(ς) διὰ τύπου *χωμασερό(ς). Ὁ τύπ. Χωμασοβούνι (τοπων.) ἐκ Ρηνεῖας ἀνηκούσης εἰς τὸν δῆμον Μυκόνου καὶ ὑπὸ Μυκονίων καλλιεργουμένης.

5. Ἐν ΧΙΑ καὶ ἐν λ. δὲν ὑπάρχει ἄλλος τύπος. Εἰς παράγωγα ὅμως ἐκ χωματο- τσιτακίζεται συχνὰ τὸ τ : χωματσούρα (=γῆ ἔχουσα ἄφθονον χῶμα) Χίος (X K) χωματσουλιά (=ὀσμὴ χῶματος, ΧΙΑ 209, 186) Κεφαλλ. Ἴσως ἐκ τοῦ Χωματσιά (τοπων.) Χίος (Νέα Μονή, Κ. Ἀμάντ., Χιακ. γλωσσ., 82). Ἐν Κρήνῃ ἢ λ. σημαίνει ὀσμὴν χῶματος (X K). Ἐν Κύπρῳ (ΧΙΑ 673β, 32) τὴν ὀσμὴν καὶ τὸ ἄφθονον χῶμα, ὑπὸ τύπ. χωματσά.

Εἰς τὰ Βουρλά (ΧΙΑ) χωματσᾶς=εἶδος πτηνοῦ. Ἐν Κύπρῳ τύπ. χωματσᾶς=εἶδος παιγνίου μὲ χῶματτα (Α. Σακελλ., Κυπρ., 867). Ἐν Σίφνῳ εἰδικὸς ἐργάτης ἀγγειοπλαστείου ἀποῦ

Ἐν Ἄνδρῳ καὶ Μυκόνῳ — τούλάχιστον ἐκεῖθεν προέρχονται τὰ ἀκολουθοῦντα παραδείγματα — μετεβλήθησαν ἐπίσης τὰ ἔχοντα ὡς πρῶτον συνθετικὸν τὸ κασα¹ — < (κατσα-) οὐσιαστικά : κασάβραχα² Μύκ. κασάδαρο³ Μύκ. καὶ κασόδαρο⁴ Ἄνδρ. κασ-σάγριλας⁵ Σέριφ. κασαβρόκος⁶ Μύκ. κασάρχοδας, -όδισσα⁷ Ἄνδρ. κασόγρια Μύκ.

Σημειωτέοι ἐπίσης οἱ τύποι τοῦ ἀορίστου τοῦ ρ. κάθομαι : ἤκασα, κλπ., νὰ κάσω, κλπ., κάσε - κάσετε,⁸ ἐκ Μυκόνου, καθὼς καὶ τὰ εἰς -ούτσικος ὑποκορ. ἐπιθετα γενόμενα -ούσ(σ)ικος, ὡς : κοντούσ-σικος Κάρπ. ξινούσ'κος⁹ Μύκ. πηχτούσ'κος Μύκ. χοδρούσ'κος¹⁰ Μύκ., κλπ.

Πβ. καὶ τοπων. Νερούσ'κα, ἐν Μυκόνῳ, δηλοῦν τόπον ἔνθα ὀλίγον ὕδωρ ἀναβλύζει, ὅπερ καὶ ὁ ἴδιος διεπίστωσα ἐπισκεφθεὶς τὴν μικρὰν πηγὴν ἐπὶ βράχου πλησίον τοῦ βορείου φάρου τῆς νήσου εὐρισκομένην. Ὁ Σ. Μενάρδος, ἐν τῷ Τοπων. Μυκ. δὲν ἀναγράφει τὸ τοπων. τοῦτο.

Πβ. Νερούτσικα ἐν Λέσβῳ καὶ Νερούτζικο ἐν Κρήτῃ, ἀν ὀρθῶς ἀντὶ διὰ τοῦ

βγάξει χῶμα». (ΧΙΛ). Πβ. Κυπριακὰ Χρονικά, 193 : «φαίνεται μου, ἀδελφούλη μου, εἶσαι χωματσιασμένος (=σκοπισμένος, γρ. -τῶα-). Ἐν Κρήνῃ (ΧΙΛ) «βουνὸ χωματσιαρικο=μὲ χῶμα». Χωματσίδα ἐν Δαρδαν.=βῶλος χῶματος (X K). Χωματσ'δόβουλος < *χωματιδόβουλος Ἰμβρ. (ΧΙΛ 497, 95). Ὁ Ν. Ἀνδριώτης (Ἀρχ. Θρακ. Θησ. 20 [1955] 239), ἐτυμολογεῖ ἐκ τῶν χωματίδα+βῶλος. Πβ. Γ. Χατζιδ., Λεξικογρ. Ἀρχ. 3 (1916) 108 : χωματσίτικος μετουσιαστ. «Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι τὸ χωματσίτικος, αἱματσίτικος, κρεατσίτικος, πατατσίτικος, μαλαματσίτικος πρὸ τοῦ ἐξῆς τ κατ' ἀνομ. Ἄν μὴ ἀκολουθῆ ἄλλο τ, τὸ πρῶτον μένει ἀπαθές, ὅπερ μαρτυρεῖ ὅτι δι' ἀνομοίωσιν ἐτράπη τὸ τ εἰς τσ.» Ὁ αὐτός, Einleit., 427, χωματσίτικο=πήλινο.

1. Βλ. ΕΛ ἐν κατσο- ὡς ἀ' συνθετ. μὲ τὴ σημασία «ζαρωμένος» : κατσό-πρινος, (σ)κατσό-χοιρος ἀπὸ τὸ θέμα ἀκανθο- τοῦ ἀκανθα (Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν. 1, 149 κέξ.). Ἡ μεταβολὴ εἰς σ ἐνισχύει τὴν ἐτυμολογίαν, ἐκ τσιτακισμοῦ τοῦ θ — ἀν δὲν πρέπη νὰ προσφύγωμεν εἰς τὸ κατσί, -ιάζω. Πβ. Α. Τσοραν., Phonét. Rhod., 130 : νθ > *ντσ > τσ : ἀκανθόπρινος > *ἀκαντσόπρινος > κατσόπερνος, ὑποκ. τὸ κατσοπέρι.

2. < κοιν. κατσάβραχα.

3. Ἡ λ. σημαίνει μικρόσωμον ἀπισχναμένον ἄνθρωπον.

4. Κατὰ Ι. Βογιατζ., Ἄνδρ. Χρον. 2, 149, ἡ μικρόσωμος γυνή.

5. Ὁ κατσάγριλας, ἡ ἀγριελαία. Πβ. σελ. 130, ὑποσημ. 1.

6. < κατσαμπρόκος, ἐργαλεῖον ὑποδηματοποιίας. Ἐξ ἰταλ. *caccia brocca* ;

7. Βλ. Ι. Βογιατζ., Ἄνδρ. Χρον., 2, 149 : «κασάρχοντας ὁ, πληθ. οἱ κασαρχόντοι, θηλ. ἡ κασαρχόντισσα=ἄρχοντας, ἀλλὰ μὲ ἔννοϊαν ὑβριστικὴν. Τὸ πρῶτον συνθετικὸν εἶναι τὸ ἐπιθ. κατσός=ζαρωμένος». Πβ. Κασάρχος ἐπών. ἐν Τήνῳ (ἐκ δημοτολ. 1832) ΧΙΛ 824. Δὲν ἀποκλείεται ὡς ἀρχικὸν τὸ καψάρχοντας, διὰ τσιτακισμοῦ τοῦ ψ. Πβ. καψερὸς, καψόγρια.

8. < ἤκατσα - κάτσω - κάτσε, κλπ. Πβ. ἔκασε, ἐκ Σύρου, ἐν δελτ. Φ. Κ. Ὁ τύπ. καὶ ἐν Σύμῃ. Ὁ τύπ. κάσε καὶ παρὰ Ι. Βογιατζ., ΧΙΛ 370, 210 ἐκ Μυκ., καὶ ἐξ Αἰγίνης παρὰ Α. Thumb, Ἀθηνᾶ 3 (1891) 128 : «Περλεργος εἶναι ὁ τύπ. κάσε ἀντὶ κάθισε ἢ μᾶλλον κάτσε. Συνήθως τὸ τ δὲν ἐκβάλλεται πρὸ τοῦ σ ἐν τῇ Αἰγινήτικῃ. Δὲν τολμῶ νὰ προτείνω ἐξήγησιν, ἐνόσω δὲν εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ γραφὴ εἶναι ἀκριβής». Ἐκ Μυκ. ἐν φρ. : «εὐτὸς δὲν ἤκασε, κάσε σύ». «Ἄσε μας νὰ κάσωμε σὲ μιὰ γωνιά.» «Ἄς κάσω γώ, ἀφοῦ δὲ γάθεσαι σύ». Καὶ ἐν ἄσμ. : «Γιὰ διέ τῆνε, γιὰ διέ τῆνε, κάσε ζωγράφησέ τῆνε». Πιθ. ὡσαύτως ὁ ἐξ Αἰγίνης τύπ. κάσε < *κάισε ἢ κάθ'σε.

9. < ξινούτσικος (=ὑπόξιμος) : «τὰ σταφύλια δὲ γουναλιάσανε ἀκόμα, εἶναι ξινούσ'κα».

10. < χοντρούτσικος, ἐν φρ. «χοδρούσ'κο ὕφασμα», ἄλλως χοδρουλό. Τὸ πηχτούσ'κος ἐν φρ. «πηχτούσ'κο ρυζόγαλο».

το φέρεται ἐν τῷ ποιήματι τοῦ Δασκαλογιάννη (βλ. *Annuaire Assoc. étud. grecq.*, 13, 213) : «Λίγ' ἦσαν πού φυλάγασι κ' ἐξάφνου τζ' ἐπλακώσα, καὶ μόνο 'ς τὸ Νερούτζικο φθάνου καὶ τζ' ἐστυλώσα». Τὸ τζ' ἀντὶ τοῦ τσ(αί) καθιστᾷ τὴν ὑπόψιαν πιθανήν. Πβ. καὶ Νερούτσικος τοπων. ἐν Χίῳ (Καρδαμ.) καὶ νηρούσιους — πρόφ. μᾶλλον νηρούσους (= κατάρρυτος τόπος, κατὰ πληροφ. Δ. Λουκοπούλου, ἐξ Αἰτωλίας) καὶ νερούτσικο ὡς προσηγορικόν, τὸ «νεράκι», ἐν Καρυαῖς Θράκης (Μ. Λουλουδοπ., Καρυαί, 195) : «Βάνει τὸ σάλιο τ'ς σάπωνα, τὸ δάκρυ τητς νερούτσ'κο». Ἐν Νάξῳ καὶ Σίφνῳ ὠπευτικῶς τὸ νερὸ λέγεται νερουτσικάκι.

Ὁ τύπ. κριασολιά (= ἡ ἄλλ. κρεατοελιά) οὐχὶ ἐκ τοῦ δευτέρου δι' ἐνδιαμέσου κριατσολιά, ἀλλ' ἐκ τοῦ κριάσ(ι), ὡς λέγεται καὶ ἐν Μυκόνῳ τὸ κρέας.

Ἡ κασίκα¹, τὸ κασ'κάκι λέγονται παρὰ τὰ συνών. ζούλα, ζούσινο ἐν Μυκόνῳ. Πβ. κασ-σίκα ἐν Ἀπερίῳ Καρπάθου κασσικάκι² Σερίφ. Τέλος, σημειῶ τὸν τύπ. ἀσ-σουμά³ ἐξ Ἀπερίου Καρπάθου ὁμοίως.

Ὁ L. Roussel⁴ καταγράφει τὰ ἐξῆς παραδείγματα ἐκ Μυκόνου : σουβάλι, μπράσο, καπάσιος, πεσί, πεσέττα, πέσα (ὡς συνών. τοῦ προηγ.), πεσομάνδηλο (ἔπερ δὲν ἤκουσα, καὶ ὀπωσδήποτε γραπτέον πεσομάδηλο), κουσός, καὶ ξὸς (γραπτέον κ'σός), σπερμασέττα, κορισάτσι (γρ. κορ'σακ') καρρόσα, κλοσιές, σαδίρ', σιμβῶ - σιμβιά (γρ. σιδῶ -βιά), κασίτσι, παπούσιμα, ταράσα, νυφίσα.

2. Παραδείγματα ν(τζ) > (ζ)-ζ.

α/ Ἐν ἀρχῇ λέξεως.

1/ Ἐκ τῆς Τουρκικῆς : ζάκι⁵ Ἀμοργ. (Κατάπ.) Κύζ. Μύκ. Σερίφ. Σίφν. Σχιν. ζ-ζάκι⁶ Ἰκαρ. Καππ. ζ-ζάτσι⁷ Χίος (Καρδάμ.) ζάμι⁸ Ἀμοργ. (Κατάπ.).

1. Κατὰ Α. Κορ., Ἄτ. 4, 226, «Κατζίκα, ξένη λ. Οἱ Οὔγγαροι τὴν ὀνομάζουσι *ketschke* καὶ οἱ Γερμανοὶ *kitze*». Ὁ G. Meyer, *Neugr. Stud.* 2, 66-7, ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ ἀλβαν. *kats-kets*. Βλ. τοῦ αὐτοῦ, *Alban. Wörterb.*, 185.

2. Τὸν τύπ. δίδει ὁ I. Βογιατζ. (XIA 379, 134).

3. < ἀτσουμάδα (=ἀγελάς) ἐν Νισύρῳ Τήλῳ. Βλ. ΙΑ ἐν λ., ὅπου ἔχει ἐκ Καρπ. τὸν ὑπὸ τοῦ E. Μανωλακ., Καρπαθ., 183, παραδιδόμενον τύπ. ἀτσουμάα καὶ χαρακτηρίζει τὴν λ. ὡς ἄγν. ἐτύμου. Ἐκ Σύμης ἔχει τὸν τυπ. τσουμάδα, ἴσως ἀρχικόν. Πβ. τσουμά' Ρόδ.

4. Βλ. *Cont. Myc.*, 159.

5. < κοιν. τζάκι < τουρκ. *osak*. Ἐν Μυκ. προφέρεται καὶ ζάτσι. Διὰ τὴν Κύζ. βλ. XIA 233, 97, ἐν παροιμ. φρ. «κάπνισε τὸ ζάκι τ'» (=εἶδε φαγητὸν μαγειρευόμενον ἐντὸς τοῦ μαγειρείου του, κατέστη αὐτάρκης, δὲν ἐπαιτεῖ πλέον).

6. Ὁ Α. Λουκόπουλος ἐν δελτίῳ τοῦ ΛΙΑ (ἐξ ὕλικου συλλεγέντος «ἐξ οἰκοτροφείου» Ἀθηνῶν) δίδει τύπ. ζάκι ἐξ Ἰκαρίας, ἀλλὰ μετὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Γ. Κατζιδ. περὶ τῆς Ἰκαρίας διαλέκτου γραφέντα (MNE 2,426), πρόφ. ζ-ζάκι. Διὰ τὴν Καππ. βλ. P. Lagarde, *Kleinas.*, 50.

7. Βλ. Σ. Βίου, *Χιακ. γλωσσ.*, 18.

8. < κοιν. τζάμι < τουρκ. *cam*. Ἐκ τοῦ τύπ. τούτου καὶ ζαμαρία ἐν Μυκ. ζαμένιος (ἐν φρ. ζαμένια πόρτα), ζαματὸ (=υαλόφρακτος ἐξώστης), ζαμόπορτα, ζαμόφυλλα. Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1769, 15 : «Θεοδόσης Ζαμαρίας». 17 : «Ἰωάννης πύχει τοῦ Ζαμαρίας». 34 : «Γεώργης τοῦ Ζαμαρίας». Πβ. ζ-ζαμόπορτα Α. Καραναστ., *Φωνητ. Κῶ*, 60. Ὁ L. Roussel, *Cont. Myc.*, 159, ἔχει τὸν τύπ. ζάμι, ἐνῶ ἐν 107 τοὺς ζάμι' καὶ ζάμι' -ὁ δεύτερος ἴσως ὁ πρόδρομος τύπ. ζ-ζάμι. Ὁ ἐκ Σίφνου τύπ. ἐν Λεξιλογ. Δελτ. 1 (1939) 148. Τὸ ἐπών. Ζαμαρίας πιθ. ἐκ τοῦ Gian-Maria.

Δον. Κίμωλ. Μύκ. Σίφν. Σχιν. ζ-ζάμι¹ Ἡρ. Κάλυμν. Κάρπ. Κῶς (ὑπαιθρ.) Χίος (Καρδάμ.) ζαμί² Ἀμοργ. Μύκ. Τήλ. ζ-ζαμί³ Χίος (Μαστιχ.) ζάμβα⁴ Ἀμοργ. Ἡρ. Κίμωλ. Σχιν. ζάβα Μύκ. ζάπα⁵ Νίσυρ. ζ-ζάπα⁶ Σύμ. ζαναμβέτης⁷ Ἀμοργ. Ἡρ. Σχιν. Χίος (Χαλκ.) ζαναβέτης⁸ Μύκ. ζ-ζαν-ναπέτης⁹ Κῶς ζάντα¹⁰ Μύκ. ζελάτης¹¹ Κάσ. ζιλάτης¹² Νίσυρ. ζέπη¹³ Δον. Ἡρ. Κρήτ. Μύκ. Σίφν. Σχιν. ζ-ζέπη Ἀλικαρν. Ἀμοργ. Κῶς ζερεμές¹⁴ Ἡρ. Μύκ. Σύρ. (Ἄνω) ζ-ζερεμές¹⁵ Χίος ζιέρι¹⁶ Ἀμοργ. Μύκ. Νίσυρ. ζ-ζιέρι¹⁷ Κῶς

1. Ὁ Φ. Κ., ἐν δελτ. τοῦ ΑΙΑ, δίδει ἐξ Ἡρ. τὸν τύπ. ζάμι. Προσωπικῶς ἤκουσα τὸν ζ-ζάμι αὐτόθι. Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 370, 2 ΧΙΑ (Κων/ως) ὑπάρχει ἐκ Καρπ. ὁ τύπ. ζάμι, ὅστις γραπτέος διὰ διπλοῦ ζ, ἐν τῷ στ. : «Ἐκεῖ ἔχει πύργον γυάλινον μὲ κρυσταλλένια ζάμια». Ὁ Κ. Diet., Sporad., 58, ἔχει τὸν τύπ. ζάμι ἐκ Καλ. καὶ Κῶ ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ ζ-ζάμι (βλ. ΧΙΑ 727, 26 τοῦ Α. Καραναστ. καὶ Τοῦ αὐτοῦ, Φωνητ. Κῶ, 60). Ὁ αὐτὸς Diet. παραθέτει, ἐνθ' ἀν., 59, τὸν τύπ. ζάμι καὶ ἐκ τῶν «δυτ. νήσων».

2. < κοιν. τζαμί (=τέμενος) < τουρκ. cami : ΧΙΑ 221, 62 (ἐκ Τήλου) : «Τρέμουν τῆς Πόλης τὰ ζαμιά, τῆς Σμύρνης τὰ γιοφύρια». Τὸ ἐξ Ἀμοργοῦ, ἐξ ἰδίας συλλογῆς, ἐν στ. : «ἀπάνω σ' ἀψηλὸ ζαμί νὰ πᾶς, βογιαζιδάκι...»

3. Βλ. Σ. Βίου, Χιακ. γλωσσ., 18.

4. < κοιν. τζάμπα (=δωρεάν) παρὰ τὸ τσάμπα < τουρκ. caba. Ὁ ἐξ Ἡρ. τύπ. ἐν δελτ. Φ. Κ. τοῦ ΑΙΑ.

5. Βλ. Γ. Καζαβ., Νισύρ. λαογρ., 154, ἐν παροιμ. «ζάπα ξίδι, κι ἀπὸ μέλι πιὸ γλυκό».

6. Κατὰ πληροφ. Δ. Χαβιαρά, ἐν δελτ. ΑΙΑ, ἐν φρ. «ζ-ζάπα ζωή» (ἐπὶ τῶν παρ' ἐλπίδα διασωθέντων).

7. < κοιν. ζαναμπέτης (=δύστροπος) < τουρκ. cenabet. Ὁ ἐξ Ἡρ. τύπ. ἐν Σ. Βίου, ΧΙΑ 200, 178. Ἐν Ἀμοργ. (Κατάπ.) καὶ Θηλ. ἐν στ. : «Μωρὴ διαβόλου κόρη καὶ ζαναμβέτισσα».

8. Ἐξ οὗ καὶ ζαναβετιά (=ἡ ιδιότης τοῦ ζ.), αὐτόθι.

9. Βλ. Α. Καραναστ., Φωνητικ. Κῶ, 60.

10. < κοιν. τζάντα < τουρκ. zanta, διὰ τοῦ τζάντα.

11. < τζελάτης - (τζουλάτης, ἀλλαχοῦ) < τουρκ. cellât (=δήμιος, ἐν μεταφ. σημ. τοῦ τυράννου) : «Ἀλλοίμονο κι ἂ δὲ γενῆ αὐτὸ πού ἄλ-λει ὁ νοῦς μου, | μονάχος μου θὲ νὰ ἐνῶ ζελάτης τοῦ κορμιοῦ μου». Βλ. Δωδεκαν. λύρ. I, 153. 68. 153.

12. Βλ. Γ. Καζαβ., Νισύρ. λαογρ. 186.

13. < τζέπη < τουρκ. cer, ἐξ οὗ κοινότερον τσέπη, ἐκ τῆς αἰτ. τὴν τζέπη ἐκληφθέντος τοῦ τζ ὡς προελθόντος ἐκ τῆς συνεκφορᾶς τοῦ ν τοῦ ἄρθρου μετὰ τοῦ τσ. Πβ. καὶ ζεπώνω Μύκ., παρὰ τὰ συνών. βουζοῦ - βουζουδιάζω (=ὑφαρπάζω ξένα χρήματα). Ὁ L. Roussel, Cont. Mys., 160, ἐρωτᾷ : «ἡ τζέπη > ζζέπη > ζέπη;». Τὰ ἐκ Κῶ παραδ. ζ-ζέπη καὶ ζ-ζεπών-νω ἐν Α. Καραναστ., Φωνητ. Κῶ, 60. Ὁ ἐκ Σίφνου τύπ. ἐν Λεξικογρ. Δελτ. 1 (1939) 148.

14. < τζερεμές (=ζημία, πρόστιμον) < τουρκ. cereme. Πβ. παλιο-ζ-ζερεμές Ἡρ., ὑβριστικῶς περὶ ἀνθρ. Ὁ ἐκ Σύρου τύπ. ἐν Α. Κατσ., Κουρσ. 19, 18 (τοῦ 1736) : «θέλει παιδευτῆ σκληρά... καὶ μὲ παιδεία καὶ μὲ ζερεμέ». Ὁ Κ. Κανελλ., Χιακ. ἀνάλ. 297, γράφει μὲν ζερεμές ἐν τῇ παροιμ. «σκότωνα λωλούς, πλήρωνε ζερεμέδες», ἀλλ' ἐν σελ. 472 παραθέτων χωρίον παλ. ἐγγρ. σημειώνει γκερεμέ.

15. Ὁ Σ. Βίος, ΧΙΑ 200, 178, σημειώνει ἐκ Χίου (ἄνευ ἰδιαιτέρου τοπικοῦ προσδιορισμοῦ) τὸν τύπ. ζ-ζερεμές. Ὁ τύπ. γκερεμές διὰ ψευδῆ ἀποκατάστασιν τοῦ τζ ;

16. < κοιν. τζιέρι (=ἡπαρ ζώου) < τουρκ. ciğer, ἐν φρ. «μοῦ ἔρηξες τὸ ζιέρι» (ἢ τὸ σ' κώτι) Μύκ.

17. Βλ. Α. Καραναστ., Φωνητ. Κῶ, 60.

ζιεράκι¹ Χίος ζοβαέρι² Μύκ. ζουβαέρι³ Σίφν. ζοβαεράκι⁴ Κάσ. ζοβαερ'κά⁵ Μύκ. ζουβαερ'κά⁶ Σίφν.

2/ Έκ τῆς Ἰταλικῆς : ζαβούνα⁷ Σῦρ. ζάβουρο⁸ Τῆν. (Κώμ.) ζανδιλόμος⁹ Κύπρ. ζάρα¹⁰ Ἄνδρ. Ζάκ. Ἑρ. Ἴος Κύπρ. Λευκ. Μύκ. Πελοπν. (Ἄνδρίτσ. Μεσσ. Τριφυλ.) Σχιν. Τῆν. (Περαντᾶδ.) Ζιά¹¹ Μύκ. ζίβα¹² Ἄμοργ. Ἑρ. Μύκ. Σχιν. ζίρος¹³ Ἑρ. Ἄμοργ. ἐζόβενος¹⁴ Νάξ. (Δαμαρ.) ζόγος Σίφν. ζόγος, -ζόος¹⁵ Μύκ. ζόχος¹⁶ Ἄλικαρν. ζοχός Τῆν. ζουγαδόρ¹⁷ Ἦπ. (Ζαγόρ.)

1. Βλ. Λαογρ. 8, 202 : «Σὰν προβατάκι τὸ σφαῖξε, σὰν πρόβατο τὸ σφάζει, | σὰν μακελλάρης φοβερὸς τὸ ζιεράκι βγάζει».

2. < ἄλλ. τζοβαέρι < τουρκ. *cevaahir* (=ἀδάμας, πᾶν κόσμημα) ἐν μεταφ. χρήσει, ὡς ἐν βυυκαλ. : «τὸ παιδί τὸ ζοβαέρι ἔς τὰ νησιὰ δὲν ἔχει ταίρι».

3. Κατὰ πληθ. ζουβαέρια ἢ ζουβαερικά = τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ κοσμήματα (ΧΙΑ 160, 17).

4. Βλ. Δωδεκαν. λύρα 1, 120 : «Ζοβαεράκι μου χρυσό, ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι, | ὅταν φιλῶ τὰ χεῖλη σου, ἔχω Χριστὸς Ἄνέστη!»

5. Κατὰ τὰ συνών. χρυσαφικά - μαλαματικά - ἀσημικά ἢ κατάληξις.

6. Βλ. ὑποσημ. 3 καὶ 5.

7. Βλ. *σαβούνα* ἐν σελ. 112.

8. Βλ. *sabi* ἐν σελ. 112.

9. < ἰταλ. *gentiluomo* (=εὐγενής). Πβ. *σινδιλόμος*, ἐν σελ. 114.

10. < ἄλλαχ. τζάρα < ἐνετ. *zara* < ἰταλ. *giara* (=«μέγας πίθος πρὸς ἀποθήκευσιν ἐλαίου», καθὼς γράφει ὁ *I. Βογιατζ.* περὶ τοῦ ἐξ Ἄνδρου ἐν ΧΙΑ 389, 8 καὶ 118, 39 (ἐκ Γαυρίου). «φέρει χάριν μείζονος ἀσφαλείας πλείονα ἢ ὁ πίθος ζωνάρια». Πβ. καὶ ἐν προικοσυμφ. τοῦ 1828 : «βαρέλη ενα μια ζάρα» (Ἄνδρ. Ἡμερολόγιον 1925, 94). Ἐν Μυκόνῳ ἦτο ἐν μεγάλῃ χρήσει ἄλλοτε διὰ τὴν ἀποθήκευσιν τοῦ ἐλαίου καὶ ὕδατος τῶν οἰκιῶν τῆς πόλεως, παρὰ τοῖς χωρικοῖς δέ, τῶν ξηρῶν σύκων. Πβ. καὶ *ζαράτς* Μύκ. καὶ *αζαράκι* τῶν ἐλιῶν Κίμωλ. Ὁ ἐκ Ζακ. τύπ. ἐν ἔγγρ. τοῦ 18ου αἰ. (Παρνασσ. 16, 443). Τὸ ἐξ Ἴου παραδ. ἐν προικοσυμφ. τοῦ 1803 : «μία ζάρα τοῦ λαδιοῦ» (δίδομεν προῖκα) ἐν Λαογρ. 2, 621. Διὰ τὸ ἐκ Κύπρου βλ. ΧΙΑ 227, 45. Διὰ τὸ ἐκ Λευκάδος ΧΙΑ 295. Διὰ τὴν Πελοπν. τὸ ΧΙΑ 457, 8, τὸ 530, 59 καὶ 531, 90 : «δι' ἔλαιον καὶ οἶνον». Ἐκ Τήνου τύπ. *ζάρα* δίδει καὶ *A. Κωστάκης*, ΧΙΑ 824, καθὼς καὶ *ζαράκι*. Πβ. *A. Tsoran.*, *Phonet. Rhod.*, 163 : *giarra* > ...*vdζιάρα*.

11. < *Τζιά* (ἡ νῆσος Κέα). Πβ. ἐν κώδ. *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ., Μυκ., 955, 30 (ἔτους 1668) : «ὁ καντζηλιέρης τῆς κοινότης Ζίας». Ἐντεῦθεν *Ζιώτης* ὡς ἐπών. νῦν, ἀλλὰ κυρίως παλαιότερον. Τὸ ἐκ Σίφνου ἐν ΧΙΑ 160, 14. Ἐκ Μυκ. βλ. Ἄγ. Παντελ., 81 : «Ἀντώνης Ζιώτης μαρτυρῶ». 102, τοῦ 1805) : «Μανολάκης Ζιώτης Μακρῆς». Ἐν ἔγγρ. τοῦ ἔτους 1730 : «Γιώρης Ζιώτης». Ἐν κώδ. 1769, 5 : «Ἀντώνης Φρουζέτης πῶχει τοῦ Ζιώτη». 8 : «Γεώργης πῶχει τῆς Καλούδας τοῦ Ζιώτη». 13 : «Δημήτρης τοῦ Νικολέττου Ζιώτη ὁ υἱός». Ἐν κώδ. *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 1769, 7 : «Γεώργης ὁ Ζιωτάκης».

12. < κοιν. τζίβα.

13. < κοιν. τζίρος (=συναλλακτικὴ κίνησις, ἀνταρβέρι).

14. < ἐπτάνησ. τζόβενο < ἐνετ. *zovene* < ἰταλ. *giovine - giovane* (=νέος 14-25 ἐτῶν, κατὰ τὸ Λεξικὸν τοῦ *Boerio*) ἐν τῇ φρ. «ὁ νέος ἀδερφός μου ὁ ἐζόβενος» (ΧΙΑ 421, 6).

15. < κοιν. τζόγος < ἐνετ. *zogo* < ἰταλ. *gioco* (=χαρτοπαίγιον). Ὁ πρῶτος τύπ. ἐν *I. Βογιατζ.*, 370, 174 καὶ ὁ δεῦτερος κατ' ἐμὴν καταγραφὴν. Ὁ ἐκ Σίφνου τύπ. *ζόγος* ἐν *Λεξικογρ. Δελτ.* 1 (1939) 148.

16. Ἐν *N. Κορτοσοπ.*, Ἄλικαρν., 280. Ὁ ἐκ Τήνου τύπ. ἐν ΧΙΑ 824, 36.

17. < τζογαδόρος (=χαρτοπαίκτης) < ἐνετ. *zogador* < ἰταλ. *giucatore*. Βλ. ΧΙΑ 552, 97.

ζούντα¹ Χίος (Βροντ. Χαλκ.) ζουδάδος² Μύκ. ζονταριστός³ Ἀμοργ.

Ἐκ τῶν παλαιῶν ἐγγράφων ἐκ Μυκόνου ἔχομεν ὡσαύτως τὸ ἐπὼν. Τζιάγος, ὑπὸ τοὺς τύπ. Ζιάγος - Ζιάος - Ζάος⁴.

3/ Ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς : ζίζικας⁵ Ἀλικαρν. Ἀμοργ. Ἄνδρ. Ἡρ. Μύκ. Σίφν. Τῆν. ζίζ-ζικας Χίος (Πυργ. κ.ά.) ζ-ζίζ-ζικας Ἰκαρ. Κῶς Ρόδ. ζίζικας Ἀμοργ. ζούζ'κας Τῆν. (Κῶμ.) σίσικας Σέριφ. Σῦρ. σ-σίσ-σικας Κάρπ. (Ἀπέρ.)

1. < ἰταλ. *giuntia* (=ἐπίγραμμα ὑφάσματος) παραλλ. τῷ ἐνετ. *zonta* (*Boerio*), δ συνηθέστερον παρ' ἡμῖν. Τὰ ἐκ Χίου ἐν ΧΙΑ 712, 42. Ἐνταῦθα σημαίνει γενικῶς τὸ συμπλήρωμα, ὡς τὸν ἀκατιμῶν : «Τὸ κριάς ἦτανε ὄλο ζούντες». Ἐν Μυκ. *σόδα*, -άρω < κοιν. *τσόντα*, -άρω.

2. Βλ. ΧΙΑ 370, 56 ἐν φρ. «τραυὰ τὸ ζουδάδο παννὶ = τὸ ὑψηλὸν ἱστίον τῆς λέμβου» Βεβαίως ἐκ τῆς ἐνετ. μετοχῆς *zontado* < ρ. *zontar* < ἰταλ. *giuntare* = προστιθέναι.

3. Βλ. ΧΙΑ 428, 35 : «...=ματιστός, ἀβγατισμένος μὲ ἄλλο κομμάτι (ζόντα-τσούντα)».

4. < Ἐνετ. *zago* < λατιν. *diacus* < ἑλλ. διάκονος. Βλ. *G. Meyer*, Neugr. Stud. 4, 27. Ὁ *Boerio* ἐν λ. *zago* = κληρικὸς ἔχων μόνον τὴν κουράν ἢ κατωτέρου βαθμοῦ. Ἐν Παδοῦῃ ὠνομάζοντο *zaghi* οἱ νεανίσκοι οἱ χρησιμοποιούμενοι κατὰ τὴν λειτουργίαν εἰς τοὺς ναοὺς. Ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 170, 5 (τοῦ 1664) : «σύμπλοη δ' Ἀντωνέλλος Ζιάγος», καὶ 580, 21 (τοῦ 1666). 248, 7 (1685) : «παπα-Σταμάτης Ζιάγος». Ἐν κώδ. 1729, 2 καὶ 7 : «Γιάκουμος Ζιάγος». Ἐν ἔγγρ. τοῦ 1730 : «Δούκας Ζιάγος». 28 : «τοῦ Γιώρη Ζιάγου». 49 : «Μάρκος Ζιάγος». 60 : «Νικόλαος Ζάου Ριάνος». 67 : Νικολὸς Ζιάγος τοῦ Μαθιοῦ. 72 : «παπα-Ἰωσήφ Ζιάγος». 78 : «παπα-Σταμάτης Ζιάγος». Ἐν κώδ. 1769, 19 : «Κυριάκος Ζιάγος». 28 : «Πέτρος Ζιάγος πῶχει τῆς Μηλιάς» καὶ (δ αὐτὸς) «πῶχει τοῦ Γρίμπλα». Ἄλλ' ἐν 33 : «Γεώργης Τζιάγος τοῦ Κυριάκου».

5. < κοιν. *τζιτζικας*. Περὶ τῆς ἔτυμ. τῆς λ. αἱ γινώμαι δίστανται. Ὁ *H. Pernot*, Chio 1, 294, γράφει σχετικῶς : «Παραδείγματα τροπῆς τοῦ ζ εἰς τζ ἐν τῇ κοινῇ δὲν δύναμαι νὰ παραθέσω εἰμὴ τὰ *ζίζυφο* - *τζιτζυφο* καὶ *ζίζικας* - *τζιτζικας* (παρὰ Βλάχω). Ἐν τῷ πρώτῳ ἴσως ὑπάρχει ἐπίδρασις ἰταλικῆ, τὸ δὲ δεύτερον ἐξ ὀνοματοποιίας». Ὁ *A. Tsoran.*, Phonét. Rhod., 110, ὑποστηρίζει τὴν ἐκ τοῦ ἀρχ. *τέττιξ* προέλευσιν : «τέττιξ > *τσιτσικας > τὸν *τζιτσικα > ὁ *ντζιτζικας* > ὁ *ζίζικας* - ἢ μᾶλλον *ζζιζζικας*». Πβ. ἐνθ' ἀν., καὶ σελ. 161 : «ζ-ζ' ἢ φύσις αὐτοῦ ὡς συριστικοῦ ἠχηροῦ καθιστᾷ τὸ ζ ἀρκετὰ ἰσχυρὸν κατὰ τὴν προφοράν, ὥστε δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ ἀπλοῦν ζ δὲν ὑπάρχει· οὕτω ἀκούονται μᾶλλον *ματζζι*, *βυτζζι*, *ζζιζζικας* παρὰ *ματζι*, *βυτζι*, *ζίζικας*». Ὁ *N. Ἀνδριώτ.*, ΕΛ, κάμνει συγκερασμὸν τῶν δύο ἀπόψεων : «τὸ μεσν. *τζιτζικας* < ἀρχ. *τέττιξ* ἴσως μὲ ἐπίδραση τῆς φωνῆς τοῦ τζι-τζι». Τὴν δυσκολίαν τοῦ κ ἀντὶ τοῦ κανονικοῦ γ (*τέττιγας*) αἶρει ὁ *A. Tsoran.*, ἐνθ' ἀν., 105, δι' ἀρχ. παραλλήλου παραδόσεως : «τέττιξ - τέττιγας > ὁ *τζιτζικας*... Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ ἀρχ. παράδοσις ἐγνώριζεν ἤδη τὸν μετὰ τοῦ κ ἀντὶ τοῦ γ (*τέττικ-ος*) τύπ. Πβ. *Herw. Lex. s.v. τέττιξ hoc vocabulum per κ declinasse contendebat Herodianus, Cheroboscus et Theod. BA 1453 s.v. obmouet* : ἡ δὲ παράδοσις τῶν ἀντιγράφων (*Theocr. et Aristophanis*) οὐκ ἔχει οὕτως ἀλλὰ διὰ τοῦ γ». Προσωπικῶς, νομίζω ὅτι ἡ δυσκολία τῆς ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ ἀρχ. *τέττιξ* ἔτυμ. ἔγκειται εἰς τὴν τροπὴν τοῦ τονουμένου ἀρχικοῦ τε- εἰς τσί-, τζι-Πιθ. θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκκινήσωμεν ἐξ ὑποκορ. *τεττίκιον παραλλήλου τοῦ παρ' Ἡουχ. *τεττίγιον* (ἐν λ. *κερκώπη* μικρὸν *τεττίγιον* τὸ *καλαμαῖον* λεγόμενον) : *τεττίκιον > *τεττίκι > *τιττίκι > *τσιτσιίκι (πβ. *τσιτσικας*) > *τζιτζίκι* (πβ. καὶ τὸ *μυρμήκιον-μυρμή(γ)κι*). Ἐκ τούτου κατόπιν καὶ τὸ *τέττιγας* - *τέττικας* > *τσιτσικας* - *τζιτζικας* (πβ. *μύρμη(γ)κας* - *μέρμη(γ)κας*). Ὁ *N. Ἀνδριώτ.*, ΕΛ, ἔτυμολογεῖ καὶ τὸν παραλλ. τύπ. *τζιτζικας* «ἀπὸ τῆ φωνῆς τζι-τζι». Μήπως λοιπὸν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν καὶ τοὺς τύπ. *σίσικας*, τῆς Σύρου, καὶ *ζίζικας*, τῆς Κύπρου, ὡς ἀπ' εὐθείας ἐξ ὀνοματοπ. (σι-σι, ζι-ζι) προελθόντας ; Ὁ τύπ. *ζίζικας* παρὰ *Δουκαγγίω* : «in Glossis Graecobarb. ἀκανθίας, τέττιγος εἶδος» θεωρία τοῦ *ζίζικου*. Ὁ ἐκ Σίφνου τύπ. ἐν *Λεξιμογρ. Δελτ. 1* (1939) 148. Ὁ ἐξ Ἡρακλείας ἐν *Δελτ. ΑΙΑ* τοῦ Φ. Κ. Διὰ τὸν ἐκ Χίου βλ. *H. Pernot*, Chio 1, 431 καὶ ΧΙΑ 118, 40. Περὶ τοῦ ἐκ Κῶ βλ. *A. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60 καὶ 77. Περὶ τοῦ

ζοφός¹ Κρήτ. Μύκ. ζουφός Σῦρ. ζούφιος Σέριφ. Τῆν. ζούφκιος Ἀμοργ.

4/ Ἀμφιβόλου ἐτυμολογίας : ζάζαλο² Μύκ. ζάνερο³ Ἀμοργ. Μύκ. ζ-ζάν-νερα Ἡρ. Κῶς ζίφος⁴ Μύκ. Χίος (Νένητα)⁵ ζ-ζίφος Κῶς ζίφρα⁶ Μύκ.

β/ Ἐν μέσῳ λέξεως.

1/ Ἐκ τῆς Τουρκικῆς : ἀζαμῆς⁷ Ἀμοργ. Ἡρ. Μύκ. Νίσυρ. Σχιν. Ἀζαμιά⁸ Σίφν. ἀλαζᾶς⁹ Ἀμοργ. Ἡρ. Μύκ. Σχιν. ἄχαρζος¹⁰ Κάρπ.

ικαρίου, Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ 2, 426. Ὁ Κοραῆς, Ἄτ. 1, 2, ἔχει τὸν τύπ. ζίζικας ἐκ Ρόδου, ἐνῶ ὁ Κ. Diet., Sporad., 58, ἐκ Κῶ καὶ Καλύμνου, ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ ζ-ζίζ-ζικας διὰ τὴν Κῶ. Τὸν τύπ. «ζίζικας» ἔχουν οἱ Δουκᾶγγιος καὶ Somavera. Ὁ ἐξ Ἀμοργοῦ παρὰ Κ. Diet., Sporad., 59. Ὁ ἐκ Τήνου ἐν ΧΙΑ 361, 226. Ὁ ἐκ Σερίφου σίσικας ἐν ΧΙΑ 379 καὶ ὁ ἐκ Σύρου ἐν ΧΙΑ 339. Πβ. ζιζ'-κουμάννα ἢ, ἐν Τήνῳ (ΧΙΑ 824, 273) παρὰ τὸ τζιζ'κας αὐτόθι.

1. < *τζοφός < *τσοφός < *σοφός < ἀρχ. σομφός. Πβ. Κ. Diet., Sporad., 229 : «ζοφός (=ἄχυμος), περὶ καρπῶν, Μύκ. Somavera : ὁ ὡς στουπεῖον. Byzantios : ζοχός laiteron- ὄπερ ὄμως ἐκ τοῦ σόγγος. Κατὰ τὸν Εὐστάθιον, Ἰλ. Ξ 142, ἐκ τοῦ σομφός «χαῦνος καὶ ἀραιὸς τὰ ἐντός, ὁποῖόν τι καὶ ὁ σπόγγος καὶ ὁ νάρθηξ». Παρ' Ἰπποκρ. Ἀριστοτ. σημ. τὸν σπογγώδη». Ὁ ἐκ Σύρου τύπ. ἐν ΧΙΑ 339, 67, ἐν τῇ σημ. τοῦ μαλακοῦ, ἐπὶ δέρματος βοῦς (βυρσοδεψ. ὄρ.). Ὁ τύπ. ζούφιος < κοιν. τζούφιος, πιθ. κατὰ τὸ συνών. κούφιος, ἐν Ι. Βογιατζ., ΧΙΑ 379 καὶ 361. Πβ. καὶ ζοφαίνω (=καθίσταμαι ζοφός) Μύκ.

2. < τζάντζαλο = «κουρέλι ὄψιμο ἄμεσον. τζάντζαλο < μεσον. τσάνταλον < ἰταλ. cencio (M. Triantaphyll., Lehnwort., 134). Ἐν παροιμ. : «Πόχει παιδιὰ καὶ ζάζαλα, ἔς τὸ γάμο τί γυρεύει;».

3. Πιθ. ἐκ τῆς τουρκικῆς. Βλ. Κορ., Ἄτ. 4, 594 : «τζάνερα» οὕτως ὀνομάζομεν σήμερον γένος τι Προῦνων ἢ Λαμασκηνῶν, μὲ λέξιν τουρκικὴν ἢ ταταρικὴν, σύνθ. ἀπὸ τὸ Ἐρῖκ (=prune) καὶ τὸ Δσχάν, κατὰ τὸν Πάλλαν (Pallas, 2 Voyag., IV, 196). Εἶναι τῶν Γάλλων la grande brignole violette. Τὸ Δσχάν, ὡς τὸ γράφει ὁ Πάλλας (Dschan erik), πιθανὸν ὅτι σημαίνει τὸ αὐτό, καὶ τὸ γνωστὸν Χάν, ἐπώνυμον τῶν ἡγεμόνων τῆς Σκυθίας, καὶ ἐδόθη εἰς τὸ Προῦνον ὡς δηλωτικὸν τῆς ὑπεροχῆς του, Προῦνον βασιλικὸν δηλαδὴ ὡς ἄλλοτε ἐλέγετο καὶ εἰς τοὺς Γάλλους, la prune impériale, la prune dauphine...». Περὶ τοῦ ἐκ Κῶ τύπου βλ. Α. Καραναστ., Φωνητ. Κῶ, 60. Ὁ ἐξ Ἡρακλ. ἐξ ἰδίας συλλογῆς. Ὁ Ν. Ἀνδριώτ., ΕΛ, γράφει : «ἴσως διὰ-νερο (=γεμᾶτο χυμὸ)» (M. Φιλήντ., Γλωσσογν. 1, 144 κέξ.).

4. < κοιν. τζίφος = ἀποτυχία. Τὸ ΕΛ. βλ. Κ. Krumbacher, Β. Ζ. 11, 303, τὸ ἀνάγει εἰς τὸ ἀρχ. ἑλλ. ψήφος. Ἴσως συσχετιστέον πρὸς τὸ τζίφρα, δι' ὃ βλ. κατωτ. ὑπόσημ. 6.

5. Βλ. X K 3808, 125.

6. < τζίφρα = δυσανάγνωστος ὑπογραφή. Ἐκ τοῦ Ἑνετ. zif(e)ra < ἰταλ. cif(e)ra, κατὰ Boerio, συνθηματικὴ γραφή. Βλ. καὶ Κ. Krumbacher, ἐν J. Psichari, Études de philologie néo-grecque, 347, καὶ ΕΛ : ἐν τσίφρα < μεσον. λατιν. cifra < ἀραβ. sifr=μηδέν, ἴσως ἑλλην. ἀρχῆς (κατὰ Α. Maidhof, Neugr. Ruchwand. roman., 77). Κατὰ τὸ Λεξ. Larousse, ἐν λ. chiffre (=ἀριθμ. σημεῖον, συνθηματικὴ γραφή) ἐκ τοῦ ἀραβοτουρκ. sifr. Κατὰ τὸ τουρκ. λεξ. τοῦ Muhtar, sifir=science imaginaire de divination

7. < κοιν. ἀτζαμῆς=ἄπειρος, ἀδέξιος. Κατὰ τὸ ΙΑ, τὸ ὁποῖον ἔχει τὸν τύπον μόνον ἐκ Νισύρου, ἐκ τοῦ τουρκ. acemî.

8. Βλ. Κ. Diet., Sporad., 353 : «καὶ μένα μὲ παντρέψαν κάτου στήν Ἀζαμιά» (=Ἀτζεμιά, τὴν Περσίαν).

9. < κοιν. ἀλατζᾶς < τουρκ. alaca, κατὰ τὸ ΙΑ, ... «ὑφασμα ἐξ οἰασθῆποτε ὕλης μετὰ ποικίλων χρωματιστῶν ραβδώσεων ἢ τετραγωνιδίων». Πβ. καὶ «ἀλαζαδένιο πονκάμισο» Μύκ.

10. Ἐν τῇ σημ. τοῦ ἀνέξοδος. Βλ. Ε. Μαρωλακ., Καρπαθ., 183. Πβ. σελ. 142, ὑπόσημ. 1 τοῦ ἀνά χεῖρας.

γλεζές¹ Ἄμοργ. (Χώρα.) Μύκ. *Καραζαριά* ἢ *-Καραζᾶς*² Ἄμοργ. Κουφον. *κοζά(μ')*³ Ἄμοργ. Ἡρ. Μύκ. *μαζούνι*⁴ Ἄμοργ. Μύκ. *μαζ-ζούνι* Κουφον. Κῶς *μεζίτι*⁵ Ἀλικαρν. Ρόδ. *βαζάκι*⁶ Μύκ. *βαζάκι* Ἄμοργ. *παζ-ζάκι* Κῶς *βαζανάκης*⁷ Ἡρ. Κουφον. Μύκ. *παζανάτσης* Ἀλικαρν. *παζάρι*⁸ Μύκ. *παζ-ζάρι* Κῶς Χίος (Καρδάμ.) *πελεζίτσι*⁹ Ἀλικαρν. *τέξερης*¹⁰ Ἄμοργ. (Κατάπ.) Μύκ. *τέζ-ζερης* Χίος (Πυργί) *τέζ-ζερη* ἢ Κῶς *δέξερες* ὁ (πληθ. *δεξέροι* οἱ) Σῦρ. *δέξερης* Ἄμοργ. Ἄπασαι αἱ λέξεις αἱ λήγουσαι εἰς *-τζής*, εἴτε αὐτούσαι τουρκικαὶ εἴτε μόνον κατὰ τὴν κατάληξιν: *ἀβτζής*¹¹ Μεγίστ. Σῦρ. *ἀβιζ-ζής* Χίος (Καρδάμ.) *βιόλαζης*¹² Ἄμοργ. Δον. Ἡρ. Κουφον. Σχιν. *βιολιτζής* Μύκ. *γανοτζής*¹³ Ἡρ. *γανουτζής* Ἄμοργ. *γεμιτζής*¹⁴ Ἄμοργ. Δον. Ἡρ. Μύκ. Σχιν. *γεμιζ-ζής* Κῶς *κιμιντζής* Κάρπ. *γενατιτζής*¹⁵ Ἄμοργ. Μύκ. *γιαρδιμιτζής*¹⁶ Μύκ. *γλυκατζής*¹⁷ Ἄμοργ. (Κατάπ.)

1. < κοιν. γλε(ν)τζές < τουρκ. *eğlence* (ΕΛ).

2. Τοπων., ἀπὸ τοῦ κατόχου τῶν κτημάτων *Καρα(τ)ζᾶ*.

3. < κοιν. *κοζά(μου)* (= τόσον μέγας) < τουρκ. *koca* (=παλαιός, μέγας, γέρων), ἐν φρ. «κοζά γάδαρος» Ἡρ. Ὁ παλαιὸς δήμαρχος Ἀθηναίων *Κ. Κοτζιάς*, ὅστις συχνὰ ἐπεσοπέτετο τὴν Μύκονον, ὠνομάζετο πάντοτε *Κοζιάς* ὑπὸ τῶν ἐντοπίων. Πβ. καὶ *Κοζιάδαινες*=θυγατέρες τοῦ μυκονίου πλοιάρχου *Κοζιά*.

4. < κοιν. *μαντζούνι* < τουρκ. *macun*, κατὰ τὸ ΕΛ: «ἤδη τοῦ 16ου αἰώνα, δυναμωτικό». Ὁ ἐκ Κῶ τύπ. ἐν *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60.

5. < κοιν. *μεζίτι* < τουρκ. *mediciye*=νόμισμα κοπὲν ὑπὸ Ἀβδουλμετζιτ ('Αθηνᾶ 62, 289). Πβ. ἐκ Μυκ. παρων. «ὁ Παναγιώτης ὁ *Μεζίτιης*». Βλ. περὶ τοῦ ἐκ Ρόδου ἐν *Α. Tsoran.*, Phonét. Rhod., 162: *d > t: mejidyē > μεζιτιές* (=φέσι ἀξίας ἐνὸς *mejit*), *mejit > μεζίτι*.

6. < κοιν. *μπατζάκι* (=σκέλος περισκελίδος) > τουρκ. *bacak* (=κνήμη) ΕΛ.

7. < κοιν. *μπατζανάκης* (=σύγγαμβρος) < τουρκ. *bacanak* (ΕΛ). Ὁ ἐξ Ἀλικαρν. τύπ. ἐν Ἀθηνᾶ 62, 295.

8. < κοιν. *παντζάρι(-α)* ἢ *κοκκινογούλι(-α)* < τουρκ. *pancar* (ΕΛ). Ὁ ἐκ Χίου τύπ. ἐν *Σ. Βίου*, Χιακ. γλωσσ., 18.

9. < *μυλιετζίκι* < τουρκ. *bilecik*=ψέλιον ('Αθηνᾶ 62, 295).

10. < κοιν. *τέντζερης* (=χύτρα) < τουρκ. *tencere* (ΕΛ). Πβ. *τεξερέδια* Μύκ. Τὸ ἐκ Σύρου παραδ. ἐν ΧΙΛ 339, 164: «ἔχου' σκάλ' τοῦ καμ'νάρη, μὰ ἔχου' τσαὶ *δεξέροι*» (ἐν οἰκίᾳ τινός). Ὁ ἐκ Χίου τύπ. ἐν *Η. Pernot*, Chio, 1, 431.

11. < *ἀβτζής* (=κυνηγός). Βλ. ΙΛ ἐν λ.

12. < *βιόλατζης* (=ὁ παίζων βιολί) παρὰ τὸ *βιολιτζής* κατὰ τὸ *βιόλα*, ἐξ οὗ ἐτυμολογεῖ τὸ ΙΛ μὴ παραθέτον τοὺς ἐμοὺς τύπους. Πληθ. *βιολαζήδες*. Πβ. καὶ *βιολαζής* Δον. καὶ *ὄργαναζής*, *-ιτζής* Ἄμοργ.

13. < κοιν. *γανοτζής* ἢ *γανατζής*, ἐκ τοῦ *γανώνω* καὶ τῆς παραγωγ. καταλ. *-τζής*, κατὰ τὸ *γανωματής*. Πβ. *καλατζής* περαιτέρω, καθ' ὃ καὶ κατὰ τὸ συνών. *χαρανᾶς* τὸ *γανα-* ἢ καὶ δι' ἀφομοίωσιν.

14. < *γεμιτζής* - *γκεμιτζής* < τουρκ. *yemici* (ΕΛ). Ὑπάρχει ὁμοῦ καὶ παράλλ. τύπος *gemici*. Ἐξ ἑκατέρου τούτων οἱ ἑλλ. *γε-γκε*. Παροιμ.: «τοῦ *γεμιτζή* μὴ φᾶς λεφτά, γιὰτὶ ἔ' μεγάλο κρῖμα» Ἡρ. Ὁ ἐκ Κῶ τύπ. ἐν *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60. Πβ. *γεμιζ-ζόπουλο* («μοῦτσο») Κᾶσ.

15. < *γενατιτζής* (=πέισμων) παρ' ὃ καὶ *γινατιτζής*, ἐκ τοῦ τουρκ. *inal* (=πέισμα) καὶ τῆς καταλ. *-τζής*.

16. < *γιαρντιμιτζής* (=βοηθός) < τουρκ. *yardimci*, δι' ἀνάπτυξιν συνοδ. φθόγγου *i* παρὰ τὸ *μ*.

17. < *γλυκατζής* (=ζαχαροπλάστης) ἐν τοπων. «ἡ Παναγία τοῦ *Γλυκατζή*».

δυναμιτιζής¹ Ἄμοργ. (Κατάπ.) *καλαϊζής*² Ἄμοργ. Ἡρ. Σχιν. *καπνουζής*³ Ἄμοργ. Μύκ. *καφεζής*⁴ Ἄμοργ. Ἡρ. Μύκ. *καφεζ-ζής* Ἰκαρ. Κῶς *καφενεζής* Μύκ. *λασπι(ζ)-ζής* Σέριφ. *βογιαζής*⁵ Δον. Μύκ. *μιογιαζής* Ἄμοργ. Λέρ. *μπογιαζ-ζής* Κῶς Χίος (Πυργί) *μιομιορζής*⁶ Λειψ. *δαβαζής*⁷ Μύκ. *δοργαναζής*⁸ Ἄμοργ. *δοργανιζής* Ἄμοργ. *παραγαζής*⁹ Ἄμοργ. Λέρ. *πριοιζής*¹⁰ Κουφον. *ρακεζής*¹¹ Ἄμοργ. Ἡρ. *ρακεζεύω* Ἄμοργ. Δον. Ἡρ. *σαλιμιζής*¹² Μύκ. *φαναρζής*¹³ Ἄμοργ. Κῶς Μύκ. *φουρνελλαζής*¹⁴ Δον. Κουφον. *χαϊριζής*¹⁵ Ἄμοργ. Μύκ. *χωραταζής*¹⁶ Ἄμοργ. Μύκ. *χωρατ-ταζ-ζής* Κῶς.

1. < *δυναμιτιζής* = ὁ ρίπτων δυναμίτες, ἄλλως *φουρνελλαζής*, εἰ καὶ ὁ πρῶτος λέγεται περισσότερον περὶ τοῦ ἐκ τῆς λέμβου διὰ πυρίτιδος ἀλιεύοντος.

2. < *καλαϊτιζής*, παρὰ τὸ κοιν. *καλαντιζής* (= *κασσιτερωτής*). Πβ. *γανοζής*. Συνών. καὶ *χαρναῆς*, εἰς τὰς νήσους.

3. < *καπνουζής* = *καπνοκαλλιεργητής* (ἐκ τῶν μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν ἐγκατασταθέντων προσφύγων *καπνοκαλλιεργητῶν* ἐν Μυκόνῳ).

4. < κοιν. *καφετιζής* (*καφε* + *τιζής*, ἐνῶ *καφενεζής* < *καφενές* - ἐκτὸς ἂν ἐκ τουρικῶν ἀρχικῶν ἀμφοτέρα). Ὁ τύπ. *καφενεζής* καὶ παρὰ *I. Βογιατζ.*, 77.

5. < *μιογιατιζής* < τουρκ. *boyacı*. Τὸ ἐκ Λέρου παράδ. σημαῖνον «ψάρι πού ρίχνει γαλάζια βαφὴ ὅταν τρέχη», ἐν ΧΙΑ 700β, 86. Πβ. καὶ ἐν κώδ. 1791, 21: «Ἄννα τοῦ *Μπογιαζή*» καὶ 1769, 7: «Γιάκουμος τοῦ *Μπογιαζή*». 8: «Γεώργιος *Μπογιαζής*». 32: «Ἄντριὰς τοῦ Γιάκουμου *Μπογιαζή*». Ὁ ἐκ Κῶς τύπ. ἐν Λαογρ. 14 (1952), 238. Πβ. τύπ. *βογιαζιδάκι* ἐν Ἄμοργῳ: «Ἄπάνω σ' ἀψηλὸ ζαμι νὰ πᾶς, *βογιαζιδάκι*» (ἐξ ἰδίας συλλογῆς). Πβ. *μπολιαζής* ἐν Κιμῶλω. Ὁ ἐκ Χίου τύπ. ἐν *H. Pernot*, Chio, 1, 431.

6. Ἐν ΧΙΑ 700γ, 260: «εἶδος σκυλλόψαρου φέροντος μελανὰς κηλίδας».

7. < κοιν. *νταβατιζής* (= ἐραστής - ὑποστηρικτὴς ἱεροδούλων ἢ ἐν γένει ἀνηθικῶν ἀνθρώπων, ἐνεργειῶν, «παλληκαρᾶς»).

8. < *δοργανατιζής* - *δοργανιζής* (= *δοργανοπαίκτης*) ἐν ἄσμ. «μὴ μὲ δέρνης, μάννα, μὲ τ' ἀργαλειοῦ τ' ἀδί, | κ' ἐγὼ θὰ τότε πάρω τὸ *βαλι-οργαναζή*». Πβ. *βιόλαζης*, *-ιζής* Ἄμοργ.

9. < *παραγατιζής* (= ὁ ἐργαζόμενος εἰς τὸ *παραγαζήδικο* καίκι, τοῦ *παραγαδιοῦ*). Βλ. ΧΙΑ 700β, 86 καὶ 77.

10. < *πριοιτιζής* (= ὁ ἐργαζόμενος μὲ πρίονι), διὰ μετάθεσιν τοῦ *ρ*.

11. < *ρακιγιτιζής* (= ὁ παρασκευάζων ἐκ τῶν στεμφύλων τὸ *ρακί*, ὅστις *ρακεζεύει* εἰς τὸ *Ρακεζό* - «εἰς τὸ *ρακεζὸ* *ρακεζεύομε*» Δον. ἢ *ρακεζήδικο*). Πβ. *Ρακεζά*, τὰ τοπων. ἐν Ἡρ. Βλ. *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 1766, 3 (ἔτους 1779): «μὲ τις μισὲς *ταράσες* καὶ τὸ *ρακεζήδικο*» (καὶ ἐν 5, 7, 13 ὁ τύπ.). Πβ. 1206, 5 (ἔτους 1670): «σπίτι... εἰς τὴν ἰποθεσίαν... Παναγιὰ τοῦ *Ρακεζή*» καὶ 1598, 1 (1674): «τοῦ Γεώργη τοῦ *Ρακεζή*». Ἐν ἐγγρ. Ἄγ. Παντελ., 84 (1742): «ἡ Ἄβιολέττα τοῦ *Ρακεζή*». 79 (1712): «σύμπληρος ὁ *Ρακεζής*». Πβ. *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 1702, 2 (1778): «ἕνα κατώγι εἰς τὴν κοντράδα τῆς Παναγίας τοῦ *Ρακεζή* τοῦ *Χαζη-Λοῖζου*». Ἄλλά: 372, 2 (1665): «μὲ τὸν *Ρακεζή*», καὶ 4: «ὁ ἄνωθεν *Ρακεντιζής*».

12. Παρων. ἀνθρώπου κάμνοντος ἐπιδεξίους κινήσεις κατὰ τὴν πάλην, *σαλίμι* < κοιν. *σαλίμι* < τουρ. *calım* = *côté tranchant de l'épée, air, ton*, κατὰ τὸ Λεξ. τοῦ *S. Muhtar*.

13. < κοιν. *φαναρτιζής* (= φανοποιός). Πβ. *φαναρτιζήδικο* (= τὸ ἐργαστήριόν του, φανοποιεῖον). Λέγεται καὶ *φαναρᾶς* ὁ ἀσκῶν τὴν τέχνην. Πβ. παρων. *Φαναροῦ*, ἐκ Μυκόνου πάντα.

14. < κοιν. *φουρνελλατιζής* (= ὁ ἐργάτης τοῦ λατομείου ὁ τοποθετῶν τὰ φουρνέλλα, τοὺς δυναμίτας ἀνατινάξεως). Πβ. *δυναμιτιζής* καὶ *λαγονμιζής* παρὰ *Somavera*.

15. < *χαϊριτιζής*, ὁ κάμων *χαῖρια* (= διευκολύνσεις) ὁ διευκολύνων, βοθητῶν τοὺς ἄλλους. Τὸ θηλ. «*γυναῖκα χαῖριζίδισσα*» Μύκ.

16. Ὁ λέγων *χωρατά*, ὁ ἀστειολόγος, κοιν. *χωρατατιζής*, θηλ. *χωραταζοῦ* Μύκ.

Ἰδιατέρως σημειοῦμεν τὴν λίαν συνήθη λ. *χατζῆς*¹ ἀπαντῶσαν ὑπὸ τὸν τύπον *Χατζῆς* εἰς παλαιὰ ἔγγραφα Μυκόνου καὶ ἀκουομένην ἐν Ἀμοργῷ Κιμῶλω, Σχινοῦσση *Χαζ-ζῆς* Κάρπ. Κῶς.

Ἐκ παλαιῶν ἐγγράφων : *Μποσταζῆς*² Μύκ. *Ντεμερτζῆς*³ Μύκ. *Χαλαβαζῆς*⁴ Μύκ. Σῦρ. Πβ. καὶ *κουϊμιζῆς*⁵ Μύκ. καὶ *λαγουμιζῆς*⁶ *Somavera*.

*φλιζάνι*⁷ Ἀμοργ. *φλιζ-ζάνι* Κῶς Χίος (Λιθί) *φλεζάνι* Μύκ. *φραζόλα*⁸ Ἀμοργ. Μύκ. *χαζάρι*⁹ Ἀμοργ. (Αἰγιάλ.) Κάλυμν. Κάρπ. Μύκ. *χαζάρι* Κῶς (Πυλί) *χανζάρι* Μακεδ. (Γκριντᾶδ.) — ἔθεν *χαζιαράκι* Κάσ. *χαζεράκι* Τῆλ. *χαζιράκι* Κίμωλ. *χαζαριὰ* Χίος *χαζ-ζαργκιὰ* Χίος (Καρδάμ.) *χαζαρζὰ* Κάλυμν.

1. < κοιν. *Χατζῆς* ὡς προσηγορικὸν τῶν προσκυνητῶν τῆς Μέκκας, πρῶτον συνθετικὸν ὀνομάτων. Πβ. *Χαζ-ζάμαλ-λος* (< *χαζ-ζη-Ἀμαλλος*) Κῶς *Χαζ-ζηδημήτρης* - *διαμαντῆς* - *Μπαλῆς* - *Νικολός*, *Χαζ-ζανδώνης* (ἐν *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60) καὶ *Χαζ-ζηχασάκης* Κάρπ. Πβ. κῶδ. ἐκ Μυκ. 1769, 3 : «Ἀντώνης τοῦ Γιάγκου ἐπλήρωσεν τοῦ *Χαζῆ-Ἀντωνάκη*». 6 : «Γιαννούλης πῶχει τῆς Πασκουλοῦς ἐπλήρωσεν τοῦ *Χαζῆ-Ἀντώνη*». 10 : «Γεώργης Κουνάνης ἐπλήρωσεν τοῦ *Χαζῆ-Ἀντωνάκη*». 11 : «Ἐπλήρωσεν καὶ τὸ ἔλαβεν ὁ *Χαζῆ-Ἀντωνάκης*». Ἄλλὰ 22 : «Μᾶρκος Μπαοῦς ὁ *Χατζῆς*». 1769, 56 : «*Χαζῆ-Ἀντώνης Πατῆς*» (=Μπατῆς). Ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 1796, 5 (ἔτους 1779) : «*Χαζῆ-Γεώργης Κανισκάς*». 1794, 1, 8 (ἔτους 1779) : «*Χαζῆ-Ἰωάννης Κανισκάς*». Ἐν Ἀγ. Παντελ., 118 (ἔτους 1779) «*Χαζῆ-Ἀλέξανδρος Γριπάρης μαρτυρῶν*» ἀλλ' αὐτόθι καὶ «*Χατζῆ-Γιώργης Κανισκάς*». 87 (1775) : «*Χατζῆ-Μακάριος Φαμελίτης*». 98 (1797) : «*Ἰωάννης Χατζῆ-Πέτρου Φωτίου*». 102 (1805) : «*Ἰωάννης Χατζῆ-Κυριακοῦ*». 87 (1775) : *Χατζῆς*. 92 (1808) «εἰς τοῦ *Χατζῆ* τὸ κλεῖσμα».

2. < *μποσταντζῆς* < τουρκ. *bostanci* (=κηπουρός). Ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 791, 15 (ἔτους 1667) : «*Ἰωάννης Μποσταζῆς*». 1215, 4 (1670) : «Βερόνα συβία τοῦ Μάρκου *Μποσταζῆ*». 1542, 4 (1673) : «Μπεδενιούδα χήρα συβία τοῦ ποτὲ Ἀντώνη *Μποσταζῆ*».

3. < *ντεμερτζῆς*, γνωστοῦ καὶ ὡς ὄν. : *Δεμερτζῆς* < τουρκ. *demirci* (=σιδηρουργός). Ἐν κῶδ. 1769, 31 : «Χριστόδουλος *Ντεμερτζῆς*». 47 : «τοῦ Δημήτρη *Ντεμερτζῆ* ὁ υἱός».

4. < *Χαλαβαζῆς* < τουρκ. *halveci* (=χαλβαδοποιός). Ἐν κῶδ. 1769, 49 : «*Ἰωαννίκιος Χαλαβαζῆς*», καὶ ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ., 22, 26 (ἔτ. 1793) : «*Λινάρδος Χαλαβαζῆς*». Πβ. *Π. Ζερλέντ.*, Μαντροκάθ., 6 (ἐν ἔγγρ. τοῦ 1509 - ἐπιστολῇ) «τὸν Γιοργί *Χαλαβαζῆ*», ὅπου παρατίθενται καὶ τὰ : *Νεράντζι*, *Τζορτζι*, *Καντζιλιερι*, *Βουτζίνο*, *Πονοφάτζος* (=Μπονιφάτσιος, ἀσφαλῶς), «*Γεώργιος Δουράτζος καντζιλιέρις τις κοινότης*».

5. < *κουγιουμιτζῆς* < τουρκ. *kyumtci* (=χρυσοχόος). Ὁ τύπ. ἐν ἐπιγραφῇ παλαιᾶς εἰκόνοσ τῆς Παναγίας, (εὔρισκομένης εἰς χεῖρας Φλώρας Ἀλ. Γαλῶνη, ἐν Μυκόνῳ) δημοσιευθείσης ἐν ἔφημ. «*Νέα Μύκονος*», φύλλ. Δεκεμβρίου 1961.

6. < *λαγουμιτζῆς*=*minatore*, συνων. τοῦ *φουρνελλατζῆς*, δ. ἰδ. (ὑποσημ. 14, προηγ. σελ.).

7. < κοιν. *φλιζάνι* < τουρκ. *filcan*. Πβ. καὶ *φλεζάνα* ἢ, μεγεθ. ἐν Μυκ., καὶ *φλεζανάκι* αὐτόθι. Ὁ *Ι. Βογιατζ.* ἔχει ἐκ Μυκ. τὸν τύπ. *φλεζάν'*, γρ. *φλεζάν'*.

8. < κοιν. *φρα(ν)τζόλα* < τουρκ. *francala*, ΕΛ.

9. < κοιν. *χα(ν)τζάρι* < τουρκ. *hançer*. Τὸν ἐκ Κῶ (Πυλ.) τύπ. βλ. ἐν *K. Diet.*, Sporad., 313 στ. 40 : Καὶ «βγάλει τὸ *χαζάρι* του 'πὸ τ' ἀργυρὸ φεκάρι.» Ἴσως διὰ τοῦ ξ ὑποδηλοῦ ὁ σ. τὴν ἐκτεταμένην προφορὰν ζ-ζ. Ὁ ἐξ Αἰγιάλης Ἀμοργοῦ τύπ. ἐν στ. : «μικρὸν δὲ ζῶσαν στὸ σπαθί, μικρὸν καὶ στὸ *χαζάρι*.» Ὁ ἐκ Μακεδ. ἐν ΧΙΑ 56α, 100 : «παλληκάρια διάλιγαν μὲ σπαθιά κὶ μὲ *χανζάρι*». Ὁ ἐκ Καρπ. ἐν *Μ. Μιχαηλ.-Νουάρ.*, Λαογρ. σύμμ. Καρπ., 1, 18 : «Σούσα μου, μτσὸς σ' ἐσχότωσε μὲ τὸ χρουσὸ *χαζάρι*» Ὁ τύπ. *χαζιαράκι* ἐν Δωδεκαν. λῶρα, 1 167. Ὁ *χαζεράκι* ἐν ΧΙΑ Κων/ως 294, 45 : «Τὸ *χαζεράκι* του 'βγαλεν ἀπ' τῆ λιγνή του μέση». Ὁ *χαζιράκι* ἐξ ἰδίας συλλογῆς, ἐν στ. : «βγάζει τὸ *χαζιράκι* του, δίδει του μιά στὸ στόμα». Ὁ τύπ. *χαζαριὰ* ἐν *Κ. Κανελλ.*, Χιακ. ἀνάλ., 68 : «πρῶτα κτυπᾷ τὴν *χαζαριὰ* τσ' ὕστερα ἀνερωτᾷ τον». Ὁ τύπ. *χαζ-ζαργκιὰ*

χαρζανής¹ Μύκ. χαρζιλίκι 'Ηρακλ. Μεγίστ. Μύκ. χαρζιλίτσι 'Αμοργ.

2/ 'Εκ τῆς 'Ιταλικῆς : 'Αλιζερίνος² Μύκ. ἀνεβαζάρω³ 'Αμοργ. Μύκ. ἀνηβαζ-ζάρω Χίος (Καρδάμ.) ἀνηβαζ-ζαίονω Χίος (Καρδάμ.) βαλίτζα⁴ Μύκ. βιάζο⁵ Λειψ. βολταζάρω⁶ Μύκ. βορταζάρω, -αίρω Κάσ. βορταζ-ζάρω Κῶς βορτεζ-ζάρω Κῶς βορτεζάρω 'Αμοργ. Νάξ. (Τσικαλαρ.) βολεζάρω Κουφον. βολτεζάρω Δον. γάζος⁷ 'Αμοργ. 'Ιος Θήρ. Μύκ. Τῆν. (Πλατ.) γάζ-ζος Κῶς Σύμ. 'Εκ τοῦ γάζος, καὶ γαζάκι⁸ Κουφον. Μύκ. Τῆν. γαζουνιάζω⁹ Τῆλ. γαζουνώνω, -ωτός¹⁰ Μύκ.

ἐν Σ. Βίον, ΧΙΑ 200, 11 (=πληγὴ διὰ χ.). 'Ο τύπ. χαζαρζά ἐν *K. Diet.*, Sporad., 323, στ. 16: «τσαὶ τρίτος ποδὸ κακὸς φονιάς τρεῖς χαζαρζές τοῦ γώνειν» καὶ 21: «έτσεινος ποὺ τοῦ βάρεσε τρεῖς χαζαρζές, τοῦ λέει». Καὶ 324, στ. 37: «μόν' εἶναι χαζαρζές βαρζές ποὺ ζατρεϊζά 'ἐν ἔχουν». Πβ. ἐκ παλ. ἐγγρ. Μυκ. (*Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 459, 20, (ἔτους 1665): «εἰς τόπον Χαζαράδω».

1. 'Ὡς ὄν. ἀνδρὸς ἐν παραμυθ., πιθ. ἐκ τοῦ τουρκ. *harç* (=ἔξοδος, κόσμημα), ὁ ταμίας, ὁ θησαυροφύλαξ. Πβ. *ἄχαρζος* (=ἀνέξοδος), πβ. σελ. 138' καὶ *χαρτζανέω* ἐν ΧΙΑ 681, 289 ἐκ Βοῖου Μακεδονίας (τοῦ γράφοντος): «ἂν ἔχῃς ρούχα, βάστα τα' φλουριά, χαρτζάνερε τα» (=ἐξόδευσέ τα). 'Εκ τοῦ *harç* καὶ τὸ *harçlik*, ὅθεν τὸ κοιν. *χαρτζιλίκι*. 'Ο ἐκ Μεγίστης τύπ. ἐν *Α. Λιαμαντ.*, ΧΙΑ, 184: «δός με τσ' ἐμέν ἔναπ-παρσά, νὰ κάμω χαρζιλίκι».

2. < 'Αλιτζερίνος (Πανδώρα 15, 95) δι' ἀνάπτυξιν συνοδίτου φθόγγου, ἐκ τοῦ 'Αλιτζερίνος Πελοπν. (Τριφυλ.), «κατ' ἐπίδρασιν ἐκ τοῦ ἰταλ. *Algerino*», κατὰ τὸ ΙΑ, ὅπερ δὲν ἔχει τὸν μυκ. τύπ.

3. < ἀνεβαζάρω Πελοπν. (Λακων.) ἐν λ. ἀναβαντζάρω τοῦ ΙΑ, ὅπερ ἔχει τὸν μυκ. τύπ. ἐκ Μυκ. ἐτυμολογοῦν ἐκ τῆς προθ. ἀνά καὶ τοῦ ρ. ἀβαντζάρω. Λαμβανομένων ὅμως ὑπ' ὄψιν ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς ἀρχικῆς σημασίας τοῦ ρ. (πλειοδοτῶ, ὑπερθεματίζω) καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅτι ἐκ τῶν δέκα τύπων τοῦ ΙΑ οἱ τρεῖς μόνον ἄρχονται ἐκ τοῦ ἀνα-, οἱ δὲ λοιποὶ ἐκ τῶν ἀνε-, ἀνη-, γίνεται πιθανὸν ὅτι πρόκειται περὶ συμφύρσεως τῶν ἀνεβάζω - ἀβαντζάρω, ἐν τῇ ἰδίᾳ σημ. Τὸ ΙΑ, ἐν τῇ σημ. τοῦ ὑπερτιμῶμαι, ἔχει ἐκ Μυκ. τὴν φρ. «σήμερα ἀνεβαζάρανε τὰ κρομμύδια». Οἱ λοιποὶ τύπ. τῆς λ. αὐτόθ.

4. < βαλίτζα (πολλαχοῦ κατὰ τὸ ΙΑ) παρὰ τὸ συνηθέστ. βαλίτσα, ἐκ τοῦ ἰταλ. *valigia*. Τὸ ΙΑ δὲν ἔχει τὸν μυκ. τύπ.

5. 'Εν ΧΙΑ 700γ, 290: «'ς αὐτὸ τὸ βιάζο ἦτανε βιαστικιά». 'Εκ τοῦ βιάτζο < ἰταλ. *viaggio*. Πβ. ἐν κώδ. *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 452, 12 (ἔτους 1665): «ἐπειδὴ καὶ ὅταν ἐπουλήθη νὰ ἤλειπεν εἰς τὸ βιάζον». Τὸ «ἤλειπεν» δεικνύει καὶ τοῦ «βιάζον» τὸ γνήσιον. 'Επίσης βλ. ἐνθ' ἀν., 1680, 2 (τοῦ 1669): «ἐπειδὴ καὶ νὰ ἤλειπεν εἰς τὸ βιάζον τῆς Πόλης». Καὶ ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ., 4, 10 (τοῦ 1670): «ἦτον μαζί εἰς τὸ ἄνωθεν βιάζον».

6. < βολταζάρω ἐν ΙΑ, (ὅπου καὶ ὁ μυκ. τύπ.), < ἰταλ. *volteggiare*=περιφέρομαι, κλπ. Οἱ ἐκ Κάσ. Κῶ Νάξου τύπ. αὐτόθ. 'Ο τύπ. βορτεζ-ζάρω ἐν *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60. Οἱ ἐκ Κουφον. Δον. τύποι κατ' ἐμὴν συλλογὴν, ἐν φρ. «βολεζάρε τὰ χτήματα» (=περιφέρει τὰ ζῶα, πρὸς βοσκὴν) Κουφον. καὶ «νὰ βολτεζάρωμε, νὰ μὴ μπορούμε νὰμποῦμε 'ς τὸ λιμάνι» (ἐκ διηγ.) Δον.

7. < κοιν. γά(ν)τζος, ὅπερ, κατὰ τὸ ΙΑ, ἐκ τοῦ ἐνετ. *ganzo* καὶ ἰταλ. *gancio*. Τοῦτο ἔχει τὸν μυκ. τύπ. καὶ ἐκ Θήρ. Κῶ. 'Η Κῶς ὅμως δέον νὰ τοποθετηθῇ ὑπὸ τὸν ὀρθότ. τύπ. γάζ-ζος (βλ. *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60) ὁμοῦ μετὰ τῆς Σύμης. Πβ. καὶ τύπ. γάζος ἐξ 'Ηπείρου, ὃν θεωρῶ ὀρθότ. τοῦ ὑπὸ τοῦ ΙΑ αὐτόθι τιθεμένου γάζιος - ὀφειλομένου εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ καταγράψαντος συλλογέως νὰ ἀποδώσῃ διὰ τοῦ -ζι- τὸ ξ. Τὸ ἐκ Τήνου ἐν ΧΙΑ 824, 213. 253.

8. < κοιν. γα(ν)τζάκι. 'Ο τύπ. δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ ΙΑ. 'Ο ἐκ Τήνου ἐν ΧΙΑ 824, 94.

9. < γα(ν)τζουνιάζω (=ἀναρριχῶμαι), ἐν ΙΑ.

10. < γα(ν)τζουνώνω, ὅπερ δὲν καταχωρεῖται ἐν τῷ ΙΑ. Τοῦτο δύναιται νὰ ἐρμηνεύσῃ καὶ τὸ τοῦ ΙΑ γαντζουνωτός, ἐτυμολογούμενον ἐκ τοῦ οὐσ. γαντζούνα καὶ τῆς παραγωγ. καταλ. -ωτός. 'Εκ τοῦ ρ. καὶ τὸ μυκ. γαζουνωτός, ὅπερ δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ ΙΑ.

γαζ-ζουνωτός¹ Κώς γαζώνω² Κάσ. γαζ-ζών-νω³ Σύμ. γαζ-ζόκλαδα⁴ Ίκαρ.
γαζ-ζοπρίναρα⁵ Ίκαρ. καβαζάρω⁶ Ἀμοργ. Κουφον. Λειψ. Μύκ. Σχιν. καβε-
ζάρω Κίμωλ. Σίφν. καβαζ-ζαίρω Σύμ. Τήλ. κορτεζάρω⁷ Ἀμοργ. Μύκ. λέζιος⁸
Μύκ. λόζια⁹ Κώς Σέριφ. Σίφν.

1. Βλ. ύποσημ. 10, προηγ. σελ.

2. Βλ. ΙΑ ἐν λ. γαντζώνω.

3. Βλ. ΙΑ ἐν λ. γαντζώνω.

4. Βλ. Γ. Χατζιδ., ΜΝΕ 2, 426. Ἐκ τοῦ γαντζόκλαδα. Τὸ ΙΑ δὲν ἔχει τὴν λ. Βλ. καὶ ΜΝΕ 2, 185, ὅπου τύπ. κατσοπρίναρο, ἀπαντῶν ὑπὸ διαφόρους παραλλαγὰς εἰς τὰς Κυκλάδας (Νάξ., Σίφν.), τὴν Δωδεκάνησον (Κάρπ. Σύμ. Τήλ. Ρόδ. Κώς) Πελ/σον, Κρήτην, Εὐβ. Σκυρον. Ὁ Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν., 1, 150, ἐτυμολογεῖ ἐκ τοῦ ἀκανθόπρινος,

5. Ἀκανθῶτοι πρίνοι, γαντζοπρίναρα. Τὸ ΙΑ δὲν ἔχει τὴν λ.

6. < καβαντζάρω, -αίρ(ν)ω (=παραλλάσσω, παρακάμπτω κάβον, ἀκρωτήριον καὶ, μεταφ., ἀντιμετωπίζω ἐπιτυχῶς δυσχέρειάν τινα) ἐν φρ. «καβαζάρησε τὸ βαπόρι» — «θὰ κάμωμε λιάνι ὑπομονὴ νὰ καβαζάρωμε τὸ γακὸ καιρὸ» Μύκ. «Κάνομε ὅ,τι μπορούμε, νὰ καβαζάρωμε τὸν γαίρδ» Κουφον. (ΧΙΑ 802, 240, τοῦ γράφοντος). Τὸ ἐκ Λειψῶν ἐν ΧΙΑ 700γ, 267, ἐν τῇ σημ. «κάμπτω τὸ ὕψωμα». Τὸ ἐκ Σχιν. ἐν ΧΙΑ 802, 105 (τοῦ γράφοντος) ἐν φρ. «ἡ Ποθητὴ καβαζάρησε ἀποδῶ» (=ἐπροχώρησε καὶ ἀπεκρύβη ἐξ ὕψωματος). Τὸ ἐκ Σίφν. ἐν ΧΙΑ 380, 136 ἐν φρ. «καβεζάρει μέσα τὸν κόρφο ἢ πούλεξα» (=φθάνει ταχέως εἰς τὸν κάβον — ἀντιστοιχοῦν ἐν τῷ οὐρανῷ σημειῶν). «Πῆγα νὰ καβεζάρω ἕναν γάβρο» Κίμωλ. (ἐξ ἰδίας συλλογῆς). Τὸ ἐκ Σύμης ἐν ΧΙΑ 78, 87 (Δ. Χαβιαρᾶ) : «ἐκαβαζ-ζαρεν τόμ-μάστορήν του» (ἐξεπέρασε τὸν διδάσκαλον, τὸν ὑπερέβη). Τὸ ἐκ Τήλου ἐν ΧΙΑ 724, 263 : «ἐσὺ τώρα θὰ μὲ καβαζ-ζάρης ἕνα σκαλίμ - βαραπάνω». Ὁ D. Hessel., Mots marit., 17, γράφει περὶ τῆς λ. : «ἀναγνωρίζει τις ἐν τῇ λ. δύο ἰταλ. στοιχεῖα, τὸ ἐνετ. ca(v)o (< ἰταλ. capo) καὶ ἐνετ. avanizare, κατ' ἀπλολογίαν δύο ὁμοίων συλλαβῶν. Ἡ σύνθ. λ. δὲν εὐρίσκειται παρὰ Βοερίο». Πιθ. νὰ ἐπέδρασεν εἰς τὴν μεταφ. καὶ τὸ καταφέρνω.

7. < κορτεζιάρω (=ἐρωτοτροπῶ, «κάνω κόρτε», ἄ. φλερτάρω) < ἰταλ. corteggiare.

8. < λέντζος, ἀλλαχοῦ, (=ὀπῆ τοῦ πυθμένος λέμβου χρησιμεύουσα διὰ τὴν βύθισίν της πρὸς «σταναίρισμα», σύσφυξιν τῶν σανίδων φυραγμένων μετὰ μακρὰν παραμονὴν εἰς τὸν ἥλιον). Ἡ λ. καὶ ὡς ἐπὶ. ἐμπόρου κεντρικοῦ καταστήματος ἐν Ἀθήναις.

9. < λό(ν)τζ(ι)α, συνηθέστ. λότζα < ἰταλ. loggia ἢ ἐνετ. losa (κατὰ τὸν A. Maidhof, Neugr. Ruchwand. roman., 31, < λατιν. logeum ἢ logium < ἑλλ. λογεῖον, κατὰ δὲ τὸ Λεξ. Ferrari-Caccia, ἐκ τοῦ ὑστερου λατιν. laubia). Ἡ λ. σημαίνουσα ἀρχικῶς μὲν στοάν, εἶτα δ' ἐν γένει οἰκημα, κατέληξεν, εἰς τὰς νήσους ἰδίᾳ, νὰ σημαίνῃ ἀνοικτὸν χῶρον πρόσφορον εἰς θεάν, θεωρεῖον, ἰδίᾳ πλατεῖαν ἐν μεσοχωρίῳ. Ἐν Κάστρω Σίφνου «Πάνω καὶ Κάτω Λόζια» αἱ δύο μετὰ στοᾶς πύλαι τοῦ παλαιοῦ τείχους. Ἐν Σερίφῳ, κατὰ Γ. Βογιατζ., ἐξώθυρα μονῆς. Ἡ λ., ἴσως ἐκ τοῦ παραλλ. τουρκ. losa, καὶ ἐν τῇ Στερεᾷ, Ἡπ., ἐν τῇ σημ. τοῦ προχείρου οἰκήματος τῶν βοσκομάτων — ἴσως ὁμως εἰσαχθεῖσα ἐκ τῶν γειτονικῶν Ἰονίων νήσων — καίτοι ἔχει διάφορον σημ. Ὁ G. Meyer, Neugr. Stud. 4, 45, εὐρίσκει τὴν λ. καὶ ἐν τῇ Σερβικῇ. Ὁ ἐκ Πάτμ. τύπ. ἐν ΧΙΑ 690, 49. Ὁ ἐκ Ζακ. ἐν Γρ. Ξενοπούλου, Κακὸς δρόμος, 23. Ὁ ἐκ Κῶ, κατὰ πληροφ. τοῦ ἐκεῖθεν συναδ. Α. Καραναστ., ἀποτελεῖ τὸ ὄνομα τῆς πλατείας, ἐν ἣ ἡ πλάτανος τοῦ Ἱπποκράτους. Ὁ Ἰάκ. Ζαρράφτης, Κῶια Α', 57, τὴν αὐτὴν λ. παραδίδει ὡς Λόζα. Πβ. καὶ ἐν Ἡπ. (Ἰωάνν.) ΧΙΑ 659, 108 : λόζια (=«κοίτη λαγοῦ»), πιθ. πρόφ. λόζα, καὶ αὐτόθι (Ἡπειρ. Χρον. 3 [1928], 300 = λόνζιες ἢ κρεβάτες (=«καὶ ἀνωθεν τῆς ἐξωτ. κλίμακος δύο μικραὶ ἐξέδραι») καὶ λόνζα Αἰτωλ. Ἡ λ. καὶ μεσν. : Σαχλίκ., Γραφαὶ καὶ ἀφηγήσεις, στ. 363 (ἐκδ. Wagner, σ. 91) : «εἰς ποῖαν κούρτην κάθεσαι κ' εἰς ποῖαν λότζαν εἶσαι». Καὶ παρὰ Μαχαιρᾶ (ἐκδ. R. Dawkins) 1, 50 : ἀεκάτζαγ εἰς τὴν αὐτὴν αὐλὴν εἰς τὴν μεγάλην λόντζαν». Πβ. καὶ ἐν Γ. Πετροπ., Νοταρ. Μύκ., 120, 4 (ἔτους 1663) : «ἕνα σπῖτι κατωγάκι... εἰς τόπον λεγόμενον Λόζα». Πβ. καὶ ΕΛ ἐν λ. λόζα, ὡς καὶ λο-

λόζα Ἀμοργ. Ζάκ. Πάτμ. λούζα¹ Ἄνδρ. Κύθν. Μύκ. Σέριφ. Τήν. Λουρέζος² Ἀμοργ. μαζαδούρα³ Λειψ. μαζαρούδα⁴ Πάτμ. μαζιαούρα⁵ Κίμωλ. Κῶς μαζέττα⁶ Ἀμοργ. μαζουράνα⁷ Ἀμοργ. (Αἰγιάλ. Κατάπ. Κολοφ.) Κουφον. Μύκ. Σίκιν. Χίος μαζ-ζουράνα⁷ Κῶς Χίος μαϊζάρω⁸ Μύκ. Σέριφ. μαϊζέβελος⁹ Μύκ. Πάτμ.

ζέττα (< ἐνετ. < *lozetta* < ἰταλ. *loggetta*) ἐν στ.: «Πρόβαλε σὺ ἀπ' τῆ γάμαρα κ' ἐγὼ ἀπ' τῆ λοζέττα» (ἐκ Βάμου Κρήτης)· ἐν Κάσῳ ὁ ἐξώστης (Δωδεκαν. λύρα 1, 157).

1. < ἀλλαχοῦ λούντζα < ἰταλ.; Σημαίνει ἀλλᾶντα παρασκευαζόμενον διὰ τοῦ παχέος ἐντέρου χοίρου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τοποθετεῖται τὸ «ψαρονέφρι» αὐτοῦ μετὰ μυρωδικῶν. Τὸ ἐξ Ἄνδρου παράδ. καὶ ἐν δελτ. Φ. Κ. καὶ Δ. Πασχάλ., Ἄνδρ. γλωσσάρ. Τὸ ἐκ Τήνου ἐν Ε. Γεωργαντοπ., Τηνιακά, 26 καὶ ΧΙΑ 824, 101. 290. Πβ. ἐπών. Λούζας, ἐνθ' ἄν., 307. Τὸ ἐκ Κύθνου ἐν Ἀ. Βάλληνδ. ΧΙΑ 260, 12. Τὸ ἐκ Σερίφου ἐξ ἰδίας συλλογῆς.

2. < Λουρέντζος < Λωρέντζος < ἰταλ. *Lorenzo* (< λατιν. *Laurentius*), ὁ ἄλλως Λαυρέντιος. Πβ. ἐν Μυκ. Λουρέτζος (Καμπάνης) μοναδικόν, ὄνομα τοῦ ἀρχηγέτου οἰκογενείας ἐξ Ἄνδρου, ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐν τῇ νήσῳ ἐγκατασταθείσης. Πβ. καὶ ἐν παλ. ἐγγρ. Μυκόνου, κώδ. 1769, 21 : «Λαρέζος τοῦ Κούσουλου», ἐκ τύπ. Λαουρέντζος; Ἐν Γ. Πετροπ., Νοταρ. Μυκ., 1654, 3 (ἔτους 1676) : «Λαρέζος Κορνάρου». 1690, 2 (1778) : «ἡ Εἰρήνη τοῦ μαστρο-Λαρέζου». 1571, 1 (1673) : «τοῦ Λαρέζου Χανιώτη». Πβ. καὶ Α. Κατσουρ., Κουρσ 12, 16 (1697) : «ἡ κερά-Λένη γυνὴ τοῦ Γιώργη τοῦ Λαρέζου Συριανοῦ», ἐνῶ ἐν Γ. Πετροπ., Νοταρ. Μυκ. 1654, 1 (1676) : Λαρέντζος.

3. Ἐν ΧΙΑ 700γ, 251. Βλ. ἐπομ. ὑποσημ.

4. Ἐν ΧΙΑ 690, 37.

5. Τὸ ἐκ Κιμῶλου ἐξ ἰδίας συλλογῆς. Τὸ ἐκ Κῶ, τοῦ Α. Καραναστ. Ἡ λ. σημαίνουσα τὴν φάτνην ἵππων, κλπ., εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐκ δύο πηγῶν : τῆς ἰταλικῆς λ. *mangiatora* - *mangiatoia*, ἣτις ἔδωσε τύπους (ἀ)μα(ν)τζαδούρα καὶ -ρούδα (δι' ἀντιμετάθεσιν) ἐν Κρήτῃ, Μήλῳ, Σίφνῳ, Πάρῳ, Κύθνῳ κ.ά. καὶ τῆς ἐνετ. *magnaora* (< **magnadora* ἢ *-dura*) ὑπὸ τύπ. *μαντζαδούρα* ἐν Μυκ. Τήνῳ, Παξοῖς, Κερκ, κ.ά. Ὁ *L. Roussel*, *Cont. Mys.*, 148, ἔχει τοὺς τύπ. *μάντζα* - *μαντζαδούρα* (=τροφὴ) ἐκ Μυκόνου.

6. Ἐκ τοῦ ἐνετ. *manzeta* (=δάμαλις) παρὰ τὸ ἰταλ. *manzotta* (ὑποκορ. τοῦ *manzo* = μύσχος). Ὁ τύπ. καὶ παρὰ *Somavera*. Πβ. παρὰ *I. Βογιατζ.*, (Ἀμοργός, Ἱστορικαὶ ἔρευναι περὶ τῆς νήσου, Ἄθῆναι 1918, σελ. 80), καὶ τύπ. *ματζέττα*.

7. < κοιν. μα(ν)τζουράνα. Κατὰ τὸ Φυτολ. Λεξ. *II. Γενναδ.*, 733, ὁ Διοσκορίδης ἀναφέρει ὅτι ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Ρωμαίων *μαντζουράνα*, ὅθεν τὸ ἰταλ. *maggiorana*, τὸ φυτὸν Ἀμάρακον. Κατὰ *G. Meyer*, *Neugr. Stud.*, 4, 49, ἐν Χίῳ *μαζουράνα* (*K. Κανελλ.*, *Χιακ. ἀνάλ.*, 159) ἐξ ἐνετ. *mazorana* < ἰταλ. *maggiorana*. Πβ. ἐν κώδ. 1769, 8 (ἔτους 1779) : «Γεώργης Μαζουρανῆς ὁ Μαμούνας». 10 : «Γεώργης ρεῖζης Μαζουρανῆς». *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 1784, 1 (1779) : «τοῦ κυρ-Γεώργη ρεῖζη Μαζουράνη». 1796, 1, 3 (1779) : «τῆς Μαρίας θυγατρὸς τοῦ Μαθιοῦ Μαζουρανῆ». Ὁ ἐκ Χίου τύπ. καὶ ἐν Σ. Βίου, ΧΙΑ 200, 155. Ὁ ἐξ Αἰγιάλης ἐν ἄσμ. : «τὰ βασιλικὰ τῆς ἠπότιζε καὶ τις μαζουράνες ἠδρόσιζε» (ἐξ ἰδίας συλλογῆς).

8. < μαϊτζάρω (Ἐγκαρὸς Νάξου κ.ά., ἐν τῇ σημ. *διαχειρίζομαι*, ἀποπερατῶ, περιποιῶμαι) < *μανετζάρω* < ἰταλ. *maneggiare* (*D. Hessel.*, *Mots marit.*, 22, ἐν τῇ σημ. τοῦ *manier*). Ὁ *I. Βογιατζ.* δίδει ἐκ Σύρου τὸν τύπ. *μανετζάρω*, ἐν τῇ σημ. ἀποπερατῶ ταχέως (τὴν δουλειά). Ἐξ Ἀμοργοῦ Σερίφου παραδίδεται τύπ. *μαϊζάρωμα*. «*μαϊζαρισμένος* ἄνθρωπος» = ἱκανός, ἄξιος, ταχύς εἰς τὴν ἐργασίαν. Ἐκ Νισύρου *μαϊζέρομαι* (=εἶμαι ταχύς) *μαϊζέρου* (*Γ. Καζαβῆ*, Νισύρ. λαογρ. 191). Ἐν ΧΙΑ 700α, 46, τύπ. ὁρθότ. *μαϊζ-ζέρομαι* (=σπεύδω νὰ τελειώσω τὴν ἐργασίαν μου). Πβ. *Jean Pio*, *Παραμ.*, 153 : (οἱ γριῆς) «πάντα *μαϊζάρονται* ἔς αὐτὲς τὶς δουλειᾶς» Ἀστυπ. Οἱ τύποι *μαϊτζάρω*, -ομαι, -άριση, -μαϊτζο, πολλαχοῦ. Πβ. σελ. 145, ὑποσημ. 1.

9. < ἰταλ. *maneggevole* (=maniable, traitable, docile, κατὰ τὸ Λεξ. *Ferrari-Caccia*), εὐμεταχειρίστος, ἐπὶ προσ. καὶ πραγμάτων. Πβ. *I. Βογιατζ.*, Ἄνδρ. Χρον. 2, 201, ὅπου παρα-

μανέζο¹ Σϋρ. μεζασιόλες² Μύκ. μεζ-ζοσόλ-λα Κῶς μουζ-ζουβί³ Κῶς μελιζάνα (-ες)⁴ Ἀμοργ. (Κολοφ. Χώρα) Ἡρ. Μύκ. Σχιν. μελιζ-ζάνα Δον. Κῶς Χίος (Βίκι) μελιζανάκι Ἀμοργ. Μύκ. μελιζ-ζανάκι Κῶς μελιζανίς Ἀμοργ. Λειψ. μελιζ-ζανίς Κῶς βουράζα⁵ Μύκ. βροῦζος⁶ Ἀλικαρν. Ἀμοργ. (Κατάπ. Χώρα) βρούζινος Ἴος Μύκ. μπρουζ-ζένος Χίος (Πυργί) μπρουζίτικος Χίος (Χαλκ.) μπρουζοκούδουνο Δον. νεράζι⁷ Ἀμοργ. Μύκ. νεράζ-ζι Κῶς νεραζιά⁸ Μύκ. Τήν. νεραζά Ἀμοργ. νεραζ-ζιά Κῶς νερα(ν)ζούλα Κάρπ. νεραζ-ζούλα Ἴκαρ. Χίος (Μάρμαρ.) νεραζομαουλαῖτος Μύκ. Τήλ.

δίδεται τύπ. μαϊτζέβελος ἐξ Ἀνδρ. Ὁ τύπ. τῆς Πάτμου ἐν ΧΙΑ 690, 134 (=βολικός, καλόβολος). Πβ. ὑποσημ. 1.

1. <μανέτζο < ἰταλ. *maneggio* (=negociation, affaire). Ὁ τύπ. παρὰ *I. Βογιατζ.*, ἐν φρ. «κατὰ τὸ μανέζο πού θά ᾿χη, νά ποῦμε κριθάρια» = κατὰ τὸ πλῆθος τῶν προϊόντων. Νομίζω ὅτι σημαίνει κατὰ τὴν συγκομιδὴν πού θά ἔχη, τὴν διακίνησιν. Ἀλλαχοῦ ὁ αὐτός: μανέτζο. Πβ. μαϊτζο (ἐκ τοῦ μαϊτζέβελος καὶ οὐχὶ τοῦ *maneggio* ἀπ' εὐθείας) = περιποίησης Νάξ. (Ἀπύρανθ.).

2. <μετζασιόλα < ἐνετ. *meza siola* > ἰταλ. ...*suola*, ἐν φρ. «θά βάλω μεζασιόλες» κοιν. σόλες (ἀλλὰ μισές, οὐχὶ ὀλοκλήρου τοῦ ὑποδήματος). Τὸ ἐκ Κῶ παράδ. ἐν *A. Καραναστ.*, 74. Τὸ ΙΑ, ἐν ἀμιτζεσόλιαστος, ἔχει τύπ. μετζεσολιάζω, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ *suola - siola* τύπ. *sola*.

3. <μουτζουβί < μεντζουβί < ἰταλ. *benzoïno* < *beizuiño* (κατὰ τὸ Λεξ. *Ferrari-Caccia*, < ἀραβ. *lobentscaui* = ἄρωμα τῆς Ἰάβας, φυτὸν ἐκ τῶν *sferacineae*, φυόμενον ἐν Σουμάτρα, Ἰάβα καὶ Σιάμ. Κατὰ *Κορ.*, Ἔτ. 4, 320, *Μεντζουβί*=ρητίνη δένδρου (γαλλ. *benjoin*) ἔλλ. τὸ κοινῶς *Στουράκιον*, ἀλλ' εὐωδέστερον τούτου... φέρεται ἀπὸ τὴν νῆσον Σουμάτραν. Κατὰ τὸν *A. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 36, 78, *μεντζουβί* > *μουζ-ζουβί*. Ἐν σελ. 44 οἱ τύπ. τοῦ πληθ. *μουζ-ζουβγιά, -βγιά, -βγιά καὶ -φῆα*.

4. <κοιν. μελι(ν)τζάνα < ἰταλ. *melanzana* < ἀραβ. *bedengian*, κατὰ Φυτολ. Λεξ. *Π. Γενναδ.*, 917. Κατὰ τὸ ΕΛ., ἐκ τοῦ ἰταλ. *melanzana*. Οἱ ἐκ Κῶ τύποι ἐν *A. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60. Πβ. καὶ ἐν ἄσμ. ἐκ Κῶ: «τὰ μελιζ-ζανιά νά μὴν δά βάλης πιά.» καὶ: «γλυκό, μελιζανάκι» Μύκ. Τὸ ἐκ Λειψ. παράδ. *μελιζανί* (χρῶμα) ἐν ΧΙΑ 700γ, 266. Τὸ ἐκ Χίου ἐν *H. Pernot*, *Chio I*, 296.

5. <μπουρά(ν)τζα, κατὰ τὸ Φυτολ. Λεξ. *Π. Γενναδ.*, 465, τὸ φυτὸν *Borago* τὸ καρδιαγωγόν, διὰ τοῦ ἰταλ. *boraggine* (Λεξ. *Ferrari-Caccia*).

6. <κοιν. μπρού(ν)τζος < μεσν. *μπρούντζον* < ἰταλ. *bronzo* (ΕΛ). Συνήθη ἐν Μυκ. τὰ *βροῦζα* (= ὀρειχάλκινα σκεύη, καντηλιέρια, κλπ.) ἐν φρ. «τρίψε τὰ βροῦζα.» *βροῦζος* λέγεται ἐπίσης καὶ ὁ βαρήκοος, καθὼς καὶ ἐν Ἀλικαρν. (*N. Κοντοσοπ.*, Ἀλικαρν., 292). Ἐκ τούτου καὶ *βρούζινος* < *μπρού(ν)τζίνος*. Ὁ τύπ. *μπρουζ-ζένος* ἐν *H. Pernot*, *Chio I*, 431 < *μπρου(ν)τζένιος* ἢ *μπρου(ν)τζέινος*. Πβ. καὶ ΙΑ ἐν λ. ἄντζα: «διὰ τοὺς τύπους ἄντζα - ἄζα... πβ. *μπρούντζινος* - *μπρούζενος*». Ἐπίσης πβ. κῶδ. 1791, 26: «Φροσυνὸ τοῦ Σικινιώτη ἕνα κανδηλιέρι *μπρούζινον*».

7. <κοιν. νεράντζι. Κατὰ τὸ Φυτολ. Λεξ. *Π. Γενναδ.*, 345-6, τὸ μεσν. *νεράντζιον* (11ου αἰ.) < ἀραβ. *Narundji*, ὅθεν τὸ Λατιν. *Nerantium-Arancium* - ἰταλ. *Arangio*. Κατὰ τὸ ΕΛ, μεσν. *νεράντζιον* < ἰταλ. *paranza*, Ἰνδικῆς ἀρχῆς. Πβ. καὶ ἐπάν. *Νεράζης* Μύκ., τὸ πατρων. *Νεράζιαινες* αὐτόθ. Ὁ ἐκ Κῶ τύπ. ἐν *A. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 60.

8. Περὶ ταύτης πβ. προηγ. ὑποσημ. Ὁ τύπ. καὶ ἐν *K. Diet.*, *Sporad.*, 315 (ἀριθ. ἄσμ. 11, στ. 23 - ἐκ Μυκ.) : «ἐσέναν ἢ κυράτσα σου ᾿ς τὴ νεραζιά πααίνειν». στ. 24 : «᾿ς τὴ νεραζιά κατέβηκε, στέκει κι ἀνερωτᾶ την.» στ. 25 : «ὦ νεραζιά μου φουνδωτῆ, μὲ τὰ πολλὰ τὰ ἄνθη» — καὶ ἐν στ. 29. Ὁ ἐκ Τήνου τύπ. ἐν ΧΙΑ 824, 295 — καὶ ὡς τοπων. Ὁ ἐκ Σίφνου ἐν *Λεξικογρ. Δελτ.* 1 (1939), 148. Ὁ ἐκ Τήλου ἐν *Χειρ. Κων/ως* 294, 151. Ὁ ἐκ Κῶ κατὰ πληροφ. *A. Καραναστ.* Πβ. *νεράζ-ζι* ἐν τοῦ αὐτοῦ, Φωνητ. Κῶ, 60. Ὁ ἐκ Καρπ. ἐν *χειρ. Κων/ως* 663, 6. Ὁ τύπ. *νεραζο-*

πεζουνάτσι¹ Ἰλικαρν. προβέζα² Ἰμοργ. Μύκ. προβέζ-ζα Λέρ. ρεμέζιο³ Σίφν. ρεμέζο Ἰμοργ. Δον. Μύκ. ρεμεζάρω⁴ Ἰμοργ. Μύκ. Σίφν. στάζος⁵ Ἰμοργ. Μύκ. Φλουρέζα⁶ Μύκ. Φραζέσκος⁷ Ἰμοργ. Μύκ. Φολέγ.

Λέξεις (καὶ ὀνόματα) ἰταλικῆς - ἐνετ. προελεύσεως ἀπαντῶσαι εἰς παλαιὰ ἔγγραφα καὶ μὴ ἀκουόμεναι σήμερον (ἐν Μυκόνῳ κυρίως) : ἀβαρίζια τὰ⁸ Μύκ. Βαλέζιας⁹ Μύκ.

μαουλάτος ἐν ἄσμ. ἐκ Μυκ. : «μηλοστροτζυλοπρόσωπη, νεραζομαουλάτη, | τῆ βέτρα στοίξεις μέσ' ἔς τὰ δυὸ μὲ τὸ δεξί σου μάτι». Πβ. καὶ τὸ ἐκ Τήλου ἐν χειρ. Κων/ως 221, 80 : «νύφ-φη μου, κυρὰ νύφ-φη μου, νεραζομαουλάτη». Ὁ ἐκ Χίου τύπ. νεραζ-ζούλα ἐν *H. Pernot*, Chio 1, 431.

1. < *πετζουνάκι < πιτζουνάκι - πιτσουνάκι, ὑποκορ. τοῦ κοιν. πιτσούνι < ἰταλ. *piccione*. Ὁ τύπ. ἐν *N. Κοιτοσοπ.*, Ἰλικαρν., 297. Πβ. τύπ. πιτσούνι ἐκ Μυκ. Σερίφου.

2. < προβέντζα < **provenzial* (=προβηγκιανός) σχηματισθὲν κατὰ τὸ συνών. τραμουδάνα. Ἐν Μυκ. σημαίνει τὸν ΒΔ ἄνεμον, τὸν ἄλλως μαΐστρο. Τὸ ἐκ Λέρου παράδ. ἐν *XIA* 700β, 121.

3. < ρεμέτζιο < ἰταλ. *remeggio - remiggio* (= «des rames d'un bâtiment»). Κατὰ τὸ *XIA* 590, 163 (τοῦ Ἰγγ. Κοσμῆ), «τὰ σχοινία καὶ ἡ λοιπὴ ἐξάρτυσις διὰ τὴν ἀγκυροβολίαν καὶ τὴν πρόσδεσιν». «Εἶχαμε ρεμέζα γερά» Δον. «Τὰ ρεμέζα τοῦ καϊκιῦ» Ἰμοργ.

4. Ἐκ τοῦ ρεμέ(ντ)ζο, (ὑποσημ. 3) ἐν φρ. «ρεμεζάρω τῆ βάρκα - τὸ καῖκι». «Πᾶμε νὰ ρεμεζάρωμε τὸ καῖκι» Ἰμοργ. ,

5. < στάντζος ἄλλ., εἶδος ἰστίου.

6. < ἄλλ. Φλωρέντζα, ὑποκορ. τοῦ Φλόρα < ἰταλ. *Flora*, -enza. Κύρ. ὄν. ἐν Μυκ. συνήθως ὑπὸ τὸν θωπευτ. τύπ. Φλουρεζὸ τό. Πβ. καὶ τοπων. «Τῆς Φλουρέζας τὸ Νερό». Βλ. καὶ κώδ. 1791, φ. 26 : «Φλουρέζα τῆς Ἀρχοντούλας». 1792, φ. 34 : «εἰς ζαφορᾶν ὅπου ἔστειλα τοῦ κερά-Φλουρεζοῦ».

7. < ἄλλ' Φρα(ν)τζέσκος < ἰταλ. *Francesco*. Τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι συνηθέστατον καὶ παλαιότερον ὑπὸ τὸν ἰδιωμ. τύπον καθὼς καὶ τὸ θηλ. Φραζέσκα, ὅπερ ἀναγράφεται ἐν τῷ κώδ. τοῦ 1791, φ. 26 καὶ ἐξυπονοεῖται ἐκ τοῦ αὐτόθι Φρατζεσκῶ καὶ τοῦ συνήθους σήμερον Φρασκῶ < *Φραζ(ε)σκῶ καὶ τοῦ ἐνδιαμ. Φραεσκάκι Κίμων., δι' ἄνομ. Πβ. καὶ ἐν Δημοτολογίῳ Φολεγάνδρου τοῦ 1905, ὅπου συχνὰ ἀπαντῶσι τὰ Φραζέσκος-Φραζέσκα-Φραζεσκίνα. Ἐν κώδ. 1729 (ΓΑΚ 127), 1 : «Ἴω. Φόσκολος τοῦ Φραζέσκου». 5 καὶ 6 : «Φραζέσκος Πρωτοπαπᾶς». 51 : «Μᾶρκος τοῦ παπα-Φραζέσκου». 43 : «Φραζέσκος Φόσκολος». 87 : «Φραζέσκος τῆς Μαντελένας». 89 : «Φραζέσκος Νάζος». Ἐν κώδ. 1769, 47 : «Φραζέσκος τοῦ Διαλισμαῖ γιός». Ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 1764, 5 (ἔτους 1775) : «Φραζέσκος Κονταρῖνος». 1701, 1 (1778) : «τοῦ Φραζέσκου Πετρῆ». 1740, 2 (1778) : «Τὸ Ἐρηνάκι τοῦ Φραζέσκου Μουραζάνη» (ἀντὶ Μαζουρανῆ ; ἄλλως ἐκ Μυκ. γνωστοῦ). Ἀλλὰ καὶ ἐν κώδ. 1791, 26 : «Φρατζέσκα, -κῶ - Φρατζεσκάκι τῆς Ζαχαράκη», (γρ. -ράτης). Πβ. σημερ. «τὸ Φραζεσκάκι ὁ Τρικαμινᾶς». καὶ 1769, 18 : «Ἰωάννης Βιτάλης τοῦ Φρατζέσκου». Πβ. καὶ ἐν ἔγγρ. τοῦ 1509 (*Π. Ζερλέντ.*, Μαντροκάθ., 6, ἐκ Σύρου) : «Φρανζέσκος Καναβαρις».

8. < ἰταλ. *avarizia* (=πρόσθετοι ἀπαιτήσεις) ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 261, 15-16 (ἔτους 1687) : «νὰ πλερώνη καὶ τὰ ἀβαρίζια τὰ ἀφεντικά». 605, 8-9 (1666) : «διὰ τὰ χαράτζια τὰ ἀφεντικά καὶ ἕτερα ἀβαρίζια».

9. < *Valenzia*, ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., 2, 10 (1663) : «Μπιναζούντας Βαλέζιας». 1544, 5 (1673) : «τοῦ ἄνωθεν Βαλέζια». 188, 3 καὶ 4 : «Ἀλέξανδρος Βαλέζας». 265, 4 (1688) : «ὁ Γεώργης καὶ ὁ Κωσταντῆς Βαλέζας». 347, 4 (1664) : «Νικολὸς Βαλέζια». Ἀλλὰ : 55, 6 (1662) : «ὁποῖος ἄνωθεν Βαλέτζιος». 317, 4 (1663) : «ὁ κύρ-Ἀλέξανδρος Βαλέτζιος». 318, 5 (1664) : «Ἀλέξανδρος Βαλέντζιος». 264, 3 καὶ 6 (1663) : «ὁ Νικολὸς ὁ Βαλέντζια». 1254, 4 (1670) : «Νικολὸς Βαλέτζια».

*Βενεζιάνος*¹ Μύκ. *Γίζης*² Μύκ. *καζιλλαρία*³ Μύκ. *καζ-ζιλλαρία* Ίκαρ. *καζιλλιέρης* Κάσ. *Κωστάζος*⁴ Μύκ. *Μαζιπειό*⁵ Μύκ. *πασεζέρος*⁶ Μύκ. *πρεζα-ρίες*⁷ Μύκ. *Πρεβελέζιος*⁸ Σϋρ.

1. < *Βενεζιάνος* < ένετ. *Venezzano*, παρὰ τὸ κοιν. *Βενετσι(ι)ᾶνος*. Ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ., 21, 16 (ἔτους 1787) : «τοῦ καπετανέου τοῦ *Βενεζιάνου*», ἐνῶ ἐν 17 : «ὁ καπιτάνιος ὁ *Βενεζιάνος*».

2. Τὸ ἐπώνυμον τοῦτο συνηθέστατον ὑπὸ τὸν αὐτὸν τύπ. καὶ σήμερον, ἐξηλληνίσθη παλαιόθεν ἐκ τοῦ *Γκίτζης* (ἐξ ἰταλ. *Ghigi* ; — ὡς ἐλέγετο καὶ ὁ ἐπὶ τῆς τελευταίας ἰταλικῆς κατοχῆς διοικητῆς Ἑλλάδος Ἰταλὸς στρατηγὸς «*Γκίτζι*») διὰ τὸ δυσεμφώνητον τῶν ἐπαλλήλων ξένων φθόγων *γκ - τζ*. Ὅρα καὶ τὸν ἐκ Τήνου ζωγράφον Νικόλαον *Γύζην*, διὰ τοῦ *υ* γραφόμενον, διὰ ποῖον παρασυσχετισμὸν, ἀγνοῶ. Οὔτω ἐν κώδ. 1729, 4 : «Ἀντρέας *Γίζης*». τοῦ 1769, 28 : «Περάκης *Γίζης* τῆς Μυρωδιᾶς» (ἢ Μαρουδιᾶς ;). 29 : «Πετράκης *Γίζης*». Ἐν ἔγγρ. Ἀγ. Παντελ., 64 καὶ 113, 114 (τοῦ ἔτους 1730) : «Ἰωάννης *Γίζης*». Οὔτω ὑπογράφεται καὶ ἐν ἔγγρ. τῶν ἐτῶν 1684-1716 (δὲ βλ. Π. Ζερλέντ., Σύστ. Μυκ., 35, 37, 44, 60, 61, 65, 68, 70). Ὅμοίως ἐν Ἀγ. Παντελ., 118 (1779) : «Πέτρος *Γίζης*» ἀλλὰ 64 (1716) : «Τζάνες *Γκίζης*».

3. Τὰ ὀνόματα *καντζιλλιέρης - καντζιλλαρία*, διὰ τὸ ἐπίσημον τῶν διοικ. ὄρων, ἐκ τῶν ἰταλ. *cancelliere, -laria*, γράφονται συνήθως διὰ τοῦ (*ν*)τζ (βλ. καὶ Εὐρετήριον Γ. Πετροπ., Νοταρ. Μυκ.). Ἐλαχίστας ἐξαιρέσεις συνήντησα ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ. 16, 22 (1707) : «πρεζεντάρεται εἰς τὴ *γκαζιλλαρία* τῆς Μυκόνου». 23 : «κόπια ἀπὸ τὴ *γκαζιλλαρία*». 14, 23 (1701) «τῆνε πρεζεντάρω εἰς τὴν *γκανσιλλαρία*» (< τύπ. *καντσιλλαρία*). Τὸ ἀρχικὸν *γκ* ἐκ τῆς μετὰ τῆς αἰτιατικῆς συνεκφορᾶς. Πβ. καὶ ἐν σφραγιδί : 1710 ΠΕΡΟΣ ΦΩΣΚΟΝΛΟΣ ΚΑΝΤΖΙΛΙΕΡΗΣ ΜΥΚΩΝΟΝ (ἐν Ἀγ. Παντελ., 77). Ὁ ἐξ Ἰκαρίας τύπ. ἐν Γ. Χατζ., ΜΝΕ 2, 426. Ὁ ἐκ Κάσου ἐν ΑΙΑ.

4. < *Κω(ν)στάντζος* < ένετ. *Constanzo* < λατ. *Constantius - Constantinus*. Πβ. καὶ *Constantisa* ὄν. τοῦ λιμένος - πόλεως Ρουμανίας ὀνομασθέντος πρὸς τιμὴν τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ *Κωνσταντίας*. Βλ. ἐν Γ. Πετροπ., Νοταρ. Μυκ., 12, 31 (1663) : «*Κωστάζος* Καλογεράς» — καὶ 963, 12 (1669). 1758, 2 (1779) : «τοῦ *Κωστάζου* Καλογερά». Ἐν κώδ. 1769, 19 : «*Κωστάζος* Καλογεράς». «*Κωστάζος* Λισάρδος τοῦ Νικολοῦ». Ἐν κώδ. 1791, φ. 9 : «Θεοδωρούλα τοῦ *Κωστάζου* μία ντουζίνα πλιάτα.» 1792, φ. 35 : «τὸ Μαρουλὸ τοῦ *Κωστάζου*». Ἐν κώδ. Φοσκ., 4 : «τοῦ Ἀντώνη τοῦ *Κωστάζου*». 42 : «*Κωστάζος* τοῦ Μπατῆ». 65 : «Νικολὸς Βλάσης τοῦ *Κωστάζου*». Ὑπὸ τύπους μετὰ (*ν*)τζ ἐν Ἀστυπ. (ΧΙΑ 690α, 268) : «θελ' ἄ σὲ ντύσω, *Κωσταδιτζέ*, μάλαμα τσαὶ ντζαφείρι». Ἐν Καππαδοκίᾳ (Δελτ. Ἱστορ. Ἐθνολ. Ἐταιρ. Α, 719) : «Ἐλειψε τοῦ *Κωστάντισιου* μόν' τὸ μικρὸ δαχτυλοῦλι.» αὐτόθι. 721 : «Τοῦ *Κωστάντισιου* τὸ παιδί, τὸ μικρὸ *Κωστάντισιου*». Πβ. καὶ *Κωστάντζα* τοπων. ἐν Μάνη (ΧΙΑ 628, 19) καὶ παρὰ *Βουσιρωνίῳ* (ἐκδ. Κ. Σάθα, Μεσν. Βιβλιοθ. 2, 444) : «εἰς τὴν Ἀγίαν Νάπαν, εἰς τὴν *Κωστάντζα*». Καὶ ἐν Πόντῳ (Οἰνὸν) Ἀρχ. Πόντου 9, 174 : *Κωστάντζα*. Καὶ ἐν Σάμῳ ὄν. γυν. *Κωστάντζα* (Ε. Σταματιᾶδ., Σαμ. 5, 203) καὶ Χίῳ (Σ. Βλον, ΧΙΑ 200, 85) : *Κωστάζος*.

5. Ὡς τοπων. ἐν Γ. Πετροπ., Νοταρ. Μυκ., 881, 6 (1668) : «ἕνα σπίτι... εἰς... *Μαζιπειό*». Ἄλλὰ 159, 5 (1664) : «μία ταρατζα εἰς τόπον *Ματζιπειό*». Ἡ λ. νῦν ἐν Κύπρῳ. Ἐκ τοῦ ἰταλ. *mançipe*=ἀρτοποιός. Πβ. βυζ. *μαγκιπειόν* < *μάγκκιπος* (< λατιν. *mançeps*) διὰ τσιτακιζμοῦ.

6. < *πασε(ν)τζέρος* < ἰταλ. *passaggiere*. Ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ. 9, 5 (1690) : «εὐρίσκουντον ἱμπαρκᾶδοι, διὰ *πασεζέροι* μέσα εἰς τὲς ταρτάνες τὲς φραντζόζικες».

7. Ὁ τύπ. φαίνεται ὅτι εἶναι παράγωγον τοῦ ένετ. *piezo* (=ἔγγυητής) ἐν ἔγγρ. τοῦ 1697 (*Α. Κατσουρ.*, Κουρσ. 12, 20) : «ἀμπλιγάρουνται οἱ ἄνωθεν *πρεζαρίες* νὰ τὰ μετρήσουν ἀπὸ τὸ ἔχει τους».

8. < *Πρεβελέντζιος* < *Πριβιλέντζιος*, δ ἐκ τοῦ ἰταλ. *privilegio* ; Πβ. τὸ ἐπών. *Προβελέγγιος*. Τὸ παράδ. ἐν *Α. Κατσουρ.*, Κουρσ. 22, 31 (ἔτους 1795) : «Ἀντώνης *Πρεβελέζιος*» — ἂν καλῶς ἔχη ἀναγνωσθῆ. Αὐτόθι ὁμοίως 23 : «*Προβελέγιος* — ἂν μὴ ἀναγνωστέον *Προβελέζιος* —

3/ 'Εκ τῆς Ἑλληνικῆς : ἄζα¹ Κάρπ. Μύκ. ἄνζα² Μακεδ. ἀζι² Κάρπ. Μύκ. ἀνζι Κάρπ. ἀζώναρως³ Ἄνδρ. Κάρπ. ἀζώναρως Μύκ. ἀζίδα⁴ Μύκ. Τῆν. (Κώμ.) ἄζουρας⁵ Ἄνδρ. Μύκ. Ρόδ. (Σάλακ.) Σῦρ. Τῆν. (Κώμ.) καλικάζαροι⁶ Δον. κοραζίνα⁷ Χίος

ἐκτός ἐάν, ἀφ' ἑτέρου, ἀνεγνώσθη τὸ πρῶτον ἐσφαλμένως *Πρεβε-* ἀντὶ *Προβελέγιος*. Ἐν Σερίφῳ ἤκουσα τὸ ἐπάν. ὑπὸ τύπ. *Πρεβελέγγος* — δι' ἀφομ. πρὸς τὰ ἀκόλουθα ἐπάλληλα ε.

1. Κατὰ τὸ ΙΑ, ὅπερ δὲν ἔχει τὸν μυκ. τύπ. ἐν λ. ἄντζα, σημαίνει τὴν μεγάλην κνήμην, τὸν μέγαν πόδα, τὸν μηρὸν ἢ τὰ περὶ τὸ σφυρὸν μέρη τοῦ χοίρου. Ἐν Μυκ. σημαίνει τὸ πρὸ τοῦ γόνατος καὶ μετ' αὐτὸ μέχρι τοῦ μεσοκνημίου μέρος τοῦ χοίρου, τὸ ὅποιον κρατοῦν ὡς χρήσιμον μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἀχρήστων ἄκρων τοῦ ποδός. Περὶ τῆς ἐτυμολογίας βλ. ἐν λ. ἀντζι τοῦ ΙΑ, κατὰ τὸ ὅποιον σημαίνει τὸ ἀπὸ τῶν γονάτων μέχρι τῶν ἀστραγάλων μέρος τοῦ ποδός. Ἐκ τοῦ μεσ. ἀντζιον, ὃ ἐκ τοῦ οὖσ. ἀντίον ἢ ἀντικνήμιον, περὶ οὗ παραπέμπει τὸ ΙΑ ἐν λ. ἄντζα εἰς Κ. Ἄμαρτον, Λεξικογρ. Ἄρχ. 6 (1923) 112, ἐνῶ τὸ γράφει ὁ Γ. Χατζ., ΜΝΕ 2, 434 ἤδη ἀπὸ τοῦ 1893. Περὶ τούτου ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ γράφεται ὅτι παράγει τὴν λ. ἐκ τοῦ ἀντικνήμιον «κατὰ σύντημῃσιν», μὲ παραπομπὴν εἰς Ἀθηνῶν 36 (1924) 185. Ἐν λ. ἄντζα τοῦ ΙΑ παρατίθενται οἱ τύπ. ἄνζα καὶ ἄζα ἐκ Μακεδ. καὶ Καρπ. ἀντιστοίχως. Ὁ Γ. Χατζιδ., Εἰκοσιπ. Κ. Κόντου, 62-63, γράφει : «εἶναι ἀνερμήνευτος... ἡ ἐμφάνισις τοῦ... τζ ἀντὶ ντ ἐν τῇ ἄντζα, ἀντζι ἀντὶ ἀντίον=γαστροκνήμη».

2. Βλ. προηγ. ὑποσημ. 1.

3. Κατὰ τὸ ΙΑ, ὅπερ δὲν ἔχει τὸν μυκόν. τύπον, ἐξ ἀμαρτ. ἀντζώναρως, ὃ μεγεθ. τοῦ *ἀντζωνάρι, ὅπερ πάλιν ἐκ τοῦ *ἀντζώνι + -άρι < ἀντζι + -ώνι, εἰς τὰς σημασίας τῆς μεγάλης κνήμης, Κάρπ., μακροῦ ποδός Ἄνδρ. Κάρπ., σφυροῦ χοίρου Ἄνδρ. κ.ά.

4. < ἀτζίδα (δι' ὄν πβ. τύπ. ἀντζίδα ἐν Εὐβ. (Κονίστρ. Κύμ. κ.ά.) Πελοπ. (Μεσσ. Τσακων.) Πόντω (Ἄμισφ), κατὰ τὸ ΙΑ, τύπ. τοῦ ἀγκίδα, ὃ ἰδ. Δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ ὁ μυκόν. τύπ. Ὁ ἐκ Τήνου εἶναι τύπ. τοῦ κοιν. ἀτσιδα, ὃ κατὰ τὸ ΙΑ ἐκ τοῦ ἰκτίς διὰ τῆς αἰτ. ἰκτίδα. Τὸν ἔχει καὶ ὁ Α. Κωστάκης, ΧΙΑ 824, 65. 250. Διὰ τὴν τροπὴν τοῦ κτι εἰς τσι, πβ. καὶ γαλακτίς - γαλακτίδα - γαλατσιδα. Πβ. καὶ Α. Κορ., Ἄτ. 4, 38. Ἡ λ. καὶ παρὰ *Somavera*. Ὁ πρόδρομος τύπ. ἀτζίδα (τοῦ ἀζίδα) ἐν Τήνω, Χίω, κατὰ τὸ ΙΑ. Πβ. Α. Tsoran., Phonét. Rhod., 110 : ἰκτίς - ἰκτίδιον > *ἀχτσιδι > ἀτσιδι.

5. Τὸ ΙΑ ἔχει τὸν τύπ. ὑπὸ λῆμμα ἀντηρας Ἀθῆν. (παλαιότ.) Λίγιν. Εὐβ. (Αὐλωνάρ. Κύμ. κ.ά.). Τοῦτο ἔδωκε τύπ. ἀντζηρας Χίος ἀτζουρας Θράκ. (Αἰν.) Ἰμβρ. Κύθν. Τένεδ. Τὸν τύπ. ἄζουρας δὲν ἤκουσα ἐν Μυκ., τὸν ἔχει ὅμως ὁ Ι. Βογιατζ. ἐξ Ἄνω Μερᾶς τῆς νήσου (ΧΙΑ 370, 12). Α. Κωστάκης ἐκ Τήνου (ΧΙΑ 824, 47) : ἄζουροι, οἱ. Ὁ Γ. Χατζιδ. μολονότι ἐν Ἐπιστ. Ἐπετ. Πανεπ. Ἀθ., 12, 22, δέχεται τὴν ἐκ τοῦ ἀνδηρον ἐτυμολογίαν, ἐν ΜΝΕ 2, 434 γράφει : «ἀνερμήνευτος ἡ ἐμφάνισις τοῦ τζ ἀντὶ νδ ἐν τῷ ἀντζηρας (ἀντὶ ἀνδηρον), ὃ ἐν Ἰκαρία δηλοῖ τοὺς περὶ τὴν ἄλωνα ὀρθοὺς λίθους, ἐν δὲ Κύμῃ λέγεται ἀνδηρας)». Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ γένους *ἀντηρο - ἀντζουρο (ὅπερ ἐνισχύεται ἐκ τοῦ ἐν Κύθνῳ ἀτσηρο), δι' ὃ βλ. ΙΑ ἐν ἀντηρας > -ος (-ας), ἴσως κατὰ τὸ γῦρος. Πβ. καὶ τὰ περὶ τοῦ ἀντὶ -ἀντζι γραφόμενα ὑπὸ τοῦ ἰδίου Χατζιδ., ἐν Εἰκοσιπ. Κ. Κόντου, 62-63. Ἄλλ' ἀφοῦ τὸ νδ > ντ (ἀνδρας - ἀντρας, κτλ.) διατὶ θὰ ἦτο δυσχερὴς ὁ τσιτακισμὸς τοῦ ντη > ντζη ; Πβ. Η. Ζερλέντ., Μάντροκάθ. 5 : «ἐν Μυκόνῳ οἱ περίξ τῆς ἄλω ὀρθοὶ λίθοι καλοῦνται ἄζουροι (ὃ ἄζουρας)... ἡ μάντρα περιεκλείετο διὰ λίθων ὀρθίων μεγάλων οὖς ἀσίρους (ὃ ἄσιρας) ἐκάλουν» — ἐν Σύρφ. Ὁ τύπ. ἄσηρας καὶ νῦν ἐν Γαλιση Σύρου, κατὰ τὸ ΙΑ. Τοῦτο ἐκ τοῦ ἐν τῷ ΙΑ ἀτσηρας (Ἰκαρ.) < ἀτζηρας Χίος. Πβ. Α. Tsoran., Phonét. Rhod., 129, ὑποσημ. 6 (τοῦ νδ > νδ), γράφει : Ἐδῶ θὰ ἦτο ἴσως ἡ θέσις τοῦ ἀνδηρος > *ἀνδιουρος > ἄζουρας (;). Πβ. καὶ σ. 195 καὶ 106, ὑποσημ. 1 : τὸ ζ τοῦ ἄζουρας παρουσιάζει δυσκολίας, ἐάν ἐν τῇ ἀρχ. ἑλλην. τὸ ἀνδηρον εἶναι τὸ ἀντίστοιχόν του. Θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναζητηθῇ ἐνδιάμεσος τύπ. *ἀνδιουρας (;)

6. Βλ. καὶ καλίσσαγροι ἐν σελ. 128.

7. Ἐν φρ. «μάννα μὲ γέννησε, δὲ μὲ γέννησε κοραζίνα» : Κ. Ἀμάντ., Χιακ. γλωσσ., 36,

σκαζόχοιρος¹ Ἀμοργ. Σίφν. Χάλκ. σκαζ-ζόχοιρος Χίος σκαζ-ζόχοιρος Κῶς σκαζ-ζόχερας Ἴκαρ. ζγαζόχοιρας Τήν. (Κῶμ.) σκαγιόχερας Μύκ. Ἴσως πρὸς ταῦτα συσχετιστέα τὰ σκαζόγουπα Δον. Μύκ. (= γούπα - γῶπα μετρίου μεγέθους) καὶ Σκάζουρα Μύκ. (τὰ ἄλλως γνωστὰ Σκάντζουρα, ἢ παρὰ τὴν Ἀλόννησον νησίς).

Ὁ *L. Roussel*² παραθέτει τὰ : καφεζῆς, κουρνίζες³, γάζος, φαναρζῆς, ζέπη, ζάμι. Ἐπίσης τοὺς διαφόρους τύπους τοῦ κοιν. τσομπάνης : ζομβάνης - τζομβάνης, ἀρχικῶς σομβάνης, ἐξ ὧν οὐδένα ἤκουσα. Τὸ ὀρθὸν θὰ ἦτο σοβάνης. Συστηματικοὶ ποιμένες δὲν ὑπάρχουν σήμερον ἐν τῇ νήσῳ, διὸ καὶ ὁ σάλος περὶ τὴν λ. Εἰς παλαιὰ ἔγγραφα τοῦ 18ου αἰ. συνήντησα πολλάκις ἀναγραφομένους «βοσκούς».

Γ'. ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

1. Φύσις τῶν φθόγγων τσ, τζ.

Πρὶν ἐπιχειρήσω τὴν ἐρμηνείαν τοῦ φαινομένου, πρέπει βεβαίως νὰ προσδιορίσω τὴν φύσιν τῶν μεταβαλλομένων φωνημάτων. Καὶ ἐν πρώτοις, πῶς δεόν νὰ χαρακτηρισθῇ ἑκάτερον τούτων ; Ὡς ἀπλοῦς φθόγγος ἢ σύνθετος ; Ποία δ' ἡ μεταξὺ τῶν σχέσις ;

Ὁ καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς καὶ Νέας Ἑλληνικῆς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σορβώννης *André Mirambel*, εἰς τὴν μελέτην του «Τὸ σύμπλεγμα ΤΣ εἰς τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν»⁴, ἤδη διὰ τῆς λ. *groupe* τοῦ τίτλου ὑποδηλοῖ ὅτι πρόκειται οὐχὶ περὶ ἀπλοῦ φθόγγου. Ἀμέσως, ἄλλωστε, κατωτέρω γράφει ὅτι οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ δύο «στοιχείων», «ἐνὸς ἀήχου κλειστοῦ (Τ) ὡς πρώτου καὶ ἐνὸς συριστικοῦς (Σ) ὡς δευτέρου». Καίτοι δὲ ἰσχυρίζεται ὅτι τὸ σύμπλεγμα εἶναι «homogène», τὸ γεγονός ὅτι δύναται, τῇ ἐπιδράσει προηγούμενου ἑρρίνου — ἐντὸς τῆς αὐτῆς λέξεως ἢ ἐν τέλει

δοῦ ὁ σ. ἐρμηνεύει τὴν λ. «θῆλυς κόραξ», ἐκ τοῦ κορατζίνα. Τοῦτο βεβαίως προῆλθεν ἐκ τσιτακισμοῦ τοῦ κ' ἐν τῷ κορακίνα > -τσινα καὶ παραλλήλως -τζίνα. Ὁ τύπ. κορατσινες ὡς μέρος τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ ἐν Κρήτῃ (Ἀθηνᾶ 10, 553) δ' ἐκ παραλλήλου κορακίνη (βλ. *Γ. Χατζιδ.*, MNE 2, 68 : κορασίνα ἀντὶ κορακίνη καὶ τὸν αὐτόν, ἐν Ἐπιστ. Ἐπετ. Πανεπ. Ἀθ., 1, 135 : κορακίνη - κορασίνα (μέρος τοῦ ὑφαντικοῦ ἱστοῦ ἀπὸ τοῦ σχήματος πβ. κορώνη). Ὁ τύπ. κορασίνα ἐν Κῶ (*Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 57). Ὁ *Βενετοκλ.*, 57, ἔχει τὸν τύπ. κορατζίνα (=τὸ πτηνὸν κάργα) ἐκ Ρόδου. Ὁ *Π. Γεννάδ.* (Φυτολ. Λεξ.) ἐκ τοῦ κορατζίνα παραπέμπει εἰς κουρούνα. Τὸν τύπ. καὶ τὸ Λεξ. *Βλαστ.*, 423. Ὁ τύπ. κορατζίνα (παρὰ τὸν κουρούνα) ἐν Μεσσήνῃ (XIA 530, 79). Ὁ *Λεξικογρ. Brighenti* ἔχει τύπ. γορατζίνα. Πβ. *Α. Tsoran.*, Phonét. Rhod., 109 : κ' > τσ... κορακίνα > κορασίνα.

1. κοιν. σκαντζόχοιρος. Ὁ τύπ. ἐν Χάλκῃ (*Α. Tsoran.*, 106). Πβ. σκαζόχοιρος Ρόδ. *Α. Tsoran.*, Phonét. Rhod., 130 : νθ > ντσ > ντζ : ἀκανθόχοιρος > *σκαντσόχοιρος > σκαντζόχοιρος > σκαζόχοιρος (παρετ. πρὸς τὸ σκαζμένος, σκῶ). Ὁ ἐκ Χίου τύπ. ἐν *Σ. Βίου*, XIA 200, 20. Ὁ ἐκ Σίφνου ἐν *Λεξικογρ. Δελτ.* 1 (1939) 148. Ὁ ἐκ Κῶ ἐν *Α. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ, 55. 60. Ὁ μυσ. δι' ἀνομ. τῶν ἐπαλλήλων σ-ζ-ς. Πβ. ἐκ Τήνου τύπ. σκαζόχοιρας καὶ ζγαζόχερος, ἐν *Α. Κωστάκη*, XIA 824, 173.

2. Βλ. *Cont. Mys.*, 159. Πβ. αὐτόθ. ζάμι 59 καὶ ζάμι' 107.

3. Προσωπικῶς ἤκουσα μόνον γουρνίζα.

4. Βλ. *Le groupe TS*, 89.

προηγούμενης εύρισκομένου — να καταστῆ ἡχηρὸν κατ' ἀμφοτέρα τὰ στοιχεῖά του (ἢ τσέπη- τή(ν) *džéπη*, *καντσιλλαρία* (< *cancellaria*) > *καντζιλλαρία*, ἀποδεικνύει ὅτι οὐχὶ περὶ ἐνὸς συνήθους, ἀπλοῦ καὶ ἀδιαιρέτου, φθόγγου πρόκειται. Καὶ δὲν εἶναι μάλιστα τόσον ἀπλῆ ἢ μεταβολή, ἀφοῦ τὸ πρῶτον στοιχεῖον κατὰ τόπους δύναται νὰ προφερθῆ διττῶς, ὡς *nd* ἢ *d*¹. Ἐξ ἄλλου, ἐνῶ κατ' ἀρχὴν παραλληλίζει τὸ «πολὺ νεώτερον» τοῦτο «groupe» πρὸς τὰ ἀρχαιοθέν ὑφιστάμενα τῶν ξ, ψ (ΚΣ, ΠΣ), ἐκ τῶν ὁποίων μάλιστα σχηματίζονται ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας, προηγούμενου ἔρρινου ν, ἡχηρὰ συμπλέγματα *gζ*, *bζ* (τὸ(ν) *gζέρω* - τὸ(μ) *bζωμά*), δέχεται², εἰδικῶς περὶ τοῦ ΤΣ, ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρξεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐν ἀπλοῦν σημείον πρὸς δῆλωσιν αὐτοῦ³. Τοῦτο δέ, ὡς ὁ ἴδιος γράφει καὶ ὡς τυγχάνει γνωστόν, συνέβαινε καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, καὶ δὴ τὴν ἀττικὴν καὶ τὰς ἄλλας διαλέκτους, προκειμένου περὶ τῶν Ψ, Ξ, τὰ ὁποῖα ἐγράφοντο, παραλλήλως πολλάκις, καὶ ὡς ΠΣ, ΦΣ (τὸ Ψ) καὶ ΚΣ, ΧΣ (τὸ Ξ). Παρ' ὅλον ὅτι ἐπεκράτησε διὰ τοὺς ἀρχαίους φθόγγους ἢ δι' ἐνὸς σημείου γραφῆ καὶ ὅτι σήμερον δι' ἐνὸς πνεύματος κοινῶς τούτους προφέρομεν, δὲν δυνάμεθα νὰ παραβλέψωμεν τὸ γεγονὸς τῆς χαλαρᾶς πολλάκις, ἰδιωματικῶς, προφορᾶς τῶν ἀποτελούντων καὶ ταῦτα στοιχείων, ἔνεκα τῆς ὁποίας οὐ μόνον διάσπασις αὐτῶν διὰ τῆς παρεμβολῆς παρασιτικοῦ («συν-οδίτου») φθόγγου *ι* μεταξὺ τῶν παρατηρεῖται, ἀλλὰ καὶ ἀντιμετάθεσις αὐτῶν⁴, ὅπερ θὰ ἦτο ἀδιανόητον διὰ πάντας τοὺς λοιποὺς ἀπλοῦς φθόγγους τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Τὰ τελευταῖα βεβαίως δὲν ἐφαρμόζονται ἀπολύτως πρὸς τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν ΤΣ, τοῦ ὁποίου τὰ στοιχεῖα συνδέονται ὀργανικώτερον μεταξὺ τῶν.

Καίτοι δὲν δυνάμεθα νὰ παραλληλίσωμεν ἀπολύτως τὴν φύσιν τῶν φθόγγων τούτων τῆς ἑλληνικῆς πρὸς τὴν τῶν ἀντιστοίχων τῆς λατινικῆς καὶ δὴ τῆς συνεχείας αὐτῆς, τῶν ρωμανικῶν γλωσσῶν, ἐν τούτοις δὲν θεωρῶ ἄσχετον νὰ ἐξετάσω πῶς τοὺς βλέπουν διακεκριμένοι ρωμανισταὶ εἰς τὸν οἰκεῖον χῶρον.

1. Ὅπερ δεικνύει ὅτι ἡ συνήθης διὰ τοῦ τζ γραφῆ δὲν ἀποδίδει τὴν ἡχηρότητα τοῦ συμπλέγματος πλήρως, ἀλλὰ μόνον συμβατικῶς ὡς πρὸς τὸ πρῶτον στοιχεῖον. Καὶ ἀφοῦ ἐπὶ πλέον τὸ ν τοῦ *ndž* δὲν ὀφείλεται πάντοτε εἰς ὑπάρχον προηγούμενον τοιοῦτον, ἀλλ' ἀναπτύσσεται, κατ' ἀναλογίαν, καὶ εἰς λέξεις ἐχούσας ἀπλοῦν τζ, ὡς *τζίντζυφο* π.χ. Τοῦτο παρατηρεῖ Ὁ αὐτὸς ἐν σελ. 92: «Ἄν καὶ τὸ σύμπλεγμα ΤΣ συγγενεὴ πρὸς τὰ παλαιότατα ξ, ψ, διακρίνεται ἐν τούτοις καθαρῶς τούτων ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐνῶ τὰ δευτέρα εἶναι κατὰ βᾶσιν ἄηχα καὶ ἡχηροποιῦνται μόνον ἐφόσον προηγεῖται ἔρρινον, τὸ πρῶτον δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ ὡς ἡχηρὸν, ἀκόμη καὶ ἄνευ ἐπιδράσεως ἔρρινου, ἢ μᾶλλον ὑπάρχουν παραλλήλως ἄηχον ΤΣ καὶ ἡχηρὸν *dž*». Ὁ Κ. Foy, *Lauts. griech.* 54 καὶ 56, διακρίνων ταῦτα ἐξετάζει χωριστὰ ὡς *τσ* καὶ *τζ*.

2. Βλ. ἐνθ' ἄν., σελ. 90.

3. Καὶ δὲν ἀποτελεῖ συμβατικὴν μόνον γραφὴν τὸ πρᾶγμα.

4. Πλὴν τῶν προχείρως παρατιθεμένων ἐνταῦθα παραδειγμάτων *ἀπισθιά* - **ἀπισθιά* - *ἀπισθιά* (Μύκ.) καὶ *ψυχράδα* - **ψυχράδα* - *ψυχράδα*, *ψάρι* - **ψάρι* - *σπάρι* καὶ *σφάρι* (Κ. Ἰταλία), σημειῶ ὅτι εύρισκόμενος ἐν Σερίφῳ πρὸς συγκέντρωσιν γλωσσικοῦ ὕλικου ἤκουσα Σερίφιον νὰ προφέρῃ τὰς λ. *τσανάκες*, *παπούτσια*, κλπ. κατὰ τρόπον δυνάμενον νὰ παρασταθῆ διὰ τῶν *τσανάκες*, *παπούτσια* ἢ *τ'σανάκες*, *παπούτ'σια*, κλπ. Τοῦτο μὲ ἔκαμε νὰ ὑποθέσω μήπως διὰ τοῦ συμβατικοῦ τύπου *καῶσικᾶκι* (βλ. *I. Βογιατζ.*, ΧΙΑ 379, 134, ἐκ Σερίφου) ὁ συλλογεὺς ἠθέλησε νὰ ἀποδώσῃ τὸ μόλις ἀκουόμενον, πρὸ τοῦ σ, τ, διότι ἀλλαχοῦ σημειοῖ κανονικῶς σ ἢ σσ, διὰ νὰ δηλώσῃ τὴν μεταβολήν.

Ὁ *Maurice Grammont*¹, ἐν τῇ Φωνητικῇ αὐτοῦ, ἀμέσως ἀπὸ τοῦ τίτλου τοῦ κεφαλαίου, ὑφ' ὃ τοὺς ἐξετάζει, ὑποδηλοῖ ὅτι πρόκειται περὶ «συνδυασμοῦ φωνημάτων» (*combinaisons de phonèmes*) συνεξετάζων ταῦτα μετὰ τῶν ἡμιπνευματωδῶν (*affriquées*) καὶ τῶν διφθόγγων.

Ἰσχυρίζεται δηλαδὴ ὅτι οἱ ἡμικλειστοὶ (*mi-occlusives*) σύνθετοι φθόγγοι *ts* καὶ *dz* ἀποτελοῦν ἐξέλιξιν τῶν ἡμιπνευματωδῶν *tʰ* καὶ *dʰ*² ἀντιστοίχως, οἵτινες πάλιν προῆλθον ἐκ τῶν κλειστῶν φθόγγων *t* καὶ *d* προφερομένων κατὰ τὸ σημεῖον τῆς μεταστάσεως αὐτῶν οὐχὶ ἀποτόμως, ὡς οἱ καθαροὶ κλειστοί, ἀλλὰ μετὰ τινος ἀσθενοῦς πνευματώσεως³. Ἀποτελοῦν δηλαδὴ ὄχι ἐν μοναδικῶν φώνημα, ἀλλὰ «συνέχειαν δύο φωνημάτων, ἐνὸς πλήρους κλειστοῦ ἀκολουθουμένου ὑφ' ἐνὸς πλήρους πνευματώδους».

Καὶ κατηγορηματικῶς ἀποφαίνεται: «Ἐν ἡμικλειστον δὲν ἔχει τὴν διάρκειαν ἐνὸς φωνήματος, ἀλλὰ δύο· εἶναι λοιπὸν δύο φωνήματα... καὶ διὰ τοῦτο (ἐνθ' ἄν., 108) πρέπει νὰ γράφονται διὰ δύο γραμμάτων, κατὰ τὴν ἀρχὴν: ἐν σημείον δι' ἕκαστον ἤχον καὶ εἰς ἤχος δι' ἕκαστον σημεῖον».

Τὴν ἀποψιν περὶ τοῦ συνθέτου τῶν φθόγγων τούτων ὑποστηρίζει καὶ ὁ *P. Fouché*, ἐν τῷ περὶ τῆς ἱστορικῆς φωνητικῆς τῆς Γαλλικῆς ἔργῳ αὐτοῦ⁴: «Πλὴν τῶν κλειστῶν φθόγγων καὶ τῶν διαρκῶν διακρίνομεν τοὺς ἡμικλειστοὺς, καλουμένους συνήθως *affriquées*. Χαρακτηρίζονται ἐκ τούτου ὅτι ἐνῶ τὸ σημεῖον ἀρθρώσεως παραμένει τὸ αὐτό, εἶναι κλειστοὶ κατὰ τὸ πρῶτον μέρος τῆς διαρκείας των (*de leur tenue*) καὶ διαρκεῖς κατὰ τὸ δεύτερον. Πβ. ἐν τῇ Ἰταλικῇ *ts* ἐν τῷ *cento*, *dz* ἐν τῷ *gente*, κλπ.».

2. Αἰτίαι μεταβολῆς.

Μετὰ τὰ ὡς ἄνω ἐκτεθέντα, πρὸς ἐρμηνείαν τοῦ φαινομένου δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ γενικῶς μὲν ἡ ἐκδοχὴ τῆς δι' ἀφομοιώσεως ἀπλοποιήσεως τῶν συνθέτων φθόγγων *ts*, *tʰz* ὡς πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ *tʰz* εἰς τὴν Δωδεκάνησον, τὴν Ἰκαρίαν. Χίον, κλπ., πιθανῆ ἐπίδρασις τῆς ἐπιζησάσης ἀρχαίας προφορᾶς τοῦ *z* ὡς πρὸς δὲ τὴν ἐν Κάσῳ - Καρπάθῳ τροπὴν τοῦ *ts* εἰς *σ-σ*, ἴσως ὁ «νόμος τῆς ἀντιστροφῆς», γνωστός περισσότερον ὡς «ψευδῆς ἀποκατάστασις».

1. Βλ. *Phonét.*, 105.

2. Ὁ δείκτης ^a δέον νὰ νοηθῇ μετὰ γραμμῆς ἐγκαρσίας εἰς τὸ ἄνω μέρος του.

3. Καὶ ἐνταῦθα, σημειωτέον, ἐγκτεταί ἡ κλεις τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἐλλ. τσιτακισμοῦ, ὡς πρῶτος ὑπηνίχθη ὁ *Karr*. (*Die griechische Gutturallaute*. Wien 1881) καὶ ἀνέπτυξε παρ' ἡμῖν ἐν τῷ εἰδικῷ περὶ τοῦ φαινομένου ἄρθρῳ αὐτοῦ ὁ *A. Μπούτουρ*, Γένεσ. ΤΣ (TZ), ὅστις ἐν σελ. 2 γράφει: «Ἐρμηνείαν τῆς γενέσεως τοῦ *ts* ἐκ τῶν οὐρανικῶν φθόγγων ἐπεχείρησε νὰ δώσῃ πρῶτος ὁ *Karr*... ὅστις ἐσχέτισε τὸ ζήτημα τοῦ «zetazismus» τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης πρὸς τὸ ὅμοιον τῶν ρωμανικῶν γλωσσῶν. Παραδέχεται δηλαδὴ ὅτι μετὰ τὴν μεταβολὴν τῶν ὑπερωϊκῶν εἰς οὐρανικά ἐγένεν ἀνάπτυξις παρασιτικοῦ τινος *j* (π.χ. *kj*). Περαιτέρω ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τάσεως τοῦ *k* πρὸς ὀδοντισμὸν προέκυψε *ts*, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ ἡμίφωνον προὐχώρησε πρὸς τὸ διαρκές *z* καὶ οὕτω προῆλθε *tz*». Καὶ ἐν σελ. 7: «Ἐκ τοῦ ἀκαριαίου *g* (εἴτε ἐξ ἐρρινώσεως εἴτε ἄλλως προκύψαντος) μετὰ τῆς παρασιτικῆς πνοῆς προῆλθε κατὰ τὸν τρόπον τοῦ *Karr* πρὸ τῶν λεπτῶν φωνηέντων *e* καὶ *i*, *dz* ἢ *dz* (π.χ.) ἀντζελοσ=ἄγγελος, κλπ.) ἀκριβῶς εἰς τὰς αὐτὰς περιοχὰς τῶν Νεοελλ. ἰδιωμάτων, εἰς *dz* ἐκ τοῦ *k* προῆλθε *ts*».

4. Βλ. *Phonét. franç.* 1, 30.

α/ Μεταβολή δι' ἀφομοιώσεως.

Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν τῆς ἀφομοιώσεως, οἱ λόγοι τῆς ἀπλοποιήσεως τῶν συμφωνικῶν αὐτῶν συμπλεγμάτων δέον ν' ἀναζητηθῶσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν συγγένειαν τῶν ἀποτελούντων αὐτὰ ἀπλῶν στοιχείων — ἐκφωνουμένων διὰ παρεμφεροῦς τρόπου, θέσεως καὶ κινήσεως τῆς γλώσσης¹ — ἀφ' ἑτέρου δ' εἰς τὴν διάφορον ἰσχὺν τούτων, κατὰ τὴν χαλαρὰν συνεκφορὰν τῶν ἐν ἑκατέρῳ ζεύγει.

Κατὰ τὴν συνεκφώνησιν δηλαδὴ τῶν συγγενῶν ἀλλὰ διαφόρου ἰσχύος φθόγγων τ-σ καὶ τ-ζ, ὁ δεύτερος (σ, ζ) ὡς διαρκῆς καὶ πνευματώδης (καὶ ἠχηρὸς ὁ ζ) κατ' ἀρχὰς μὲν ἀφομοιοῖ πρὸς ἑαυτὸν τὸν κλειστὸν καὶ ἄηχον τ παραγομένου τοῦ παρεκτεταμένου ἤχου σ-σ², ζ-ζ (κατὰ τὴν συμβατικὴν γραφὴν τῶν «διπλουμένων» συμφώνων — περίπτωσις Δωδεκανήσου, Ἰκαρίας, Χίου, ὡς πρὸς τὸν δεύτερον, Καρπάθου, Κάσου, ὡς πρὸς τὸν πρῶτον, ἐν συνεχείᾳ δ' ἐκβάλλει τοῦτον ἀπλοποιούμενος εἰς σ ἢ ζ (περίπτωσις βορειανατολικῶν Κυκλάδων κ.ά.)³.

Λόγος τῆς διαφόρου ἐμφανίσεως τῶν συμπλεγμάτων εἰς τὰς ὑπὸ ἐξέτασιν νήσους εἶναι ἴσως ἀφ' ἑνὸς μὲν ἢ διάφορος ἐκασταχοῦ διάθεσις τῶν ἐρρίνων συμπλεγμάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἢ διάφορος κατάστασις τοῦ τσιτακισμοῦ. Συγκεκριμένως,

1. Πβ. *M. Grammont*, ἐνθ' ἄν., 47. «Διὰ τὴν προφορὰν τοῦ *ι* ἢ γλώσσα στηρίζεται ἐπὶ πάσης τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τῶν ἄνω κοπτήρων ὀδόντων, τοῦ ἄκρου αὐτῆς ἐφαπτομένου τούτων καὶ κλειόντος τοιοῦτοτρόπως τὴν στοματικὴν κοιλότητα διὰ πλήρους φράγματος· ἢ ἐκτίναξις (explosion) τοῦ ἤχου γίνεται δι' ἀποτόμου ἀποσπάσεως τῆς γλώσσης ἀπὸ τῶν κοπτήρων». Καὶ σελ 69 : «Διὰ τὴν προφορὰν τῶν συριστικῶν, ἀήχου *s* ἢ ἠχηροῦ *z*, τὸ πρόσθιον μέρος τῆς γλώσσης σχηματίζει εἶδος ὑδρορρόης, λίαν στενῆς αὐλακος, ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου μέρους τῶν ἄνω κοπτήρων καὶ τῶν φατνίων αὐτῶν. Διὰ τῆς αὐλακος ταύτης διέρχεται τὸ πνεῦμα, διὰ νὰ ἔλθῃ νὰ συρῆξῃ ἐλαφρῶς μεταξὺ τῶν ἄνω καὶ κάτω κοπτήρων. Τὰ συριστικά εἶναι λοιπὸν ὀδοντικά πνευματώδη. Οἱ κάτω καὶ ἄνω κοπτήρες προσεγγίζουν μέχρι σημείου ἐπαφῆς εἰς τινα σημεῖα, ἀλλ' ἢ πλαγία διάβασις τοῦ πνεύματος φράσσεται στεγανῶς διὰ τῶν πλευρῶν τῆς γλώσσης στηριζομένων ἐπὶ πάσης τῆς σειρᾶς τῶν κάτω ὀδόντων, ἀπὸ τῶν κυνοδόντων μέχρι τοῦ τελευταίου γομφίου».

2. Ὁ *X. Παντελ.*, Φωνητ. νοτ. ἰδιωμ., 47, κάμνει λόγον περὶ ἀφομοιώσεως τοῦ τ πρὸς τὸ σ, ἐν τῷ τσ, ἐν Κάσῳ : «Ἐν Κάσῳ, ἐν τῷ συμπλέγματι τσ τὸ τ ἀφομοιοῦται πρὸς τὸ σ=σσ : φωνίτσα = φωνίσσα, ἔτσι = ἔσσι».

3. Ἀνάλογά τινα συμβαίνουν, μετὰ τὴν διάσπασιν τῶν συνθέτων φθόγγων ξ, ψ εἰς τὰ στοιχεῖά των, καὶ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς Κατωϊταλικὰς διαλέκτους. Οὕτω, κατὰ τὸν *G. Rohlf*s, *Historische Grammatik der Unteritalienischen Gräzität*. München 1950, σελ. 63, ἐν Ἀπουλίᾳ τὸ ξ (*ks*) > *xs* > *fs*, ἐν δὲ Καλαβρίᾳ *s*. Οὕτω ἢ λ. ξύλο, π.χ., > *fsilo* > *sil*o, τὸ ἠξερῆ > *ifser*e > *isere*, κττ. Πβ. τὸ προφανέστερον στάδιον : «ὁ ἤχος μετὰ τονούμενον φωνῆεν ἔχει συχνὰ τὴν ἀξίαν ἐκτεταμένου *ss*» = *éss*e (ἔξε), *metássi* (μετάξι), *éssu* (ἔσω), κλπ. Τὸ ψ (*ps*) ἐνθ' ἄν., 74-75, ἐν Ἀπουλίᾳ ἐγένετο *fs*. Οὕτω τὸ *ἀψάριον* > *ἀψάρι* > *ἀψάρι* > *ἀψάρι* καὶ, σελ. 187, *ἀσπάρι* - *ἀσφάρι*. Ἐνταῦθα, καίτοι πρόκειται περὶ ἀφομοιώσεως καθαρῶς διαστελλομένων φθόγγων σ+τσ, ἴσως πρέπει νὰ μνημονεύσωμεν τὴν ἐξέλιξιν τῶν συμπλεγμάτων *σκι*, *σκε* εἰς *σσι*, *σσε* καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς σ-σι, σ-σε ἐν Χίῳ, Καλύμνῳ : *ἄσκημος* - **ἄσσημος* > *ἄσσημος* (Νένητα), *σκύλ-λος* - **σσύλλλος* > σ-σύλλλος Χίος (Πυργί) καὶ σ-σύλ-λος -*σ-σίλ-λος* Κάλ. *σκῖνος* > σ-σίνος, *σκεπάζει* > σ-σεπάζει. (βλ. *H. Pernot*, *Chio* 1, 250 καὶ *A. Tsopan.*, *Phonét. Rhod.*, 113. Πβ. ἐπίσης ἀνάλογον πρὸς τὴν τῆς Χίου προφορὰν τοῦ *σκι*, *-σκε*, κατὰ πληροφορίαν τοῦ ἐν τῷ Ἱστορικῷ Λεξικῷ συναδέλφου Ἀθ. Κωστάκη, ἐν Τσακωνίᾳ : *Παράσκι* (< *Παρασκηνή*) > *Παράστ'σι* - *Παράσι*, *σκεπάρο* > *στ'σέρπανε* > *σέρπανε*, εἰς τὰ ὁποῖα ὁμοίως συμβαίνει μεταβολὴ τοῦ *σσι* εἰς ἀπλοῦν σ.

οἱ λαλοῦντες τὰ ἰδιώματα Δωδεκανήσου, Ἰκαρίας, Χίου πρόφέρουν τὰ ἔρρινα συμπλέγματα μετ' ἐντόνου δηλώσεως τοῦ ἔρρινου μέρους αὐτῶν, ἐνῶ οἱ τῶν βορειανατολικῶν Κυκλάδων μεθ' ἡμιεντόνου μέχρις ατόνου.

Εἰς τὰ πρῶτα δηλαδή τὸ προηγούμενον τῶν ζευγῶν τσ ἢ τζ ἔρρινον ν συντελεῖ εἰς μείζονα, τρόπον τινά, ἀντίστασιν τοῦ ἀφομοιουμένου τ, ἐπιφέρων παρέκτασιν τῶν ἀκολουθούντων ἰσχυροτέρων σ ἢ ζ. Ἦτοι εἶναι πιθανώτερον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ *χαντζής* > *χαζ-ζής* ἢ ὁ *χατζής*.

Πρὸς ταῦτα ἴσως πρέπει νὰ παραβάλωμεν καὶ τὴν γενικωτέραν τάσιν τῶν ἰδιωμάτων τούτων πρὸς δίπλωσιν τῶν συμφώνων, καὶ ἐξ ἱστορικῶν καὶ ἄλλων λόγων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν συνεκφορὰν αὐτῶν μετὰ προηγούμενου ἔρρινου ν, εἴτε ὡς τελικοῦ ἢ ἐν μέσῳ λέξεως, διότι παρατηροῦνται πράγματι κατὰ τόπους ἐκπληκτικαὶ ἀναλογίαι, τὰς ὁποίας δυσκόλως θὰ ἠδύνατό τις νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς συμπτωματικὰς, μεταξύ τῆς διαθέσεως τῶν ἔρρινων συμπλεγμάτων ἀφ' ἐνός καὶ τῆς ἀντιστοίχου τῶν διπλῶν συμφώνων ἀφ' ἑτέρου.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐν Δωδεκανήσῳ (ἰδίᾳ ἐν Κῶ καὶ Ρόδῳ) καὶ Ἰκαρία, Χίῳ παρατηρεῖται συγχρόνως καὶ ἔντονος ἔρρινωσις καὶ δίπλωσις, ἐνῶ εἰς τὰς βορειανατολικὰς Κυκλάδας (Ἄνδρον, Τήνον, Μύκονον, Σῦρον) ἄτονος ἔρρινωσις καί, ὡς ἐδείξαμεν, πλήρης ἀπλοποίησις τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν συμπλεγμάτων. Χαρακτηριστικαὶ εἶναι ἐν προκειμένῳ αἱ περιπτώσεις τοῦ Ἄμοργινοῦ συγκροτήματος (Ἄμοργοῦ, Δονούσσης, Κουφονησίου, Ἡρακλείας, Σχινούσσης) καὶ τοῦ τῆς Κάσου-Καρπάθου. Τὸ πρῶτον, ὡς εὐρισκόμενον μεταξύ τῶν δύο περιοχῶν, παρουσιαζουσῶν ἰδιομορφίας ὡς πρὸς τὰ ὡς ἄνω φαινόμενα, διαθέτει ταῦτα κατὰ τρόπον ρευστόν, ἐνῶ τὸ δεύτερον, καίτοι ἔχει τὴν δίπλωσιν γενικώτερον, ἔνεκα τῆς ἔρρινου αὐτοῦ προφορᾶς παρουσιάζει μόνον τοῦ σ τὴν δίπλωσιν.

Εἶναι ἐπόμενος εὐκολώτερον, ἐπαναλαμβάνω, ἰδιώματα ἀνεχόμενα τὰ συμπλέγματα *nd*, *mb*, *ng* καὶ τὰ διπλᾶ ἐν γένει σύμφωνα, νὰ ἀνεχθῶσιν ἐν ζ-ζ < *ndz* ἢ τὰ προφέροντα ἀντιστοίχως τὰ ἡχηρὰ μέσα *d*, *b*, *g*, καὶ *dz*, *ts*.

Ποιὰν τινα ἔμμεσον ἐνίσχυσιν τῆς ἀπόψεως ἴσως ἀποτελοῦν μεμονωμένα, μέχρι πληρεστέρας ἐρεύνης, παραδείγματα ἐκ Μακεδονίας, Αἰτωλίας, ὅπου ἡ ἔντονος ἐπίσης ἔρρινωσις, ἀλλ' οὐχὶ δίπλωσις, ἐπιτρέπει τὴν διάσωσιν τοῦ ν πρὸ τοῦ τζ. Οὕτω, κατὰ τὸ ΙΑ ἐν λ. *ἄντζα*, παραδίδεται τύπος *ἄντζα* ἐκ Γκριντάδων Μακεδονίας¹, καὶ ἐν τῷ ΑΙΛ συνήνηται ἐπίσης τύπον *χόντζια* ἐξ Αἰτωλίας, ὃν ἤκουσα καὶ παρά τινος πρόσφυγος ἐκ Μαρμαρᾶ Προποντίδος, ἐγκατεστημένου νῦν ἐν Νέῳ Μαρμαρᾶ Χαλκιδικῆς².

Ἔτερος λόγος τῆς διαφόρου διαθέσεως τῶν τσ, τζ εἰς τὴν ὑπὸ ἐξέτασιν περιοχὴν, εἶναι, ὡς προεῖπον, τὸ ἐκασταχοῦ στάδιον ἐξελίξεως τοῦ τσιτακισμοῦ, ὅστις ποικίλλει ἀπὸ οὐρανικοῦ τσ, (*ν*)*dz* μέχρι ἀσθενοῦς ὑπερωϊκοῦ *z*, *g*, καὶ δὴ ὑπὸ τὴν

1. Κατὰ σύμπτωσιν (;) ὁ ὡς ἀπὸ τοῦ 12ου ἡδὴ αἰῶνος ὑπὸ τοῦ *Εἰσταθίου* Θεσσαλονίκης ἀναμφιβόλως μαρτυρούμενος τύπος.

2. Κατὰ τὴν διὰ λογαριασμὸν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἀποστολὴν μου ἐκεῖ. Πβ. ἐπίσης *λόντζα* (< *λόντζια*) ἐν Αἰτωλ. καὶ *λόντζια* ἐν Ἠπ. καὶ *χαντζάρι* ἐν Μακεδ. (Γκριντάδ.).

πρώτην μορφήν ἐκεῖ ὅπου καὶ ἡ δίπλωσις τῶν συμφώνων, ὑπὸ δὲ τὴν δευτέραν ἐκεῖ ὅπου ἡ πλήρης ἀπλοποίησις. Καὶ τοῦτο εἶναι φυσικόν, διότι οἱ μὴ τσιτακίζοντες πλήρως τὰ *κι, κε-γι, γε*, ἀκούοντες τὰ τῆς κοινῆς *τσ, τζ*, ἄλλης προελεύσεως, διαφόρως προφερόμενα καὶ ξενιζόμενοι ἠσθάνοντο μεγαλυτέραν δυσκολίαν νὰ τὰ προσαρμόσουν πρὸς τὸν ἱκανῶς διάφορον τσιτακισμόν των. Οὕτως οἱ τῶν βορειανατολικῶν Κυκλάδων βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τῆς ἀτόνου ἐρρινώσεως τῶν ιδιωμάτων αὐτῶν.

Χαρακτηριστικὰ ἐν προκειμένῳ εἶναι ὅσα γράφει περὶ τῆς Κῶ ὁ *A. Καραναστάσης*: ¹ «Εἰς τὰ ιδιώματα τῶν χωρίων τῆς Κῶ καὶ ἐν μέρει εἰς τὸ ἰδίωμα Χώρας, τὸ σύμφωνον ζ ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν μέσῳ λέξεως εὐρισκόμενον ἀκούεται πάντοτε ὡς διπλοῦν ζ-ζ... Ἐκ τῆς τοιαύτης προφορᾶς τοῦ ζ... οἱ φθόγγοι *τζ-ντζ* εἴτε εἰς λέξεις τῆς κοινῆς εὐρίσκονται εἴτε εἰς ξένα δάνεια, δὲν εἶναι ἀνεκτοὶ εἰς τὰ ιδιώματά μας καὶ ὑφίστανται ἐκλέπτυσιν ἀφομοιουμένου τοῦ *ν* ὑπὸ τοῦ ζ».

β/ Ἐπιβίωσις ἀρχαίας προφορᾶς.

Ὡς ἐν τῇ εἰσαγωγῇ προεῖπον ² καὶ ὡς ἐκ τῆς κατὰ χώραν παραθέσεως τῶν οἰκείων παραδειγμάτων φαίνεται, τὸ φαινόμενον παρουσιάζει εἰς τὸν χῶρον τοῦτον, καθὼς καὶ ἐν Ἰκαρία, Χίῳ καὶ εἰς τὸ συγκρότημα Ἄμοργου, ποιάν τινα ιδιομορφίαν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀντίστοιχον ἐξέλιξιν εἰς τὰς βορειανατολικὰς Κυκλάδας. Ἐνῶ δηλαδὴ εἰς αὐτάς, ἀλλαχοῦ ὀλιγότερον καὶ ἀλλαχοῦ περισσότερον, παρατηρεῖται τροπὴ καὶ τῶν δύο συμπλεγμάτων *τσ-τζ* εἰς τὰ ἀπλᾶ *σ-ζ* ἀντιστοίχως, καὶ πολλάκις ἀμοιβαίως, εἰς ἐκεῖνον παρουσιάζεται ἢ μόνου τοῦ *τζ* τροπὴ εἰς *ζ-ζ* ἢ μόνου σχεδὸν τοῦ *τσ* τροπὴ εἰς *σ-σ* (περίπτωσις Κάσου-Καρπάθου).

Εἰς τὴν ομάδα τοῦ *ζ-ζ* ἴσως πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ὡσαύτως ὡς ἀνασταλτικὸν τῆς πλήρους ἐξελίξεως αἷτιον ἢ ἐπιβίωσις ἀρχαίας προφορᾶς τοῦ *ζ* ³, ἣν πρῶτος ὑπὴνίχθη ὁ *Γ. Χατζιδάκης* ⁴ καὶ ἄλλοι ἀκολούθως ὑπεστήριξαν.

Πρὸς μελέτην τῆς ἀπόψεως ταύτης, ἔλαβον ὑπ' ὄψει μου νεώτατον συνοπτικὸν μὲν ἀλλὰ πλήρως κατατοπιστικὸν ἄρθρον τοῦ γνωστοῦ μελετητοῦ τῶν Κατωῖταλικῶν ἐλληνικῶν ιδιωμάτων *G. Rohlf's* ⁵. Οὗτος ἐν ἀρχῇ ἀνακεφαλαιῶν τὰς μέχρι τοῦδε περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ ἀρχαίου *ζ* γνώμας ἄλλων ἐρευνητῶν καὶ δὴ τοῦ *Eduard Schwyzer* ⁶, συνοψίζει ταύτας εἰς τὰ ἐξῆς πορίσματα :

1/ Ἡ νεοελληνικὴ ἀξία τοῦ *ζ* ὡς ἡχηροῦ *s-(s')*, τ.ἔ. ὡς τὸ γαλλικὸν *z* (*le zèle*), ἀνέρχεται μέχρι τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου ἤδη τοῦ 4ου αἰ., εἰ καὶ ἐν Ἀργεὶ τυγχάνει ἱκανῶς ἀρχαιοτέρα.

1. Φωνητ. Κῶ, 60.

2. Βλ. σελ. 99, 101, 102.

3. Βλ. σελ. 104-105.

4. Βλ. MNE 2, 426. Ὡς «λείψανον ἀρχαῖον» θεωρεῖ τὸ φαινόμενον καὶ ὁ *X. Παντελίδ.*, Φωνητ. νοτ. ἰδιωμ., 41.

5. Βλ. Neue Beitrage zur Kenntnis der unteritalienischen Gräzität. München 1962, 91-97, καὶ *Τοῦ αὐτοῦ*, Die Aussprache des *z* (*ζ*) in Altgriechischen: «Das Altertum» Band 8, Heft 1, Berlin 1962.

6. Βλ. Griechische Grammatik. München 1950-53.

2/ Εἰς ἕκαστον ἀττικὸν ζ ἀντιστοιχεῖ ἐν τῇ Δωρικῇ διαλέκτῳ ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς λέξεως δ-, τ-, ἐν μέσῳ δὲ -δδ-, -ττ-, π.χ. λακων. παῖδ-δω, κρητ. δικάδ-δω. Ὅτι ἐν τῇ Λακωνικῇ τὸ δδ=dd, ἀφίνεται νὰ νοηθῇ ἐκ τῆς τσακωνικῆς ἐξελιξεως εἰς nd : (π.χ. -ίζω > indu). Ὁμοίως ἐκ τοῦ ἀρχ. βοιωτ. Πολύδδαλος=Πολύζηλος.

3/ Οἱ Αἰολεῖς, κατὰ τοὺς γραμματικούς, ἀντὶ τοῦ ἀττικοῦ ζ ἐχρησιμοποιοῦν τὸ ἀρχαιότερον ἰδικόν των σδ.

Καὶ περαιτέρω: Ὁ Georg Curtius¹ διδάσκει ὅτι τὸ ζ εἶναι ἡ γραφικὴ παράστασις τοῦ συμφωνικοῦ συμπλέγματος dz. Ἐπὶ τούτου στηρίζεται ἡ ἐν τῇ Griechischer Schulgrammatik² ἀποδιδομένη διὰ τοῦ dz προφορὰ τοῦ ἀρχαίου ζ ἐν τῇ λ. ζώνῃ γραφομένη ὡς dzone τ.ἔ. dzone.

Κατὰ τὰ σχόλια τῆς προαναφερθείσης γραμματικῆς³, τὸ ζ ἐν τῇ προσῳδίᾳ ὡς διπλοῦν λαμβανόμενον εἶναι ὅλως διάφορον τοῦ dz κατὰ τὴν προφορὰν εἶναι d μεθ' ἀπαλοῦ s.

Ἐὰν ἐν τῇ Αἰολικῇ διαλέκτῳ τὸ σδ τίθεται ἐν τῇ θέσει τοῦ s, τοῦτο συμβαίνει δι' ἀντιμετάθεσιν τῶν στοιχείων του.

Ἀφοῦ παραθέτει περαιτέρω γνώμας ἄλλων ἐρευνητῶν, οἱ ὅποιοι ἐν τῷ φθόγγῳ ζ διαβλέπουν τὸ σύμπλεγμα σδ, zd, καταλήγει ἀποδεχόμενος τὴν ἀντίθετον ἄποψιν τοῦ δσ, dz=ζ.

Κατὰ τ' ἀνωτέρω, δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐν τῷ χώρῳ ὅπου παρατηρεῖται μόνον τοῦ (ν)τζ ἡ μεταβολὴ καὶ οὐχὶ τοῦ διδύμου τσ, αὕτη γίνεται κατ' ἀναλογίαν τῆς ἐπιβιωσάσης ἀρχαίας προφορᾶς τοῦ ζ.

Ὁ Γ. Χατζιδάκις, λόγον ποιούμενος, ὡς προεῖπον, περὶ τοῦ «ἐκτεταμένου ζ ἦτοι ζζ» τοῦ προφερομένου ὑπὸ τῶν Ἰκαρίων ἐν τῇ θέσει οὐ μόνον τοῦ τῆς κοινῆς ἀπλοῦ ζ ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐκ τσιτακισμοῦ προελθόντος τσ ἢ τζ καὶ τοῦ μετὰ τῶν ξένων λέξεων εἰσελθόντος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν — δεχόμενος ὅτι αἱ δεύτεραι ἰσοπεδώθησαν ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο — ὑποπτέει «ἵχνος ἀσθενὲς τῆς παλαιᾶς φύσεως αὐτοῦ ὡς φθόγγου διπλοῦ»⁴.

Κατὰ τὰ προεκτεθέντα λοιπόν, τὸ ζ διετήρησε τὴν ἐκτεταμένην αὐτοῦ προφορὰν ἐν αἰς νήσοις τῆς Δωδεκανήσου ὑπῆρχε τὸ παλαιὸν λακων. -δδ- (παῖδ-δω - δικάδ-δω) : περίπτωσις Κῶ, Ρόδου, Νισύρου, Τήλου — καὶ ἐπὶ πλέον ἐν Ἰκαρίᾳ, Χίῳ, ὡς παῖζ-ζω, δικάζ-ζω. Πβ. κατ' ἀναλογίαν : ζ-ζίζ-ζικας, ἀνηβαζ-ζάρω, κτλ.

Διετήρησε τὴν προφορὰν τοῦ nd (< ἀρχ. λακων. dd), πλὴν τοῦ τσακωνικοῦ -indu (: ἀρχινίνδου < ἀρχινίζω, μαῖνδου < μαδίζω - μαδῶ, βζίνδου < βελάζω, σηλίνδου > θηλάζω), ἐν Καρπάθῳ, Ἀλικαρνασσῶ, Κάσῳ, Λέρῳ, Ἀστυπαλαίᾳ, Μεγίστῃ, Σίφῳ, Φολεγάνδρῳ ὡς -νδζ- : παίνδζω, δικάνδζω ὡς dζ ἐν Σύμῃ : παίδζω, διὰ νὰ καταλήξῃ ἐν Πάτμῳ, Λειψοῖς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς νήσους τῆς Δω-

1. Bl. Grundzüge der griechischen Etymologie. Leipzig 1862 (ἔκδ. Α'), σελ. 187.

2. Prag. 1866.

3. Bl. Erläuterungen, σελ. 18.

4. Bl. MNE 2, 426. Καὶ ὁ Χ. Παντελίδ., Φωνητ. νοτ. ἰδιωμ., 41, γράφει ὅτι τὸ ζ προφέρεται ὡς ζζ ἐν Ἰκαρίᾳ, Καρπ. (πλὴν Ἐλύμπου), Ρόδῳ, Σύμῃ, καταλήγει : «φαίνεται δὲ λείψανον ἀρχαῖον».

δεκανήσου καὶ τῶν Κυκλάδων, ὅπου δὲν ἐλαλήθη ἡ δωρική, εἰς τὸ κοινὸν νεοελληνικὸν ἡχηρὸν ζ.

γ/ Τὸ φαινόμενον ἐν Κάσῳ - Καρπάθῳ.

Ἡ περίπτωσις Κάσου-Καρπάθου, ἂν δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν γενικὴν διπλωτικὴν τάσιν τῶν Δωδεκανησίων, ἴσως ἔχει ὡς αἷτιον ψευδῆ ἀποκατάστασιν. Εἶναι γνωστὸν, καὶ ὁ διὰ γλωσσικὴν ἔρευναν ἐπισκεφθεὶς τὰς νήσους ταύτας συνάδελφος Α. Καραναστάσης μοῦ ἐπεβεβαίωσε, ὅτι αὐταί, μετὰ τῆς Λέρου, τσιτακίζουσι τὸ τῶν παλαιῶν ἐλληνικῶν λέξεων σσ (παράλληλον τοῦ ττ). Οὕτω προφέρουσι γλῶτσα, θάλασσα, μέλιτσα ἀντὶ τῶν κοινῶν γλῶσσα, θάλασσα, μέλισσα, κλπ., ἐμπαιζόμενοι μάλιστα διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν λοιπῶν Δωδεκανησίων¹. Δὲν εἶναι ἀπίθανον λοιπὸν, θέλοντες νὰ ἀποκαταστήσουσι τὸ πρᾶγμα, νὰ προφέρουσι ἀντιστρόφως ἀπλασ-σοῦζ-ζα (< *πλατσοβύζα < *πλατοβύζα), σ-σιλοῖ (< τσιλοῖ), σ-σίμπλα, σ-σόχος· κατὰ ταῦτα δὲ κατόπιν καὶ τὰ ξένης προελεύσεως σ-σακάλι, σ-σανάκι, σ-σουλούφι, σ-σάπ-πα, σ-σίρος, σ-σαί· σ-σόπανος, βισ-σιά, καμαρίσ-σα, κασ-σούρι, κούσ-σα, λοῦσ-σος, μασ-σούκι², κλπ.

Εἶναι πάντως χαρακτηριστικὸν ὅτι τὸ διπλοῦν ζ-ζ τῶν λοιπῶν Δωδεκανησίων ἐλάχιστα ἔχει αὐτόθεν παραδείγματα, ὡς ζ-ζάμι, χαζ-ζῆς, σπανιώτερον δὲ καὶ ἀπλοῦν ζ ἐκ τζ ἀπαντᾷ αὐτόθι, ὡς : ἀζὶ παρὰ τὸ ἀνζὶ, ἀζώναρως, (ἀπαντα ἐκ Καρπάθου).

Καὶ ἐνταῦθα ἐνθυμούμεθα τὰ συμβαίνοντα μὲ τὴν ψευδῆ ἀποκατάστασιν τῶν τσιτακισθέντων *κι, κε, γκι, γκε*. Ἐν Μυκόνῳ π.χ. χωρικάτινες ἀπευθυνόμενοι εἰς τὸν ἔμπορον τῆς πρωτευούσης *Κούτσην*, διὰ ν' ἀγοράσουσι τίτι καὶ ἀλατζᾶ, ἀκούονται λέγουσαι : «Κύριε *Κούκη*, δῶστε μου... πῆχες *κίτι* καὶ... ἀλαγκιᾶ»³. Τὸ κύρ. ὄν. Ἄγελίτσα ἤκουσα ὡσαύτως καὶ ὡς Ἄγελίκια καὶ τὴν τσιμινιέρα ὡς *κιμινιέρα*⁴. Ἡ ἀντίστροφος αὕτη τάσις, τὴν ὁποίαν ὁ *Μιχ. Στεφανίδης* διετύπωσε ἀκροθιγῶς εἰς γενικὸν «νόμον τῆς ἀντιστροφῆς»⁵, δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῆ γενικώτερον ὡς αἰτία τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν μεταβολῆς, διότι ἐκ τῶν *τσι, τσε*, — (*ν*)*τζι*, (*ν*)*τζε*, κατὰ τ' ἀνωτέρω, θὰ ἀνέμενέ τις *κι, κε* καὶ *γκι, γκε*, οὐχὶ δὲ *σι, σε*, — *ζι, ζε*. Ἄλλη

1. Κατὰ τὸν *Χ. Παντελίδ.*, Φωνητ. νοτ. ἰδιωμ., 10, ἐν Ἀστυπалаία καὶ Καρπάθῳ τὰ σσ τρέπονται εἰς τσ : *πίτσα, θάλατσα, τέτσερα, μέλιτσα, τάτσω* Κάρπ. *γειτόνιτσα, βασιλίτσα* Ἀστυπ. Τὰ παραδείγματα ἀρύεται ἐκ τοῦ *K. Diet., Sporad.*, 80, ὅστις εὕρσκει τὸ φαινόμενον καὶ ἐν Πάτμῳ, Κάσῳ παραλληλίζων (σελ. 81) πρὸς τὸ ζ > τζ καὶ ὑποπτεύων ὅτι προῆλθεν ἐκ διασταυρώσεως τῶν μετὰ ττ καὶ σσ παραλλήλων παλαιῶν τύπων τῶν λ. *γλῶσσα - γλῶττα*, κ.τ.ῶ. Τὸ φαινόμενον, ὡς πρὸς τὴν Κάρπαθον, ἀναφέρει καὶ ὁ *H. Pernot, Chio* 1, 293.

2. Ποιᾶν τινα ἐνδειξὴν ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἐκ Καρπαδοκίας ἀνάλογον παράδ. ζ-ζάκι, ἐπειδὴ αὐτόθι ἀπαντᾷ τροπὴ τοῦ ζ εἰς τζ.

3. Τὸν τύπ. *ἀλαγκιᾶ* συνήντησα καὶ εἰς τὸν κώδ. τοῦ 1791.

4. Τὸ πρᾶγμα ἄλλωστε εἶναι γνωστὸν καὶ ἄλλοθεν. Τὸ παρετήρησεν ἤδη ὁ *Γ. Χατζιδ.*, Ἀκαδ. Ἀναγν. 3, 169, καὶ ὁ *Φ. Κουκουλές*, Γλωσσικά ἐκ Κύθου: *Λεξικογρ.* Ἀρχ. 6, 271-325, σελ. 290.

5. Βλ. Πρακτικά Ἀκαδ. Ἀθ., 27 (1952) 188-192.

δυσκολία είναι ότι εις τὸ ἐξεταζόμενον φαινόμενον οἱ μεταβαλλόμενοι φθόγγοι δύνανται νὰ εὑρεθοῦν πρὸ παντὸς φωνήεντος καὶ ὄχι μόνον πρὸ τῶν *e, i*.

δ/ Αἱ ἐκ τῆς Ἑνετικῆς δάνειοι λέξεις.

Πρὶν καταλήξωμεν εἰς ὀριστικὸν συμπέρασμα περὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ φαινομένου, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ διασταλοῦν αἱ ὀπωσδήποτε κατὰ χώραν μεταβληθεῖσαι ἑλληνικῆς καταγωγῆς λέξεις, παλαιότερον, τῶν ἐκ τῆς Ἑνετικῆς νεωτέρων δανείων. Γνωστὸν τυγχάνει ὅτι τὸ ἐξεταζόμενον φαινόμενον παρατηρεῖται παραλλήλως ἀπὸ πολλοῦ καὶ μὲ ἱκανὰς ὁμοιότητας ὄχι μόνον διαλεκτικῶς εἰς τὸν ἑνετικὸν χῶρον ἀλλὰ καὶ γενικώτερον εἰς τὸν ρωμανικόν.

Ἦδη ἀπὸ τοῦ 1829 ὁ λεξικογράφος *Boerio*¹ παρατηρεῖ ὅτι οἱ Ἑνετοὶ καὶ δὴ «ὄχι μόνον ὁ ὄχλος ἀλλὰ καὶ ἄλλα πρόσωπα ἔχουν ὡς διασκέδασιν νὰ προφέρουν τὰ *ce, ci*, ἀκόμη δὲ καὶ τὸ τραχὺ *z* ὡς γλυκὺ *s*. Λέγουν π.χ. *sinque, sinquessento* ἀντὶ *cinque, cinquecento... fassa* ἀντὶ *fazza*, κλπ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι παρὰ μία κακὴ συνήθεια ἢ τάσις πρὸς ἀποκατάστασιν κτηθεῖσα ἤδη ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἐξ ἀγνοίας ἢ ἀπροσεξίας τοῦ διδάσκοντος τὸν παῖδα νὰ ὁμιλῇ: τρόπος ἢ χρῆσις ἰδιαιτέρα ὑπὸ τμήματος τοῦ λαοῦ, ἐξαίρεσις προφορᾶς»².

Συστηματικῶς ὅμως ἐμελέτησαν τὸ φαινόμενον, φυσικά, οἱ ξένοι, Ἴταλοὶ καὶ Γάλλοι, ρωμανισταί. Ἐκ τῶν πρώτων, ὁ *C. Tagliavini*³, θεωρεῖ ὡς ἐν τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν βορειοϊταλικῶν διαλέκτων ὅτι εἰς αὐτάς οἱ φθόγγοι *c* καὶ *g* «συριστικοποιοῦνται» πρὸ τῶν οὐρανικῶν *e, i* δίδοντες τὰ ἐνδιάμεσα *ti, di*, ὡς π.χ. ...*cimicem* > *tsemza*, ἐν Βολωνίᾳ, καὶ *simeze*, ἐν Ἑνετίᾳ.

Ἐν τῇ Καταλανικῇ τὸ *c* πρὸ τῶν οὐρανικῶν φωνηέντων δίδει *s*: *sinquanta*⁴ < *cinquinta*, *sercol* < *circulum*.

Παραλλήλως, τὸ *g+a* > *dz*, ὡς π.χ. εἰς τὰ *galbinu(m)* > *dzuomo*, ὅθεν τὸ γαλλ. *jaune*, κλπ. Εἷς τινὰ δὲ μέρη τῆς περιοχῆς καὶ ἰδίᾳ ἐν Σαβοῖᾳ τὸ *ts* > *s*.

Λόγον ποιούμενος περὶ τῆς «οὐρανώσεως» καὶ «συριστικοποιήσεως» τοῦ *ti*, γράφει:⁵ Ἐν τῇ κλασικῇ Λατινικῇ τὸ ἀκολουθοῦν τοῦτο *i* ἦτο πλήρες καὶ

1. *Dizionario del dialetto Veneziano*, Venezia 1829, σελ. IX-X.

2. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι τὸ φαινόμενον, καὶ ὡς πρὸς τὸ ἕτερον σκέλος, ἐξήτασε προσφάτως, ἀλλὰ προχείρως, ἐν Ἑνετίᾳ, ὁ συντάκτης τοῦ Ἰστ. Λεξικοῦ Ν. Κοντοσόπουλος, ὅστις εἰς τὸ ἄρθρον του Διάγραμμα τῆς βενετικῆς διαλέκτου: Ἀπανθίσματα Β', 143-153, Βενετία 1963, καὶ ἐν σελ. 147 παραθέτει σχετικὰ παραδείγματα: *sesta* < ἰταλ. *cesta*, *braso* < ἰταλ. *braccio* (=βραχίον), *sinque* < ἰταλ. *cinque...* *zenaro* < ἰταλ. *Gennaio*, *zovane* < ἰταλ. *giovane* (=νεαρός), *zogo* < *giuoco* (=χαρτοπαιξία), *zorzi* > ἰταλ. *Giorgio* (=Γεώργιος), *zuane* < ἰταλ. *Giovanni* (=Ἰωάννης), *Venezia* < ἰταλ. *Venezia*, *terso* < ἰταλ. *terzo* (=τρίτος).

3. *Le origini delle lingue neolatine, introduzione alla filologia romanza*, Bologna 1962, σελ. 338.

4. Διὰ τούτου ἀποδεικνύεται, σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅτι ὁ αὐτὸς τύπος παραδιδόμενος ὑπὸ τοῦ *Boerio* ἐξ Ἑνετίας δὲν εἶναι τυχαῖος.

5. Βλ. *C. Tagliavini*, ἐνθ' ἄν., 198-199.

οὐχὶ ἡμίφωνον. Ἡ λ. *natio* π.χ. προεφέρετο τρισυλλάβως ὡς *na-li-o* (καὶ μετὰ τοῦ *li*, ὡς ἐν τῷ ἰταλ. *lino*. Ἐν τῇ παρόδῳ ὅμως τοῦ χρόνου, τοῦ φωνήεντος καταστάντος ἡμιφώνου, ἡ λ. προεφέρθη δισυλλάβως ὡς *natio*, ἀλλὰ μετὰ τοῦ *t* ἀνεπάφου ἀκόμη (ὡς ἐν τῇ ἰταλ. *tiene*). Ἡ μόνη διαφορὰ ἦτο ὅτι ἀντὶ τῆς χασμωδίας ὑπῆρχεν ἡ δίφθογγος. Τὸ ἡμίφωνον λοιπὸν ἤρχισε νὰ προσβάλλῃ τὸ *t* κατὰ τὸν β' καὶ γ' μ.Χ. αἰ., εἰς τρόπον ὥστε τὸ *ti* τείνει νὰ λάβῃ ἀξίαν ὁμοίαν πῶς πρὸς τὴν τοῦ *ci*, καὶ οὕτω τὰ δύο συμπλέγματα, ἰδιαιτέρως ἐν τῇ δημῳδῇ γλώσσῃ, ἤρχισαν νὰ ἐναλλάσσωνται (π.χ. *ocio=otio*, *tercia=tertia*, κλπ.). Ἐνίοτε αἱ ἐπιγραφαὶ ἀποδίδουν αὐτὸν τὸν ἤχον διὰ τοῦ *ts* : *Crescentsian(us)*¹, ὅπερ ἴσως ἀποτελεῖ καὶ τὴν πρώτην γνωστὴν μαρτυρίαν τσιτακισμοῦ τοῦ *tj*, *Laurensio*² καὶ ἄλλοτε διὰ τοῦ *s* : *sapiensiae*³, *Terensus*⁴.

Ἀλλαχοῦ πάλιν⁵ γράφει ὁ *Tagliavini* : Μετὰ τὸν γ' αἰ. εἰς τὴν δημῳδῇ Λατινικὴν ἀρχίζει νὰ σημειοῦται ἐπαφὴ τοῦ *c* πρὸ τῶν οὐρανικῶν φωνηέντων, ὅπερ ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐνοῦται μετὰ τοῦ μεσουρανικοῦ (ἰταλικοῦ καὶ ρουμανικοῦ, τῆς ἰσχύος τοῦ *ö*) καὶ ἀφ' ἐτέρου μετὰ τοῦ συριστικοῦ (γαλλικοῦ καὶ πορτογαλλικοῦ *c* τῆς ἰσχύος τοῦ *s*). Ἡ οὐράνωσις καὶ συριστικοποίησις τοῦ *s* ἤρχισεν ἐνωρίτερον ἐν τῇ χασμωδίᾳ, καθὼς φαίνεται ἐκ τινῶν ἐπιγραφῶν (*consiensia=consientia*)⁶.

Τὸ *g* ἐπίσης ἠκολούθησε παράλληλον ἐξέλιξιν : (ἐπιγρ.) *septuaginta* < *septuaginta*.

Ὁ εἰδικὸς περὶ τὴν φωνητικὴν τῆς γαλλικῆς γλώσσῃς *P. Fouché* ἐξετάζων τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἐκ τῆς Λατινικῆς εἰς τὴν Γαλλικὴν εἰσελθόντος φθόγγου *k^e*,¹ ὑποστηρίζει⁷ ὅτι οὗτος ἐγένετο ἀρχικῶς *ts*, κατὰ τὸν 11ον καὶ 12ον αἰ., καὶ ἀκολούθως *s*, κατὰ τὸν 13ον : *centu* > *cent*, *cera* > *cire*, *cerou* > *cerf*, *caelu* > *ciel*, *cinere* > *cendre*, *civitate* > *cité*...

Ἀναλύων περαιτέρω τὴν ἐξέλιξιν γράφει ὅτι ὁ φθόγγος *k* πρὸ τῶν *e*, *i*, οὐρανικὸς ἤδη ἐν τῇ Λατινικῇ, ἐτονίσθη κατὰ τὸν οὐρανικὸν χαρακτῆρά του τοὺς πρώτους μ.Χ. αἰῶνας προωσθέντος περισσότερον τοῦ σημείου ἀρθρώσεως αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ἡ μετάστασις τοῦ *k'* δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι ἡ ἴδια πρὸς τὴν τοῦ κλειστοῦ φθόγγου. Ἡ γλῶσσα ἀποσπᾶται βαθμιαίως ἐκ τοῦ οὐρανικοῦ θόλου διερχομένη, διὰ νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ φωνήεντος, διὰ τῶν *ç* καὶ *γ*. Φαίνεται καλῶς ὅτι προεφέρετο **kçy* πρὸς τὸ τέλος τοῦ 3ου αἰ. Μὲ τὴν σειράν του, τὸ **kçy* ἐξειλίχθη εἰς **kçy*, δι' ἀφομοιώσεως τοῦ *k'* εἰς *t'* πρὸς τοῦ *ç*. Πβ. τὰ τῆς δημῳδῆς ἢ διαλεκτικῆς Γαλλικῆς *t'gi=qui*, *cintième=cinquième*. Περαιτέρω, διὰ νέας ἀφομοιώ-

1. CIL, XIV, 246 τοῦ 140 μ.Χ.

2. CIL, III, 12396 κλπ.

3. CIL, XIII, 2477.

4. CIL, VIII, 9927.

5. Ἐνθ' ἀν., 197.

6. Βλ. CIL, XII, 2153, 6ου αἰ.

7. Βλ. Phonét. franç., 3, 553.

σεως, τὸ ρ ἐξελίχθη εἰς *s'*, ἐν τῇ ἐπαφῇ μετὰ τοῦ προηγουμένου *l'*. "Οθεν **l'sy*, ὅπερ μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ *y* ἐγένετο (*ls*).

Μετὰ τὰ προεκτεθέντα, θὰ πρέπει νὰ ἐξαιρεθοῦν, ὡς μὴ ἰθαγενοῦς, ἐν τῷ ἐλληρικῷ χώρῳ, ἐξελιξέως, αἱ ἐνετικαὶ λέξεις αἱ ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν εἰσαχθεῖσαι, ἀφοῦ ἤδη εἶχον ὑποστῆ τὴν μεταβολὴν ἐν Ἐνετία ὑπὸ τῶν φορέων των. Πρόχειρος ἐξέτασις π.χ. τῶν ὑπὸ τοῦ *N. Κομποσοπούλου* παρατεθέντων παραδειγμάτων¹ δεικνύει ὅτι τινὰ τούτων, ὡς τὰ : *brasso*, *zouane*, *zogo*, *zozzi*, *zuane*, *terso*, παραδίδονται καὶ νῦν ἐκ τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν ἐλληνικῆς περιοχῆς καὶ ὑπὸ τοὺς τύπους *Ζουγάνες-Ζανῆς*, *βράσο*, *ζόος*, *Ζῶρζος-Ζωρζῆς* ἐν Μυκόνῳ, ὑπὸ τὸ παράγωγον *τρισάνα* ἐν Ἄνδρῳ, κλπ.

Τὸ πρᾶγμα γίνεται πειστικώτερον ἐκ τῆς διαπιστώσεως ὅτι ἐνετικοὶ τύποι παρουσιάζονται καὶ εἰς τόπους ὅπου δὲν παρατηρεῖται γενικῶς τὸ φαινόμενον. Πβ. π.χ. τὸν κοινότατον τύπον *κάρσα* (μετὰ τοῦ πλήθους τῶν παραγῶγων καὶ συνθέτων αὐτοῦ) ἀπαντῶντα καὶ ἐν Ρόδῳ, Μεγίστῃ, Φολεγάνδρῳ κ.ά., ὡς καὶ τοὺς : *ἀραζὸ* (< ἰταλ. *raggione*) Κρήτ. *βορτεζάρω* Νάξ. *γάζος* Θήρ. *λόζια* Ζάκ. *μπριζόλα* πολλαχοῦ *βρούζινο* Ἴος *Φραζέσκο* Φολέγ. *γαλόσα* Ζάκ. Νάξ. *γράσια* Κύπρ. *λουσέρνα* Κυδων. (Ἰωνίας) *ῥρσα* Χάλκη, κλπ.

Διὰ τινὰ τούτων ἴσως πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς πρόσθετος λόγος τῆς μεταβολῆς των ἡ τάσις ἀποφυγῆς ἐπαλλήλων δυσεκφωνήτων συμπλεγμάτων, ὡς τοῦ *ρτσ* (τῶν *κάρτσα*, *ῥρτσα*), *ρτ-τζ* (τοῦ *βορτεζάρω*), *μπρ-τζ* (τοῦ *μπριζόλα*, *μπρούτζινο*), *φρ-τζ-σκ-ς* (τοῦ *Φραζέσκο*), *γ(κ)ρ-τσ* (τοῦ *γκράσια*), *τσ-ρν* (τοῦ *λουσέρνα*) κλπ. Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι εἰς ὅλα ταῦτα περιέχεται ὁ ταραχοποιὸς φθόγγος *ρ*.

Κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν κατακτητῶν, πάντως, εἰσαγωγὴν εἰς τὸν ἐξετασθέντα χώρον τῶν ἤδη μεταβεβλημένων ἐνετικῶν λέξεων, οἱ λαλοῦντες, ὡς ἔχοντες οἰκεῖον τὸ φαινόμενον, ἐκ παλαιότερας προφανῶς αὐτόχθονος μεταβολῆς, εὐκόλως ἠδυνήθησαν νὰ ἐγκλιματίσουν τὰς ξένας καὶ νὰ μὴ τὰς προφέρουν ὡς οἱ λοιποὶ Ἕλληνες, κατὰ τοὺς παραλλήλους δηλαδὴ ἀρχικοὺς κοινούς ἰταλικούς, ἢ ὁμοίους ἐνετικούς ἀκόμη, ἐφ' ὅσον καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Βενετιανὴν οὐδέποτε τὸ φαινόμενον ὑπῆρξεν αὐστηρῶς ὀργανικόν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἀντιθέτως, οἱ μὴ μεταβάλλοντες τοὺς φθόγγους *τσ*, *τζ* διετήρησαν τούτους οὐ μόνον εἰς τὰς ἐλληνικὰς ἀλλὰ καὶ τὰς ξένης προελεύσεως (σλαβικῆς, ἀλβανικῆς, τουρκικῆς) λέξεις.

Καὶ ἀφοῦ πλέον εἰς τὸν μελετηθέντα χώρον ἐγεννήθη τὸ αἶσθημα ὅτι εἰς πᾶν *τσ* καὶ *τζ* ἀντιστοιχεῖ *σ* ἢ *ζ*, ἡ μεταβολὴ ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰς ἄλλης προελεύσεως, πλὴν τῆς ἐλληνικῆς καὶ ἐνετικῆς, λέξεις. Πβ. καὶ ὅσα γράφονται σχετικῶς εἰς τὸ περὶ χρονολογήσεως τοῦ φαινομένου κεφάλαιον.

1. Βλ. ἐν τοῖς προηγ., σελ. 157, ὑπόσημ. 2.

Δ'. ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Ἡ ἀκριβὴς χρονολόγησις τοῦ φαινομένου ἀποβαίνει δυσχερὴς, διότι αἱ ὑπάρχουσαι παλαιαὶ πληροφορίες καὶ σποραδικαὶ καὶ τυχαῖαι εἶναι καὶ ἐπομένως δὲν δύνανται νὰ δηλώνουν τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ. Ἐκεῖνο μόνον τὸ ὁποῖον θεωρητικῶς δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν — διότι καὶ οὗτος πολλὰς ἀμφισβητήσεις ὡς πρὸς τὴν χρονολόγησίν του ἤγειρε — ὡς *terminus post quem*, εἶναι ἡ ἐμφάνισις καὶ ἐπικράτησις τοῦ τσιτακισμοῦ εἰς τὸν ὑπὸ ἐξέτασιν χῶρον, καὶ δὴ ὅχι τῶν *κι*, *κε-γκι*, *γκε*, ἀλλὰ τῶν *τ*, *σ*, *θ*, *ξ*, *ψ*, κλπ., πρὸ παντὸς μὲν φωνήεντος, ἰδιαιτέρως δὲ τοῦ *ι*, τὰ ὁποῖα καταλήγουν εἰς τὰ *σ*, *ζ*. Διότι τοῦτο ἦτο ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν μεταβολήν, δυσχεροῦς, ἂν μὴ ἀδυνάτου, ὄντος νὰ φθάσωμεν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τῶν τύπων π.χ. *ἀλάτι*, *ἀ(τά)σθαλος*, *Ἀθίγγανος*, *ἔξωφλι*, *τιλῶ*, *ψευδός*, *ἄντηρας*, *ἀντίον*, *κότινος*, κλπ., εἰς τοὺς *ἀλάσι*, *ἄσαλος*, *Ἀσίγανος*, *ἰσῶφλι*, *σιλῶ*, *σευδός*, *ἄζουρας*, *ἄζι*, *Κόσινος*, κλπ., ἄνευ τῶν ἐνδιαμέσων *ἀλάτσι*, *ἄτσαλος*, *Ἀτσιγγανος*, *τσῶφλι*, *τσιλῶ*, *τσευδός*, *ἄντζουρας* (<ἄντζηρας), *κότσινος*, κλπ., τύπων, ἄλλωστε, παραλλήλως ἀκουομένων κοινῶς ἢ πολλαχοῦ σήμερον.

Ἐπίσης δύσκολον θὰ ἦτο νὰ φθάσωμεν ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν *ικτίς* - **ικτίδα*, *γαλακτίς* - **γαλακτίδα* εἰς τὰ *ἰσίδα* - *ἄζιζα*, *γαλασίδα* - *βαλασ-σίνα*, ἂν μὴ εἶχον μεσολαβήσει τὰ *ἰσίδα* - *ἄτζίδα*, *γαλασίδα* - *γαλασίνα*.

Πολὺ θὰ ἐβοήθει τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν ἡ ἔρευνα τῶν τοπικῶν ἀρχαίων τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν περιοχῆς καὶ δὴ τῶν παλαιοτάτων μεταβυζαντινῶν ἐγγράφων αὐτῶν, ὅπου θὰ ἦτο δυνατόν νὰ παρεισφρήσουν ἰδιωματικὰ στοιχεῖα σημειούμενα ὑπὸ τῶν ἡμιμαθῶν πολλάκις συντακτῶν αὐτῶν καὶ μάλιστα εἰς τοπωνύμια παρατηρούμενα. Τὸ πρᾶγμα ὅμως παρουσιάζει δυσκολίας.

Τὰς περὶ τοῦ τσιτακισμοῦ ἀπόψεις ἀνακεφαλαιῶν ὁ *Φ. Κουκουλές*, ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἐξετάσεως λέξεων, ὅπου παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον, καὶ δὴ ἐν τῇ ἐτυμ. τῆς λ. *ἄντζα* ἐκ τοῦ *ἄντα*, γράφει παρεμπιπτόντως¹ χωρὶς νὰ ἐπιδιώκῃ ἐξαντλητικὴν ἔρευναν τοῦ φαινομένου : «Τὸ *ἄντα* ἐγένετο *ἄντζα*, ὡς τὸ *ἄντανεμίζω* καὶ *ἄντάνεμος* (=ὑπὴνεμον μέρος) ἐν Κύμῃ *ἄντζανεμίζω* καὶ *ἄντζάνεμος*, ὁ *κρεμανταλῆς* ἐν Μάνῃ *κρεμαντζαλῆς*, ἡ *καταχνιὰ* *κατσαχνιὰ*, ἡ *βίτσα*=*ταινία* ἐν Ἠπείρῳ *βίτσα* καὶ τὰ *κατάβραχα*, *κατσάβραχα*... Δὲν κρίνω δ' ἄσκοπον νὰ σημειώσω ἐνταῦθα ὅτι ἡ λ. *ἄντζα* εἶναι σημαντικὴ διὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ χρόνου τῆς ἐμφανίσεως τοῦ *τσ* φθόγγου ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Τὸν χρόνον τοῦτον ὁ *Α. Μπούτουρας* (Ἀγωγῆς τόμος Α', 355) ὥρισε γενικῶς καὶ ἀορίστως ὡς παλαιότερον τοῦ *Γ'* αἰῶνος, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὸ σχετικὸν ἐκ βυζαντινῶν κειμένων ὑλικόν. Ἐγὼ ἐν τούτοις ὁρμώμενος ἐκ τοῦ ὅτι ἡ χώρα τῶν ἀρχαίων *Σάννων* τοῦ Πόντου ἐλέγετο *Τζαννική*, οὐ μόνον ἐπὶ *Ἐδσταθίου* (Ἐξήγ. εἰς Διον. Περ. στίχ. 765) ἀλλ' ἤδη καὶ παρὰ *Προκοπίου* (Περὶ Κτισμ. Γ'. 6, 257. 16, 258. 8 Bonn.) καὶ *Μαλάλα* (Χρον. 301, 16) ἀνάγω τὴν πρώτην τοῦ φωνητικοῦ φαινομένου μνείαν ἤδη εἰς τὸν Στ' μ.Χ. αἰῶνα».

1. Βλ. Ἀφιέρ. *Γ. Χατζιζ.*, 35, ὑποσημ. 1. Πβ. καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις, σελ. 108.

Πβ. επίσης ὅσα ἀλλαχοῦ¹ λέγει ὁ αὐτός: «Ἐν τῷ Ὀνειροκριτικῷ τοῦ Ἀχμέτ (σελ. 68, 11 dhexl) ἀναγινώσκομεν τὸ ρῆμα τσακίζω, ἐν τοῖς Τακτικοῖς τοῦ Λέοντος φέρεται ἡ λ. τζικούρια, ὑπέδειξα δὲ καὶ ἐγὼ² ὅτι κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα ὁ Προκόπιος τοὺς ἀρχαίους Σάνους, Τζάνους ἐκάλει... Ὁ Γ. Μαυροφρύδης³ τὴν ἀρχὴν τοῦ τσιτακισμοῦ ἀνῆγεν εἰς τὰ μέσα τοῦ 5ου αἰ., ὁ Α. Thumh⁴ εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ Ε' καὶ τοῦ Ι' αἰ. διάστημα, ὁ δὲ Α. Μπούτουρας γενικῶς εἰς τοὺς πρὸ τοῦ 10ου αἰ. χρόνους».

Ὁ Α. Tsorapanakis (Phonét. Rhod., 109-110) ἀφορμὴν λαμβάνων ἐκ τοῦ τι > τσι, γράφει: «βυτίον > βουτσι, ἰκτίς > ἰκτίδιον > *ἀχτσιδι > ἀτσιδι, κατηφής - κατηφειάζω (;) > κατσουφιάζω, τέττιξ > *τσιτσικας > τὸν *τζίτσικα > ὁ ντζίτζικας > ὁ ζίτζικας, τιλῶ > τσιλλῶ, τιταίνω > τσιττώνω... Εἶναι προφανές ὅτι ὅλαι αὐταὶ αἱ λέξεις μετὰ τοῦ τι > τσι ἀποτελοῦν ὑπολείμματα φαινομένου τὸ ὁποῖον εἶχεν εὐρυτέραν ἑκτασιν κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ καταγωγὴ ὀφείλει νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὴν σχέσιν τῶν καταλήξεων -ντι, δωρικῆς, καὶ -νσι, ἀττικῆς, διὰ νὰ μὴ ὀμιλήσωμεν περὶ ἄλλων συγγενειῶν». Ἐν ὑποσημ. 8: Πβ. Picard, Διονύσιος Ψίλαξ ἐν Mélanges Navarre, 317 κέξ. «...ψίλα γὰρ καλοῦσιν οἱ Δωριεῖς τὰ πτερὰ (=πτίλα) (Παυσ. 3, 19, 6): αὐτόθ. σελ. 318, ψίλινος στέφανος (πτελέα, πτελέινος;))».

Ὁ Α. Mirambel⁵, ἐν τῇ προσπαθείᾳ του νὰ χρονολογήσῃ τὴν «συριστικοποίησιν» τοῦ τ πρὸ τοῦ ι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, γράφει ὅτι αὕτη ἀφορᾷ εἰς λέξεις ἀνηκούσας εἰς τὸ παλαιὸν ἑλληνικὸν ὕλικόν (fonds) - ὡς κότινος - κότινας, κατηφής - κατσούφης, τιλῶ - τσιλῶ, βάτινον - βάτινο, ἀλλὰ καὶ εἰς δανείους. Τὰ ἀνατολικά ἰδιώματα ὡς καὶ ἡ Τσακωνικὴ μαρτυροῦν εὐρέως τὸ φαινόμενον, καὶ πολλὰ ὑποκοριστικά εἰς -τιον -τσι (ἀλάτιον, κοιν. ἑλλ. ἀλάτι) > ἀλάτσι εἰς πολλὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, κεράτιον > κεράτσι (τὸ ξυλοκέρατον, ἐν Κύπρῳ — γρ. κεράτιον καὶ τεράτιον).

Περαιτέρω⁶ γράφει ὅτι ὁ τύπος βουτσι, ὃν ὁ G. Meyer⁷ ἐξάγει ἐκ τοῦ λατιν. butis (γρ. buttis) παρουσιάζεται ὑπὸ τοὺς τύπους βούττις καὶ βουττίον ἐν τοῖς Χρονικοῖς τοῦ Μαλάλα (7ος αἰ.) καὶ ἀργότερον μόνον ὑπὸ τοὺς τύπους βουτσιόν, βουτσίν, μισοβούτσι⁸.

Ἐν συνεχείᾳ παραθέτει τὰς διαφόρους περιπτώσεις τσιτακισμοῦ (πλὴν τῶν κ, γκ) στηριζόμενος κυρίως εἰς ἐτυμολογίας τῶν Μ. Φιλήντα - Μαν. Τριανταφυλλίδη, ὅχι πάντοτε ἀσφαλεῖς: τοῦ νθ: ἀκάνθιον > ἀκάτσι (γρ. ὑποθ.), ὅθεν κατσό-

1. Περὶ τῆς ὑποκοριστικῆς καταλήξεως -ίτιον, Ἑλληνικά 4, 361 κέξ., σελ. 363, ὑποσημ. 1.

2. Βλ. Ἀφιέρ. Γ. Χατζιδ., 35.

3. Βλ. Δοκίμιον Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, Σμύρνη Ἀθῆναι 1866, σελ. 58.

4. Βλ. Hellenismus, σελ. 190.

5. Βλ. Le groupe TS, 94.

6. Βλ. ἐνθ' ἀν., 96.

7. Βλ. Neugr. Stud., 3, 17.

8. Τὸ ΙΑ παράγει τὸ μεσν. ἐκ τοῦ βυτίον, ὅπερ ὅμως δὲν παραδίδεται ὡς ἀρχ. Κατὰ τὸ Lateinisches etymologisches Wörterbuch τῶν Walde-Hoffmann, ἡ λ. buttis σχετίζεται πρὸς τὴν ἑλλ. βυτίνη λάγυνος ἢ ἀμία, Ταραντῖνοι (καθ' Ἡσύχ.).

πρινος < ἀκανθό-, κατσάβραχα, κλπ. Τοῦ ψ : ὀψιμάρι > τσιμάρι, ψευδός > τσενδός, φακώνω > τσακώνω. Τοῦ ξ : ἔξαλλα - πατῶ > τσαλαπατῶ, τσαλαβουτῶ, κλπ. Τοῦ στ : διὰ μεταθέσεως : στυλώνω > τσυλώνω, στουπί > τσουπί¹. Τοῦ -τις : ἔτις > ἔτσι, τίποτις > τίποτσι². Τοῦ θ : θειά > τσά (σποραδικῶς)³.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συμπεραίνει⁴ ὁ σ. ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔχοντες ἤδη οἰκεῖον τὸν φθόγγον τσ προσήρμωσαν εἰς τὴν γλῶσσάν των τοὺς ἀλλογενεῖς τύπους τοὺς ἔχοντας τοῦτον εἶτε ὡς τσ εἶτε ὡς σύμπλεγμα τὸ ὁποῖον παρέστησαν διὰ τοῦ τσ. Τοῦτο π.χ. προκειμένου περὶ τῶν ἰταλικῶν δανείων, προέρχεται ἐξ ἤχων *s, dz, tsh, dj* : *calza* - κάλτσα, *naranza* - νεράντζι, *braccio* - μπράτσο, *giro* - τζίρος, κλπ. Ἐκ τῆς Σλαβικῆς, διὰ τῶν καταλήξεων -ίτσα, -ίτσι. Ἐκ τῆς Ἀλβανικῆς : τὸ ἔλλ. τσ ἀντιπροσωπεύει τὰ *ts, tch, ἢ dz, dj*. Ὁμοίως συνέβη καὶ διὰ τὰ δάνεια τῆς Τουρκικῆς, ἢ ὁποῖα ἐκληροδότησεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν τὸ ἐπίθημα -τζῆς, σπανιώτερον -τσῆς, πρὸς δῆλωσιν τοῦ ἔχοντος ὠρισμένον ἐπάγγελμα.

Καὶ περαίνει ὡς ἐξῆς :⁵ Ἄν ἡ χρονολόγησις εἶναι σχετικῶς εὐκόλος προκειμένου περὶ τῶν δανείων, εἶναι πολὺ πλεόν ριψοκίνδυνον νὰ προσδιορισθῇ προκειμένου περὶ τῶν ἑλληνικῶν δεδομένων, πρὸ πάντων ὅταν ταῦτα ἀνήκουν εἰς τὴν διαλεκτολογίαν. Ἡ ἀτελής γνῶσις τῶν νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων, αἱ ἀβεβαιότητες ὡς πρὸς τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν ἐξέλιξιν πολλῶν δεδομένων δὲν προσφέρουν τὴν ἐπιθυμητὴν ἀκρίβειαν πρὸς χρονολογικὸν προσδιορισμὸν τοῦ τσ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ.

Ἡ γραφὴ τσ παρουσιάζεται μὲν εἰς μεταγεγραμμένα κείμενα ἀρκετὰ ἐνωρὶς (ἤδη ἀπὸ τῆς μεταφράσεως τῶν Ἑβδομήκοντα : τσαδῆ⁶, καὶ εἰς χριστιανικὰς ἐπιγραφὰς τῆς Αἰγύπτου :⁷ ταριτσειη, τσελχω, κλπ., ἀλλ' ἐν τούτοις δὲν δύναται τις ἐκ μιᾶς μεταγραφῆς νὰ συμπεράνη τὴν ὀργανικὴν ὑπαρξιν τοῦ φαινομένου ἐν τῇ Ἑλληνικῇ. Τοῦτο θὰ ἠθύνατο νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀνευρίσκετο εἰς ὄρους, κύρια ὀνόματα ἢ προσηγορικά, τὰ ὁποῖα ἡ γλῶσσα χρησιμοποιοεῖ καὶ κλίνει.

Ὡς πρὸς τὰς δανείους λέξεις δὲν δυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν πέραν τοῦ 7ου αἰ., τούτων διαδοχικῶς εἰσαχθειςῶν κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς ἐπαφῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετ' ἄλλων λαῶν (Σλάβων, Ἰταλῶν, Ἀλβανῶν, Τούρκων)... Τὸ φαινόμενον δύναται νὰ τοποθετηθῇ εἰς τοὺς χρόνους μετὰ τὸ σ > τσ, ὅπερ ἀπαντῶμεν εἰς τὸν Προκόπιον⁸, δηλ. εἰς τὸν 6ον αἰ., ἀλλὰ ὁ Ἡσύχιος δίδει ἀκόμη διὰ τοῦ σ τοὺς τύπους οἱ ὁποῖοι μελλοντικῶς θὰ παρουσιάσουν τσ.

Τὸ φαινόμενον δὲν παρουσιάζει οὔτε χρονικὴν οὔτε τοπικὴν ἐνότητα καὶ συνεχίαν οὔτε γενικὴν χρῆσιν, ἀλλ' ἀντιθέτως ἓνα διαφορισμὸν (*diversité*), μίαν σει-

1. Κατὰ Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν. 1, 209.

2. Βλ. Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν., 2, 196. Ἴσως ἐκ τοῦ τίποτ(ι)ς.

3. Βλ. Μ. Φιλήντ., Γλωσσογν. 1, 148-149.

4. Βλ. ἐνθ' ἀν., σελ. 97.

5. Βλ. ἐνθ' ἀν. σελ. 97-99.

6. Βλ. J. Psichari, Études, préface p. XLIX.

7. G. Lefebvre, Recueil des Inscriptions grecques chrétiennes d'Égypte nos 253, 298, 435, 492, 763.

8. De Bello Persico II, 30 : Τζάνοι.

ρὰν τάσεων ἔχουσῶν ἢ ὄχι συγγένειαν μεταξύ των καὶ ὀφειλομένην πολλάκις εἰς ἀλληλεπιδράσεις τῶν διαφόρων διαλέκτων».

Ἐκ τῶν προεκτεθεισῶν ἀπόψεων τῶν ἀσχοληθέντων εἰς τὸ φαινόμενον οὐδὲν ἀσφαλές περὶ τῆς χρονολογήσεως αὐτοῦ συμπέρασμα ἐξάγεται. Ἐκεῖνο μόνον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀρνητικῶς συμφωνοῦν, εἶναι ὅτι ὁ τσιτακισμὸς γενικώτερον δὲν πρέπει νὰ εἶναι παλαιότερος τοῦ 6ου καὶ νεώτερος τοῦ 12ου αἰῶνος.

Ἡ ἴδια ἀσάφεια ὑπάρχει καὶ ὡς πρὸς τὸν εἰδικὸν τσιτακισμὸν τῶν φθόγγων τ, σ, ξ, ψ καὶ τῶν συναφῶν, ὁ ὁποῖος κυρίως μᾶς ἀπασχολεῖ ἐνταῦθα.

Προσωπικῶς, νομίζω ὅτι δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς παλαιὰς ἐνδείξεις προηγηθέντος τοιοῦτου τσιτακισμοῦ τοπωνυμιά τινα ἐκ Μυκόνου (Τήνου, Σύρου), π.χ., τὰ ὁποῖα, ὡς γενικώτερον τυγχάνει γνωστὸν περὶ τῶν τοπωνυμίων, ἄτε συνδεόμενα ἀρρήκτως μετὰ τοῦ δν προσδιορίζουν τόπου, ἀποτελοῦν πάντοτε τὰς συντηρητικωτέρας μαρτυρίας ἐπὶ τῆς φωνητικῆς.

Οὕτω π.χ. τὰ τοπων. *Κόσινας*, ὁ Ἄνδρ., *Κοσίνοι*, οἱ Μύκ., *Κουσίγια*, τὰ Τήν. (προερχόμενα ἐκ τοῦ *κόσινας* < *κόσινος* < *κότινος* καὶ *κοσίγι* < **κοτίγι-ον*) πιθανὸν εἶναι ἱκανῶς παλαιοὶ ἠπλοποιημένοι τύποι τῶν παλαιότερων *κόσινας*, κλπ.¹ Πβ. καὶ τοπων. *Προβάσι* (< *προβάτσι* < **προβάτιον*) Ἄνδρ. καὶ *Προβασία*, ἡ (< *προβασιὰ* < *προβάτσι*) ἐν ἔγγρ. 1800 ἐκ Σύρ.

Ὁμοίως τὸ ἐκ Μυκόνου τοπων. *Κοσομύτης*, ἂν μὴ ἀποτελῇ βυζ. τύπον τοῦ *Κοτσομύτης*² < **Κοφομύτης*, δὲν εἶναι νεώτερον τοῦ 17ου αἰῶνος, ὅτε παραδίδεται εἰς ἔγγρ. ἐκ Μυκόνου ὡσαύτως, ἀσχέτως ἂν νῦν ἀπαντῶσιν ἐν μεγάλῃ χρήσει τὰ ἀνάλογα *κοσάφτης*, *κοσοχείλης*, *κοσόριος* καὶ αὐτὸ τοῦτο ὡς τοπων. καὶ προσηγορικόν, παρὰ τὰ ρ. *κοσομυτίζω*, *κοσοφουδίζω*, κττ., αὐτόθι.

Σύγχυσις ὡσαύτως ἐπικρατεῖ καὶ ὡς πρὸς τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τοῦ τσ > σ καὶ τζ > ζ. Τὰ ἀναφερόμενα ἐκ τῆς βυζ. περιόδου σχετικὰ παραδείγματα οὔτε πολλὰ οὔτε ἀσφαλῆ εἶναι. Ἡ μόνη ἴσως ἀσφαλῆς μαρτυρία εἶναι ἡ τοῦ *Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης*³ λέγοντος ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του τὴν ἄντζαν «ἢ τῶν πολλῶν γλώσσα» ἄντζαν προέφερε⁴.

Ἀφοῦ, ὅπως δὴποτε, τοιαύτην ἐξέλιξιν ἔσχον οἱ φθόγγοι τσ καὶ τζ, ὅπου τὸ φαινόμενον ἀπαντᾷ σήμερον, οἱ μὲν ἐνετικοὶ τύποι τῶν εἰσαχθεισῶν ἰταλικῶν λέξεων εὐχερῶς ἐπολιτογραφήθησαν αὐτούσιοι, οἱ δὲ λοιποὶ τῆς κοινῆς Ἰταλικῆς ἀφωμοιώθησαν φωνητικῶς πρὸς αὐτούς. Ὁμοίαν τύχην ἠκολούθησαν καὶ αἱ ἐκ τῆς Ἄλ-

1. Πβ. *Κότσ'νας* τοπων. Λέσβ. καὶ *κόσινας*=ἀγριελαία Σκύρος, ὅπου καὶ *κουσίγι*. Τὸ τοπων. *Κοσίνοι* ἔχει λησμονηθῆ σχεδὸν σήμερον ἐν Μυκόνῳ ὑπαχθὲν ὑπὸ τὸ γενικώτερον καὶ γνωστότερον ἐκ τῆς τουριστικῆς κινήσεως *Τοῦρλος*. Ἡ νῆσος ἄλλωστε ἐλαχίστας ἐλαίας ἔχει πλέον ἐναντι τῶν πολλῶν ἀφανισθεισῶν ἐκ τῆς αἰγοτροφίας παλαιῶν. Μόνον τὰ τοπων. *Ἐλιά*, *Ἀγρέλια* τὰς ἐνθυμίζου.

2. Πβ. *κοτσός* ἤδη ἐν τῷ Χρον. Μορ. (*Schmitt* 7951) καὶ παρὰ τοῖς Ποντίοις, κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Τὸ τοπων. *Κοσομύτης* ἐν *Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ., τοῦ ἔτους 1663. Πβ. καὶ *Νερούσ'κα* ἐν ἔγγρ. 17ου αἰ. — ὕπερ καὶ νῦν λέγεται.

3. Βλ. ἐν τοῖς προηγ., σελ. 108.

4. Ποίους ὁμως πρέπει νὰ νοήσωμεν ὡς «πολλούς»; Τοὺς κατοίκους τῆς Κων/ως;

βανικῆς, Σλαβικῆς καὶ δὴ τῆς Τουρκικῆς εἰσαχθεῖσαι εἰς τὴν ὑπὸ ἐξέτασιν περιοχὴν λέξεις, διὰ τῆς κοινῆς Ἑλληνικῆς τῶν χρόνων ἐκείνων. Αἱ τουρκικαὶ μάλιστα μᾶς δίδουν ἐν terminus ante quem τοῦ φαινομένου, ἀφοῦ δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ μεταβληθοῦν, ἐὰν τὰ προαναφερθέντα ἰδιώματα ἠνείχοντο ἤδη τοὺς φθόγγους τσ καὶ τζ.

Ἐὰν λοιπὸν λάβωμεν ὑπ' ὄψει πάντα τ' ἀνωτέρω, δυνάμεθα ν' ἀποφανθῶμεν μετὰ τινος βεβαιότητος, ὅτι τὸ φαινόμενον τῆς ἀπλοποιήσεως ἐμφανισθὲν σποραδικῶς κατὰ τοὺς μέσους βυζαντινοὺς χρόνους ἐπέδωκε κατὰ τοὺς ὑστέρους, ἀπὸ τοῦ 12ου αἰ. κέξ.

Ἀσφαλέστερα, νομίζω, χρονολογικὰ τεκμήρια ἀποτελοῦν τὰ ἀπὸ τοῦ 17ου αἰ. κέξ. ἔγγραφα ἐκ Μυκόνου — τὰ παλαιότερα ἐκ τῶν ἐν τοῖς ΓΑΚ ὑπαρχόντων ἐκ τῆς νήσου, ἧτις, ὡς προεῖπον, παρουσιάζει ὀρθοδόξως τὸ φαινόμενον — τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὰ συντηρητικώτερα τοπωνύμια καὶ τὰ οἰκογενειακὰ ὀνόματα¹.

Ταῦτα, ἂν δὲν ὀφείλουν τὴν γραφὴν των εἰς τὰς διαφόρους χεῖρας τῶν κατὰ καιροὺς «νοταρίων» τῆς νήσου, μαρτυροῦν ἐπὶ πλεόν καὶ τὸν ἀγῶνα τῶν τσιτακισμένων τύπων πρὸς τὴν ἐπερχομένην μεταβολήν. Ὁ ἀγὼν οὗτος πρέπει νὰ ἔληξε κατὰ τὸν 18ον αἰ., ἀφοῦ εἰς μὲν τὰ ἔγγραφα τοῦ 17ου ἀπαντῶσιν ἐπαμφοτερίζοντες τύποι, ἀπὸ δὲ τοῦ 18ου σταθερῶς μεταβεβλημένοι. Συγκεκριμένως, εἰς ἔγγραφα τοῦ 17ου συναντῶμεν τοπων. *Ματζιπειὸ* παρὰ τὸ *Μαζιπειό*, *Σ'καλάδο* (26 φορὰς) καὶ *Τσι-*, *Τζικαλάδο* ἀνὰ μίαν, ὄν. *Λισάρδος* καὶ *Λιτζάρδος*, *Γενιάσος* καὶ *Γενιάτζος*, *Μαμάσος* καὶ *-τζος* παρὰ τὰ σταθερὰ *Κωστάζος* καὶ *Μποσταζῆς* καὶ τὰ ἄπαξ μεταβεβλημένως παραδιδόμενα *Λόζα* (τοπων.) *Λωρέζος* (ὄν.) *Χαζαράδο* (τοπων.), *Χαζῆς* παρὰ τὸ ἄπαξ ἀπαντῶν *Χατζῆς*. Πβ. ἐπίσης τὸ προσηγ. (μ)πράσο καὶ τὸ ἐπίρρ. ἔσι (< ἔτσι), παρὰ τὰ νῦν συνηθέστατα *ἔσεδά* καὶ *ἐδέσεδά*.

Εἰς ἔγγρ. τοῦ 18ου αἰ. : σταθερῶς *Βενεζιᾶνος*, *Γενιάσος*, *Διασέντος*, *Ζαμαρίας*, *Ζιώτης*, *-άκης*, *Κασούλα*, *-άκι*, *Λισάρδος*, *Μαζουρανῆς*, *Μαμάσος*, *Μασούκας* καὶ *Κοντομασούκας*, *Μούσαινα*, *Σκυλλόπεσος*, *Φλουρέζα* καὶ *-ζοῦ*. Πβ. καὶ σημερ. τοπων. *Τῆς Φλουρέζας τὸ νερό*. Ἔτι τὰ ἐκ τῆς τουρκ. *Γιανισαράκης*, *Μπογιαζῆς*, *Ντεμερζῆς*, *Παπουσᾶς* καὶ *-σοῦ* (καὶ νῦν συνηθέστατον ἐπών. οὔτω), *Χαλαβαζῆς*, *Χαρασιάρης*. Ἐκ τῆς ἑλληνικῆς, ὄν. *Ἀσκνίδης*, *Βουσαῖς* (παρὰ τὸ ἄπαξ διδόμενον *Βουτσαῖς*), *Γαλασιδῆς*, *Καλίσα*, *Κουσαναστάσης*, *Κοσοκέρης*, *Κουσός*, *Κουσοῦκος*, *Σιμπομάτα*. Ἐπίσης τὰ προσηγ. ἰταλ. *καζιλλαρία*, *μπόσα*, *μπράσο*, *μπρούζινος*, *πεσί*, *ταράσα*. Τουρκ. : *ρακεζήδικον*, *σουβάλια*, *σόχα*, *χαράσι* - *κεφαλοχάρασο*. Ἑλλ. : *ζακίζω*, *ζακίσματα*. Πβ. ὄν. *Πετροῦσος*².

Ε'. ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΣ ΤΗΣ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ

Ἡ ἐξέτασις τοῦ φαινομένου δύναται νὰ μᾶς ὑποβοηθήσῃ εἰς τὴν ἐτυμολόγησιν πολλῶν λέξεων τῆς Νέας Ἑλληνικῆς διὰ τῆς εἰς ἄτυπον ἀπαγωγῆς, ὡς π.χ. προ-

1. Ἴσως πρέπει νὰ ἀναφερθοῦν ὡς παλαιότερα παραδ. τὰ ἐν ἔγγρ. τοῦ 1519 ἐπών. καὶ κύρ. ὄν. *Χαλαβαζῆς* καὶ *Φρανζέσκος*, δι' ἃ ἰδ. Π. Ζερλέντ., *Μαντροκάθ.*, 6 καὶ σελ. 146 τῆς ἀνὰ χεῖρας ἐργασίας.

2. Ἐξ ἔγγρ. ἐκ Σύρου, τοῦ 1694, δι' ὃ βλ. Α. Κατσουρ., *Κουρσ.*, 10, 13.

κειμένου να δεχθῶμεν ἂν ἀκούομενον σήμερον ἀπλοῦν σ ἢ «διπλοῦν» σ-σ ἀποτελῆ ἐπιβίωσιν ἀρχαίας προφορᾶς. Τὸ Ἱστορικὸν Λεξικὸν ἐν λ. ἄτσαλος ἔχει ἐν τῷ ἐτυμολογικῷ τὸν μυκόνιον τύπον ἄσαλος ἀμέσως μετὰ τὸ λῆμμα, ὡς νὰ ἀποδέχεται τὴν ἐκ τοῦ σαλὸς ἐτυμολογίαν τοῦ Σ. Ψάλτου¹, ἐνῶ πρόκειται περὶ ὑστερογενοῦς τύπου, ὁ ὁποῖος, ἀντιθέτως, θὰ ἔπρεπε νὰ τεθῆ τελευταῖος ἐν τῇ ἐξελικτικῇ φωνητικῇ πορείᾳ τῆς λέξεως. Τὸ πρᾶγμα δυσχεραίνεται περαιτέρω διὰ τῆς παρατηρήσεως ὅτι «ὁ καρπάθιος τύπος ἄσ-σαλ-λος ἴσως ἐμφανίζει τὸν ἀρχικὸν τύπον, διότι αὐτόθι δὲν φαίνεται τρεπόμενον τὸ τσ εἰς σ, ὡς ἀλλαχοῦ». Ταῦτα βεβαίως ἐγράφοντο καθ' ἣν ἐποχὴν δὲν εἶχε μελετηθῆ ἢ ἔκτασις τοῦ φαινομένου.

Ἡ διαπίστωσις ὅτι σπανιώτατα μεταβάλλεται τσιτακισθὲν *κι*, *κε*, θὰ μᾶς ὠδήγει εἰς τὴν ἀσφαλῆ ἐρμηνείαν τοῦ καλυμνίου τύπου *τσέρσι*² < *τσέρτσι* < *τσέρκι* < ἰταλ. *cerchio* δι' ἀνομοιώσεως καὶ οὐχὶ διὰ τροπῆς τοῦ τσ εἰς σ, ἀφοῦ διδασκαλικῶς ἔχομεν ἐν Μυκόνῳ τύπον *σέρκι* καὶ *σασιζῶ* καὶ οὐχὶ *σσιζῶ*.

Καὶ προκειμένου μὲν περὶ λέξεων ἐχουσῶν παλαιότατα τσιτακισθὲν *κι*, ἐν τῇ δημῶδει ἴσως γλώσσῃ καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει διὰ τῆς κοινῆς Ἑλληνικῆς εἰσελθουσῶν εἰς τὸν νησιωτικὸν χῶρον, τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο δύσκολον, διότι τὸ *τσι-κι* τοῦτο διέφερον οὐσιωδῶς τοῦ ιδιωματικῆς *κι* < *κι*, ἐνῶ ἦτο ὁμοιον πρὸς τὸ *τι-τσι*. Οὕτω ὡς πρὸς τὴν ἀσφαλῆ καὶ συνήθη λ. *τσιχλα* π.χ. (< μεταγν. *κίχλα* < *κίχλη*) ἢ τὸ ἀμφιβόλου ἐτυμολογίας *τσιμ(π)ούρι*³, κλπ. Ἀλλὰ πῶς δικαιολογεῖται ἡ ἐπιβολή, ἔστω καὶ τῶν ἀσφαλῶν ἐτυμολογικῶς λέξεων, τῶν ιδιωματικῶς τσιτακισθέντων τύπων, ἐν τῇ κοινῇ Νεοελληνικῇ; Μία ἐρμηνεία θὰ ἦτο ὅτι πρόκειται περὶ παλαιότατα καὶ δι' ἄλλους ἴσως λόγους τσιτακισθεισῶν λέξεων κατὰ τὴν βυζ. περίοδον ἢ καὶ ἐνωρίτερον, ὁπότε ἔχομεν πρὸ ἡμῶν τὰ ἀρχαιότερα παραδείγματα τσιτακισμοῦ τοῦ *κι*.

Δυσκολίαν παρέχει ἡ ἐρμηνεία τοῦ τύπ. *κ(ου)σουνάδα*⁴, διότι προέρχεται ἐκ τῆς κοινοτάτης λέξεως *κοκκινάδα*, καθὼς καὶ ὁ τύπ. *σίρρος* < *τσιρρος* < *κίρρος* = ὄρδος γάλακτος, συμπίπτων ἐν Μυκόνῳ, φωνητικῶς, πρὸς τὸν ἰχθὺν *τσιρον*. Ἡ ὀλιγότης ὅμως ἀκριβῶς τῶν τοιούτων παραδειγμάτων ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους τῶν ἄλλων, ἀποδεικνύει τὴν ἰσχὺν τοῦ νόμου ὅτι σ δὲν πρέπει νὰ ἀναμένωμεν εἰμὴ ἐκεῖ ὅπου προϋπῆρχον οἱ ἄλλοι τσιτακιζόμενοι φθόγγοι — ἐν οἷς τόποις τὸ φαινόμενον ἀπαντᾷ βεβαίως. Ἀντιθέτως, οἱ τύποι *σίλα*, *σιλῶ* προελθόντες ἐκ παλαιοῦ τσιτακισμοῦ τοῦ τ, ὡς ἀποδεικνύει τὸ πλῆθος τῶν μετὰ τοῦ τσ τύπων εἰς τὴν κοινὴν ἢ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ ιδιωματικῶς, θὰ μᾶς βοηθήσουν εἰς τὴν ἐτυμολογίαν τῶν προαναφερθέντων τοπων. *Κοσίνοι*, *Κόσινας* ἐκ τοῦ ἀρχ. *κότινος*, διὰ τοῦ *κόττινος* - *κόττινας*.

Ἡ ἔκτασις τύπων μετὰ τοῦ ζ ἀντὶ τζ ἐν τῇ λ. *μπριζόλα* καὶ εἰς τόπους ὅπου δὲν ἀπαντᾷ τὸ φαινόμενον καὶ δὴ παρὰ τοῖς βορείοις, δύναται νὰ ἐρμηνευθῆ διὰ τοῦ

1. Βλ. Ἀθηνᾶ 28 (1916) Λεξικογρ. Ἀρχ., 54.

2. Βλ. ΧΙΑ 727, 169.

3. Βλ. ΕΛ ἐν λ. : μεταγν. *κύναρος* (εἶδος ἀγκυθιοῦ· πβ. *ματό-κλαδα*, *ματό-φυλλα*. Πρωτοδ., Ἰδιωτ., 43).

4. Βλ. ἐν τοῖς προηγ. σελ. 116.

ένετ. *brisiola*, παρὰ τὸ τουρκ. *pircola*, ὅπερ ἔδωσε τοὺς μετὰ τοῦ τζ τύπους, ἂν μὴ πρέπη νὰ νοήσωμεν τὴν μεταβολὴν δι' ἀποφυγὴν τῶν ἐπαλλήλων τραχέων συμπλεγμάτων μπρ-τζ, ἰδίᾳ μετὰ τὴν ἀσθενῆ ὑποστήριξιν τοῦ ἐνδιαμέσου ἀτόνου ι.

Ἐπίσης ἡ ὁμοία ἔκτασις τῶν τύπων τῆς οἰκογενείας μούζα (μουζώνω, μουζούρα, -ης, -ώνω), μουζαλιά, -ώνω, κλπ., καθιστᾷ ἀμφίβολον τὴν ἐκ τοῦ μουντός ἐτυμολογίαν τοῦ Φ. Κουκουλέ¹, διὸ θὰ πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν ἄλλην.

Ἡ ἔκτασις μόνων τῶν τύπων κάρσα (μετὰ τῶν παραγῶγων καὶ συνθέτων αὐτῆς καρσάκια, καρσαῦτος, καρσουναῦτος, καρσώνομαι, καρσόξυλο, καρσοβελόνα, καρσοποδαράτος, μαλλόκαρσα, κλπ.) καὶ φόρσα (μετὰ τῶν φόρσος, φορσάρω, φορσαῦτος) καὶ φορσέρι καὶ εἰς τόπους ὅπου ἀπαντᾷ μόνου τοῦ τζ ἢ μεταβολὴ ἢ καὶ οὐδετέρου τῶν συμπλεγμάτων, ἴσως μᾶς ὀδηγεῖ εἰς παραλλήλους πρὸς τὰ ἰταλ. *calza*, *forza*, *forziere* διαλεκτικούς (ένετ.) τύπους **carsa*, **forsa*, **forsiere*, ἂν μὴ ὀφείλεται ἡ μεταβολὴ εἰς τὸ δυσεκφώνητον τοῦ συμφωνικοῦ συμπλέγματος ρτσ. Πβ. καὶ τὸν τύπ. φαναρζῆς, εἰς ἀναλόγους τόπους, διὰ τὸ ρτζ.

Διὰ τοῦ φαινομένου τούτου δύνάται νὰ ἐνισχυθῇ ἢ προταθεῖσα ἐτυμολογία τοῦ σάτρα - πάτρα < σάταλα - πάταλα². Λαμβανομένου ὑπ' ὄψει δηλαδὴ ὅτι πλὴν τοῦ προεξετασθέντος κάρσα δὲν ἀπαντᾷ ἐν Κῶ καὶ Ρόδῳ μεταβολὴ τοῦ τσ³, ἢ αὐτόθι ὑπαρξίς τοῦ σάτρα - πάτρα δύνάται νὰ ἐρμηνευθῇ ἐκ τοῦ σάταλα - πάταλα. Ὡς πρὸς δὲ τὸν κοινὸν τύπον τσάτρα - πάτρα, εἴτε προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ διὰ τσιτακισμοῦ τοῦ παλαιοῦ σ, ὡς ἐν τῇ λ. σόγχος - τσόχος π.χ., ἢ εἶναι ἀντιδάνειον ἐκ τῆς Τουρκικῆς (*caltra* - *patra*), ὡς δέχεται ὁ Ν. Ἀνδριώτης ἐν λ. (ΕΛ).

ΣΤΑΥΡΟΣ ΜΑΝΕΣΗΣ

1. Βλ. Ἐθνη 35 (1923) 193-94.

2. Βλ. Α. Tsoran., Phonét. Rhod., 145 καὶ Ν. Ἀνδριώτ., Ἐθνη 51 (1941) 52-53.

3. Ἄφου ἐν Κῶ π.χ. προφέρουν ἀλάτσι, βουτσά, γαλατσά, κληματσά, -τσούρα (μεγεθ. τοῦ προηγ.), κομ-μιατσούλ-λι, κριατσούλ-λα (< κρεββατούλα), τσιλ-λῶ, τσιτσά, κλπ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ἀθηνᾶ
 Κ. Ἀμάντ., Χιακ. γλωσσ.
 Ἄνδρ. Χρον.
 Ν. Ἀνδριώτ., ΕΛ¹
 Ἀρχ. Πόντ.
 Ἀρχ. Θρακ. Θησ.
 Ἀφιέρ. Γ. Χατζιδ.
 Α. Βάλληνδ., Κυθν.
 Βενετοκλ.
 Σ. Βίου, Χιακ. γλωσσ.
 Ι. Βογιατζ., Ἄνδρ. Χρον.
 Α. Βρόντ., Ροδ.
 Byz.-Neugr. Jahrb.
 Byz. Zeits.
 Π. Γενναδ., Φυτ. Λεξ.
 Ε. Γεωργαντοπ., Τηνιακά
 G. Curtius, Griech. Etym.
 Α. Διαμαντ., Μεγίστ.
- = Ἀθηνᾶ, περιοδικὸν σύγγραμμα τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας. Ἀθῆναι (1889 κέξ.).
 = Ἀμαντος Κωνσταντῖνος Ι., Συμβολή εἰς τὸ Χιακὸν γλωσσάριον : Χιακ. Χρον. 6 (1926) 1-82.
 = Βλ. Ι. Βογιατζίδης.
 = Ἀνδριώτης Ν. Π., Ἑτυμολογικὸ Λεξικὸ τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς. Ἀθήνα 1951.
 = Ἀρχεῖον Πόντου, σύγγραμμα περιοδικὸν ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Ποντιακῶν Μελετῶν. Ἀθῆναι (1928 κέξ.).
 = Ἀρχεῖον τοῦ Θρακικοῦ λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ, τριμηνιαῖον περιοδικὸν σύγγραμμα ἐκδιδόμενον ὑπὸ ἐπιτροπῆς Θρακῶν. Ἀθῆναι (1934 κέξ.).
 = Ἀφιέρωμα εἰς Γ. Ν. Χατζιδάκιν, διατριβαὶ φίλων καὶ μαθητῶν ἐπὶ τῇ τριακοστῇ πέμπτῃ ἐπετείῳ τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγεσίας αὐτοῦ. Ἀθῆναι 1921.
 = Βάλληνδας Ἀντώνιος Ν., Κυθνιακά, ἦτοι τῆς νήσου Κύθνου χωρογραφία καὶ ἱστορία μετὰ τοῦ βίου τῶν συγχρόνων Κυθνίων, ἐν ᾧ ἦθη καὶ ἔθη καὶ γλῶσσα καὶ γένη κλπ. Ἐρμούπολις Σύρου 1882.
 = Βενετοκλῆς, Βραχεῖαι τινες παρατηρήσεις εἰς τινὰς λέξεις καὶ παροιμίας τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐκ τῶν ἐν τοῖς Ἀτάκτοις τοῦ Κοραῆ καὶ ἐκ τῶν Κυπριακῶν τοῦ Σακελλαρίου. Ἀθῆναι 1872.
 = Βίος Στυλιανός, Χιακά γλωσσικά. Χίος 1920.
 = Βογιατζίδης Ἰωάννης Κ., Ἀνδριακά Χρονικά, Γλῶσσα καὶ λαογραφία τῆς νήσου Ἄνδρου (ἐπὶ τῇ βάσει ἐπιτοπίου μελέτης). Ἀθῆναι τόμ. Α' (1951), Β' (1956), Γ' (1956), Δ' (1957), μέρος Β' (1960).
 = Βρόντης Ἀναστάσιος Γ., Ροδιακά. Ἀθῆναι 1939.
 = Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher. Berlin-Athen (1920 κέξ.).
 = Byzantinische Zeitschrift. Berlin-Leipzig (1892 κέξ.).
 = Γεννάδιος Παναγιώτης, Λεξικὸν φυτολογικὸν περιλαμβάνον τὰ ὀνόματα, τὴν ἰθαγένειαν καὶ τὸν βίον ὑπερδεκακισχιλίων φυτῶν, ἐν οἷς καὶ τὰ λόγῳ χρησιμότητος ἢ κόσμου καλλιεργούμενα, τῶν ὁποίων περιγράφονται καὶ ἡ ἱστορία, ἡ καλλιέργεια, τὰ προῖόντα καὶ αἱ νόσοι. Ἀθῆναι 1914.
 = Γεωργαντόπουλος Ε., Τηνιακά, ἦτοι ἀρχαῖα καὶ νέα γεωγραφία τῆς νήσου Τήνου. Ἀθῆναι 1889.
 = Curtius Georg., Grundzüge der griechischen Etymologie. Leipzig 1862.
 = Διαμαντάρης Ἀχιλλεύς, ἼΙ νήσος Μεγίστη. Ἀλεξάνδρεια 1893.

1. Πολλάκις καὶ διὰ μόνου τοῦ ΕΛ.

- K. Diet.*, Sporad. = Dieterich Karl, Sprache und Volksüberlieferungen der südlichen Sporaden. Wien 1908.
- Δωδεκαν. λύρα* = Μαυρῆς Νικ. Γ. καὶ Παπαδόπουλος Εὐ. Α., Δωδεκανησιακὴ λύρα, τόμ. 1 Κασσιακὴ λύρα. Πόρτ-Σάϊτ 1928.
- Εικοσιπ. Κ. Κόντου* = Εικοσιπενταετηρὶς τῆς καθηγεσίας Κωνσταντίνου Σ. Κόντου. Ἀθῆναι 1893.
- Ἐπετ. Μεσν. Ἀρχ. Ἀκαδ. Ἀθ.* = Ἐπετηρὶς Μεσαιωνικοῦ Ἀρχεῖου Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἀθῆναι (1939 κέξ.).
- Ἐπετ. Ἐταιρ. Βυζ. Σπουδ.* = Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν. Ἀθῆναι (1924 κέξ.).
- Ἐπιστ. Ἐπετ. Πανεπ. Ἀθ.* = Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Ἀθῆναι (1902/3 κέξ.).
- Erhard, Fauna Kykl.* = Erhard, Fauna der Kykladen. Leipzig 1859.
- Τρ. Εὐαγγελ., Μύκ.* = Εὐαγγελίδης Τρύφων, Ἡ Μύκονος, ἥτοι ἱστορία τῆς νήσου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς. Ἀθῆναι 1912 (1914).
- I. Ζαρράφτ., Κώια* = Ζαρράφτης Ἰάκωβος, Κώια, ἥτοι 7 τεύχη περιγράφοντα τὰ τῆς Κῶ. Κῶς 1921.
- N. Ζαφειρ., Ἀρχ. Σάμ.* = Ζαφειρίου Νικόλαος I., Ἀρχεῖον Σάμου, σύγγραμμα περιοδικὸν κατὰ τριμηνίαν ἐκδιδόμενον τόμ. 1-6. Ἀθῆναι (1946-1962).
- II. Ζερλέντ., Μαντροκάθ.* = Ζερλέντης Περικλῆς Γ., Μαντροκάθισμα, βουδόμαντρες, θεμωνιά, μιτᾶτο (ἐκ τοῦ γεωργικοῦ καὶ ποιμενικοῦ βίου τῶν Συρίων). Ἐρμούπολις 1923.
- II. Ζερλέντ., Σύστ. Μυκ.* = Ζερλέντης Περικλῆς Γ., Σύστασις τοῦ κοινοῦ τῶν Μυκονίων. Ἐρμούπολις 1924.
- Ζωγράφ. Ἀγών* = Ζωγράφειος Ἀγών, ἥτοι μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος ζῶντα ἐν τῷ νῦν Ἑλληνικῷ λαῷ. Κωνσταντινούπολις 1891.
- A. Ζώη, Λεξ. Ζακ.* = Ζώης Λεωνίδας, Λεξικὸν φιλολογικὸν καὶ ἱστορικὸν Ζακύνθου. Ζάκυνθος 1898-1916.
- P. Fouché, Phonét. franç.* = Fouché Pierre, Phonétique historique française Tom. I: (Introduction). Paris 1952.
- K. Foy, Lauts. griech.* = Foy Karl, Lautsystem der griechischen Vulgärsprache. Leipzig 1879.
- Glotta* = Glotta, Zeitschrift für griechische und lateinische Sprache, hersg. v. P. Kretschmer u. Fr. Skutsch, Göttingen (1909 κέξ.).
- M. Grammont, Phonét.* = Grammont Maurice, Traité de phonétique. Paris 1933.
- G. N. Hatzidakis* = Βλ. Γ. Ν. Χατζιδάκις.
- D. Hessel., Mots marit.* = Hesseling D. C., Les mots maritimes empruntés par le grec aux langues romanes. Amsterdam 1903.
- Γ. Καζαβ., Νισύρ. λαογρ.* = Καζαβῆς Γεώργιος Ν., Νισύρου Λαογραφικά. Νέα Ὑόρκη 1940.
- K. Κανελλ., Χιακ. ἀνάλ.* = Κανελλάκης Κωνσταντῖνος, Χιακὰ Ἀνάλεκτα, ἥτοι συλλογὴ ἠθῶν, ἐθίμων, παροιμιῶν, δημοδῶν ἀσμάτων, ἀινιγμάτων, λεξιλογίου, ἱστορικῶν καὶ ἄλλων χειρογράφων, σιγιλλίων κλπ. Ἀθῆναι 1890.

- A. Καραναστ.*, Ἰδίωμ. Ἀστυπ. = Τὸ ἰδίωμα τῆς Ἀστυπалаίας : Λεξικογραφικὸν Δελτίον Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 8 (1958) 59-144.
- A. Καραναστ.*, Φωνητ. Κῶ = Καραναστάσης Ἀναστάσιος, Φωνητικὴ τῶν ἰδιωμάτων τῆς νήσου Κῶ. Ἀθῆναι 1963.
- A. Κατσουρ.*, Κουρσ.¹ = Κατσουρὸς Ἀντώνιος Φλ., Κουρσάροι καὶ σκλάβοι, ἀνέκδοτα Μυκονιάτικα καὶ Συριανὰ ἐγγράφα. Σῦρος 1948.
- N. Κοντοσοπ.*, Ἀλικαρν. = Κοντοσόπουλος Νικόλαος Γ., Τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῆς Ἀλικαρνασσοῦ Μ. Ἀσίας : Ἀθηνᾶ 62 (1958) 248-319.
- Ἰδ. Κορ.*, Ἄτ. = Κοραῆς Ἀδαμάντιος, Ἄτακτα, ἤγουν παντοδαπῶν εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν αὐτοσχεδίων σημειώσεων καὶ τινῶν ἄλλων σημειωμάτων, αὐτοσχεδίου συναγωγῆ, τόμ. 1-5. Παρίσιοι 1828-1835.
- P. Kretsch.*, Lesb. Dial. = Kretschmer Paul, Der heutige lesbische Dialekt verglichen mit den übrigen nordgriechischen Muntarten. Wien 1905.
- Κυπρ. Σπουδ.* = Κυπριακὰ σπουδαί, Δελτίον τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν. Λευκωσία (1937 κέξ.).
- M. Κωνσταντινίδ.*, Σκῦρ. = Κωνσταντινίδης Μ., Ἡ νῆσος Σκῦρος. Ἀθῆναι 1901.
- P. Lagarde*, Kleinas. = Lagarde Paul de, Neugriechisches aus Kleinasien. Göttingen 1886.
- Λαογρ.* = Λαογραφία, Δελτίον τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας κατὰ τρίμηνον ἐκδιδόμενον. Ἀθῆναι-Θεσσαλονίκη (1909 κέξ.).
- Λεξικογρ. Ἀρχ.* = Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον τῆς μέσης καὶ νέας Ἑλληνικῆς. Ἀθῆναι (1914-1923).
- Λεξικογρ. Δελτ.* = Λεξικογραφικὸν Δελτίον Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἀθῆναι (1939 κέξ.).
- M. Λουλουδοπ.*, Καρυαί = Λουλουδόπουλος Μιλτιάδης, Ἀνέκδοτος συλλογὴ ἠθῶν, ἐθίμων, δημοτικῶν ᾠσμάτων, προλήψεων, δεισιδαιμονιῶν, παροιμιῶν, αἰνιγμάτων κλπ. Καρυῶν (ἐπαρχίας Καβακλῆ). Βάρνη 1903.
- A. Maidhof*, Neugr. Rûchwand. roman. = Maidhof Ad., Neugriechische Rûchwanderer aus den romanischen Sprachen unter Einschluss des lateinischen. (Beihefte zu den Byzantinisch-Neugriechischen Jahrbüchern nr. 10). Athen 1931.
- Σ. Μάν.*, Ἄγ. Παντελ. = Μάνεσης Σταῦρος, Ἡ ἐν Μυκόνῳ μονὴ Ἁγίου Παντελεήμονος : Ἐπετηρὶς Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 4 (1952) 58-128.
- E. Μανωλακ.*, Καρπαθ. = Μανωλακάκης Ἐμμανουήλ, Καρπαθιακά, περιέχοντα τὴν τοπογραφίαν, ἱστορίαν, περιγραφὴν, ἀρχαιολογίαν, φυσικὴν κατάστασιν κλπ. Ἀθῆναι 1896.
- Σ. Μενάρδ.*, Τοπων. Μυκ. = Μενάρδος Σίμος, Τοπωνυμικὸν τῆς Μυκόνου : Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν 7 (1930) 240-252.

1. Ὁ πρῶτος ἀριθμὸς τῆς παραπομπῆς δηλοῖ τὸν τῆς σειρᾶς τοῦ ἐγγράφου καὶ ὁ δεῦτερος τὸν τοῦ στίχου. Ὁ ἐντὸς παρενθέσεως τὸ ἔτος ἐκδόσεως τοῦ ἐγγράφου· π.χ. 10,2 (1690).

- G. Meyer*, Alban. Wörterb. = Meyer Gustav, Etymologisches Wörterbuch der albanesischen Sprache. Strassburg 1891.
- G. Meyer*, Neugr. Stud. = Neugriechische Studien II-IV: Sitzungsber. Akad. Wien 130 (1894) τεύχ. 5 καὶ 132 (1895) τεύχ. 3 καὶ 6.
- A. Μηλιαρ.*, Κυκλ. = Μηλιαράκης Ἀντώνιος, Ὑπομνήματα περιγραφικὰ Κυκλάδων, Ἄνδρος, Κέως. Ἀθήναι 1880.
- F. Miklosich* = Miklosich Fr., Die slavischen Elemente im Neugriechischen: Sitzungsber. Akad. Wien 63 (1870) 529-566.
- Μικρασ. Χρον.* = Μικρασιατικὰ Χρονικά. Ἀθήναι (1938 κέξ.).
- A. Mirambel*, Le groupe TS = Mirambel André, Le groupe TS en grec moderne: Bulletin de la Société de la linguistique de Paris, Tome 42 (1924-45) 89-102.
- M. Μιχαηλ.-Νουάρ.*, Λαογρ. σύμμ. Καρπ. = Μιχαηλίδης-Νουάρος Μ. Γ., Λαογραφικὰ σύμμεικτα Καρπάθου, τόμ. Α' 1932, τόμ. Β' 1934.
- A. Μπούτουρ.*, Γένεσ. ΤΣ (TZ) = Μπούτουρας Ἀθανάσιος Χ., Περὶ τῆς γενέσεως καὶ ἐκτάσεως τοῦ ΤΣ (TZ) φθόγγου ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ (ἀνάτυπον ἐκ τοῦ πρώτου τόμου τῆς Ἀγωγῆς, 1-18). Ἀθήναι 1917.
- Νισυριακὰ* = Νισυριακὰ, ἔκδοσις Ἑταιρείας Νισυριακῶν μελετῶν. Ἀθήναι 1963.
- Δ. Οἰκονομοπ.* Λεριακὰ = Οἰκονομόπουλος Διονύσιος, Λεριακὰ, ἦτοι χωρογραφία τῆς νήσου Λέρου. Ἀθήναι 1888.
- X. Παντελίδ.*, Φωνητ. νοτ. ἰδιωμ. = Παντελίδης Χρῖστος Γ., Φωνητικὴ τῶν νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων Κύπρου, Δωδεκανήσου καὶ Ἰκαρίας. Ἀθήναι 1929.
- Δ. Πασχάλ.*, Ἄνδρ. γλωσσ. = Πασχάλης Δημήτριος Π., Ἀνδριακὸν γλωσσάριον ἢ λέξεις καὶ φράσεις ἐκ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς κοινῆς ἐν Ἄνδρῳ λαλιᾶς. Ἀθήναι 1933.
- H. Pernot*, Chio = Pernot Hubert, Études de linguistique néo-hellénique, 1) Phonétique de parlers de Chio. Paris 1907.
- Γ. Πετροπ.*, Νοταρ. Μυκ. = Πετρόπουλος Γεώργιος Α., Νοταριακαὶ πράξεις Μυκόνου τῶν ἐτῶν 1663-1779, Παράρτημα τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπετηρίδος τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἀθήναι 1960.
- J. Pio*, Παραμ. = Pio Jean, Νεοελληνικὰ παραμύθια, Contes populaires grecs publiés d'après les manuscrits du Dr. J. G. de Hahn. Copenhagen 1879.
- N. Πολίτ.*, Παραοιμ. = Πολίτης Νικόλαος, Μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, παροιμίαι, τόμ. 1-4. Ἀθήναι 1899-1902.
- I. Ποῦλου*, Γλωσσ. Σίφν. = Ποῦλος I. X., Γλωσσικὰ ἐκ Σίφνου: Λεξικογρ. Δελτ. 1 (1939) 143-149.
- Πρωτοδ.* = Πρωτόδικος Ἰωάννης, Ἰδιωτικὰ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης. Σμύρνη 1866.
- G. Rohlf*s, Ausspr. Z (ζ) = Rohlf's Gerhard, Die Aussprache des Z (ζ) im altgriechischen: «Das Altertum» Band 8, Heft 1. Berlin 1962.
- L. Roussel*, Cont. Myc. = Roussel Louis, Contes de Mycono. Léopol 1929.

- A. Σακελλ.*, Κυπρ. = Σακελλαρίου Ἀθανάσιος, Τὰ Κυπριακά, τόμ. 1-2. Ἀθήναι 1890-1891.
- E. Schwyzer*, Griech. Grammat. = Schwyzer Eduard, Griechische Grammatik. München 1938-53.
- E. Σπανδωνίδ.*, Τραγ. Ἀγόρ. = Σπανδωνίδη Εἰρήνη, Τραγούδια τῆς Ἀγόριανης. Ἀθήναι 1939.
- E. Σταματιάδ.*, Σαμ. = Σταματιάδης Ἐπαμεινώνδας, Σαμιακά, τόμ. 1-5. Σάμος 1881-1887.
- K. Στασινοπ.*, Μεσολ. = Στασινόπουλος Κ., Τὸ Μεσολόγγι. Ἀθήναι 1926.
- M. Στεφανίδ.*, Ὀρολ. δημ. = Στεφανίδης Μιχαήλ Κ., Ὀρολογικὰ δημῶδη. Ἀθήναι Α' 1941, Β' 1944.
- Tagliavini* = Tagliavini Carlo, Le origini delle lingue neotaline, Introduzione alla filologia romanza. Bologna 1962.
- Τεσσαρακ. Κ. Κόντου* = Τεσσαρακονταετηρίς τῆς καθηγεσίας Κ. Σ. Κόντου. Ἀθήναι 1909.
- D. Thomson*, Gloss. birds = Thomson d'Arcy Wentworth, A glossary of greek birds. London 1936.
- A. Thumb*, Griech. Sprache = Thumb Albert, Die griechische Sprache im Zeitalter des Hellenismus. Beiträge zur Geschichte und Beurteilung der Κοινή. Strassburg 1901.
- M. Triandaphyll.*, Lehnwört. = Triandaphyllidis M., Studien zu den Lehnwörtern der mittelgriechischen Vulgärliteratur. Marburg i. H. 1909.
- A. Tsopan.*, Phonét. Rhod. = Tsopanakis Agapitos G., Essai sur la phonétique des parles de Rhodes. Athen 1940.
- A. Τσοπαν.*, Χάλκη = Τσοπανάκης Ἀγαπητὸς Γ., Τὸ ἰδιῶμα τῆς Χάλκης (Δωδεκανήσου). Ρόδος 1949.
- M. Φιλήντ.*, Γλωσσογν. = Φιλήντας Μένος, Γλωσσογνωσία καὶ γλωσσογραφία Ἑλληνική, τόμ. 1-3. Ἀθήναι 1924.
- Γ. Χατζιδ.*, Einleit. = Χατζιδάκης Γεώργιος Ν., Einleitung in die neugriechische Grammatik. Leipzig 1892.
- Γ. Χατζιδ.*, MNE = Χατζιδάκης Γεώργιος Ν., Μεσαιωνικά καὶ νέα Ἑλληνικά, τόμ. 1-2. Ἀθήναι 1905-1907.
- Θ. Χελδρ.*, Δημ. ὄν. φυτ. = Τὰ δημῶδη ὀνόματα τῶν φυτῶν προσδιοριζόμενα ἐπιστημονικῶς ὑπὸ Θ. Χελδράιχ, ἐκδιδόμενα ὑπὸ δὲ Σ. Μηλιαράκη : Ἐπιστ. Ἐπετ. Πανεπ. 7 (1907/8) 239-486.
- Χιακ. Χρον.* = Χιακὰ Χρονικά, ἐτήσιον δημοσίευμα ἐκδιδόμενον ἐπιμελεῖα Κωνσταντίνου Ἀμάντου. Ἀθήναι (1911-1919).
- Σ. Ψάλτ.*, Θρακικά = Ψάλτης Σταμάτιος, Θρακικά ἢ μελέτη περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς πόλεως Σαράντα Ἐκκλησιῶν (Βιβλιοθήκη Μαρσαλῆ). Ἀθήναι 1905.
- I. Ψύλλα*, Κέα = Ψύλλας Ἰωάννης, Ἱστορία τῆς νήσου Κέας. Ἀθήναι 1921.

ΠΙΝΑΞ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

<i>Ἀνζᾶς</i> 108	<i>Κοσοζέρης</i> 130, 164	<i>Σιλαδώνης</i> 116,
<i>Ἀσκηίδης</i> 127, 164	<i>Κουσαθανᾶς</i> 130	<i>Σιμπομάτα</i> 117, 164
<i>Βαλέζας</i> 146	<i>Κουσαναστάσης</i> 130, 164	<i>Σισιλιᾶνος</i> 124
<i>Βαλέζιας</i> 146	<i>Κουσός</i> 130, 164	<i>Σ'καλιάρης</i> 115
<i>Βενεζιᾶνος</i> 147, 164	<i>Κουσουῆκος</i> 130, 164	<i>Σκυλλόπεσος</i> 124, 164
<i>Βισέντζιος</i> 126	<i>Κουσουλιᾶς</i> 99, 131	<i>Σουβάλας</i> 112,
<i>Βουσαῦς</i> 127, 164	<i>Κούσουλος</i> 131	<i>Σοῦλος</i> 118
<i>Γαλασίδης</i> 127, 164	<i>Κ'σαθανᾶς</i> 130	<i>Σπεσιός</i> 124
<i>Γενιάσος</i> 126, 164	<i>Κ'σουλιᾶς</i> 131	<i>Φλουρέζα</i> 146, 164
<i>Γιανισαράκης</i> 118, 164	<i>Κωστάζος</i> 147, 164	<i>Φλωρέζα</i> 108, 109,
<i>Γίζης</i> 147	<i>Λαρέζος</i> 144	<i>Φραζέσκα</i> 146
<i>Γλυκαζής</i> 139	<i>Λισάρδος</i> 126, 164	<i>Φραζεσκάκι</i> 146
<i>Διασέντος</i> 120, 164	<i>Λούζας</i> 144	<i>Φραζεσκίνα</i> 146
<i>Ζαμαρίας</i> 134, 164	<i>Λουκρέζα</i> 109,	<i>Φραζέσκος</i> 99, 146, 159
<i>Ζανής</i> 109, 159	<i>Λουρέζος</i> 99, 144	<i>Φρανζέσκος</i> 146, 164
<i>Ζάος</i> 137	<i>Λουσέττα</i> 126	<i>Χαζ-ζάμαλ-λος</i> 141
<i>Ζιάγος</i> 137	<i>Λωρέζος</i> 164	<i>Χαζ-ξανδώνης</i> 141
<i>Ζιάος</i> 137	<i>Μαζουρανής</i> 144, 164	<i>Χαζ-ζηδημήτρης</i> 141
<i>Ζιωτάκης</i> 136, 164	<i>Μασούκας</i> 122, 164	<i>Χαζ-ζηδιαμανδής</i> 141
<i>Ζιώτης</i> 136, 164	<i>Μπογιαζής</i> 140, 164	<i>Χαζ-ζημπαλής</i> 141
<i>Ζουγάνες</i> 159	<i>Μποσταζής</i> 141, 164	<i>Χαζ-ζηνικολός</i> 141
<i>Ζωρζής</i> 109, 159	<i>Μεζίτης</i> 139	<i>Χαζ-ζής</i> 102, 141
<i>Ζῶρζος</i> 159	<i>Νεράζης</i> 145	<i>Χαζ-ζηχασάκης</i> 141
<i>Καλίσα</i> 128, 164	<i>Ντεμερζής</i> 141, 164	<i>Χαζή-Ἀντωνάκης</i> 141
<i>Καλισὼ</i> 128	<i>Παπουσαῦς</i> 118, 164	<i>Χαζή-Ἀντώνης</i> 141
<i>Καραζαριά</i> 99, 139,	<i>Παπουσοῦ</i> 118, 164	<i>Χαζή-Γεώργης</i> 141
<i>Καραζᾶς</i> 99, 139	<i>Πετροῦσος</i> 126, 164	<i>Χαζή-Ἰωάννης</i> 141
<i>Κασάροχος</i> 100, 133	<i>Πρεβελέζιος</i> 147	<i>Χαζής</i> 102, 141, 164
<i>Κασούλα</i> 121, 164	<i>Ραγκεζής</i> 140	<i>Χαλαβαζής</i> 141, 164
<i>Κασουλάκι</i> 121, 164	<i>Ρακεζής</i> 140	<i>Χαρασιάρης</i> 119, 164
<i>Κοζιᾶς</i> 139	<i>Σαλιμιζής</i> 111, 140	<i>Χαρζανής</i> 142
<i>Κοντομασούκας</i> 122, 164	<i>Σελεπής</i> 111,	

ΠΙΝΑΞ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

<i>Ἀζαμιὰ</i> 101, 107, 138	<i>Μαζιπειὸ</i> 147, 164	<i>Σκάζουρα</i> 149
<i>Γλισούρα</i> 99	<i>Μαμάσος</i> 126, 164	<i>Σ'καλαῶδο</i> 115, 164
<i>Κόσινας</i> 130, 163, 165	<i>Μούσαινα</i> 126, 164	<i>Σ'καλαῶδος</i> 115,
<i>Κόσινοι</i> 130	<i>Μπουσουνάρι</i> 99	<i>Σ'καλαρειὰ</i> 100, 115
<i>Κοσίνοι</i> 99, 100, 130,	<i>Νεραζιὰ</i> 145	<i>Φλουρέζας Νερό</i> 109,
163, 165	<i>Νερούσ'κα</i> 133, 163	164
<i>Κοσομύτης</i> 109, 130, 163	<i>Ξινάρα</i> 122	<i>Φράνσα</i> 125
<i>Κουσίγια</i> 100, 130, 163	<i>Πλάσα</i> 124	<i>Χαζαράδο</i> 142, 164
<i>Λόζα</i> 164	<i>Προβάσι</i> 100, 132, 163	<i>Χωμασοβούνη</i> 132
<i>Λόζια</i> 143	<i>Προβασιὰ</i> 132, 163	

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ

Α

ἀβαρίζια 146
 ἀβζῆς 101, 110, 139
 ἀβιζ-ζῆς 139
 ἀγλισίδα 101
 ἀγριοπρόβασο 132
 ἄζα 102, 110, 148
 ἄζαμῆς 99, 138
 ἄζάττι 110
 Ἄζ'γάβ' 100, 101
 ἄζ'γαναρειὸ 100, 101,
 127
 ἄζι 108, 148, 156, 160
 Ἄζιγανος 100, 101, 127
 ἄζίδα 100, 101, 148, 160
 ἄζουρας 101, 148, 160
 ἄζώναραι 148
 ἄζώναραι 101, 102, 148,
 156
 ἀλαζαδένιος 138
 ἀλαζᾶς 99, 138
 ἀλασέρα 127
 ἀλάσι 99, 108, 110, 127,
 160
 ἀλασιάζω 127
 ἀλασιένιος 127
 ἀλασιέρα 127
 ἀλασιζω 99, 127
 ἀλάσ-σι 127
 Ἄλιζερίνος 142
 ἄλσα 119
 ἀνεβαζάρω 99, 110, 142
 ἀνεκασουρωμένος 119
 ἄνζα 108, 148, 153, 163
 ἄνζι 102, 148, 156
 ἀνηβαζ-ζαίρω 99, 142
 ἀνηβαζ-ζάρω 99, 142, 155
 ἀπασίπρωτος 117
 ἀπλασ-σουζ-ζα 99, 127,
 156
 ἀπλίσεμα 105
 ἀπλισεύω 105, 107
 ἀραζό 159
 ἀρεσίβ' 100
 ἄσα 110

ἄσάλι 119
 ἄσαλιὰ 127
 ἄσαλος 98, 110, 127, 160
 ἄσηρας 110, 148
 ἄσιγαναρειὸ 121, 127
 ἄσιγανόπεσο 124, 127
 Ἄσιγγανος 127
 Ἄσιγανος 121, 127, 160
 ἄσιδα 98, 160
 ἄσικνίδα 106, 127
 ἄσ'κάλι 114
 ἄσ'κλίδα 127
 ἄσ'κνίδα 127
 ἄσουβαλιὰ 99
 ἄσούβαλος 99
 ἄσοχας 117
 ἄσ-σάκι 110
 ἄσ-σάλι 119
 ἄσ-σαλιὰ 127
 ἄσ-σαλ-λοπατῶ 127
 ἄσ-σαλ-λος 110, 127, 165
 ἄσ-σαλος 127
 ἄσ-σίπρωτος 117
 ἄσ-σουμά' 134
 ἄφώρα 125
 ἄχαρζος 102, 138

Β

βαζάγι 99, 139
 βαζάκι 139
 βαζανάκης 139
 βαλασ-σίνα 99, 128, 160
 βαλίζα 142
 βασέλλι 119
 βάσος 121
 βιάζο 102, 142
 βιόλαζης 99, 139
 βιολιζῆς 139
 βισ-σιὰ 105, 119, 156
 βογιαζῆς 140
 βογιαζιδάκι 140
 βολεζάρω 99, 142
 βολταζάρω 142
 βολτεζάρω 99, 142
 βονάσα 101, 123

βονασάρω 123
 βορταζαίρω 101
 βορταζάρω 101, 142
 βορταζ-ζάρω 142
 βορτεζάρω 99, 142, 159
 βορτεζ-ζάρω 142
 βόσα 123
 βουάσα 125
 βουβαλοπέσι 124
 βουβαλόπεσο 124
 βουνάσα 123
 βουνασάρω 123
 βουράζα 98, 145
 βουσι 98, 127
 βρασιέρα 123
 βράσο 123, 157, 159
 βρούζινος 145, 159
 βρουζοκούδονο 99
 βρούζος 99, 102, 109, 145

Γ

γαζάκι 99, 142
 γαζ-ζόκλαδα 105, 143
 γαζ-ζοπρίναρα 105, 143
 γαζ-ζουννωτός 143
 γαζ-ζών-νω 143
 γάζος 99, 108, 109, 110,
 142, 159
 γαζουνιάζω 102, 142
 γαζουνώνω 142
 γαζουννωτός 142
 γαζώνω 101, 143
 γαιδουροπέσι 124
 γαλασίδα 98, 100, 127,
 160
 γαλέζια 119
 γαλόσα 119, 159
 γανοζῆς 99, 139
 γανουζῆς 99, 139
 γεμιζ-ζῆς 139
 γεμιζ-ζόπουλο 139
 γεμιζῆς 99, 139
 γενατιζῆς 99, 139
 γενίσαρος 118
 γενίσ-σαρος 105

γιανίσσαρος 107, 118
 γιαρδιμιζής 139
 γιάσος 101, 119
 γιονβέσι 118
 γκανσιλλαρία 110
 γλεζές 99, 139
 γλίσα 100, 128
 γλίσης 128
 γλισιάζω 101, 128
 γλισόχωμα 99, 128
 γλυκαζής 99, 139
 γράνσα 119
 γράσια 119, 159

Δ

δαβαζής 140
 δέζερες 101, 139
 δέζερης 99, 139
 διασίν-το 120
 διπλοσάβοννο 100
 δρισάρω 123
 δυναμιτιζής 99, 140

Ε

εδέσ' 106, 128
 εδέσεδά 128, 164
 εζόβενος 136
 εκασε 107, 108
 εσεδά 128, 164
 εσι 110, 128, 164
 εσ-σι 105, 107, 109, 128,
 152
 εσ-σιά 128

Ζ

ζάβα 135
 ζαβούνα 101, 113, 136
 ζάβουρο 101, 112, 136
 ζαγκοάτορας 108, 109
 ζάζαλο 138
 ζάκι 98, 99, 101, 102, 134
 ζακίζω 110, 116, 164
 ζάκισμα 116, 164
 ζάμ' 134
 ζαμαρία 134
 ζάμβα 99, 102, 135
 ζαμβι 112

ζαμένιος 134
 ζάμι 99, 101, 106, 108,
 109, 134, 135
 ζαμι 99, 102, 135
 ζαμόπορτα 134
 ζαμόφυλλο 134
 ζαμωτός 134
 ζαναβέτης 135
 ζαναβετιά 135
 ζαναμβέτης 99, 108, 135
 ζανδιλόμος 136
 ζάνερο 99, 138
 ζάν-τα 135
 ζαντιλόμος 114
 ζάπα 135
 ζάρα 99, 101, 136
 ζαράκι 136
 ζαράτσ' 136
 ζάτσι 134
 ζ'βίδια 100, 101, 116
 ζ'βω 100, 101, 116
 ζγαζόχερος 149
 ζγαζόχοιρας 149
 ζελάτης 101, 135
 ζέπη 99, 101, 106, 109,
 135
 ζεπώνω 135
 ζερεμές 99, 101, 135
 ζ-ζάκι 134, 156
 ζ-ζάμι 99, 102, 134, 135,
 156
 ζ-ζαμι 99, 135
 ζ-ζαμόπορτα 134
 ζ-ζαν-ναπέτης 135
 ζ-ζάν-νερο 99
 ζ-ζάπα 135
 ζ-ζάτσι 134
 ζ-ζέπη 99, 102, 109, 135
 ζ-ζεπών-νω 135
 ζ-ζερεμές 99, 135
 ζ-ζιέρι 135
 ζ-ζιζ-ζικας 137, 155
 ζ-ζίφος 138
 ζ-ζουλούφι 112
 ζίβα 99, 136
 ζιεράκι 99, 136
 ζιέρι 99, 135
 ζιζ-ζικας 99, 105, 137
 ζιζιγας 105, 106, 108,
 137, 138

ζιζικας 98, 99, 101, 102,
 105, 108, 109, 137, 161
 ζιζιν 108, 109
 ζιζιρος 137
 ζιξιρος 137
 ζιζ'κας 101
 ζιζ'κουμάννα 138
 ζιζυφο 137
 ζιλάτης 135
 ζίμβουρας 116
 ζιμβούρι 116
 ζίρος 99, 136
 ζίφος 99, 138
 ζίφρα 138
 ζοβαεράκι 101, 136
 ζοβαέρι 136
 ζοβαερ'κά 136
 ζοβάνης 117
 ζόβος 101
 ζόγος 136
 ζόγος 101, 109, 136, 159
 ζομπάνης 109, 117
 ζόντα 137
 ζονταριστός 99, 137
 ζόος 136, 159
 ζουβαέρι 101, 136
 ζουβαερ'κά 101, 136
 ζουγαδόρος 136
 ζουδαδος 137
 ζούζ'κας 137
 ζουλούφι 112
 ζούντα 99, 137
 ζούφιος 138
 ζούφκιος 99, 138
 ζουφός 101, 138
 ζοφαίνω 138
 ζοφός 138
 ζοχιός 117
 ζόχος 101, 102, 136
 ζοχός 136
 ζόχ-χος 117

Η

ηκασα 133

Ι

ινσίγκα 126

- Κ
- καβαζάρω 99, 102, 143
καβαζ-ζαίρω 143
καβεζάρω 99, 101, 102, 143
καδενάσος 120
καζ-ζιλλαρία 105, 147
καζιλλαρία 147, 164
καζιλλιέρης 147
κακομοίσα 128
κακομούσσινος 123
καλαιζής 99, 140
καλικάζαρος 99, 129, 148
καλισακού 128
καλισούνι 108, 120
καλλιβρούσης 99
καλ'σάγαρος 128
καμαρίσ-σα 105, 120, 156
κανσιλλαρία 147
καουσιόν 126
καπάσιος 109, 134
καπάσος 109
καπνουζής 99, 140
καρρόσα 109, 120, 134
κάρσα 100, 101, 106, 108, 120, 159, 166
καρσάκι 166
καρσατός 120, 166
καρσέττα 120
καρσοβελόνα 100, 120, 166
καρσόξυλο 100, 101, 120, 166
καρσόπανο 106
καρσοποδαράτος 120, 166
καρσονάτος 120, 166
καρσώνομαι 120, 166
καρτούσα 126
καρτουσιέρα 126
καρφίσα 129
κασάβραχα 98, 133
κασαβρόκος 133
καδάγαρο 121, 133
κασάζω 121
κασάκι 100
κασαλιά 121
κασαμάκι 118
κασαμουρέλος 121
κασαρίδα 98, 99, 101, 108, 129
κασαριδιάζω 99, 129
κάσαρο 99, 121
κασαρόλα 120
κασαρολικό 120
κασαρομάλλης 129
κασαρός 129
κασαρούλα 120
κασάρχοδας 99, 100, 133
κασαρχόδισσα 133
κασάρω 100, 120
κάσε 105, 107, 133
κασί 120
κασιάζω 120, 121
κασιβελλειό 121
κασιβελλική 121
κασίβελλος 121
κασίκα 101, 134
κασίκι 101
κασίτσι 109, 134
κασ'κάκι 134
κασ'νιάζω 121
κασόγδαρο 99, 115, 133
κασόγρια 121, 133
κασούλα 121
κασουλάκι 121
κασουλας 121
κασούλι 101, 121
κασουλόκακο 121
κασούν' 100
κασουνάρα 121
κασούνι 121
κασουνιάζω 121
κασουνιασμός 121
κασουνωτός 121
κασούφης 98, 129
κασουφιιάζω 129
κασ-σάγριλας 133
κασ-σάζω 120
κασ-σε 107
κασ-σίκα 134
κασ-σικάκι 101
κασ-σουνας 99, 121
κασ-σούνι 121, 156
κάσω 107, 133
καφεζ-ζής 105, 140
καφεζής 99, 109, 140
καφενεζής 140
κεφαλατίσι 105
κεφαλοχάρασο 97, 117, 119, 164
κιμινζής 102, 139
κλοσιά 106, 109, 121, 134
κλόσος 121
κλοσοσκούφι 121
κλοσοφούσκι 121
κλωσώ 121
κοδούσικος 105, 107
κοζά(μ') 99, 102, 139
κολασιό 100, 121
κολασιονό 121
κολληζ-ζιάνος 129
κολλησιάνος 101, 129
κολλησόχορτο 129
κονσίνα 121
κοντεσιονάρω 126
κόπσα 118
κοραζίνα 99, 148
κορισάτσι 109, 134
κορίσι 106, 110, 129
κορ'σάξ' 129, 134
κορτεζάρω 99, 143
κοσάγρελο 100, 130
κοσάνι 101, 118
κοσάρω 120
κοσάφτης 109, 130, 163
κοσαφτιιάζω 130
κόσι 99, 129
κοσίδα 129
κόσινας 99, 100, 108
κοσινοελιά 99, 100, 108
κοσο- 130
κοσοδρίλα 130
κοσοκέφαλος 98
κοσομύτης 98, 130
κοσομυτίζω 130, 163
κοσόςριος 98, 109, 130, 163
κόσος 99, 108, 129
κοσοτσέρης 130
κοσοτσέφαλος 130
κοσοφουδίζω 130, 163
κόσνφας 98, 130
κοσύφι 130
κουζοκέρας 130
κουζούπι 130
κουϊμιζής 101, 141
κουλλ'σίδ' 129
κούσα 121
κουσάγρελο 100, 130
κουσαίνω 130
κούσα-κούσα 99
κούσανλος 99, 130, 131

κονσάφτης 99
 κονσελιά 109
 κονσο- 130, 131
 κονσοδότης 99, 130
 κονσοζῶ 130
 κονσοπίνω 130
 κονσόριος 99, 130
 κονσός 99, 108, 109, 130,
 134
 κονσοτσέφαλος 99, 130
 κονσουλιά 99, 108, 130, 131
 κονσουλίζω 99, 101, 131
 κούσουλο 99, 101
 κονσουλῶ 99
 κονσούνα 99, 122
 κονσουνάδα 99, 101, 131
 κονσουνόπαννο 99, 122
 κονσουροῦ 131
 κονσοφτεριιάζω 99, 130
 κονσόφτερονος 99, 130
 κούσ-σα 121, 156
 κονσ-σονεφριίζω 130
 κονσ-σός 130
 κριθαροβούσι 106
 κ'σ'λιὰ 131
 κ'σοδότης 130
 κ'σός 109, 134
 κ'σουλιά 109, 130, 131
 κ'σουλῶ 131
 κ'σούνα 122
 κ'σουνάδα 131, 165
 κ'σουριὰ 100, 131
 κ'σουροῦ 100, 130, 131
 κ'φεισιὸν 100, 122
 κ'φοσούλα 117

Λ

λαγουμιζής 141
 λασπιζ-ζής 102, 140
 λασπιζής 102, 140
 λέζιος 143
 λόζα 99, 144
 λοζέττα 143
 λόζια 101, 102, 143, 159
 λόνζα 153
 λόνζια 153
 λούζα 101, 108, 109, 110,
 144

λούσα 110, 131
 λουσέρνα 108, 122, 159
 λουσερνι 122
 λοῦσος 122
 λοῦσ-σος 122, 156

Μ

μαζαδούρα 102, 144
 μαζαρούδα 144
 μαζέττα 99, 144
 μαζ-ζούνι 99, 139
 μαζ-ζουράνα 144
 μαζιαούρα 102, 144
 μαζούνι 99, 139
 μαζουράνα 99, 144
 μαιζάρω 99, 102, 144
 μαιζέβελοζ 145
 μαλλόκαρσα 120, 166
 μανέζο 101, 145
 μαρκούσι 118
 μάσα 101, 122
 μασάκι 122
 μασελλειὸ 105, 106, 107
 μάσι 100
 μάσο 122
 μασόβεργα 100, 122
 μασοκόπι 101, 122
 μασόξυλο 99, 122
 μασούκα 122
 μασούκι 122
 μασουκιά 123
 μισ-σονκάκι 122
 μασ-σούκι 122, 156
 μασ-σούκχα 122
 μανροκόσ'φας 130
 μανροπεσοῦ 124
 μβογιαζής 102, 140
 μβονμבורζής 102, 140
 μεζασιόλα 123, 145
 μεζ-ζοσόλ-λα 145
 μεζίτι 102, 139
 μεζιτιές 139
 μελιζάνα 98, 99, 145
 μελιζανάκι 99, 145
 μελιζανίς 99, 102, 145
 μελιζ-ζάνα 99, 145
 μελιζ-ζανάκι 145
 μελιζ-ζανίς 145

μεσασιόλα 123
 μεσεσιόλα 100, 123
 μούζα 108, 166
 μουζαλιὰ 105, 166
 μουζαλώνω 108, 166
 μουζ-ζουβι 145
 μουζ-ζουράες 105
 μουζ-ζώνω 105
 μουζούρα 166
 μουζούρης 166
 μουζωμένος 106
 μουζωμός 108
 μουζώνω 108, 166
 μουσούνα 123
 μούσουνο 101, 123
 μπαζανάκης 99
 μπογιαζ-ζής 99, 105, 140
 μπολιαζής 140
 μπόσα 99, 164
 μπουράζα 98
 μπουσουνάρι 99
 μπράσο 109, 112, 134, 164
 μπρούζενοζ 110, 145
 μπρουζ-ζένοζ 99, 105, 145
 μπρουζίτικος 99, 145
 μπρουζοκούδοννο 145

Ν

νεραζὰ 99, 145
 νεράζ-ζι 145
 νεραζ-ζιὰ 145
 νεραζ-ζούλα 99, 105, 145
 νεράζι 99, 145
 νεραζιά 106, 108, 109,
 110, 145
 νεραζομα(γ)ουλαῖτος 102,
 145
 νερανζούλα 102, 145
 νισεράδα 123
 νοτίσια 126
 νυφίσα 100, 109, 131, 134

Ξ

ξεσαβίζω 99
 ξεσιπωμένος 117
 ξινούσ'κος 133
 ξώφαρσα 123

Ο

δργαναζής 99, 140
 δργανιζής 99, 140
 δρσα 123, 159
 δρσ'-αλα-βάδα 123
 δρσάρω 123
 -ούσ(σ)ικος 133

Π

παζανάτσης 102, 139
 παζ-ζάκι 139
 παζ-ζάρι 99, 139
 παπουσής 118
 παπούσι 106, 109, 118,
 134
 παπουσόσυκο 118
 παπουσ-σήμικο 118
 παπουσ-σής 118
 παπούσ-σι 118
 παραγαζής 99, 102, 140
 παρασούκλι 99, 100, 108,
 131
 παρασουκλιάζω 99, 131
 παρσαλατίζω 118
 παρσινέβελος 123
 πασαβούρα 118
 πασεζέρος 147
 πεζουνάτσι 99, 124, 146
 πελεζίτσι 102, 139
 πέσα 99, 100, 109, 123,
 134
 πεσέττα 100, 101, 105,
 106, 109, 112, 124, 134
 πεσέττο 105, 123
 πεσι 100, 108, 109, 123,
 124, 134, 164
 πεσίν 106
 πεσογλύφτης 124
 πεσομάντηλο 109, 134
 πεσοπούλα 99, 100, 108,
 123
 πεσόσυκο 99, 124
 πεσ-σέττα 124
 πετροκόσ'φας 130
 πηχτούσ'κος 133
 πιάσα 98, 124
 πιεζαρία 147
 πιριονιζής 99, 140

πίσικας 99
 πισούνι 98, 101, 124, 146
 πισυλ-λωτός 131
 πισυλός 131
 πλάσα 108, 124
 πλάσαρίζω 124
 πο(δ)ίσ-σα 105, 131
 π-παρζās 118
 π-παρσās 118
 πράσο 112
 πρισάλι 111, 118
 προβάσι 100, 131, 132
 προβάσα 132
 προβασιά 132
 προβασουλιά 101, 132
 προβέζα 102, 146
 προβέζ-ζα 146
 πρόζινος 108
 προύζενος 108
 π'συλάδες 131
 π'συλώ 131

Ρ

ρακεζένω 99, 140
 ρακεζήδικο 140, 164
 ρακεζής 99, 140
 ρακεζό 99, 140
 ρεμεζάρω 99, 101, 146
 ρεμέζιο 101, 146
 ρεμέζο 99, 146
 ρεσίνα 101, 124

Σ

σαβι 100, 112, 136
 σαβούνα 100, 112, 136
 σαβούνια 112
 σαβουνῶ 113
 σάβουρο 100, 112
 σαβουρολόγημα 112
 σαβουρολοῶ 112, 116
 σαγαρειό 100
 σαγάρης 98, 101, 109
 σαγουρνιά 118
 σαγκουρνίζω 118
 σαγουρνῶ 118
 'σαδά 128
 σαδίζω 117
 σαδίλα 100, 117

σαδιλιάζω 117
 σαδίλιασμα 117
 σαδίρ' 109, 134
 σαδίρι 111
 σάϊ 117
 σαίλια 115
 σακμακόπετρα 111
 σακουμάκι 111
 σακουμακῶ 111
 σακώνω 115
 σαλαπατῶ 115
 σαλίμι 111, 140
 σάλισα 124
 σαλόπετρα 100
 σαλσίς' 100
 σαλσόττο 124
 σάμπουρο 110
 σάππα 101, 109, 113
 σαππὶ 109
 σαρδάκι 111
 σαρσιόττο 124
 σασιφᾶδος 126
 σάτρα-πάτρα 115, 166
 σατσιζω 115, 165
 σάτσισμα 115
 σ'βάλ' 100, 112
 σ'βίδ' 115
 σ'βογιάννης' 100, 116
 σ'γριζω 117
 σεκούρι 113
 σελεπής 111
 σεμέν-το 113
 σέρα 113
 σερβισιάλο 124
 σέρκι 165
 σερνίκι 117
 σευδός 160
 σίθημα 116
 σιθιά 116, 134
 σιθίδα 116
 σιθιδάκι 116
 σιθίδι 101, 116
 σίβλα 116
 σίβλης 116
 σιβλιάζω 116
 σιβογιάννης 116
 σιβολοῶ 116
 σιβορολοῶ 112, 161
 σιβούκι 112
 σιβούρα 101, 116

- σιβούρι 101, 116
 σιβουριασμένος 101, 116
 σιבוφωμάκης 117
 σιβῶ 100, 112, 116, 134
 Σίγανος 127
 σιγαράκι 113
 σιγάρο 109, 113
 σιγαρούκλα 113
 σιγέλι 112
 σιγέλι 112
 σιγουναριά 112
 σιγούνης 112
 σικαλᾶς 101, 115
 σικάλι 101, 114
 σίγκλα 101
 σίκνα 109
 σικνώνω 109
 σικούριον 113
 σίλα 101, 115, 165
 σιληπουρδῶ 116
 σιλιακὸ 116
 σιλιάρικος 101, 116
 σιλίζω 101
 σιλῶ 98, 100, 160, 165
 σίμα 113
 σιμαράκι 113
 σιμάρι 113
 σιμινιέρα 113
 σιμούχα 111, 113
 σιμπιά 109
 σίμπλης 116
 σιμπλιάζω 116
 σιμπλοῦ 116
 σιμπῶ 109, 116
 σινδιλόμος 114, 136
 σίπη 117
 σιπώνω 117
 σίρος 101, 114, 118, 163
 σίσικας 101, 137, 138
 σιτώνω 101
 σκαγιόχερας 149
 σκαζ-ζόχερας 105, 149
 σκαζ-ζόχοιρος 99, 149
 σκαζόγονπα 149
 σκαζόχερος 109
 σκαζόχοιρας 149
 σκαζόχοιρος 99, 101, 149
 σκαζόχοιρος 149
 σ'κάλ' 114
 σ'καλᾶς 115
 σ'κάλι 98, 100, 115
 σ'καλιὰ 114
 σ'καλιάρης 100
 σ'καλικὰ 114
 σ'καλόκουπα 100, 115
 σ'καλόπιασμα 100, 115
 σ'καλούδα 100, 114
 σ'καλουδάκι 114
 σ'καλούδι 100, 114
 σ'κνίδα 127
 σοβάνης 109, 117
 σόδα 137
 σοδάρω 137
 σότρα 112
 σουβάλα 112
 σουβάλι 98, 109, 112, 134, 164
 σουβαλιάζω 112
 σουβαλιαστός 112
 σουβαλίδι 112
 σουγρίζω 117
 σουκαλούδα 114
 σούλα 117
 σουλοπατῶ 115
 σουλουφάκι 112
 σουλούφι 112
 σουράπι 100, 108, 112
 σουρβᾶς 112
 σουρέκι 112
 σοῦρμο 114
 σουρότο 114
 σ-σουρμαδόρος 114
 σ-σουρμαίρω 114
 σόχα 107, 112, 164
 σοχίτικος 100, 107, 112
 σόχος 98, 100, 117
 σπασᾶδος 124
 σπασάρω 124
 σπερμασέττο 109, 124, 134
 σπεσιᾶς 124
 σπεσιέρ'ς 124
 σπεσιός 124
 'σ-σά 128
 σ-σάϊ 117, 156
 σ-σακάλι 99, 111, 156
 σ-σακόνω 116
 σ-σαμβι 99, 112
 σ-σανάκι 99, 111, 156
 σ-σανακλίκι 111
 σ-σάπ-πα 113, 156
 σ-σιλοή 116, 156
 σ-σιλόνερο 99, 116
 σ-σιμέτ-τα 113
 σ-σίμπλα 106, 116, 156
 σ-σιμπῶ 105
 σ-σιρίχι 112
 σ-σίρος 114, 156
 σ-σίσ-σικας 137
 σ-σόπανος 117, 156
 σ-σουκχάλι 114
 σ-σουλούφι 112, 156
 σ-σουμουδιά 106
 σ-σουμπούκα 112
 στάζος 99, 146
 στρωμασόπανο 124
 σῦτταγμα 105
 συττάζω 105, 107
 'σώφλι 160

T

- ταμεζάνα 110
 ταμουζάνα 110
 ταράσα 109, 125, 134, 164
 τεξερέδια 139
 τέξερης 99, 139
 τέζ-ζερη 139
 τέζ-ζερης 99, 105, 139
 τέξιμα 126
 τραμεζάνα 110
 τρισάνα 100, 125, 159
 τρυφερίσι 119

Φ

- φαναρζής 99, 109, 140, 166
 φάρσες 125
 φαρσέττα 125
 φάρσωμα 125
 φαρσωμένος 125
 φιλιοςάκι 125
 φιλιόσος 100, 106, 108, 125
 φιόσος 125
 φλεζάνα 141
 φλεξανάκι 141
 φλεζάνι 141
 φλιζάνι 99, 141
 φλιζ-ζάνι 105, 141

φογάσα 106, 108
 φοησ-σάρης 132
 φόρσα 125, 166
 φορσάρω 125
 φορσατός 125, 166
 φορσέρι 125, 166
 φόρση 125
 φόρσος 101
 φουγάσα 125
 φουρνελλαζής 99, 140
 φραζόλα 99, 141
 φωνίσ-σα 109, 152

X

χαζαρά 106, 141
 χαζάρι 99, 102, 106, 141
 χαζαριά 99, 141
 χαζεράκι 102, 141
 χαζ-ζαργκιά 99, 141
 χαζ-ζής 153, 156
 χαζιαράκι 101, 141
 χαζιράκι 102, 141
 χαϊριζής 140
 χανζάρι 141, 153

χαράσι 119, 164
 χαρσιάρης 119
 χαρσιλίκι 99, 142
 χαρσιλίτσι 99, 142
 χαρση 107
 χοδρομούσσονος 123
 χόνζιας 108, 119, 153
 χωμασάτσ' 132
 χωμασερός 132
 χωμασοκοπριά 101, 132
 χωραταζ-ζής 99, 140

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Gerhard Rohlfs : *Lexicon Graecanicum Italiae inferioris. Etymologisches Wörterbuch der unteritalienischen Gräzität* — 2. erweiterte und völlig neubearbeitete Auflage, mit drei untersichtskarten — Max Niemeyer Verlag — Tübingen. (1964) XXX + 620 s. — 8°.

Τὸ Λεξικὸν τοῦτο ἀποτελεῖ κατ' οὐσίαν τὴν β' ἐκδοσιν τοῦ, τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1930, δημοσιευθέντος Ἑτυμολογικοῦ Λεξικοῦ τῶν Ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων τῆς Κάτω Ἰταλίας (*Etymologisches wörterbuch der unteritalienischen Gräzität*, Halle, 1930), ἐξ ὁλοκλήρου καὶ ἐκ νέου ἐπεξεργασθεῖσαν.

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν ὁ σοφὸς καὶ χαλκέντερος ἐπιστήμων παρουσιάζει ἐργασίαν του ἐκπληκτικὴν εἰς ὄγκον καὶ εἰς ἐπιστημονικὴν ἀξίαν. Τὸ «*Griechen und Romanen in Unteritalien*», Genève : Olschki 1924, VII+177 s., διὰ τὰ ἀρχίσω ἀπὸ τὴν πρώτην συμβολὴν του εἰς τὸ πρόβλημα τῆς καταγωγῆς τῶν Ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων τῆς Κάτω Ἰταλίας, τὸ *Etymologisches Wörterbuch der unteritalienischen Gräzität*, Halle (1930) XLVII+393 s., τὸ *Dizionario dialettale delle tre Calabrie*, Halle-Milano (1932-34) τόμ. 1-3, τὸ *Scavi linguistici nella Magna Grecia*, Halle-Roma (1933), XV+303 s., ἡ *Historische Grammatik der italienischen Sprache und ihrer mundarten*, Bern (1949-1954) τόμ. 1-3, ἡ *Historische Grammatik der unteritalienischen Gräzität*, München (1949), 264, τὸ *Vocabolario dei dialetti Salentini* (terra d'Otranto), München (1956-1961) τόμ. 1-3, ὅλα αὐτὰ εἶναι ἔργα, τὰ ὅποια προϋποθέτουν ἐξαντλητικὴν ἐρευναν κεφαλαιωδῶν καὶ ἀπεριορίστου ἐκτάσεως θεμάτων, χρόνον καὶ μόχθον πολύν. Παραλείπω τὰς ἐπὶ μέρους πραγματείας τοῦ σ. ἐπὶ θεμάτων γλωσσικῶν καὶ φιλολογικῶν ἀνερχομένας εἰς ἀρκετὰς ἑκατοντάδας, τὰς ὁποίας ἤρχισε δημοσιεῶν ἀπὸ τὸ 1920 εἰς νεαράν σχετικῶς ἡλικίαν καὶ συνεχίζει μέχρι σήμερον με ἀμείωτον δραστηριότητα, εἰς περιοδικὰ διεθνοῦς κύρους ὡς τὰ : «*Byzantinische Zeitschrift*», «*Glotta*», «*Cultura*», «*Anthropos*» κ.ἄ.

Μύστης τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης, γνώστης τῆς Ἑλληνικῆς¹ καὶ τῆς Ἰταλικῆς, εἰδικὸς ἐρευνητῆς τῶν ρωμανικῶν γλωσσῶν, μετέβη τὸ 1921 εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν διὰ τὰ ἐρευνῆσαι ἐπὶ τόπου τὰς Ἰταλικὰς διαλέκτους. Ἐκ τῆς ἐρέυνης ταύτης διεπίστωσεν ὅτι αἱ ἐν λόγῳ διάλεκτοι παρουσιάζουν τὴν ἐντύπωσιν γλωσσικοῦ στρώματος ἐπιβληθέντος ἐπὶ ξενογλώσσου πληθυσμοῦ καὶ ὅτι αἱ διαφοραὶ τῶν διαλέκτων τούτων ἀπὸ τὰς ὑπολοίπουσ Ἰταλικὰς, ὡς πρὸς τὸ λεξιλόγιον καὶ τὴν σύνταξιν, ἐξηγοῦνται

1. Τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν ἐξέμαθεν ἀσχολούμενος περὶ αὐτὴν καὶ μαθητεύσας παρὰ τῷ ἡμετέρῳ σεβαστῷ καθηγητῇ καὶ Ἀκαδημαϊκῷ κ. Ἰω. Καλιτσουνάκη, ὅστις τότε ἐδίδασκεν εἰς τὸ Φροντιστήριον ἀνατολικῶν γλωσσῶν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου.

ἐκ τῶν ἀντιστοιχῶν στοιχείων, τὰ ὅποια διατηροῦνται εἰς τὰ σωζόμενα εἰσέτι αὐτόθι Ἑλληνικὰ ἰδιώματα, προέρχονται ἐπομένως ἀπὸ Ἑλληνικὸν ὑπόστρωμα.

Διὰ τὴν ἐπιβεβαίωσιν τοῦ πράγματος ἐπεδόθη εἰς λεπτομερῆ ἐξέτασιν τῶν Ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων τῆς Καλαβρίας καὶ τοῦ Salento καὶ ἀντελήφθη εὐθὺς ἀμέσως ὅτι ἡ θεωρία τοῦ Ἰταλοῦ καθηγητοῦ Giuseppe Morosi περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν ἑλληνικῶν ἰδιωμάτων τῆς Κάτω Ἰταλίας ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τῶν Βυζαντινῶν ἀποίκων¹ δὲν ἐστηρίζετο ἐπὶ σταθερῶν βάσεων. Τὴν θεωρίαν ταύτην, ἣτις ἴσχυσεν ἀπὸ τὸ 1870, οἱ σύγχρονοι γλωσσολόγοι, μὴ ἔχοντες ἄμεσον ἀντίληψιν τοῦ λεξιλογικοῦ πλούτου, τῆς φωνητικῆς καὶ ἐν γένει τῆς μορφολογίας τῶν ἐν λόγῳ ἰδιωμάτων, ἠσπάζοντο πάντες σχεδὸν πλὴν τοῦ Γ. Χατζιδάκι, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἀντετάχθη πλήρως καὶ ὑπεστήριξε τὴν ἀπ' εὐθείας καταγωγὴν τῶν ἰδιωμάτων τούτων ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τῶν ἀποίκων τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, προσκομιζὼν πρὸς τοῦτο ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα, ἀποδειχθέντα χρησιμώτατα διὰ τοὺς μετέπειτα ἀσχοληθέντας μὲ τὸ πρόβλημα τοῦτο².

Διὰ νὰ ἀποδείξῃ τὸ σφαλερὸν τῆς θεωρίας Morosi ὁ Rohlf s ἐχρειάζετο στοιχεῖα, τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ συγκεντρώσῃ ἐρευνῶν τὴν ὁμιλουμένην αὐτόθι Ἑλληνικὴν εἰς ὅλην αὐτῆς τὴν ἑκτασίαν. Ἐτέθη οὕτως ἐπὶ τὸ ἔργον μὴ φειδόμενος μόχθων. Μόνον ὅσοι ἔτυχε νὰ μεταβοῦν καὶ νὰ ἐργασθοῦν εἰς τὰ ὄρεινά χωρία τῶν ἑλληνοφώνων τῆς Καλαβρίας, ὅπου καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ δι' αὐτοκινήτου ἀνάβασις εἰς τὰ περισσότερα ἐκ τούτων καθίσταται προβληματικὴ, αἱ δὲ ἐκεῖ συνθῆκαι διαμονῆς ἀφαντάστως δύσκολοι, εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσουν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης τὸ ἔργον τοῦ σεβαστοῦ ἐπιστήμονος, διότι γνωρίζουν ἐκ τῶν πραγμάτων ὅτι μόνον ἀδάμαστος θέλησις καὶ ἀσίγαστον πάθος πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἠδύναντο νὰ ἐγγυηθοῦν τὴν πραγμάτωσιν τοῦ ἀναληφθέντος ἄθλου.

Ἵπὲρ τοὺς 36 μῆνας, ὡς ἀναφέρει ὁ σ. εἰς τὸν πρόλογον τῆς α' ἐκδόσεως, εὐρίσκατο εἰς στενὴν ἐπαφὴν μὲ τὸν πληθυσμὸν τῆς Κάτω Ἰταλίας, εἰς δὲ τὴν Καλαβρίαν, ἐπεσκέφθη προσωπικῶς ὄχι ὀλιγώτερα τῶν 180 χωρία. Κατὰ τὰ μεσόλαβήσαντα μεταξὺ τῆς α' καὶ τῆς β' ἐκδόσεως τριάκοντα τρία ἔτη ὁ σ. ἐπεσκέφθη πλειστάκις τὰς ἑλληνοφώνους νησιῖδας τῆς Κάτω Ἰταλίας, θέλων δὲ νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν συγγένειαν τῶν ἰδιωμάτων τούτων πρὸς τὰ ἐν Ἑλλάδι ὁμιλούμενα, περιηγήθη ἐρευνῶν κατὰ τὰ ἔτη 1938, 1960, 1962 καὶ 1964 τὴν Ἀρκαδίαν, Κέρκυραν, Εὐβοίαν, Κεφαλληνίαν, Λακωνίαν, Μεσσηνίαν, Κυνουρίαν, Κρήτην, Κῶν, Ρόδον καὶ Κάρπαθον.

1. Βλ. G. Morosi, Studi sui dialetti greci della terra d'Otranto, Lecce (1870).

2. Βλ. Γ. Χατζιδάκι, Ἀθηνᾶ 2 (1890), 697 κέξ.— Einleitung, 228-29, 437, 442.— Ἀθηνᾶ 3 (1891), 257.— M.N.E. 1, 650-51 καὶ 2, 480 κέξ.— Ἐντύπωσιν προκαλεῖ εἰς ἡμᾶς σήμερον ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἀντιμετώπισαν, ὁ Χατζιδάκις καὶ οἱ σύγχρονοί του, τὸ ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλην. γλώσσης ζήτημα τοῦτο, διότι δὲν ἔκριναν σκόπιμον τὴν ἐπὶ τόπου ἐρευνᾶν τῶν ἐν λόγῳ ἰδιωμάτων παρ' Ἑλλήνων ἐπιστημόνων εἰς ἐποχὴν ἀπέχουσαν ἐβδομήκοντα πέντε ἔτη ἀπὸ τῶν ἡμερῶν μας, ἀφήσαντες οὕτω νὰ ἀπολεσθοῦν πολύτιμα γλωσσικὰ στοιχεῖα, τῶν ὁποίων ἡ συμβολὴ θὰ ἦτο ἀναμφισβητήτως ἀποφασιστικῆς σημασίας.

Συγκεντρώνων τὸ γλωσσικὸν ὕλικὸν ἐκ τῶν Ἰταλικῶν διαλέκτων τῆς Κάτω Ἰταλίας διὰ τὸ Dizionario dialettale delle tre Calabrie καὶ τὸ Vocabolario dei dialetti Salentini, συνέλεγε συγχρόνως καὶ τὰ εἰς τὰς διαλέκτους ταύτας διατηρούμενα Ἑλληνικὰ λεξιλογικὰ στοιχεῖα. Ταῦτα ὁ σ. διακρίνει εἰς δύο κατηγορίας : 1/ εἰς κατάλοιπα, ἧτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι παρέμειναν μέχρι σήμερον εἰς περιοχάς, ὅπου ὠμιλεῖτο ἄλλοτε ἢ Ἑλληνική, ὡς εἶναι ἡ περιοχή νοτίως τῆς γραμμῆς *Nicastro-Catanzaro* ἐν Καλαβρία καὶ ἡ περιοχή νοτίως τῆς Ἀππίας ὁδοῦ ἐν Ἀπουλία, ὅπου ἐπεκράτει ἢ Ἑλληνική κατὰ τὸν Μεσαίωνα (1100 μ.Χ.) καὶ 2/ εἰς δάνεια, ἧτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι διεδόθησαν ἀπὸ περιφερείας εἰς περιφέρειαν διὰ τῆς μετακινήσεως ποιμενικῶν πληθυσμῶν ἢ διὰ τῆς δημῶδους Λατινικῆς.

Τὰ διατηρούμενα εἰς τὴν περιοχήν τῆς *Cosenza*, τῆς *Νεαπόλεως*, τῆς *Basilica*, τοῦ *Τάραντος* καὶ τοῦ *Βαρί* Ἑλληνικὰ λεξιλογικὰ στοιχεῖα δύνανται κατὰ τὸν σ. νὰ χαρακτηρισθοῦν, κατὰ τὴν περίπτωσιν, ὡς δάνεια ἢ ὡς κατάλοιπα, ὅπως λ. χάριν τὰ : *σίδη* (Τάρας) *κατώγειον*, *θημωνία* (*Cosenza*), *βάλανος* (*Νεάπολις*), τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ὡς κατάλοιπα τῆς χρονικῆς περιόδου, καθ' ἣν ἐπεκράτει εἰς τὰς περιοχάς ταύτας ἢ Ἑλληνική, τὰ δέ : *γάστρα*, *κέντρον*, *κόσκινον*, *κρεμάστρα*, *μάκτρα*, *νάκη*, *σαύρα*, *σκύφος*, *χίμαρος*, ὡς δάνεια, τὰ ὁποῖα παρελήφθησαν λίαν ἔνωρις διὰ τῶν μετακινήσεων τῶν ποιμενικῶν πληθυσμῶν καὶ παρέμειναν εἰς περιοχάς, ὅπου οὔτε ἓνα κέντρον Ἑλληνικὸν ὑπῆρξε.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πιστεύει ὁ σ. ὅτι διεδόθησαν διὰ τῆς δημῶδους Λατινικῆς τὰ Ἑλληνικὰ δάνεια : *ἀποθήκη*, *βύρσα*, *θεῖος*, *κόφινος*, *σάκκος*, *κάρα*, *σάγμα* κ.ἄ.

Οὕτω διὰ τῆς ἐξαντλητικῆς ἐρεύνης τῶν Ἑλληνικῶν καὶ τῶν Ἰταλικῶν ιδιωμάτων τῆς Νοτίου Ἰταλίας καὶ Σικελίας ὁ σ. κατώρθωσε νὰ διασώσῃ ἀπὸ τὴν ἀναπόφευκτον φθοράν, τὴν ὁποῖαν ἐπιβάλλει τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, ὅχι μόνον τὰ Ἑλληνικὰ ιδιώματα τῆς Καλαβρίας καὶ τοῦ *Salento*, ἀλλὰ καὶ τὰ Ἑλληνικὰ κατάλοιπα, τὰ ὁποῖα διατηροῦνται εἰσέτι εἰς τὰ Ἰταλικά ιδιώματα τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας, στοιχεῖα πολύτιμα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ διὰ τὴν ἐν γένει ἐπιστήμην τῆς Γλωσσολογίας.

Ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει διὰ τὸ Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς καὶ ὅλων τῶν ιδιωμάτων αὐτῆς ὁ ὑπὸ τοῦ σ. γενόμενος λεπτομερῆς ἐλεγχος τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου, τὸ ὁποῖον περιέχεται εἰς τὰς δημοσιεύσεις τῶν Ἰταλῶν : *T. Morelli Cenni storici intorno alle colonie greco-calabre*, Napoli [1847], *P. Lefons Vocabolario greco-otrantino*, ἐν *Studi Bizantini e Neoellenici*, Vol. III (1931), s. 107-140, *G. Morosi Studi sui dialetti greci della terra d'Otranto*, Lecce [1870] καὶ *A. Pellegrini Greco-Calabro di Bova*, Torino - Roma [1880], *Nuovi saggi romaiici di Terra d'Otranto*, ἐν *Arch. glott. ital. Suppl.* III (1895), s. 52-89, αἱ ὁποῖαι γέμουν ἀνακριβειῶν καὶ σφαλμάτων¹.

1. Ἐπιφυλάσσομαι νὰ ἐπισημάνω ἐν καιρῷ τὰ ἐκ τῶν ἐργασιῶν τούτων ἀποθησαυρισθέντα εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ ἐσφαλμένα γλωσσικά στοιχεῖα καὶ νὰ προσθέσω ὅσα δὲν μνημονεύονται εἰς αὐτάς.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν κυρίων λημμάτων τοῦ λεξικοῦ τῆς νέας ἐκδόσεως ὑπερβαίνει τὰς πέντε χιλιάδας, ὑπερτερεῖ δὲ κατὰ δύο καὶ ἥμισυ χιλιάδας περίπου τοῦ λεξικοῦ τῆς α' ἐκδόσεως.

Ἐν ἓκ τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ νέου λεξικοῦ ἀποτελεῖ ἡ ὑπὸ τοῦ σ. παράθεσις εἰς πολλὰ λήμματα, φράσεων, γνωμικῶν, παροιμιῶν καὶ διδασκαλικῶν παραδειγμάτων ἐκ τῆς ὀμιλουμένης, διὰ τῶν ὁποίων καθίσταται περισσότερον σαφῆς ἢ σημασία τοῦ λήμματος, ἐνῶ συγχρόνως δίδεται εἰς αὐτὸ ἡ εὐκαιρία νὰ παρουσιάσῃ διαφόρους γραμματικούς τύπους του. Ὁ οὕτω προστιθέμενος πλοῦτος πρόκειται νὰ ἐξυπηρετήσῃ κατὰ πολὺ τὴν ἔρευναν τῶν ιδιωμάτων.

Κατὰ τὴν διάταξιν τῆς ὕλης ὁ καθηγ. Rohlf's προσπαθεῖ (καὶ ἐπιτυχάνει σχεδὸν πάντοτε) νὰ ἀναγάγῃ τὸν ιδιωματικὸν τύπον ἐκάστης λέξεως εἰς τὸν ἐξ οὗ προῆλθεν ἀλώβητον τύπον τῆς Ἀρχαίας, τῆς Βυζαντινῆς καὶ τῆς Νεοελληνικῆς κοινῆς, ἐνισχύων τὸ πρᾶγμα διὰ τῶν ἀπαραιτήτων παραπομπῶν. Εἰς ἃς περιπτώσεις ἔχει ἀμφιβολίας περὶ τοῦ ἀρχικοῦ τύπου, σημειώνει τοῦτο δι' ἀστερίσκου, ὅπου δὲ ἀδυνατεῖ νὰ διακρίνῃ τὸν ἀρχικὸν τύπον, ὁμολογεῖ τὸ πρᾶγμα διὰ μελανῆς κοκκίδος.

Εἶναι εὐνόητον ὅτι ἡ πολυχρόνιος συμβίωσις τῆς Ἑλληνικῆς μετὰ τῆς Λατινικῆς καὶ τῶν Ἰταλικῶν ιδιωμάτων ἐπέφερε σημαντικὰς φωνητικὰς καὶ μορφολογικὰς μεταβολὰς εἰς πολλὰς Ἑλληνικὰς λέξεις καὶ κυρίως εἰς ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀνήκουν εἰς τὸ λεξιλόγιον τῆς καθημερινῆς ὀμιλίας.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ὁ σ. προχωρεῖ μετὰ πολλῆς πάντοτε περισκέψεως καὶ μεθόδου εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ἐτυμολογικῆς ἀρχῆς τῶν ὀλιγώτερον ἢ περισσότερον παρεφθαρμένων ιδιωματικῶν τύπων, χωρὶς νὰ παραλείπη νὰ μνημονεύῃ τὰς ἐκφρασθείσας τυχὸν ὑπ' ἄλλων γνώμας, καὶ μὲ ἀντικειμενικότητα ἀληθοῦς ἐπιστήμονος ἀναθεωρεῖ προηγουμένας ἀπόψεις του, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦσαν πειστικάι.

Τὴν σημασίαν τῶν λημμάτων δίδει εἰς τὴν Γερμανικὴν, ἀλλ' ὅταν παρίσταται ἀνάγκη νὰ διατυπωθῇ σαφέστερον μία σημασιολογικὴ ἀπόχρωσις, ἐρμηνεύει ταύτην εἰς τὴν Ἰταλικὴν, ὅπως ἀκριβῶς τὴν ἤκουσε καὶ τὴν ἀντέγραψεν ἀπὸ τὸ στόμα τῶν πληροφοριοδοτῶν του.

Τῶν τοπωνυμίων ὁ σ. κάμνει περιορισμένην χρῆσιν καὶ τοῦτο, ὡσάκις παρίσταται ἀνάγκη ἐνισχύσεως τῆς ἐτυμολογίας ἢ τῆς σημασίας τῶν ιδιωματικῶν λέξεων.

Ἰδιαιτέραν προσοχὴν καταβάλλει εἰς τὰ ὀνόματα τῶν φυτῶν, εἰς τὰ ὁποῖα δίδει τὴν ἀκριβῆ ἐκάστοτε ἐπιστημονικὴν ὀνομασίαν. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ διατηρούμενα ὀνόματα φυτῶν καὶ χόρτων εἶναι ἀρχαιότατα, μερικὰ δὲ τούτων ἀπαντοῦν κατ' ἐξάίρεσιν ἐκεῖ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συνηγορεῖ ἰδιαιτέρως ὑπὲρ τῆς ἀρχαιότητος τῶν Κατω-ιταλικῶν Ἑλληνικῶν ιδιωμάτων.

Μερικὰς ἀμφιβολίας θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ διατυπώσῃ τις ὡς πρὸς τὴν ὀρθογραφίαν ὠρισμένων λημμάτων. Ὁρθότερον, π. χάριν, θὰ ἦτο ἐὰν τὰ ρήματα : ἀπλόνω, γυμνόνω, σιμόνω, σκοτόνω κ.ἄ. ἐγράφοντο ἀπλώνω, γυμνώνω, σιμώνω, σκοτώνω κ.τ.λ., ἐφ' ὅσον βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ ἐνεστώς τούτων προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀορίστου ἀπλωσα, ἐγύμνωσα κ.τ.λ. (βλ. Γ. Χατζιδάκι Μ.Ν.Ε. 1, 271 κέξ.), ὅπως ὀρθὸν

εἶναι τὸ ὑποθετικὸν ρῆμα *ὄπτίνω νὰ γραφῆ *ὄπτήνω, δεδομένου ὅτι ὁ ἀόριστος εἶναι ὠπτησα (πβ. τὸ κοινὸν Νεοελλην. ψήνω, ὀρθῶς ἀναφερόμενον εἰς τὸ λῆμμα), τὸ οὖσ. ἀποχίδια νὰ γραφῆ ἀποχύδια, ἐφ' ὅσον παράγεται ἀσφαλῶς ἐκ τοῦ ρ. ἀποχύνω (βλ. Στ. Καρατζᾶ, L'orig. d. dial. neogr. d. ital. meridion., 157, πβ. Ἰστ. Λεξ. 2 [1939], 634), τὸ ἐπίρρ. γλίγωρα νὰ γραφῆ γλήγορα, ἐφ' ὅσον ἀνάγεται εἰς τὸ ἀρχ. γρήγορος, τὸ λῆμμα δρυῶν νὰ γραφῆ με ἰ, ὡς τὸ ἀρχ. δριῶν κ.ἄ.

Εἶναι ἀληθές ὅτι τοὺς ξένους ἐπιστήμονας ἐνδιαφέρει κυρίως ἡ φωνητικὴ ὀρθογραφία, ἀλλὰ ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἐτυμολογικοῦ λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ τηρῆται ἡ ἱστορικὴ ὀρθογραφία, τὴν ὁποίαν, ἄλλωστε, ὁ σ. ἐφαρμόζει εἰς πάντα σχεδὸν τὰ ἄλλα λήμματα ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω περιπτώσεων καὶ τινων ἄλλων.

Ἡ ἔρευνα καὶ ἡ μελέτη τῆς ὑπὸ τῶν ἐλληνοφώνων τῆς Κάτω Ἰταλίας ὀμιλουμένης, τὴν ὁποίαν ἐνήργησα ἐπιτοπίως ἐπὶ ὀκτάμηνον κατὰ σύστασιν ἀκριβῶς τοῦ καθηγ. Rohlf's καὶ κατ' ἐντολὴν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, μοῦ δίδουν τὸ θάρρος νὰ κάμω ὠρισμένας παρατηρήσεις ἐτυμολογικῆς φύσεως, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνῃ, βεβαίως, ὅτι εὐρίσκομαι ἐκ προοιμίου ἐν δικαίῳ πάντοτε, ἢ ὅτι ὑπάρχει εἰς αὐτάς, οὐδὲ πόρρωθεν, ὑποψία μειώσεως τοῦ ἡρακλείου ὄντως ἄθλου, τὸν ὁποῖον μόνον ἡ ἐπιστημονικὴ ἱκανότης καὶ ἡ ἀδάμαστος φιλοπονία τοῦ σ. ἠδύνατο νὰ φέρουν εἰς πέρας :

1/ Ὑπὸ λῆμμα ἄκλη κατατάσσεται τὸ ἐκ Μπόβας ἄκλι τὸ, ἀπαντῶν εἰς τὴν φρ. ἄκλι τῆ Π-πατρούνα καὶ σημαῖνον εἶδος μαργαρίτας. Ἐσχάτως συνέλεξα καὶ ἐγὼ τὴν φράσιν ταύτην ἀπὸ τοὺς ἐλληνοφώνους τοῦ Ροχουδίου καὶ τοῦ Χωρίου τοῦ Ροχουδίου, ὅπου τὴν ἤκουσα : δάκλυ τῆ Π-πατρούνα = δάκρυον τῆς Παναγίας, ὅπως ἀκριβῶς λέγεται τὸ αὐτὸ ἄνθος ἐν Πόντῳ : τῆ Παναγίας τὰ δάκρᾶ. Ἐν Καλύμνῳ καὶ ἄλλαχοῦ τῆς Δωδεκανήσου τῆς Παναγίας τὰ δάκρυα ὀνομάζονται οἱ νάρκισσοι. Φαίνεται ὅτι ὁ πληροφοριοδότης ἀπήγγειλεν ἐσφαλμένως τὴν λέξιν καὶ ὁ καθηγ. Rohlf's ἀπέφυγε νὰ συνδυάσῃ ταύτην πρὸς τὸ δάκλυ = δάκρυον, ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὅτι μόνον εἰς τὰ ἰδιώματα τοῦ Salento ἐκπίπτει τὸ μεσοφωνητικὸν δ.¹

2/ *ἀνάροτος (ἀρχ. ἀνήροτος) — ἄραβος : Ὁ σ. συσχετίζει τὰ δύο ταῦτα λήμματα παραθέτων τὰς μαρτυρουμένας φράσεις : *terra arata* (= ἀγρὸς ἀκαλλιέργητος) Regg. (Card.) καὶ *χωράφι arabo* (ἄγονος ἀγρὸς) Καλαβρ. (Γαλλικ. Μπόβ.), αἱ ὁποῖαι συγγενεῦουν τρόπον τινὰ σημασιολογικῶς. Ἀλλὰ τὸ ἐπίθ. *arabo* καὶ Νεοελληνικὸν διαλεκτικὸν *ἄραβος* = ὁ σκληρός, ὁ κακός, ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ Ἄραβ = ὁ κάτοικος τῆς Βορ. Ἀφρικῆς, ὅθεν ὁ πειρατής, δὲν δύναται νὰ ἔχῃ σχέσιν μετὰ τὸ ἐπίθ. *arata* Regg. (Card.), τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὸ θέμα τοῦ ἀρόω, ἐσχηματίσθη δὲ πιθανῶς ὅχι ἐκ τοῦ ἀνήροτος-ἀνάροτος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀρχ. ἐπίθ. ἀροτός κατὰ τὰ ἀργαστός-ἀργαστος, ἀνοιχτός-ἀνοιχτος, ἀποκτῶν διὰ τοῦ ἀναβιβασμοῦ τοῦ τόνου στερητικὴν σημασίαν.

1. Ἐλάχιστοι γνωρίζουν σήμερον τὴν λ. καὶ εἰς τοῦτο προφανῶς ὀφείλεται ἡ φωνητικὴ ἀλλοίωσις, δάκλυ > ἄκλυ. Ἡ διάσωσις τῆς ὀνομασίας ταύτης ἐν Πόντῳ καὶ Δωδεκανήσῳ δὲν ἀφίνει ἀμφιβολίας ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ δάκλυ.

3/ *ἄργιλλα* = ἄργιλλος. Ὑπὸ τὸ λῆμμα τοῦτο τάσσονται οἱ τύποι : *ἀργίδ-δα* Καλαβρ. (Βουν. Γαλλικ. Κοντοφ. Μπόβ.) *ἀργίδ-δα* Καλαβρ. (Χωρίο Ροχούδ.), *ἀργίδ-δα*, *ργίδ-δα*, *κρίδ-δα* Otr. Νομίζω ὅτι δὲν δύναται νὰ συγγενεῦῃ μὲ τὸ ἀνύπαρκτον Ἄργιλλα (= ὑπόγειος κατοικία) τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος (βλ. Στράβ., 244), ἀλλὰ μὲ τὸ ἀρχ. Ἑλληνικὸν ἄργιλλα καὶ ἄργιλλος, δι' ὃ ἰδ. Εὐσταθ. Θεσσαλον. εἰς Διονυσ. περιήγ. στ. 1166 (βλ. σχετικὰ Ἰω. Καλλέρη, *Les anc. Macedon.* 1, 104-106)

4/ **ἄσσωπος* : ὑπὸ τὸ ὑποθετικὸν τοῦτο λῆμμα ὁ σ. τάσσει τοὺς τύπ. *σκουπίνου*, *σκουπίνα* (= εἶδος ἄσσοῦ) Ἀνατολ. Σικελία, διάλεκτ. Καλαβρ. *σκοπίνα* (= οὐροδόχος κύστις τοῦ χοίρου) Benev., *σκουπίνα* (= ἄσσος ἐκ δέρματος αἰγὸς πρὸς μεταφορὰν ἐλαίου) garg. (Vico) *σκουπίνα* (= ἄσσωπος) abr. Ὁ σ. νομίζει ὅτι τὸ ὑποθετικὸν **ἄσσωπος* ἐξελατινίσθη ὑπὸ τὴν μορφήν *ascora* = ἄσσοειδὲς πιθάρι (βλ. *Corp. gloss.* V, 343, 6 καὶ 11, 568, 24) καὶ ἐξ αὐτοῦ προέκυψαν οἱ ἀνωτέρω τύποι. Νομίζω πιθανωτέραν τὴν ἀναγωγὴν τοῦ ἐτύμου τῆς λ. εἰς τὸ ἀρχ. οὐσ. *ἄσσωπυτίνη* = δερμάτινον οἰνοφόρον ἄγγεϊον, ἐκ τοῦ ὁποίου θὰ ἠδύνατο νὰ προκύψῃ δι' ἀνομοίωσιν τὸ ἄσσωπίνη. Ὁ συσχετισμὸς μὲ τὸ ἀρχ. Ἑλληνικὸν ἄσσωπήρα δὲν φαίνεται πιθανός, ἀφοῦ οὐδεὶς ἐκ τῶν μαρτυρουμένων ιδιωματικῶν τύπων τῆς λ. σώζει τὸ ρ.

5/ *βάβανος-γάβενον* : Τὰ δύο ταῦτα λήμματα σημαίνουν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ἤτοι δοχεῖον ἐξ ὀπτῆς γῆς. Διὰ τὸ λῆμμα τοῦ Ἰστορ. Λεξικοῦ *βάβανος* ὁ Ἰω. Καλλέρης ἀπέδειξεν ὅτι πρέπει νὰ ὑπαχθῇ ὑπὸ τὸ λῆμμα *γάβανο* > μεσν. *γάβενον*, τοῦ ὁποίου τυγχάνει τύπος (βλ. *Λεξικογρ. Δελτ.* 8, 46). Περιττεύει ἄρα τὸ λῆμμα *βάβανος*, ὅπως ἐπερίττευε καὶ εἰς τὸ Ἰστορ. Λεξικόν.

6/ **βάχαρος* = *χαράδρα*. Τὸ ἀμάρτυρον τοῦτο λῆμμα, τὸ ὁποῖον ὀρθῶς συσχετίζει ὁ σ. μὲ τὴν λ. *βάραθρον*, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ταχθῇ ὑπὸ ταύτην, ὡς εἰς ἐκ τῶν τύπων αὐτῆς, διότι καὶ σημασιολογικῶς ταυτίζεται καὶ φωνητικῶς συμπίπτει σχεδὸν μὲ τὸν ὑπὸ τὸ λῆμμα *βάραθρον* τύπον *βάφαρον* Kat. (Fabrizia).

7/ **ἐνδαλῶ* = *κτυπῶ*, *τύπτω*. Ὑπὸ τὸ ὑποθετικὸν τοῦτο λῆμμα ὁ σ. ὑπάγει τοὺς ιδιωματικοὺς τύπους : *νδαλῶ*, *νδαλεῖ*, *νδαλοῦνε*, *νδαλήσει*, πάντας ἐξ Ἀπουλίας : φρ. *νδαλῶ* ἢ *κ-καμπάνα* = σημαίνω τὴν *καμπάνα*, ἄρτε *νδαλεῖ* ἢ *καμπάνα* = τώρα σημαίνει ἢ *καμπάνα*, 'κούω' ἐς ἔνδεκα *νδαλήσει* = ἀκούω νὰ σημαίνουν ἔνδεκα (ῶραι). Ὁ σ. δίδει εἰς τὸ ὑποθετικὸν λῆμμα τὴν σημασίαν τοῦ *ραβδίζω*, *κτυπῶ* καὶ σχετίζει τοῦτο μὲ τὸ ἐκ Κρήτης *νδαλώνω* = *κτυπῶ*. Ὁ κοινὸς Νεοελληνικὸς τύπος τοῦ ρ. εἶναι *νταλώνω*. Τὸν σ. ἐξυπηρετεῖ τὸν Κρητικὸν *νδαλώνω*, τὸ ὁποῖον καὶ θεωρεῖ ὡς ἀρχικὸν τύπον καὶ τοῦτο διότι τὸ *ντ* (*νταλώνω*) δὲν γίνεται ποτὲ *νδ* εἰς τὰ ιδιώματα τοῦ Salento. Ἀλλὰ τὸ ἐκ Κρήτης *νδαλώνω* εἶναι ἀμφίβολον, διότι εἰς τὴν Κρήτην τὸ *νδ* ἀκούεται ὡς *d*, διὰ τοῦτο καὶ πάντες οἱ ἄλλοι τύποι ἐκ Κρήτης φέρονται εἰς τὸ Ἀρχεῖον ὡς *δαλώνω*, ἐπὶ πλέον ἢ σημασία τοῦ *κτυπῶ* εἶναι μόνον εἰς τὸ ἀμφίβολον δελτίον *νδαλώνω*. Ὅλοι αἱ ἄλλαι μαρτυρίαι τοῦ Ἀρχείου ἐκ Κρήτης, Χίου, Θράκης κ.ά. φέρονται μὲ τὴν σημασίαν τοῦ *ζαλίζομαι*, *θαμβοῦμαι*. Νομίζω ὅτι οὐδεὶς λόγος συντρέχει νὰ καταφύγωμεν εἰς ὑποθετικὸν λῆμμα. Ὑπὸ τὸ λῆμμα *λαλῶ* = *ὀμιλῶ* καὶ ἐπὶ μουσικῶν ὀργάνων, ἤχῳ, ὑπάρχει ἢ φρ. *ἐλαδοῦνε* ἢ *καμπάνε* = σημαίνουν οἱ *καμπάνες*, οἱ μαρτυρούμενοι δὲ τύποι τοῦ ρ. εἶναι

ἐλαλῶ, ἐλαδῶ. Ὁ δεύτερος οὗτος τύπος ἐσχηματίσθη, προφανῶς, δι' ἀνομοίωσιν, ἐξ αὐτοῦ δὲ δύναται νὰ προκύψῃ δι' ἀντιμεταθέσεως ὁ τύπος ἐδαλῶ καὶ δι' ἀναπτύξεως ν πρὸ τοῦ d, ὁ τύπος ἐνδαλῶ. Κοινὸν ἄρα λῆμμα τῶν ὑπὸ τὸ ἐνδαλῶ καὶ τὸ λαλῶ τύπων πρέπει, νομίζω, νὰ τεθῆ τὸ λαλῶ, τὸ ὁποῖον καὶ εἰς τὴν Νεοελληνικὴν κοινὴν ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ ἤχῳ, σημαίνω.

8/ *ξυλοπάν-νιστρον : ὑπὸ τὸ ἀμάρτυρον τοῦτο λῆμμα ὁ σ. τάσσει τὸν ἐκ Βουνίου τῆς Καλαβρίας τύπον *ξυλοπάν-νιστρο* = σάρωθρον ἐκ σπάρτων. Ὁ σ. σημειοῖ τὸ λῆμμα διὰ μελανῆς κοκκίδος, προφανῶς διότι τὸ β' συνθετικόν, οὐσ. *πάν-νιστρο(ν)* = εἶδος σαρώθρου ἐκ πανίου, χρησιμοποιούμενον εἰδικῶς διὰ τὸ καθάρισμα τοῦ δαπέδου τοῦ φούρνου, τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖται ἐκ πολλῶν ἐλληνικῶν τόπων, τυγχάνει ἄγνωστον εἰς τὰ Κατω-ιταλικά Ἑλληνικά ἰδιώματα, ὅπως καὶ τὸ ρ. *παννίζω* (τὸν φούρνον) = καθαρίζω μὲ τὴν πάνναν τὸ δάπεδον τοῦ φούρνου.

9/ *δζία : ὑπὸ τὸ ὑποθετικὸν τοῦτο λῆμμα τάσσονται οἱ τύποι : *δδζία* Καλαβρ. (Μπόβ.), *δζία* Καλαβρ. (Ροχούδ. Χωρίο Ροχούδ.), *δζία* Cittanova, Polistena κ.ά. *ἀδζία* Polistena, σημαίνουν δὲ πάντες ἐξάρτημα τοῦ ἀρότρου, ἦτοι τὸ ξύλον, τὸ ὁποῖον εἶναι προσηρμοσμένον ἐπὶ τοῦ ἐλύματος καὶ συνδέεται μὲ τὸν ἰστοβοέα. Ὁ σ. ἐτυμολογεῖ τὴν λέξιν ἐκ τοῦ ἀρχ. οὐσ. *δζος* βοηθούμενος, προφανῶς, ἐκ τοῦ ὅτι διὰ τὸ ἐξάρτημα τοῦτο χρειάζεται κλάδος δένδρου εἰδικοῦ σχήματος καὶ μήκους. Ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ μόνον ἐξάρτημα τοῦ ἀρότρου, διὰ τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται κλάδος δένδρου, ἐξ ἄλλου ἢ ἐκ τοῦ *δζος* ὀνομασία ἐνέχει γενικὴν σημασίαν. Μεταξὺ τῶν μαρτυρουμένων τύπων *δδζία* καὶ *δζία* δὲν γνωρίζομεν ποῖος εἶναι ὁ ἀρχικὸς καὶ οὐδόλως ἀπίθανον νὰ εἶναι ὁ *δζία*, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς μεταφορᾶς τοῦ φωνήεντος τοῦ ἄρθρου ἐγένεν *δδζία* κατὰ τὰ : ὁ μυαλὸς δ'ομυαλός, τὸ ζῶ>τ' ὀζῶ - τὰ ὀζᾶ (βλ. Γ. Χατζιδάκι, Μ.Ν.Ε. 1, 232). Ὑποπτεύω διὰ τοῦτο μήπως ὑπὸ τὸ λῆμμα *δζίας* κρύπτεται ὅχι ὁ *δζος*, ἀλλὰ ὁ γύης τοῦ Ἡσιόδου, τὸν ὁποῖον ἀντιπροσωπεύει πράγματι τὸ ἐν λόγῳ ἐξάρτυμα. Ὁ γύης καὶ ὁ ἰστοβοεὺς ἀποτελοῦν ὁμοῦ τὸν ρυμόν. Ἡ μόνη φωνητικὴ δυσκολία διὰ τὴν ἐτυμολογικὴν ταύτην λύσιν ἐγκεῖται εἰς τὸ ὅτι τὸ γ πρὸ τῶν ἀσθενῶν φωνηέντων ε, ι δὲν γίνεται ζ εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Καλαβρίας, ὅπως γίνεται εἰς πολλὰ τῶν Νεοελληνικῶν καὶ εἰς τὴν Τσακωνικὴν (βλ. Γ. Χατζιδάκι, Μ.Ν.Ε. 2, 602 — Θ. Κωστάκη, Γραμμ. Τσακων., 43), ἀλλὰ λεπτύνεται εἰς ἡμίφωνον j (βλ. Rohlf's, H.G.G., 49). Δὲν εἶναι ὅμως ἀπίθανον νὰ μετεβλήθῃ τὸ γ εἰς ζ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ ζυγός. Πάντως ἢ διάσωσις τοῦ Ἡσιόδου δρου ἔλυμα μόνον εἰς τὰ ἰδιώματα τῆς Καλαβρίας μᾶς ὀδηγεῖ πρὸς τὸ γύης καὶ ὅχι πρὸς τὸ *δζος*.

10/ Πλαγιόω : Εἰς τὴν α' ἐκδοσιν τοῦ λεξικοῦ ὁ σ. δέχεται ὡς λῆμμα τὸ ὑπνώ διὰ τοὺς ἐξ Ἀπουλίας τύπους *πλών-νω*, *βλών-νω* = κοιμῶμαι, ἀποκλείων τὴν ὑπὸ τοῦ Morosi προταθεῖσαν ἐτυμολογίαν τούτων ἐκ τοῦ *πλαγιώνω* (βλ. G. Morosi, Otr. 174), ὡς φωνητικῶς ἀδύνατον. Τὴν ἐκ τοῦ ὑπνώ ἐτυμολογίαν τῶν ἀνωτέρω τύπων ὑπεστήριξαν καὶ οἱ Γ. Χατζιδάκις (B.Z. 31, 372) καὶ Σ. Καψωμένος (B.Z. 46, 327). Εἰς τὴν β' ἐκδοσιν ὁ σ., ἔχων ὑπ' ὄψιν τοῦ περισσοτέρους τύπους τοῦ ρήματος, ἀναθεωρεῖ τὴν ἀποψίν του τῆς α' ἐκδόσεως καὶ ἀνάγει τὴν ἐτυμολογικὴν ἀρχὴν εἰς τὸ ἀρχ. *πλαγιόω*. Εἰς τὴν ἀναθεώρησιν ταύτην συνέβαλαν, προφανῶς, οἱ τύποι *ἐπλάωσα*, *πλάωσε*, *πλάγια* (προστ.), τοὺς ὁποίους συνέλεξε κατὰ

τὸ διαρρεῦσαν χρονικὸν διάστημα, καὶ οἱ ὅποιοι δὲν δικαιολογοῦνται φωνητικῶς ἐκ τοῦ ὑπνώ. Παρὰ ταῦτα, νομίζω ὅτι τὸ ρ. ὑπνώ ὑπάρχει πάντοτε ὡς ἐτυμολογικὴ λύσις τῶν περισσοτέρων ἐκ τῶν μαρτυρουμένων τύπων καὶ δὲν πρέπει διὰ τοῦτο νὰ ἐξοστρακισθῇ. Ἐὰν οἱ τύποι πλάγια, πλάωσε ἐπλάωσα δὲν δικαιολογοῦνται ἐκ τοῦ ὑπνώ, ἐξ ἴσου δὲν δύναται νὰ δικαιολογηθῇ φωνητικῶς ἐκ τοῦ πλαγιόω τὸ ἀπαρέμφ. πλώσει, φρ. ἔσ-σώδζω πλώσει = δὲν ἤμπορῶ νὰ κοιμηθῶ. Τὴν ἀποψιν τοῦ σ. ἐνισχύει ἐπίσης τὸ ὅτι ἡ μεταβολὴ πν>πλ, ὕπνος>ὑπλο παρατηρεῖται μόνον εἰς τὰ ἰδιώματα Καλαβρίας, ὅπου ἐν τούτοις δὲν μαρτυρεῖται τὸ ὑπνώωνω>πλώνω-νω, ἀλλὰ τὸ ζοιουμουῖμαι. Νομίζω ὅτι καὶ ἡ δυσκολία αὕτη παρακάμπτεται, ἐὰν δεχθῶμεν μίαν ἀλληλοεπίδρασιν μεταξὺ τῶν συγγενῶν φωνητικῶς καὶ σχεδὸν συνωνύμων ἀπλώνω-ὑπνώωνω>πλώνω-νω, πλαγιώνω-νω, ἡ ὅποια εἶναι πιθανὸν νὰ συμβῇ εἰς μίαν γλῶσσαν, ἥτις ἐπὶ τόσους αἰῶνας ἐξελίσσεται διὰ μόνου τοῦ προφορικῆς λόγου καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχη ἀμαυρωθῇ, τρόπον τινα, τὸ ἴνδαγμα ἐκάστης λέξεως ἐν τῇ συνειδήσει τῶν λαλούντων ταύτην ἀγραμμάτων χωρικῶν.

11/ ●πλατσίδα : ὑπὸ τὸ ἀμάρτυρον τοῦτο λῆμμα τάσσονται οἱ τύποι : πλατσίδα Καλαβρ. (Χωρίο Ροχούδ.) πρατσίδα Καλαβρ. (Γαλλικ.) καὶ πλατσίνα Regg. (Delianona, Caulonia, Sinopoli κ.ά.), οἱ ὅποιοι σημαίνουν τὸν πλεκτὸν ἐκ ράβδων ἢ καλάμων φράκτην τῆς μάνδρας, ὅπου περιορίζονται τὰ πρόβατα. Ἐκ πολλῶν Ἑλληνικῶν τόπων μαρτυρεῖται ἡ λ. πλοκὸς καὶ πλακὸς Ἡπ. (Κόνιτσ.) Μακεδ. (Βόιον) κ.ά. μετὰ τὴν αὐτήν, ὡς ἄνω, σημασίαν, τοῦ πλεκτοῦ φράκτου. Εἶναι φανερὸν ὅτι οἱ τύποι οὗτοι εἶναι παράγωγα τοῦ ρ. πλέκω. Ἐκ τοῦ πλοκὸς-πλακὸς δύναται νὰ προέλθῃ ὁ τύπος πλοκίδα-πλακίδα, ὅστις διὰ τσιτακισμού τοῦ κ, πλατσίδα καὶ κατ' ἐπίδρασιν τοῦ σχετικῆς πλεξίδα νὰ γίνῃ πλαξίδα, κατὰ τὰ ἰδιώματα δὲ Καλαβρίας, ὅπου ξ>τσ, πλατσίδα.

12/ *πήζωμα : Ἐκ Καλαβρίας μαρτυροῦνται οἱ ἀκόλουθοι τύποι, οἱ ὅποιοι τάσσονται ὑπὸ τὸ ὑποθετικὸν τοῦτο λῆμμα : πιάζωμα (= πηκτὴ οὐσία) Καλαβρ. (Μπόβ. Ροχούδ.) πληθ. πιαζόματα τά, (= κατάλοιπα ζύμης ἄρτου ἐν τῇ μάκτρα) Καλαβρ. (Ροχούδ.) καὶ πιαζόταμου, πισ-σόταμου, πιαζότιμου (= πηκτὴ ὕλη) Ἑλληνικὰ κατάλοιπα εἰς τὰ γειτονικὰ Ἱταλικά ἰδιώματα. Ὁ σ. ὑποθέτει τὸ λῆμμα ὡς παράγωγον ἐκ τοῦ Νεοελληνικοῦ ρ. πήζω, ἀλλὰ ἡ λέξις πήζωμα δὲν ἀκούεται εἰς τὰ Νεοελληνικά ἰδιώματα, ἐκτὸς τούτου ὁ σχηματισμὸς τῆς δὲν φαίνεται ὁμαλὸς ἐκ τοῦ πήζω. Προϋποθέτει μᾶλλον ἐνεστώτα πηζώνω. Ἐκ τοῦ πήζω>πήσω ἔχομεν τὸ πῆγμα, τὸ ὅποιον εἰς μὲν τὴν Ἄνδρον ἀκούεται πῆμα εἰς δὲ τὴν Καλαβρίαν πῆμ-μα = ἡ πυτιά, ἡ οὐσία ἢ συντελοῦσα εἰς τὴν πῆξιν τοῦ γάλακτος. Ἡ σημασία τῆς λέξεως ὡς πηκτῆς οὐσίας καὶ κυρίως ὡς καταλοίπων ζύμης ἄρτου μᾶς ὁδηγεῖ πρὸς τὸ οὐσ. ἀπόζυμον (δι' ὃ ἰδ. Ἱστορ. Λεξ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν). Ἐκ Σκύρου μαρτυρεῖται ὁ τύπος ἀπόζ'μο = ὁ ἐκ τῶν ὑπολειμμάτων τῆς ζύμης παρασκευαζόμενος ἄρτος (ὑπάρχει καὶ ἀρχ. ἐπίθ. ἀπόζυμος). Ἐκ τοῦ πληθ. ἀπόζυμα τά, δύναται νὰ σχηματισθῇ ὁ τύπος ἀποζύματα τά, κατὰ παρέκτασιν καὶ πρὸς σαφεστέραν δῆλωσιν τοῦ πληθ., π.β. τὸ πάχος - τὰ πάχητα, τὸ δάσος - τὰ δάσητα (βλ. Γ. Χατζιδάκι, Μ.Ν.Ε. 2, 14). Εἰς τὸν πληθ. ἀποζύματα εἶναι δυνατὴ ἡ ἀντιμετάθεσις τοῦ ἀτόμου ο καὶ τοῦ τονουμένου ὕ : ἀποζύματα>ἀπυζόματα-πυζόματα καὶ ἐνικ. τὸ πύζωμα.

13/ *πουρμίζω : ὁ σ. τάσσει ὑπὸ τὸ ἀμάρτυρον τοῦτο λῆμμα τοὺς ἐξ Ἀπουλίας τύπους : πουρμίδζω (Καλημ.), ἐπρουμίδζω (Καστριν.), βρομίδζω (Μαρτ.), ἀβρουμίδζω (Σολετ. Στερν. Τσολλ.) μετὴν σημασίαν, ζεματίζω με βραστὸ νερό, κατακαίω. Τὴν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως ὁ σ. συνδυάζει μετὸ ἀρχ. οὐσ. πύρωμα- *πυρωμίζω (κατὰ τὸν Alessio, Agg. B, 35). Ἄλλ' ἡ λύσις αὕτη δὲν τὸν ικανοποιεῖ πλήρως, διὸ προσθέτει : *Eine bessere Erklärung bleibt zu finden*. Ὀλιγώτερον πιθανὴν θεωρεῖ τὴν ἐκ τοῦ *φλογμίζω ἐτυμολογίαν, ὡς καὶ τὴν ἐκ συμφυρμού τῶν ρ. θερμίζω + *abducicare*, τὴν ὁποίαν προτείνει ὁ Σ. Καρατζᾶς (ἐνθ' ἀν., 290). Νομίζω ὅτι δὲν παρίσταται ἀνάγκη τῶν συνδυασμῶν τούτων. Ὑπάρχει τὸ ἀρχ. ἐμπυρρίζω = καίω, καταφλέγω, ὑπὸ τὸ ὁποῖον, ὡς λῆμμα, ὁ σ. τάσσει τὸν ἐκ τῆς Ἰταλοφώνου περιοχῆς τοῦ Ρηγίου τύπον ἀμπυριάρει = καίειν. Ὑπὸ τὸ αὐτὸ λῆμμα ἐμπυρρίζω, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ τεθοῦν πάντες οἱ ὑπὸ τὸ *πουρμίζω τύποι. Ἐὰν δεχθῶμεν τὴν ἀρχαίαν προφορὰν τοῦ υ, τὴν ὁποίαν φαίνεται ὅτι υἰοθετεῖ ὁ σ. εἰς τὸ *πουρμίζω > *πυρωμίζω καὶ τὴν ὁποίαν συναντῶμεν συχνὰ τόσον εἰς τὰ ιδιώματα τῆς Καλαβρίας, ὅσον καὶ εἰς τὰ τοῦ Salento, μόνη φωνητικὴ δυσκολία ἀπομένει ἢ ἀνάπτυξις τοῦ μ πρὸ τῆς καταλ. -ίζω : ἐμπουρμίζω, ἢ ὁποῖα πιθανὸν νὰ προῆλθε κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ συνώνυμα θερμίζω, φλογμίζω ἢ διὰ μεταθέσεως, ὑπὲρ τῆς ὁποίας συνηγοροῦν οἱ τύπ. πουρμίδζω, πουρμιστό.

14/ *ροδάμιον : ὑπὸ τὸ ἀμάρτυρον τοῦτο λῆμμα ὁ σ. τάσσει τὸ ἐξ Ἀπουλ. (Στερνατ.) ροτάμι = χόρτον χρησιμοποιοῦμενον διὰ τὴν παραγωγὴν ἐρυθρᾶς βαφῆς. Ἡ λ. συναντᾶται εἰς πολλὰ ἐκ τῶν Νεοελληνικῶν ιδιωμάτων ὑπὸ τοὺς τύπους : ροδάμι Πελοπν. (Λάστ.) ροδάμι Εὐβ. Λευκ. Πελοπν. Στερελλ. κ.ά., ροιδάμι Πελοπν. (Ἄρκαδ. Λιγουρ. κ.ά.) ρουδάμι Ἡπ. Σάμ. Στερελλ (Φθιώτ. Φωκ.) μετὴν σημασίαν τοῦ βλαστοῦ, πρίνου ἢ βελανιδιάς. Εἰς τὴν Εὐβοίαν καὶ εἰς ἄλλα μέρη τὸ ροδάμι χρησιμοποιεῖται διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν, διὰ τὸν ὁποῖον τὸ χρησιμοποιοῦν καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Στερνατίας. Ἡ λ. ἐκ τοῦ ἀρχ. οὐσ. ῥόδαμνος, παρ' ὃ ράδαμνος καὶ ρόδαμνος. Πβ. τὸ τοῦ Ἡσυχ. ράδαμον καυλόν, βλαστόν. Ἐκ τοῦ τύπου ροδάμι δύνανται νὰ προέλθουν οἱ τύποι ροδάμι > ροδάμι > ροτάμι.

15/ *σπινθουλλωτός : ὑπὸ τὸ ὑποθετικὸν ἐπίθ. σπινθουλ-λωτός τάσσονται ὑπὸ τοῦ σ. οἱ τύποι : σπιτ-τιφ-φωτῆ Καλαβρ. (Βουν. Ροχούδ. Χωρίο Ροχούδ.) καὶ σπιτ-τουφ-φωτῆ Καλαβρ. (Γαλλικ. Μπόβ.) : φρ. μία πούφ-φα σπιτ-τιφ-φωτῆ = μιά δρνηθα με πτέρωμα φέρον ποικιλοχρώμους κηλίδας. Ὁ σ. συνδυάζει τὴν ἐτυμολογίαν τῆς λ. μετὸ ὑποθετικὸν λῆμμα *σπίνθουλ-λα = σπινθήρ. Ἐκ Σύρου μαρτυρεῖται ὁ τύπ. πισυλός : φρ. πισυλή ἀγελάδα = ἀγελάδα με παρδαλὸν τρίχωμα καὶ ἐκ Καρπάθου ὁ τύπ. πισ-σ-υλ-λωτός : φρ. πούλ-λα πισ-συλ-λωτῆ = δρνηθα με πτέρωμα στικτόν. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς νήσους ταύτας ὁ φθόγγος τσ μεταβάλλεται φωνητικῶς εἰς σ, σ-σ (βλ. Σ. Μάνεση, Λεξικογρ. Δελτ. 10 [1964-65], 131 ὑπόσημ. 7). Ἐκ Θράκης ἐπίσης, ἐξ Ἰου καὶ ἐξ ἄλλων τόπων μαρτυρεῖται ὁ τύπος πιτυλωτός μετὴν ἔννοιαν τοῦ στικτός : φρ. πιτυλωτὸ ὕφασμα Θράκ. θεριὸ πιτυλωτὸ = φίδι με δέρμα στικτόν Ἰος. Τὰ Νεοελληνικὰ ἐπίθετα πιτυλός > πισυλός, πιτυλωτός > πισ-συλ-λωτός καὶ τὸ κοιν. οὐσ. πιτυλάδα προέρχονται ἐκ τοῦ ἀρχ. πιτυλίζω. Τὸ ὀρθὸν ἄρα λῆμμα εἶναι, νομίζω, τὸ πιτυλωτός, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦ τσιτακισμοῦ τοῦ τ καὶ τῆς ὑστερο-

γενοῦς διπλώσεως τοῦ λ εἰς τὰ διπλωτικά ἰδιώματα Δωδεκανήσου καὶ Κάτω Ἰταλίας γίνεται πιτυλ-λωτός, ἐκ τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι δύσκολον νὰ προέλθῃ τὸ σπιτ-τυλ-λωτός.

Θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ προσθέσῃ τις καὶ ἄλλας ἀναλόγους παρατηρήσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν μειώνουν καθόλου τὸ θαυμάσιον ἔργον τοῦ μεγάλου γλωσσολόγου, εἶναι ὅμως ὠφέλιμοι διὰ τὴν Σύνταξιν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ περιληφθοῦν ἀναγκαίως κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς οἰκείας ἐκάστοτε σειρᾶς.

Τὰ Ἑλληνικὰ ἰδιώματα τῆς Κάτω Ἰταλίας ἐξελισσόμενα ἐπὶ σειρὰν αἰώνων διὰ μόνῃς τῆς προφορικῆς ὁμιλίας, χωρὶς τὴν παραμικρὰν ἐπίδρασιν τοῦ γραπτοῦ λόγου, ὑπέστησαν, ὡς ἀνέφερα ἀνωτέρω, τεραστίαν φωνητικὴν ἀλλοίωσιν, ὀφειλομένην ἐν πολλοῖς καὶ εἰς τὴν πολυχρόνιον συμβίωσίν των μετὰ τῆς Λατινικῆς καὶ τῶν Ἰταλικῶν ἰδιωμάτων. Τὸ γεγονός τοῦτο δυσχεραίνει εἰς βαθμὸν ἀφάνταστον τὸ ἔργον τῆς ἔτυμολογίας. Ὁ καθηγητὴς Rohlf's ἀντιμετωπίζει τὰς δυσχερίας ταύτας κατὰ τρόπον προκαλοῦντα τὸν θαυμασμόν. Δὲν προτείνει καὶ δὲν υἱοθετεῖ ἔτυμολογικὴν λύσιν, ἐὰν δὲν πεισθῇ ὅτι αὕτη τυγχάνει βεβαία, καὶ τοῦτο διότι θέλει νὰ στηρίξῃ τὴν θεωρίαν του ἐπὶ βάσεων ἀκλονήτων.

ΑΝΑΣΤ. ΚΑΡΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ

ἀβρουμίτζω 189
ἀγρίτζ-τζα 186
ἀγορίτζ-τζα 186
ἀτζία 187
ἄκλι 185
ἄκλι 185
ἄκλυ 185₁
ἀμπυριάρει 189
ἀνάροτος 185
ἀνήροτος 185
ἄνοιχτος 185
ἄνοιχτός 185
ἀπλώνω 184-188
ἀποθήκη 183
ἀπόζ'μο 188
ἀποζύματα 188
ἀπόζυμον 188
ἀπόζυμος 188
ἀποχίδια 185
ἀποχύδια 185
ἀποχύνω 185
ἀπυζόματα 188
ἄραβο 185
ἄραβος 185
ἄρατα 185
ἄργαστος 185
ἄργαστός 185
Ἄργιλλα 186
ἄργιλλα 186
ἄργιλλος 186
ἄρτζιτζ-τζα 186
ἄροτός 185
ἀσκοπήρα 186
ἀσκοπίνη 186
ἀσκοπυτίνη 186
ἀσκωπός 186

βάβανος 186
βάλανος 183
βάραθρον 186
βάφαρου 186
βάχαρος 186
βλών-νω 187

βρομίτζω 189
βύρσα 183
γάβανο 186
γάβενον 186
γάστρα 183
γλήγορα 185
γλίγωρα 185
γορίτζ-τζα 186
γύης 187
γυμνώνω 184

δάκλυ 185
δαλώνω 186
δάσητα 188
δάσος 188
τζία 187
δριών 185
δρυών 185

ἐδαλῶ 187
ἐλαδῶ 187
ἐλαλῶ 187
ἐλυμα 187
ἐμπουρίζω 188
ἐμπουρμίτζω 189
ἐμπυρτζίω 189
ἐνδαλῶ 186
ἐνδαλῶ 187
ἐπρουμίτζω 189

θεῖος 183
θερμίτζω 189
θημωνία 183

ἱστοβοεὺς 187

κάρα 183
κατώγειον 183
κέντρον 183
κοινομοῦμαι 188
κόσκινον 183
κόφινος 183
κρεμάστρα 183

κορίτζ-τζα 186
λαλῶ 187
μάκτρα 183

νάκη 183
νδαλῶ 186
νδαλώνω 186
νταλώνω 186

ξυλοπάν-νιστρον 187

ὀτζία 187
ὀτζία 187
ὀζος 187
ὀζῶ 187
ὀμναλός 187
ὀπτήνω 185
ὀπτίνω 185
ὀρόδαμνος 189

Παναῖα 185
παννίτζω 187
πάννιστρον 187
Πατρούνα 185
πάχητα 188
πάχος 188
πήγμα 188
πήζω 188
πήζωμα 188
πηζώνω 188
πήμα 188
πήμ-μα 188
πίτζωμα 188
πιτζόταμον 188
πιτζότιμον 188
πισ-σόταμον 188
πισυλός 189
πισ-συλ-λωτός 189
πιτυλάδα 189
πιτυλός 189
πιτυλωτός 189
πιτυλ-λωτός 190
πιτυλίτζω 189

πιτυλωτός 189
 πλαγιόω 187
 πλαγιών-νω 188
 πλακίδα 188
 πλακός 188
 πλατσίδα 188
 πλατσίνα 188
 πλέκω 188
 πλεξίδα 188
 πλοκίδα 188
 πλοκός 188
 πλών-νω 187
 πλώσει 188
 πούδ-δα 189
 πουρμίδζω 189
 πουρμίζω 189
 πουρμιστό 189
 πρατσίδα 188
 πύζωμα 188
 πύρωμα 189

πυρωμίζω 189

ράδαμνος 189
 ράδαμον 189
 ροδάμι 189
 ροδάμνι 189
 ρόδαμνος 189
 ροδάνι 189
 ροδάνι 189
 ροδάνιον 189
 ροϊδάμι 189
 ροτάνι 189
 ρουδάμι 189
 ρυμός 187

σάγμα 183
 σάκκος 183
 σάυρα 183
 σίδη 183
 σιμώνω 184

σκοπίνα 186
 σκοτώνω 184
 σκουπίνα 186
 σκουπίνου 186
 σκουπόινα 186
 σκύφος 183
 σπίνθουλ-λα 188
 σπινθουλ-λωτός 189
 σπιτ-τιδ-διτή 189
 σπιτ-τουδ-διτή 189
 σπιτ-τυλ-λωτός 190
 σώδζω 188

ύπλο 188
 ύπνος 188
 ύπνόω 187-188
 ύπνώνω 188

φλογμίζω 189

χίμαρος 183

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

Σελ.	35	στ.	16	ἀντὶ	παρουχὸς	γράφει	παρουχίς
»	41	»	15	»	στένωσις τῶν φωνηέντων ο καὶ ε πρὸ τοῦ α καὶ τοῦ ε πρὸ τοῦ α	»	Στένωσις τῶν φωνηέντων ο καὶ ε παρὰ τὸ α καὶ τοῦ ε παρὰ τὸ ο
»	41	»	30	»	λουρήιάζ-ζω	»	λουαρήιάζ-ζω
»	43	»	20	»	καλο-κακομοιριά	»	καλο-κακομοιρία
»	44	»	31	»	μουζ-ζουβγιά-τά ¹	»	μουζ-ζουβγιά-τά ⁶
»	44	»	33	»	μουζ-ζουβγῆ-τά ²	»	μουζ-ζουβγῆ-τά ⁷
»	48	»	16	»	ὁ Θιός,	»	ὁ Θιός,
»	50	»	16	πρόσθετες:	ΠΑΘΗΣΕΙΣ ΑΦΩΝΩΝ		
»	54	»	28	ἀντὶ	1. Πρόθεσις, ἀφαίρεσις κλπ.	γράφει	1. Πρόθεσις τοῦ ν καὶ τοῦ σ
»	*56	»	15	πρόσθετες:	ΛΛΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ ΣΥΜΦΩΝΙΚΩΝ ΦΘΟΓΓΩΝ		
»	57	ὑποσ.	8	»	(M. Schmidt), κουμάσιον (Alberti)		
»	66	στ.	26	ἀντὶ	$\nu + \zeta = \zeta - \zeta^1$	γράφει	$\nu + \zeta = \zeta - \zeta^4$
»	67	»	25	»	ἄστρος	»	ἄστρος
»	72	»	5	»	(μαλλοτραβιέσαι)	»	(μαλλοτραβιέμαι)
»	80	»	21	»	Φκαριστοῦμεσ-σοῦ	»	Φκαριστοῦμεσ-σου
»	106	ὑποσ.	4	»	Neugriechische	γράφει	neugriechische
»	106	»	4	»	-in, ins, Dialekte	»	in-, im, Dialekt
»	139	»	5	»	mediciye	»	mecidiye
»	147	»	7	πρόσθετες ἐν τέλει:	Ἡ ἀρχικὴ σημ. τῆς Ἑνετ. λ. <i>piezaria</i> = ἐγγύησις, δὲν συμφωνεῖ ἀπολύτως πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ κειμένου ἀπαιτουμένην.		
»	149	στ.	20	ἀντὶ	συριστικοῦς	γράφει	συριστικοῦ
»	154	ὑποσ.	5	»	Beitrage, Kentnis, in	»	Beiträge, Kenntnis, im
»	155	στ.	8	»	Griechischer	»	Griechischer
»	155	ὑποσ.	3	»	Erläuterungen	»	Erläuterungen
»	157	»	2	»	Ἀπανθίσματα	»	Θησαυρίσματα
»	165	στ.	19	»	τσιμ(π)ούρι	»	τσίνουρο
»	171	»	12	»	neotaline	»	neolatine
»	171	»	25	»	parles	»	parlers
»	171	»	36	»	7 (1907/8)	»	4 (1907/8)
»	100, 116, 136			εἰς τὸν τίτλον ἀντὶ	ΤΣ ΚΑΙ ΤΣ	γράφει	ΤΣ ΚΑΙ ΤΖ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίδες
* <i>Αναστασίου Καραναστάση</i> : Ἡ φωνητικὴ τῶν ἰδιωμάτων τῆς νή- σου Κῶ	3- 96
<i>Σταύρου Μάνεση</i> : Τροπὴ τῶν συμφώνων ΤΣ καὶ ΤΖ εἰς Σ καὶ Ζ εἰς τὰ νότια ἰδιώματα τῆς Νέας Ἑλληνικῆς.....	97-179
Βιβλιοκρισίαι	181-190
Πίναξ λέξεων	191-192
Διορθωτέα	193